

קובץ גליונות פרשת שלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א בקצירת היטים

במלאת 25 שנה להסתלקותו של
הגאון הגדול רבי **שמחה קסלר** זצוק"ל
פרק מיוחד ממשנתו והנהגתו

במלאת 10 שנים להסתלקותו של
מרן ראש הישיבה **הגרי"ם ליפקוביץ** זצוק"ל
פרק זכרון ומכתבים חדשים שטרם ראו אור

מצורף:

ברכת מזל טוב

לידידינו החשוב

הר"ר **דוד לבקוביץ** שליט"א

לרגל שמחת נישואי בתו

הכלה **רבקה הדס** שתחי'

עב"ג החתן **נתנאל שלום** נ"י

בן הר"ר מאיר **מורגנבסר** שליט"א

זכות הלימוד בקובץ מוקדש להצלחת

הזוג הצעיר שיזכו להקים בית נאמן

בישראל על אדני התורה והיראה

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאדק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:06	8:24	8:59
בני ברק	7:21	8:26	8:56
קרית ספר	7:15	8:24	8:58
בית שמש	7:05	8:24	8:58
אופקים	7:14	8:24	8:56
חיפה	7:16	8:28	8:59

שבת מברכין: המולד יהיה ביום חמישי בשעה 15,9 דקות ו-8 חלקים.
ראש חודש תמוז יהיה ביום החמישי ולמחרתו ביום השישי.

לעילוי נשמת הרב ר' **מרדכי** ב"ר ישראל **יחיאל** ז"ל

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

הטלפון שלכם להצלת ילד יהודי
ולנחת מהילדים שלכם:
1700-50-66-22

נחת

זה קרן ההסעות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- ב' תמוז קרח
- א' אב מטו"מ
- כ' אלול כי תבא
- ט' תמוז חקת
- ח' אב דברים
- כ"ז אלול נצבים ר"ה
- ט"ז תמוז בלק
- ו' אלול שופטים
- ה' תשרי וילך יו"כ
- כ"ג תמוז פינחס
- י"ג אלול כי תצא

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

גיליון מס' 432 פרשת שלח
תשפ"א שנה תשיעית

גליון זה יוצא לע"נ
הרב **משה בן הרב יוסף דוד הגר ז"ל**
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז
תנצב"ה
נדבת ידידנו החשוב
הרב **מרדכי זיסקינד הגר שליט"א**

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (י"ג ט"ז)

חביב בעיני רבינו לחזור על פירוש נאה, אותו ראה בספר 'פנינים יקרים' בשם ספר אוהב ישראל. איתא כאן בתרגום יונתן בן עוזיאל, כאשר ראה משה את ענוותנותו של הושע קרא לו יהושע. מה ענין ענווה להוספת האות י' לשמו? כתוב בספר בית אלוקים להמב"ט (שער היסודות פרק נ"ה) בשם מקובלים, שסדר תחיית המתים יהיה לפי אלפא ביתא, אבל מי שעניו יקום ראשון. ומשה רבינו רצה לשנות את שמו של הושע ליהושע, כדי שינצל מעצת מרגלים (סוטה ל"ד ב'), אבל חשש שעל ידי זה יפסיד ויקום מאוחר יותר בתחיית המתים, שידחה מאות ה' לאות י'. אבל כאשר ראה שהוא עניו, לא חשש, כי לא יפסיד כלום, שענווים קמים ראשונים בתחיית המתים. תחת אחד השיחים סח רבינו: מנהגו של מרן החזון איש זצוק"ל בשנותיו האחרונות היה ללכת לטיול קצר מדי יום, על פי ציווי הרופא. פעמים הייתי מתלווה אליו בדרכו. היה לו מסלול הליכה קבוע מביתו ועד לסוף הרחוב. באחד הימים הבחין בו תושב המקום שלא הכיר אותו, וכשראה את החזון איש מטייל לדרכו, חשב שהוא יהודי חסר תעסוקה, המהלך להעביר את הזמן... גער בו האיש: 'מה אתה הולך סתם כך לבטלה, תעשה משהו'. החזון איש לא ענה כלום, רק שאל ברוגע: מה אני צריך לעשות? האיש לא התבלבל, וענה מיד: תגיד לכל הפחות תהילים... מספרים, אמר רבינו שליט"א, שמאז החל החזון איש לומר קפיטל תהילים בכל יום. כי כך היא דרכם של גדולי ישראל, בענווה ושפלות הרוח. (שבענו מטוביך)

הפרס שרבינו היה נותן לילדים שהיו שומרים שלו בליל שבת בבית הכנסת מחשש שמא יטה

מספר לנו ידידנו הר"ר אהרן כהן שליט"א (גבאי בית הכנסת לדרמן) היה זה לפני כמה עשרות שנים כאשר בליל שבת כשהיינו ילדים רבינו היה לומד במקומו בבית הכנסת בזמן שבין קבלת שבת למעריב והיה מקפיד על החשש שמא יטה שכידיע בלדרמן לא משתמשים בחשמל בשבת אלא במנורות "לוקס" שעובדים על פתילייה עם נפט והיה תורנות בין הילדים מי יהיה שומר לרבינו וכפרס על השמירה היה זוכה כל ילד בתורו לקבל מרבינו ווארט מיוחד על פרשת השבוע ומספר לנו ר' אהרן על הווארט המיוחד שזכה לקבל כפרס לפרשת שלח:

ושם ראינו את הנפילים בני ענק מהנפילים (י"ג ל"ג)

יש מדרש (מובא בהדר זקנים לבעלי התוספות ר"פ שלח ומובא עוד) המראה מעט על גדלם של הענקים, וכך מובא: פעם אחת נכנסה בנו של ענק בפרדס, ואכלה רימון. והשליכה קליפתו, והיו מרגלים טמונים בקליפה, וסבורים (המרגלים) שהקליפה הייתה מערה, ונכנסו בתוכה י"ב מרגלים. לאחר אותה שעה נזכרה הבת שאכלה רימון, והשליכה קליפה חוץ לפרדס שלא יראה אביה הקליפה, ולא הרגישה מן ה"ב מרגלים שהיו בתוכה. אמרו (המרגלים) זה לזה: 'ראו כמה גדולה גבורה יש בנשים, קל וחומר באנשים'. ולכן הוציאו דיבה.

על פי מדרש זה כתב רבינו (בספרו טעמא דקרא) לתרץ ג' קושיות שיש בפסוק:

הראשון: מדוע הפסוק כופל תיבת נפילים, השני: מדוע 'נפילים' ראשון מלא והשני חסר, והשלישי: שכאן קרא אותם בני ענק, וביהושע (י"א כ"א) כתיב ענקים ולא 'בני' ענקים.

ההסבר:

'ושם ראינו את הנפילים', הכוונה ממה שנפלנו מתוך הקליפה ראינו את הנפילים, לשון נפילה. על ידי 'בני ענק', ביתו של הענק. אבל נפילים השני חסר, שהוא לשון נפלו מן השמים, וכמו שכתב רש"י: "ענקים, מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש".

במלאת עשר שנים להסתלקותו של מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מובא כאן קטע מתוך מאמר, מלא תוכן שנכתב ע"י מקורבו ואהובו של רבינו, הרה"ג ר' שמעון הכהן ברכר זצ"ל

נכתב בתוך ימי השלושים להסתלקות רבינו. תורגם מהמקור שנכתב בשפה האנגלית

הייתי אצל מרן הגר"ח שליט"א לאחר ההלויה של רבינו, וכשיברתי אתו על רבינו בכה והזיל דמעות. כשחזר מההלויה, הורה לבנו רבי שאול, שהוא נכד של רבי מיכל יהודה - דרך נישואיו, להתפלל מנחה לפני העמוד, "ואני יאמר קדיש" הוסיף מרן רבי חיים. (זה היה לפני שהקבורה הושלמה). וכשהגיע מרן הגר"ח לנחם את האבלים, שוב בכה ולא יכל לדבר במשך כמה דקות, מוקדם יותר כתב מכתב תשובה בדברי תורה לאחד הנכדים של רבי מיכל יהודה ובתוספת למכתב התשובה הוסיף וכתב: **המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, והמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו והוא מזומן לחיי עוה"ב, והענווים קמים בתחיית המתים ראשונה.**

כשרבינו מרן רבי חיים שליט"א למד אצל רבינו רבי מיכל יהודה זצ"ל, למד עמו גם רבי נפתלי טפלי זצ"ל שהיה בעל יסורים ונסתלק לב"ע בערך בגיל נ', חברו יבדלחט"א מרן הגר"ח ערך ספר מדברי תורתו, הנקרא "זכר נפתלי" היות ולא השאיר אחריו זש"ק, לפני ההוצאה לאור נתן רבי חיים את הספר לרובם רבי מיכל יהודה שיעבור על הספר ויבקר אותו, וכשראה רבי מיכל יהודה בהקדמה לספר שרבי חיים שליט"א מזכיר שהנפטר סיפר לו שהימים היפים ביותר בחייו היו בפרק הזמן שהוא למד אצל רבי מיכל יהודה, ביקש רבי מיכל יהודה בענוותנותו שימחוק קטע זה. (עם תלמיד זה רבי נפתלי זצ"ל בא רבי חיים יבדלחט"א להבחין אצל רבי מיכל יהודה על מה שלמדו אצלו, בהיותם נערים צעירים, בחינה שארכה כמה שעות כאשר הוא עובר עמם דף אחר דף).

(המאמר המלא מובא השבוע בחוברת "קובץ גליונות" ניתן לקבלה מדי שבוע בכתובת: k.gilyonot@gmail.com)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

קרבה שנת השבע (י)

קיצורי דרך אמונה

הרב ספטימוס, במחיצת מרן שליט"א

בשמיטה הקודמת התפרסמו מספר ספרי לימוד בהלכות שמיטה המיוסדים על פי ספר דרך אמונה. המפורסם שבהם הוא ספר 'שיח השמיטה' – קיצור פסקי הלכות למעשה, מספריו ותשובותיו בכתב ובעל פה של רבינו, מסודר לפי פרקים. (חלקים מתוכו פורסמו בגיליונו 'דברי שי"ח', בשמיטה החולפת).

אך לא רק. הגאון רבי יוסף דוב ספטימוס שליט"א, ממושב 'תפרח' זוכה במשך שנים לכתוב מכתבי הלכה ולקבל תשובות מרבינו שליט"א. לפני עשרים שנה, בשנת השמיטה תשס"א הוא הוציא לאור את ספרו 'טוב הארץ', והוא קיצור מספר דרך אמונה על הלכות שביעית, ובראש הספר מצורף מכתב הסכמה נלהב מרבינו שליט"א.

מרגישים עיר של בני תורה

מרא דאתרא דקריית ספר הגר"מ קסלר זצ"ל עם גדולי הדור ז"ע (תודתנו לבנו הגאון רבי משה שליט"א)

במסעותיו ברחבי הארץ לשמש כסנדק בבריתות, היה מבקר רבינו כמעט בכל שבוע בעיר מודיעין עילית, קרית ספר, בחזרתו הוא היה אומר בהנאה, 'מרגישים לפי השאלות, כי זו עיר שגרים בה בני תורה'. כי בכל ברית היו מתקבצים סביבו אברכים בני עליה ומנצלים את הרגעים המועטים בקרבתו, לשאול כמה שאלות שעל הפרק.

בשנת השמיטה, השיג והשיח הטבעי של אברכי קרית ספר היה בעניני 'שמיטה'. בני העליה היו שואלים את רבינו על כל תג ותג שבדרך אמונה, ועמלים לרדת על סוף דעתו, ולהבין את עומק הכוונה. לא פעם היה משיב, שזו שאלה הצריכה עיון וקשה לענות עליה על רגל אחת.

מדוע לא ערך קיצור

התקבל אצל כל החוגים. רבי גדליה שליט"א בביקור אצל האדמו"ר מצאנו בנתניה.

הגאון רבי גדליה הלוי הוויגסברג שליט"א, שזוכה לשהות בצל קורתו של רבינו במרבית שעות היום, מספר בספרו ('הספרים', כ"ח) כי בעקבות ההצלחה הגדולה של הספר דרך אמונה, אשר התקבל בכל קהילות ישראל, ביקשו כמה תלמידי חכמים מרבינו שיאות לערוך בעצמו קיצור מספרו דרך אמונה, כדי להקל על המעיינים למצוא הלכה ברורה בחיפוש מהיר.

רבינו שליט"א סירב. הוא נימק את זה בכך, שאם הוא עצמו יערוך את הקיצור אנשים יבואו לסמוך על החיבור הלכה למעשה, והוא חושש מאחריות, ולכן לא ערך את זה.

וכאמור לעיל, זכה נעשית מלאכתו על ידי אחרים ומספר קיצורים כבר

נערכו מדרך אמונה הלכות שביעית.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 5 | סיון תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

מבירא עמיקתא - לאיגרא רמא

מה שהתמוטט במוצאי חג השבועות
במשפחה קרלינאית

א. חפץ

ערב חג השבועות תשפ"א. הם נסעו לרבי - לכ"ק האדמו"ר שליט"א: האבא, השווער, האחים הגסים. וכי אפשר להישאר בבית, כאשר מקבלים את התורה, בשילוב חנוכה בית המדרש החדש לתורה ולתפלה ב'גבעת זאב'?! - "ובאו כולם".

אחד מהמשפחה נשאר בירושלים. החתן החדש ה'עידים' הטרי.

מדוע נשאר? כי הוראת כ"ק האדמו"ר שליט"א, שב'שנה ראשונה' לא עוזבים את הבית, גם במחיר הפסד הזהייה כצילו של האדמו"ר. "נקי יהיה לביתו שנה אחת". הוא הכין את עצמו לחוג את החג עם רעייתו, בבית השויגער, שתחי'.

שעת התקדש החג מתקרבת, והאברך החתן נעמד לו בצדי החדר הגדול, ושוחח בלהט בפלאפון.

האשה רמזה לו כי היא ניגשת להדליק נרות, והוא בפלאפון. השויגער גם היא מדליקה נרות ו...הוא בפלאפון, אינו מתייחס.

השויגער כבר סיימה להדליק, ולהתפלל על הבנים, הבנות, על זיווגיהם, על הנכדים, והחתן הטרי עדיין בפלאפון. רבונו של עולם כמה אפשר לדבר בפלאפון?!

שעת השקיעה התקרבה והשויגער לא מסוגלת לראות את המחזה המביש, היא ניגשה אליו בעדינות והעירה: "עוד ארבע דקות השקיעה...".

הוא התנצל: "אה, אה, כבר השקיעה..." סיים את השיחה, והניח את הפלאפון במגירה.

הוא לא לבש את השטרמל כדי לצאת מהבית. אלא התמהמה בהרכובים, והחליט להיכנס לחדר, ולהסתכל בספרים.

ר' יצחק, חתן דנן, הוציא גמרא קטנה מהארון הגדול, והתיישב לו בחדר הצדדי של הבית.

הסתכל על הדפים, או כחה בהן, אולי עיין מעט בגמרא. בכל מקרה, לבית הכנסת הוא לא הלך. עד קרוב למעריב.

אשתו שאלה אותו בקול רם: "מתי אתה הולך למעריב?"

"אני לא הולך הלילה למעריב. את לא זוכרת? כך היה באשתקד - ב'קרונה', וגם השנה, כיון שאין לנו את הרבי בירושלים, ורוב רובם של החסידים נסעו ל'גבעת זאב', אתפלל מעריב בבית, והרי אני ב'שנה ראשונה'... וכי אלך סתם כך ל'שטיבל' של חסידות אחרת שאינני מכיר שם איש, - תידון מפולפל ולא נאה לאברך משי שרק כעת התחתן.

השויגער תמחה גם היא ושאלה את בתה: "מדוע ר' יצחק לא הולך למעריב בציבור?!"

"הוא אומר שאין לו 'דכי' ואין לו מה ללכת, וכמו בקרונה - - - והוא ב'שנה ראשונה"

השויגער לא הכינה את הפילוסופיות, ולא קיבלה את התירוצים, שהרי ר' יצחק חתן דנן אינו ה'חתן' הראשון במשפחה, אלא כמעט אחרון, וכבר היה לעולמים שחתנים נשארו בבית ל'שבועות' ול'שביעי' של פסח' ואיש מהם לא נתקע ככה בבית כליל יום טוב... וכי אברך חסידי לא הולך למעריב כליל שבועות?! תמיהה.

היא הייתה עייפה, וקצת עצבנית.

סעודת ליל יום טוב של שבועות

הוא יצא מהחדר עטוף בטלית (כמנהג קרלין) פניו מאירות: גוט יום טוב. והנה הוא אחרי מעריב. מתחיל לפזם את הניגון הקרלינאי הידוע שלפני הקידוש.

הבת הגדולה המתגוררת בסמוך, הגיעה גם היא עם הילדים הקטנים, הבית התמלא שמחה, וסעודת החג החלה: קידוש, שהחינו, נטילת ידיים לסעודת החג.

ה'עידים' שומר על עינו, לא מסתכל ככה סתם על האורחים ועל השויגער, הוא רק משיב ועונה בעדינות ובחביבות, עם עיניים מושפלות - על כל מה ששואלים אותו. אחרי הדגים הוא אמר את הווארט הנודע שאמר רבי אהרן הגדול מקרלין בטיש כליל שבועות - על חמישים יום ועל שבע שבתות.

הנשים לא הבינו הרבה ממה שאמר, בשם הרבי הגדול, אבל היו שמחות שנאמרו דברי תורה על השולחן. הוא הניגן ניגון קרלינאי חריף: "אתה בחרתנו מכל העמים" - ששרים אותו תמיד כליל יום טוב.

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

אחרי הדגים, אכלו בשר וכל מיני מטעמים. ברכת המזון נאמרה ברצינות, כיאה לחסיד ולחתן טרי שמתנהג בכבוד ראש ונעימות. הוא כמעט בכה כשניגן את הניגון הוותיק על המילים 'הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב ויבשר לנו כשורות טובות ישועות ונחמות'.

כיצד מקלקלים באמירת ה'תיקון' בבית?

בסיום ברכת המזון. הרעייה שגם היא ב'שנה ראשונה' שאלה את ר' יצחק "האם אתה מעוניין לקחת אתך לבית הכנסת 'עוגיות רכש' או משהו כזה, שאמא שלי מכינה מידי שנה בשנה, אולי משהו אחר לאכול בלילה עם הקפה?" היא הוסיפה להתעניין: מתי התוכנית שלך להגיע כבוקר - לפני עלות השחר או אחרי וותיקן? בנוסף זרקא אליו כמה שאלות סתמיות, שאשה שואלת את בעלה.

ר' יצחק השיב בפשטות, ועם ניד עפעף: "אין לי רכי, אני כמעט לבד כאן בירושלים, ואם למעריב לא הלכתי, גם לא הולך לומר 'תיקון' בבית המדרש... אפשר לומר 'תיקון' בבית. נכון, שנותרו כמה מניינים של 'קרליגע חסידים' בבית מדרש בירושלים, לא כולם ממש נסעו, אבל אין 'דבי' ואין 'מצב' החלטתי לומר את ה'תיקון' בבית... אלמד כאן. אתם תלכו לישון, וודאי אתן עייפות מכל ערב החג. אני נשאר בבית".

"איזה מין חתן בעלי בחר?" - תמחה השוויגער, הכת גם היא, החלה להתבלבל מהפלפולים וה'סיפורים' של בעלה, אבל כמובן שלא אמרה מילה.

גם השוויגער, לא דיברה דיבורים של ממש, אבל כבר ראו על הפנים, כי מצב הרוח שלה לא יום טוביג... ולא עוד אלא שהשוויגער השליכה לחלל הבית 'אנחה של שוויגער מכובדת' אנחה ששוברת חצי ליבו, של ה'עידים', עזבה את החרד הגדול, והלכה לחדר הפנימי.

לא אנחות ולא שאלות, כלום לא פתר את הבעיה. הוא נשאר בבית.

החמימות והתמיהות של 'שכועות' בבוקר

הוא אמר את ה'תיקון' ואחרי 'עלות

השחר' הוריד את הראש לכשעה, עד לקראת זמן תפילת ותיקון. אז התרומם, התחיל פסוקי דזמרה, ברכות ק"ש בהתלהבות קרלינאית. אחר כך קריאת שמע. ונעמד להתפלל שמונה עשרה עם וותיקן: "יראוך עם שמש מבקשי פניך". והנה השוויגער התעוררה היום מוקדם. ו... היא רואה את ה'עידים' מתגננד עם הטלית בדביקות - - -

היא כעסה, ושאלה אותו ממרחק, מכיוון המטבח: "מה, מה?! אתה לא הולך להתפלל בבית הכנסת?!"

הוא סימן לה משהו עם האצבע... והמשיך להתגננד בדביקות. (הוא היה רגע לפני תחילת הלל, ולא רצה לדבר).

ואתם וודאי יודעים, מה המשמעות של 'הלל' ביום טוב של שכועות, בקרלין.

הייתם פעם בקרלין? כשהם מתפללים נדמה כאילו הם נטלים בכנפי המילה, כדי לעלות איתה יחד לשמים... העיניים שלהם, סגורות מבחוץ וקרועות מבפנים, הם צועקים ומתרוממים על קצה אצבעותיהם, והרגלים מתרוממות יחד עם קריאת ה'שם' הנכבד והנורא. כשהם צועקים הפנים מכוסות לגמרי, ידיהם מושטות אל על ויוצאות מחוץ לטלית, וכאילו החגוף נשרף בתוך הטלית עם קולות התפילה. כשהייתי ילד קטן ושמעתי את התפילות שלהם, חשכתי שהנה עוד רגע הם יפחו את נשמותיהם מחמת הזעקות המפחידות והנוראות, והכיסופים העולים מהם.

מי שמכיר, הניגון של אחרי קריש בליל יום טוב בקרלין, מעורב בשירה, בריקוד, ובכבי ועם הרבה כמיהה. אומרים, שהשנה לא שרו את השיר המתוק הזה. מחמת האסון הנורא.

'הלל' שנשמע ו'עשרת הדברות' שלא נשמעו

האברך דגן ר' יצחק, התחיל לומר הלל בקולות וברקים, כשהטלית מתנועת על ראשו. עד כדי כך שאשתו התעוררה לקול הקורא הלל! "אהבתי כי ישמע ה' את קול תחנוני"

בעוד ערפלי שינה על עיניה של האשה בשנה ראשונה, אמה - השוויגער, שאלה אותה: תראי, הוא מתפלל כל כך טוב, למה שלא ילך לבית כנסת, מה, הוא לא

מרגיש טוב?!

מה כבר המסכנה, יכולה לענות לה?...

אחרי שסיים הלל והקולות שבו למקומם בשלום. השוויגער התקרבה מעט והתענינה: "מה עם קריאת התורה ועשרת הדברות, וכי לא תלך לשמוע בבית הכנסת?!"

ר' יצחק ה'עידים' השיב לה בפלפול קרלינאי/ליטאי: "אומרים, כי רק מי שנמצא בבית הכנסת חייב לשמוע קריאת התורה, זה חיוב על הציבור שנמצא שם. אבל הנני ב'שנה ראשונה' ולא הלכתי לבית הכנסת, אז אני לא גם לא אשמע קריאת התורה".

"כן חייב לא חייב, כן שנה ראשונה כן שנה שניה, אני לא מבינה מה שאתה אומר..." - הפטירה ועזבה אותו. ואז אמרה לעצמה: א'צודרייטער'...

הוא הסמיק ושתק... הוא שמע היטב את ההגדרה שנאמרה עליו...

מחר גיסא הוא מתפלל כראוי ולומר בספרים, ומאידך, הוא תקוע בבית ללא טעם וללא ריח "וכי שנה ראשונה היא שנת קרונה?" - שאלה השוויגער את עצמה במחשבותיה.

ואז החלה בבית שתיקה.

שתיקה רועמת.

אשתו החדשה כבר לא יכלה לסבול את הקושי, ושאלה אותו: "באמת, יצחק, מה קורה?"

"תראי, קרה משהו. נדבר באריכות במוצאי החג, ישנה סיבה שאני מתנהג כך... אל תאמרי מילה לאמא שלך. את מבינה היטב שאם נשארת בבית, יש לך טעם, אבל לאמא שלך אין לי אפשרות לומר כלום, היא גם לא תבין אותי, לכן, אל תנסי להרגיע אותה, כעת נאכל ונשמו ככל האפשר, והכל יהיה בסדר".

הגיעה שעת סעודת יום טוב.

מצב הרוח בבית היה זיפט. השוויגער מיעטה בדיבור. ראו שהיא מנסה להתגבר על עצמה אך ללא הועיל. גם ר' יצחק החזן לא דיבר הרבה, התאמץ לשיר זמירות בנעימות ובשמחה, ולטוהר את האווירה כפי האפשר. הוא לא הצליח הרבה.

שעת אחר הצהרים מתקרבת ולפני השקיעה כאשר נשאר בבית ולא יצא למנחה, השוויגער כבר לא שאלה שאלות, ורק הכעס שלה נראה על פניה בשלימות:

תשובה לשאלה

משבוע שעבר

לאחר כמה שנים נודע לנו שאבי הבחור עזב את הבית, והשאיר את אמו לבד עם הילדים הקטנים, והבחור שהיה הגדול בבית, חזר כל שבת לביתו, לעשות קידוש לאמו, כדי שלא תשאר לבד בבית.

כמו כן הוא היה צריך טלפון בכיסו, שעמו היה מתקשר כל בוקר לאחיו, כי מטבע הדברים בבית כזה, הילדים עצובים, ואין להם חשק ללכת לחיידר, והוא היה מתקשר כל בוקר הביתה לדרבן את אחיו ללכת לחיידר.

בסיפור זה, אין כאן לימוד כף זכות על הסיפור, אלא יש כאן את החלק השני של לימוד כף זכות, והיינו על האדם, שלפעמים למרות שהסיפור נראה מזעזע, והוא כאמת כזה, והסיפור כאן לא נשתנה גם לאחר ידיעת פרטי הסיפור, אבל זה רק אם לא יודעים את המצב של האדם, לאחר שיוודעים את מצב האדם, גם באופן כזה משתנה הסיפור.

זה מה שאמרנו שכשמכירים סיפור, יש לפעמים שפרטי הסיפור משתנים, ומתברר שבכלל לא הכרנו את הסיפור, אבל יש לפעמים שהסיפור לא משתנה, אבל אם היית יודע את מצבו של האדם, ושהוא היה שמח להשאיר בשיבה, ושלא יהיה לו טלפון בכיסו, ושיהיה לו בית נורמלי, שהוריו ישארו יחד, אבל הקב"ה רצה אחרת.

כאמת סיפור זה הוא דבר מאד מצוי, אי אפשר כלל לדון אף אדם לפני שאנו יודעים ומכירים את מצבו, ואפילו חברי חדר של בחדר, שחושבים שהם מכירים אותו, מתברר שאינם מתחילים להכיר את הבחור. ולכן הטוב ביותר בכלל לא לדון, לא לכף זכות ולא לכף חובה, אלא לדעת שתמיד חסר לנו פרטים.

עם הפלאפון בשיחה עם השווער, פנתה בקולות לר' יצחק: "וכי ידעת מכל הסיפור, לא ראו עליך כלום?!"

"כן, ידעתי, זה מה שבשרו לי בפלאפון, לפני כניסת החג".

"ומדוע לא אמרת? ורגע - - מה זה שייד לכך שנשארת בבית, מדוע הוא נשאר לנו בבית כל יממת החג?!" צעקה בסערת רגשות.

ר' יצחק החתן, השיב על ראשון ראשון, ולפי הסדר:

"כי אתם רואים, כמה הצער שלכם גדול כעת, וממילא כמה מתח היה אמור להיות, אם הייתי מספר מה שקרה, ושלא ידוע מה מתרחש, וכי יכולתי לומר משהו?!" ובעלה צועק בפלאפון: "ולכן לא הלך לבית כנסת".

ה'עידים' ממשיך בהסברו בניהוחא: אמרו לי בפלאפון כי ישנם 120 הרוגים, והרכבה פצועים (זו השמועה שרווחה בירושלים במהלך כל יום החג). ואמרתי לעצמי, אם יבואו לבשר לך - לשויעגר, על משהו חמור חלילה, שאולי נפטר אחד החתנים או אחד הבנים, או ה' ירחם - - , לא ידעתי מה ומי יבוא לבשר ובאיזה רגע, והרי את לא בקו הבריאות, אם כך, ודאי שיש צורך שגבר אחד יישאר בבית כל העת. היה ברור לי כי לא כדאי להשאיר את השויעגר לבד, מי יודע באיזה רגע יכולים לבוא לבשר ולצער - - - .

ואז התמוטטו כל המחשבות, כל ההתחנות, והשויעגר פרצה בכי. בכי על מה שקרה בערב החג, ועל סיפור החג שעבר עליה.

"לכזה חתן לא פיללתי - - - נעתקו המילים מפיה.

מעשה שהיה.

הוא רק עוד חסיד קרלין אחד צעיר, שהתרומם ב'יום שבעות' לפסגות גבוהות. ללא שהיה ב'גבעת' זאב.

החסידים היקרים ששהו עם הרבי, הזדעזעו, התרוממו, הרהרו בתשובה ובמעשים טובים, שמעו היטב מה שכבוד קדושת האדמו"ר אמר להם.

וגם ר' יצחק דגן שלא היה בגבעת זאב התרומם. גם הוא לפסגות.

וזו השויעגר, שעוד ילמדו ממנה שויעגרים רבות 'הלכה פסוקה' ב'לימוד לכף זכות'.

"איזה 'עידים' קיבלנו, וי, מראש כבר חשדתי שמשהו איתו לא בסדר, הרי אמא שלו הייתה נראית לי קצת משונה מהרגע הראשון, וגם הוא, אמרתי על כך לבעלי, אך החלטנו לוותר, מי יודע לאיזה פח נפלנו? הרי כל תירוצן שהוא יאמר, גם הגאוני ביותר לא יכול להתקבל בשכל שלי, שנה ראשונה, שנה שלישית... ואם כואב לו משהו, אולי הולח או ה' ירחם, מסתיר משהו, זה עצמו מפחיד, וכי שמעתם מעולם שאברך חסידי ירא שמים לא הולך לשמוע קריאת התורה בשבועות? מה גם, שבכלל נראה לי, שהוא ישן על השולחן חצי לילה, אפילו לא אמר 'תיקן'... וגם הבת שלי שותקת כעת, יותר מדי, מי יודע מה היא סובלת בדומיה". הדמעות כבר החלו לחנוק בגרונה.

השויעגר המתינה לצאת השבת, לרגע שתתקשר לבעלה ותטח באוזניו את הכאב העצור שבליבה המזדקן, על מה שקרה עם ה'עידים' ששווה פחות מחצי פרוטה... "ועוד אבא שלו רצה שניתן עליו חצי דירה בבית שמש... חת, חת, חת" לא הפסיקה לחשוב על כך.

מיד עם צאת החג, בעלה התקשר.

היא רק שמעה את קולו, החלה לדבר בשטף: "אתה לא יודע מה שעברתי במשך כל יום החג..."

"בסדר, אני מבין, אבל כ"ה אני חי... לא קרה לי כלום".

"אבל תשמע, אני עברתי סיוט ה'עידים' שלנו ישב כל היממה בבית כמו איזה - - - צודריטער".

"רגע, תשמעי אותי, את לא יודעת מה קרה..."

"אבל החתן היה כל הזמן בבית, זה מה שקרה".

"בגלל שאת לא שומעת אותי, את לא מבינה".

הזמשיך: "קרה אסון. נורא. לפני כניסת החג" - סיפר לה את דבר האסון, את השבר והכאב - - -

"ואולי ה'עידים' ידע מכך - - - אמר לה.

קולות היסטריים נשמעו מגרונה, והתגלגלו עד חדר המדרגות, ואז בעודה

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

מעלת שבט לוי בזכות העמידה בניסיון

הנה שבט לוי זכו בעבודת המקדש, כמו שכתוב בפרשת השבוע (במדבר ח, יח) "ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל", ואמרו חז"ל (ובחים קיב, ב) עד שלא הוקם המשכן הייתה עבודה בבכורות, היינו שבתחילה הייתה עבודת הקרבנות שייכת לבכורות, וכן כתוב בסוף פרשת משפטים שהקריבו עולות לפני מתן תורה (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות", ופירש רש"י ואונקלוס כי נערי בני ישראל הם הבכורות, שבהם הייתה העבודה לפני שהוקם המשכן, וכפי הנראה זה היה על פי הדיבור (ענין ירושלמי מגילה א, יא) וכך ציווה הקב"ה שהעבודה תהיה בבכורות, עד שהוקם המשכן.

אבל אחר כך היה חטא העגל, וגם הבכורות חטאו, ואילו שבט לוי לא חטאו, ולכן זכה שבט לוי לכל עבודת השם, כמו שכתוב (דברים י, ח) "בעת ההיא הבדיל השם את שבט הלוי", ופירש רש"י: בעת ההיא – בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים, וטענתם בעגל ובני לוי לא טעו, הבדילם המקום מכס, ע"כ. וזכו שבט לוי להיות כהנים ולויים, עם כל עבודת הכהונה, ועבודת הלויים שהיו משוררים ושוערים, ובזמן המשכן גם נשאו את המשכן וכליו, כי עבודת הקודש עליהם בכתף יישאו (במדבר ז, ט), וגם לדורות הייתה עבודת השיר ושמירת המקדש, משוררים ושוערים.

ולכל זה זכו על ידי הזכויות של העמידה בניסיון, כי חטא העגל היה ניסיון, מפני שכל כלל ישראל חטאו בעגל, ושבט לוי עמדו בניסיון שלא להימשך אחר הטועים, ועל ידי העמידה בניסיון זכו למעלות רוחניות של כל עבודת הקרבנות ועבודת הלויים.

מתנות כהונה – גשמיות לצורך הרוחניות

וזכו גם לזכויות גשמיות, שקיבלו עשרים וארבע מתנות כהונה, וכן מעשר ראשון ללוי, שהם דברים גשמיים, ולצורך מה הגשמיות? לצורך הרוחניות! וזכו לזה במקום נחלה בארץ, כי אין להם נחלה בארץ וגם אינם נוטלים חלק בביוז, ובמקום זה קיבלו את מתנות הכהונה ומעשר ראשון ללוי, כדי שיהיה להם גשמיות לצורך הרוחניות.

וכתב הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, כי הטעם שאין לשבט לוי נחלה בארץ וחלק בביוז הוא: "מפני שהובדל לעבוד את השם ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים וכו' לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכים מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכוח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר (דברים לג, יא) בך השם חילו, והוא ברוך הוא וזכה להם שנאמר (במדבר יח, כ) אני חלקך ונחלתך", ע"כ. והיינו שדבר הניטל בכוח הגוף – אינו כשר לשבט לוי! ושבט לוי לא שייך לזה! אלא הם מקבלים מן השמים את מה שצריכים כדי חייהם, גשמיות לצורך הרוחניות.

כל אחד יכול להיות כשבט לוי

וכתב הרמב"ם שם "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעבדו לדעה את השם והלך ישר כמו שעשה האלוקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללויים", עכ"ל.

והיינו שכל אחד יכול להיות כשבט לוי, וכלשון הרמב"ם כל איש מכל באי העולם, היינו אפילו גויים, יכולים להיות גם חסידי אומות העולם שיזכו לזה, וכמו שמפורש בגמרא (ב"ק לח, א) שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, וכל אחד ואחד שיעשה כן, אם נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיות עובד השם, אזי הפרנסה מובטחת לו מן השמים, וכבר אינו צריך להתאמץ בפרנסה.

ויש שם הרבה פרטים בלשון הרמב"ם, מה הן הזכויות שזוכה אדם כזה, ומכבר עיינתי ומצאתי שכל לשונות הרמב"ם שם מקורם במאמרי חז"ל (א"ה). ולהלן הבאנו במוסגר מכת"י רבינו שליט"א בזה, ובספר קרית מלך למרן הגר"ח שליט"א הביא עוד מקורות בזה.

אלו הן הזכויות של שבט לוי וכל אחד מבאי העולם, כל אחד! אם הוא עובד עבודת השם וזו כל שאיפתו ומגמתו, אין לו קשיים של גשמיות, ומן השמים נותנים לו את מה שהוא צריך, המינימום הנצרך כדי חיו.

אבל לשם כך צריך עמידה בניסיון, וכפי שהזכרנו משבט לוי שעמדו בניסיון בחטא העגל, ובה זכו לכל המעלות והזכויות של שבט לוי.

וכאמור הזכויות הם זכות לרוחניות, וגם לגשמיות לצורך הרוחניות, ואין זו גשמיות בשביל הגשמיות, אלא מכיוון שהאדם הזה כל מעשיו לשם שמים והכל אצלו עבודת השם, ממילא כל מה שהוא צריך זה לצורך עבודת השם, ואין זו הנאה גשמית אלא צורך עבודת השם!

אכילה ושינה בכונת מצוה

ומצינו עוד ברמב"ם על מה שאמרו חז"ל (אבות ב, יב) וכל מעשך יהיו לשם שמים, וכתב על זה הרמב"ם בפרק ג' מהלכות דעות:

"נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו כולו עובד את השם תמיד וכו' מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את השם, ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את השם והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא, ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו וכל מעשך יהיו לשם שמים", עכ"ל. והיינו שאם אדם ישן לשם שמים, ואף שהיה יכול לשבת ולדבר דברים בטלים, הוא אינו עושה כן, אלא הולך לישון לשם שמים, גם השינה שלו היא עבודת השם!

וכאמור העמידה בניסיון נותנת זכויות, וזוכים בה לזכויות רוחניות וגם לגשמיות לצורך הרוחניות, כמו שבט לוי שזכו לתפקידים רוחניים של עבודת הכהונה והלוייה, וגם זכו לגשמיות, שקיבלו מתנות כהונה ומעשר ראשון ללוי, כדי שלא יצטרכו לעסוק בפרנסה, וכמו שכתב הרמב"ם שהם 'חיל השם', וחילי המלך אוכלים משולחן המלך, ומפורש כן בספרי (פרשת קרח) על הפסוק "אני חלקך ונחלתך" – על שולחני אתה אוכל! ומקבלים פרס מבית המלך (כלשון רש"י דברים י, ט).

והנה הרמב"ם כתב על מי שישן לשם שמים שהשינה שלו נחשבת עבודת השם, אבל אין הכוונה רק השינה, אלא אפילו השינה שהיא בשב ואל תעשה, וכל שכן אכילה ושתיה, שהם בקום ועשה, אם אדם אוכל ושותה כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, שהרי חייל חייב לאכול, והוא 'חיל השם', וצריך שיהיה בריא לעבוד עבודת המלך, אם כן הוא אוכל לשם שמים, ואכילתו נחשבת עבודת השם.

ונמצא לפי זה, כי כשאדם נוטל דינים כדי לאכול, הרי הנטילה היא מצוה, וכשמברך על הנטילה זו עוד מצוה, ואחר כך כשמברך 'המוציא לחם מן הארץ' זו עוד מצוה, והאכילה היא עוד מצוה! כמו שנתבאר שהאכילה והשתיה הם עבודת השם, ונמצא שהוא כל הזמן עוסק במצוה ועובד עבודת השם, ושמחה גדולה יש בזה.

שתיית תלמיד חכם כמו נסכים

ולכן אמרו בגמרא (יומא עא, א) כי הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמיד חכמים יין, מי שרוצה לקיים מצות נסוך היין בזמן הזה שאין מזבח, יש עצה, שיתן לתלמיד חכמים יין לשתות, כי תלמידי חכמים מדוע הם שותים יין? כדי שיהיה להם כוח ללמוד, והיין נותן כוח ומרענן (כמו שאמרו ביומא עו, א, חמרא וריחני פקחין).

וכפי שהיה מעשה עם הגר"א שפעם ביקש קפה כדי שיוכל ללמוד, וכך הובא המעשה בסידור הגר"א (אשי ישראל מהדו"ח בתחילת כתר ראש): שמעתי מהרבני המופלא וכו' שפעם אחת בעת שהיה הגר"א ז"ל בבית האסורים וכו' ונתנו לו שם חדר מיוחד אשר ישב שם עם הגבאי, וניתן לו רשות להביא ספרים לשם ולמד גם שם כדרכו כל הלילה.

והנה בלילה בעת אשר היצר לו, מפני שלא היה רוצה לישן שמה, ורצה להפיג את עצמו משינתו, ביקש מהגבאי שיביא לו מעט קאווע, או שארי חמין לשתות, והשיב לו הגבאי, הלא בלתי אפשר להשיג זאת, כי הלא החומה גבוהה ודלתיים ובריה אשר בלתי אפשר לצאת משם, ובפרט כי

רשימה מכת"י רבינו שליט"א / על דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל המובאים בגוף השיחה

(א) ברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל. ולמה לא זכה שבט לוי וכו' מפני שהובדל וכו' לפיכך הובדלו מדרכי העולם וכו' והוא ברוך הוא זוכה להם. ביאורו, כי בזה שאין לשבט לוי חלק בארץ יש בזה ב' דינים, הא' שאין להם זכות לקבל חלק בארץ, והב' איסור לאו על זה שלא יטלו חלק בארץ.

ונתן הרמב"ם טעם לב' העניינים, כי מה שאין להם זכות הוא משום שהוא ב"ה זוכה להם, ולא יחסרו כל, ומה שאסור להם ליטול הוא מצד קדושתם שהובדל לעבודת השם.

(ב) שם ברמב"ם. ולא שבט לוי בלבד אלא 'כל איש ואיש מכל באי העולם וכו' הרי זה נתקדש קדש קדשים' ויהיה השם חלקו ונחלתו 'לעולם ולעולמי עולמים' ויזכה לו בעולם הזה וכו' 'כמו שזכה לכהנים ללויים'.

המקורות:

'כל איש ואיש מכל באי העולם'. בבא קמא ל"ח א' מנין שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול וכו'. וכן הוא בספרי פרשת קורח הובא בסמוך.

'הרי זה נתקדש קדש קדשים'. דברי הימים א' (כג, יג) ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים.

'לעולם ולעולמי עולמים'. בילקוט ריש תרומה (שסד) כל מקום שנאמר לי הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים וכו' בלויים והיו לי הלויים. והרי כתב רבנו שהוא כשבט לוי. והא גם כן מפורש בספרי שם, נמצאת אומר שלושה כתרים הן וכו' הרי כתר תורה מונח 'לכל באי עולם' שכל מי שיזכה בו מעלה אני עליו כאילו שלשתן מונחין וזוכה בכולן.

'יזכה לו בעולם הזה וכו' כמו שזכה לכהנים ללויים'. שם בספרי אני חלקך ונחלתך על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה משל למה הדבר דומה וכו', והיינו בעולם הזה, דקאי התם על הא דאין לו חלק ונחלה בארץ ובביזה, עיין שם, ומבואר שם גם כן שמי שזכה בכתר תורה זוכה בכולן כנ"ל. וזהו מה שכתב הרמב"ם כמו שזכה לכהנים ללויים.

וזוהו גם כן הא דאמרינן עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, מה דהשווה לכהן גדול, היינו משום דעל ידי כתר תורה הוי כאילו זכה גם כן בכתר כהונה כמפורש בספרי הנ"ל.

והנה אמרינן (הוריות יג, א) ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, והוא מבואר בפשיטות על פי מה שאמרנו שם בספרי דמי שזכה בכתר תורה זוכה בכולן, ולענין כתר כהונה מבואר שם דהוא דווקא בזמן שהתורה יוצאה מפיו וילף לה מקרא כי שפתי כהן וגו' כי מלאך השם וגו' בזמן שהתורה יוצאה מפיו הרי הוא כמלאכי השרת ואם לאו הרי הוא כחיה וכבהמה וכו' עיין שם.

והנה כל מזונותיו של אדם קצובין חוץ מהוצאות תלמוד תורה (ביצה טז), ויתכן על פי הנ"ל דמבואר בספרי על שולחני אתה אוכל, אם כן לא הוי בתורת קצבה ושכר, לכהן, וכן למי שזכה בכתר התורה, אלא דשולחן גבוה הוא, והכי נמי כל אדם, הוצאות תלמוד תורה הוי בכלל זה, דלא הוי לצורך עצמו, אלא לצורך התורה, הוי משולחן גבוה, ואין לו קצבה.

ועל דרך זה יש לפרש הא דאמרינן באבות כך היא דרכה של תורה וכו' אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ויתכן, דקא משמע לן אף על גב דאשריך בעולם הזה, מכל מקום אין הנאות עולם הזה שלו על חשבון שכר העולם הבא, אלא אפילו הכי וטוב לך לעולם הבא, כל השכר קיים בשלמותו, כנ"ל, דשכרו בהעולם הזה הוי משולחן מלך מלכי המלכים, ולא הוי בתורת קצבה, ומתן שכר עבור עבודתו.

יש הרבה אנשי חיל העומדים פתח השער יומם ולילה יסובבוהו וחרבם שלופה בידם עד אשר אין מנוס מהם.

ויאמר הגר"א ז"ל אליו (אחרי אשר אלצהו השינה, והוא לא רצה לישון רק ללמוד כדרכו שלא לישון), עשה כך, הלא יש צינור תחת השער בחצר בית הסוהר, אשר משם יוצא הקילוח מהגגות, ודרך אותו צינור תלך לביתי ותחמם לי חמין ותביא אלי. ויאמר לו הגבאי, הלא דבר הזה בלתי אפשר, האחת מפני שהמקום דחוק מאד אשר בלתי אפשר לשום אדם לצאת דרך מקום צר כזה, שנית הלא כאשר יראוני אנשי חיל הניצבים פתח השער, אשר איש רוצה לברוח מבית הסוהר, ישאו את ראשי מעלי. והשיב לו הגר"א ז"ל, לך ותשוב ולא יהיה לך שום נזק. וכן היה. שיצא דרך המקום הצר הנ"ל והלך לביתו וחמין בידו, ושם דרך אותו מקום הצר, והביא את החמין ליד הגר"א ז"ל, והוא לא ראה שום אנשי חיל וגם הם לא ראוהו, והוא נס הפלא, ע"כ.

והוא גם כן כמו שדיברנו, שמי שכל מעשיו לשם שמים, זוכה גם לגשמיות בשביל הרוחניות, וסיעתו מן השמים להביא קפה כדי שיוכל ללמוד. ובאופן כזה גם האכילה והשינה נחשבים עבודת השם.

ולאחר מכן כשקמים מהשינה, יש נטילת ידיים וברכות השחר, ואומרים פסוקים – יברכך, ואלו דברים, וברכות, ופסוקי דזמרה, וכל התפילה, הכל מצוות, וכל הזמן עוסקים במצוה!

פרנסה בלא לחפש עשירות

וגם עסק הפרנסה למי שזקוק לזה, כבר הזכרנו בזה בעבר מדברי הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כו) וכן נפסק להלכה ביורה דעה סימן רמ"ג, שמי שצריך לעסוק בפרנסה בשביל משפחתו, ומחמת זה אינו יכול ללמוד כל היום, אבל הוא לא מחפש עשירות, ואינו עוסק בזה מפני שהוא אוהב כסף ויאהב להעשירי (ע"פ משלי כח, כ), אלא רק לצורך הפרנסה מה שצריך ומוכר כדי חייו, ובכל רגע פנוי שיש לו הוא מחזר לדברי תורה ולומד דברי תורה, הוא גם כן נקרא ירבני.

ונפקא מינה בזה להלכה, לענין תשלום מס השמירה עבור שמירת העיר, שאמרו בגמרא (ב"ב ה, א) רבנן לא צריכי נטירותא, והיינו שרבנן פטורים מלשלם מס לשמירת העיר מגנבים ומלסטים, כי הם אינם צריכים לזה, מפני שהתורה משמרת אותם, וזכות תורתם שומרת על העיר, ועל זה כתב הרא"ש שגם מי שעוסק בפרנסה כדי חייו, שכל הגשמיות אצלו היא לצורך הרוחניות, ובכל זמנו הפנוי הוא יושב ועוסק בתורה, יש לו גם כן דרגה של ירבני להיפטר ממס השמירה.

ונמצא כי הרוחניות נותנת לו גשמיות לצורך הרוחניות, שנפטר מלשלם מס שמירה, מפני שאינו אף להעשירי, אלא רק מה שצריך כדי חייו, ואם כן כל הגשמיות היא לצורך הרוחניות.

ההנהגה בממון וחיוב חומש

ובאמת עשירים חיים חיים קשים, עשיר שאוהב כסף ואף להעשירי, החיים שלו הם חיים קשים, וכל הזמן הוא דואג, שצריך להרוויח עוד כסף, ושלא יפסיד, כמו שכתוב (קהלת ה, יא) והשבע לעשיר אינו מניח לו לישון, וכן (שם יב) יש עושר שמור לבעליו לרעתו, ויש כמה פסוקים בקהלת על הסכנה שבעשירות.

ואמנם היו גם גדולי עולם שהיו עשירים, כגון רבי אפרים זלמן מרגליות, אבל מה הם עשו? עסקו בתורה כל היום! ונתנו לאחרים לנהל את מסחרם, ולא דאגו על ממונם, מפני שידעו שהכסף מן השמים, ואם יש הפסד זה מן השמים, ולא לקחו ללב, כי הכל מן השמים, ומה שמן השמים הרי זה לטובה, וגם ההפסד הוא טוב.

וכתוב עוד, שאם נותנים חומש מרוויחים מאד מזה, ובאגרת הגר"א כתב שזה חיוב חמור מאד, לתת חומש מכל הכנסה, וכתב שם "ולמען השם, שתפריש את החומש כאשר צויתך, ולא תפחות כאשר הזהרתך, כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועשין, ושקול כאילו כפר בתורה הקדושה חס ושלום".

וידוע שמי שמפריש חומש מרוויח מאד, וכן שמעתי עובדות מאלו שנותנים חומש לצדקה, שמרוויחים מזה מאד [ובכתר ראש סימן קכ"ג כתב בשם הגר"א: שכל השומר מעשר מובטח בכך שלא יבוא לידי היוק כלל, והשומר חומש מובטח שיתעשר].

ויש מהחפץ חיים בספר אהבת חסד (ח"ב פ"ט ופ"כ) שהאריך בכל פרטי הדינים למעשה, למי שמרוויח כסף, האיד להתנהג עם הרוויחים וכיצד לצאת ידי חובה מצד החיוב של צדקה.

כוח התפילה על רוחניות

והנה ידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, מפני שאין זה מפריע לשום אדם, ואילו בגשמיות כל מזונותיו של אדם קצובין לו (ביצה טז, א), אבל על רוחניות אין קצבה, ובדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת בזה!

תפילה על עצמו ועל אחרים

ועל תפילה אמר רבי ישראל סלנטר שזה 'בדוק ומנוסה' שתפילה על רוחניות עוזרת, ולא רק בדיבור, אלא גם בלב, ואדרבה **תפילה בלב היא לפעמים יותר אמיתית מאשר תפילה בדיבור, כי בדיבור מתפללים נוסח קבוע, ולא כל כך קל לכוון, והכוונה אינה בשלמות, אבל במה שחושבים בלב הכוונה היא אמיתית, וזו תפילה ממש!** ולכן לגבי ההצלחה של תפילה, והתועלת שאפשר לקבל מהתפילה, אם זה בלב – זוהי תפילה יותר אמיתית [וכאמור אין הדברים אמורים לגבי תפילות החובה], וזה דבר בדוק ומנוסה שזוכים בו להצלחה ברוחניות. אם כן יש לנו עצה לזכות להצלחה ברוחניות, על ידי תפילה.

ויש גם תפילה על רוחניות של אחרים, כגון מה שהובא בקובץ איגרות חזון איש (ח"א עד) נוסח תפילה לאם על בנה שילמד טוב ויצליח בלימודו, שתבקש בברכת שמע קולנו "יהי רצון מלפניך השם אלוהי ואבתי שתרחם על בני... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה ותסיר מלפניו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה ותכין את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה" כי אתה שומע וכו', ע"כ, וזוהי תפילה על רוחניות של אחרים.

ומעשה בבחור צעיר אחד שהיה צריך חיזוק לתורה, שיעסוק בתורה, ומרן החזון איש זצ"ל אמר ליבלחט"א מרן הגר"ח שליט"א: 'אנחנו נתפלל בשבילי, והתפללו בשבילו וזה עזר!' (א"ה. עין מהרש"א ברכות י, א, ובחזון איש מגיליונות החומש הנדפס בסוף חלק אורח חיים). זהו כוחה של תפילה גם על אחרים, **אם אכפת ומבקשים תפילה אמיתית, כמו תפילת האמא על הבן, שאכפת לה, אזי התפילה עוזרת!**

ועוד מעשה שהיה עם מרן החזון איש זצ"ל, שבא אליו בחור צעיר שלא הרגיש טעם בלימוד ולא היה לו חשק ללמוד, והחזון איש ישב איתו ולמד איתו קצת, עד שקיבל טעם בלימוד, כי הוא ראה איך שהלימוד מעניין וקיבל מזה טעם בלימוד. ככה החזון איש בעצמו למד עם בחור צעיר כדי לתת לו טעם בלימוד. כאלו מעשים של זיכוי הרבים.

חובת התפילה להחזיר אחרים בתשובה

אם כן יש לנו דבר מצוין, שבידינו לזכות לרוחניות על ידי תפילה, בשביל עצמו ובשביל אחרים, וכגון בשביל המשפחה, עם תפילה אפשר לזכות!

ובאיגרת הגר"א כתב כי "חס ושולם בקלקול הבנים יענשו אב ואם מאד", ולכאורה מדוע, הרי לפעמים ההורים השתדלו בכל יכולתם לחינוך הבנים, והקלקול ארע מחמת סיבות חיצוניות, ומה בידם לעשות? אבל **העצה היא שיתפללו!** כי תפילה על רוחניות, של מי שאוהבים אותו, זו תפילה בלב, שהיא תפילה אמיתית, ותפילה כזו בודאי תעזור! ולכן אם לא מתפללים, אשמים בקלקול רחמנא ליצלן.

וביחזקאל פרק ג' (יז-יח) כתוב "באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא דיברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה לחיותו הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש; ואתה כי הזהרת רשע ולא שב מרשעו ומדרכו הרשעה הוא בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת" (וראה גם שם פרק ל"ח ג-ט), היינו שאם יש רשע שצריך לחזור בתשובה, ויש מי שיכול להחזירו ולא מחזירו, הרי הוא נתפס בעונו, אבל אם עשה כל מה שביכולתו להחזיר את הרשע בתשובה ולא הצליח, אזי 'את נפשך הצלת', כי עשית את כל מה שאפשר, והשתדלת ועסקת בזה להחזירו בתשובה.

ולפי האמור הרי יש עצות להשפיע ולהחזיר בתשובה, על ידי תפילה! ואמנם אפשר גם בהסברה, אבל אם זה לא עוזר הרי יש תפילה, ואם כן אם אפשר להתפלל ולא מתפללים, אשמים בקלקולו של הרשע.

ואמנם זו מדרגה, ואין זה פשוט להתפלל עבור השני שיחזור בתשובה, והרי אנו רואים שגם בזמן החזון איש, היו רבים שצריכים לחזור בתשובה, והחזון איש בודאי התפלל עליהם, וזה לא עזר לכולם, ואמנם יש שחזרו בתשובה אך לא כולם, וכפי הנראה שאכן יכול להשפיע קצת, אבל לא לגמרי, ויש גבול עד כמה זה יכול לעזור.

ובודאי החזון איש והבריסקער רב התפללו על שיחזרו בתשובה, וכפי שמבקשים בשמונה עשרה 'השיבנו לתורתך' בלשון רבים, על כלל ישראל, ואמרו זאת בכוונה, וכפי שכבר סיפרנו איך שהייתה תפילתם בהתפשטות הגשמיים ממש, שכל החושים הגשמיים היו בטלים והגוף היה כמשותק בשעת התפילה, ובודאי שהתפילה שלהם עזרה, אבל אף על פי כן יש גבול כמה שאפשר להשפיע על אחרים, כי צריך שגם המושפע יהיו לו זכויות, וזה תלוי מה המדרגה שלו ומה החטאים שלו.

אך על כל פנים בשביל הרוחניות של כל אחד לעצמו או בשביל המשפחה שלו, זו תפילה אמיתית בלב, ואזי אפשר לזכות על ידי התפילה, וכמו שאמר רבי ישראל שבדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת! זהו מעלת התפילה, ויהי רצון שנוכה כלנו לתפילה בכוונה כמו שצריך.

וכבר סיפרתי מעשה ביהודי אחד שבא פעם מחוץ לארץ, מאמריקה, והוא לא היה שומר תורה ומצוות, ובא לכולל המערבי, והתחיל לחשוב, אם אכן נכון שכל האמונה היא אמת, אני רוצה שיעזרו לי מן השמים לידע זאת, ובאותו הרגע שחשב כן, ניגש אליו אחד מהפעילים שעוסקים בקירוב, והציע לו אם הוא רוצה לדעת מה זה יהדות.

ונתקבלה תפילתו במחשבה! **תפילה במחשבה, אף שאינה בדיבור, היא גם כן תפילה**, ואמנם לגבי חובת תפילה שלוש תפילות ביום צריך דיבור, כי ההלכה היא שהרהור לאו כדיבור דמי, אבל סתם בתור בקשות, שלא מצד חובת תפילה, גם תפילה בלב היא תפילה.

ורבי ישראל אמר שעל רוחניות בדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת, אם כן מי שרוצה הצלחה ברוחניות, אם בלב הוא רוצה באמת, ומבקש ומאמין באמונה שלמה שהכל בידי שמים, הוא יקבל סייעתא דשמיא!

סייעתא דשמיא בזכות זיכוי הרבים

ויש עוד דבר כזה שאדם מקבל בו סייעתא דשמיא לרוחניות, אם הוא מזכה את הרבים ומשפיע על אחרים ברוחניות, ומזכה הרבים זה גם כבוד, כגון שאומר שיעורים ושיחות מוסר לרבים, ומשפיע תורה ויראת שמים ומידות טובות, וכיון שהוא מזכה הרבים זוכה לסייעתא דשמיא מידה כנגד מידה, שגם הוא יזכה בעצמו לאותו הענין שהשפיע בו על אחרים, ואף שעדיין אינו בעל מדרגה, ואין לו את המדרגה שהוא משפיע בה, אבל כיון שהוא משפיע הוא מקבל סייעתא דשמיא.

אמנם מאידך כתב בספר 'אוהל יעקב' להמגיד מדובנא (פרשת תזריע) "ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו אליהו מוויילנא זי"ע שאלתי את פיו לאמר איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי גדול בלי הפסק, בעל כורחך כאשר הכלי גדול נתמלא על כל גדותיו אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלה, אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלאה כל שכן שלא יגיע אל הסמוכים כל מאומה", והיינו שרק כאשר האדם הוא מלא בעצמו, אז הוא יכול להשפיע על אחרים.

הזכויות לזכות את הרבים

אך יש עוד זכויות שזוכים בהם לזכות את הרבים, כמו שמצינו שאמרו חז"ל על משה רבינו (אבות ה, יח) "משה זכה וזיכה את הרבים", והיינו שתחילה הוא 'זכה' בעצמו, עם זכויות קודמות שהיו לו, ובזכות זה אחר כך 'זיכה את הרבים'.

ומה הן הזכויות שמצינו שהיו למשה רבינו לפני שזיכה את הרבים בתורה מסיני? כבר הזכרנו מה שמפורש בזה במדרש (שמות רבה ב, ב) על הפסוק ומשה היה רועה את צאן יתרו וגו' אחר המדבר (שמות ג, א) ופירש רש"י אחר המדבר – להתרחק מן הגזל, ואיתא במדרש שם: "ברח ממנו גדי ורץ אחרינו עד שהגיע לחסית (נער קטן), כיון שהגיע לחסית נדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שֶׁרָץ הייתי מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חיך אתה תרעה צאני ישראל", ע"כ. והיינו שזה היה 'הזיכה' של משה רבינו, מידות טובות ורחמים גם על הצאן, ובזכות זה זיכה את הרבים!

וכן אמרו במדרש שם על דוד המלך, שנאמר בו (תהלים עח, עא) מאחר עלות הביאו לרעות בעקב עמו ובישראל נחלתו, ועלות' היינו הצאן הרך, שהיה דוד רועה את הצאן כמו שמפורש בפסוקים בספר שמואל (א' פט"ז ופ"ז), והנהיגם ברחמנות, כדאיתא שם במדרש: "היה מונע הגדולים מפני הקטנים, והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואחר כך מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה. אמר הקב"ה: מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו, יבוא וירעה בעמיו", ע"כ.

והיינו שבוה זכה דוד המלך למלכות בית דוד, שהיא גם כן השפעה רוחנית על כלל ישראל, כי המלך הוא 'לב העם' כמו שכתב הרמב"ם בהלכות מלכים (ג, ו) ודואג לטובת העם גם בגשמיות וגם ברוחניות, וזהו זיכוי הרבים, על ידי זכויות כאלה של 'ורחמיו על כל מעשיו'.

וכן מובא בגמרא (ב"מ פה, א) על רבינו הקדוש, שקיבל ייסורים מפני מעשה שהיה, שהוא לא ריחם על בעלי חיים, ולאחר מכן היה עוד מעשה ששפחתו ביקשה לטאטא בעלי חיים מן הבית, והוא אמר לה שלא תעשה כן, מפני שריחם עליהם, ובזכות זה מיד עברו הייסורים. רבינו הקדוש! כדי שיעברו ייסוריו היה צריך לרחם על בעלי חיים, והיינו לא רק שלא לצער, אלא לרחם, כמו שכתוב ורחמיו על כל מעשיו, ובעלי חיים זהו כל בעל חי, אפילו נמלה, ואם מרחמים זה הזכויות.

וכאמור בזכויות אלו זוכים גם לזכות את הרבים. ומי שמזכה את הרבים ומשפיע על אחרים ברוחניות, זוכה גם בעצמו להשפעה חוזרת ומקבל סייעתא דשמיא לרוחניות.

פרשת שלח תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 71 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'כולם אנשים ראשי אלפי ישראל המה'

מדות רעות מונעות השפעתו של כח התורה

פירש רש"י – 'כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות'. דבר פלא יש כאן, שהנה מבואר כאן שהמרגלים היו אנשים חשובים, ומבואר עוד ברמב"ן כאן, כי סדר חשיבותם הוא כפי סדר מניינם, וז"ל – מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא לצבאותם ולא כתולדותם, ונראה שראה למנותם הנה לפי מעלת השלוחים, כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר סיפר, ואין מעלתם שווה אבל יש בהם גדול מחברו בחכמה (ובמנין) ובכבוד, והקדים הנכבד הקודם במעלה כי ממעלת עצמם מנאם לא למעלת השבט עכ"ל.

וא"כ, הרי בסדר הכתוב היה כלב בן יפונה השלישי בחשיבותו, ואילו יהושע החמישי, ועוד היו שם גדולים וחשובים מהן, ומ"מ לא הצליחו להמלט מיצה"ר אלא יהושע וכלב בלבד...

ואמנם, יהושע ניצל בזכות תפילת משה עליו, כמבואר ברש"י עה"פ 'ויקרא משה להושע כו', אבל כלב בן יפונה ניצל בזכות התעוררותו מעצמו, והיאך נכשלו בכך שאר המרגלים, שהיו גדולים כמותם ואף יותר מהם.

אלא דבאמת מצינו לחז"ל בסוטה שדרשו שמותיהם של מרגלים לגנאי, וכאמרם שם – אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד סתור בן מיכאל, סתור – שסתר מעשיו של הקדוש ברוך הוא, מיכאל – שעשה עצמו מך, אמר רבי יוחנן אף אנו נאמר נחבי בן ופסי, נחבי – שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, ופסי – שפיסע על מדותיו של הקדוש ברוך הוא, וכע"ז איתא גם במדרש רבה כאן – יש בני אדם ששמותם נאים ומעשיהם כעורים, וכו' שמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים אלו המרגלים מה כתיב בהן סתור שסתרו מן העולם.

ויש לבאר כונת חז"ל ע"פ מה שיסד מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל כי כל השמות שנזכרו בתורה עניינם להעיד על מהות הדבר, וא"כ אם המרגלים נשאו שמות כעורים, ה"ז משום שמהותם הפנימית מתחילתם היתה כעורה, והיה בהן שורש פורה מדות רעות, וכיון שכך, אף שמתחילה כשרים היו, ואף גדולים היו בחכמה ובמנין, מ"מ כיון שהיו בהן מדות רעות שוב אי"ז פלא שנפלו ברשתו של יצה"ר, ותאות הכבוד השיאתן והעבירן מהעולם, כי אף גדול בתורה, כשיש בו חסרון במדות אין תורתו מתקיימת בו, וסופו שישלול בו יצה"ר ח"ו.

ומצינו כגון דא בסנהדרין (כו.) דשבנא הסופר היה גדול מחזקיהו המלך, דשבנא הוה דריש בתליסר רבוותא וחזקיה הוה דריש בחד סר רבוותא, ואמרינן התם – כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים, כתב שבנא פתקא שדא בגירא – שבנא וסיעתו השלימו חזקיה וסיעתו לא השלימו, שנאמר כי הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו חצם על יתר, הוה קא מסתפי חזקיה, אמר דילמא חס ושלוש נטיה דעתיה דקודשא בריך הוא בחר רובא, כיון דרובא מימסרי אינהו נמי מימסרי, בא נביא ואמר לו לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר, כלומר קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן המנין, ומבואר שם בגמ' היאך נענש שבנא על מעשיו.

הנה, אף כי שבנא היה גדול מחזקיהו, נכשל במעשיו כל כך, וכבר מבואר בגמ' שם שורש רשעו, כדאיתא שם – אמר רבי אלעזר שבנא

בעל הנאה היה, מבואר כי שורש רשעו מחמת חסרון במדות, כי מאחר שבעל הנאה היה ונמשך אחר התענוגות, לא השפיע עליו כח התורה לשנות מהותו, ולכך נשאר ברשעו ונכשל בו, וכפי שביאר מהרש"א שם, ז"ל – לפי שהיה שבנא ת"ח ומלמד תורה ברבים כמסופר ממנו שהיה דריש בתליסר רבוותא וע"כ נקרא שבנא הסופר כמו עזרא הסופר, ואמר שאל תתמה מה שהקדיח תבשילו כל כך ברבים, שהרי כבר העיד עליו הכתוב לך בא אל הסוכן וגו' ע"ש שהיה בעל הנאה, ואמר במי התורה מתקיימת במי שממית עצמו עליה ולא בבעלי הנאות, עכ"ל.

וזהו שכלב ניצל מעצת מרגלים, מפני שהיה מתוקן בנפשו יותר מהמרגלים, וכפי שביאר מהרש"א בסוטה (לד:) מה שנאמר 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו', וז"ל – וענין רוח אחרת, לפי שיש באדם ב' רוחות, כמ"ש מי יודע רוח הבהמה היורדת למטה ורוח האדם העולה למעלה, דכולה באדם איירי כדברי המפרשים, רוח החיוני שבאדם שהוא משתווה בו לבהמה ורוח האחרת שהאדם מובדל בו מן הבהמה דהיינו הנשמה, ואמר שלא הלך אחר רוח הבהמה שהלכו בו חבריו אבל הלך אחרי רוח אחרת שהיא הנשמה ומילא אחרי ה' גו', וע"כ זכה לב' עולמות משא"כ חבריו שלא זכו לא"י בעוה"ז ולא לעוה"ב כדאמרינן במס' ב"ב, עכ"ל.

מבואר שכלב שלטה בו הנשמה, ולא הרוח הבהמי, ומאחר שהיתה נפשו קשורה למעלה, לכך לא הושפע לרעה, משא"כ המרגלים שנמשכו אחר מדות נפשים, לכך לא הועילה להם מעלתם ומדרגתם להצילם מן היצר.

(ע"פ שיחת מרן שליט"א, נדפס בקונטרס דרכו של בן תורה)

'בבואכם אל הארץ'

גדרי תנאי 'ביאת כולכם' לחיוב חלה

א) איתא בכתובות (כה.) דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן, חלה דאורייתא, שהרי ז' שכיבשו וז' שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו בתרומה, ואמינא להו אנא אדרבה, אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן, דתנאי 'בבואכם אל הארץ' אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים, ת"ל בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם, וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק.

פירוש, דבי רב סברו שכוין שבז' שכבשו אף שלא נתחייבו בתרומה חייבים בחלה, מבואר דדין החלה שונה מתרומה ואין חיובה תלוי בכיבוש וחילוק, ולכך אף בזמן הזה שבטל הכיבוש וליכא חיוב תרו"מ, מ"מ חייבין בחלה מה"ת.

אמנם ר"ה בריה דרב יהושע סבר להיפך, דאף אי חיוב תרומה איכא בזה"ז, למ"ד קדושת עזרא שע"י חזקה לא בטלה, אפ"ה חיוב חלה ליכא מה"ת כיון שתלה הכתוב בביאת כולכם, וליכא.

וביאור פלוגתתם נראה, דבי רב סברי דתנאי ד'ביאת כולכם' הוא רק לתחילת החיוב, היינו שמדיני חלות החיוב הוא שיבואו כולם לארץ, אבל מאחר שכבר חל חיוב חלה, שוב לא פקע אף אם חסר כעת בביאת כולכם, אבל ר"ה בריה דר"י סבר דמתנאי עצם החיוב הוא שיתקיים 'ביאת כולכם', וכמו דלענין חיוב תרומה שתלוי

ככיבוש וחילוק אמרינן דמשבטלו בטל החיוב, ה"נ לענין חלה התלויה בביאת כולכם, משבטל התנאי בטל החיוב, ואינו בזה"ז אלא מדרבנן.

ב) ובעיקר דין 'ביאת כולכם' נראה, דאינו תלוי בכולכם ממש, אלא אף ברוב סגי ליחשב ככולכם, וכן משמע ברש"י, שפירש 'וכי אסקיניהו עזרא לאו כולהו סלוק- רובן נשאר בבבל'. משמע מדבריו שאם אכן עלו רובן סגי בזה ליחשב ביאת כולכם. [א.ה. וכ"ה להדיא בריטב"א בכתובות שם]

וראיה לזה איכא, מדמצינו בערכין (לב:) דתניא משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות, שנאמר 'וקראתם דרור בארץ לכל יושביה' בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן. והיינו דלגבי יובל כתיב 'כל' ולכן דרשינן דאף כשגלו מקצתן בטל,

משמע מהתם דלגבי שאר דברים התלויים בארץ אינו כן, ואף משגלו מקצתן נשארה קדושה לענין שאר מצוות עד שגלו עשרת השבטים, ולא בעינן 'כל' ממש, אלא רובם חשיבי ככולם.

ג) והנה בתורת כהנים (ריש פ' בהר) מבואר דבערלה וחדש ג"כ נתחייבו מיד בביאתן לארץ, כמו בחלה, ויש להסתפק אם גם בהם יש דין ביאת כולכם, דהא גם שם נאמר 'כי תבואו' בלשון רבים, ודילמא דוקא בביאת כולכם נתחייבו מיד, או דילמא לא, ונ"מ בזמן הזה, למ"ד חלה דרבנן משום דליכא ביאת כולכם, האם גם ערלה וחדש יהיו מדרבנן מהאי טעמא. [א.ה. ויעוי"ע בזה מנ"ח מ' רמ"ו סק"ח וחזו"א שביעית סי' ג' סק"ט].

(משיעורי מרן שליט"א פ"ב דכתובות)

'כי דבר השם בזה וגו'

חומר עוון ביטול תורה

אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) כי דבר השם בזה וגו' כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, וסיום הפסוק שם הוא איום ונורא רח"ל, וזהו משום שמי שאינו עוסק בתורה, הרי זה מפני שאינו מחשיב את התורה שהיא דבר השם ומבזה אותה בלבו.

ומצינו בשערי תשובה לרבינו יונה (ג, ה) מפני מה חמור עונש העובר על דברי חכמים שחייב מיתה בידי שמים, ואילו מי שעובר על דברי תורה אינו חייב מיתה בידי שמים, מפני שהעובר על דברי תורה הרי הוא מתחרט ומצטער על מה שנכשל, אבל העובר על דברי חכמים אינו מצטער כל כך, מפני שהמצוה קלה בעיניו, ואינו מחשיב את דברי חכמים, ועונשו חמור יותר מפני שהחרטה אינה מספקת.

וראיתי להגר"י בלאזר זצ"ל בספר אור ישראל (כוכבי אור אות ז') שכתב כי הצער והחרטה על החטא, קשים יותר מעזיבת החטא מכאן ולהבא, "וכמה יראי אלוקים מבקשי רצון ה' ית"ש אשר בימים הנוראים יתנו אל לבם להיטיב את מעשיהם וכו', ובכל זאת יודעים בנפשם כי לא ירגישו בערך זה חרטה על העבר או כי לא ירגישו חרטה כלל", והיינו מפני שיש כמה מדרגות בחרטה, והם אצל כל אחד ואחד לפי מה שמכיר את חומר החטא.

ולמשל חטא בשוגג, אין לנו מושג כמה הוא חמור, ומאחר ואין אנו מכירים את חומר החטא בשוגג, לכן קשה מאד לעשות תשובה על שגגות, ומטעם זה קשה גם לעשות תשובה על ספק חטא, וכמו שכתב הרמ"א (או"ח תרג, א) "ספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת".

והחטא החמור ביותר הוא ביטול תורה, שעל זה אמרו ביטול תורה כנגד כולם, והוא גם הדבר הקשה ביותר, לא להתעניין בחדשות מה נשמע, מה היה ומה יהיה, מה נעשה בעולם. בפרט חמור מאד כשמתעניינים לדעת מה נשמע בין אדם לחברו, אם יש איזה סכסוכים, מה קרה עם הסכסוך ההוא, ומהו הדבר שבין אדם לחברו, בימינו מפזרים הרבה עיתונים ועלוני שיש בהם לשון הרע ושקרים, שזה מעניין ומושך לשמוע ולקרא דברים כאלו, וזהו חטא חמור מאד של לשון הרע וביטול תורה, ומה שהוא מתבטל מן התורה זהו מפני שאינו מחשיב את התורה, וכשלא מחשיבים תורה זהו הדבר החמור ביותר, והרי הוא בכלל "כי דבר השם בזה" רח"ל.

***

ושמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל כשהגיע לשיבה, שאמר בשם רבינו חיים הלוי מבריסק זצ"ל כי הדברים אמורים לא רק במי שיכול ללמוד ואינו לומד, שזה בודאי דבר מובן ופשוט מאד, שאדם שיכול ללמוד ומתבטל ואינו לומד הוא מזלזל בחשיבות התורה. ויש על זה משל בספרי המוסר הראשונים, שאם אדם רואה הרבה מטבעות של דינרי זהב ואינו לוקח אותם, הרי זה סימן שאינו מחשיב את הזהב, והוא לא בר דעת, שאינו יודע את החשיבות של זהב, או שהוא בעל מדרגה באמונה שאינו צריך את הזהב ולכן אינו מחשיבו, אבל בתורה מי שיכול ללמוד ואינו לומד ודאי שאינו בר דעת, שאינו יודע את חשיבות התורה, וא"כ זהו פשוט שהוא בכלל "כי דבר השם בזה".

אך אמר רבי חיים, שאפילו מי שלומד, אם הוא יכול יותר להתעמק ולהתרכז לפי כוחו, יש לו כוח ליותר הבנה, והוא מתעצל להתעמק, ואינו רוצה להתאמץ, למרות שהוא יכול יותר להבין באיכות, זה גם כן נקרא "כי דבר השם בזה" באיכות, שהוא לא מחשיב את האיכות של התורה. בתורה יש גם חיוב של איכות, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, א) ושיננתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, ופירש רש"י חזור עליהם ובדוק בעומקם וכו', ומי שמתעצל מלהתעמק כפי כוחו, הרי הוא מבזה את האיכות, ועליו גם כן נאמר כי דבר השם בזה.

ואמנם, אפילו מי שמתאמץ ולומד עם כל הכוחות, יכול להיות שהוא עושה כן מפני שהלימוד מעניין ומושך אותו, ובלבו אינו מחשיב כראוי את ערך התורה, ואמנם בשעת עסק התורה עצמו לא שייך לחשוב מחשבות על המצוה של תלמוד תורה, ובאותו הזמן צריך להיות שקוע ומרוכז בחשבונות הסוגיא, מתוך התעניינות וסקרנות לזה, אבל קודם הלימוד ולאחריו, או ברגע של הפסק ומנוחה, צריכים להרגיש את השמחה והאושר במה שזוכים לעסוק בתורה.

דברי יושר

משיעורי הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א לבני הישיבות

ויציאו אתו כל העדה אל מוזיון לבוזה וירגמו אתו (ט"ו ל"ו)
פירש רש"י וילאו אותו – מכאן שצית הסקילה חוץ ורחוק מצ"ד (סנהדרין מ"ב).

הא דלא פירש כן רש"י בפסוק הקודם ששם צוהו ד' מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל העדה מחוץ למחנה, אולי משום דלשון ויציאו אותו כל העדה רהיט טפי שהוא רחוק, או אולי בציווי יש לפרש שהוא רשות וא"צ תוך המחנה אבל כשהוציאו משמע שכך צריך.

וראיתם אותו (ט"ו ל"ט)

בשו"ע או"ח סי' י"ח הביא דלהרמב"ם ממעט שלילה לאו זמן ציצית ולהרא"ש ממעט כסות המיוחדת ללילה, ומחמירים כדעת שניהם. ואחד שאל למנהגנו כמו מרן החזו"א זללה"ה שלא היה ישן בלילה עם הטלית קטן האם יש מקום לחוש ולהחמיר בזה ולישון עם הטלית קטן בלילה משום דעת הרא"ש דכסות יום חייבת בלילה [ועי' במשנ"ב ס"ק ז' בשם הגר"א], ועוד הוסיף השואל דהחזו"א הי' קם כותיקין ואולי אם הי' ישן עד אור היום הי' ישן בטלית קטן ונפקא מינה לקמים מאוחר.

ויעוי' בשו"ע או"ח סימן כ"א ס"ג בהגה שיש שכתבו שנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית וכו', אך נוהגים להקל וכו', ועי' משנ"ב, ובשערי תשובה סי' ח' סק"א הוכיח שלא הי' דרכם לישן בטלית קטן, וכ"מ במשנ"ב שם סק"א, [איברא שהי' הדרך לקום מוקדם, ועי' ברכות ג' א' ליקום וליקרי וברש"י שם ד"ה ואשה], ובמשנ"ב שם הרי מבואר שהעיקר שלא ילך ד' אמות בלא ציצית, וענין זה נמצא בגמרא שבת קי"ח ב' דרב ששת איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה, ועי' רש"י שם שפירש עד דרמיה - שתקנה, וזה לשון תליית ציצית, כדאמרינן בעלמא לא רמי חוטי.

ובפרשת בלק כתיב הן עם כלביא יקום וגו' ועי' רש"י כשהן עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית כו', ולכאורה משמע שדרך לישון בלי ציצית, ובפשוטו שישנים ערומים בלי בגדים (ועי' ברכות כ"ד א'), וכשקמים ומתלבשים מברכים מלביש ערומים ומיהו עי' מ"ב סימן מ"ו סק"ה דלאו דוקא שישן ערום ע"ש, ועי' במ"ב סי' כ"א בשם האר"י ז"ל ע"פ הסוד שיש לשכב בלילה בטלית קטן.
והנה יש ללבוש מיד כשקם ממיטתו שלא ילך ד"א בלא ציצית עי' מ"ב ריש סימן ח' ועי' מגמרא שבת קי"ט ב' דלעיל.

מכתב שאלה בענין תכלת בזמן הזה

כ"א תמוז תש"פ

לכבוד הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א מח"ס אמרי יושר
בענין התכלת המחודש דזמנינו שמעתי בשם כת"ר שליט"א שאסור ללבוש ורציתי לדעת למה זה אסור הרי אם לא יועיל לא יזיק, ועוד שמה שאמר מרן החזו"א הי' על התכלת דזמנו, והיום כבר מצאו תכלת שיש לה הרבה סימנים שזה התכלת האמיתי, וא"כ למה לא נחמיר לקיים ספק מצות עשה דאורייתא.

תשובה

ואע"פ כן ברור שהחזו"א לא הי' משנה (וכן הג' מבריסק).

אין להתחכם ולעשות מעשה כנגד רבותינו, והרי חויבנו לעשות ככל אשר יורונו.

(עי' מדרש רבה שלח אין לנו אלא לבן שהתכלת נגזר בשו"ע סי' ט' ובביאור הגר"א שם).

בגדרי בטחון והשתדלות ע"פ מרן החזו"א זללה"ה שאמר הגר"מ שליט"א לבחורים

חובת ההשתדלות תלוי' במידת בטחונו של כל אדם ואדם, ואינו דומה הנהגת כלל הציבור בעניני בטחון להנהגת היחיד הבוטח בד' באמת לפי דרגתו.

ודבר זה מבואר בחזו"א או"ח סי' נ"ט סק"ד שכתב שם במה שהתיר השו"ע (סי' שכ"ח סי"ז) בהגה' מותר לומר לא"י לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול כו', נראה דאיירי ברעבון של שעה מועטת דודאי לית בו סכנה, ומ"מ מותר שבות, אבל רעבון של זמן שרגילין להקפיד עליו חשיבא סכנה, ובזמננו שמצוי מאד חלאים מתרגשות בתינוקות נראה דכל שיש ספק שיגרום לו קלקול מעיים לעצור או לשלשל, או גרם כאב מעיים, או חם כל שהו, הוא בכלל ספק סכנה, שכל קלקול אפשר שיגרום חולי, וכל חולי ספק סכנה, ואפשר דכונת השו"ע ביש לו מה להאכילו, אבל כפי הצורך יש להאכילו תבשיל שזהו מזונו הטוב וגם בזה מתירין שבות של אמירה לנכרי, אבל גם בזה בזמננו הוי חסרון התבשיל גורם לקלקול מעיים, ואם יודעים בנסיון או ע"פ הרופאים שגורם קלקול במעיים, יש לחשבו לספק סכנה, ומי שמיקל בדבר אין מזניחין אותן, ומי שבוטח בד' וקובע מזונות בנו באופן שאין מבשלין בשבילו בשבת וכבר הורגלו בכך אין מזניחין אותן.

מבואר מדבריו שמוותר לחלל שבת לצורך אכילת הקטן מחמת חשש חולי של קטן, ומאידך מי שמיקל בזה אין מזניחין אותו אם בוטח בד'.

והנה עובדא שסיפר מרן החזו"א ז"ל שהגאון רבי ברוך בער ז"ל הי' לו איזה תקופה קצרה שהי' צריך לשמש כרב באיזה מקום, והלך לפני כן לשמוע מדבריו מרן הגר"ח ז"ל הדרכה לקראת זה, ואמר לו הגר"ח שרוב צריך לדעת לא להיות טפש, לימים בא חייל לשאול את הגר"ב שאין לו מה לאכול שם אלא דברים האסורים (כמו נבלות וטרפות) שנותנים להם, והוא נופל לגמרי מכוחתיו, ואמר רב"ב לעצמו על כמו זה היתה כוונת הגר"ח שלא להיות טפש, והתיר לחייל לאכול מחמת פיקו"נ. וסיים החזו"א ומה הי' עושה הגר"ב עצמו בכה"ג וכי הי' אוכל, ודאי שלא הי' אוכל.

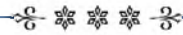
עוד כתב החזו"א במכתב (בשנות המלחמה בתחילת שנות הת"ש) ההודעה לציבור למהר למקלט לפי מצב הנוכחי, יש לחשוב להצלת נפשות, אך יש ליזהר ממלאכה דאורייתא בכל מאי דאפשר כיון שאין כאן סוף סוף שאלת נפשות לפנינו ואף שאין הולכין אחר הרוב בפ"נ מ"מ בדברים רחוקים הרבה מפ"נ אין דנים כפ"נ ותלוי כפי מדת הבטחון, והמחמיר בכאן אין מוחין בידו, אלא לענין הוראה לרבים יש להורות בזה כדין פ"נ, ומלאכות דרבנן אין להחמיר כלל, והמחמיר במלאכות דאורייתא אינו רשאי להחמיר ולמנוע מלהודיע לאחרים האזעקה, רק רשאי להשתמט ושיעשה ע"י אחרים, אבל במלאכות דרבנן אין ראוי להשתמט, אך לכבות הנר בבית האפל יש להחמיר שזה בכלל דברים רחוקים הרבה מפ"נ ואין כאן גורם בטוח לפ"נ במצב הנוכחי דיש כאן יותר מתלתא מי יאמר.

(בדברים אלו לא כל העתים ולא כל המצבים שוין, וכמש"כ במכתב לפי מצב הנוכחי, ומ"מ העתקנו הדברים ממכתב מרן זללה"ה שהם מוסברים בטעמים וישמע חכם ויוסף לקח).

ועוד כתב החזו"א במכתב (קוב"א ח"ב אגרת קל"ב) "בכל פגע אני מורגל להחזיק את האמונה כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, רק על פי השגחתו יתברך, והריני מתאמץ בתפילה להעביר את הגזירה, ולפיכך אני מתייחס בקרירות להשתדלות, כי על פי הרוב אין ההשתדלות ברורה".

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

הוציאה שם רע על שכנתה

על פי בקשתה כדי להציל את כספה

וַיִּצְאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ (יג-לב).

שאלה

מעשה ברחל שעלתה בחדר המדרגות ושמעה את שכנתה לאה צועקת ומבזה את שרה, כשעלתה לשם ראתה שטכנאי מוציא את המכונת כביסה של שרה לתיקון, ולאה שגרה ממולה, אומרת לו אל תקח את זה, כי שרה אף פעם לא משלמת לטכנאים, והיא עושה להם צרות צרורות, ומכל התיקון יצא לך רק עגמת נפש, הטכנאי השתכנע מדבריה ועזב את מכונת הכביסה והלך לו, אז נגשה רחל אל לאה ושואלת אותה מה קרה שכך צעקת, והרי אנו מכירות את שרה כאשה ישרה, ולמה דברת עליה רעות, ספרה לה לאה, ששרה השכנה הזמינה טכנאי שיקח את המכונת כביסה לתיקון, ובאמצע היתה חייבת ללכת לרופא, ובאמצע הדרך נזכרה שבעלה הטמין במכונה סכום כסף גדול, ולכן התקשרה אלי ואמרה לי תעשי משהו בחכמתך כדי שהטכנאי לא יקח אותה, וזה מה שעשיתי, אמרה לה רחל אני חושבת שלא עשית כדון, משתי סיבות, א. הרי לטכנאי מגיע שכר על ביקורו כאן, ובוזה גרמת לו הפסד, ב. גרמת לטכנאי לשמוע לשון הרע והוא האמין, האם היא צודקת?

תשובה

לכאורה נראה שאין חיוב לשלם לטכנאי על ביקורו, והטעם שהוא הזיק לעצמו שלא היה לו לקבל לשון הרע, דשמא יש לשכנה איזה סכסוך עמה, וגם יתכן שהיה אסור לו לעזוב את העבודה שהרי הטכנאי יש לו דין של פועל קבלן, ופסק השולחן ערוך (חור"מ סימן שלג ס"ד) שפועל קבלן החוזר בו באמצע העבודה, שמין כמה כל המלאכה שה, ואח"כ שמין כמה יקח פועל אחר שיבא להשלים את המלאכה, ואת ההפרש יתן לו, ובעניינו יתכן שאין צריכין לשלם לו כלום. אך נראה שכיון שהם הערימו עליו, והוא לא ידע מזה צריכים לשלם לו את שכרו. וגם לענין לשון הרע היה מותר לו לשמוע, כדאיתא בנדה (דף סא ע"א) אמר רבא האי לישנא בישא אע"פ דלקבולי לא מבעי מיחש ליה מבעיא, נועין בחפץ

חיים (כלל ו ב) שהאריך בזה.

ולענין השאלה השניה אם עשתה טוב שביתתה את חברתה, וגרמה לטכנאי לשמוע ולקבל לשון הרע, ואולי עברה בזה על לפני עור. ונראה שכיון שהשכנה מחלה על הלשון הרע, אין גם איסור על השומע לקבל, כיון שהיא מחלה על הכל, ואין בזה לפני עור. נוכחין זה מסופר על חתנו של הנודע ביהודא רבי יוסף מפחנא, שהיתה אשתו מבזה אותו ברבים, וכשנפטר מן העולם, ספרה בחלויה שביתה אותו, כי הוא התנה עמה קודם הנשואין, שכל פעם שיהיה אסיפה ויחלקו לו כבוד, היא תכנס ותבזה אותו, כדי שלא יתגאה, ומשמע שלא חשש שהשומעים יקבלו לשון הרע. ובעין זה מסופר על החפץ חיים שנסע בעגלה, והעגלון לא הכיר שזהו הח"ח. וכל פעם שהעגלון התחיל לספר שבחים על הח"ח. הח"ח ביטל את דבריו. ואמר לו שכל מה שמספרים

על הח"ח אינו נכון ואינו גדול כל כך כמו שחושבים עליו העולם.

ואף שהחפץ חיים (כלל ד מהלכות לשון הרע סי"א ובהג"ה שם) כתב שמי שמברר על חברו לצורך שידוך וכדומה, צריך לומר למי שמברר אצלו שהוא מברר לשם תועלת, ואם לא יאמר לו כן, נמצא שהוא מכשילו בסיפור לשון הרע, אע"פ שהסיפור הוא לשם תועלת, בכל זאת כיון שהמספר אינו יודע הוא עובר על איסור סיפור לשון הרע. אינו דומה לנידוננו, כי בנידון החפץ חיים מי שמבררים עליו מקפיד על הדברים, אלא שאם המספר כיוון לשם תועלת אין איסור, מזה שאין כן כאשר מי שמספרים עליו אינו מקפיד ואף רוצה בכך, אין איסור כלל. (חש"ח כתובות ה ע"ב).

להעדיף אתרוג מהודר

מחוץ לארץ, או כשר מארץ ישראל

וְגַם זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ הוּא וְזֶה פְּרִיָּהּ (יג-כז).

שאלה

יש לפנינו שני אתרוגים, אחד אתרוג מהודר ויפה, שגדל בחוץ לארץ, ויש לו גם אתרוג שגדל בארץ ישראל אך אינו יפה ואינו מהודר, באיזה מהאתרוגים יקיים את מצות נטילת לולב?

תשובה

בשור"ת ביכורי שלמה (סימן כה) כתב שיש להעדיף את אתרוגי ארץ ישראל על פני אתרוגי חו"ל, והטעם על פי מה שכתב החתם סופר בסוכה (דף לו ע"א) שיש מצות ישוב ארץ ישראל גם בעבודת הקרקע, נעיי"ש בחתם סופר שכתב על הגמרא אתרוג הכושי כשר, דומה לכושי פסול, ח"ל: שמעתי ממ"ו הפלא"ה זצ"ל בהא דפליגי רשב"י ור' ישמעאל ר"פ כיצד מברכין ומסקינן הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, אמר הוא ז"ל שעשו כרשב"י ולא רשב"י ממש, דודאי מי שכוונתו לשם ה' הבוחן מחשבותיו ויודע עשתונותיו, בודאי יעלה בידו. אלא הם עשו כרשב"י נדמו לו ולא בעצם תוכניתם, על כן לא עלתה בידם, ואמר היינו דאמרי הכא אתרוג הכושי היינו הצדיק המשונה במעשיו ככושי, המשונה בעורו הוא כשר, אך דומה לכושי שרוצה לדמות עצמו לרשב"י זה פסול, כי לא עלתה בידו, ודפח"ח. והוסיף החתם סופר נלע"ד רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגך אלא בא"י, ורוב ישראל שרויין, שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י, ולהוציא פירותיה הקדושים ועל זה צויתה התורה ואספת דגך, ובועז זורה גורן השעורים הלילה, משום מצוה, וכאילו תאמר לא אניה תפילין, מפני שאני עוסק בתורה, ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה, ואפשר אפילו שארי אומניות שיש בהם ישוב העולם, הכל בכלל מצוה, אבל כשאנו מפחרים בעו"ה בין או"ה וכל שמרבה העולם יישוב, מוסיף עבודת ה' חורבן, מודה ר"י לרשב"י וע"ז אנו סומכ"י על ר' נהוראי במתני' סוף קידושין מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה, היינו בח"ל וכנ"ל. אם כן נצמח מזה שעל ידי שיברכו רק על אתרוגי א"י יהיה נתרבה ישוב א"י דיהיה שמה פרנסה לכמה מאות משפחות

שיכולים לעבוד אדמת הקודש ולשמרה ולהוציא פירותיה הקדושים, יש מקום להתיר אף אם היה על אתרוגי ארץ ישראל חשש איסור דרבנן, בדמקום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בזה. כמבואר במסכת בבא קמא (דף פ ע"ב) שהלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונו אפילו בשבת, שמשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו.

עוד כתב בביכורי שלמה שני טעמים על פי דרוש להעדיף את אתרוגי א"י, משום דכתב המהרש"א בפסחים (דף ח ע"ב) שהטעם שרק מי שיש לו קרקע עולה לרגל, דעיקר מצות עליית רגלים כדי לשמוח שם במצות פירות הארץ שהם הביכורים ומעשר שני, ולשמח שם בהם את העני והגר והלוי באכילתו, והיא עלייה לשם שמים, מה שאין כן מי שאין לו קרקע שלא יכול לקיים כל זה, ועלייתו אינו לשם שמים. נמצא דעיקר מצות עליית רגל לארץ ישראל הוא לשמח שם במצות פירות הארץ את העני, אם כן כיון שעל ידי מצות קניית האתרוגים מארץ ישראל בחג הסוכות, נוכל לשמח בריח את העני, אם כן מקיימין בזה בחג הסוכות תכלית מצות עליית הרגל א"י, ומצוה גוררת מצוה. עוד טעם כתב שם על פי דרוש, כיון שיש במדרש שחטא עץ הדעת היה באתרוג, ולכן לוקחים אתרוג לתקן את החטא. וזה הכוונה במה שאמרו חז"ל ראשון לחשבון עוונות, והרי כתב הרמב"ם שצריך תשובת המשקל, וחלק מתשובת המשקל שיהיה באותו המקום שעבר על החטא, והוא מא"י.

ובשדי חמד (ח"ד מערכת למ"ד כללים כלל קמא סעיף לב ד"ה ומצאתי אצלי) כתב שקיבל מכתב מבעל הערוך השולחן, ח"ל: הנכון לאיש הישראלי לבכר פרי ארצנו הקדושה על פרי ארץ העמים, איה כבודו יתברך איה כבוד התורה הקדושה, שבפסוקים רבים השתבחה בשבחה של ארץ ישראל, איה כבוד משה רבינו שהתחנן אעברה נא ואראה הארץ הטוב ומה שונים דרכנו מדרכי רבותינו חכמי התלמוד שלהי כתובות דר' אבא מנשק כיפי דעכו ור' חייא מגנדר בעפרה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואילו האנשים מגנדרים בעפרא דארץ אחרת, ומנשקים פירותיהם, וישליכו פריה וטובה של ארץ הקדושה ככלי אין חפץ בו, ע"ש.

ובשו"ת מעשה איש (סימן ד) כתב שיש להעדיף אתרוג ארץ ישראל וראיה לזה, שהרי פסקו הרא"ש והטור כמבואר בשולחן ערוך (סימן ר"א ס"א) שמעלת מין שבעה עדיף על מעלת חביב, משום שבפירות האלו נשתבחה בהם ארץ ישראל, ואף להרמב"ם שחולק היינו רק במידי דאכילה שרוצה את המין החביב, אבל במידי דמצוה, יודה הרמב"ם דפרי ארץ ישראל עדיף.

ובתשובות להגרי"ח זוננפלד זצ"ל (סימן א) העיר שאם כן יוצא לנו דבכל דבר שגדל בארץ ישראל צריך להקדים בברכה, וזו לא שמענו מעולם בספרי הפוסקים, ואדרבה מין שבעה הגדל בחו"ל הוא חשוב לברך עליו אפילו נגד מין אחר הגם שגדל בארץ ישראל, והטעם כיון שבאלו המינים נשתבחה ארץ ישראל יש בהם חשיבות, ובשאר מינים שלא נשתבחה בהם אין בהם מן הדין קדימה כלל. אם לא שחבת הקודש בלבבו וחביב בעיניו, ולכן ראוי להקדים החביב, וגם בזה נראה דדוקא לענין אכילתו תלוי בחביבות, ולאחר שחבת הקודש בלבבו, והדבר הזה חביב בעינו ראוי להקדימו, מה שאין כן במצוות שנצטוונו התנאה לפנינו במצוות,

לא תלוי בבחירתו כלל כי אם הדבר אשר יש בו נוי יותר, הוא מובחר למצוה, ועיין ברמב"ם (סוף פ"ו מהלכות איסורי מזבח) שכתב כל המנחות כשרים מחו"ל ומא"י. ולא נתן קדימה בזה לארץ ישראל.

ונראה שבאופן שכבר עשה באתרוג מצוה, כגון בשנת שמיטה שהפקירוהו או שנתנהו ללוי בתור מעשר ראשון אף על פי שאינו מהודר הוא קודם, לאתרוג חו"ל מהודר, משום שקיימא לן שיש מעלה כיון שאתעביד ביה מצוה, לעביד ביה מצוה אחרית. וראיה לזה מהא שכתב השולחן ערוך (סימן רצ"ט ס"ד) נהגו לברך על ההדס כל היכא דאפשר, וכתב הרמ"א ויש אומרים דאין לברך על הדס היבש דאינו מריח, רק על שאר בשמים. והסביר במשנה ברורה (סק"ח) שחולקים בהדס של לולב שכיון דאיתעביד ביה חדא מצוה ליטעביד ביה מצוה אחריתא, שכיון שיש בו עוד ריח קצת מצוה לכתחלה להדר אחריו, והיש אומרים סבירא ליה דכיון שנתבש וניטל ממנו עיקר הריח אין לברך עליו. ולכאורה הוא הדין בענינו שיש להדר אחר אתרוג פחות מהודר, שנעשה בו מצוה.

אולם בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סימן סח אות ח-ט) כתב שאם יש עליו לקיים איזו מצוה, ובאפשרותו לקיימה בחפץ שכבר קיים בה חדא מצוה, אבל אז לא תהיה המצוה מהודרת ולא מן המובחר, ויכול לקיימה גם בחפץ אחר שאמנם לא נעשית בו עדיין מצוה, אבל על ידו תתקיים המצוה בהידור ומן המובחר, אזי יקיים המצוה באותו חפץ שע"י תהי' המצוה מהודרת או מן המובחר ולא יקיימנה בחפץ האחר, שעל ידי לא תהא המצוה לא מהודרת ולא מן המובחר, אף על פי שנעביד בו כבר מצוה חדא. וטעם הדבר הואיל ומדין הגמרא יש חובה להידור מצוה ולמצוה מן המובחר אם מהתורה אם מדרבנן, כאשר האריכו האחרונים בזה, מה שאין כן הך דהואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחרית לא נזכר בגמ' כחובה, רק שר"א ור"א נהגו לעשות כן, וממילא מוכח שראוי גם לנו להזהר בו אבל חובה ליכא, לכן הדור מצוה ומצוה מן המובחר עדיפי מהך, דהואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחרית.

וראיה לדבר ממה שכתב הרמ"א (סימן תרנד) ונהגין ליקח כל יום ערבה חדשה ולקשרה בלולב והוא הידור מצוה. וקשה אדרבה טוב היה שלא ליקח חדשה אלא לקיים המצוה בערבה דאתמול מטעמא דהואיל ואיתעביד בה מצוה חדא נעביד בה מצוה אחרית, אלא ודאי כיון דבחדשה איכא הידור מצוה, טפי עדיף ליקח חדשה ואין להשיג בה שבערבה דאתמול איתעביד כבר מצוה, דהידור מצוה עדיף וכמש"כ.

ומבשמים אין ראיה, דמחלוקתם הוא שלרמ"א מצוה מן המובחר לברך במוצאי שבת על בשמים שריחן טוב וחשוב, מה שאין כן הדס יבש הוא ואין ריחו טוב טובא, מצוה שיברך על בשמים שריחם טוב, דהר"ל מצוה מן המובחר ולא יברך על הדס שאין בו לחלוחית של ריח טוב טובא אף על פי שאיתעביד ביה מצוה, דמעלת מצוה מן המובחר עדיף ממעלת איתעביד ביה מצוה. והשולחן ערוך סובר דלא שייך מצוה מן המובחר דכל ריח מהני להשיב הנפש ולהפיג סרחון הגיהנם ולכן ראוי לברך על הדס של מצוה. (חש"ח ב"ק ט ע"ב).

גליון מתנת חיים

מתורת מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי מתתיהו חיים סלומון שליט"א פרשת שלח לך תשפ"א

הובדלנו מן התאוות

על הפסוק בסוף פרשת שלח (במדבר טו,לט): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", כתב בספר החינוך (מצוה שפז) בזה"ל: "ענין לאו זה שנמנעו שלא ניחד מחשבותינו לחשוב בדעות שהם היפך הדעת שהתורה בנויה עליו, לפי שאפשר לבא מתוך כך למינות, אלא אם יעלה על לבו רוח לחשוב באותן דעות הרעים, יקצר מחשבתו בהם וישנה לחשוב בדרכי התורה, האמתיים והטובים. וכמו כן שלא ירדוף האדם אחר מראה עיניו, ובכלל זה שלא לרדוף אחר תאוות העולם הזה, כי אחריהם רעה וכדי בזיון וקצף. וזה שאמרו ז"ל 'ולא תתורו אחרי לבבכם' – זו מינות, 'ואחרי עיניכם' – זו זנות", עכ"ל.

מה שדרשו חז"ל על 'אחרי עיניכם' דקאי אזנות, זו רק גוזמא של 'אחרי עיניכם', אבל פשטות כוונת הפסוק על העינים היא כמשמעה, שאם אדם הולך אחר עיניו – ודאי ימשך אחר תאוות וסופו להמשיך לתענוגי עולם הזה. שסכנה גדולה היא לילך אחר העינים, גם חטא אדם הראשון היה בעינים, כמשי"כ (בראשית ג, 6) "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים", שפיתוי העינים מושכת את האדם לתענוגי עוה"ז, כולל 'אחרי עיניכם' את כל אופני התאוות.

וכתב החינוך שם בשורש המצוה בזה"ל: "ודע בני, ותהא מרגלא בפומך... שאם תשית דעתך למלאות תאוותך הרעה פעם אחת – תמשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גבור בארץ לכבוש יצרך ולעצום עיניך מראות ברע פעם אחת – יקל בעיניך לעשות כן כמה פעמים. כי התאוה תמשוך הבשר כמשוך היין אל שותיו, כי הסואבים לא תשבע נפשם לעולם ביין, אבל יתאוו אליו תאוה גדולה, וכפי הרגילם נפשם בו, תחזק עליהם תאוותם... כן הדבר הזה, כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו בהן, יחזק עליו יצרו הרע יום יום, ובהמנעו מהן ישמח בחלקו תמיד כל היום", עכ"ל.

זהו חומר הלאו, כי אם ילך אחר עיניו פעם אחת יבוא לידי זה ח"ו עוד פעם, עד שיהיה קשה עליו לצאת מזה, "ונוהגת מצוה זו בכל זמן ובכל מקום בזכרים ובנקבות".

ומסיים החינוך, "והעובר על זה ויחד מחשבתו בעינינים אלו שזכרנו, שמביאין האדם לצאת מדרך דעת תורתנו השלמה והנקיה ולהכנס בדעת המהבילים הכופרים רע ומר, וכן מי שהוא תר אחר עיניו, כלומר, שהוא רודף אחר תאוות העולם, כגון שהוא משים לבו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו מבלי שיכוין בהן כלל לכוונה טובה, כלומר שלא יעשה כדי שיעמוד בריא ויוכל להשתדל בעבודת בוראו, רק להשלים נפשו בתענוגים, כל מי שהוא הולך בדרך זה עובר על לאו זה תמיד בכל עת עסקו, במה שאמרנו", עכ"ל. אם נדייק בדבריו, נראה שהחינוך לא חילק בין מאכלות, מלבושים, רהיטים וכדו', אלא כל תענוג שהאדם רואה – עובר על לאו זה! נורא ואיום!

מקור דין זה נמצא ברמב"ם (ספר המצות מצוה מז), ד'אחרי עיניכם' כולל כל תענוגי עוה"ז ואין הבדל בין סוגי התאוות,

כמה צריך לפחד מ'לאו' זה, שהעינים מושכות לב האדם לתענוגים. זאת כוונת המכילתא שכתב שצריך לעסוק בתורה ולא ב"דברים אחרים".

עוד כתב החינוך (מצוה תיח – מצות אהבת ה') בזה"ל: "שנצטוו לאהוב את המקום ברוך הוא, שנאמר 'ואהבת את ה' אלוהיך', וענין המצוה – שנחשוב ונתבונן בפקודיו ופעולותיו עד שנשיגהו כפי יכלתנו, ונתענג בהשגחתו בתכלית העונג, וזאת היא אהבה המחוייבת. ולשון ספרי, לפי שנאמר 'ואהבת', איני יודע כיצד אוהב אדם את המקום, תלמוד לומר 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, כלומר שעם התבוננת בתורה, תתישב האהבה בלב בהכרח", עכ"ל.

ממשיך החינוך ומבאר כיצד מתבטלת מצוה זו, וכך אומר החינוך: "והעובר על זה, וקובע מחשבתו בעינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג בהם לבד, או להשיג בו כבוד העוה"ז הכוזב, להגדיל שמו, לא לכוונה להטיב לטובים ולחזק ידי ישרים, ביטל עשה זה ועונשו גדול, וזאת מן המצות התמידיות על האדם ומוטלות עליו לעולם", עכ"ל.

יסוד הדבר הוא שאהבת עוה"ז ואהבת עוה"ב הינן צרות זו לזו, כמו שלמדנו החובת הלבבות (הובא לעיל) וכשהאדם רודף אחר איזה תענוג, עי"ז מסלק בידיו את מצות אהבת ה', היות שלא יתכן שתהא אהבת ה' בכפיפה אחת יחד עם אהבת דבר גשמי!

על המצוה "קדושים תהיו" (ויקרא יט,ב), פירש"י שמצוה זו נאמרה בזמן הקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה, דכתיב "דבר אל כל עדת בני ישראל". וכתב הרמב"ן בזה"ל: "לפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב [רש"י], אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים. והענין, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים אסורים, והתירה הבאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות ולהיות בסובאי יין ובזוללי בשר למו וידבר כרצונו בכל הנבלות שלא הוזכר איסור בזה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך בא הכתוב ולפרט האיסורים שאסור אותם לגמרי, וציווה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות – ימעט במשגל כענין שאמרו שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו... וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה ומן הדיבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב 'וכל פה דובר נבלה', ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על ר' חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו", עכ"ל הרמב"ן.

מבאר בדבריו, ש'קדושים תהיו' היא מצות עשה, שעניינה להוסיף גדרים וסייגים על מה שאסרה התורה כדי שהאדם לא יבוא להיות נבל ברשות התורה, שע"י מקיים מצות 'והלכת בדרכיו'. ואם הלך אחר תאוותיו – זהו היפך מצות 'והלכת בדרכיו', והיא דרך שאינה ראויה לאדם היודע

שתענוגים מרחיקים אותו מהקב"ה, וזו צרה לערבות ונועם ("געשמאק") התורה, כו הם חיינו. ותענוגי הגשמיים ירחיקו אותנו מדרגת "כי קדוש אני ה'". ישנם הרבה אהבות ה'מותרות' כגון אהבת עוה"ב אהבת ה' ואהבת התורה, אך אם הלך אחר אהבת עוה"ב ושאר תענוגים, זוהי סתירה לעוה"ב, כי קדוש אני ה' – ואל תלך אחר שאר התענוגים.

והרמב"ם (בהקדמת ספר קדושה) כתב, דבספר 'קדושה' נכלל מצות ביאות האסורות ומצות מאכלות האסורות, לפי שבשני ענינים אלו קידשנו המקום והבדילנו מן העובדי כוכבים, ובשניהם נאמר "ואבדיל אתכם מן העמים אשר הבדלתי אתכם מן העמים". וקראתי שמו ספר קדושה.

בסוף פרשת קדושים נאמר (ויקרא כ, כה-כו) "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשותכם וגו' והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". אותו לשון גם נאמר בפרשת עריות. הרי מפורש מדברי הרמב"ם כי הפרישה מעריות ומאכלות – הכל מכלל קדושת ישראל אשר עי"ז הובדלנו מן העמים. אלא שבעוה"ר בהיותנו בגלות נכשלנו באיסור 'אחרי עיניכם', בחשבנו שהובדלנו עי"י מוסדותינו (שיסדנו בעצמנו). ובמקום להפרד מן העמים, הכנסנו כל מיני 'אחרי עיניכם' של העמים: מאכלים, בגדים, ספרים ועוד. ומאז שירדנו פלאים בגלותנו ונכשלים אחר עינינו, נתשטשטש ההבדל הברור בין ישראל לעמים על ידי ביטול מצות "קדושים תהיו".

על כן, כל בן תורה צריך להגביה עצמו כדי שעי"י אחיזתו במצוה זו יוכל להשיג אהבת ה', אהבת התורה ואהבת המצוות, אשר בו יהא התיקון לקדשנו.

תאווה - דמיונות - עולם השקר

הבאנו לעיל מהמכילתא (פרשת החדש): "והייתם לי – שתהיו קנויים לי ועוסקים בתורה ולא תהיו עוסקים בדברים אחרים", שכל תענוגי עוה"ב הם סתירה לעוה"ב, משא"כ אם יש בו אהבה לדברים רוחניים – יכול באמצעותם לבטל אהבה גשמית.

כן הבאנו מראשונים, שתענוגי האכילה המהווים המכשול הגדול ביותר, אולם בני אדם אינם מכירים בזה! כמש"כ הרמב"ן שאפשר להיות נבל ברשות התורה, והאהבה לדברים אלו מבטלת ח"ו את האהבה לדברים רוחניים (כמש"כ הספורנו על הפסוק "שמנת עבית כשית", שתאוות האכילה מפסידה הבנת דקות האמת לקהל תוספי התורה ובעלי העיון). וזהו ביטול מצות אהבת ה', כמש"כ בחוה"ל שאהבת עוה"ב צרה לאהבת עוה"ב, הגורמת שלא תהיה לו שמחה בתורה, אהבתה ומתיקות התורה, ועובר גם על לאו "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". רבינו ירוחם בדעת תורה (בראשית כה, כט-ל) על הפסוק "ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי על כן קרא שמו אדם". ופי רש"י: "אפתח פי ושפוך הרבה לתוכה כמו ששינוי אין אובסין את הגמל אבל מלעיטין אותו". והקשה רבי ירוחם שזה דבר פלא, איך התורה מבזה את עשו בשביל ביטוי אחד בענין אכילה. ברם, מכאן אנו מצווים להתבונן עד כמה צריך האדם להתלמד בהנהגת אכילתו! כי הנה עשו לא אמר אלא שני מלים: "הלעיטני נא", ובא וראה מה כמה הטעינה התורה הק' בהן, אפתח פי וכו' וקראה שמו אדם.

דינים הרבה נאמרו בעניני אכילה, והכל כדי להעלותנו למעלת אכילת אדם, שלא נהיה כבהמה. למשל, בשבת יש מצוה לבצוע פרוסה גדולה, ומשום חביבות המצוה לא מיחזי כרעבתן. לא כן בחול, דבחול צריך לפרוס דוקא חתיכות קטנות; אדם האוחז כביצה פרוסה בידיו הרי זה רעבתן וגרגרן; השוהה כוס בבת אחת הרי זה גרגרן ורעבתן; ודינים אחרים נוספים (עי' באו"ח סי' קסז וסי' קע). והקשה רבי ירוחם, מהו החילוק אם יאכל לאט או בפזיזות וכן מה בין פרוסה גדולה לקטנה? ותירץ, שזהו מעשה עשו: "אפתח פי" זהו הנפק"מ בין ישראל לעמים. כי באכילת האדם מתבטאת כל עצמותו. והדבר ניכר לאו דוקא בשעת אכילתו, אלא אפילו בצורה שהוא מזכיר ומתעניין בסוגי המאכלים ובמקומות האכילה, אם שמות המסעדות שגורות על פיו... והמבין יבין.

עיין ברמב"ם (הל' לולב פ"ח הטי"ו) וכתב שם בזה"ל: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת הקל שציווה בהם, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר 'תחת אשר לא עבדת את אלוהיך בשמחה ובטוב לבב'". הנה אין כוונת הרמב"ם למי שמנע את עצמו מעשיית המצוות בכלל, כי אם שלא בשמחה, כלשונו "כל המונע משמחה זו (דהיינו שמחה של מצוות) ראוי ליפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת' וכו'. וצריך לעיין, האם רק משום שלא דקדק בשמחת המצווה, ראוי שיבוא עליו עונש כה גדול (כלומר, כל הקללות בתוכחה)?! כמו כן צ"ע לשון 'כל המונע עצמו', היה לו לומר 'וכל מי שאינו בשמחה ראוי ליפרע ממנו'.

על כל פנים משמע מהרמב"ם שיש בענין זה רק שתי אפשרויות: או שהוא בשמחה או שמונע עצמו משמחה (ואין כאן מקום לאפשרות שלישית). כמו שיש אהבת עוה"ב או אהבת עולם הזה (ואין דרגה בינתיים), ואהבת עוה"ב מונעת אהבת עוה"ב (שהן צרות זו לזו), וכשאדם נמשך אחר אהבת עוה"ב הרי הוא 'מונע עצמו' אהבת עוה"ב וממילא אינו שמח בעבודת השי"ת.

איך יבוא האדם לדרגה זו

הברכת שמואל (קידושין ס"ז כז) בדבריו על ענין תורה ודרך ארץ, מבאר מש"נ בתהילים (ק"ט, קסג): "שקר שנאתי ואתעבה, תורתך אהבתי". כלומר- שאי אפשר להגיע לאהבת התורה כי אם עי"י שנאת השקר, שרק אז אפשר לבוא לידי אהבת התורה. שאם האדם מגיע להכרה שכל תענוגי עוה"ב הם שקר- מהרה יגיע ליתורתך אהבתי. דשקר נעוץ ב'אחרי עיניכם', שהענינים מעוררות את האדם לתאוות, וכל התאוות מתחילות בעיניים. היצה"ר משדל את האדם שתאוה מסויימת מאוד משתלמת עבורו, מתוקה לחיכו, אך אחר שהאדם נפל ברשתו- רואה שאינו כ"כ מתוק (אלא שאח"כ יפתהו היצר שזה בעצם לא היה שקר, אלא שבפעם הזאת לא עלתה יפה ויש לנסות פעם נוספת...). זהו המהלך של היצה"ר! ולמה אי אפשר להכיר מיד שזה שקר? מפני שאנחנו ב'עלמא דשקרא'! ואפילו בבית המדרש עלול היצר הרע לפתותנו! צריך לעמוד על המשמר ולהיות מבקש ה'!

העצה לכך היא, להכיר שמדובר בשקר ולזכור תמיד שכל התאוות הן רק דמיונות של שקר, ורק אם מבקש אמת, ומתפלל להקב"ה- יכול להנצל מזה ולהרגיש את מתיקות התורה (כמש"כ "הנחמדים מזהב ומפז רב"). ואם לא הצליח האדם להנצל, עליו להתבונן: איזה שקר נתקבל בי ואיך המתקתי דבר מר?! ועי"י כך יוכל להרגיש שמחה ואל ימנע עצמו משמחה זו.

מערכי תורה

שלה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

המרגלים - אנשי המלחמה

הנה אחר שהמרגלים אמרו את דבריהם כתוב (י"ג, ל') 'ויהס כלב את העם וגו' ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה; וצריך ביאור כי הנה באמת טענות המרגלים היו דברים כהוייתן, וכבר כתב הרמב"ן כי אמת אמרו בדבריהם, וכל דבריהם כי הערים בצורות גדולות מאוד וילידי הענק שם, אם יבואו דרך הנגב, העמלקי שם, אם מן ההר החיתי והאמורי והיבוסים שם, מן הים, הכנעני יושב על הים, באופן שמכל צד הארץ סגורה בפניהם, וא"כ צריך להבין באיזה טענה הסה אותם כלב, ומה יש לו להשיב לטענות המרגלים, ועל סמך מה אמר 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה'.

והנה ברש"י בפרשת דברים (א', ח') על הפסוק ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ וגו', כתב רש"י בואו ורשו, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

ובספרי שם איתא דאילו לא היו שולחים מרגלים לא היו צריכים ז' שנים של כיבוש, אלא מיד כשהיו נכנסין לארץ היו חולקין אותה. ולכאורה צריך להבין למה שליחת המרגלים גרמה שיהיו צריכים לכלי זיין ומלחמה לכבוש את הארץ, ואטו גם זה הוא חלק מהגזירה שנגזרה על ישראל בעון המרגלים.

ונראה לבאר בזה כי באמת רצון הקב"ה היה ליתן את הארץ במתנת שמים, ולקבל המתנה מאת ה' אין צריך לזה מלחמה ואין מקבלין אותה על ידי כיבוש, אלא היו מקבלין את הארץ בלא שיצטרכו שום פעולה מצד ישראל, רק היו נכנסין לארץ ומתיישבין בה. והדבר מבואר להדיא בכתוב שיהושע וכלב בן יפונה אמרו לישראל 'ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם', וכתב רש"י 'נאכלם כלחם', היינו שאכילת לחם אינה צריכה מלחמה, ואמר להם שהאומות הם לחם בשביל ישראל, ואין צריך לילחם עמם, אלא אפשר ליכנס לארץ ולאכלם כלחם, הרי שמלכתחילה היו צריכים לירש את הארץ בלא שיצטרכו למלחמה ולכלי זיין כלל.

והרי רש"י בתחילת פרשת בראשית הביא דברי רבי יצחק, אם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם את הארץ, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, הרי דישראל אינם נוטלים את הארץ מעצמם, אלא הקב"ה הוא נותן להם ברצונו, ומאת הקב"ה הם מקבלים אותה, ועל כן אין טעם שיהיו צריכים לדרכי מלחמה בשביל לזכות בה.

ועל זה אמרו חז"ל כי מה שהוצרכו לירש את הארץ על ידי מלחמה והוצרכו לכלי זיין היה זה רק משום ששלחו מרגלים, היינו משום דשליחת מרגלים לתור את הארץ ולבדוק אם חזק הוא או הרפה, אם במחנים הוא או במבצרים הוא רק בבא לירש ע"י מלחמה, אבל מי שבא לזכות במתנת שמים למה צריך הוא מרגלים, ומה הנפק"מ לו אם חזק הוא או במבצרים הוא, שדברים אלו הם מעלות בדרכי המלחמה, והם הרי באים לזכות במתנת שמים ולא בדרכי המלחמה כלל, וכיון ששלחו מרגלים גילו בדעתם שהם רוצים לזכות בארץ בדרכי מלחמה, ולא באופן של מתנת שמים, והייתה ההנהגה עמהם שכאשר אמרו כן יהיה, [וכפי שמצינו כן גם בגזירה שנאמר להם (י"ד, כ"ח) 'כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם'], ועל כן ע"י ששלחו מרגלים הופקעה מהם הזכיה באופן של מתנת שמים והוצרכו לזכות בארץ בדרכי המלחמה, ולכן הוצרכו לכלי זיין, וזהו שאמרו חז"ל שע"י שליחת המרגלים הוצרכו לכלי זיין, כי בזה קבעו שזכייתם תהיה בדרכי מלחמה ולא במתנת שמים.

ויש לבאר בזה מה שאמר הקב"ה למשה 'שלח לך, לדעתך, אני איני מצוה לך', כי שילוח מרגלים הוא בזכיה בדרכי מלחמה, אבל הקב"ה רוצה ליתן את הארץ במתנה, וא"כ לא שייך ענין של מרגלים לזה.

ולפי זה יש לומר דזה הייתה טענת כלב בן יפונה, שטען להם שהן אמנם אמת בפיהם כי עז העם היושב בארץ, ומצד חשבון דרכי המלחמה אי אפשר להם ליכבוש את הארץ, אבל כל זה הוא רק אם יורשים את הארץ בדרכי מלחמה, אבל כיון שהם יורשים את הארץ במתנת שמים, על כן אין הם צריכים לדרכי מלחמה כלל, וממילא אין נפק"מ כלל בכל הפרטים האלו, ולחמנו הם שבלא מלחמה אנו יורשים את הארץ.

והנה בפרשת דברים (ב', י"ד) כתוב 'עד תום כל הדור ההוא אנשי המלחמה', וכן להלן שם (פסוק ט"ז) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה', הנה קרא אותם הכתוב 'אנשי המלחמה', וברש"י כתב דהיינו מבין עשרים היוצאים בצבא. אכן לדברינו יש לומר שנקראו כן, כי הם רצו לקבל את הארץ בדרכי מלחמה ולא במתנת שמים, על כן הם נקראים 'אנשי המלחמה'.

‘וכל מנאצי לא יראוה’

כתוב (י"ד, כ"א-ל"ה) 'ואולם חי אני וגו' כי כל האנשים וגו' אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו'. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' אמור אליהם חי אני נאם ה' אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם וגו' אם אתם תבאו אל הארץ וגו' כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וגו'. הנה מבואר דענין הגזירה נכפל בכתובים שתי פעמים, ונאמרה בשתי פרשיות, דבתחילה כתוב 'ואולם חי אני וגו', כי כל האנשים וגו', וכל מנאצי לא יראוה', שבפסוקים אלו נאמרה הגזירה שלא יכנסו לארץ, ואח"כ בפסוק כ"ו, שוב חוזר הכתוב על הגזירה ואומר 'אמור עליהם חי אני נאום ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', וצריך ביאור למה נכפלה ונכתבה הגזירה בשתי פעמים.

והן אמנם דבפעם השניה נתפרשו יותר כל הפרטים על מי נגזרה הגזירה, וכמפורש בפסוק כ"ט ובדברי רש"י שם, שהגזירה הייתה על אותם שנמנו, ולאפוקי שבטו של לוי וכו', אבל עדיין אינו מובן מדוע נאמר כן בחזרה מיוחדת על כל ענין הגזירה.

עוד צריך ביאור מאי טעמא בפרשה הראשונה הכתוב מוציא מן הכלל רק את כלב, כדכתיב בפסוק כ"ד 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו', ואילו בפרשה השניה הכתוב מוציא מהכלל גם את כלב בן יפונה, וגם את יהושע בן נון, כמפורש בפסוק ל'.

ונראה בביאור הדברים עפ"י מה דאיתא במדרש (מדרש תנחומא י"ג), דמבין עשרים שנה ומעלה, בין שהיה עמהם בעצה, בין שלא היה עמהם בעצה, לא נכנס לא"י, אבל פחות מבין עשרים שנה והביא שתי שערות רק אם היה עמהם בעצה לא נכנס. הרי מבואר דהיו כאן שתי גזירות נפרדות, גזירה על כל מבין עשרים ומעלה, וזה היה בין היה עמהם בעצה, ובין לא היה עמהם בעצה, וגזירה נפרדת היה על מי שהיה עמהם בעצה, גם אם הוא פחות מבין עשרים [והביא שתי שערות]. ועיין בחידושי מרן רי"ז הלוי מה שביאר לפי דברי המדרש הא דכתיב 'וכל מנאצי לא יראוה', דבא לרבות דגם הפחותים מבין עשרים, אם הם בכלל מנאצי, אז הם בכלל הגזירה שלא יראוה, וזהו כונת הכתוב 'וכל מנאצי'.

מענה יש לומר, דלכן נכפלה הגזירה ונכתבה בשתי פרשיות חלוקות, דבאמת היו כאן שתי גזירות נפרדות, וכל אחת נכתבה בפרשה בפני עצמה, דבפרשה הראשונה נאמרה הגזירה על מי שהיה עמהם בעצה, וכמו שנאמר שם, 'כי כל האנשים וגו', וגזירה זו היא גם על פחות מבין עשרים, וזהו שסיים הכתוב 'וכל מנאצי לא יראוה', דר"ל דגם הפחותים מבין עשרים, אם היו עמהם בעצה, והיו בכלל המנאצים, ה"ה בכלל הגזירה. ואח"כ נכתבה עוד פרשה נוספת בפני עצמה, שכל מבין עשרים ומעלה, לא יכנס לארץ ישראל, שזהו גזירה נוספת בפני עצמה על כל מבין עשרים, בין היה עמהם בעצה ובין שלא היה עמהם בעצה, וזהו הפרשה השניה, שחזר הכתוב ואמר, 'אמור עליהם חי אני נאום ה' וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', שבזה נאמרה הגזירה על כל מבין עשרים, גם אם לא היה עמהם בעצה, וכמו שכתוב בסוף פרשה זו בפסוק כ"ט 'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבין עשרים שנה ומעלה'.

ולפי זה נראה לבאר, הא דבפרשה שניה הוזכרו גם כלב בן יפונה וגם יהושע בן נון, ובפרשה הראשונה נזכר רק כלב, דהגזירה שבפרשה השניה הייתה על כל מבין עשרים ומעלה, גם מי שלא היה עמהם בעצה, על כן הוצרך הכתוב להוציא מכלל הגזירה גם את כלב, וגם את יהושע, אבל בפרשה הראשונה שגזירה זו הייתה רק לאותם שהיו עמהם בעצה, בגזירה זו אין צריך להוציא את יהושע, שהוא הרי לא היה עמהם בעצה, וממילא אינו שייך לגזירה זו כלל, אבל כלב בן יפונה, כתב ברש"י שהיו לו שתי רוחות, אחת בפה, ואחת בלב, למרגלים אמר אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת, עכ"ד רש"י, ואם כן נמצא דבפיו היה עמהם בעצה, על כן היה צריך להוציאו מכלל הגזירה של מי שהיו עמהם בעצה, וגם נתן הכתוב טעם לזה, 'עקב היתה רוח אחרת עמו', דאע"פ דבפיו היה עמהם בעצה, מכל מקום בלבו היתה רוח אחרת, ולא היה עמהם בעצה, על כן אינו בכלל הגזירה.

‘והתחזקתם ולקחתם’

כתוב (י"ג, כ') 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ'. הנה בביאור מה שאמר להם 'והתחזקתם', שמשמע שהיו צריכין התחזקות מיוחד, יש לפרש כפשוטו, דכיון דהיו פירות כבדין מאוד, וכמש"כ ברש"י בפסוק כ"ג חשבון כובד הפירות, על כן היו צריכין התחזקות מיוחדת ליטול עמהם הפירות, ולכן אמר להם שיתחזקו, שיוכלו ליטות עמהם הפירות. וברמב"ן כתב, דהיו צריכין חיזוק, שלא יפחדו פן יכירו בהם שהם מרגלים, בלקחם מפרי הארץ.

ויש לבאר בזה עוד, דהנה בב"ב ל"ו ע"א, אמר רב יהודה, האי מאן דנקיט מגלא ותובליא, ואמר איזיל איגזרה לדקלא דפלניא וכו' מהימן, מאי טעמא, משום דלא חציף איניש למגזר דיקלא דלאו דיליה, ומבואר דלא חציף איניש ללקוט פירות שאינם שלו, וצריך עזות בשביל לעשות כן. ולפי זה יש לבאר, דזהו ההתחזקות שהיו צריכין, שיעזו פניהם לקחת פירות של הכנענים, ועל כן אמר להם 'והתחזקתם'.

‘והיא לא תצלח’

כשישראל יצאו לילחם עם העמלקי כתוב (י"ד, מ"ה) 'ויכום ויכתום עד החרמה', וכתב רש"י, ויכתום, מכה אחר מכה. יש לומר בזה דהנה משה אמר להם 'למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח', ומבואר דאמר להם שדרכם זו לא תצלח. ויש לומר דלכן הוכו מכה אחר מכה, להפקיע כל צד של הצלחה, שיתקיים בהם 'לא תצלח' בשלימות.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

פרשת שלח תשפ"א

ראש ישיבת בית יהודה

שלח לך אנשים וגו' (י"ג, ב')

והנה רש"י כאן פירש, וזה לשונו – 'שלח לך', לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, עכ"ל. והיינו שלא היתה זו מצוה לשלח את המרגלים, אלא רשות בעלמא.

אולם בפירוש הרמב"ן כאן כתב שלפי פשט הכתוב נראה, שישראל שאלו השליחות, וייתכן הדבר בעיני משה, ואחר כך בא הדיבור אל משה כשאר הדיבורות, ואמר לו אתם 'שלח לך אנשים', והיה כל זה, כי ה' הפץ למען צדקו שתהיה השליחות במצותו, ע"ש. והיינו שמפרש שהיתה זו מצוה לשלח את המרגלים.

והנה בהמשך דברי הרמב"ן כתב, וזה לשונו – והנה האנשים האלה לא נקבו בשמות, כאשר היה בפקודים ובחילוק הארץ, כי מצות ה' לא תבא בה תקלה לעושיה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, רק הוא יתברך ציוה למשה 'איש אחד תשלח' וגו', ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם נמלו לנפשם רעה, עכ"ל.

היינו הדוקשה להרמב"ן, דכיון שהשליחות היתה במצות ה', איך באה תקלה על ידי זה. ותיירץ, דהואיל והאנשים לא נקבו בשמות על פי ה', אלא משה הוא שביררם מדעתו, אין נזהגת בזה המידה ד'שומר מצוה לא ידע דבר רע'.

והנה הרמב"ן הוצרך לתרץ כן לפי שיטתו שהשליחות היתה במצות ה', אבל לשיטת רש"י שלא היתה זו מצוה לשלח את המרגלים, אלא רשות בעלמא, קושיא מעיקרא ליתא (וכן הוא בהדושי המאירי סוטה דף ל"ג ע"ב).

אמנם באמת צ"ע בקושיית הרמב"ן בזה, דהא בגמ' סוטה דף ל"ה ע"א איתא, 'וילכו ויבואו', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה בעצה רעה, ע"כ. והיינו, דאף דכשנבחרו כשרים היו, וכמבואר בפירוש רש"י להלן פסוק ג', מכל מקום בהליכתם כבר היו רשעים, והלכו בעצה רעה (וכן הוא במהרש"א בסוטה שם). ואם כן הרי לכאורה לאו 'שלוחי מצוה' נינהו, ומה שייך להקשות איך באה תקלה על ידי זה. וצריך לומר, דמכל מקום אילו היו מתמנים לשליחות על פי ה', הווי' השיבי שפיר 'שלוחי מצוה', מחמת עצם מינוי השליחות, ולא היה אפשר שתבא תקלה על ידם.

ויהושע בן נון וכלב בן יפונה וגו' קרעו בגדיהם (י"ד, ו')

הנה בפשטו נראה דקריעת בגדים זו היתה לצערא בעלמא, כמו שקרע ראובן את בגדיו כאשר ראה שלא היה יוסף בבור (בראשית ל"ז), וכמו שקרע יפתח את בגדיו כאשר ראה את בתו יוצאת לקראתו (שופטים י"א).

אמנם יתכן לומר, שהיה זה קיום דין של קריעה על ברכת השם, שהרי המרגלים אמרו 'כי חזק הוא ממנו', ופירש רש"י, כביכול כלפי מעלה אמרו. וכן הוא בגמ' סוטה דף ל"ה ע"א, אמר רב חנינא בר פפא, דבר גדול דיברו מרגלים באותה שעה, 'כי חזק הוא ממנו', כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. וגם כל העדה אמרו – 'זלמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב' וגו', והיינו שחם ושלום אין יכולת ביד ה' לקיים הבטחתו (וכמבואר בדברי רש"י להלן על הפסוק 'עד אנה ינאצוני העם הזה'), וזה הווי' 'ברכת השם', וכמו שלמדו בגמ' מועד קמן דף כ"ז ע"א עיקר דין הקריעה על ברכת השם ממה שקרעו אליקים ושכנא ויואח את בגדיהם על דברי רבשקה שאין בכח ה' להציל את ירושלם מיד מלך אשור (מלכים ב' י"ח).

אמנם העירו, דאם כן תיקשי למה לא קרעו גם משה ואהרן את בגדיהם, אלא רק נפלו על פניהם, ובאמת בגמ' תענית דף י"ד ע"ב אמר רבי אלעזר, לא הכל בקריעה, ולא הכל בנפילה, משה ואהרן בנפילה, יהושע וכלב בקריעה וכו', ופירש רש"י שם, וזה לשונו – לא הכל נענין בנפילה, ולא הכל נענין בקריעה, דיהושע וכלב, שלא היו חשובין כמשה ואהרן, לא זכו ליענות אלא בקריעה, עכ"ל. ומבואר דקריעת בגדים זו היתה לתפילה, וכמו שנאמר אצל יאשיהו – 'יען רך לבבך ותכנע מפני ה' וגו' ותקרע את בגדיך ותבכה לפני' וגו' (מלכים ב' כ"ב), וכן נאמר אצל עזרא 'ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרשה כפי אל ה' אליק' (עזרא ז').

אך בה' אל תמרודו, ואתם אל תיראו את עם הארץ, כי לחמנו הם, סר צילם מעליהם, וה' אתנו אל תיראום (י"ד, ט')

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'אל תמרודו', ושוב 'אתם אל תיראו', עכ"ל.

ויש לומר הביאור בזה, על פי מה שביארנו במקום אחר, דמה שאמרו 'זהשם איתנו אל תיראום', היינו שמכיון שה' איתנו, אין לנו מה לירא מהם, וכדתנן בסוטה דף מ"ב ע"א שמשוח המלחמה מדבר אל העם – אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסים וציהצוה חרבות, אל תיראו מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו מקול קרנות, אל תערצו מפני קול צווחות, 'כי ה' אליכם ההולך עמכם', הם באין בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום וכו', ע"ש. כלומר, מכיון שאתם באים בנצחונם של מקום, שוב אין מקום כלל למורא ומורד לב מפני בשר ודם.

וכן מצינו אצל דוד שאמר לו גלית – 'הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות' וגו', 'לכה אלי ואתנה את בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה', והשיב לו דוד על זה – 'אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות' (שמואל א' י"ז), והיינו שגלית בא בדבריו לבז לכוחו של דוד, והשיב לו דוד שכוחו גדול משלו, שהרי מכיון שאנכי בא אליך בשם ה' צבאות, הרי אין ערך לחרב והחנית והכידון שאתה בא אלי בהם, והשבון פשוט הוא שלא תוכל לנצחני במלחמתך עמי, כי כח המלחמה ישיש עמדי רב ועצום משלך.

וכן הוא בילקוט על הפסוק 'השם לי לא אירא מה יעשה לי אדם' (תהלים קי"ח) – משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו עבד, והיה מחבבו מכל עבדיו, והיו שאר עבדיו מתקנאין בו, אמר – 'מרי רחים לי, מה איניש יכול לי', ע"כ. והיינו דמפרש הכתוב 'השם לי לא אירא מה יעשה לי אדם', כלומר, מכיון שהשם לי, ממילא אין לי לירא מאדם, כי מה בכחו של אדם לעשות לי כאשר ה' עמדי.

וזהו שפירש רש"י כאן, דמה שאמרו כלב ויהושע למרגלים 'אל תמרודו', אין זו אזהרה בעלמא שלא ימרדו בה', אלא דהוא המושך לדבריהם הקודמים 'אם הפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת', כלומר, הכל תלוי בחפץ ה' בנו, שהרי אם יחפץ בנו ה', ויהיה הוא אתנו, שוב אין מה לירא מהם, כי מה בכחם לעשות לנו כאשר ה' עמנו, אלא רק מזה צריכים אתם להזהר שלא לקלקל את חפץ ה' בנו, וזהו שאמרו, 'אך בה' אל תמרודו', ושוב 'אתם אל תיראו'. (ובספר 'הפץ היים' על התורה כתב, שיהושע וכלב אמרו 'כי לחמנו הם', וכלום מפחדים מכבר גדול שמניחים על השולחן).

וזהו גם מה שאמרו 'סר צילם מעליהם, והשם איתנו אל תיראום', כלומר, אילו היה איוב ה', והיה מגני עליהם בזכותו, הרי היו גם הם באים בנצחונם של מקום, ולא היה לנו יתרון עליהם, אולם מכיון שאיוב מת, וסר צלם מעליהם, הרי אינם באים אלא בנצחונם של בשר ודם, ואם כן אין לכם מה לירא מהם, שהרי ה' איתנו, והרי אנו באים בנצחונם של מקום.

ואמנם מאחר שלא קיבלו העדה את דברי כלב ויהושע אלו, והמשיכו למרוד בה', באמת הפסידו מעלה זו שיהיה ה' איתם, וגם כאשר עשו תשובה ואמרו 'הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו' (להלן פסוק מ'), אמר להם משה – 'אל תעלו, כי אין ה' בקרבכם, ולא תנגפו לפני אויביכם, כי העמלקי והכנעני שם לפניכם, ונפלתם בחרב, כי על כן שבתם מאחרי ה', ולא יהיה ה' עמכם', כלומר, מכיון שמרדתם בה' ושבתם מאחוריו, הרי מעתה אין ה' עמכם, ושוב יש לכם לירא פן תנגפו לפני אויביכם ונפלתם בחרב (ועוררנו קצת בפרט זה).

ואולם חי אני, וימלא כבוד ה' את כל הארץ (י"ד, כ"א)

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – וכבודי ימלא את כל הארץ, שלא יתחלל שמי במנפה הזאת לאמר 'מבלתי יכולת השם להביאם', שלא אמיתם פתאום כאיש אחד, אלא באיחור מ' שנה, מעט מעט, עכ"ל.

והנה בפרשת העגל כתיב 'זביום פקדי עליהם חטאתם' (שמות ל"ד), ופירש רש"י שם, וזה לשונו – עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד, כשאפקד עליהם עוונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העוון הזה עם שאר העוונות, עכ"ל.

המבואר מדברי רש"י, דבין בחטא העגל ובין בחטא המרגלים, הנהגת ה' אחת, שנמנע מלכותם יחד כאיש אחד, אלא מאריך אפו ופוקד עליהם עונם מעט מעט.

אולם בפירוש הרמב"ן לעיל פסוק י"ז כתב, שידע משה כי הדין מתוח עליהם, ולא ימהול לעולם, לכן לא ביקש רק אריכות אפים, שלא ימיתם כאיש אחד, ולא

ישחטם בצאן במדבר שימותו במגפה, ובעבור שלא ביקש עתה אלא אריכות אפים, אמר לו 'סלחתי כדברך' לעם בכלל, שלא יכס בדבר ויורישם, ויעשה אותו לגוי גדול ועצום ממנו, והם וזרעם יאבדו מן הארץ, אבל יסלח להם שיירשו בניהם את הארץ, ושלא ימותו הם במגפה, וגזר שיתמו פגריהם במדבר, וימותו שם כל אחד בבוא יומו. ולכן כשהזכיר משה במשנה תורה שהתפלל עליהם במעשה העגל, לא הזכיר שהתפלל עליהם במעשה המרגלים, כי הוא לא התפלל או למחול להם, אלא שישא להם ויארץ אפו ויפקוד עון אבות על בנים, ולא היתה תפילתו שלימה עליהם, ועל כן לא הזכירה להם, כי היו יכולין למעון עליו, עכ"ל.

והמבואר מדברי הרמב"ן, שיש חילוק בין הנהגת ה' בחטא העגל, לבין הנהגתו בחטא המרגלים, דבחיטא המרגלים רק חיקל קצת מעונשם, שלא ימותו הם במגפה, אלא כל אחד בבוא יומו, ושלא יאבד זרעם מן הארץ, מה שאין כן בחטא העגל ניהם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו, ולא נענישו על עוון זה במדבר, אלא רק יפקוד אותו עליהם במשך הדורות הבאים.

והענין הרב ישראל ויזל שליט"א לדברי רש"י לחלן פסוק ל"ג שכתב, 'שמעו את העגל עלתה במחשבה הגזירה שיתמו פגריהם במדבר, אלא שהמתין להם ה' עד שתתמלא סאתם, וזהו שנאמר בפרשת העגל 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם', דביום פקדו חטא המרגלים, יפקוד עליהם גם חטא העגל, ואף כאן נאמר תשאו את 'עוונותיכם', דהיינו שתי עוונות, של עגל ושל מרגלים, ע"ש. ונתעוררנו מזה, דאם כי מה שפירש רש"י שם קרא ד'ביום פקדי' הוא בשינוי ממה שפירש בפרשת כי תשא, מכל מקום דברי רש"י הינם יסוד נאמן לכל דברינו, דעונש אחד היה בין בחטא העגל ובין בחטא המרגלים, שהרי פירש שם שפקידת חטא העגל היתה ביחד עם פקידת חטא המרגלים, הרי דחד עונש הוא לשני החטאים, אבל לפירוש הרמב"ן דשני עונשים חלוקים הם, לא יתכן לפרש ד'ביום פקדי' היינו ביום פקדו חטא המרגלים, ולדידיה על כרחך צריך לומר ד'ביום פקדי' היינו במשך הדורות הבאים, וכמו שהביא בפרשת כי תשא את דברי הגמ' בסנהדרין דף ק"ב ע"א שאין לך פורענות שאין בה אוקיא מעון העגל.

ועיין ביבמות דף ע"ב ע"א, שכל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונות, משום דנזופים הוו. ופירש רש"י שם, דנזופים היו ממעשה העגל. אולם בתוס' שם הקשו על פירוש רש"י, שהרי מחל להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, ואמר להם 'סלחתי', שאחר כך נעשה משכן והשרה שכניתו ביניהם. ולכן פירשו, דנזופים היו ממעשה המרגלים, ע"ש.

ונראה דרש"י שם אולי לשיטתו כאן, דבאמת לא מחל להם ה' על מעשה העגל, אלא המתין להם עד שתתמלא סאתם, ואף שבינתיים נעשה המשכן והשרה שכניתו ביניהם, מכל מקום אכתי נזופים הוו ממעשה העגל, אולם התוס' שם אולי בשיטת הרמב"ן כאן, שבחטא העגל ניהם ה' על הרעה לגמרי, ולא נענישו על עוון זה במדבר, ואם כן לא שייך לומר דנזופים הוו ממעשה העגל, ועל כרחך דהא דאמרין התם דנזופים הוו, היינו ממעשה המרגלים, שלא מחל להם ה' על חטא זה, אלא רק חיקל קצת מעונשם עליו.

וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד [י"ד, ל"ט]

וכן כתוב בפרשת העגל 'וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו' (שמות ל"ג).

דהנה בפירוש רש"י בתענית דף י"א ע"ב (ד"ה איז) כתב, שבכל תענית ציבור היו נוהגין בו כעין אבילות. והביא אאמור"ר הגאון זצ"ל על זה, את דברי רבנו יונה ב'שערי תשובה' שער שלישי (סימן פ"ב), שאף כי הוזהרנו שלא להשחית את הגוף במסירתו לסכנות, או בסיווג הגוף לבלעו חיים בתענית מתוך צער וכעס, או להתאבל על מותו, אבל המתאונן והמתאבל על עונותיו, עליו נאמר 'דרכיו ראיתי וארפאהו ואנחהו ואשלם נחומים לו ולאבלי' (ישעיה נ"ו), עכ"ל. ומבואר מזה דאיכא קיום של 'אבילות' על העוונות. וכן הוא מבואר בדברי רבנו יונה לעיל בשער הראשון (סימן י"ח), שהעושה עבירות בפרהסיא מחלל את השם, וחייב להתאונן ולהתאבל עליהם לפני בני אדם לקדש את השם, וזהו שכתוב 'כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הוודעי ספקי על ירך' (ירמיה ל"א), ענין 'נחמתי' ההרטה והצעה, כי עיקר התשובה במירות הלב כאשר ביארנו, 'ואחרי הוודעי ספקי על ירך', אחרי שנודעתי לבני אדם, והתפרסמו עוונותי, התאבלתי במעשים הנראים לבני אדם וכו', עכ"ל. הרי מבואר שמדרכי התשובה הוא לנהוג ניהוג של 'אבילות' לפני בני אדם, ולכן היו נוהגים בתעניותיהם על הצרות שאירעו להם כעין 'אבילות', בתורת תשובה על מעשיהם שגרמו להם אותן הצרות.

ולפי זה יש לפרש מאי דכתיב הכא ובפרשת העגל שנתאבלו העם, דהאבילות בזה היתה בתורת תשובה על עוונם. והעירוני שמצינו כן בנחמיה ה' שהעם היו מתאבלים ובוכים כאשר ראו שלא קיימו את התורה כראוי. וזהו סיפוי, שמלשון הרמב"ם בפ"ג מאכל ה"ב – 'כל מי שאינו מתאבל כמו שציוו חכמים, הרי זה

אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה, משמע דגם דין האבילות על מת הוא מלתא דתשובה.

ראשית עריסותיכם וגו' [ט"ו, כ']

בשבת דף כ"ט ע"ב תנן, על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זוזרות בנדה בחלה ובחדלקת הנר. ובגמ', דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא, אמר הקדוש ברוך הוא, רביעית דם נתתי בכם, על עסקי דם הוזהרתי אתכם. 'ראשית' קראתי אתכם, על עסקי 'ראשית' הוזהרתי אתכם. נשמה שנתתי בכם קרויה 'נר' (משלי כ'), על עסקי נר הוזהרתי אתכם, אם אתם מקיימים אותם מוטב, ואם לאו הריני נוטל נשמתכם.

ופירש רש"י שם, 'רביעית דם', חיי אדם תלויין בה. 'ראשית' קראתי אתכם, 'ראשית תבואתה' (ירמיה כ'). עסקי 'ראשית', 'ראשית עריסותיכם'. 'הריני נוטל נשמתכם', ותאבד ברביעית דמכם ויכבה נרכם ויכטל שם ראשיתכם, עכ"ל.

ולכאורה צ"ב בהא דקאמר – ואם לאו 'הריני נוטל נשמתכם', דבשלמא לגבי רביעית דם, ולגבי נשמה, שפיר קאמר שאם לא תהיו זוזרים בעסקי דם תאבד מכם רביעית הדם שהייתם תלויין בה, וממילא תמותו, ואם לא תהיו זוזרים בעסקי נר, יכבה נרכם, שהיא נשמת רוח החיים אשר באפכם, וממילא תמותו, אבל לגבי שם 'ראשית' לכאורה לא שייך לומר כן, שהרי גם אם יכטל מהם חס ושלוש השם 'ראשית', שהוא השם המיוחד שנקרא בו ישראל, עדיין יכולים הם להיות ולהתקיים כמו שאר הגוים, שאף על פי שאין להם תואר מיוחד זה של 'ראשית', מכל מקום יש נשמת חיים באפם, והרי הם חיים וקיימים.

והנראה מזה, דהא דקאמר 'ראשית קראתי אתכם', אין הכוונה שישראל הם כמו שאר האומות, ורק דיש להם תוספת מעלה זו שהם 'ראשית תבואתו', אלא דזו היא כל המציאות של ישראל שהם 'ראשית תבואתו', דהמציאות של ישראל אינה כמו המציאות של שאר האומות, אלא מציאות נפרדת היא לגמרי (וכמוכא בספרים שהעולם מתחלק לחמשה סוגים – דומם, צומח, חי, מדבר, ישראל), ולמציאות זו קרא השם 'ראשית', וכשאין ישראל נזכרים בחלה שהיא 'עסקי ראשית', הרי הם מאבדים את השם 'ראשית' שלהם, שהיא כל מציאותם, וממילא אין להם קיום כלל.

והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם [ט"ו, ל"ט]

יש לומר הביאור בזה, דהנה כתיב 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' (בראשית ח'), וכתיב 'עיר פרא אדם ילד' (איוב י"א), והיינו שבעצם ברייתו של האדם הונה בטבעו לחמוד בחטא ולהתאונן לו, וכמו שאמרו בחגיגה דף י"א ע"ב 'גזל ועריות נפשו מחמדתו ומתאוה להם', והרי הוא נמשך אחרי לבבו ואחרי עיניו, וכמו שפירש רש"י כאן, שהלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה העבירות, אלא שהתורה נתנה מצוות ציצית כעצה להנצל מזה, וזהו שאמר הכתוב כאן – וראיתם אותו וגו', ולא תתורו וגו', כלומר, לולי מצוות ציצית הרי אתם נמשכים ממילא להיות תרים וזונים אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כי כן הוא טבעכם מעצם ברייתכם, וזהו מצבכם התמידי שאתם זונים אחריהם, ורק עצה זו ד'וראתם אותו' היא זו שתועיל לכם שלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם.

וזה על דרך מה שביאר המשגיח דמיר, רבי ירוחם זצ"ל, מה שאמרו בגמ' קדושין דף ל' ע"ב, 'וישמעם' – סם תם, נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה, והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו – 'בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך, ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן, ואין אותה מתיירא, ואם אתה מעבירה, הרי היא מעלה נומי'. כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל – 'בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין. והיינו, דהיצר הרע שניתן באדם הרי הוא כמכה גדולה המצויה בגופו, שאם יניחנה כמות שהיא, הרי היא ממילא מעלה נומי, ובדרכי הטבע אין לו מנוס מללכת אחר עצת יצרו הרע, שהרי חלוי טבוע בו בעצם ברייתו, אלא שהקדוש ברוך הוא ברא לרפואת מכה זו תבלין מיוחד, והיא התורה, ורק על ידה יוכל האדם להרפא ממנה.

ועיין בטור או"ח סימן כ"ד שכתב, שעיקר מצות ציצית הוא בשביל זכירת המצוות, ולכן נכון להיות כל אדם זכיר וזריו שיהיה לו בגד קמץ מצויץ שילבש אותו כל היום, כי בכל שעה ובכל רגע צריך הוא לזכירת המצוות, ע"ש. וזה כמו שנתבאר, שהחמדה והתאוה לחטא טבועים בנפש של האדם מעצם ברייתו, והרי הוא במצב תמידי של 'אתם זונים אחריהם', ולכן זקוק הוא בכל רגע ובכל שעה לשמירת הציצית שתזכירו את מצוות ה' ותמנעו מלהטוא.

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

והודעתם לבניך ולבני בניך

ומעניין שהרמב"ן הוסיף על דברי הרמב"ם י"ז מצוות עשה וי"ז מצוות לא תעשה, וכתב הרמב"ן: המצוה השני' שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אמרו יתעלה (ואתחנן ד טו) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ד' אלוך בחרב וגו'. (ספד"מ לאו ב').

ובמגילת אסתר ביאר את שיטת הרמב"ם: נראה לי כי מה שלא מנא הרב הוא לפי שגם זאת היא מצוה כוללת כל התורה כלה והוא שלא נשכח את הדברים אשר ראו עינינו דהיינו ענין התורה כלה ושנלך בדרכיה ונקיים מצותיה. וכן משמע מפירוש רש"י שם בזה הפסוק שכתב וז"ל השמר לך פן תשכח את הדברים אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים. עכ"ל, הנה שזה הלאו על קיום התורה כלה נאמרה (סיום, מצווה ב').

כלומר שגם לדעת הרמב"ם יש לאו שאסור לשכוח, אבל היות וזו מצווה כוללת ולא מצווה פרטית לכן לא מנא הרמב"ם במניין הלאוין.

ושני חכמים התנבאו בסגנון אחד, הרמב"ם כתב בהל' יסודי התורה: עינינו ראו ולא זר אזנינו שמעו ולא אחר האז והקולות והלפידים וכו' (פ"ח ה"א). וכן הרמב"ן הוסיף וכתב עינינו ולבנו שם כל הימים, חובה עלינו לחיות את מעמד הר סיני כל הימים, מי שחי עם מעמד הר סיני אז הוא יודע מה התכלית - לשמור וללמוד את התורה.

ובתוך המצווה הגדולה הזאת והזהירות מלשכוח כתוב, והודעתם לבניך ולבני בניך, תדע לך התפקיד שלך זה להודיע הלאה לבנים, לראות שהמסורת תמשך הלאה לדורות הבאים, מה היינו עושים אם לא היה לנו הורים שדואגים להמשך, אם הינו הולכים לאיבוד לבד לא היה לנו את המסורת ה", כל אב לבנו רב לתלמידו, כך היא שרשרת הזהב שלא נותקה, וזה גורם לנח"ר לבורא עולם.

כי ידעתיו - למען אשר יצווה

הנה נאמר בפסוקים לגבי אברהם אבינו לפני שהקב"ה הפך את סדום: וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה, ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ, כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. (בראשית יח, טו).

ידעתיו זה לשון חיבה, הקב"ה אומר, כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, מה אומר הקב"ה אני מחבב את אברהם, ובאו נחשבים האם צריך סיבה למה לחבב את אברהם הרי זה היה אחרי אור כשדים הוא כבר נכנס באש לכבוד הקב"ה אחרי לך לך הוא כבר עבר ניסיונות ולא הרחרח אחר מידותיו, ובכל זאת הקב"ה אומר למה אני מחבב אותו, למען אשר יצווה, הוא ממשיך הלאה, התעלה והתקדש בתורה, אבל החיבה איליו היא כי הוא ציווה את בניו אחריו.

ונבוא כעת להתבונן בצורה ממשית ביסודות האמונה, דבר ראשון, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ כו), עלינו להתבונן בבריאה עצמה, שעל ידיה מגיעים להתעלות גדולה, ואחרי חשיבה על הבריאה אדם יגיע להכרה שיש מנהיג לבירה, כך אברהם אבינו זכה להכיר את הקב"ה ע"י שראה את הבריאה, הוא ראה שיש מנהיג לבירה, ואז הקב"ה התגלה אליו, עד שהגיע לדרגות הגבוהות ביותר להיות אבי האומה.

אנחנו מחויבים להמשיך את ההשפעה הגדולה של קבלת התורה, זו התקווה והשאיפה לחיות כל השנה תחת אותה השפעה, וזו עבודה לכל השנה.

אסור לשכוח שקבלת התורה זה כל השנה, ולא רק בשבועות, אבל בשבועות יש השפעה מיוחדת, ונזכיר את דברי הכלי יקר על הפסוק והקרבנתם מנחה חדשה לה': סימן ליום מתן תורה, כי התורה צריכה להיות חדשה אצל האדם בכל יום כאלו היום קבלה מהר סיני ומה שלא נזכר בתורה בפירוש כי יום זה מתן תורה, וכן לא נזכר בתורה בפירוש כי ר"ה הוא יום דין, וטעם שניהם אחד הוא כמו שכתבתי בחיבורי עוללות אפרים, שעל מתן תורה לא רצה ה' להגביל יום ידוע לפי שצריך האדם שיהיה דומה לו בכל יום ויום מכל ימות השנה כאלו באותו יום קבלה מהר סיני. (ויקרא כג, טז).

אולם ידועים דברי הירושלמי: רבי משרשיא בשם רבי אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם (ר"ה ד ח) והגם שבשתי הלחם כתוב שיער עיזים אחד 'לחטאת' אבל הירושלמי מדבר על מוספים שלא כתוב חטאת, וזה רמז של התורה שבחג השבועות יש קבלת התורה, כי קיבלתם עול תורה, יש מושג של עול תורה, קבלת עול תורה.

אנחנו יודעים שבר"ה וי"כ יש ענין של קבלה על העתיד בשביל לזכות למחילה, כמו"כ בקבלת התורה צריך שתהיה קבלת עול תורה לכל השנה שתהיה התחדשות טובה כל השנה, והעבודה שלנו היא לשמור על ההתרגנות הזאת, וכשם שהשטן מפריע לנצל את הימים הטובים אז הוא גם מפריע לקחת את ההשפעה שהייתה בימים הטובים, וזה העבודה שלנו להמשיך הלאה ולזכור את התפקיד שלנו.

נתמקד קצת בכמה עניינים עיקריים שחובה קדושה על כל יהודי לזכור אותם כל החיים, יש נוהגים להגיד כל יום שש זכירות ויש שאומרים י זכירות, אבל אחד מהזכירות זה פסוק בפרשת ואתחנן: רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים טו ט), תראו כמה לשונות של לאו יש בפסוק הזה.

אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים

ועל מה התורה כ"כ מזהירה אותנו, מפחיד, והודעתם לבניך ולבני בניך, יש לנו תפקיד, לכל אחד יש תפקיד רם ועצום, והודעתם לבניך ולבני בניך, והתלמידים הם גם בנים, וכל אחד כפי יכולתו - ואת מה אנחנו צריכים להעביר הלאה ממשיך הפסוק: יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון. (שם י). אנו מצווים על אותו יום אשר עמדת בחורב, לזכור ולא לשכוח.

והנה הרמב"ן מונה לאו זה במניין הלאוין, וידוע שיש רמ"ח מצוות עשה ושם"ה מצוות לא תעשה, והנה יש כמה מהראשונים שסידרו את סדר תרי"ג המצוות וביניהם הרמב"ם והרמב"ן, והרמב"ן כתב על סדר הרמב"ם שיש כמה מצוות ששכח הרב למנותן, הגם שלכו"ע יש תרי"ג מצוות אלא שדנו איך לסדר את המצוות.

השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד הרקיע

ומאוד טוב ללמוד ספר חובת הלבבות שער הבחינה, ובחינה זה לא מלשון לעשות בחינה, אלא להבחין, עלינו להבחין את יופי הבריאה, בדורות האחרונים היה לנו את מרן החזו"א צללה"ה שהוא הוסיף לשער הבחינה עוד חיזוקים גדולים לראות את מציאות ה"ת, ואחריו בא גיסו מרן הסטייפלער זצ"ל והוסיף בחיי עולם עוד כמה דברים להתבונן בהנהגת הבריאה, ומצווה להתבונן בדבריהם, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, ואם אדם לא רואה את יופי הבריאה הרי זה יצה"ר שמטשטש לו את המחשבה, ואם הוא קצת יחשוב אזי יראה דברים גדולים של הנהגת הבריאה, וגם בדורנו שיש הסתר פנים עדיין רואים דברים מפליאים וק"ו בדורות שהיה יותר גילוי הם ראו יותר.

הנה העולם מתנהג בדרך הטבע, והטבע הוא ג"כ ביד ה' הרי אצל הקב"ה אין הבדל בין נס לטבע, אלא הפשט שהקב"ה טבע בבריאה שהיא תתנהל בצורה טבעית, ששט אלפים שנה יהיה כך וכך, ולכן אנחנו לא מבקשים על ניסים גלויים הגם שהקב"ה כל יכול, אנחנו רק מבקשים מהקב"ה שיעזור לנו ויקויים בנו וברכתיו בכל אשר תעשה, הכל במהלך הטבעי, וזה עצם ההתבוננות בבריאה.

ולאחר ההתבוננות הראשונה הזאת צריך להמשיך ולהתבונן ביציאת מצרים ובמעמד הר סיני, יעויין בחובת הלבבות שאחרי שהוא דיבר על הבריאה הוא עובר לדבר על המעמד הנורא בהר סיני, הרי ביציאת מצרים הקב"ה הראה שהוא שליט על כל הבריאה כולה, ואין עוד מלבדו והוא יחיד ומיוחד שהכל בידו, וכתב הרמב"ן מדוע כתוב אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכו' ולא כתוב אשר ברא את העולם, משום שביציאת מצרים אנחנו רואים שכל הכוחות שלו ורק הוא כל יכול.

ועיין ברש"י עה"פ אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו, כתב כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר אתה הראת לדעת. (דברים ד לה). ואחר קבלת התורה חזרנו למהלך הרגיל, זו היא ההנהגה של העולם, הבריאה עצמה והחיזוק של מעמד הר סיני.

ענינו ראו ולא זר אוזנינו שמעו ולא אחר.

ואתה מרבבות קודש

ותקרבון ותעמדון תחת ההר, וההר בוער באש עד לב השמים חושך ענן וערפל וידבר ה' אליכם דברים מתוך האש וכו' (דברים ד יא), כולנו ראינו בעינינו את מה שקראנו בחג השבועות בבוקר, ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, כולם מתרגשים לראות את המעמד הכי גדול שהיה אי פעם, ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת דת למו, (שם ג ב). הקב"ה הלך לבקש מכל האומות, הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש, רבבות מלאכים באו למעמד הר סיני וכולם מתרגשים לראות מה הולך להיות, ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהיה קולות וברקים וקול שופר חזק ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד משה ידבר והאלוקים יענו, זה לא היה שופר של בשר ודם שהתקיעה הולכת ונחלשת, שופרו של הקב"ה הולך ומתחזק.

מובא במדרש שהשופר היה מהאיל של יצחק, ומהקרן השמאלית של האיל כי הקרן הימנית היא שמורה למה שנזכה במהרה תקע בשופר גדול.

ויחרד כל העם אשר במחנה, גם ההר פחד, הקב"ה משרה שכינתו, כולם חיכו לשמוע את דבר ה', כולם בקדושה וטהרה בפרישות, היה שם מדות טובות כאיש אחד בלב אחד, אחרי שאמרו נעשה ונשמע, רצונו לראות את מלכנו, רוצים לראות את גילוי ה', ואז בא הרגע הגדול, הרגע הכי גדול שזה תכלית הבריאה, ונהיה שקט בכל הבריאה, אין שום קול חלילה שיתערב בדבר ה', ואז שמעו אנכי ה' אלוהיך, ומיד נפשי יצאה בדברו, זה היה מתוך דבקות נוראה, זה לא היה עונש, והקב"ה הביא טל של תחיה והחיה את כולם.

מלאכי צבקות ידודן ידודן

ועל בגמ' בשבת על אותו זמן שיצאה נפשו: ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדיין אותן שנאמר מלאכי צבקות ידודן ידודן אל תיקרי ידודן אלא ידודן. (פסח). המלאכים הלכו להביא אותם בחזרה, וכן מובא שמן השמים יצא ריח בשמים מגן עדן, אין לנו השגה בכל מה שהיה שם, וכל כלל ישראל ראו את כל זה, בעינינו ראינו באזנינו שמענו, והקב"ה רצה שיהיה הכי ברור שיכול להיות, כדי שנוכל להעביר הלאה לדורות הבאים.

וכך מסרו האבות לבנים את מה שהיה במעמד הר סיני, והילדים שאלו אבא אתה זוכר את כל המעמד הזה, וענה להם וודאי הייתי שם, וכך הם למדו את כל האמונה הטהורה, ואח"כ היה עוד דור ושאלו את האבא אתה זוכר את מעמד הר סיני, ענה להם אני לא אבל זיידא היה שם, והוא סיפר לי, ואח"כ עוד דור ועוד דור, דור הולך ודור בא, עד דורנו אנו.

ואת שרשרת הזהב של מסירת האמונה מדור לדור אנו רואים לא רק מדורות ראשונים לדורנו אלא גם מדורות לדורות ראשונים כלומר, כולנו בנים לה' ופעמים רבות אנו פוגשים אחינו בני"א אחרי שנות גלות בכ"מ ארצות ומכל מיני עדות, אחד מגרמניה ואחד מהונגריה, ושואל אחד את חברו כמה מצוות יש אצלכם, תר"ג הוא עונה לו, ואחד ממרוקו מברר אצל חברו מקזבלנקה כמה מלאכות שבת היה אצלכם, ומתברר שאצל שניהם יש ל"ט מלאכות. את אותה התורה יש לכולם.

שרשרת הזהב לא נותקה, ומי שנפל הוא מסכן שניתק את עצמו מחוליה בשרשרת זו, בצעירותי ראיתי שיר שכתב יהודי ירא"ש, על עלה שהחליט שהוא לא רוצה להיות קבול לעץ, הוא רוצה להיות עלה דרור לעשות מה שהוא רוצה, העץ בכה ואמר עלה עלה עוד מעט ינקו את הרחוב וייקחו אותך לא יישאר ממך זכר, זה דיבר אלי, מי שמנותק הוא אומלל, מי שקשור אשירי, אנחנו קשורים לעץ החיים לשרשרת הזהב, ואשרי כל אחד שיכול להיות חוליה בשרשרת, ועל כל אחד החובה הגדולה לקיים והודעתם לבניך, ולומר לאשת חיל שהיא שותפה בזה, ויתכן שחלקה רב עוד יותר ממך, אל טיטוש תורת אמך.

ראינו הרבה שיטות ואידיאולוגיות על כל מיני דברים בעולם, ראינו אומות גדולות במשך ההיסטוריה, איפה הם היום, באו והלכו לא נשאר מהם כלום, פעם היה חכמה יוונית, והיו מתיוונים היה יצר הרע להיות מתיוונים, איפה היוונים היום, מדינה נחשלת, מי מעניין אותו עכשיו, למי יש יצר הרע להיות מתיוון.

אני זוכר מילדותי את העוצמה שהייתה לקומוניזם, זה היה עוצמה לא רגילה ה"י, כשהם קמו הם עשו מהפכה גדולה, היה שם פחד ואימה, אני זוכר שבאו יהודים לפני שנפתח מסך הברזל, אנשים פיקחים וחכמים, היה אחד שהגיע וכל כמה דק' הוא היה מסתובב לבדוק אם הקגב מאחוריו, הם הכניסו אימה זה היה פחד ואימה, אני זוכר ששנה לפני שהם נפלו אחד אמר לי תראה הם הולכים לכבוש את כל העולם, לפי דרך הטבע הם לא יפלו, ואז ביום אחד ברגע אחד הייתה להם מפולת, איזה שינוי שהיה תוך זמן קצר היו הפגנות בכיכר האדומה, קושטא קאי שיקרא לא קאי, היום לא נשאר מהם כלום. יש היום ישיבות ברוסיה, הרי מי שלמד עם שני תלמידים הרגו אותו, השקר נגמר, קושטא קאי.

דווקא התורה הקדושה שכ"כ הרבה מלחמות היו נגדה ה"י, לך תסבירו להם את אהבת ה' שיש לנו, כמה מלחמות כמה רדיפות, והרבה נפלו ה' ישמור, כמה השכלה, והנה פה נכנסים מול שריד בית מקדשנו, צילו של היכל, יושבים פה עמלים בתורה, כל אחד יש לו את השרשרת שהוא ממשיך הלאה לדורות הבאים, איזה זכות איזה אושר, וכך יהיה המשך הדורות עד ביאת הגואל.

הקב"ה יעזור שכל אחד יזכה לבית מלא ברכת ה', נחת בלב שמח, ושטייגע'ן בלימוד, ונזכה לגאולה השלמה, ומשיח צדקנו יגיד אשריכם שמילאתם את תפקידכם, חזקו ויאמץ לבבכם כל המייחלים לה'.

נערך משיחה שנמסרה בהיכל כולל 'צלו של היכל'

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר
הלוי זצ"ל

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

ענין עשיית רב, ו"אל תהי צדיק הרבה"

אמרה שכך נוכל לברר את המעשה אשר נעשה, גם אם לא תמיד מוכרח שהפסק אמת.

כי אכן התורה רחבה מני ים ולא תמיד ודאי שהאדם יידע הכל, כמו כן הטעות בכל אדם מצויה הוא ולעולם אינו ברור שהכל יציב ונכון, אולם בלי שתהיה צורה לפסוק את דיני התורה האדם לא יוכל לברר מהי האמת, ובדיני התורה עצמם נקבע שהפסק יוכרע על פי שכלם של חכמים, כשם שפוסקים בבית דין של מטה כך יהיה מוכרעים בבית דין של מעלה.

על כן כותב רבינו יונה ש'יעשה חברו רב וישאל ממנו ספקותיו, ויעשה ההוראה על פיו אפי' אם הדבר הוא פשוט אליו, ואפילו להתר, אף שאינו גדול כמותו בחכמה, משום שהתורה לא נמסרה דוקא לחכמים כאלו שוודאי יידעו אותה על בוריה, הלא היא למעלה מהשגת אנוש, אלא כל חכם שלמד כל צרכו ויש לו כוח פסק יש לו גם את הכוח להכריע בדיניה ולהורות את חוקיה.

'ואל תרבה לעשר אומדות'

פירש רבינו יונה "שלא יעשר מאומד פירותיו ורצה לעשר בעין יפה מה שמדד יותר מן העשירות נמצא שהוא טבל שאינו מעושר עד שיתן עיניו לעשר אותו והוא לא חשב עליו ונמצא שיש קלקול במעשר הזה".

יסוד גדול נשנה לנו במשנתנו זו, אשר אין ענינו דוקא למעשרות ודומיהן אלא לכל מלאכת עבודת הבורא, וכעין שכתב רבינו יונה בהמשך דבריו – "זוה הדבר הוא משל מענין הסברה שאין לאדם לעשותה מאומד אלא על דרך העיקר ושיריד לסוף הדעת... והמבין יבין..."

במשנה זו רואים שאדם יכול לעשות דברים שלפי מחשבתו הם תיקון, תוספת חומרא או הידור, אך למעשה נמצא שאינו אלא מקלקל. האדם חושב שטוב וראוי אזה הוא יוסיף ויחשוש וידקדק, אך אינו יודע שלעיתים אין לך קלקול גדול מזה.

במה דברים אמורים, שהנה כידוע ישנם שני ענינים שונים הרחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב אך משום מה יש המחליפים ביניהם, והם 'ספיקות' ו'חששות'. ה'ספיקות', מצד אחד, הם דבר טוב ונכון, הואיל ופעמים ההלכה אכן אינה מוכרעת, וכדי לצאת מידי הספק צריכים להחמיר, אולם מן הצד השני יש את ה'חששות', שהם לחצים בעלמא הנוגדים את צורת האדם, והם פסולים בתכלית הפסלות, בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין.

כך קיבלתי מפי מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל, ש'והיית משוגע' אינה קללה, אלא העבירה הגדולה ביותר בתורה... אדם שמלא חששות על ימין ועל שמאל, לא מצוה הוא מקיים בזה, כי אם שגוען.

וכיצד יידע האדם אם ב'ספיקות' הוא עוסק או שמא ב'חששות', הבדיקה הברורה לזה היא האם הוא נכנס ללחץ ולהרגשת כפיה (המכונה 'נערווען'), או שמא הוא נותר רגוע ושלו בדיוק כפי שהיה בתחילה. ה'ספיקות' הם ספיקות אמיתיות התחומות בגדרי הנורמה, דברים שבאמת יש בהם סבירות לכאן ולכאן, ואינן אמורות להוציא את האדם משלוות נפשו כי הוא זה, לעומת זאת החששות וה'נערווען' למיניהם הם לחצים העשויים ממגדלים הפורחים באויר, והאדם הלוקה בהם לא יכול למצוא מנוח לנפשו מרוב דמיונות ותילי תילים של סברות והמצאות. על זה נא' "אל תהי צדיק הרבה".

מעשים שבכל יום שניגשים אלי בחורים עם שאלות משאלות שונות, כאשר ניכר מתוך השאלה עצמה שאין כאן ספק אמיתי אלא מין חשש, שנובע מלחץ בעלמא, 'נערווען' וגוזמא יתירה. פעם אף ניגש אלי מאן דהו עם חשש שמא החסיד הברב בסוף התפילה, עד שמחמת כן לא הסכים להפסיק בדיבור והגיש לו את שאלתו בכתב... עניתי מיד שוודאי וודאי לא החסיד ולא כלום, והסברתי לו - אם אכן שמת לב בשעת התפילה שהחסרת הברה, מדוע לא השלמת אותה כבר אז? ... על כרחך שהכל הבל ורעות רוח, לא יראת שמים יש כאן, לא מחשבה עמוקה ולא דקדוק הלכה, כי אם רגשות של לחץ המביאות את האדם להחמיר סתם כך בכל נושא וענין, אם זה בנטילת ידיים וכדו' ואם בכל מילתא אחריתא, והאדם צריך להרחיק את נפשו מכגון דא ולדעת שאין בין זה ובין יראת ה' ולא מידי. על דברים כאלו לא ניתן לטעון את הטענה המוכרת ש'אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה' - וכיון שהמצוות שוות לנו מאלפי זהב וכסף עליו באופן טבעי לבדוק כל הזמן אם קיימנום כראוי, כי הרי התורה 'דרכיה דרכי נועם', ואין שום היגיון שהתורה חייבה את האדם להיות שרוי כל הזמן בלחצים ובדאגות אימית יבוא לידו ויקיימנו.

פרק א' משנה ט"ז. "רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק ואל תרבה לעשר אומדות".

'עשה לך רב'

כתב רבינו יונה: "עשה לך רב והסתלק מן הספק - ר"ל שיקבל חברו לרב אף על פי שלא יהיה חכם יותר ממנו, ואפי' אם לא השיג את חכמתו, כדי שיתלק מן הספק, ובירושלמי אומר זיל איתי לי זקן מן השוק דאיסמוך עליה ואישרי לך. שפעמים החכם יסתפק בהוראה ואינו יודע למה לומר אם יתיר ושמא הוא אסור ותאדע תקלה על ידו, ואם יאסור המותר נמצא מפסיד ממון של ישראל והתורה חסה עליו. על כן יעשה חברו רב וישאל ממנו ספקותיו. ויעשה ההוראה על פיו אפי' אם הדבר הוא פשוט אליו, ואפילו להתר, אף שאינו גדול כמותו בחכמה. וכן אמרו הגאונים ז"ל כל היכא דלמר מספקא ליה ולמר פשיט ליה הלכתא כמאן דפשיט ליה. ואפילו תלמיד לפני הרב".

מבואר בדברי רבינו יונה שיש לאדם לעשות על עצמו רב אפילו אם הוא פחות ממנו, ואפילו את חברו יכול לעשות עליו לרב היכא דמספקא ליה מילתא, כדי שיוכל עי"ז לפשוט את ספיקותיו. גם שאר הראשונים כאן הביאו את דברי הגמ' (סנהדרין ז,): "רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מיכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב, אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא, אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא". ולכאן יש להבין, היאך אדם הפחות ממנו יוכל לפשוט את הספק יותר טוב מאשר הוא עצמו, וכיצד רב אשי פשט את ספיקותיו על ידי הטבחים של מתא מחסיא, שללא ספק לא התקרבו אליו ברמת גדלותם.

אכן קודם לכן עלינו לברר את עצם הענין של 'עשה לך רב', וכי האם לאחר הבידור אצל הרב מובטח לו לאדם שלא תעלה טעות בידו, הרי כשם שהוא יכול לטעות כך גם הרב, ומניין יוכל להיות סמוך ובטוח שזהו הפסק.

וביאור הדברים מצינו ברמב"ן בתחילת ספה"מ שכתב שכך היא דרכה של תורה, אכן לעולם אין בידור ודאי שהאמת היא כדברי הרב, אף הא גופא אמרה תורה, לא תסור מן הדבר אשר יורוך, הדרך לדעת את רצון הקב"ה היא על ידי השמיעה לחכמים וכך היא הצורה לשמור את מוצא פי ה'.

ושם מבואר שזוהי הסיבה שעלינו ללכת אחרי דברי המרובים, וזקן החולק על הסנהדרין נחשב זקן ממרא, לא מפני שברי לן שהוא הטועה והמרובים הם הצודקים, אלא מפני שאחרת לא נוכל לדעת לעולם מה עלינו לעשות, הלכתא כמור או הלכתא כמור, והתורה פסקה עבורנו שהמשפט אשר נעשה יהיה לפי הצורה אותה היא קבעה, לעשות לנו רב ואחרי רבים להטות.

ולא זו בלבד כתבו הראשונים, אלא שהמציאות מחייבת שיש דינים שנפסקים דוקא על ידי הדרות האחרונים ולא על ידי הראשונים, שכן חדשים לבקרים מתחדשים מקרים שלא היו דוגמתם בדורות קודמים, ועל כרחך שהתורה נתנה כוח גם לחכמים פחותים משנים קדמוניות לפסוק לפי אותו דור, ואין לך אלא שופט שבימין, על אף שלגבי אותם שלפניו הוא כאצבע בקירא לסברא.

ועוד מצינו בחז"ל שאף הקב"ה עצמו אינו פוסק אלא לפי פסק החכמים שבאותו הדור, לא בשמיים היא, אין משגיחין בבת קול ואין לדיון אלא מה שענינו ראוות, ואף פסקו כוונתיה דרבה בר נחמני בשעה שכל מתיבתא דרקיעא אמרה להפך (ב"מ פו:), (כל זה כמובן רק אם אין וודאות שטעות היא בידם).

כענין זה אמר החזו"א לאאמור"ר זצ"ל. שכן הנה כידוע באירופה בדורות הקודמים היו פזורות אלפי עיירות קטנות על פני היבשת, בלי שיהיה קשר ממשי ביניהם של קוי טלפון וכדו', אלא רק חלופת מכתבים שארכה זמן רב (אאמור"ר עצמו גר בילדותו בירוסלב, שהיתה נחשבת עיירה גדולה, בה בשעה שלא היו בה יותר מחמשת אלפים נפשות. לידה היו עוד הרבה עיירות קטנות שהכילו כמה עשרות משפחות ותו לא). פעם שאל מן החזו"א את אאמור"ר היאך יתכן שבדורות עברו יכלו כולם לפסוק את ההלכה לאמיתיה, הלא מפאת המרחקים הגדולים והניתוק בין העיירות, נזקקה כל אחת מהן לרב בפני עצמה שיפסוק עבורה את כל העולה על הפרק בכל ד' חלקי השו"ע, ולכאן רחוק הוא לומר שכל אותם אלפי רבנים של כל אותן עיירות ידעו את כל הלכות התורה כולה ויכלו לפסוק בכל מקום בו יישאלו.

כששמע אאמור"ר את השאלה תמה גם הוא ושאל, אכן כן, מה באמת התשובה, ואמר לו החזו"א, אין הכי נמי, לא מוכרח שכולם ידעו הכל ממש, אך בהכי חייבה רחמנא, צורת הפסיקה שנבקעה לנו מדורי דורות היא לשאול את הרב, והתורה

אולם ניתן לומר דהא גופא תירוצ' הגמ', "חברותא כלפי שמאי מי איכא, אי לא כוון דעתיה מעיקרא מחינן ליה במרצפתא דנפחא עד דמכוון דעתיה"... אין דבר כזה לחשוש כל הזמן שמא לא עלתה בידו הכוונה, דבר כזה הוא זלזול כלפי שמאי, התורה ניתנה לאדם כדי לעסוק בה בנחת ובצורה מיושבת, ואין לקיימה בצורה של דאגה וטרדה ולחשוש שוב ושוב ללא הרף.

ויתכן דהיינו טעמא דמאן דאמר בש"ס יש ברירה, דהיינו שכאשר החיל האדם חלות שאינה מבוררת היא יכולה להתברר מלמפרע - למרות שבשעת ההחלה לא היתה לו כל ידיעה היאך לברר את הספק, וכגון באיזו שארצה אגרש (גיטין כד:), והטעם משום שאם באמת התחדשה לו אח"כ ידיעה מפורשת שלא היתה קודם לכן אין ברירה, וכל מה שיש ברירה הוא בהיות שודאי התכוון מעיקרא להם שעתה לבסוף. דהיינו, שאם לא התחדשה לאדם שום ידיעה נוספת ובכל זאת עשה את מה שעשה, סימן שמלכתחילה זה היה רצונו, וכל הלבטים שהיו מנת חלקו הם רק בלבולים שונים שעיקבו ממנו מלראות את הדבר הנכון, כאשר סרו אותם מפרעים ממילא התגלה אצלו הכח להכריע...

וכך זה בכל נושא וענין. לא רק בענינים רוחניים, הלכות ופסקי דינים, אלא בכל ספק שעולה בלב האדם. על האדם מוטל להבין, שכל המושג 'ספק' יכול להתקיים רק כששני הצדדים שקולים לגמרי, אך אם יש וולו אחוז בודד לטובת הצד האחד, עליו לעשות כמותו ולדעת שכבר אין זה ספק, הרי כך היורש מחייב לעשות ומה לו להטריד את ראשו 'מה היה אם היה עושה אחרת', או 'אולי עדיין לא הכריע כמו שצריך'. ההיגיון מורה ומכריח שצריך לעשות כמו הצד האחד, וברגע שנגמר הדין אין יותר להתעסק באילו ואולי, לחשוש להסתפק ולדאוג. כי לקח טוב נתתי לכם, דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, שמעו שמעו אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם.

וכאן מתקשר נושא זה לנושא הקודם שעליו דיברנו, שגם אם לעיתים נראה לאדם שבאמת אין זה ברור אם יצא ידי חובתו, ואין לו וודאות שקיים את חיובו, מכל מקום אם הדבר מביא אותו אל הלחץ האמור - עדיף שישאר במקומו בשב ואל תעשה ולא יקיים כלום, מאשר ייכנס ללחץ ויחשוש בכל זאת. והטעם הוא כדלעיל, שהלחץ הנפשי הלזה נוגד מכל וכל את דרך התורה, התורה אינה מחייבת וגם אינה רוצה שנפש האדם תתפס במלכוד של חששות ובלבולים, ואם הוא בכל זאת נכנס לכך על כרחך דבהכי לא חייבה רחמנא, ועליו לצאת מיד מכל הענין. התורה ניתנה 'לטוב לך', להתענג על ה' בזה ובבא, וכל דבר הסותר את העונג הלזה הרי הוא כסותר את התורה, לא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. השכל מחייב שגם אם אליבא דאמת אותו אדם שרצה לכוון - לא כיוון בפסוק ראשון של קריאת שמע, או האדם שניסה לכוון את התפילין - לא הצליח להניחם בין העיניים, מכל מקום לא רביע עליה חיוב כי הוא זה להמשיך ולנסות, הוא את שלו עשה והתורה אינה חפצה שליבו יהיה טרוד מכך. יכולני להעיד, שהכרתי רבים רבים מגדולי ישראל, רובם כבר אינם בין בחיים, ולא היה וולו אחד מהם שהיה לו לחץ כל שהוא מעשיית המצוות. האוירה סביב גדולי ישראל היתה ועודנה אוירה טובה ושלווה, של קיום המצוות בשמחה ובטוב לבב, אוירה כזו שלא נוגע אליה כלום מכל סוגי ה'נערועו' ודומיו.

ובאמת אם האדם יתבונן הוא יגלה שחששותיו היתרות לא נובעות משכל ישר אלא מתכונות רעות שמושכות אותו להלחץ ולחשוש יתר על המידה. וכאן היא נקודת ההבדל בין ספיקות אמיתיים לבין חששות שונות, שאינן נובעות מן השכל אלא מתחושות לחץ. (ניתן להמליץ בנושא זה את מאמר חז"ל ש'הקורא את שמע וכוכלה הרי זה מגונה'... (ברכות לג:), שהרי באמת יש להקשות כקושיית הגמ' שם - "ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה",

סוף כל אדם למיתה"

שיחת חיזוק והתעוררות לאור האסונות האחרונים, מתוך הספד שנאמר על הר"ר מרדכי רובינשטיין זללה"ה שנספה באסון בקרלין

כלה חדשה. הקב"ה שש ושמש על נפש נקי וצדיק, בשמיים יש שמחה גדולה על נפש נקי וצדיק, אבל כאן יש כאב גדול, זה כלה חדשה, פה יש כאב גדול.

אנחנו לא יודעים חשבונות שמיים, אנחנו לא יודעים למה ומה, אבל דבר אחד ברור, כשר' הירש לוינסון - חתנו של החפץ חיים נפטר בקיצור ימים ושנים, האלמנה - הבת של החפץ חיים שאלה את אבא שלה "לא היה לקב"ה משהו אחר לקחת רק את הירש'ל שלי?" אמר לה החפץ חיים "מה רצית שהוא יקח חצי עולם?" עכ"ד. יש מצב שיש גזירה גדולה, גזירה גדולה מאד, ויש שתי אופציות, או חצי עולם או ר' הירש'ל. אז מה רצית שהוא יקח חצי עולם. כתוב בחז"ל שמידת הדין 'מתפייסת' ונרגעת כשהקב"ה לוקח צדיק, שכביכול זה גורם צער גדול לשכינה, וזה מרגיע את מידת הדין. ואז אותו אחד שנלקח במקום חצי עולם עולה לשמיים בזכות של מחזיק העולם, בזכותו העולם ניצל.

אין ספק שבאברים כאלה, שככה נלקחים באופן פתאומי, זה היה במקום מי יודע מה, זה היה במקום מי יודע כמה גזירות וכמה דברים נוראים שהוצעו השכינה שיש כשצדיקים כאלה נפטרים זה מכפר על הרבה גזירות. וכל זה יזקף לזכותם.

אנחנו צריכים למלא את ימינו, לא לבזבז את הזמן, לנצל כל רגע, ימים הולכים וימים באים, הזמן מלבין יום אחד נגמר העסק, אין חכמות, סוף כל אדם למיתה, ולא לבזבז ולדחות למחר ולמחרתיים ולשנה הבאה ועוד שנתים - מה שלא יהיה עכשיו לא יהיה גם שנה הבאה ומה שלא תעשה כעת אף פעם לא תעשה, מאותה סיבה שלא עשית את זה היום. צריך לראות מה שקורה סביבנו, אנשים מסתובבים עם הרגשה שיש חזקת חיים, כל העסק הזה לא קשור אליו, אבל הנה ככה פתאום בן אדם סוגר את העיניים, וזה קרה הרבה פעמים לאחרונה ה'פתאום' הזה. אנחנו כבר שנה וחצי חיים עם הפתאום הזה. צריך לפתוח את העיניים ולהבין שאנחנו לא חיים במקום אחר, זה שייך לכולנו, אם היו באים למישהו ואומרים לו ש50 אחוז שהוא עומד ללכת מהעולם הוא היה נראה אחרת. אף אחד לא יודע וה' יעזור לכולם אבל אף אחד לא יודע מה מחכה לנו ומתי מחכה לנו, אבל להתעלם מזה זה טיפשות גמורה, כי יום אחד זה מגיע, ולא יודעים מתי זה יגיע, וכשזה מגיע כבר אין מה לעשות, אין מה לתקן. צריך לנצל את הזמן כמו שצריך, כל אחד במה שהוא וכפי שהוא, הרי אם נחשב אחורה את כל השטויות שבזבזנו עליהם את החיים אתמול, שלשום, שנה שעברה, "הכל חולף ואבד" - אומר המאירי בתחילת ברכות - "ותורה ושכרה עומדים לעד", כדי להחליף את התורה ושכרה בהכל חולף ואבד צריך להיות שוטף גמור, איזהו שוטף המאבד מה שנותנים לו, נותנים לך חיים, כל דקה זה נצח, מה אתה מתעסק עם עוד איזה דבר חולף ואבד. הקב"ה שלח לנו בשנה האחרונה מדי פעם "אזהרות", טלטולים הוא עשה לנו. שנזכור קצת היכן אנו קיימים, שום דבר לא בטוח כאן בעולם, "מצודה פרוסה על כל החיים" - והוא המוות, לאף אחד אין חזקות, לאף אחד אין 'ביטוח חיים', צריכים תמיד לחיות עם הרגשה שזהו היום האחרון, ה' יעזור שזה לא יהיה חלילה, אבל זו צריכה להיות ההרגשה, אם לא עכשיו אימתי, לחטוף עוד ועוד, וכמה שנתעורר נוסף זכויות לנפטר, והקב"ה יעזור שנוכח במהרה ל"מחה" דמעה מעל כל פנים."

הגמ' אומרת בברכות (י"ז ע"א) 'דבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות סוף בהמה לשחיטה' והכל למיתה הם עומדים, אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליצור'. סוף אדם למיתה וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים, רבי יוחנן דבר על אדם ודבר על בהמה, אדם מת ובהמה נשחטת, מה זה והכל למיתה הם עומדים, מי עוד מת חוץ מאדם ובהמה? אדם בהמה והכל, מי זה הכל? ומה הפשט סוף בהמה לשחיטה, הרי רוב הבהמות לא נשחטות, רוב הבהמות מתות. מה כתוב כאן.

'סוף' הכוונה היא לתכלית, התכלית של האדם זו המיתה, אי' בחז"ל ש"הנה טוב מאד" זה המוות, המוות זה טוב מאד, המוות זה התכלית. התכלית של הבהמה הוא להישחט ולהיאכל בכשרות, ותכלית האדם זה המיתה, שהוא הולך להתענג על ה' ולהיות מזיו שכינתו.

אבל לא כל אדם הסוף והתכלית שלו זה המיתה. אמנם יש בנ"א שכשהם מתים עליהם נאמר "והנה טוב מאד זה המוות", כי אצלם המיתה זה התכלית, אבל יש בנ"א ש"הכל למיתה הם עומדים", יש אנשים שאצלם המיתה זו לא התכלית, הם לא מגיעים עכשיו לתכלית אלא עכשיו רק מתחילים את הצרות שלהם, יש 'סוף אדם למיתה' ויש 'הכל למיתה עומדים'. אמר רבי יוחנן, מי הוא זה שזוכה להגיע ל'סוף אדם למיתה' שזהו התכלית שלו, שמתקיים אצלו והנה טוב מאד זה המוות, - "אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה", מה זה גדל בתורה ועמלו בתורה, עמלו בתורה זה פשוט, אך מה זה גדל בתורה. לכאן יש פה כפילות. כתוב ברמ"א (יו"ד סי' ס') שבהמה שנתפסמה כל ימיה במאכלות אסורות היא אסורה בהנאה ובאכילה, למה היא אסורה בהנאה כל ימיה שבהמה שכל המגדל שלה, כל המצמיח שלה וכל המקיים שלה היה משקצים ורמשים - אז היא בעצמה נהיית שקצים ורמשים. "אשרי מי שגדל בתורה", יש אחד שעמלו בתורה אבל הוא לא גדל בתורה, הוא גדל גם ע"י דברים אחרים שמהנים אותו ומעניינים אותו, כל התאוות וכל השטויות, המגדל שלו לא רק תורה, זה עדין לא 'אשרי'. אשרי מי שגדל בתורה, שכל החיות שלו וכל ההנאה שלו זה בתורה. אצלו נאמר והנה טוב מאד זה המוות. משום שהוא מגיע לנצחיות, הוא מגיע ליהנות מזיו ה', הוא הולך ישר לשם.

הנפטר חי חיים קצרים, אבל חיים מלאים בגדל בתורה, החיות שלו והמהווה שלו היו ע"י התורה, יש סיפורים נפלאים ונוראים על רבים מקרבנות הציבור, אין שחיו כל ימיהם ע"י התורה, והנפטר הזה שחיו כל ימיו עם התורה" ובמידות טובות - זהו "אשרי מי שגדל בתורה", זהו "והנה טוב מאד זה המוות", כי אחד כזה שגדל בתורה, הוא הגיע לתכלית שלו, והקב"ה יודע תאנה מתי הגיע זמן לקיטתה, אבל הנספים עשו את התפקיד שלהם וסיימו אותם בשלימות והלכו ליהנות מזיו השכינה.

ר' איסר זלמן אמר, כתוב שהקב"ה שמח על נפש נקי וצדיק 'ככלה חדשה', מה זה כלה חדשה, הרי כל כלה היא חדשה, אמר ר"א, כלה חדשה הכוונה לזיווג שני, אדם מתחתן, יש לו כמה ילדים ואז אשתו נפטרה, הוא מנסה לגדל אותם לבד אבל זה לא הולך, אז הוא צריך להתחתן עם אישה שניה. כמגיע יום החתונה - כולם שמחים, אבל הוא נכנס לחדר ובוכה, מה יהיה עם הילדים, היא תהיה אמה טובה או לא, זה

כשעמדו ישראל בבית הים אחז"ל ויסע משה' הסייע בעל כורחו, הם לא רצו לעזוב, הענין מורה להם להתקדם אבל הם חיפשו כמה שיותר ביזה, מה קרה פתאום אתם מצייתים לענין כ"כ מהר, פה אתם באים ונוסעים מיד כתינוק הבורח, זו היתה התביעה עליהם.

בספר שהוציא נכדו של מרן רה"י הגר"מ שך זצ"ל סיפורים ששמע מסבו, מספר בסיפור הראשון על הגאון ר' ברוך בער זצ"ל שהמטרה הרוסית רצתה לעצור את ר' ברוך בער, כשבאו השוטרים הגיעה איזו אישה והתחילה לצעוק עליהם שיעזבו את גאון ישראל, והזהירה אותם שיש להם עסק עם אדם קדוש וזה יכול לפגוע בהם קשות... השוטרים אכן פחדו והסכימו לשחרר את ר' ברוך בער אבל בתנאי שהוא לא ישאר עוד במקום... יש לו שתיים לעזוב - הצהירו, איך ששמע ר' ברוך בער שיש לו שתיים רץ לחדר הלימוד שלו וסגר את הדלת... הזמן כבר אוזל ור' ברוך בער לא יוצא, חצי שעה, עשר דקות ואין שום סממן של התארגנות יציאה... אחד התלמידים הציץ מאיזושהו חור ולמולו הוא רואה את ר' ברוך בער נלהב תופס את הרשב"א ומחבק ומנשק אותו וכן את הריטב"א ואת שאר הספרים ולא יכול להפריד מהם... השעה היא שעת סכנה וזה פיקוח נפש, הרוסים ללא גבולות... התלמידים שחששו לחיי רבם פרצו את הדלת והזהירו אותו עוד מעט הם מגיעים, רב'ה זה פיקוח נפש... ואת ר' ברוך בער לא מעניין שום דבר, הוא לא יכול להפריד מהרשב"א... בלית ברירה תפסו אותו התלמידים בכח ולקחו אותו למכונית שתוציא אותו מהאזור...

מרן ראש הישיבה הגאון ר' גרשון אדלשטיין שליט"א כאוב מאוד על העניין שבעולם הישיבות יוצאים בשבת הראשונה מיד אחרי שבועות, הוא לא מורה את זה ברבים כי זו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה... אבל כשהוא נשאל ע"ז ביחידות זו שיטתו... רק כעת קיבלת את התורה כבר אתה בורח הביתה. כחתן בסיום השבע ברכות שהחליט שהוא חוזר קצת לבית הוריו... למה התחתנת בכלל...

המציאות צריכה להיות קושי פרידה, קשה לעזוב את הרשב"א, קשה לעזוב את הישיבה, קשה לסגור את הגמרא מרוב התענוג.

בעיניים של המשגיחים ישנו סוד, משגיח לא צריך לעקוב אחרי כל בחור במשך כל הזמן איך הוא לומד, ישנם עשר דקות של מבחן וזה מה שמסקף בברור זמן שלם אם הבחור למד במשך הזמן או לא, איך הוא יוצא לבין הזמנים! יש בחור שהולך לבין הזמנים מאושר כולו, הוא כבר שבוע קודם מארגן את המזווה ומחכה ליום המיוחל, וברגע שכבר אפשר לצאת הוא כבר לא באזור, בידוע שבחור כזה לא למד, אולי פה ושם ישב בסדרים אבל אחרי הכל הוא לא למד.

מאידך יש בחור שרואים עליו כמה שקשה לו, הוא עוזב את הביהמ"ד בדמעות, לפני שהוא יוצא הוא מנשק את כתלי ביהמ"ד, רואים עליו כמה שהוא למד טוב במהלך הזמן.

מה הסוד, מהיכי ייתי, חז"ל כבר אומרים 'קשה עלי פרדתכם', אחד שצריך להפריד זה אומר שהוא היה קשור, ולהפריד זה דבר קשה, אם קל לו לצאת זה לא פרידה ואם הוא לא נפרד כנראה וברור שהוא לא היה קשור...

הגאון ר' אליעזר גורדון ראש ישיבת לומז'ה סיפר פעם, זה היה בזמן המלחמה שכולם השתוקקו לתורה ובאו ללמוד והרב גורדון קיבל את כל מי שרצה ללמוד, ומה שהיה שם לאכול זה היה לחם וכוס תה בלבד. מיום ליום מצטברים החובות וכבר אין כסף לשלם לאופה, ניגש האופה והודיע או כסף או שאין לחם, בצדק מגיע לו על העבודה, א"ל הרב גורדון בא ונעשה עיסקה חתומה בשטר עם עדים שחצי מהעוה"ב שלי בשבילך ואתה ממשיך להאכיל את הבחורים לחם. אופה נשאר אופה 'כבוד הרב ביוזעס זה ביוזעס, לחם זה לחם, ומצוה זה מצוה, על לחם משלמים, התגלגלו הדברים וכיון שלא היה מה לאכול ניגש הרב גורדון לכל בחור ואמר לו בכאב שהישיבה נסגרת וכך הוא עבר אצל כל הבחורים שקיבלו

ויסעו מהר ה' - כתינוק הבורח מבית הספר

כפי שכבר דיברנו הפרשיות שאחרי חג השבועות מאוד תואמים את עבודת הימים הללו. בשבוע שעבר דיברנו על 'ברכך ה' - וישמרך' שבועות היה ברכת ה', בשבועות קיבלנו כל אחד את החלק שלו בתורה, והסוגיה של יום האחרי היא איך משמרים - וישמרך' איך דואגים שלא לאבד את המטען הגדול שקיבלנו, 'התעניף ענינך בו ואינינו'.

בפרשה שלנו ישנו דבר הנוגע לעניינו (המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל היה עושה מזה ענין גדול...). באמצע הפרשה נכנס פרשת 'ויהי בנסוע הארון' ובתחילתה וסופה ישנו סימן של נ' הפוכה, ומביא רש"י את דברי הגמ' בפרק כל כתבי הקודש (שבת קטז, א) שעשה סמניות לפני ולאחרי לומר שאין זה מקומו כאן ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות. ומהי הפורענות הראשונה, אומר הרמב"ן אבל ענין המדרש הזה מצאו אותו באגדה, שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזהו פורענות ראשונה.

וכבר הרמב"ן בעצמו מקשה איזה פורענות היא זו ומתרץ ע"ז הרמב"ן שעצם החטא הוא הפורענות, ועוד, ושמה אלמלא חטאם מיד היו נכנסים לארץ. יכול להיות שאם עמ"י לא היו כתינוק הבורח כל הגלויות שעברו עמ"י עד היום לא היו, לא היו חוטאים בעגל, לא היה נחרב בית המקדש, וכבר גאולתנו השלימה היתה מזמן... ויסעו - כתינוק הבורח מבית הספר.

גם אם חייבים ליסוע - יש דרך איך לעשות זאת

המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל היה אומר, פשוט וברור שלא היתה עליהם תביעה על עצם זה שנסעו שהרי על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו וכל מסעם היה ע"פ הענין, ודאי שהם ראו את הענין נוסע מהר ה' ונסעו אחריו, אלא התביעה שהיתה עליהם זה צורת הנסיעה, ויסעו - כתינוק הבורח... הגר"ר ר' מרדכי גיפטר זצ"ל היה מביא בשם ר' איצ'לה בלאזר זצ"ל שכל יום ויום יש אצלנו את התינוק הבורח, ישנם שסוגרים את הגמרא כי הם צריכים ללכת לאכול או לישון והם שמחים, סוף סוף נגמר הסדר... התחושה בקרבם שכעת הוא לא יהיה רעב ועייף... זה תינוק שבורח, הרגשה צריכה להיות קשה, הייתי רוצה ללמוד אני קשור לגמ' ואוהב אותה אבל בלי לאכול ולישון אי אפשר להתקיים... זו בחינה שאנו נבחנים בה בכל יום.

אחד מסיפורי ההוד של סלבודקא שאנו רגילים לספר לפני הימים הנוראים, היה עילוי אחד מקורב מאוד לסבא מסלבודקא, הוא ניגש פעם לסבא וא"ל שישנו ישוב מסוים שביקשו ממנו שיבא לתקוע להם בראש השנה ואם הוא לא יבא לא יהיה להם מי שיתקע בשופר ומה עליו לעשות, א"ל הסבא ומה אתה חושב להשאיר עדה שלימה בלי תקיעת שופר... הלך, כשחזר לא היו פני הסבא אליו כתמול שלשום, הסבא הפנה לו עורף. זה מאוד נגע לליבו הוא הרי סוף סוף מהמקורבים וניגש לברר את פשר התנהגות הסבא אליו, א"ל הסבא בחור לא היה בימים הנוראים בישיבה ועוד שואל שאלות... אמר לו הבחור אבל הסבא אמר לי... וחוזר חלילה בחור לא היה בימים נוראים וכו'... תלמידי סלבודקא עמלו קשה להבין את מה שקרה (יעוי' בברכת מרדכי).

הפשט הפשוט הוא וזה מה שנוגע אלינו, לכל שאלה יש כמה צורות איך שואלים אותה, אפשר לבא ולשאול אין מי שיתקע להם מה לעשות וכמובן שהתשובה ברורה מאלה, אף אחד לא יאמר לך למנוע מהם מצוה, אבל יש דרך לשאול, אני יודע שאני צריך ליסוע כי זה חובת השעה, אבל איך אני יכול לעשות כזה דבר, איך אני יכול להפסיק ראש השנה בישיבה?! נו שהסבא ידריך אותי מה עלי לעשות... כשאתה בא ומקבל כזה בקלות - אתה לא שייך לסלבודקא, אתה לא בן עליה... זה המבחן. המבחן היומי שלנו כמו שאמר ר' איצ'לה - איך אתה סוגר את הגמ'.

זאת בכאב לב אבל הבינו את המצב ... (אגב, מי יודע באיזה תנור נמצא האופה הזה בגיהנום, מסכן כמה שהוא יכל להרויח בעוה"ב ובגן עדן במחיצתו של הרב גורדון).

מספר הרב גורדון, באתי לאחד מהחבורים המתמידים של הישיבה, וסיפרתי לו כמו לכולם שבגלל שאין לחם הישיבה נסגרת, הלה שמע את הדברים אך לא קיבלם 'אז מה', **גם אם אין לחם זה לא אומר שום דבר, כאן זה הבית שלי, כאן הסטנדרט והישיבה שלי, כאן אכלתי וישנתי, כאן ארעב ללחם עד זיבולא בתרייתא, אני את הישיבה לא עוזב!**

על גאון עולם הגאון ר' שמעון שקופ זצ"ל שכל כולו היה איש השכל (עד כדי שבשעור כללי שלו הוא לא היה זו כדי שהתנועות לא ישפיעו על השכל - כך שמעתי מאבא זצ"ל), ישנם שני סיפורים על זמנים בהם הגר"ש התרגש, היה פעם שהוא הלך יחד עם בנו הגאון ר' משה מרדכי והראה לו את המקום בו הוא ישב ולמד במשך שש שנים בואלוזין וא"ל **פה ישבתי ולמדתי, פה רעבתי, פה היה לי קר, ופה היו לי את השנים הכי יפות בחיי... שש שנים של קור, חום, רעב, זה השנים הכי יפות שלו. כי פה גדלתי למדתי ונתרוממתי.**

(הפעם השניה שידוע לנו שהגר"ש התרגש, היה זה כשר' שמעון הגיע לביקור בביאליסטוק בישיבת נוברדרוק - כך סיפר הגר"ר אליקים כהן, רב דגבעת אולגה - חדרה, ובא אז הבחור יצחק לוי"ד לימים רב דמיטלע והראה לר' שמעון את ספרו 'שערי יושר' קרוע ובלוי מרוב שלמדו בו בחורי הישיבה...)

זה הפשט וההבנה בפורענות של ויסעו מהר ה'.

דברים גדולים לא משאירים להסטוריה

הרגש נוסף בויסעו מהר ה' היה אומר המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל ויסעו מהר ה' כתיב ולא עם הר ה'. משמע שהם השאירו את זה לתכתיבי הסטוריה, בשבילים זה דבר שהיה פעם ונגמר, הם מתקדמים כבר הלאה, כל אחד מאיתנו היה פעם ילד בגן ובחידור ואח"כ ביש"ק, ומיש"ק ליש"ג ולכולל וילדים וגנים לילדים ובסוף גם מחתנים ילדים וכו' וכו', וכי מיישזו זכר את זה שהוא היה פעם בגן, זה הסטוריה, זה נחמד פעם ב... להעלות וזכרונות, הר סיני היה ונגמר, ההר קיים אבל אנחנו התקדמנו לארץ ישראל, לבית המקדש... דבר כזה גדול אסור לנו להשאיר אי שם, זה לא היסטוריה, זה צריך להיות וללוות אותנו כל הזמן, הרי יש מצוה לזכור את ה- יום אשר עמדת לפני ה' אלוךך בחורב (דברים ד, י), ויסעו עם הר ה' ולא מהר ה', אמר ר' מאיר צריך לקחת את זה לחיי היום יום, ולא, זו הפורענות הגדולה.

אך יש כאן עוד הרגש, קבלת כוז מתנה את התורה הקדושה, בת המלך - תאות המלאכים - ובמקום להרגיש הכרת הטוב ולהודות על זה, אתה בורח וכופר בטובה הזאת, אכן זו סיבה לפורענות.

עברנו תקופה מאוד קשה, הרבה מאוד מאורעות עברו עלינו, שנה שלמה של מגיפה בכלל העולם ואף בתוכנו, בקושי סיימנו עם הקורונה וכבר בליל ל"ג בעומר האסון הנורא במירון, ומיד אחרי"ז מלחמה ופרעות, ותוך כדי האסון שהיה בחסידות קרלין בהתקדש החג, דברים לא פשוטים, (העולם אומר - הקב"ה לקח לנו את ל"ג בעומר, לקח לנו את שבועות, שיקח לנו ג"כ את תשעה באב - בעז"ה ולואי, אמן). מאורעות קשים אחד רודף את השני רח"ל.

אני רוצה להביא קצת חומר למחשבה, ברמת אלחנן ישנו ת"ח יקר שהיה לו את המניין הכי גדול בזמן הקורונה שם, והוא עשה קידוש גדול לכל המתפללים ברמת אלחנן על זה שגמרנו את הקורונה...

כך גם בקהילה של יוצאי פוניבז' 'אהל תמר' גאון אחד שליט"א עשה קידוש על שבי"ה גמרנו עם הקורונה, עם קריאת נשמת ברוב עם.

בואו ונחשוב לרגע, למה אנחנו לא עשינו קידוש? וכי אנחנו יודעים להודות על גודל הנס - אומרים שבזמן המגיפה השחורה היה מופת, אצל הגוים חלו במחלה ומתו, ואצל היהודים המחלה בכלל לא התקרבה, זה היה לאות ולמופת... אלא הגוים מיד אחרי"ז החליטו להעליל על היהודים שהם הרעילו את הבארות שלהם ולכן זה פגע רק בגוים, מה שגרם פרעות גדולות, היתה שם התנפלות נוראה ומתו הרבה מאוד יהודים הרבה יותר מהמיתה במגיפה, מה שדיברו אז על המצב אמרו 'ראיתם כאלו ניסים למה לא אמרתם תודה רבה'.

עברנו את הקורונה, ב"ה הקב"ה דאג לנו, אצלנו זה הפך לדבר טבעי, וב"ה גמרנו, ישנם מדינות רבות שעוד סובלות מזה נורא, המצב שם אפילו הרבה יותר גרוע מהעבר, גם במשרד הבריאות מדגישים שבינתיים המגיפה מאחורינו - לא יודעים מה שיקרה... **הכל זה רק סייעתא דשמיא ויד ה' עלינו, שנה שלימה התייסרנו יסורי איוב, זהו זה נגמר ברגע אחד - איפה ההכרת הטוב לרבש"ע, אמרת ע"ז תודה רבה!?**

ארבעים וחמשה נספו באסון במירון, הרבה הביאו רמזים ופסוקים מה

העניין דווקא 45, אני רוצה להביא פסוק אחר, 'מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי' 'מה' - 45, לא אמרנו תודה רבה הקב"ה נתן לנו תזכורת...

טוב להודות לה' - לא לברוח מהמציאות

הגאון ר' שלמה ברמן אמר, על המשך הפרק 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, נדרי לה' אשלם נגדה נא לכל עמו' וכו' בדרך כלל הצניעות יפה, לא טוב לעשות פרסומת, אבל כאן 'נגדה נא לכל עמו' תעשו עסק, כל תגמולהי עלי תעשה פרסומי ניסא, כשמדובר בניסים ובטוב ה' אין לצניעות מקום...

וזה גם מפורש, שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, תודה זה גם שלמים ואע"פ כן זה נאכל ליום ולילה עד חצות ולא לשני ימים, ומדוע שונה משאר השלמים שנאכלים לשני ימים, והתשובה היא שבקרוב יש הרבה בשר וכדי לאכול את כולו ביום ולילה ולא ישאר נותר צריך הרבה אנשים וכך יהיה פרסום הנס בקרבן תודה.

כזה נס שהמלחמה חלפה מעלינו ועודנו כאן, זה עבר כזה ביעף בלי שום שימת לב, עפו מעלינו טילים, אלפי טילים, ניסי ניסים מה שקרה ומה שיכל לקרות. נשארנו חיים, וגם ניצלנו ממאורעות מירון וקרלין, בואו וניתן רגע אחד למי שעמד מאחורי זה, גם הערבים עצמם אמרו בפעם הקודמת שהם יודעים לשלוח את הטילים למקומות מדויקים ובכל זאת הם לא מצליחים כי ליהודים יש אלוקים ואין להם מה לעשות מול זה...

הקב"ה דואג לנו, נשארנו בחיים, לא קרה לנו שום דבר, הכרנו טובה!?
אמרנו תודה רבה! טוב להודות לה'. חז"ל אומרים ביקשו למנות את חזקיהו למשיח ואת דורו של חזקיהו לדורו של משיח, באה מידת הדין וקטרגה דוד שאמר כ"כ הרבה שירות ותשבחות לא עשיתם אותו משיח, חזקיהו שהיו לו כ"כ הרבה ניסים עם סנחריב ולא אמר שירה להודות על זה אותו אתם רוצים משיח, הטענה התקבלה, עד היום אנחנו סובלים בכל הגלויות, אם חזקיהו היה משיח ממזמן כבר היינו יושבים לבטח... בשירת הים מביא הרמב"ן (טו, יט) 'אז ישיר משה' מתי זה היה, כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, אז בזמן שהם עוד בתוך הנס, הם עדיין מוקפים במים, אז ישיר משה, בלכתם בתוך הים ביבשה אמרו שירה.

וההיפך זה בדיוק כמו תינוק הבורח, בורחים מהמציאות ולא יודעים להעריך ולהודות, והמחיר הכבד שנגבה בכל מקום בהר סיני - נענשו בגלות 40 שנה, ובכל הגלויות שאח"כ, בדורו של חזקיהו - הפסדנו את המשיח... בואו ונתחיל להתרגל להודות לה' ולומר תודה רבה.

להתבונן במה שקורה סביבנו בכל רגע

בואו ונתבונן, עומד לו אדם לפני גביר גדול ומבקש שיעזור לו להשיא את ביתו הגדולה, הגביר נענה לבקשתו ומוציא צ'ק וכותב לו סכום עתק, מגיש לו את הצ'ק וכותב עוד צ'ק ומגיש וכותב עוד צ'ק, התחיל אותו אחד לברוח, הוא נבהל, רק שלא יביא לי עוד צ'ק... האם לא נהיה בטוחים שהוא מחוסר דעה!?

הקב"ה נותן לנו את בן המלך, קיבלנו את התורה, הקבה נותן לנו מצוות - וכי בשביל עצמו הוא צריך!! - רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדאיתא סוף פרקי אבות, וכן אחז"ל וכו' אכפת לו לקב"ה אם הוא שוחט מן העורף או מן הצואר, אלא לזכות בהם את ישראל. זה למעננו ובשבילנו. ובנ"י בורחים שמא יתן להם עוד מצוות, 'מחוסר דעה'... וחוף מזה איזה הרגשה יש לרבש"ע כשהוא בא ונותן לנו ואנחנו בורחים, איפה ההכרת הטוב שלנו. נותנים לך ובמקום להודות אתה בורח.

ראש הישיבה הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל הביא את דברי חז"ל המפרשים למה צדיקים במיתתם קרויים חיים, רשעים בחייהם קרויים מתים, תדע לך, רשע קם בבוקר ולא אומר יוצר אור, הולך לישון בלילה ולא אומר מעריב ערבים, רשע לא מתבונן במה שהוא סביבו, הוא לא רואה את מה שעומד מאחורי כל יופי הבריאה הזו, אנחנו כ"כ רגילים לחסד ה' בתמידות והחושבים שלנו נעלמים, עם המדרש הזה לא כולנו צדיקים... בואו ונתעורר, נתחיל להקשיב לשירת הציפורים ולהבין מי דואג לכל אלו.

מרב הגאון ר' מיכל יהודה זצ"ל היה נהנה לספר איך שהוא קם בבוקר לשירת הציפורים אומר איתם יחד את המודה אני, הנותן לשכוי בינה, להתרגש בכל יום מחדש על שהלכתי לישון עם כלות הכוחות וקמתי עם נשמה חדשה ורעננה.

הגאון ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל היה אומר שבכל פעם שיש חסד ה' עימנו לומר את פרק קיא בתהילים 'הללוהו אודה ה' בכל לבב' להתרגל לומר תודה רבה.

בתוך הנס - כשאתה לווה, זה הזמן

דבר מאוד מענין שמעתי פעם מהדוד ר' אליהו מישקובסקי זצ"ל, הראש

ישיבה של ישיבת 'כפר חסידים', בתוך שירת הים כתוב 'זה קלי ואנוהו' והתרגום מתרגם 'ואבני לה מקדשא' עמ"י עומדים בתוך הים ושרים ומודים לקב"ה, מה שייד עכשיו בנין בית לתוך השירה? אמר ע"ז הדוד, כעת, עכשיו בדיוק בזמן הזה שאתה עוד נמצא בעיצומו של נס, בזמן הזה שאתה מרגיש את הנס בעצמך, עכשיו זה הזמן, עכשיו תן איזה מטבע של תודה לקב"ה, יעבור קצת זמן ותשכח הכל, עכשיו שאתה חווה בעצמך זה הזמן.

זכורני, כשנגמרה מלחמת ששת הימים וקיבלנו את הכותל המערבי, מערת המכפלה וקבר רחל, כולם ראו כאלו ניסים, האמונה גדלה והתעצמה אפילו אצל הרחוקים, כל החילונים צעקו 'בורא עולם' כברכת הודיה נאספו לעצרת גדולה ועמד שם הגאון ר' בצלאל ז'ולטי רבה של ירושלים ואמר, אליהו הנביא כשעמד בהר הכרמל ביקש מה' 'ענני ה' ענני' ואחז"ל ענני שתד אש מהשמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם, כעבור רגע ירדה אש מהשמים, אצל נביאי השקר לא ירדה אש ואצל אליהו ראו בחוש אש מהשמים, ועדיין צריך תפילה מיוחדת שלא יאמרו 'מעשה כשפים הוא זה', היתכן? לפני רגע ראיתם את יד ה', וראיתם שאצלכם זה לא הצליח, מה... מה כבר יכול להיות אם לא יד ה', ואתם מכחישים... ודאי ופשוט שזוהי דרכו של היצ"ר שתמיד מוצא את היתריו לכל דבר.

כשלמדנו בישיבה בירושלים בזמן מלחמת ששת הימים, החיילים באו לבקש ממנו שנתפלל עליהם שיצליחו במערכה, הם ידעו שהכל זה התפילות והתורה שלנו, עבר זמן קצר וכולם שכחו מהכל, הכל נהפך לכ"כ טבע.

אמר ו' אל'ה, הרגע כשאתה חם ובוער, מה אתה הולך לעשות למען ה', מה אשבי לה', עכשיו כשאתה לוהט הקב"ה רוצה שתיתן לו איזושהי מתנה, מחר כבר מאוחר.

מה שמקשה עלינו להודות לכאורה זה חוסר התבוננות מאיפה הכל מגיע, משה רבינו כשעמד בתוך הים (לפי הרמב"ן) ואמר שירה, אומר רש"י אז ישיר משה - כשראה את הנס עלה בדעתו לשיר שירה, פירושים רבים נאמרו בענין, אבל נראה שהכוונה, ישנם כאלו שרואים איזה חסד ה' או נס גלוי ונותנים לעצמם חומר למחשבה, נראה, נחשוב נתבונן מה צריכים להוסיף ולהתחזק וכו' וכו', אצל משה רבינו לא היה דבר כזה, מיד, מיד הוא הבין שהכל מאיתו יתברך, ישר הוא הבין זה לא אני זה בורא עולם וצריך לומר לו תודה רבה 'אז ישיר'. ונקבל ע"ע לעשות משהו לכבוד שמים כהודאה על הנס.

אחד שבורח זה אומר שחסר לו במתיקות

ואם קצת נתקדם נבין שהענין הזה של תינוק הבורח זה לא חסרון בהכרת הטוב, זה פשוט לא מאפשר לנו לזכות במה שכבר כן קיבלנו, זה סותר בכל הסוגיה של 'וישמך'.

ונסביר, הגמ' בשבת (פח, א - ב) מספרת על אותו צדוקי שראה את רבא יושב ולומד והאצבע שלו תחת רגלו ומתוך טרדת הלימוד היה מועך את האצבעות עד שיצא לו מהם דם, א"ל אותו צדוקי 'עמא פזיזא דקדימתו פומיכו לאודניכו' וכו' א"ל אן דסגינן בשלימותא כתיב בן 'תומת ישירים תנחם', הנך אינש דסגן בעלילותא כתיב בהו 'וסלף בוגדים ישדם'. (שמעתי להסביר מהגרש"א שליט"א בעהמ"ח 'מבנים אשר' יש אדם פזיז ויש אדם מהיר, ההבדל ביניהם הוא פזיז - פחו כמים אל תותר, פזיז לא חושב הרבה הוא עושה את הדבר עם או בלי השלימות, לא מענין אותו שום דבר מסביב זה לענין או לא זה לא משנה, הוא מחליט ועושה את מטרותיו בלי להתעניין באמצעים, משא"כ מהיר, מהירות וזריזות זו מידה טובה, המסילות ישירים מביא בזה פרקים שלמים, זריז זה אחד שחושב מהר ומחשבן את כל הפרטים ועושה את הכל בשלימות ובמהירות, אבל הוא קודם כל חושב...

הצדוקי הזה חשב שאנחנו קיבלנו בפזיזות ועודנו שם, הפזיז אינו במושלמות, ענה לו ע"ז רבא אנחנו חיפשנו את המושלמות כתיב בנו 'תומת ישירים תנחם', אנחנו כן מחפשים את השלימות).

אנחנו קיבלנו בבית מדרשו הסבר השווה כל הון, מרן רה"י הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל היה מביא את דברי חז"ל 'הביאני אל בית היין' (שה"ש ב, ד) זה מתן תורה, מה המשל והנמשל שבו, הסביר ר' שמואל, תורה זה להיות שיכור עליה, שיכור זה אחד שלא רואה שום דבר מסביבו מלבד היין, גם אם תביא לו את כל מעדני העולם או שתבא לסגור איתו עיסקה השהו מליונים זה לא מענין אותו, הוא רוצה רק יין. **הבאני אל בית היין, התורה היא היין, שיכרות אמיתית היא שכרון החושים, שום דבר לא מענין אותי מלבד התורה, כך היא דרכה של תורה.**

הגאון ר' חיים ויסוקר היה אומר ווארט נפלא, הגמ' (שם) אומרת כתפוח בעצי היער, למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך מה תפוח זה פריז קודם

לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, עלים זה הדבר השומר על הפרי, לכל פרי יש סבלנות הוא מחכה לשומר ואח"כ הוא מגיע, בלי השומר אין לו למה להגיע, התפוח בלי סבלנות 'פריז קודם לעליו' אם שומר או בלי שומר זה לא משנה, הוא יוצא, ישראל הקדימו נעשה לנשמע ולא חיכו לשום דבר, לא מענין אותם שום דבר מסביב, שיכורים באמת, השיכור מחפש רק את היין, עם ישראל 'עמא פזיזא' חיפשו את 'יין מסכת' זה מה שהם מחפשים ותו לא.

ומביא הג"ר חיים ויסוקר את הגמ' בסנהדרין שמביאים חז"ל מדברי בן סירא, אמר במאי איכול לחמא לחמא סב מיניה (האומר באיזה לפתן אוכל פת זה בידוע שאינו רעב וקח הלחם מידו, שאילו היה רעב היה אוכל - רש"י). עמ"י הקדימו נעשה לנשמע כי הם רעבים, וכשרעבים אוכלים מיד בלי לחכות.

כך גם הסביר הגאון ר' משה שמואל שפירא זצ"ל את דבריו של דוד המלך 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך' (קט, נו) דוד המלך אומר אני תכננתי ללכת למקום פלוני ולדוכתא פלן, ובסוף הרגלים שלי הוליכו אותי לבית המדרש, וזה תמוה! ממתי הרגלים קובעים לאדם לאיפה ללכת, הרגלים הם רק ההיכי תמצוי להוליך את האדם למקום חפצו!! אמר הגרמ"ש זה שיכור! שיכור בדרך לסדר דברים שהוא צריך, הוא בדרך לכל מקום שרק יכול להיות אבל יש לו את היין כעת לא מענין אותו שום דבר אחר, **אומר דוד המלך אני יודע שאני צריך ללכת למקום פלוני, ברור לי איפה היעד שלי עכשיו אבל מה אעשה, רגלי מוליכות אותי בעל כורחי, אני רואה עכשיו קושיה כ"כ טובה בבית מדרש אני שיכור, אני לא יכול אחרת, 'אם בחוקתי תלכו'.**

על מה אבדה הארץ אחז"ל (בב"מ פח, ב) על שלא ברכו בתורה תחילה, מביא ע"ז הגר"א ויס שליט"א בשם הדגל מחנה אפרים שכותב בשם סבו הבעש"ט, שלא ברכו ברכת 'והערב נא', לא היתה להם מתיקות התורה, (ו"א) שברכה אחת היא ברכת השבח והשנהיה ברכת המצוות אשר קדשנו זו ברכת המצות, ואשר בחר בנו זה ברכת השבח, הם ברכו רק ברכת המצוות, הם לא הרגישו את המתיקות והערבות של התורה, וכשזה חסר מאבדים הכל.

אם מחפשים לברוח גם איפה שנמצאים לא נמצאים. אחד שנמצא ליד הגמרא אבל מה שמענין אותו זה לצאת עוד מעט, הוא פשוט לא בגמרא, הראש לו בכלל לא בתורה.

תלמידו של ר' פרידא לא הבין אפילו בפעם הארבע מאות בגלל שכל זמן הוא פחד שהרבי צריך כבר ללכת, הראש לו לא היה בלימוד, 'כשחושבים על ללכת גם כשיושבים לא יושבים'...

תינוק הבורח זה אומר שמראש חסר לו במתיקות כי אם הוא היה בשיכרות, אם רק התורה היתה מעניינת אותו, הרגלים היו מוליכות אותו מאליהם, אם בכל זאת הוא בורח כנראה שמעיקרא הוא בכלל לא בפרשה.

המתיקות בתורה היא החלק העיקרי

שני נביאים התנבאו דבר אחד, הרב מפוניבז' והרבי מקלויזנבורג (כך מביא הגר"א וייס שליט"א) מצינו כתובים דומים ואינם דומים, בתורה כתוב ארץ זבת חלב ודבש, חלב קודם לדבש, ומאידך בשיר השירים כתוב דבש וחלב תחת לשונך כאן זה הפוך הדבש קודם לחלב, מהו השינוי? והסבירו, התורה מדברת על שבחה של ארץ ישראל בחלק של האוכל, באוכל קודם כל מדברים על העיקר ואח"כ על הלפתן, חלב זה דבר שמשיב, דבש זה דבר טעים ומתוק לקינוח, ארץ זבת חלב שזה העיקר, ואח"כ גם הדבש - זה כשמדברים על אוכל.

בשיר השירים הרי כולו נאמר על התורה, בתורה זה בדיוק הפוך, בתורה העיקר זה הדבש, העיקר זה המתיקות, מה שמשיב את התורה זה המתיקות, כאן זה כבר לפני החלב 'דבש וחלב תחת לשונך', הדבש קודם. כשמדברים על ליל שבועות אומרים שנשארים בלילה כי זה עונש על זה שהקב"ה בא להר סיני וכולם נשארו עדיין רדומים ולכן נשארים ערים כל הלילה, אני לא מבין, עונש על זה שלא קמו שיעירו אותנו יותר מוקדם, אבל למה צריך להיות ערים לילה שלם בשביל זה? - פשוט וברור, התביעה לא היתה על זה שהם לא קמו! הטענה על עמ"י איך בכלל הצלחתם להרדם בלילה, חיכתם כ"כ הרבה כעבד ישאף צל - איך נרדמים כך?!

ישנו תלמיד חכם בבני ברק שכתב ספרים לדון בדבריו של הגרעק"א, הוא סיפר לי שפעם הוא בא למרן ראש הישיבה זיע"א וסיפר לו שיש לו את הכתבים על דברי רעק"א והוא רוצה להוציא לאור, מרן רה"י שאל בן כמה אתה? וענה בן שלושים וחמש. אמר לו רה"י תחכה לגיל ארבעים. תלמיד נאמן - חיכה לגיל ארבעים. בגיל ארבעים הוא חזר שוב ושאל

האם כבר אפשר להוציא לאור? שאל אותו מרן רה"י, תגיד לי את האמת, כשאתה רואה קושיה של רעק"א אתה הולך לישון בלילה או לא? אמר לו האמת היא שאני לא מצליח לישון. א"ל מרן רה"י אם זה ככה אתה באמת מבין מה זה קושיה של רעק"א, אתה ראוי להוציא את הספר.

כשהוא סיפר לי את זה היה יהודי נוסף לדינו שסיפר גם הוא על אביו, אבא שלו פעם ניגש לגאון ר' גדליה נדל ושאל אותו איזה שאלה, בעלות השחר ר' גדליה דופק בדלת ביתם, אביו פתח את הדלת ור' גדליה נדהם, מה אתה עם פיג'מה, זה אומר שהלכת לישון, הא קושיה לא באמת קשה לך, טוב, מצאתי תרוץ אבל אין לי מה לדבר איתך, שלום! לא אבל הרב, מה, אין לי מה לדבר איתך, שלום! אם הקושיה הייתה מעניינת אותך לא היית נכנס לישון... ר' גדליה הלך. אבא שלו היה חכם, הלך לג"ר יחזקאל ברטלר ושאל אותו וחזר לר' גדליה עם התירוץ, א"ל כן זה התירוץ, אבל איך נרדמים עם כזו קושיה?!

היה לנו בשיבה נין של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, פעם הוא שאל את הגרי"ש אם בחור נרדם על הגמרא מה עדיף שימשיך לישון או לומר לו ללכת לישון במיטה כמו שצריך, הרב אלישיב העיר לו, מה אתה מבזבז לי את הזמן לשווא, על סתם שאלות לא מעשיות. שאל הנכד למה זה לא מעשי? - כי בחור לא יכול להרדם ליד הגמרא, על דף גמרא אי אפשר להרדם.

הרב אלישיב עצמו היה נרדם שהכפית היתה בדרך מהצלחת לפה... זה היה הזמן להרדם.

ידוע שאחד הסיפורים על מרן הרב שך זצ"ל עם מרן הגרי"ש שאמר לבנו שהרב שך כל זמן שלש לו קושיה הוא לא יכול להרדם, ושמעתי פעם מהגאון ר' ישראל אלי' ווינטרוב זצ"ל שזה דוקא נובע ממקום אחר - והשובע לעשיר אינו נותן לו לישן - כמאמר הכתוב בקהלת (והראוני דברי הרבינו בחיי באבות ריש פ"ג).

על המתקנות התורה אצל מרן הרב שך יעיד הסיפור הבא, לעת זיקנותו נחלש מאוד עיניו והיה מאוד קשה לו לקרוא בגמרא, הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל אמר לו, יש באמריקה המצאה חדשה 'זכוכית מגדלת' מניחים את הזכוכית על הגמ' וכל האותיות נהיות יותר גדולות כך שזה יקל על קריאתו, פלאי פלאים.

הרב שך לא הסכים לזה, הוא התנגד בכל תוקף, וביאר, כשאני מסיים ללמוד אני מנשק את הגמ', זכוכית אני לא יכול לנשק, אני צריך את הגמ'. כמה חביבה היתה לו הגמרא.

כל אחד מישראל הוא חמישה חומשי תורה

דבר נוסף, בפרשה שלנו כתוב (ח, יט) "ואתנה את הלוי נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני", לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד, ולכפר על בני", ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני" אל הקודש", ישנו דבר מאוד מוזר בפסוק, חמש פעמים הפסוק חוזר על המילים 'בני ישראל', וכי אנחנו לא יודעים שהלויים מתוך בני", וגם בהמשך הפסוק לא בכל פעם זה מוכרח, ומה הענין דוקא חמש פעמים?

כשהסבא מקלם היה מדבר על זה הוא היה אומר ראו כמה חיבתם של ישראל אצל הקב"ה, אבא שאוהב את בנו כל ההלך ילך שלו זה סביב הבן שלי, הבן שלי אמר, הבן שלי עשה, הבן שלי רצה וכו', הקב"ה אוהב אותנו, הוא מזכיר אותנו כל רגע - תכניסו אל הלב. במדרש רבה כתוב מה הענין שכתוב ה' פעמים, בא וראה כמה חיבתם של ישראל לפני המקום שהכתוב חוזר ה' פעמים כנגד חמישה חומשי תורה.

בספר חידושי הלב שאל, אני לא מבין, כשבאים להסביר לאדם שיהיה מתאונת דרכים כי כל יהודי הוא יקר צריך לומר לו את זה ה' פעמים כנגד ה' חומשי תורה, מה הענין לומר ללויים את כל זה כדי שישמרו על ישראל מהנגף? - אלא כל אחד מבין, לא דומה אחד שנתנו לו לשמור כלי כסף לאחד שנתנו לו לשמור כלי זהב, ודאי שאם אתה ידוע ערכו של דבר

לע"נ

הגה"צ רבי חיים טודוס הרשלר זצ"ל

גדול בתורה ומופלא במדותיו, מענקי הרוח אשר היו בשערי חסד שעליו העיד הרב מטשיבין זצ"ל שעל שניים עומד שע"ח שלא להפגע בזמן המלחמה והוא אחד מהם

נלבי"ע י" סיון

לע"נ

הרב שלום נחמיה בן אלטר

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

יֵאֵיר בִּזְרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 58 – שלח תשפ"א – שנה ב'

הסימן לחכם

"שלח לך אנשים" (שלח יג, ב)

בבעל הטורים שלח לך אנשים סופי תבות חכם, שיהיו חכמים וצדיקים עכ"ל. כדי לראות את הארץ ביופיה וטובה צריך חכמה. אכן פתח בעה"ט בחכם, וסיים בחכמים וצדיקים ולכאורה הרי הרמז רק על חכמה אכן הביאור רק עם עינים של צדיקים אזי נחשב הדעת לחכמה, יראה ה' היא חכמה, אכן לא רק הצדקות היא חכמה אלא יחד עם החכמה נחשב כחכם, ועוד הסימן לחכמה הוא בסוף התיבות רק זה אשר החכמה ניכרת בסוף שמו בעונה אזי הוא חכם וצדיק.

אנשים מלשון חשיבות

"כלם אנשים ראשי בני ישראל המה" (שלח יג, ג)

ובפרש"י כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו, מבואר ברש"י שחשוב הוא רק הכשר שלשון אנשים הוא חשובים ובהכרח כשרים היו, שאע"פ שיהיה נשיא שבט אם לא כשר אינו חשוב (אכן הוסיף רש"י כל אנשים שבמקרא וכו' רק אנשים שבמקרא הם הכשרים במקרא אנשים וחשובים הם הנשיאים גם שאינם כשרים) ועוד למדנו אין אנשים רק החשובים.

כשהיו תחת העננים היו כשרים

"כלם אנשים ראשי בני ישראל המה" (שלח יג, ג)

וברש"י ואותה שעה כשרים היו. נראה שאותה שעה היו תחת ענני כבוד וכן יחד שבטי ישראל א"כ בזכות ישראל וענני כבוד היו כשרים אכן בדרך שאין כל זאת אז בא טבעם הרע (ועיין רע"א עה"ת).

כוח לפנות מעצת מרגלים

"למשה יהודה כלב בן יפונה" (שלח יג, ו)

בחז"ל בן יפונה בן שפנה מעצת מרגלים. הנה רק כלב נזכר בשמו את כוחו לפנות מעצת מרגלים ולא הוזכר בן יהושע, אכן ע"פ הח"ח עה"ת שכתב שלכלב היה צריך כח מיוחד לפנות מעצתם שהוא בדרכו הלך אתם כביכול באותו עצה, ורק לבסוף הראה שלא היה פיו ולבו שוין א"כ בו היה טבוע בשמו שפנה מעצת מרגלים.

והנה הכח לילך כנגד עצת המרגלים שהוזכר בכלב לא הוזכר בעצם שמו רק בבן יפונה ולא נקרא הוא עצמו יפונה, ונראה שכח זה לילך עם המרגלים ולפנות מעצתם צריך כח מהאבות וכח עצמו לא מספיק וכמו שדרשו חז"ל שהלך כלב להתפלל בקברי האבות שהקב"ה יצילו מעצת המרגלים וא"כ מובן היטב שהפנה נכתב בבן יפונה.

השם מראה על מהות אדם

"למשה אשר סתר בן מיכאל" (שלח יג, יג)

בגמ' בסוטה (ל"ד ע"ב) אמר רב יצחק דבר זה מסורת מאבותינו, מרגלים ע"ש מעשיהם נקראו. ואנו אין לנו אלא סתור בן מיכאל סתור שסתור אמרי קל, מיכאל שעשה עצמו מך.

הנה השם מיכאל כאן מורה רח"ל על כפירה בה' יתברך רח"ל. אכן השם מיכאל הוא למלאך הגדול מיכאל וכלשון הנביא השר הגדול, ובחז"ל גדול הנאמר במיכאל יותר מגבריאל, גדול המלאכים מיכאל וכאן שמו קא גרים להיות מהמרגלים הכופרים בעיקר.

אכן מבואר השם מורה על כוחות אדירים הטמונים באדם או שייסק עד שמים כמלאכי רוס להיות שמו בין מלאכי מעלה, או נופל עד תהום רבה

בכוחות להרע, או מכיר-קל או מד-קל וכן מצינו בקרח בן לוי, בן שנעשה לויא לגהנום, אכן אותה לויא יכלה להיות לג"ע, מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך.

שם ניתן לנאמן

"ויקרא משה להרשע בן נון יהושע" (שלח יג, טז)

עמדו המפרשים מדוע רק ליהושע הוסיף בשמו ולא בשאר נשיאים ולא בכלב. וכתבו הרשב"ם והחזקוני שלא עתה קראו יהושע אלא בזמן שנהיה משרתו קודם כבר קראו יהושע שכך מנהג האדונים שקורים למשרתיהם בשם אחר, שכן מצינו באברהם ושרה יעקב ויוסף וכו'. מבואר בחזקוני תוספת לשם של אברהם שרה ויעקב, אינו שינוי השם או מעלה בשם, אלא חותם משרת נאמן להקב"ה שחותם נאמנות בשמו, השם שנותן האדון לעבדו הנאמן, והבאור בנתינת שם ע"י האדון ששמו של האדם הוא כל מהותו של האדם ובוזה חותם שכל כולו וכל מהותו לאדונו, אברהם שרה ויעקב מקבלים שם כמשרתי קל בכל מהותם ורמ"ח אבריהם אברהם משלים בה' החסרה את האברים שחסרו להיות משרתי קל. (יצחק לא שינו שמו שכן קראו הקב"ה יצחק בלידתו).

היכן מצאנו תפילת משה

"ויקרא משה להרשע בן נון יהושע" (שלח יג, טז)

פרש"י מחז"ל התפלל משה על יהושע, י-ה יושיעך מעצת מרגלים וצריך באור היכן רמיזה שמשה התפלל רק כתיב ששינה שמו ליהושע ובשם רמוז בקשה של הצלה, אבל שמשה התפלל לא מצינו. ואולי עצם החלפת שמו ע"י משה ל-ה יושיעך מעצת מרגלים יש בה כבר תפילה, והנכון ששינוי השם כל כוחו ויסודו כהיכי תימצא להתפלל על השם החדש שינצל מכל רע ובאל תפילה אין בשינוי השם ממש.

השאלות בחזק ורפה

"וראיתם את הארץ מה היא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט

הוא אם רב" (שלח יג, יח)

עמדו המפרשים שרק בשאלת החזק והרפה לא הזכיר "אם" ובמעט או רב הזכיר אם וכן היש בה עץ וכו'. ונראה בפשטות שבכל השאלות היה שאלה אחת אם יש עץ או אין א"כ "אם" זה שאלה אחת, וכן רב או מעט הכל אחד או שיש רב או מעט כמש"כ הראשונים כאן אבל חזק ורפה הם שתי שאלות חזק ואם לאו אולי עדיין לא רפה.

יחיד יכול להציל את כולם

"היש בה עץ אם אין" (שלח יג, כ)

בפרש"י אם יש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו, ובחז"ל אם איוב עדיין חי, הדברים מבהילים ארץ כנען באותו הזמן שיא הטומאה וההשחתה עד שצוותה תורה שבחוקותיהם המתועבים לא תלכו לא היה דבר תועבה שלא עשו אעפ"כ איוב כיחיד יכול להציל את כל האומה, רק אחר שסר צילם מגינם וחזקם יכולים ישראל להכנס לא"י וביותר מי העומד מצד שני לאנשי כנען, בני"י עם משה ואהרן דור מקבלי התורה אעפ"כ היחיד הכשר יכול להציל את כל אומתו כנגד ישראל. (וברור שעם ישראל חשוב יותר, דור מקבלי התורה עם משה ואהרן, רק להוציא אומה ממקומה ולהשמידה לזה צריך זכות וכח מיוחד וצדיק אחד יכול לשנות ולהטיב עם כל הארץ שתשאר על מקומה).

צדקת יהושע וכלב

ולא הבוטח בעצמו, והיינו שבחז"ל קראו למרגלים כסילים דהינו שלא חכמו להשלים עצמם.

ונראה שכרם, יהושע נהיה מלך ישראל, יודע ללכת כנגד המרגלים, כוחו של מלך להיות כנגד העם לראות בעיניו ולא להתחשב בעם, כלב מקבל את חברון מקום תפילת אבות שזכה בתפילתו וגרם לכבוש את א"י.

אכן קצת צ"ע שהרי אותו לשון שזכר בכלב מוזכר ביהושע, קה ישיעך מעצת מרגלים.

ונראה בדרך אחרת בכל זה על פי דברי המהרש"א (בסוטה שס) דכתב שהיה ענין הרגול לשני ענינים, לראות אם טובה הארץ כדבר ה' ארץ זבת חלב ודבש, ועוד מצינו מרגלים ביהושע ביריחו לראות את עניני המלחמה מהיכן להתחיל ומהו האוירה ובמה צריך להלחם. והנה גם בדיבה היה על שני הדברים, על הארץ שאוכלת יושביה, ועוד על כבוש הארץ לא נוכל לעלות גדולים ועצומים ממנו.

והנה כתב המהרש"א שם שעל דרכי המלחמה וסדר המלחמה ע"ז אמר הקב"ה שלח לך אנשים ומי הם, הם כלב ופנחס כמו שהיה ביריחו, אבל העם רצה לשמוע גם אם הארץ טובה וע"ז כעס ה', וכמאמר הגמ' אדם לוקח מקח רע לעצמו הקב"ה נותן לבניו את הארץ נותן להם מקום רע חסרון אמונה. ועוד הוסיף המהרש"א לגבי לראות טיבה של הארץ זה רצו מכל שבט, כיון שכל אחד לא סמך על השני רצה משלו, אבל לדרכי המלחמה מספיק שנים.

וא"כ לפ"ז למעשה כל הנשיאים נשלחו לראות טוב הארץ והם שלוחי העם לא שלוחי הקב"ה כלל, רק כלב יוצא מן הכלל שהיה שליח לראות דרכי המלחמה, אכן יהושע לא נשלח רק לטובת הארץ ובזה מובן שהתפלל משה רק על יהושע שהוא היה שליח של משה והעם, אבל כלב שליח הקב"ה וע"ז לא התפלל משה, רק כלב הרגיש אח"כ שמטרתם לשנות את שליחותם וחוף מזה שהוציאו דיבה על הארץ הוסיפו דברים שלא יוכלו לכבוש ערים בצורות וכו'.

ולפ"ז יהושע לא דיבר בענין כבוש הארץ, לענות על טענת המרגלים שא"א לכבוש הארץ, יהושע לא נשלח לזה, וזה שאמרו שהוא קטועה, יש לו רק שליחות לראות טובתה לא לראות גיבורים שבה, ורק כלב הוא שהיה צד בדיבתם שא"א לכבוש.

וא"כ מיושב הכל בדרך זו, שלגבי הוצאת הדיבה שלא יוכלו לכבוש הארץ לזה יהושע לא היה שייכות כלל, ולכן לא הוזכר שיהושע יכנס לארץ, רק על כלב שהיה משולח לזה לראות סדר הכיבוש והיתה רוח אחרת בו, זכה להכנס לא"י.

ולפ"ז מובן שרק בכלב נזכר שפנה מעצת מרגלים, אבל יהושע כלל לא היה עמהם ברגול לכבוש הארץ, ולפ"ז נראה השכר שקיבל כלב את חברון דהנה המהרש"א הביא שכתוב ויבא חברון שרק כלב בא לחברון, והם פחדו לבא לשם ששם היו ענקים וברחו מחברון, וא"כ לפ"ז מובן שכלב מקבל את המקום שממנו נתייראו ופחדו, חברון ששם ילידי ענק. לפ"ז שכרו של כלב הוא חברון ששם ילידי ענק, שהרי עיקר מעלתו של כלב הוא שראה את הענקים בלא פחד, "כלחמנו הוא" כלחם שעל השלחן שאין כל פחד מהם וכך היתה שליחותו, וא"כ שפיר שכרו הוא חברון אף שהיה הפחות שבא"י.

ולפ"ז מובן מאד מה שאמרו העם שאינם רוצים לשמוע את יהושע כי הוא קטיעה דכמשנ"ב היו שני דיני שלוח ורגול ויהושע היה רק מרגל לתור את הארץ לראות מה טיבה וא"כ הוא קטועה שלא ראה הדברים, ואף ששאר מרגלים ג"כ שנשלחו רק לראות טובת הארץ, אבל זה היה עצתם לראות בלא שליחות אם ראוי להכבש, משא"כ ביהושע שלא הלך בעצתם וראה רק את הארץ בטובתה, ומובן שיהושע לא הלך לחברון שאינו כלל ענין לשליחותו לראות את הענקים שבחברון.

וביותר לפירוש המהרש"א שקטיעה הוא שהוסיף לו משה אות קטועה דהיינו יו"ד דכמשנ"ב שכלב היה שליח הקב"ה בזה הוא היה שליח גם לתור את דרכי הארץ, אבל יהושע שלא היה שליח הקב"ה רק שליח משה שלכן הוסיף לו אות משמו ובזה רמזו הרי משה הוסיף לך אות א"כ אינך שלוח לראות בצורת כבוש הארץ.

ומובן יותר שיהושע לא היה צריך כ"כ תפילה בקברי אבות, שטובת הארץ ראו גם מרגלים רק היה צריך לראות בעין טובה ולא היה הנסיון גדול, אבל לראות ענקים במבצרים ולראות שהם כלחם, לזה צריך תפילה וסייעתא דשמיא עד שהשחרו פניו של כלב בתפילה, ולכן זכה להיות מהשלשה שנקראו עבדי ה' שהמשותף להם שראו גיבורים כאין לפני ה', אברהם כל המלכים כאפס שרדף רק עם אליעזר אחריהם, וכלב אשר ראה את כל ענקי א"י כלחם, ודוד עם גלית שרואהו ככלב בלי פחד, עבדי ה' תלויים רק באדון כל.

החפץ חיים עומד על כמה הבדלים בין יהושע וכלב, בזכותם ומלחמתם במרגלים.

א) משה מתפלל רק על יהושע ולא על כלב (ד"א לא רק מתפלל אלא מוסיף לו אות דהיינו שהתפילה תהא בו יראת שמים פנימית מעצמו שכך שמו) ב) רק בכלב מצינו שהולך להתפלל במערת המכפלה ג) רק כלב מצליח להשתיק את העם ויהס כלב את העם. ד) רק בכלב כתוב ועבדי כלב עקב היה רוח אחרת עמו הוא יבא אל הארץ, הנה לא נזכר כלל שיהושע ג"כ יכנס לארץ.

ותירץ הח"ח שיהושע וכלב הלכו כל אחד בדרך אחרת במלחמה עם המרגלים למנוע הוצאת דיבתם רעה, יהושע נלחם בגלוי מיד כנגדם והוציא עצמו מכלל המרגלים והולך לעצמו, אבל כלב נלחם בדרך אחרת שהולך עמהם אבל רק בפה ולא בלב. מעלת יהושע שלא מתקרב אליהם לרשעים אבל נמצא בסכנה פיזית שיהרגוהו ויתנכלו לו, לעומת זאת כלב לא נמצא בסכנה גופנית רק בסכנה רוחנית קירבה לרשעים.

ולענין ההשפעה על העם, ליהושע לא תהא השפעה כיון שאינו הולך עמהם, אבל לכלב שכל זמן שהם מרגלים נמצא עמהם ובוה הוא זוכה לכינוי עקב רוח אחרת עמו, יכול לשמוע כל תכניותם ובשעת מעשה בהוצאת הדיבה יתנו לו לדבר ולומר את דברו.

ולפ"ז יהושע מתפלל עליו משה קודם מסכנת המרגלים שלא יהרגוהו, לעומת זאת כלב לא נמצא בסכנה מהמרגלים, עליו לא מתפלל משה, וכן רק בכלב מוזכר שעקב היתה רוח אחרת ועליו צריכה התורה לרבותה שהוא יכנס לארץ, אע"פ שהיה נראה שהוא בעצה אחת עם המרגלים.

ובאמת עוד כמה הבדלים מצינו בין יהושע וכלב, בחז"ל שהוסיף י' ליהושע שקיבל שכר כנגד עשרה מרגלים ולא מוזכר כן בכלב, והיינו כמש"כ הח"ח שהוא היה כנגד העשרה בכל הדרך וכל הסכנה באותו הזמן.

ועוד מצינו שבגמ' בסוטה ל"ד ע"ב איתא שכלב בן יפונה נקרא כן ע"ש שפנה מעצת מרגלים, הנה רק לכלב ניתן שם על זה שעמד כנגד המרגלים ולא ניתן כן ליהושע וע"פ הח"ח נראה מאד שרק יפונה פנה כנגד המרגלים אח"כ אף שהלך עמהם, יהושע ממילא לא היה עם המרגלים.

ולפ"ז מובן שהשם מביאה (בסוטה בדף ל"ה) שיהושע רצה לדבר ג"כ ואמרו לו הדין קטיעה ידבר, והיינו וביאר המהרש"א שכיון שהוסיף לו משה י' על שמו לא ידבר, והיינו יהושע שהלך כנגדו לא יכול לדבר שהוא לא מאתנו ואינו מן המרגלים.

והנה לא ביאר מרן הח"ח מדוע לא התפלל משה גם על כלב שהרי גם הוא בסכנה יותר גדולה מיהושע, אכן י"ל שלגבי גשמיות סכנת מיתה וכדו' תפילת אחרים עוזרת, אבל על רוחניות צריך אדם להתפלל בעצמו לכן פונה כלב לקברי אבות בתפילה.

וביותר נראה דהנה החזו"א הקשה דאמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וא"כ איך אפשר להתפלל על יראת שמים, ותירץ החזו"א שתפילה היא ג"כ עשייה של האדם שא"כ שייך להתפלל עליהם שנחשב שבידו הדבר, ולפ"ז נפק"מ שהאדם עצמו מתפלל על יראת שמים יכול, שהרי נחשב ע"י כך כעושה ובידו, אבל לאחר כבר אינו בידו שבידי שמים הוא, וא"כ ע"ז מתפלל כלב להצלחה, ואיתא בזוהר שהשחרו פניו בתפילה ואח"כ נגלה שכינה עליו.

וכן מצינו בחנוכה שאומרים בעל הניסים ואתה ברחמים הרבים עמדת להם בעת צרתם, והקשה הלב אליהו מדוע צריך כ"כ רחמים רבים, הרי לענין אכילה אנו אומרים בבהמ"ז בחן בחסד וברחמים ואם לגבי אכילה לכל אדם הוא בחן א"כ מדוע במלחמת חשמונאים שהוא לשם ה' צריך כ"כ רחמים, אומר רבי אליהו לאפין להשיג גשמיות אפשר בחן ובחסד, אבל סייעתא דשמיא להשיג רוחניות, צריך רחמים רבים ועשייה מהאדם עצמו.

והנה יש להוסיף מדוע התפלל על יהושע, וכלב התפלל, דהנה כתב האלשיך שמשה רצה לשלוח את כל המרגלים חוץ מיהושע וכלב כיון ששניהם באים משבטים שיש בהם נגיעה להוצאת דיבה, יהושע מיוסף שהוציא דיבה (רק את מנשה היה חייב לשלוח כדי שיהיה מכל השבטים) ויהודה שבתמר אמר הוציאוהו ותשרף ואיתא בחז"ל אתה אמרת הוציאוהו חיך שאני אומר לך הכר נא, היינו שהיה בו כעין דיבה שחשד בתמר.

וא"כ נראה הם יהושע וכלב היו נגועים בהוצאת דיבה רצו להתפלל לשלימות וזה עזר להם, זה שחושב שהוא שלם וסומך על עצמו בזה הסכנה (כעין זה שאין מנחים פרנס על הציבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה בו, שהוא יודע שצריך להזהר בכל צעד ושעל) (מעשה בחז"ל שראוהו מתפלל שלא יהיה בו מידת הקפדנות ושאלו מדוע מתפלל, ואמר איתא בחז"ל שכהנים קפדנים הם א"כ צריך להתפלל ע"ז) וא"כ הם שידעו, התפללו ונצלו

ליום היארציט של מרת מלכה גולדברג ע"ה כ"ה סיון תשס"ז

אמו של יבדלח"ט מורנו הרב שליט"א

דברי הספד - פנים מאירות - במלאות השלושים

אנחנו נמצאים עכשיו שאמרו קודם בהקמת המצבה להמשיך את המסורת של אמא הצניעות ביקשה במצבה לכתוב כמה שפחות, כשהיא ראתה את המצבה של אבא היא אמרה שהיא רוצה פחות. שחזרנו מהשלושים על אבא, אמא תמיד הייתה דואגת לכולם, והיא היתה נוטלת ידם אחרונה תמיד היא דואגת לכולם, ולעצמה דאגה תמיד בסוף.

ביום השלושים זה קושי גדול, ואמרתי זה כל כך מהר עבר, וכולם אומרים לא זה עבר לאט, כולם נזכרים באמא כל רגע. לכל אחד אמא דאגה לכל אחד לחשוב בדיוק מה צריך.

לא היה פעם שנכנסו ואמא שואל מה שלום נחום? וכך דאגה כל הזמן לכולם.

וכמו שצינו אחי הרה"ג ר' חיים את המאור פנים, האירה פנים לכל אחד בחכמה, יהודי אמר לי יש אנשים שאתה רואה אותו, אתה רוצה לעבור את הכביש, שהיו רואים את אמא רצו לעבור את הכביש לצד השני כדי לשמוע מילה טובה, ומילה קולעת בחן ובחכמה. המוסג הזה הגיע מהבתים שהיא גדלה.

מאור פנים של האדם זה מראה על תוכן פנים, בירושלמי בשקלים מובא שראה מטרונתא את ר' אבהו בפנים מאירות, ואמרה לו כנראה אתה מרויח הרבה כסף וכו', והוא ענה לה אחרת, כי בפנים רואים את הכל.

ובמתנ"ס אירגנה בכזה חכמה וכן לכל אחד בחכמה יתירה, ותמיד רצתה לתת מתנה לדרשן וחשבה איך לתת ומה לתת. לכא' נפרדים מהבית, אבל לא נפרדים לוקחים את זה לכל מקום, את מה שקיבלו כאן בבית, הבית לא נסגר הבית מתרחב. מהו הסיום הכי גדול שאפשר לעשות, סיום משניות, לסיים דבר זה היא התחלה, המקור לסיים הוא מכך ששלמה בנה את בית המקדש.

זו הסיום של הבית שנסגר, אבל זה גם התחלה לכל אחד בבית שלו.

אין מלואים לאדם אלא תורה ומעשים טובים. אדם עומד בעולם הבא, אפשר להוליד אותו ע"י המעשים טובים של הילדים והצאצאים. יה"ר שזכותה של אמא תעמוד לנו, ולדורות הבאים.

בבית שמח

מכיון שלא היה יכולת בידם לקנות אוכל המספיק למשפחתם, אז הראתה אמא את חכמתה הרבה, ידעה להכין אוכל יש מאין, עד שפעם היתה תחרות בנושא של בישול וכלכלת הבית, דחקו בה השכנות שתשתתף בתחרות יהיה קידוש ה' ואז הראתה להם את יכולתה וזכתה במקום הראשון. גם בזמנים הקשים והמחסור תמיד היתה שמחה בבית, עד שהיה נחשב לבית שמח ביותר שבשכונה למרות שהפרוטה לא היתה מצויה להם, ידעו לחנך לחיי אושר ושמחה גם בלי להיות תלויים בכסף. תמיד אמרה שהאושר אינו תלוי בעושר. והעמיקה להגדיל ולהשריש בנו את ערך התורה.

צורת החינוך

כך חייבה את ילדיה בחכמת חיים ופקחות נפלאה, והמיוחד היה שמעולם לא הפלאתה בין הילדים, כל ילד הרגיש שהוא בן יחיד ואוהבת אותו במיוחד, ותמיד היתה אומרת שאיננה מודדת ילד לעומת השני כולם טובים, לא הסכימה לשמוע אף פעם דירוגים אצל בניה ואח"כ אצל נכדיה. היה לה רגישות נפלאה חום וקשר חם עם הסובב בפרט ובני ביתה בפרט. היא קראתה לכל ילד בנפרד והיתה אומרת לו שהוא הנחת שיש לך, עד כמה מוטל עליו להשקיע ולהצליח שבו היא תולה תקווה מיוחדת שיצליח.

שפלות הגאות

שמעתי מאימי ע"ה שהיו מספרים על שפלותו של הגאון. שהיה פעם זבוב ששוחח עם זבוב אחר בזמן שלמה המלך, ושלמה המלך שידע והבין שפת העופות שמע אותו ואמר שהוא הזבוב יכול להחריב את כל הארמון של שלמה. שלמה המלך התפלא וקרא לזבוב ושאל אותו האם אתה יכול באמת לעשות כן, ואמר לו שהוא לא יכול אלא הוא רק התרברב על הזבוב השני.

וכשחזר הזבוב חזר לחבירו הזבוב שאלו מה שלמה המלך דיבר איתך, ואמר לו הוא ביקש ממני שאני לא יהרוס לו את הארמון.

כוח התפילה

אמי ע"ה היתה מספרת לי תמיד שבירושלים היו נוהגים שיש חולה מסוכן, היו הנשים נכנסות לבית הכנסת בזמן שלא היו תפילות בלילה מאוחר וכד', ופותחות את הארון קודש ומתפללות בדמעות שליש וכך הגיע הישועה. והיא זכרה שכאשר זקנה הגאון רבי דוד בהר"ן זצ"ל היה חולה, הם נכנסו לבית כנסת בשערי חסד ופתחו את הארון קודש בבכיות עצומות וכך הרגישו כל פעם כשיש חולה יש שפה אחת ובקשה אחת.

ליום היארציט העשירי של מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל

שמעתי מבנו ידידי הגרמ"י שליט"א בתקופה שלמד בכולל פונבז' אמר לו אביו הגרמ"י זצ"ל שהנה בכולל לומדים מסכתות אחרות ולא סדרי נשים נזיקין, ובבוא הזמן שיכהן כמרביץ תורה יהיה קשה לו לחזור שוב לנשים נזיקין עכ"פ כדאי בסדר ג' וכד' לקבוע זמן לחזור על נשים נזיקין שלא יהיה היסח הדעת מזה. ובסוף הציע לו שיכניס לשיעורים כללים בפונבז' באופן קבוע וכך ישאר תמיד בענינים של נשים נזיקין.

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

יצחק ירגן

מדברר חמי הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל בלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה.

בטרם אספר את הסיפור הבא, רצוני להקדים סיפור שהתרחש עם אבי בעת היותו בחור ישיבה בזמן מלחמת העולם הראשונה. הסיפור עם אבא ממחיש את זהירותו והקפדתו על טהרת ההשקפה, והלקח שלמדתי ממנו בא לידי ביטוי כעבור שנים ארוכות, כפי שסיפור. באותה תקופה הוציאה ממשלת הצאר צו הדורש מיהודים באזורים נרחבים לעזוב את מקום מגוריהם ולעבור לעומק רוסיה. טענתם של הרוסים הייתה כי היהודים מדברים באידיש הזדומה לשפה הגרמנית, וכך הם יכולים לשמש כמרגלים וכאנשי מודיעין של הצבא הגרמני. כך גלתה ישיבת סלבודקה לתוככי רוסיה יחד עם ישיבות נוספות ותושביהן של עיירות שלמות. היתה זו טרגדיה עבור העם היהודי בליטא. הערבות ההדדית וגמילות החסד של היהודים הוכיחה את עצמה, ובכל מקום זכו הגולים לסיוע ולתמיכה - אך עדיין היתה זו גלות קשה ביותר. הגולים יכלו לקחת עימם אך ורק תרמיל גב אחד, וכך צעדו רגלית למרכז רוסיה.

אבא ניסה להסתתר בעיירות בליטא שלא חלה עליהן גזירת הגירוש. הוא מצא את הפספורט של אחיו הבכור שנמלט לאמריקה בתור נער צעיר, וכך ברח ממקום למקום. בהגיעו לווילנה התיידד אבא עם בחור מיישבת סלבודקה, והם הפכו לחברים בלב ובנפש כאחים ממש. יום אחד סיפר החבר לאבא שהוא השתתף בהוצאתו של היסטוריון הנחשב לפניו בשם יעבץ. הוא הוסיף וציטט באוזניו רעיון היסטורי כלשהו שנאמר בהוצאתו, ולפי דעתו של אבא הרעיון נגד את דעת חכמינו. בעיניו של אבא, אדם שיכול להשמיע רעיון שסותר את דעת חכמים הוא מין ואפיקורס, ואסור לדבר איתו. אבא ניתק מיד את כל קשריו עם אותו בחור, ולא הועילו כל תחנוניו והבטחותיו שלא ילך יותר להוצאות של יעבץ. אבא היה אדם סבלני וטוב לב, אך כשהגיעו הדברים לאמונה בחכמי התורה - הקפיד על קוצו של יוד בכל תוקף. כך למדתי מאבא לברוח מאנשים, אפילו הקרובים ביותר, אם הם אומרים מילה שמשמעת ממנה סתירה לדברי חכמים.

בין קבוצת הבחורים שלנו מאיטליה היה בחור אחד, מיוצאי הונגריה, שהיה עילוי גדול ומתמיד עצום וישוב ולמד לבדו יומם ולילה. קינאתי בהתמדה, בהבנה ובדיעות המקצועיות שלו, וחשבתיו בלבי שאם ימשיך כך יגדל לאחד מגדולי ישראל. ניסיתי להשפיע עליו לבוא ללמוד איתי בישיבת חברון, אך הוא אמר לי שבהונגריה נהגו לשלב תורה עם דרך ארץ, והוא מחפש מקום בו יוכל ללמוד רק חצי יום, כדי שבשאר הזמן יוכל ללמוד מקצוע. ניסיתי בכל כוחי להניא אותו מתוכניתו, אולם נכשלתי במאמצי. הוא מצא את מקומו בישיבת 'באר-הגולה' בשכונת סנהדריה בירושלים, שהחליטה לקבל אותו בתנאים שלו בתקווה שבמשך הזמן הוא יימשך ללימוד התורה בלבד ויגדל לשם ולתפארת. אך לא כך היה.

במקביל ללימודיו בישיבה הוא החל ללמוד נגרות, אולם מקצוע זה לא סיפק אותו כלל. הוא שמע שבאוניברסיטה בירושלים ישנם ספרי קדמונים שעדיין לא הודפסו ואין להם עותק בשום מקום. הוא התחיל לבקר באוצר הספרים העתיק ומצא בכך סיפוק. פעם אחת צא את עינו הכיתוב "קתדרה לתלמוד". הוא צחק בליבו - מה כבר אנשי האוניברסיטה מבינים בתלמוד, הם מתיימרים לתת הבנה ודרך לימוד בגמרא ובמפרשיה! הוא החליט להיכנס לשמוע הרצאה בגמרא. בתחילה הוא צחק וניחך, אך לאט לאט הוא נמשך פנימה ברצותו לבחון עד היכן מגיעה ידיעתם של המרצים.

ראש הקתדרה היה פרופ' פרנקל, יהודי גרמני שומר מצוות בתכלית כנוסח גרמניה. הוא לימד באוניברסיטה גם ביקורת המקרא, שסותרת בעצם את הלימוד שלנו, ואח"כ היה סותר את הביקורת בביקורת נגדית. כך החל המשבר של אותו בחור. את הביקורת הוא קיבל, אולם את סתירת הביקורת - לא קיבל. יהודי גרמניה יכלו ללמוד גמרא ונת"ך עם ביקורת המקרא ועם ביקורת נגדית ולהישאר חרדים ויראי שמים, אך סגנון זה של לימוד לא התאים לאחרים.

פרופ' פרנקל חשב לתומו שהבחור ימשיך להיות ירא שמים. הוא ראה את הכשרונות הנדירים שלו, ומכיוון שכבר היה קרוב לגיל הפנסיה ורצה לפרוש ממשרתו, הציע לבחור לקבל ממנו הכשרה ולרשת את המשרה. הבחור ההונגרי אפילו לא למד בבית ספר עממי, והתנאים לקבלת המשרה היו שנת לימודים באוניברסיטה, עמידה בבחינות של בית ספר עממי ותיכון, וכמה שנות לימודים אצל פרופ' פרנקל. לאחר קבלת התואר הוא יכהן כמרצה, ואח"כ יתמנה לראש הקתדרה לתלמוד.

הבחור קיבל את ההצעה, ובקלות רבה נבחן והשיג ציונים גבוהים ביותר. הוא הצטיין מאוד בלימודיו, אך ירד מהדרך ופרק עול. לאחר כשנתיים שמעתי מחברי שהיו עימי בקיבוץ באיטליה ובמחנה בקפריסין שהעילוי הגדול התפקר בצורה איומה והגיע עד כדי חילול שבת. שמעתי זאת בשבת, ולאחר התפילה והסעודה החלטתי ללכת לבקרו בדירתו שבקטמון. מצאתיו במצב איום ונורא, והוא אמר לי: "יצחק יקירי, לא תוכל להשפיע עלי. אני כבר בצד השני".

התחלתי לשוחח עימו ושאלתי: "כיצד יתכן שבחור מתמיד כמך, שהיה שקוד על תלמודו יומם ולילה, יהפוך לפורק עול? תמיד קינאתי בלימוד שלך והייתי בטוח שתצא אחד מגדולי הדור!" תשובתי הייתה: "אני קינאתי בך. פעם אחת שמעתי אותך אומר את הפסוק בהבדלה: 'ליהודים היתה אורה ושמחה... כך תהיה לנו' בכוונה עצומה, וקינאתי בך מאוד באמונה ובבטחון שלך בה'. גם התפילה והלימוד שלך עוררו את קנאתי". ראיתי שאיני יכול להשפיע עליו וחזרתי שבור ורצוף לישיבה.

כפי שלמדתי מאבא, ניתקתי את הקשר בינינו. ידעתי שליבו מורעל וחששתי לשוחח עימו. לאחר כמה שנים, בשעת חצות של מוצאי שבת, יושבתי ולמדתי עם חברותא בהיכל הישיבה. לפתע אני רואה את הבחור שהתפקר כנכס לישיבה ונעמד לצידי. לא רציתי להסתכל עליו או לדבר עם רשע כמותו והמשכתי ללמוד, אך הוא לא זז ממני. לאחר שעה שאלתי אותו ברוגזה: "מה אתה רוצה ממני?" והוא ענה: "ברצוני ללמוד אתך עכשיו גמרא". אמרתי לו: "אפיקורס שכמוך, קודם כל עליך לקיים מצוות ולשומר שבת, אחר כך תבוא ללמוד איתי גמרא". ואז הוא סיפר לי סיפור נורא: הסבא שלו, שנשרף באשויץ, בא אליו בחלום בשלושת הלילות האחרונים ואמר לו: 'שבעים נכדים הקרבת במזבח באשויץ על קידוש השם, ואתה - הנכד השבעים ואחד - ניצלת. דע לך שאין לי מנוחה ממך בעולם העליון. או שתחזור לקיים התורה והמצוות, או שאני לוקח אותך אלי. בליל שבת הוא נתן לו התראה אחרונה ואמר: 'לא אבוא אליך פעם נוספת. עליך לשוב בתשובה שלמה, ואם לאו - אקח אותך אלי'.

הוא פחד ללכת לישון ורצה לחזור בתשובה. הוא תכנן ללמוד עימי גמרא וכך לחזור בתשובה, אך אני אמרתי לו: "לפני שאתה רוצה ללמוד איתי גמרא עליך לחזור בתשובה שלמה. עלה לארון הקודש, פתח אותו והוצא את ספר תורה. החזק אותו בידיך והבטח שאתה מקבל על עצמך מעתה ואילך לקיים את התורה כולה עם כל פרטיה ודקדוקיה, ואני והחברותא שלי נהיה העדים שלך".

הוא עשה כעצתי, ולאחר מכן סיכמנו שמחר בבוקר הוא יבוא שוב לישיבה ונפרדנו בשמחה. ביום ראשון הוא אכן הופיע בישיבה ואני הכנסתי אותו לחדרי. הבנתי שאין בכוחי להשפיע עליו לשכוח את כל לימודי הכפירה שלמד, ועל כן פעלתי בדרך אחרת.

בישיבה היו כמה בחורים יוצאי גרמניה בעלי תואר אקדמאי בפילוסופיה, שלמדו ביקורת המקרא וביקורת נגדית ונותרו יראים ושלמים. הכנסתי אותם לחדר, ובמשך כשש שעות ללא הפסקה התנהל ביניהם ובין הבחור ויכוח עז. הם מוטטו את כל טענותי אחת לאחרת, והתיאוריות הכפרניות שלו קרסו כמו קרח שהופך למים. לאחר מכן התחלתי ללמוד עימו, והוא הפך לבעל תשובה שומר מצוות בתכלית. הוא אמנם לא הגיע לאן שיכול היה להגיע עם כשרונותיו הנדירים, אך לכל הפחות שמר על קלה כבחמורה. הוא התחנך עם בת רב מאמריקה, ואני התחתנתי ועברתי מירושלים. מאז לא היה לי עימו כל קשר.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

מחיקה לצורך כתיבת אותיות בספר תורה

שאלה אנו מכניסים ספר תורה ומזמינים רבנים ונכבדים לכתוב אותיות לכבוד התורה ולומדיה, אך דא עקא שחסרות אותיות ריקות. האם מותר למחוק מהיריעה (שטרם נתפרה) אותיות שכבר נכתבו (כמוכן ללא אוסרות שם ה').

תשובה אסור למחוק מאומה מכתבי הקודש. כמפורש במשנה ברורה (קנ"ד, כד) "כתב הרמב"ם (לא תעשה ס"ה) שהמאבד כתבי קודש עובר בלאו דלא תעשון כן לה' אלהיכם". וכפי שאסור למחוק שם קודש אף כשאנו על גבי ספר תורה, כך אסור למחוק דבר מכתבי הקודש, ומה בכך שהיריעה עדיין לא נתפרה, ואין עליה קדושת ס"ה והלא היא כשאר כתבי הקודש שאסור לאבדם. וכדברי הרמב"ם (יסורי התורה ג' ה') "כתבי הקודש וביאוריהם אסור לשרפם ומכין אותו מכת מרדות". ואין להתיר גם אם לא ימחק כל האות לגמרי, אלא רק את חלקה, וישאר צורתה בחיקוק המסגרת ויתכבדו המשתתפים למלא חלל האות כפי שהוכיח בחיי חלוי

(י קמ"ז, כו) מהרמב"א (יורה דעה רע"ד, ה') המותר לספור ליטול דיו שטרם התייבש מהאות הכתובה, וביאר הש"ך שהוא כיון שאין בזה הכחשת המצוה שהרי אין האות נכחשת כלל בנטיילת טיפת דיו. הרי שאם היתה נכחשת אסור, ואם כן כשמגרד את כל חלקה בוודאי שאסור שהרי מכחישה טובא.

אמנם נראה פתרון להמון העם החפצים להשתתף בכתיבת האותיות: לחלק כל אות בין כמה כותבים, וכך יוכלו כמה בני אדם להשתתף בכתיבת אות אחת, ואף שהכותב בשבת רק חלק של אות אינו נחשב לכותב כלל, ואף אינו ככותב אות אחת שהוא בכלל חצי שיעור אסור מהתורה וממילא רק המשלים את צורת האות נחשב לכותב, אך בכל זאת כל אחד מהם מורא חביבותו לתורה שמכבד כל נקודה ותג בתוכה.

'טעות המרגלים' קיימת בקרבנו

מוסר מחבר את הלומד להתבונן במה אני שייך לדברים הללו, היכן עלי להשתפר בזה, האם אכן התקדמתי או חלילה להיפך. מוסר מהותו לא להשאיר את הדברים כרעיונות יפים בעלמא אלא להוריד אותם לקרקע המציאות האישית שלנו.

הגדולים נכשלים יותר

"וְנִשְׂאָא כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲזוּ אֶת קוֹלָם וַיִּכְּפוּ הָעָם בְּלִילָהּ הַהוּא"

(י"ד, א')

מפרש רש"י: אלה הם חברי הסנהדרין שבכו בכיה של חנים בליל ט' באב ההוא, ולכיים הצטרפו כל עם ישראל.

והדבר תמוה עד מאד, שהרי המרגלים עצמם היו נשיאי ישראל, הגדולים בעבודת ה' ובאמונה, ולא סתם אנשים קלי דעת. יחד עמם חברי הסנהדרין החשוב ביותר בכל הדורות שישב יחד משה רבינו, רעיא מהימנא, והם אמרו "כי חזק הוא ממנו – כביכול כלפי מעלה, שאינו יכול להוציא כליו משם" (סוטה ל"ה, שם).

מקשה החפץ חיים (שמיירת הלשון שם) איך יעלו על הדעת דברי שטות וכפירה אלו, ובפרט על ליבם של גדולי האומה בדור קבלת התורה.

ומיידע כי בודאי האמינו שאם חפץ ה' יצחו מול ענקים וערים בצורות, אך חשבו מסתמא יעשה הקב"ה ניסים רק לגדולים וצדיקים ההולכים עמו בתמימות ושלמים בעבודת ה'. אבל אנו, שהמאנו בחטא העגל ובבשר תאוה, לא יעשה הקב"ה ניסים אדירים.

והחטא הזה היה דווקא אצל גדולי האומה משום שכל שאנשים גדולים יותר בתורה, כך הם מבקרים את עצמם יותר.

יהודי פשוט מתמלא שמחה משמירת שבת והנחת תפילין, אך אנשים גדולים המכירים את גודל העבודה המוטלת עליהם, מבקרים את עצמם יותר ויותר, ומלקים את עצמם שלא נהגו כבוד בתפילין ואולי דיברו בהם מעט, או שלא זכו להגיע איתם לכוון את מטהר הכוונות. ולכן דווקא נשיאי ישראל ואנשי הסנהדרין, ברי מעלה לאין ערוך, נכשלו בחטאים אלו.

"אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב" (ברכות נ"א, א').

ואלו הם שני מפתחי הלב: לעתים מחדיר היצר תחושת גאווה: אתה הרי גדול וצדיק, חידושי תורתך מתבדרים בבי מדרשא, ואיש מורם מעם אתה. וכשלא מצליח להכשיל בדרך זו, מזכירו היצר עוונות ראשונים, ובכך מונע את עלייתו הרוחנית.

בחטא המרגלים הכשלים בשפלות המדומה שמחמתה טעו המרגלים והסנהדרין לחשוב שאינם ראויים וזכאים שייעשו להם ניסים אדירים כנאולת הארץ.

החפץ חיים (שמיירת הלשון ב' י"ט) כותב כי כאשר נתבונן היטב נמצא כי טעות המרגלים נמצאת אף בקרבנו, ואנו נכשלים ביצר הרע הזה מדי יום. ונראה שאין כוונתו ללשון הרע דווקא.

בפתיחת הפרשה שואל רש"י (י"ג, ב') "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים". תמה המחז"ל מה היה קשה לרש"י, והלא הסדר הכרונולוגי של הדברים כך היה, שאחר מעשה מרים נשארו העם בחצרות והמתניו למרים, לאחר מכן נסעו למדבר פארן, משם נשלחו המרגלים, ככתוב "וישלח אתם משה ממדבר פארן" (שם ג').

ונראה דקושיית רש"י כלשון המדרש "למה נסמכה ציווי שלח לך אנשים למעשה מרים", שהרי בקשת ישראל לשליחת המרגלים היתה עוד קודם חטא המתאוים, משה המתין לדעת מהו רצון ה' בזה, ורק לאחר מעשה מרים אמר לו הקב"ה "שלח לך אנשים". מדוע אם כן רק אז התיר הקב"ה לשלחם, ומדוע סובב הקב"ה שהחטאים הללו יהיו בסמיכות זה לזה.

מיישב רש"י "לפי שלקתה על עסקי דיבה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר".

הקב"ה חשב שהזמן היותר מתאים לשלוח המרגלים דווקא לאחר מעשה מרים, שמסתמא ייקחו מוסר מהלשון הרע שדיברה, ולא יכשלו בהוצאת דיבה על ארץ ישראל. ואמנם הרשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

דיק מו"ר המשיגה הגר"ש וולבה זצ"ל כי 'רשע' הוא מי שלא לוקח מוסר.

ובודאי בכל הימים בהם התעכבו עם ישראל בחצרות עקב חטאה של מרים, התקיימו 'עצרות חיוק', נאמרו 'דרשות מעוררות' ואף נקבעו שיעורים וחברותות בספר חפץ חיים. ודאי נשיאי השבטים עמדו בראש העצרות את 'דבר המערכה', אך הבעיה שלהם – החטא אותו מגדיר רש"י: ראו ולא לקחו מוסר, לא הפנימו את המוסר אל תוכם.

להציג רעיונות מוסריים, לדון בעומקם ולדוש בהם היטב, זה לא מוסר. ללמוד מסילות ישרים בשפתיים דולקות ולהתלהב מהרעיונות המוסריים, לא די בכך. מוסר זה לראות היכן אני נמצא מול הדברים הנלמדים וכיצד להינצל.

המרגלים לא חשבו 'היכן אנחנו קשורים ללשון הרע', ואין נשמר מזה. לא מספיק שעידעו את מניין הלאוים אותו מונה החפץ חיים בהקדמה, ואת כל פרטי ההלכות. וכבר ביאר הגר"ח מוולאז'ין "קחו עמכם דברים ושבו אל ה'" (דושי"ה, ג'). אדם ששומע דברי תוכחה ומוסר, אין לו תועלת מהם, אם לא ייקח את הדברים איתו. רק אם 'תקחו' את הדברים אתכם, אזי תשובו אל ה' ותקבלו את התועלת מהם.

הלכה למעשה

<<<

מילוי כתיבת אות

שאלה האם נכונה הנהגת סופרי סת"ם לכתוב מסגרות האותיות האחרונות ולהשאיר לקהל למלא בדיו את החלל בלבד, במטרה למנוע פגיעה באיכות הכתב. **תשובה** אות חלולה שניכר צורתה, דינה כאות והממלא בדיו החלל לא מקיים מצות כתיבת ספר תורה, אך מראה בזה חביבותו לשלמות נוי הספר. ואף כך עשו בספרי התורה שהובאו לפני מרן רבינו זצלה"ה, אכן העדיף למלא באות יו"ד ולא למ"ד של סיום הספר "לעיני כל ישראל", משום שיותר מסתבר לומר שיו"ד חלולה היא אות פסולה, שהרי לא ניכר צורתה שהיא נראית כאות סמ"ך חלולה וספק גדול אם קטן מזהה את האות בצורה זו, בשונה משאר האותיות שהן אותיות כשרות, כמבואר בדברי מלביאל (ה' ז') "כשהקוים חלולים הוי כתיבה גמורה". ואומנם כשהיתה הלמ"ד מחולקת לגמרי בין הווי"ו העליונה לכ"ף בצורה שפוסלת האות, מילא את הלמ"ד לסיים את כתיבת הספר כולו.

קבורת איש בסמוך לאישה זרה

שאלה בעלותנו לקבר אבינו ז"ל נוכחנו לראות שקברו בסמיכות אליו אישה (ראת שמים). האם מוטל עלינו להוציאו מקברו או לעשות היכר מוחיצה בין הקברים. **תשובה** אין להעבירו מקברו ואף לא לקבוע מוחיצה שתגרום לכיוון הנפטרת שכביכול המחיצה מפרידה בין צדיק לרשע, כמבואר בשו"ת אמרי אש (יורה דעה קיז) מגדולי תלמידי החתם סופר ד"ל מוזכר בדברי הפוסקים הידועים, וכיון שיש גדולים וטובים אשר נתמצעו בין נשים, ולא היה נשמע עד עתה ערעור, אין לחדש עתה בעבור זה מילתא דתמימה. וכן בציץ אליעזר (ימות רחל כח בסופו). וכן הסכים הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

תפילת הדרך בטיסה

שאלה הטס במטוס לחו"ל, מתי יאמר תפילת הדרך ובאיזה נוסח. **תשובה** יכול לומר במטוס, אך לכתחילה יאמר תפילת הדרך בדרכו לשדה התעופה שהיא תחילת הדרך המחויבת בתפילת הדרך, וכל דרכו מביטו עד ליעדו בחו"ל חייב אחד ארוך הוא, וכדברי הרמ"א (ק"א ז) "לכתחילה יאמר אותה בפרסה ראשונה". אף את התוספת יכול לשזור כבר בתפילה בדרכו לשדה התעופה. ומקור התוספת בראב"ה (ברכות ל' א סימן פו) "ואם ירצה יוסיף כפי העניין ויכלול באמצע ברכה כגון אם עובר בים יאמר ותצילני ממים הרעים והאיונים, ואם הולך במקום מדברות וערים וירא מגדודי חיה ולסטים, יתפלל כפי העניין". ויוסיף כפי העניין כגון "ותטיסנו לשלום" או "ותסמכנו לשלום" (מין הגרא"ל שסימן, מובא בשיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות תרלח).

אכילת פסוק בתחילת לימוד האותיות

שאלה האם נכון המנהג לתת לתינוק הנכנס לבית התלמוד ללקק פסוק הכתוב על גבי מאכל כגון עוגה ודבש, או שעובר בזה על איסור מוחיקת דברי תורה. **תשובה** מנהג קדום זה לכתוב פסוק "ה' נתן לי לשון למודים" וגו' (ישעיה נ' ד) ולתת לתינוק ללחכם ולאכלם כבר כתב הרוקח (רצו). ואמנם היעב"ץ (מגדל עוז ברכת גבעון תעלה א) כתב "ואף אם מנהג אכילת העוגה שכתובים עליה פסוקים ושמות יש להרהר אחריו, היכא דנהוג נהוג" הרי שפקפק בזה הן מצד הפסוקים והן מצד שמות הו"ו, ואף שבוטלנו אין נוהגים לכתוב השם אלא בכינוי כאות ה' בלבד, מכל מקום יש בזה מוחיקת הפסוקים ע"י התינוק שאוכלם. אכן לא אסר זאת אלא התיר "היכא דנהוג". ויש לחלק בין מוחיקת פסוקים ביריעת ס"ת לאכילת העוגה שכתוב עליה הפסוק: א] הפסוקים על העוגה נכתבו מתחילה על דעת לאכדם באכילת התינוק. מרן רבינו זצלה"ה הביא דעת רבי יצחק אלחנן ספקטור (עין יצחק אורח חיים ה' יא) והנצי"ב (שו"ת משיב דבר ב' פ), שכאשר כותב על דעת למחוק לא חלה קדושה אף מדרבנן, משא"כ הפסוקים על הידיעה נכתבו על דעת לקיימם, ולא זו בלבד אלא אף בכתב אשורית ובכוונת קדושת ספר תורה על כל פרטיו ודיניו. ב] קיים הבדל יסודי בין מוחיקת שם ה' למוחיקת כתבי הקודש: במוחיקת שם ה' האיסור בעצם המוחיקה, כמבואר ברמב"ם (ספר המצוות לא תעשה סה) "המאבד שם משמעות הקדושים לוקה". אך בכתבי הקודש שורש האיסור שלא לבזותם, כנראה מלשון הרמב"ם שכתבתי הקודש כתב ששורש האיסור לא לשהות ולאבד ביד כדרך בזיון (תשובות והנהגות ב יורה דעה תנג). אכן מה שהתינוק מלקק אינו בדרך בזיון אלא ככבוד לחביבות דברי התורה המתוקה מדבש ונופת צופים שיבואו לקרבו. אך ביריעת הספר תורה אין כבוד התורה במוחיקת הפסוקים. והנה לעיל אסרנו למחוק אותיות מיריעה של ס"ת למרות שאף בספר תורה כבוד הוא לאפשר לעוד יהודים ובפרט לתלמידי חכמים להשתתף בכתיבה שמראים בזה את חיבתם לתורה, והרי כבוד תלמידי חכמים גדול מכבוד התורה כמו שאמרו חז"ל (מכות כב, ב) כמה טפשיא וגו'.

אכן בעוגת הפסוקים כבוד התורה ניתן בעצם המוחיקה על ידי שמלחך הקטן בלשונו, אך שונה ספר תורה שבעצם המוחיקה לא מתווסף כבוד, אלא רק לאחר מכן בהוספת כתבים, וביותר נראה שאין להתיר על סמך סברה זו בלבד "וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות" (אבות ד, י).

הקב"ה לא דורש שלמות

אך יהושע וכלב אמרו "עלה נעלה" (י"ג, ו). הקב"ה לא דורש מאתנו שלמות, הרי אף בים לא היינו ראויים כמו שכתוב "וימרו על ים בים סוף", ובכל זאת קרע לנו את הים באותות ומופתים. וכן על המן התלוננו, ואף על פי כן אנו ניוונים מדי יום מהמן. כן עתה לא ידקדק עמנו ויוריש מפנינו את יושבי הארץ. וביותר, הרי לאחר חטא העגל עשו בני ישראל תשובה. כדאיתא בפרקי דר"א (פ"ג) שביום האחרון שעלה משה למרום, לנו כל ישראל בתענית ובכו בכי רב, ונתבשר להם ברדתו כי מחל להם הקב"ה, ונקבע יום זה למחילה לדורות כיום הכיפורים. ומחמת כך אמרו יהושע וכלב כי כבר התרצה לנו הקב"ה וממילא "עלה נעלה וירשנו אותה" הוא יוליכנו קוממיות לארצנו, ויוריש מפנינו את הענקים מהערים הבצורות. וזו דרכו של היצר להשיג מהאדם את הצער והחרטה שליווהו אחר חטאו ואת חזרתו בתשובה, ותחת זאת מזכיר לו גדול עוונותיו מימי קדם. ובוה חטאו המרגלים שזכרו עוונותיהם ושכחו תשובתם שהתקבלה לפני ה', ומתוך כך חשבו שלא יגאלם הקב"ה. על דרך זו, אם נשאל כל איש ישראל האם אתה מאמין בשכר הגדול הניתן ללומדי התורה, בודאי יענה כי הוא מכיר בכך, הרי הגמרא אומרת (ברכות ל"ד, ב) "כל הנביאים לא התנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ותלמיד חכם עצמו עין לא ראתה אלוים זולתך", ודאי כי שכרו רב ועצום לבלי שיעור, ואשרי מי שאוכה לכה וכשנשאל אותו אם כן מדוע אתה מבטל את זמנך מלימוד, ובעקבות כך אף מתגרשל בשמירת המצוות, יענה שאמנם "פה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חי העולם הזה" (אבות, י"ג), אך שכר זה ניתן רק לפורש מכל עניי העולם הזה, ויושב בבית המדרש יומם ולילה, ומחשבותיו דבוקות בה' ובתורתו. אך איש פשוט הלומד למקצוע, ללא כוונה לשמה ולא יורד לעומקה של הלכה ואין מחשבותיו דבוקות רק בבוא יתעלה, לא עליו נאמרו הדברים. ובוה מכשילו היצר הרע, כשמראה לאדם מחד כמה גדולה מעלתו, ומאיך מכשילו בשפלות מדומה. אכן באמת זוהי טעות מעיקרה. כאשר נתבונן היטב נמצא כי לא החמירה התורה כלל על האדם, ולא חייבה התורה בעל הבית שלא יתעסק בעסק כלל וילמד יומם ולילה, ואף בכל המצוות, לא החמירה התורה כלל. על כך מתרעם הנביא (מכה נ, א) "עמי מה עשיתי לך, ומה הלאיתך, ענה ב". הרי לא נתתי לך דברים קשים, רק כגדל דרגתך, ומדוע נרפית מהעבודה המוטלת עליך כדרגתך ויכולתך. ה' יזכנו להכיר בכוחותינו הגדולים ולנצלם לעבודת הקודש.

בית הוראה הכללי ירושלים

באשוחת המדרגות בין המדרגות

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדרים

להנצחה בעלון באמצעות

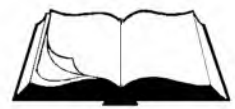
בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 436

שאלות המצוות

סיון תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לעבור לפני האומר קדיש

שאלה: האם מותר לעבור בפני מי שאומר קדיש?
תשובה: כשם שאסור לעבור נגד המתפלל, כך אסור לעבור נגד האומר קדיש ("שערי תשובה" ריש סי' נ"ו בשם "ברכי יוסף", ו"כף החיים" סי' נ"ה ס"ק ט'). והאסור הוא מתחילת הקדיש עד "דאמירן בעלמא ואמרו אמרן" "כף החיים" סי' נ"ה ס"ק ט', "הליכות שלמה" תפילה פרק י' הל' י"ד, והגר"ש"ז אויערבך זצ"ל).

התחיל סעודתו בראש חודש ושתה כוס יין בלילה

שאלה: התחיל לאכול בראש חודש קודם שקיעת החמה, ובירך ברכת המזון על הכוס אחר צאת הכוכבים. בברכת המזון צריך להזכיר "ייעלה ויבא", כיון שאזילון בתר תחילת הסעודה, (כמבואר בשו"ע סי' קפ"ח, ומשנ"ב ס"ק ל"ד), האם גם בברכת מעין שלוש אחר שתיית הכוס יזכיר ראש חודש?
תשובה: אף שבברכת המזון חייב להזכיר ראש חודש כיון שזו היתה סעודת ראש חודש, אבל כוס היין אינה חלק מהסעודה (ולכן גם אם שתה בסעודה צריך לברך עליה שוב ברכת "הגפן"), ונחשב שתייה חדשה בלילה ולא מזכיר בו ראש חודש. וכן הנהגים בסעודה שלישית לשתות יין של ברכת המזון (משנ"ב סי' רצ"ט ס"ק י"ד) לא יזכירו מעין המאורע של שבת ("לחם הפנים" על הקיצוץ"ע סי' מ"ד סעיף י"ז).

ברכה על בליעת אוכלין

שאלה: הבולע סוכריה או שוקולד קטן בלי ללעוס כלל, האם צריך לברך?
תשובה: איתא בגמרא (פסחים קט"ו): בלע מצה יצא, בלע מרור לא יצא, ע"י שם. ומפרש הרשב"ם שיצא במצה כיון שסו"ס זוהי אכילה, ע"י שם. הגם שלא מרגיש בטעמה כלל. כמו כן בכל מאכל, לא צריך שיהנה בשעת אכילה, וכל ששם אכילה עליו צריך לברך (ע"י "ביאור הלכה" סי' תרי"ב סעיף א' ד"ה ככותבת, הבולע אוכלין ביו"כ, ויש בה שיעור חייב על אכילתה).

אוכל ביצה לצחצח את קולו

שאלה: האוכל חלבון ביצה חיה כדי לצחצח את קולו, האם צריך לברך "שהכל"?
תשובה: כתב בספר "מחזיק ברכה" האוכל חלבון ביצה כמות שהיא לצחצח קולו אף שאינו נהנה בטעם מאכילתו, הוא נהנה במזונות (מובא ב"שערי תשובה" סי' ר"ד ס"ק י"ז). מבואר דכיון דסו"ס הגוף ניזון מזה חייב לברך עליו. ומה"ט מי שהוא מצונן ולא מרגיש כלל טעם באוכל, בכל זאת חייב לברך, דסו"ס הגוף ניזון מהמאכל.

תקנת עזרא בערב יו"ט

שאלה: מתקנת עזרא שהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני כבוד השבת אבל לא בערב שבת (שו"ע סי' רמ"ב סעיף א'), ומפרש המשנ"ב (סי' ה') שיהא פנויים להתעסק בצרכי שבת. האם חלה גם בערב יו"ט תקנת עזרא שלא לכבס?
תשובה: כתב השו"ע (סי' תקל"ד סעיף א') שאין מכבסים במועד, ומפרש המשנ"ב (סי' א'), והטעם כדי שיכבס מערב יו"ט לצורך יו"ט, ע"י שם. משמע שלא תקנו לאסור כביסה מערב יו"ט, ואולי הטעם היות שמותר לבשל ולאפות וכו' ביו"ט, אין חשש כל כך שלא יספיק להם שמחת יו"ט (ועי' פמ"ג שם אי"א ס"ק א') שהעיר שלכאורה היה עדיף לכבס לפני ערב יו"ט, ע"י שם).

שכח להקדש וכבר בירך ברכת "הגפן"

שאלה: בשבת בבוקר התחיל סעודתו ושתה קצת יין (פחות מרביעית), וזכר ששכח להקדש, מה עליו לעשות?
יסוד השאלה הוא, אם זה היה בליל שבת, היה לוקח כוס מלאה ברביעית יין, ואומר עליו ברכת קידוש "אשר קדשנו... ברוך... מקדש השבת", בלי ברכת "הגפן" (שהרי כבר בירך לפני כן), ויוצא בזה מצות קידוש. אבל בשבת בבוקר כל הקידוש הוא רק ברכת "הגפן", ואת זה הוא כבר בירך, ולא יצא כלל מצות קידוש היות שהיה פחות מרביעית, ואפילו היה רביעית יש לדון היות שלא כיוון כלל לשם קידוש.

גינון החצר בבנין חדש בשנה השביעית

שאלה: הקונה דירה ועומד להיכנס אליה לאחר סוכות (תשפ"ב), בתוך שנת השמיטה וא"א להיכנס לבנין בלי אישור מהעירייה שהכל תקין (טופס 4), ואחד הדברים שהוא חייב לעשות זו גינה בחצר עם עפר וזרעים, מה עליו לעשות?

תשובה:

א. היות שכבר קנו את הדירה, אם כן הוא נחשב לבעלים על הקרקע, ואפילו אם הקבלן חילוני, אם הוא יעשה את הגינון בשנת השמיטה, הרי הבעלים עוברים במצות "עשה" של "שביתת שדה" (תוספות רבינו אלחנן, תוספות ר"ד ע"י ט"ו): "מנחת חינוך" מצוה שכ"ו, וע"י "דרך אמונה" שמיטה ויובל פרק א' הל' א', "ציון ההלכה" הל' א' שכן משמע ברמב"ם במנין המצוות).
ב. כמו כן לא יועיל להקנות את הקרקע לגוי למשך שנת השמיטה, שהרי גם בקרקע של גוי אסור לעבוד, דהא קי"ל אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע ממצוות התלויות בארץ ("דרך אמונה" הל' שמיטה ויובל פרק א' ס"ק ב').

ג. לכן העצה היא, להתנות מראש עם הקבלן שכולם מוותרים על הגינון, ואולי ע"י"ז אפשר להשיג את האישור גם בלי הגינון.

ד. אם בעירייה לא מסכימים לכך היות שהם מקפידים על נוי העיר, יש לסכם אתו שהוא יעשה את כל הגינון עוד לפני השנה השביעית בחודש אלול, ואז הכל יהיה מוכן לזמן הכניסה לדירה.

ה. עוד עצה יש, לבקש שיעשה רק דשא סינטטי ופרחים סינטטיים בכל החצר, ואז אפשר לעשות כן אפילו בשנת השמיטה.

ו. אם אין לו עצה לצאת מזה, ויעשו גינון בעל כורחו, כגון שיש לו שכנים חילוניים, יש לו להפקיר את חלקו באותו הקרקע, כעין שמצינו במשכיר בהמתו לגוי, שמחויב להפקיר חלקו לפני שבת כדי שלא יעבור על שביתת בהמתו (שו"ע או"ח סי' רמ"ו), כך יש להפקיר את חלקו שלא יעבור אסור שביתת קרקע ("דרך אמונה" שם ס"ק ט'), "חוט שני" הל' שמיטה פרק א' ע"י ע"י בשם "מנחת חינוך").

ז. כאשר מפקיר את חלקו אין השכנים זוכים ממילא בחלקו ("חוט שני" פרק א' הל' א'), "שערי הציון" ס"ק צ"ד, ודלא כ"שער המשפט" סי' ער"ה, ולכן מיד לאחר השמיטה יוכל להחזיק שוב בקרקע ולקנות את חלקו.

ברכת התורה בתפילת מעריב

שאלה: הישן בצהרים כדי שיהיה לו כוח ללמוד טוב יותר בשעות אחר"צ והערב, האם צריך לברך ברכת התורה לאחר שהוא קם?
תשובה: פליגי הפוסקים האם לאחר שנית קבע ביום צריך לברך ברכת התורה (שו"ע סי' מ"ז סעיף י"א), והיות שהוא ספק ברכות, המנהג הוא שלא מברכים על שינת קבע ביום (משנ"ב שם ס"ק י"ג, וביה"ל סעיף י"ג סוד"ה המשכים, והגר"ש אלישיב זצ"ל מובא ב"ביאורים ומוספים" שם אות 17). בכל זאת טוב שיכוון בברכת "אהבת עולם" לפטור ברכת התורה לצאת דעת רוב הפוסקים המחמירים בזה (משנ"ב שם ס"ק י"ג).

לוי לעבור לפני המתפלל

שאלה: האם מותר ללוי לעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידי הכהנים?
תשובה: יש מתירים (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ספר "אשי ישראל" פרק כ"ט הערה נ"ד בשם בעל "מנחת שלמה", וספר "הליכות שבת הלוי", סדר היום פרק י"ג סעיף ט'), ויש אוסרים (הגר"נ קרליץ זצ"ל, והגר"ח קניבסקי שליט"א), ומהצדדים ודאי שרי.

לעבור לפני הסומא

שאלה: האם מותר לעבור בפני סומא המתפלל שמו"ע?
תשובה: יש שני טעמים שאסור לעבור:
א. משום שגורם לבטל כוונת המתפלל ("מאמר מרדכי") ולפ"ז אם מכסה עיניו בטלית מותר.
ב. משום שמפסיק בין המתפלל לשכינה ("חיי אדם").
ולפ"ז אין לעבור גם לפני סומא המתפלל שמו"ע, משום הטעם של שכינה (מובא בביה"ל שם).

תשובה:

- א. יש מצדדים שאולי מספיק למלא כוס ולומר רק את הפסוקים שנוהגים לומר לפני הקידוש, וישתה בלא ברכת "הגפן" (עיי' שו"ת "מנחת שלמה" ח"ב תשי"ה).
- ב. ולמעשה לצאת מכל ספק, ישמע את הברכה מאחר שלא שתה יין, וכמובן שיברך על כוס מלא, ויכוון לצאת בזה, או שיעשה הפסקה גמורה ויברך ברכת המזון, ויתחיל סעודה חדשה עם קידוש.
- ג. ויש לדון שמא מספיק לשאול יין משכנו וכיון שלא היה דעתו על יין זה יכול לברך עליו ולצאת ידי קידוש.
- ד. במקום שיש חמר מדינה ולא היה דעתו לשותות בשעה שבירך על היין, וגם לא היה לפניו, יכול לעשות עליו קידוש ולברך מכיון שבאופן זה ברכת היין לא פוטרתו (משנ"ב סי' קע"ד ס"ק ג').

שימוש בשבת בכלי פסח

שאלה: באמצע השנה נשבר הטירמוס של חמץ, האם אפשר להוציא מהארון את הטירמוס של פסח, או שנחשב למוקצה?

תשובה:

יש סוברים כיון שמקפיד לא להשתמש בו בשאר ימות השנה, הר"ז כמו מוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור להשתמש בו ("שבות יצחק" מוקצה פרק א' אות א' בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים שמותר לטלטלו ולהשתמש בו כיון שזה מיועד לסוג שימוש הזה (לא היום רק למחר), אין זה נחשב מוקצה מחמת חסרון כיס (בעל "שבת הלוי" זצ"ל קובץ "מבית לוי" ח"ו עמ' מ"ו, "חוט שני" ח"ג פרק מ"ו סו"ק א', ועיי' שש"כ פרק כ' הערה ע"ד בשם הגר"ש איועריב זצ"ל שמסתפק בזה).

ביטול תפוחי אדמה בסיר שהיה בו מרק בשרי

שאלה: בליל שבת הורידו סיר מהפלטה ונשאר בו מרק בשרי, במוצאי שבת העבירו את המרק לכלי אחר, וביום ראשון שטפו את הסיר ובישלו בו תפוחי אדמה, האם מותר לאוכלם ביחד עם חלב?

תשובה: כשהורידו את הסיר עם מרק בשרי בליל שבת, והוריקו את כל המרק, אם כן עד יום ראשון בצהרים הוא יותר מעלי"ע, וא"כ הטעם הבשרי שקיבל כשהיה חם הוא נטיל"פ, ומותר לאוכלם עם חלב.

אולם כיון שנשאר בו מרק עד מוצאי שבת קודש אפילו שהמרק קר, יש בו משום 'כבוש', ונבלע בסיר במוצאי שבת מאותו מרק בשרי, נמצא שביום ראשון בצהרים הסיר הוא בן יומו, ואסור לאכול את תפוחי האדמה עם חלב.

רבית במתנה

שאלה: ראובן נתן מתנת בר מצוה לבן של שמעון, האם מותר לשמעון בשנה הבאה לתת מתנת בר מצוה לבן של ראובן, או שיש בזה משום רבית?

תשובה:

- א. היות שאין כאן חוב כלל לא שייך בזה שום רבית, ומותר.
- ב. רק אם נתן לו מתנה על מנת שיתן לו מתנה בחזרה עד זמן מסוים, והגיע הזמן ולא נתנו, אסור להחזיר יותר בגלל איחור התשלום, שזה כמו תשלום חוב שיש בו רבית. וגם להחזיר אותה מתנה אם עלה המחיר אסור אלא לפי המחיר הישן, וגם הנתנה הראשונה היתה באיסור הלואה סאה בסאה.

להוסיף תשלום על דמי ניזק

שאלה: ראובן שבר את החלון של שמעון, האם יכול לשלם יותר ממה שהניק או יש בזה משום רבית?

תשובה:

- א. אם אומר לו שהוסיף עוד חמישים ₪ משום צער ועגמת נפש, מותר.
- ב. אם מבקש מהניזק להאריך לו התשלומין, ובגלל זה יוסיף לו חמישים ₪, אסור.

מעשר כספים מתשלומי נזק

שאלה: ראובן הניק לשמעון ע"י גרמא, ופסדו מדיני אדם, ובכל זאת שילם לשמעון כדי לצאת בדיני שמים, האם שמעון צריך להפריש מהתשלום מעשר כספים?

תשובה: הגם שמן הדין לא חייב לשלם לו, בכל זאת כסף זה בא למלא את ההפסד שנגעה לו, ואין זה נחשב כהרוויח ממנו, ואינו צריך לתת מזה מעשר כספים.

לשקר ולומר 'כהן אני'

שאלה: כתוב במשנה (הוריות י"ג), שאם יש כהן ולוי פצועים יש להציל את הכהן לפני הלוי (משום "ויקדשתו"), הגם שהלוי ימות ע"י. אדם שמונה במצב אנושי, האם מותר לומר לחבירו 'הצלה' שהוא כהן, ועי"ז יצילוה לפני השני המונח לידו?

תשובה: מותר לשקר ולומר 'כהן אני' כדי להציל את עצמו, שפיקוח נפש דוחה איסור שקר (הגר"ח קניבסקי שליט"א). ושמה חייב לשקר היות שע"י זה יציל את עצמו (הגר"ר דב לנדו שליט"א).

למחות בשכן שמרחיב את דירתו

שאלה: רוצים לבנות בנין גדול, ועי"ז השכן שגר בבנין הצמוד לא יוכל לראות לכיוון ההוא, האם יש לו זכות למחות שלא יבנו שם?

תשובה: אם השכן הבונה מרחיב שני מטר מהגדר שבין החצרות כנהוג כנהוג, עפ"י דין תורה מותר לו לבנות ואסור למחות כנגדו.

צילום דברים פרטיים במשרד

שאלה: העובד במשרד, האם יכול לצלם דברים פרטיים במכונת הצילום של המשרד (שבין כך מצלמים שם מאות צילומים בחודש), או לא?

תשובה: כל משרד קובע את הכללים, אם הבעלים מסכימים שהעובדים ישתמשו קצת לצרכים פרטיים מותר, וכן להשתמש במחשב לצרכים פרטיים תלוי בזה.

ואם הבעלים מקפידים ולא מרשים אפילו צילום אחד לצורך פרטי (והרבה עושים כן דא"כ אין לדבר סוף), הר"ז גזל מי שמשתמש לצורכי עצמו.

באחד המשרדים כתבו: 'מי שמדפיס במחשב צרכים אישיים, הר"ז כמדפיס לעצמו מכתב פיטורין!!!'

גדרי חיוב תשלומי שדכנות

שאלה: כשגורמו את השידוך, האם יש חיוב לשלם לשדכן באותו היום משום "ביומו תתן שכרו"?

תשובה:

א. שדכן שפעל מדעת עצמו, בלי שהצדדים שלחוהו, חיובו הוא משום 'יורד לשדה חברו שלא ברשות', שאם הוא שדה העשוי ליטע מקבל שכרו, משלם כמנהג המדינה, אבל אין בזה דין של "ביומו תתן שכרו" רק כשאר חיוב כספי (עיי' קצה"ח סי' ע"ה ס"ק י"ג, "פתחי תשובה" חו"מ סי' פ"ט ס"ק ב', שו"ת "שבת הלוי" ח"ו תשי"ז ר"ב אות ג').

ב. שדכן שנשלח ע"י המחנותנים להציע את השידוך, הר"ז ככל פועל ששלחו לעשות מלאכה, ואפילו אם לא קצצו עמו הדמים צריך לשלם לו כפי מנהג המדינה, וכפי הנהוג לשלם במקום הזה (אם אין המחיר ברור בשוק, נותן לו את המחיר הפחות שבשוק, כמבואר בה' פועלים, שו"ע סי' של"ב סעיף ב').

ג. בשני האופנים של השדכנות הנ"ל, אם לא יצא השידוך לפועל, אין צריך לשלם לשדכן כלום עבור מלאכתו, היות שזה בגדר 'קבלן', שהחיוב הוא רק עבור התוצאה.

ד. בזמן הרמ"א (סי' קפ"ה סעיף י'), היה מנהג שמשלמים לשדכן בזמן הנשואין, אבל בזמננו המנהג לשלם עם גמר השידוך, בשעת היוארט', או במסיבת האירוסין.

וא"כ חייב לשלם מיד משום "בל תלין", ולפ"ז אם היוארט' או האירוסין נערכים בלילה, צריך לשלם עד עלות השחר.

ה. אולם חיוב זה לשלם ביומו הוא דווקא אם הפועל תובעו (שו"ע חו"מ סי' של"ט סעיף י'), אבל אם לא תבעו אינו עובר ב"בל תלין" כלל, עיי' שם. ולפ"ז באופן רגיל שהשדכן לא בא לתבוע מיד דמי השדכנות, א"כ אין דין "ביומו תתן שכרו" (כמבואר בגמרא ובשו"ע שם סעיף ח'), רק עובר משום 'אל תאמר לרעך לך ושוב'.

ו. וכתב ה"חפץ חיים" זצ"ל, וז"ל: יש אומרים דאפילו אם לא תבעו יש להיזהר לסלק לו השכירות בזמן, רק שאינו עובר בלאו (ספר "שער המשפטי"), עכ"ד ("אהבת חסד" פרק ט' סעיף י"א).

מתווך המוסיף על מחיר הדירה

שאלה: מתווך שאל את המוכר למחיר דירתו, וענה מליון ₪, אמר המתווך שינסה למכור את הדירה במחיר גבוה יותר, ויקח את ההפרש לעצמו בתורת דמי תיווך, האם מותר לעשות כן?

תשובה: אם הדבר נעשה בידיעת המוכר, נמצא שהסכום הנוסף מעל המחיר שאמר המוכר לכתחילה, לגבי המוכר הוא דמי התיווך, ולגבי הקונה מחיר הדירה הוא המחיר הגבוה.

אולם אם המתווך הוסיף למחיר הדירה מבלי ידיעת הקונה ובלי ידיעת המוכר, ולוקח את ההפרש לכיסו, הרי הוא גוזל את הקונה, היות שהוא נותן את הכסף כתשלום על הדירה (אבל לגבי המוכר לא נחשב גזל היות שהסכים למחיר הנמוך), (הגר"מ רובין שליט"א, "היכלא" ח"ט עמק רצ"ג).

אמנם להוסיף, גם באופן הראשון שהמתווך הוסיף על המחיר בידיעת המוכר, אין ראוי לעשות כן כלל, היות שרגילות התשלום לתיווך הוא פחות מכך הרי הוא גורם לקונה לשלם יותר.

שבירת הכוס תחת החופה

שאלה: מדוע בשמחת אירוסין (כתובת תנאים) המחנותנים שוברים את הצלחת, ותחת החופה החתן שובר את הכוס?

תשובה: המנהג שבזמן החופה החתן הוא ששובר את הכוס "זכר לחורבן" (רמ"א אה"ע סי' ס"ה סעיף ג'), משום ששמחתו שלמה שכבר הגיע ליום הנשואין. אבל בזמן כתיבת התנאים המנהג שהמחותנים שוברים את הצלחת, היות שזה עיקר השמחה שלהם שטרחו למצוא שידוך עבור ילדיהם, ושמחת החתן עדיין לא שלמה ("שולחן העזר" ח"ב דף מ"ט ע"ב). ויש מקומות שנהגו שגם בזמן החופה אחרים שוברים לפני החתן ("שדי חמד" מערכת ז' אות י"ב, שכן נוהגים במקומו).

סגולה נגד מחלה בראש

שאלה: מהי הסגולה שיש להתחזק בה כאשר יש את המחלה בראש, ר"ל?

תשובה: כתוב בחז"ל שלא נברא הראש אלא ללבוש עליו תפילין, ולכן יש ללמוד הלי' תפילין וישועת ד' כהרף עין (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 12

פרשת שלח תשפ"א

עלה נעלה כי יוכל נוכל

א נקדים בשאלה ע"פ דברי הגמ' בסוטה (נה), אומרת הגמ': "האנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל" וגו' אמר ר' חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה - "כי חזק הוא ממנו" וכו' כביכול אפי' בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם, ע"כ. ופרש"י: בעל הבית - אדון העולם, אינו יכול להוציא כליו - אם הפקידים שם. ולאכזרה דברי הגמ' שלא גדול, מה מבטא המשל של בעה"ב וכליו לענין הקב"ה והכנעני? וגם מדוע אין בעה"ב יכול להוציא את כליו, וביותר צ"ב, מהו הדבר ה"גדול" שדברו המרגלים, הלא דברו דיבורי כפיה ואפיקורסות, שדיבורים אלו הם קטנים ביחס למה שהוציאו דירת הארץ, וא"כ צריכים להביא אותם לב"ד ולהעניש אותם. ומדוע זה נקרא בגמ' "דבר גדול", דנראה שבא ללמדנו משה?

ב ולהבין את הנושא והיכוח שהיה כאן, נצייר את זה בן תורה צעיר, שהגיע לשיבה עם כל הרצונות הנעלים שיש לכל בן תורה, לעלות ולגדול בתורה וביראת שמים, ובמידות טובות. ויש לו השאיפות הכי אמיתיים. אבל הנה פתאום קרה לו דבר נורא, החברות הטוב עזב אותו לאנחות... מנסים להציע לו משהו אחר, אבל הוא לא מתאים לו. נו מה אפשר לעשות, הוא כ"כ רוצה ללמוד אבל הוא פשוט לא יכול... מה, הוא ישב "סדר" שלם לבד? הוא פשוט לא מסוגל... העסק נראה אבוד!

וכך יש אין ספור דוגמאות. פעם הוא לא יכול לישן, כי מפריעים לו, ופעם, הוא לא יכול לקום, כי לא העירו מספיק חזק. ולהתפלל הוא לא מסוגל כי המזגן מפריע לו מעל הראש, ובישיבה מתפללים מידי לאט או מידי מהר. ובשיעור הוא לא יכול להקשיב כי כל הזמן יש איזה בחר ששואל שאלות. ואיך הוא יכול להתנהג עם החברים יפה, בזמן שהם לא מתנהגים איתו יפה?

בקיצור, הוא כל הזמן רוצה לעלות להתעלות, אבל מה אפשר לעשות - "לא נוכל לעלות", אני פשוט לא יכול לעלות! מה באמת רוצים ממנו, הרי באמת הוא לא יכול! וכו' וכו' לא צודק?!

ג אבל התשובה לזה ביסוד גדול שנתבאר בפרשה של הכרובים, הנה מקום הכרובים נתבאר ששם היה עיקר השראת השכינה שבמשכן, שלכן כתוב "ונועדתי לך שם ודברתי איתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים" וגו'. וכתוב בפסוק "והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת פניהם איש אל אחיו" וגו'. והיינו שענין הכרובים מסמל על הקשר בין הקב"ה לכלל ישראל, וזה מש"כ בב"ב (נצ). שאם ישראל עושין רצונו של מקום אז "פניהם איש אל אחיו", וכשאינו עושין רצונו של מקום "פניהם לבית".

אמנם מקשה רבינו "נפש החיים" (ש"א ע"ט) מדוע כשאין ישראל עושין רצונו של מקום הופכים שני הכרובים את פניהם, הלא כיון שישראל הם אלו שלא כראוי, א"כ רק הכרוב שמסמל את ישראל היה צריך להפוך פניו, ואילו הכרוב שמסמל את הקב"ה היה צריך לישראל ישר? אלא מבאר ה"נפש החיים" לפי מה שהבאנו את הפסוק "אני לדודי ודודי לי" שהיה זה הדדי, שלפי איך שישראל מתנהגים כלפי השי"ת, כך השי"ת מתנהג עמם, ע"ש בדברי הנפלאים.

וזה היסוד הנפלא, שאיך שישראל מסתכלים על הקב"ה כך הוא ג"כ מסתכל עלינו. אם אנחנו עם הפנים ישר אליו, הדיינו שאנחנו עושים רצונו ית', אז גם הוא עם הפנים ישר אלינו. ואם ח"ו הופכים את הפנים אז גם הוא ית' כביכול מסבב הפנים. (וזהו ההסתר פנים).

וכן כתוב ג"כ בב"ב: "זה שאמר דוד המלך ע"ה" "צֶלַע עַל יַד יְמִינִי", היינו שכמו הצל של איזה דבר אנו מכוון רק כפי תנועתו אותו הדבר לאן נוטה, כן בדמיון זה כביכול הוא ית' שמו מתחבר לטוֹת העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה. (ודומה לדבר ב"מראה", שמראה לאדם כפי מה שהוא עושה מול המראה). ועוד מביא שם מאמר מהזה"ק (פ תפוח קדש): שהעולמות העליונים תלויים בעולמות התחתונים. ולכן אם האדם נמצא בהארת פנים מלמטה אז כך מאירים לו מלמעלה, ואם הוא עומד בעצבות נותנים לו עצבות כנגד זה, ולכן "עבדו את ה' בשמחה", כי שמחת האדם מושכת אליו שמחה אחרת עליונה, ע"ש.

וזה התשובה לכל אלו שרוצים ולא יכולים... "ה' צֶלַע עַל יַד יְמִינִי" - לפי איך שתנהג אתה, כך יתנהגו כלפיך. מי שנמצא בשמחה בעבודת ה', אז מושפע עליו כנגד זה שפע של שמחה, וחי' כשאדם בעצבות, אז לא רק שאין לו סיכוי לשמחה, אלא להיפך, מושפע עליו שפע של עצבות, ל"ע.

ולכן להאדם אומר שהוא "לא יכול", אז באמת הוא לא יכול, כיון שזה "השפע" שמושפע עליו כפי הנהגתו, אבל אם האדם למרות כל הקשיים, לא נשבר, ומראה שהוא "כן יכול", אז באמת הוא יכול.

וזה מש"כ בפרשת דברים, שבנ"י אמרו: "אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו, ערים גדולות ובצורות בשמים, וגם בני ענקים ראינו שם", בני ישראל לא מסכימים בשום אופן להכנס לכזאת ארץ מסוכנת ומפחידה. אבל אומר להם משה רבינו: "לא תערצון ולא תיראון מהם. ה' אלוהיכם ההולך בפניהם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם". כמו שבמצרים אתם מצידכם לא עשיתם כלום, אלא ה' לבדו הכניע את מצרים האדירה, כך גם יכול ה' לעשות לכנעני, וא"כ אין לכם ממה לפחד. אבל בני"א לא אבו לשמוע..

לכן אמר להם: "ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוהיכם", והעונש - "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה" וגו'. למה ניתן להם כזה עונש? אלא מכיון שאינכם מאמינים שביכולת ה' להכניסכם לא"י ולהכניע את כל אויביכם, לכן באמת השי"ת לא יכניס אתכם אלא "במדבר יפה פלומרים". כמו שביארנו שכך היא הנהגת השי"ת.

ד ויש כאן עוד יסוד חשוב בענין הבחירה [שהרמב"ם ב"ה מהל' תשובה כתב ע"ז שהוא עיקר גדול והוא עמוד התורה והמצוה]. המסליל ישרים מקדים בתחילת פ"א: "שהנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו ית', והם הם התאוות החומריות, אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי... ונמצא שהוא משם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב ובין למעט הנה הם

נסיונות לאדם. העוני מצד אחד והעושר מצד אחד... השלום מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור וכו'". כל רגע שהאדם חי בעוה"ז, הוא חי עם התמודדות

אמאמר' הגאון זצ"ל היה מספר, שבעיר מינסק שבברסיה, לפני המהפיכה, היה ידוע אדם עשיר מופלג, ושמו ר' ברוך זלדוביץ, שהיה ג"כ ת"ח גדול, וגודל פורון כספו עובר השיבות הק, א"א בכלל דואג ונותן לשיבות, עוד יותר ממה שנתן לעצמו. ויהי היום, ונעשתה המהפכה הבולשביקית, וכהרף עין נעשה נקי מכל נכסיו ממש, ונהיה עני מרוד שצריך לחזור על הפתחים. קם ר' ברוך ובמר נפשו נסע לבריסק, אל מון הגר"ח זצ"ל רבו המובהק, ואמר לו: רבי, אין לי טענות חס וחלילה על הקב"ה. משום שמה שעניו קבלתי היה בחסדו וטובו ית'. ברצונו נתן וברצונו לקח, אין שמו הגדול מבורך. אבל אם זה מה שקרה לי, מסתמא חטאית באיזה משהו, ולכן הגעתי לרבה גימיר לי מה לתקן...

אמר לו ר' חיים: דעו לי, שסטונות רופאנו לאדם רפואה רחוקה, עד שהוא מקבל לתור רופא, הוא עובר כמה נכמה שלבים. בהתחלה הוא נכנס למחלקה אחת ששם מלמדים אותו דברים פשוטים ויסודיים לכל מתלמד, ואחרי שהוא עובר בחינה ומצליח שם, מעבירים אותו למחלקה אחרת ששם לומד דברים יותר קשים. וכן הלאה. דע לי שמה שידעת מנכסך, זה לא משום שחטאת ח"ו. אלא להיפך. בהתחלה ניסו אותך בנסיון של העושר, וכיון שעמדת בו בהצלחה מרובה, החליטו להעביר אותך למחלקה השנייה של נסיון העוני, לבדוק אותך האם גם בזה אתה מצליח. זה ההתמודדות של האדם בחיים.

זהו מה שהיה כאן, כשמהרה רבינו שלח אותם לבדוק האם יש בא"י אנשים גיבורים או חלשים, לא שלח אותם לדעת האם אפשר להלחם בהם או לא. ודואג גם את טוב חזקים, לחמו בהם. רק משה רבינו רצה לדעת באיזה נסיונות הקב"ה ממידת א"י כלל ישראל, כדי לדעת א"י להתמודד איתם. אם הארץ היא שמנה אז יש את נסיון העושר וצריך להתמודד איתו בצורה מסוימת, ואם הארץ רזה, אז זה כבר מחלקה אחרת של נסיון העוני, שצורת ההתמודדות איתו שונה. וכן צריך לדעת מי העם היושב בהם "החזק הוא הירפה המעט הוא אדם רב". שגם זה נסיונות. שאם הוא עם חלש, אז יש נסיון שלא לרחם עליו, ואם הוא חזק, הנסיון הוא במידת הבטחון בהש"ת. תמיד יש נסיונות, תמיד יש התמודדות.

וכן במבאר הרב דסלר זצ"ל בכמה מקומות בספרו, שכל עניני עוה"ז הם "כלים" לעבודת ה', העושר הוא כלי לעבודת ה', והעוני הוא ג"כ כלי לעבודת ה', וכך בכל מצב הוא טוב והן רע, צריך לדעת שיש פה כלי לעבודת ה', ומוטל עליו לצלול כראוי. ומבאר הרב דסלר שסוגי נסיונות אלו הם לפי מה שהוא עצמו. זהו אומרים כלב ויהושע לכלל ישראל "אך בה' אל תמורדו" וממילא "אתם אל תראו את עם הארץ", משום שאם נבטח בה' בכל ליבנו, אז הנהגתו עמנו תהיה באותה צורה, ולא תהיה שום בעיה לנצחם.

כלב ויהושע לימדו את העם את שני היסודות האלו, שהנהגת הש"ת עם האדם הוא לפי מה שהאדם נוהג. וכל הנסיונות הם לפי מצב האדם. משום שהנסיונות הם כלים לעבודת ה', וכל אחד לפי מצבו ונתונים לו הכלים לעבודת ה'. [וכמו שכותב הרמב"ם בה"ל תשובה (פ"ט) שאם נעבוד את ה' בשמחה אז הש"ת יסיר מאיתנו המפריעים לעבודתו כדי שבאמת נוכל לעבוד בשמחה, ואם ח"ו להיפך, אז באמת יהיו מפריעים בעבודת ה']

ולכן כשיש לאדם כל מיני מפריעים, אם אז הוא יתחיל להתלונן ולבכות שהוא לא יכול, באמת הוא לא יכול. אמנם אם יבין שהמפריעים האלו הם כלים לעבודת ה', א"כ אדרבה הוא יעשה כל טעדיק לא להיכנע למפריעים, אלא לנצלם לעבודת ה', ואז יסורו המפריעים.

זה אומר כלב למרגלים. "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל!" למה אתם מיואשים, שאתם רואים כאלו גיבורים? הרי הגיבורים האלו הם סה"כ כלים לעבודת ה', ואם אתם תתחזק בעצמניו שאנו יכולים להילחם עמם אז באמת "נוכל". דכשנתחזק בעצמנו את ה"עלה" אז באמת "נעלה", ונשתזק את ה"נוכל", אז באמת "נוכל".

ומה אומרים המרגלים - "לא נוכל לעלות, כי חזק הוא ממנו". אומרים חז"ל: כביכול כלפי מעלה אמרו. "דבר גדול אמרו מרגלים באותה שעה", המרגלים באמת אמרו "דבר גדול", לשיטתם. דכיון שבחוסר בטחון בהש"ת אמרו "לא נוכל לעלות", אז ממילא הש"ת יסייע להם שלא יוכלו לעלות. וא"כ התוצאה הברורה היא "כי חזק הוא ממנו" - כביכול אין בעה"ב יכול להוציא כליו משם. והב"י נפלא לפי ה"ל, משום שהכנענים הם ג"כ "כלים" לעבודת ה'. אבל כשהבטחון שלנו פגום, משתנים ג"כ הכלים. ממילא כשלישראל היה בטחון בהש"ת, היו הכנענים כלים, שעל ידם יוכלו ישראל להתחזק בבטחון בקב"ה. אבל כיון שפגמו במידת הבטחון, ממילא נוצר המצב שכביכול אין בעה"ב יכול להוציא את כליו משם, דכביכול אין הקב"ה יכול להוציא את הכנענים מא"י.

זהו הדבר הגדול שאמרו המרגלים. דכיון שלפי טעותם אינם יכולים להילחם בכנענים, ממילא אמרו שגם הקב"ה לא יסייע להם. והיתה כאן כביכול "צדקות" מצידם. שאמרו, הרי הליכנס לארץ ישראל לא יזי במידת הבטחון גרידא, אלא צריך שיהיה ראויים מצד עצמיהם להיכנס לא"י, ואז יסייע ג"כ שובטם בה' שיצילו. אבל מחמת שעברו כמה פעמים על דצונו יתברך, א"כ שוב איננו ראויים להיכנס לא"י, וממילא כיצד נהיה בטוחים שנצא? לכן הם אמרו "לא נוכל". וכיון שאמרו "לא נוכל" אז ממילא "כביכול אין בעה"ב יכול להוציא כליו משם" וזה הדבר הגדול שלמדו אותו.

אבל כלב חלק עליהם, וטען שהכנענים הם דמיון פורח, שברגע אחד יכול ליבטל מן העולם. רק זה תלוי בנו. דאע"פ שחטאנו, מ"מ אם נבטח בה' ונחזק בעצמנו את ההכרה שאנו יכולים לנצחם אז באמת נוכל לנצחם. משום שה' הבטיח לנו את הארץ. ממילא כשה' יראה את התחזקותינו הוא יסייע לנו. משא"כ אם תשארו מיואשים אז כך תשארו לנצח, וכמו שהיה באמת שמחמת שלא שמעו בקולו, מתו כולם במדבר ולא זכו להיכנס לא"י.

וכמו שמסביר הרמח"ל ב"דעת תבונות" שזרעו אין שליטה ממשית, אלא זה רק דמיון. ומה שמוטל על האדם זה רק להתגבר על הדמיונות. וגם כשהרע כ"כ חזק עד שהדמיון נראה כמציאות, צריך להתחזק ב"י כוילים, ואז כל הדמיון נמוג, כלא היה, משום שכשנבטחים שיכולים, אז באמת יכולים. וזה צונו להם כלב. תהיו בטוחים שיכולים, אז באמת נוכל. [ואז "וירשנו אותה" בלי שום מלחמה אלא כמו ירושה שהיא מידת ביטחון], ואילו אצלם היה כ"כ דמיון בטוח שא"א עד שלא יכלו לשמוע את דברי כלב. ורצו לרגמו באבנים...

ועם הלקח הזה אנו יוצאים מהפרשה. שכן תורה צריך לדעת, שגם כשנכשלים אסור אף פעם להתייאש ולהרים ידים. משום שכשמתאשים, אז זה מביא ליאוש עוד יותר חמור, דע"כ שהאדם מתייאש מושפע עליו משמים שפע של יאוש, ואז המצב באמת קשה...

לכן אסור ליישבר, "כי שבע יפול צדיק, וקם", ההתמודדות לא נגמרת אף פעם, אלא שהכלים משתנים לפי האדם. בכל מצב, הן טוב והן רע, צריך להסתכל עליו בתור כלי לעבודת ה'. וממילא האדם אף פעם לא נשבר, כיון שהוא יודע שבכל מצב הוא "יכול", משום שמבין שהקב"ה רוצה ממנו שבמצב הזה שהוא נמצא, בזה הוא יתמודד ויעבוד את ה'. וא"כ הכל תלוי אף ורק באדם עצמו, אם הוא יאמין שהוא יכול, אז הוא באמת יכול.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

גלין זה נערים להצלת יהודה בן רחל חי", בל העניינים ברוחניות ובגשמיות

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס / חיפוש מוסד / ישיבת קהלות יעקב / קטגוריית "עלון חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"קו בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k_6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרכזי שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

— כל שיעורי רבינו שליט"א ב"קו בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 —

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 23

בשבילי נברא העולם – ייחודיותו של כל אדם

סיון תשפ"א

חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם! (סו"פ בא).

וממילא מספר הילדים שהיו לכל שבט ושבט אינו על דרך ההזדמן, אלא מכוון הוא בכוונת מכוון מאת הבורא ית', והוא מטעם הכמוס עמו קבע את מנין השבטים שיהיו בדיוק במנין זה, כל שבט ושבט הוקבע מניינו להיות כפי רצונו. ומעתה אין מקום לתמוה כיצד ארץ הפלא הזה שיהיו מניינם מסתכמים במאה או בחמישים, כי הלוא כך עלתה במחשבה לפניו וכך היה רצונו, וממילא כך היה! ואם אמרו רבותינו שעל כל עשב ועשב יש מלאך המכה על קדקדו ואומר לו גדל (בראשית רבה י, ו), על אחת כמה וכמה על כל עובר שבמעי אמו יש החלטה ורצון מאת ה' שיוולד הילד הזה, והוא נולד ונוצר במאמרו וציוויו של מקום, על פי רצונו.

כל אדם ברייה לעצמו ושונה מחברו

ג. וכשנתבונן עוד בדבר זה נראה, כי מוכרח להיות שאין מערכת הילודה פועלת באופן טבעי כעין בית חרושת לילודה, שאילו היה כן הרי היו צריכים כל בני האדם להיות דומים האחד לחברו במדויק, ואנו רואים שאפילו באותה משפחה כל אחד ואחד מהאחים יש לו את הצורה שלו והדעה שלו, ואין האחד דומה לחברו ולא אח דומה לאחיו בדברים אלו, וכמאמרם ז"ל "בשלשה דברים האדם משתנה מחברו, בקול במראה ובדעת" (סנהדרין לח, א), היינו שכל אחד ואחד מתאפיין בשלשה אלו ואין אחד דומה לו בזה.

ובגמ' (גיטין כג, א) אמרו שסומא מותר באשתו למרות שאינו רואה אותה לוודאות שזו אכן אשתו, משום שהוא מזהה אותה "בטביעות עינא דקלא", היינו שהקול של אשתו הוא קול המיוחד לה ואין עוד אחת עם קול זהה לשלה. ואמנם שני אחים, יכול להיות שיהיה להם קול זהה, וכמו שכתב הרמב"ן (בראשית כז, יב) שהטעם שלא הכיר יצחק שהעומד מולו הוא יעקב ולא עשיו על פי קולו של יעקב, משום שהאחים קולותיהם דומים זה לזה. וכן אנו רואים במציאות, וכמו שארע עמי שהתקשרתי לבית אחי, ובנו שענה לטלפון טעה וחשב כי אביו הוא המדבר עמו. אך מכל מקום אין קולותיהם זהים לגמרי, למרות שיש דימיון ביניהם.

והמציאות הזו לבד כבר מוכיחה לנו שאין טבע הילודה פועל כבית חרושת סטנדרטית, אלא הכל במאמרו וציוויו של מקום. כי אם היה הדבר פועל באופן טבעי, לא יתכן שיהיה כל אחד שונה מחברו.

פלא עצום במנין בני ישראל

א. בפרשיות האחרונות מנתה התורה את מנין בני ישראל, ודבר פלא מצאנו שם שכל המניינים של כל השבטים כולם מסתיימים בסכום עגול, או חמישים או מאה, וכגון "ששה וארבעים אלף וחמש מאות" (א, כא), או "חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמישים" (שם, כה), וכן כל מנייני השבטים. והדבר מופלא כיצד יתכן הדבר שהיה מניינם של השבטים כולם מסתכמים בדיוק במספר זה. וכשנבוא חשבון, הלוא מתוך מאה מספרים אפשריים [מאחד ועד מאה], יש סיכוי של שני אחוז בלבד שייצא המספר בדיוק על חמישים או מאה, ואילו ההסתברות הגדולה יותר היא שיהיה מניינם מנין אחר, והוא פלא. וכבר עמד בשאלה הזו בספר 'נפלאות מתורת ה'" (ומסופר שאדוננו הגר"א שיבח מאוד הספר הזה).

ואין ליישב ולומר שבאמת לא היה מניינם כן, אלא התורה כתבה את המנין העגול הקרוב ביותר למניינם המדויק, וכגון אם מניינם הגיע למאה ושלושים כתבה התורה מאה וחמישים, ואם היה מניינם מאה ועשרים לא חישבה התורה את העשרים הנוספים על המאה. זה לא יתכן לומר, שהרי בפרשת נשוא, שם מנתה התורה את מנין הלויים, ומצינו שם מספרים שאינם 'מעוגלים' לחמישים או למאה, אלא יש שם גם שלושים ועשרים וכיוצ"ב, אם כן למדנו שלא כן הוא דרך התורה, אלא כתבה את המנין המדויק של כל שבט ושבט, ומעתה עולה השאלה, כיצד יתכן שארע הדבר הזה שיהיו כל מנין השבטים מסתכמים בחמישים או מאה.

אין בהם טבע – הכל בגזירת עליון

ב. טרם נגיש ליישב השאלה, עלינו לחדד אותה ולהבין מה הוא הפלא כאן. והנה, המציאות שאנו רואים מול העיניים היא המציאות הקרויה 'טבע', כאשר אדם מכניס זרעים לאדמה – צומח צמח, אם הכניס זרעים רבים – יקבל הרבה צמחים, ואם יכניס מעט – יקבל מעט. וכן מחוקי הטבע, שעל ידי זיווג האיש והאשה נולדים להם וולדות, ונראה כי הדבר פועל באופן טבעי. ואם אכן כן הוא, השאלה עומדת, כיצד יתכן שעל דרך המקרה קרה שכל השבטים כולם ארע עניינם להיות מנין ילדיהם מסתכם במספר עגול, והלוא בודאי לא כיוונו לכך.

אולם מוכח מכאן, וזו האמת, שאף מה שנדמה לנו כי כן הוא דרך הטבע, וכביכול מאליו הוא מתרחש, אין הדבר כן! אלא הכל משועבד לרצונו יתברך, וכלשון הרמב"ן: שאין לאדם

לומדים יקרים! עלות הגיליון גבוהה מאוד, ואנו זקוקים לכל תרומה מכם עבור המשך הוצאת הגיליון

[אשר רבים מעידים על החיזוק העצום שהוא מעניק להם]

אנא, תרמו בעין יפה והיו שותפים בהפצת תורה. לתרומות דרך נדרים פלוס, בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות

הטל' 03-7630585 שלוחה 6465 אפשרות להנצחות!

ד. ובאמת מלבד שלשת הדברים שאמרו בגמ', מצינו עוד כמה דברים שהאדם ניכר בהם ושונה מחבריו, וכמו צורת ההליכה שלו, לכל אחד ואחד יש את הצורה בה הוא פוסע את פסיעותיו, והבחנתי פעם באדם פלוני רק על פי צורת ההליכה שלו, אפילו אם לא רואים את פניו. וכמו כן טביעות האצבע של כל אחד ואחד שונה משל חברו, ואנו יודעים כי היום עושים שימוש נרחב בטביעות האצבע בכדי לזהות גנבים וכיוצא בזה, והוא משום שלכל אחד ואחד יש את הצורה שלו בעור אצבעו. וכן סוג הדם וה dna של כל אחד שונה מחבריו.

ועוד דבר מצאנו שכל אחד שונה מחבריו, והוא הריח. לכל אחד ואחד יש ריח אחר. ואספר בזה מה שהזדמן לי לראות בעיני, שראיתי אחד שהיה עיוור אילם וחרש ל"ע, והצורה שהיו מתקשרים עמו היתה בשפת אלמים מיוחדת. וכיצד היה מזהה מי הוא העומד מולו, ועם מי הוא מדבר, הלא אינו רואה אותו, ואינו שומע את קולו, אלא היה תופס את ידו ומריח אותה, ועל ידי זה ידע לפני מי הוא עומד ועם מי הוא משוחח. כמו כן גם דרך הפעולה של כלבי הגישה היא שמאתרים את האדם על פי הריח שלו, וחוש הריח שלהם מפותח מאוד עד שיודעים לזהות הריח המדויק שהשאיר האדם שעבר באותו מקום. וכנראה שהסיבה לכך היא שלכל אחד יש תרכובת שונה וזה גורם לריח השונה. ושמעתי פעם מכבוד הגאון ר' ברוך דב פוברסקי שליט"א, שהכיר זוג אחד שהיו עוורים, הבעל האשה, והיו הולכים שניהם לבית הכנסת, זה נכנס לבית המדרש וזו נכנסת לעזרת הנשים. וכאשר סיים את תפילתו ורצה להודיע לאשתו שתבוא עמו לבית, כיצד יקרא לה, הלא אינו יודע לזהות אותה שהרי עיוור הוא, ולא רצה לצעוק בקול את שמה, על כן היה נעמד בעזרת הנשים והיא היתה מריחה אותו ובאה אליו. לאגב אורחא, עוד סיפר הגרבי"ד על אותו עיוור, שהיה הולך כל שבוע לרכוש עיתון עבור אי מי מבני הבית, והיה יודע תמיד להכיר בעיתון בו הוא חפץ, על פי הריח של דפי העיתון והדפוס שלו. פעם אחת רצה המוכר לבדוק את יכולותיו, והעביר את העיתון ממקומו הקבוע למקום אחר, והנה זה פלא, ידע העיוור מיד לגשת אל מקומו החדש של העיתון ולטול אותו משם, וזה על ידי שהריח את דפי העיתון אותו הוא חפץ.

נמצא שכל אחד יש לו דברים המאפיינים אותו בכמה וכמה עניינים, מה שאמרו בגמ' 'קול מראה ודעת', ועוד הוספנו את ההליכה, טביעת האצבע, dna, והריח. והטעם שבגמ' לא הוזכרו העניינים הללו, הוא משום שדברו חכמינו רק על השינויים הבולטים שמבדילים בין אדם לחברו.

הקב"ה מזווג זיווגים – כל אחד מה שמתאים לו

ה. וכשנתבונן בשלשת הדברים המוזכרים בגמ', נראה את חכמת הבורא שברא כל אחד ואחד בצורה שונה מחברו, הן במראה פניו, שאין פרצופיהן שווים, והן בדעותיו, שאין דעותיהם שוות. ובכוונה תחילה יצר הבורא כל אחד ואחד עם הדעה המתאימה לו. ובה נמצא טוב טעם במה שאמרו במדרש (בר"ר פ' סח) ששאלה מטרוניתא אחת את רבי יוסי בן חלפתא מה עושה הקב"ה משעה שברא את העולם ועד עתה, ענה לה "יושב ומזווג זיווגים, בתו של פלוני לפלוני וכיו", אמרה לו וכי חכמה יש בזה הלא גם אני יש בכוחי לזווג זיווגים. מה עשתה, הרבה עבדים ושפחות היו לה, הלכה וזיווגה ביניהם, לכל עבד נתנה שפחה. והנה למחרת בבוקר הגיעו אליה כולם חבולים ופצועים, לזה חסר עין ולו חסרה רגל וכיוצא"ב, וספרו לה על המריבות שהיו ביניהם במהלך אותו לילה. או אז הבינה את החכמה הגדולה הטמונה במעשיו של הקב"ה שמזווג זיווגים.

ביאור הענין הוא, כי באמת מאחר ואין דעותיהם של בני האדם שוות, לא יתכן שיחיו בני הזוג ביניהם באהבה ואחוה, כי הרי כל אחד מהם יש לו את הדעה שלו והרצון

שלו, וכל אחד חושב בצורה שונה מחברו. ורק בורא העולם, שהוא ברא את המוחות הללו, והכין לכל אחד ואחד את זיווגו באופן המתאים לו, סיבב את הכל מתחילה שיוכלו הזוג הזה להזדווג יחדיו ולנהוג בשלום ורעות.

ו. ויתכן ששורש הענין והסיבה שאין דעותיהם של בני האדם שוות, הוא משום שמבנה המוח שלהם אינו זהה, בכל מוח יש כל כך הרבה תאים וחלקים, ומוחו של כל אחד בנוי בצורה שונה מחברו, אם במספר תאים שונה או בגודל שונה וכיוצא"ב, והשינוי הזה גורם לכל אחד לחשוב אחרת ולחפוף בדברים אחרים. וממילא מה שאמרו בגמ' "רוב בני דומים לאחי האם" (בבא בתרא קי, א), אין הכוונה רק במראה החיצוני שלהם, אלא גם בקו החשיבה ותכונות האופי שלהם, כי מאחר וכל אלו נגזרים ממבנה המוח, ממילא דרך העולם הוא שיהיה מבנה המוח של הבנים דומים לשל אחי אמם.

והדברים מכוונים במה שאמר דוד "בנתה לרעי מרחוק" (תהילים קלט, ב), ופירש האבן עזרא 'רעי' מלשון רעיון [ולא מלשון חבר, כפי פשוטו], והיינו שעוד טרם יעלה הרעיון במוחו, כבר יודע הקב"ה מה עתיד אני לחשוב. והעומק בזה הוא, כי הסיבה שחושב האדם מחשבה זו או אחרת, היא נגזרת ממבנה המוח שלו, וממילא הקב"ה שברא את האדם, והוא ברא את ה'מכשיר' הזה ששמו 'מוח', והטביע בו את יכולת המחשבה, הוא יודע בדיוק כיצד עתיד אותו מוח להגיב על כל דבר וענין בעולם.

וזכרנו לפני שנים רבות, כאשר הייתי בוחן את תלמיד ישיבת 'נוה ארץ', ארע פעם שלמדו בישיבה שני תאומים זהים [באותו מחזור, אך כל אחד למד בקבוצה אחרת, שהיה כל שיעור מחולק לשני מקבילים]. וכאשר בחנתי את הקבוצה הראשונה, שאלתי שאלה וענה אחד האחים תשובה נכונה, והנה מיד לאחר מכן המשכתי לבחון את הקבוצה השנייה, וגם אותם שאלתי את אותה שאלה, וראה זה פלא – אחיו התאום ענה את אותה התשובה שענה חברו, בדיוק באותן המילים ובאותו הנוסח! זאת למרות שמצד הזמן לא יתכן שהספיק האח למסור לחברו את השאלה הזו. התפעלתי מאוד מהעובדה הזו, כי יש ללמוד ממנה שכאשר יש מוחות זהים בצורתם ובמבנה שלהם, זה גורם להם לחשוב אותו דבר, וכנראה ששני התאומים הללו היה מוחם בנוי בצורה שווה, ועל כן הגיבו בדיוק באותה הצורה.

וכן מה ששונים בני האדם זה מזה בקולם, גם זה נובע משינוי פיזי במבנה מיתרי הקול, מיקומם וגודלם המדויק, ולכל אחד ואחד יצר הקב"ה את כל המערכת הזו בצורה שונה, ולכך אין קול האחד דומה לשל חברו.

ז. והנה כאשר נולד ילד בעל מוס ל"ע, מוס גופני או נפשי, יכולים לטעות ולחשוב כי אך טבעי הוא, וכפי שבבית חרושת לבדים יתכן שתצא סחורה פגומה, כמו"כ בבני האדם יקרה המקרה שייוולד האדם פגום.

אך חלילה מלחשוב כן, אלא הקב"ה בעצמו הוא שקבע והחליט על כל אחד ואחד כיצד יולד, ואלו פגמים ומומים יהיו לו. וזה לימדו אותנו חז"ל (תענית כ, ב) במעשה שיצא רבי אלעזר ברבי שמעון שמח וטוב לב מאחר שלמד הרבה תורה, ובלכתו פגש באדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו שלום, אך רבי אלעזר לא השיב לו, אלא אמר "ריקה, כמה מכוער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכוערים כמוך", ענה לו "איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית", ללמדך שאין האדם נולד בעל מוס מחמת יד המקרה ששלט בו, אלא האומן הוא שמכווין כל אחד ואחד באיזו צורה ייצא לאוויר העולם וכיצד תהיה דמותו.

חשיבותו של כל אדם ואדם – בשבילי נברא העולם

ח. כשנעמיד הציור המופלא הזה נגד עינינו, שמסתובבים כאן בעולם מיליארדי אנשים, ולכל אחד ואחד יש את צורת הפנים שלו, את הקול שלו, הדעת שלו, ואין שנים זהים בדברים אלו

כלל, נבין את החשיבות הגדולה שיש לכל אחד ואחד אצל הבורא ית', וכלשון המשנה בסנהדרין (לז, א) "ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד - כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון - ואין אחד מהן דומה לחברו", והמסקנה מזה היא – "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", כלומר, אם ברא הקב"ה לכל אחד ואחד תכונות שונות ותווי פנים שונים, אות הוא שלכל אחד יש תפקיד משלו, ונתן הקב"ה לכל אחד את הכלים המדויקים עבורו לעבודת הבורא, וכל העולם כולו נברא עבור העבודה שלי!

ובהזדמנות אחת אמרתי בפני התלמידים בישיבה, אתם חושבים שיש כאן קבוצה של מאה חמישים בחורים, וכל אחד ואחד הוא 'אחת מתוך הקבוצה'. אך אני איני רואה כך, אני רואה לפני מאה וחמישים בריות של הקב"ה, כל אחד בפרטות נוצר על ידי הקב"ה כבריאה בפני עצמה, ובו הוא חפץ! לכל אחד מכם יש את הכלים שלו, את הכוחות והתכונות המיוחדות שנתן לו הבורא, כוחות גופניים וכוחות נפשיים, וממילא כל אחד מכם עתיד לצמוח באופן מיוחד ושונה מחברו. וכאשר יודע האדם להסתכל על עצמו בצורה כזו, יבין עד כמה הוא חשוב אצל הקב"ה, שברא את כל המכלול שיש בו – רק עבורו.

ט. והנה בזה הבנו את המטרה שעשה ה' ככה לבני האדם, שיהיה כל אחד מיוחד בתכונותיו ובאופיו, בכדי שעל ידי זה נבין את גודל חשיבותו אצל הבורא. אך מצינו עוד דבר מופלא בתוס' ישנים ביומא (סב, ב), לגבי הדין האמור שם ששני שעירי יום הכיפורים צריכים להיות שווים בקומה ובמראה, וכתב התוס' ישנים דזה לאו דווקא, משום שלא יתכן שיהיו שני שעירים שווים לגמרי במראה ובקומה שלהם, והביא מהירושלמי שאפילו גרגירי חיטה אינם דומים האחד לשני! וכאשר הינך רואה למולך כור שלם מלא חיטים, דע לך שכל גרגיר וגרגיר שונה מחברו. אלא כוונת המשנה שיהיו השעירים דומים במראה כמה שאפשר, אך לא לגמרי כי זה לא יתכן.

למדנו מדברי הירושלמי, שבכל הבריאה כולה, גם בצומח ובח, אין הבריות דומות האחת לחברתה. וכפי הנראה המטרה בזה היא להראות לנו שנבין ונדע שאין הטבע פועל על דרך המקרה, שלידת הבהמות וצמיחת הצמחים אינה באופן טבעי, אלא הקב"ה הוא שעושה ומכוון הדבר בתכלית. ואז נבין שאין עוד מלבדו, ולית אתר פנוי מיניה, כי הוא ית' עשה עושה ויעשה לכל המעשים. וכהגדרתו המופלאה של החזו"א באגרתו (קוב"א ח"א אגרת לה) "כי מה שאנו קוראים טבע, המכוון בזה – רצון היותר מתמיד של המהווה כל הוויות ית'", היינו שגם טבע וגם נס הכל הוא מאת ה', ורצונו ית' הוא שפועל את כל המעשים, אלא שהטבע הוא רצון היותר תמידי שנמשך כל העת.

מגן דוד – מגן על דוד וזרעו לכל הדורות

הזכרו למעלה דברי המשנה בסנהדרין: "להגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד - כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון - ואין אחד מהן דומה לחברו". הנה מנהג מקובל היה שמטבעים את דמותו של המלך או המושל על גבי המטבעות של מדינתו. ומאורע מעניין ארע בעקבות נוהג זה בצרפת, שם משלו משפחת המלוכה שנים רבות, החל מלואי הראשון ועד לואי הששה עשר, ובכל תקופת ממשלה של אחד מהם הטביעו המדינה את דמותו של המושל על גבי המטבעות.

ובתקופתו של לואי הששה עשה, היה המלך נרדף מאוד על ידי המהפכנים במדינתו, עד שלא נותרה בפניו ברירה אלא לברוח מארמון המלוכה לכיוון אוסטריה, שם שהה אצל בת אחותו שגרה שם. אך מיד כאשר הגיע קרוב למקום מפלטו, אחד השכנים זיהה את דמותו שהיתה דומה להפליא לזו המוטבעת על מטבעות צרפת.. והסגירו לידי המהפכנים, אשר החזירו אותו חזרה לפריז ושם הוציאו אותו להורג וחסלו את משפחת המלוכה.

ושמעתי שעד עצם היום הזה יש משפחה אחת בצרפת שטוענת כי היא נצר למשפחת המלוכה, ומן הדין היה שהיא תמלוך, אלא שאין באפשרותה לבצע מהפכה נוספת ולהחזיר את המלוכה לצרפת. ודבר זה הביא אותי להתבונן בעובדה מופלאה, כיצד אצל אומות העולם אנו רואים כי משפחות המלוכה מוכרות וידועות, וגם לאחר שניסו לחסל אותם ולהשמידם מעל פני האדמה – עדיין יוותר מהם זכר ושארית, ואילו אצלנו, עם ישראל, אין משפחת המלוכה מוכרת וידועה, שהרי אין אנו יודעים מי מזרע בית דוד ומי לא. זאת למרות שאצלנו הלוא המלוכה ניתנת למלך על ידי צו אלוהי, שהקב"ה הוא שקובע מי יהיה מלך על ישראל, ואילו אצל שאר האומות נעשים המלכים באמצעות כוח הזרוע והשתלטנות.

אך האמת היא כי לכל אורך הדרך אנו רואים שהקב"ה מסתיר את משפחת המלוכה של ישראל, כבר אצל יהודה ותמר מצינו שבניה אשר נולדו לה – זרח ופרץ, אשר מפרץ יצאה מלכות בית דוד, היה זה בהסתר דבר. שהרי לא ידעו כולם שתמר זינתה עם יהודה, והיו יכולים לחשוב שמאדם אחר התעברה, ומי יודיע ויפרסם שבנים אלו שנולדו לה מיהודה הם. וכתוב בגמ' במכות שיצאה בת קול ואמרה 'צדקה ממני' – מיהודה התעברה', אך הקב"ה בכוונה תחילה עשה את זה בצורה שיהיה מקום לערער ולומר שאינם שייכים כלל למשפחת יהודה.

וגם דוד עצמו, שהוא צאצא של רות המואביה, אף עליו ריננו כולם שהוא ממזר ופסול לבוא בקהל, וכפי שאמר שאול לדואג עד שאתה אומר לי מאיפה הוא שאל אותי האם הוא ראוי לבוא בקהל. והמעשה של רות עם בועז נעשה בהסתר דבר, ועוד מיד לאחר שנשא אותה מת באותו לילה, וכולם חשבו שזה בא לו כעונש על שנשא מואבית, ולא ידעו ההלכה שנתקבלה מבית דינו של שמואל הרמתי 'מואבי ולא מואבית'.

אכן נראה כי מטרה חשובה יש להסתרת בית המלוכה אצל ישראל, ואילו לא היה כן היתה כל משפחת המלוכה עומדת בסכנה גדולה. שהרי ישראל מוקפים אויבים ככבשה בין שבעים זאבים, וכל האומות מחפשים לכלות אותם מן העולם. ואילו היו יודעים מי מזרע בית דוד, היו האויבים מקדימים להרוג אותם ולהכרית את כל המשפחה שלא יישאר לה שם ושארית בעולם. ונתאר לעצמנו, אילו היה יודע היטלר ימ"ש מי היא המשפחה הכבודה ביותר בישראל, לבטח היה נטפל אליה ראשונה להכרית מהם כל שם ושארית. על כן חסד עשה עמנו הבורא, שלא נדע מי הם, ולא יתייחדו משאר בני ישראל, להעמידם חיים וקיימים עדי יופיע עלינו הדר גאונו ויבוא משיח בן דוד. וכן הטעם במה שהוחזק דוד לממזר מיום

לידתו עד שנמשח למלך, הוא מחמת המזיקים והמקטרגים הרוחניים, שהיו יכולים להזיק לו. על כן הוסתר ענין כשרותו של דוד למנוע נזק זה.

זהו אנו מברכים ואומרים "מגן דוד", אין הכוונה רק לדוד עצמו שהקב"ה הגן עליו מאויביו, אלא שהוא ית' מגן על דוד וזרעו בכל הדורות כולם [כידוע המעשה שהיה עם בוסטנאי, שהיה מזרעו של דוד. ומלך פרס באותו זמן הרג את כל משפחת זרעו של דוד, ולא נותרה אלא אשה אחת שהיתה מעוברת וולדה היה מזרע בית דוד, ובאו בחלום למלך להזהירו שלא יעז לנגוע באותה אשה, ואכן לא הרחיב עז לגעת בה לרעה. ולא זו בלבד, אלא לאחר שנולד הילד גידל אותו המלך בביתו והוא נותר מכל זרע בית דוד]. וכן מה שאנו אומרים "מגן אברהם", הכוונה לאברהם וזרעו. וראיתי במשנה ברורה שהביא מהמגן אברהם שאין לכוון ב'מגן אברהם' – 'יהי רצון שיגן על זרעו של אברהם', כי הבין שהוא מדבר על אברהם לבדו. אך יתכן שבאמת כן נכלל בזה גם ההגנה על ישראל לכל הדורות, וכפי שאנו אומרים ב'עזרת אבותינו' – 'מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור', וכבר אמרה תורה "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' **מגן עזרך**", הקב"ה הוא מגן של ישראל, וגם על זה אנו מכוונים ואומרים 'מגן אברהם', שהוא מגן על אברהם וזרעו, וא"כ גם 'מגן דוד' יתפרש באופן זה, שמגן על דוד וזרעו.

דברי הספד על מורי ורבי הגאון רבי ליפא זאב רבינוביץ' זצ"ל

לפני תקופה קצרה הסתלק לבית עולמו הגאון רבי ליפא רבינוביץ' זצ"ל. הגאון ר' ליפא כיהן בצעירותו כר"מ בישיבה בטנג'יר שבמרקו, שם זכיתי אף אני להימנות בין תלמידיו.

באותן שנים לא היתה ישיבה באזור זה, וש"ב רבי שמואל טולידאנו זצ"ל בנה את הישיבה מכספו אשר קיבל בירושה, והקדיש את כולו עבור בנין הישיבה. היה שם בית מדרש, פנימייה וחדר אוכל.

אך אף לאחר שבנין הישיבה כבר קם ועמד, עדיין היה צורך להקים את הישיבה, זאת אומרת - להביא בחורים שיחפצו לעסוק בתורה, וזו היתה מלאכה קשה להסתובב וללקוט בחורים המעוניינים בישיבה, או לתפוס בחורים שלא זכו לאור התורה ולהסביר להם את מעלתה של התורה, וכך לשכנעם ולהביאם לישיבה הקדושה.

המלאכה הזו הופקדה על ראש הישיבה הגאון רבי זושא וולטר ז"ל, אשר כיתת רגליו ממחוז למחוז ואסף תלמיד אחר תלמיד למלאות את הישיבה בתלמידים. ואכן מלאכתו נשאה פירות, ותוך תקופה קצרה כבר קיבלה הישיבה צביון של 'ישיבה', עם בחורים עמלים בתורה מתוך חשק והתלהבות.

עם הקמתה של הישיבה נכנסתי אף אני ללמוד בישיבה, שם כיהן ר' ליפא כמגיד שיעור [למרות שהיה צעיר לימים, וטרם נישא באותה עת], ושמעתי ממנו שיעורים תקופה קצרה. דמותו של ר' ליפא הקרינה על כל תלמידי הישיבה, הוא היה נוהג ללמוד בהיכל הישיבה במשך כל הסדרים [ולא הופיע רק בעת מסירת השיעור, אלא בכל שעות היום היה בתוך הישיבה]. לימודו היה בקול רם ובניגון שובה לב, אשר תרם רבות לריתחא דאורייתא בישיבה. קשה לתאר במילים את השפעת דמותו של ר' ליפא על תלמידי הישיבה, זו היוותה קרן אור להחדרת מתיקות הלימוד וחדות הסברה.

צעיר לימים הייתי, כבן י"ד שנה, וארע פעם שהיו פני נפולות מחמת שלא הרגשתי די סיפוק בישיבה, וחשתי מעין שברון לב. נגשתי לר' ליפא ושפכתי בפניו את אשר על ליבי, ואמרתי לו כי אין לי סיפוק. בתגובה שאל אותי האם אסכים ללמוד עמו מידי ערב, כמובן נעניתי בחיוב, ונקבעה בינינו חברותא ללמוד בכל יום ב'סדר שלישי'.

כארבע שנים נמשכה החברותא הזו, בהן הספקנו ללמוד כמה מסכתות מסדר מועד ומסדר קדשים, וגם במסכת קידושין למדנו את החצי השני של המסכת [שלא הספיקו ללמוד בסדר א'].

לאחר מכן עליתי לארץ ישראל ונכנסתי ללמוד בישיבת פוניבז', ור' ליפא חזר לביתו שבמנצ'סטר, עד שהתחתן ועלה לארץ.

וכעת בשנה זו, לפני חג הפסח, נכנסתי שוב למעונו של מורי ורבי ר' ליפא בירושלים. הוא היה אז כבר חולה מאוד, כמעט ולא היה בכוחו לדבר, אך הוא שמע את דבריי אשר דברתי אליו והנהן בראשו. אמרתי לו שכאשר יעלה לעולם האמת יוכל לומר בבטחון 'אני גידלתי את עמנואל, עמנואל הוא שלי...'. וכך היא הרגשתי אליו, שהעמיד אותי על רגליי באותה קביעות שלמדתי איתו, הן בידיעת התורה והן בהבנתה. יהי זכרו ברוך.

ואספר כאן סיפור קטן ששמעתי מידידי הגאון רבי רפאל אלקרייף שליט"א, שהיה מתלמידי הישיבה בטלג'יר, וסיפר שלפני ביה"ז ניסן בו תכנן ר' ליפא לחזור לביתו באנגליה, הביא לו את התפילין שלו שיבדוק אותם. כאשר פתח אותם ר' ליפא, אלו לא מצאו חן בעיניו. והנה לאחר מספר ימים לפתע קיבל בתיבת הדואר תפילין חדשות, ששלח ר' ליפא עבורו מאנגליה! כזו היתה דאגתו לתלמידיו, מסר ליבו ונפשו על טובתם, הגשמית והרוחנית. ת.נ.צ.ב.ה.

הודעה חשובה, בס"ד התחדש השיעור היומי בספר מסילת ישרים, ניתן להאזין בקול יהודי מרוקו

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר
בטל' 054-8520936

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת "קול
יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"פ הבנת הכותב מתוך שיחה הנמסרת מידי מוצ"ש בבית הרב בשעה 21.30
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

הודעה משמחת, יצא לאור הספר 'עוטה אור' על שביעית במהדורה חדשה! ניתן להשיג בבית הרב

פרשת שלח תשפ"א

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

בגד יוקרתי שאול שניזוק בשעת האוכל

שאלה

אשה שאלה משכנתה בגד יקר מאד, כדי ללבשו בחתונה משפחתית. במהלך החתונה, כאשר החזיקה השואלת את בנה התינוק על ברכיה, תפס לפתע התינוק צלחת עמוסה באוכל שומני, ושפך את תכולתה על הבגד המפואר שלבשה אמו, וכתוצאה מכך נוצרו כתמי שומן רבים על השמלה, שאינם ניתנים להסרה גם בניקוי יבש, והבגד אינו ראוי יותר לשימוש. כמו כן הצלחת נפלה על הרצפה ונשברה.

לאור האמור, נשאלות השאלות כדלהלן:

- א. מה הדין בנידון של השאלה, כאשר בנה התינוק גרם להפסד השמלה?
- ב. מה יהיה הדין, אם השמלה היתה מתלכלכת בגלל שהמלצרית שפכה בשגגה מאכל עם רוטב שומני על הבגד?
- ג. האם האימא חייבת לשלם עבור הצלחת שהתינוק שבר?
- ד. כיצד מעריכים את שווי הבגד שניזוק?

תשובה

א. בנידון של השאלה, שהבגד שאול ניזוק בגלל מעשיו של בנה התינוק שהחזיקה על ברכיה - חייבת השואלת לשלם עבור הנזק שנגרם לבגד. 2

ב. אם הבגד ניזוק בגלל שנשפך עליו לפתע מהמלצרית מאכל עם רוטב שומני, בדין זה נחלקו רבותינו הראשונים והפוסקים, האם השואלת פטורה מחמת הפטור של "מתה מחמת מלאכה" או שפטור זה לא נאמר בנידון כזה. ובגלל מחלוקת הפוסקים לא ניתן להוציא ממון משואלת הבגד שמוחזקת בכספה. 1

ג. ילד קטן שהגיע לחתונה עם הוריו, ובגלל שובבותו שבר צלחת או כוס וכדו' - הילד והוריו פטורים מלשלם עבור הנזק, ועיין במקורות. 3

ד. בנידון של השאלה, חייבת האם לשלם עבור הצלחת שבנה התינוק שבר. אמנם נציין, שברוב המקרים מסוג זה מקובל, שאם מבקשים מחילה על התשלום עבור שבירת הצלחת וכדומה, מבעל האולם או מבעל הקיטרינג, הם מוחלים. אבל ללא קבלת מחילתם - עליה לשלם את עלות הצלחת. 4

ה. לגבי הערכת שומת הבגד שניזוק, עיין במקורות פרטים על כך. 5

מקורות

1. במקרה דומה לשאלה, אם לכלוך הבגד היה נגרם שלא באשמת שואלת הבגד, כגון שהמלצרית אחזה את המגש עם האוכל לחלוקה,

ואיבדה לפתע את שיווי המשקל או שנדחפה בשגגה ע"י אחת הנשים, וכתוצאה מכך המגש נפל מידיה וחלק מהאוכל עם הרוטב נשפך על הבגד השאול, במקרה זה וכדומה, נחלקו רבותינו הראשונים והפוסקים, האם יש לשואלת את הפטור של "מתה מחמת מלאכה".

גדר הפטור של "מתה מחמת מלאכה"

לדעת הרמב"ן בב"מ (צו:) הפטור הזה קיים בגלל שישנה טענה על המשאיל, למה הוא השאיל חפץ שאינו ראוי למלאכה שעבורה הוא נשאל. ולכן נחשב שהמשאיל פשע והפסיד לעצמו. ולפיכך במקרה שהחפץ שהושאל התקלקל מעצמו מחמת עשיית המלאכה שעבורה הוא נשאל - פטור שואל החפץ. וכדברי הרמב"ן, נקטו רוב הראשונים בגמ' שם, וכן פסקו להלכה הרמ"א חו"מ (ס' שמו, ג), הש"ך שם (ס"ק ה), והגר"א שם (ס"ק יב).

אולם לדעת היד רמ"ה שהובא שם בטור, בב"י, ונפסק גם בשו"ע, ולדעת הש"ך שם (ס"ק ו) זוהי גם דעת התרומת הדשן (ס' שכח), אם החפץ ששאל ניזוק באונס בשעת המלאכה שעבורה הוא נשאל, במקרה זה אע"פ שהחפץ השאול היה תקין ורק סיבה צדדית גרמה לו שינוק ויפסד, אולם מכיון שהנזק קרה מחמת המלאכה שעבורה הושאל החפץ, נמצא שעל דעת כן השאיל לו המשאיל את החפץ, ולכן גם באופן זה יש לשואל את הפטור של "מתה מחמת מלאכה".

ונביא דוגמא מעשית להמחשת המחלוקת הנ"ל. אם אדם שאל רכב מחבירו ליסוע למקום מסויים, ובמהלך הנסיעה היה על הכביש שמן או מסמרים, וכשהבחין בכך השואל, לא היתה לו אפשרות לפנות לנתיב אחר או לעצור את רכבו, וכתוצאה מכך, החליק הרכב ופגע במעקה הבטיחות שבצדי הכביש וניזוק או צמייגי הרכב נוקבו מחמת המסמרים שהיו בכביש. לדעת הרמב"ן - השואל חייב לשלם עבור הנזק למרות שהינו אנוס. מאחר והרכב מצד עצמו היה תקין, ורק גורם צדדי גרם נזק לרכב, ושואל חייב גם באונס. אולם לדעת הרמ"ה והתה"ד, מכיון שהאונס קרה בעת הנסיעה בכביש, ולשם כך הוא שאל את הרכב בהסכמת המשאיל, לכן נחשב הדבר שהמכונית ניזוקה מחמת המלאכה שעשו עמה, ולכן פטור השואל על נזקי המכונית.

ומאחר ובמחלוקת הראשונים הנ"ל נחלקו השו"ע והרמ"א כיצד לפסוק, לפיכך לא ניתן להוציא ממון ממי שמוחזק בו. ולכן אם השואל שילם או הפקיד מראש כסף מזומן בידי משאיל הרכב - לא יוכל להוציא ממנו. אולם אם השואל מוחזק בכספו - פטור מלשלם למשאיל עבור הנזק. כמו כן אם השואל חייב את עצמו בכרטיס אשראי לפני שקיבל את הרכב - אין המשאיל רשאי לגבות ממנו את הנזק, מאחר והשואל עדיין מוחזק בכספו שנמצא בבנק. אולם אם סיכם מראש המשאיל עם השואל

בעל פה או ע"י מסמך חתום, שכל נזק שיקרה לרכב מכל סיבה שהיא, ואפילו שלא באשמת השואל, ואפילו אם יהיה אנוס על כך, תמיד יהיה השואל מחוייב לשלם למשאל עבור הנזק שיקרה למכונית, במקרה זה רשאי המשאל לחייבו בתשלום, כי אדם יכול לחייב את עצמו בכל תנאי שבממון.

מסקנת ההלכה לגבי בגד שאול שהתלכלך ע"י מלצרית

לאור האמור, ביחס לנזק שנגרם לבגד השאול ע"י המלצרית שלא באשמת השואלת, לדעת הרמב"ן - שואלת הבגד חייבת לשלם למשאלה. כי הבגד היה ראוי ללבישה, ורק גורם חיצוני גרם להפסידו. אולם לדעת הרמ"ה ותה"ד - מכיון שהנזק קרה בגלל שהשואלת הלכה עמו לחתונה, ומאחר ועל דעת כן שאלה את הבגד, לכן נחשב שהאנוס קרה לה באופן של מנהג מחמת המלאכה שעבורה הוא הושאל בידיעת ובהסכמת המשאלה, ולכן לדעתם היא פטורה על הפסד הבגד. ובגלל מחלוקת הפוסקים - לא ניתן לחייב את השואלת שמוחזקת בכספה.

2. בנידון של השאלה - נראה ברור שגם לדעת הרמ"ה, ותה"ד - השואלת חייבת על נזקי הבגד ששאלה. מאחר וכאן הנזק לא נעשה באונס, אלא השואלת פשעה בהתנהגותה, בכך שהניחה תינוק בן שנה על ברכיה כאשר יש בקירבתו צלחות אוכל. שהרי ידוע שכך דרכם של תינוקות בגילאים אלו, להשליך כל דבר שנמצא בסמיכות אליהם. לפיכך אע"פ שודאי שהיה מותר לאם לקחת את בנה על ברכיה, והוא הדין גם אם היתה לוקחת על ברכיה תינוק של אשה אחרת, אולם היא היתה צריכה לפני כן לסלק את כל הצלחות עם האוכל או כל חפץ שביר אחר שיכול התינוק להגיע אליו בהישג ידו. א"כ חוסר האחריות של השואלת מוגדר כפשע בשמירת הבגד, ולכן לכל הדעות היא חייבת לשלם עבור הבגד ששאלה. ואפילו אם נגדיר את מעשיה כאונס כעין גניבה, מאחר וגם באופן זה שומר שכר חייב לשלם, כל שכן ששואל יתחייב לשלם על כך.

3. כתוב במשנה בב"ק (פז.) שילד קטן שהזיק - פטור מלשלם על ניזוקו, מאחר ונחשב כשוטה שאינו בר דעת ואחראי על מעשיו. פטור זה הינו גם בדיני שמים. כמו כן גם הוריו פטורים מעיקר הדין על נזקי בנם הקטן, בכל האופנים שאין להם חלק וקשר לגרימת הנזק הזה, וכפי שיבואר בס"ד להלן. אמנם כתב הרמ"א באור"ח (ס"ו שם, א) בשם תה"ד: קטן שעבר שאר עבירות בקטנותו - טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין, ע"כ. והוסיף שם המושג ברורה (ס"ק ט): אבל לפני משורת הדין, אם חבל או הזיק למזון צריך לשלם לניזק. כך שאע"פ שמצד הדין הקטן והוריו פטורים על מעשהו גם בדיני שמים, כי לא נחשב בגדר אדם המזיק, אולם מכיון שלפנים משורת הדין ראוי לקטן שישלם את הנזק שגרם בקטנותו, לכן רבים הם ההורים שמשלמים לפני משורת הדין את נזקי ילדם הקטן לזכות בנם הקטן, אע"פ שהם ודאי לא חייבים על כך.

4. בנידון השאלה, תחילה נקדים, שאיננו דנים כלל על חיובי התינוק, כי הוא ודאי פטור על הזיקו, וכמו כן גם הוריו פטורים על מעשיו, כמבואר במקורות במס' 3. אמנם בנידון דנן חיוב התשלום נובע מחמת מעשיה של האם, ולכן אין נפ"מ אם התינוק שזרק את הצלחת היה בנה או בנה של חברתה.

לצורך ביאור גדר החיוב, נציין שישנם ארבעה אופנים של נזק שנגרם ע"י הבן הקטן.

אופן א - שבו חייב המחזיק מדין אדם המזיק.

אופן ב - שבו חייב המחזיק מדין אש שמזיק ברוח מצויה.

אופן ג - שבו נחשב מעשה מי שהביאו, כגרמא בנזקין, שחייב על כך בדיני שמים בלבד.

אופן ד - שבו פטור לגמרי מי שהביאו, גם בדיני שמים.

מתי מתחייב מביא התינוק שהזיק כאדם המזיק

אופן א. כתוב בגמ' בב"ק (נז.) מימרא של רב מתנא בשם רב, המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו, חייב המעמיד לשלם מה שהזיקה הבהמה. והנה לדעת התוס' שם בד"ה המעמיד, החיוב הינו לפי גדר נזקי שן של בהמה. ולכן אם העמיד את הבהמה ברה"ר - פטור המעמיד על נזקה. אולם לדעת הרשב"א שם, ושכמותו נפסקה ההלכה בשו"ע וברמ"א חו"מ (ס"ו שצד, ג) חיוב המעמיד הוא משום שהבהמה הזיקה במקום שהעמידה האדם, ולכן היא נחשבת כידו הארוכה וככוחו של האדם שהעמידה שם. לפיכך המעמיד דינו כאדם המזיק, וחייב נזק שלם על נזקה גם ברה"ר, למרות שאינה בהמתו.

ולפי זה, אם אדם ישים תינוק בגיל שבין שנה עד שנתיים וכדומה, ליד צלחת ממתקים ששייכת לאדם אחר, כאשר הממתקים הינם בהישג יד התינוק, וכ"ש אם הגדול מחזיקו בידי ליד הצלחת הנ"ל, והתינוק אוכל את הממתקים - חייב המביאו על נזקי התינוק מדין אדם המזיק, כי פעולת היזקו דומה לגדרי בהמה שהזיקה. כלומר, לשניהם אין דעת, ולשניהם יש רצון לאכול את הירקות או את הממתקים שבהישג ידם, ובשני המקרים - ברי היזקא, כלומר, ודאי שיאכלום. לפיכך התינוק נחשב כידו הארוכה של מביאו. ולכן מי שהניחו שם, יתחייב על אכילתו מדין אדם המזיק.

מתי מתחייב מביא התינוק מדין אש

אופן ב. כאשר האימא או כל אשה אחרת מחזיקה בידיה או על ברכה תינוק בגילאים אלו, ובהישג ידו של התינוק נמצאים כלים וחפצים שבירים שונים, שיכול התינוק לפתע מחוסר דעת, ושובבות, להשליכם לרצפה וישברו. גדר התינוק הזה הינו - כרוח מצויה שיכולה להפיל את אבנו וסכיניו שהניחם בראש הגג, ולכן המחזיקו חייב מדין אש על נזקי התינוק.

ונבאר זאת בהרחבה. מבואר בגמ' בב"ק (טז.) ובתוס' שם בד"ה וכי אתמר וכו', שאם אדם הניח דלי ללא שמירה בחצירו הפרטית, כאשר תרנגולי הפקר משוטטים ברה"ר, ולפעמים הם נכנסים לחצירו ויכולים לקחת את הדלי לרה"ר ולהזיק עמו, אם אירע מקרה כזה - יתחייב בעל הדלי - מדין אש אם התרנגול הזיק ע"י זריקת הדלי על חפץ ושברו, כי התרנגול נחשב כרוח מצויה.

כלומר, אע"פ שאין הנזק בגדר - ברי היזקא כמו גבי מעמיד, כי לא תמיד התרנגול נכנס לחצר, ולא תמיד יקח את הדלי ויזיק עמו, כמו שהרוח המצויה לא תמיד מפילה את האבן מראש הגג, ולכן לא נחשבת יצירת הנזק - כנזק ודאי, אולם עצם העובדה שמצב זה שכח ויכול לקרות, זה גורם להחשיב את התרנגול כרוח מצויה. ולכן אם התרנגול הזיק בעת שזרק את הדלי על חפץ ושברו - מעשהו הינו כתולדה של אש, כי הדלי

דומה לאבנו וסכיננו שהניחו בראש הגג שהזיקו בעת נפילתם ע"י הרוח המצויה, ולכן יתחייב בעל האבן או בעל הדלי על הנזק שנגרם מדין אש. והנה כתבו התוס' בב"ק (נב.) בד"ה אילימא וכו', שאין הבדל בחיובי אש, בין מקרב הדבר אצל האש, לבין מקרב האש אצל הדבר, וע"ש.

לאור האמור, תינוקות בגילאים אלו, מצד אחד הם רגילים לזרוק חפצים שנמצאים לידם, ומצד שני הבנתם שאסור להזיק, דומה להבנתו ולמעשהו של התרנגול. ולכן במקרה דנן, נחשב התינוק כרוח מצויה שרגילה בכוחה להזיק. ואע"פ שאין הדבר בגדר שודאי תזיק, אולם מספיק ששכיח שיקרה כזה נזק על ידו כדי להתחייב מדין אש. ולכן מכיון שבטווח הישג ידו של התינוק שכיח שהוא ישליך כל חפץ שנמצא לידו, לפיכך החזקת התינוק כאן ללא שמירה ראויה נחשבת - כהבאת וקירוב האש [שהוא התינוק] אצל דבר הניזוק, שמבואר בתוס' בב"ק (נב.) שחייב המביא מדין אש.

מתי מתחייב מביא התינוק רק בדיני שמים

אופנים ג - ד. אדם שהביא בהמת חבירו או בהמת הפקר שאינו חייב בשמירתו לפתח הגינה של חבירו, ומשם הבהמה הלכה לבד לערוגות ואכלה את הירקות. ואפילו אם העמידה על ערוגה מסויימת, שביחס לנזקי ערוגה זו - חייב מדין אדם המזיק, וכמו שהתבאר באופן א. אבל אם אח"כ הבהמה הלכה משם מיוזמתה לערוגות נוספות, ואכלה את הירקות שגדלו שם, במקרה זה - פטור האדם שהביאה בדיני אדם על נזקיה.

והטעם לכך הוא, כי מחמת חוב השמירה על ממונו שלא יזיק, בנידון דנן פטור, כי הבהמה שהזיקה איננה ממונו. ומדין אדם המזיק או חיובי אש הוא פטור, מכיון שהבהמה הלכה מעצמה ומדעתה לערוגה אחרת. אולם עדיין נחשב מעשהו כמזיק בגרמא למזון חבירו, מאחר והוא גרם ע"י מעשיו שמזון חבירו ינזק שלא כדין, ובלעדיו הבהמה לא היתה מגיעה לשדה חבירו.

לפיכך אם אדם הכניס למשל לחנות מכולת או לסופר, ילד קטן כבן שנתיים וכדומה, ללא שמירה צמודה עליו, והילד הולך לבדו בחנות ואוכל מהממתקים שהונחו על מדפי החנות - בדיני אדם פטור המביא לחנות, כי הילד מדעתו ומיוזמתו מסתובב בחנות, ודומה הדבר לבהמה שהולכת מעצמה לערוגות השונות. אולם בדיני שמים הוא חייב על נזקיו, מכיון שהביא למקום זה תינוק חסר דעת שדרכו לקחת ממתקים ולאוכלם. ובעלי המכולת והסופר, אינם מוכנים שיכניסו לחנותם ילדים בגילאים אלו ללא שמירה והשגחה צמודה עליהם.

מתי פטור לגמרי מביא התינוק

אולם משפחה שהביאה ילדים בגילאים אלו לאולם שמחות, והילדים טיילו שם להנאתם והזיקו, במקרה זה פטורים הוריהם גם בדיני שמים על היוזם. מאחר ובמקום זה מקובל להביא את התינוקות ואת כל ילדי המשפחה בכל הגילאים לאירוע המשפחתי ולתת להם לשחק עם עצמם, אם כן הילדים הובאו על דעת בעלי אולם השמחות והקייטרינג, ומיודעים מראש למציאות הזאת. נמצא שמי שהביאם אינו בגדר - גורם להזיק ממון חבירו, אלא מתנהג באופן המקובל. ולכן גם בדיני שמים הוא פטור על נזקי התינוקות. ומקרה זה הינו דוגמא מעשית לאופן ד' שצויין בהקדמה, שבו פטור מביא התינוק גם בדיני שמים. [אמנם עיין לעיל במקורות במס' 3, כיצד ראוי לנהוג]

5. לגבי שומת הבגד הנ"ל, תחילה נקדים שהמשאילה סיפרה, שהלכה עם הבגד היוקרתי הנ"ל מספר פעמים בשמחות שהיו לה במשפחתה, הן בשמחות שהיו בצד שלה, והן שהיו בצד של בעלה. אולם הבגד שמר על מראהו הנאה, בגלל ששמרה עליו כראוי, ונתנה אותו לניקוי יבש לאחר כל פעם שהלכה עמו.

כיצד שמין בגד משומש שהוזק

והנה הנתיבות חידש (בס"ק קמח, א) ששומת חפץ נמדדת כפי מה ששווה החפץ להימכר בשוק לאנשים אחרים. אולם אם אין אנשים שקונים את החפץ המשומש, מכל סיבה שהיא - פטור המזיק אותו מלשלם. אולם כבר חלקו עליו רוב רבותינו האחרונים שסוברים, שאפילו אם אין בשוק שוויות ממונית לחפץ שניזוק, אבל מכיון שלכל אדם שיש חפץ כזה ברשותו, שנקנה בשעתו תמורת כסף, וגם כעת הוא שווה כסף לבעליו ולא רק מבחינה רגשית, במקרה כזה מחייבים את המזיק לשלם לניזוק על הנזק שגרם לו, לפי המצב שבו היה החפץ שניזוק לפני שהוזק, וכמה זמן כבר השתמשו עמו. ועיין בקהילות יעקב בב"ק (ס"ו לט) ובעוד פוסקים.

ולפיכך נביא כמשל, אם אדם שבר את זכויות משקפיו של חבירו שנקנו שבוע קודם לכן. לדעת הנתיבות - פטור המזיק מלשלם, מכיון שאין לזכויות המשומשות שוויות לקנותם בשוק. אולם לדעת החולקים עליו, ושכך היא גם ההוראה המקובלת, המזיק חייב לשלם לניזוק עלות של זכויות חדשות, ואולי יפחיתו מסכום זה סכום זעיר בלבד.

והנה לאחר בירור אצל מביני דבר, נציין בקצרה, שיטתו הבדל מהותי בנידון דנן, בין אם הבגד היוקרתי הוא חליפה מפוארת ששייכת לגברים, לבין אם זאת שמלה יוקרתית ששייכת לנשים, וכדלהלן.

סיבת ההבדל בשומה בין בגד יוקרתי של גברים לשל נשים

בנידון השאלה דנן, אם הבגד שהושאל הינו חליפה גברית מפוארת שהלכו עמה למשל שמונה פעמים בלבד, והיתה נראית לפני הנזק כמו חדשה - ישלם השואל או מי שהזיק לה לפחות כתשעים אחוז מעלות חליפה חדשה כזאת, כי זהו המחיר ששווה החליפה לאדם שיש חליפה כזאת ברשותו.

אולם לגבי נשים, חלק מהותי ממרכיב השווי הממוני אצלן, לגבי בגד יוקרתי שהולכות עמו לשמחות מיוחדות [בשונה מבגד ליום יום] הינו - כמה פעמים ראו אותה שהלכה עם הבגד הנ"ל. ולכן במקרה שהלכה עמו שמונה פעמים בשמחות משפחתיות, שכללו את משפחתה ואת משפחת בעלה, א"כ למרות שהבגד נראה כמו חדש, אולם אצל המשאילה וכך גם אצל רוב הנשים, במקרים רבים כעת הבגד לא שווה אצלן יותר מחמישים אחוז מהמחיר שעלה לקנותו. ובעלת השמלה מעוניינת כבר לקנות בגד יוקרתי חדש באם יתאפשר לה. ולכן באופן כללי לנתון זה ישנו מרכיב משמעותי כששמים את שוויות הנזק לבעלת הבגד.

אמנם אם למשל הבגד עלה בשעתו לבעליה ששת אלפים ₪, וכעת מהסיבות שצויינו לעיל הוא שווה לה שלושת אלפים ₪ בלבד, אולם אם הוא ימכר בשוק, יקבלו עבורו - ארבעת אלפים ₪. ודאי שבמקרה זה ישלם המזיק לבגד זה ארבעת אלפים ₪, כי זהו השווי הממוני שניתן לקבל כעת עבורו.

ניתן לשלוח הצעות הצלואן באימייל 153-2-5869690 או פקס 03/377 קבלת תשובה. וכן למייל rav5869690@gmail.com

הפרשה המוחנכת

שלח 61

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רזנשטיין

המרגלים ראו את מה שהם רצו לראות

בפרשת ציצית אנחנו מוצאים את הציווי "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם... למען תזכרו", ורבים שואלים מה הקשר בין מצוות ציצית לבין האיסור לתור אחרי לבבכם ואחרי עיניכם – העין והלב סרסורי העבירה. ישנו גם קשר בוודאי בין ה'לא תתורו' של סוף פרשתנו, לבין אזכור התור בראשית הפרשה, בשליחות המרגלים – לתור את הארץ.

ובכלל מה היה חטא המרגלים?

הרי שליחותם הייתה ללכת ולתור את הארץ, לראות הטובה היא אם רעה, היש בה עץ אם אין, הבמחנים אם במבצרים. ובאופן אובייקטיבי לכאורה הם באו וסיפרו את מה שהם ראו. ומנקודת מבטם הייתה בעיה בארץ ישראל והם תיארו את הבעיה, אפס כי עז העם היושב בארץ, והערים בצורות, וגם בני ענק ראינו שם וכו'. וכי יש עליהם תביעה שהם מספרים את אשר הם ראו בארץ?

כבר ביארנו, שהמרגלים טעו ביסוד שליחותם. לא, השליחות לא היתה כדי לבדוק האם הארץ טובה או רעה, שהרי כבר הבטיח הקב"ה שהארץ היא ארץ זבת חלב ודבש, טובה הארץ מאד מאד, כי ד' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים עינות ותהומות יצאים בבקעה ובהר.

ריגול או תיור?

זה בדיוק ההבדל בין ריגול לתיור, השליחות הייתה כדי לבדוק היכן הם הדברים הטובים שד' הבטיח בארץ, בדיוק כפי שהתייר מחפש ותר אחר הדברים ששלחו אותו לראות, הם נדרשו לתור ולחפש את הדברים הטובים, והם אכן ראו דברים טובים, פירות מיוחדים "ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה". אולם לאחר תיאור זה, הם החלו בפרשנות אישית – אפס כי עז העם היושב בארץ, במקום שבו הייתה מחשבתם שם הם היו, והם חשבו רע על הכניסה לארץ ועל סכנת המלחמה שבכיבוש הארץ, הם העניקו פרשנות מוטעית למה שראו עיניהם. את ההלוויות שהיו בכל מקום שאליו הגיעו – נס שעשה הקב"ה כדי שלא ימשכו שימת לב, הם פירשו כארץ אוכלת יושביה. דעתם המוקדמת

הראש בתוך הצלחת

"במקום שנמצאות מחשבותיו של האדם – שם הוא נמצא", זו אחת האימרות המפורסמות בשם הבעש"ט.

המשמעות הרחבה של אימרה זו, נפרסת לאורך כל חיינו ותפישתנו, החל מהמקום הפשוט והמובן, וכסיפור הידוע על היהודי שהגיע לכפר לאחר שנים ארוכות של היעדרות, הוא פנה לביתו של אחד הכפריים שזה עתה חזר ממלאכת יומו והיה שקוע בתוך 'עבודת האכילה' לאחר עמל היום. כשהוא שאל לשלומו של כל אחד מידידיו לשעבר בכפר – השיב הכפרי – הוא מת. היתכן שכולם מתים – שאל האורח בתמיהה? – "כשאני אוכל כולם מתים" השיב לו הכפרי.

ברובד הגבוה יותר – אומרים אנשי החינוך – ששיח הילדים ניכר לפי הרוח הנושבת בבית, יש ילדים שמבחינתם מזון ואכילה הוא דבר חשוב ומרכזי – שכן הם רואים את אביהם משתוקק כל כך לטעימת מעדני שבת ביום חמישי בערב וכל חייו סובבים סביב האכילה או ימי החופש במלונות השונים וכדו', ויש ילדים שלמדו שהדברים החשובים בחייהם הם דווקא ענייני הרוח, התפילה והלימוד ובביתם מייקרים ומעריכים דווקא תחומים אלו.

כל אחד מנקודת מבטו

סיפורים מפעמים אנו שומעים על התייחסות של גדולי ישראל לשאלות או מחשבות השקפה. אנו רואים את הדבר מנקודת מבטנו, ואילו הם רואים דבר אחר, כי מחשבתם נמצאת במקום אחר. מה שאנו רואים כסינון חינוכי בקבלת תלמידים למוסדות, ראה אחד מגדולי הדור כגאווה – ועוד רבות הדוגמאות לכך בנושאי חינוך, הנהגה והשקפה.

בחיי המעשה, הדברים באים לידי ביטוי גם בהתקדמות האדם בכל ענין ונושא, כי מי שחי בתוך בינוניות או למטה מוכך, לא מתקדם. ומי שמחשבותיו נמצאות במקום גבוה ומכובד – מגיע על ידי מעשיו למקום המכובד והגבוה. אם ראשך בשטויות – תישאר בשטויות. אם ראשך שואף לגבהים – תגיע למעלה.

והמקום שבו הייתה מחשבתם – שם הם היו, ולכיוון זה הם נטלו את פרשנות הדברים שראו.

זו בדיוק המצווה של מצוות ציצית, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. האפשרות המובנית של האדם הגשמי היא לתור אחר דברים שמושכים את הלב והעין, והם דברי עבירה. כאן הגיע הציווי שלא לתור אחרי הלב והעין כי זה בדיוק מה שגורם להיות במקום נמוך ולפרש את חיי האדם למחשבות ומעשים במקום הנמוך. ואילו המצווה היא לזכור את מצוות ד' וכשמחשבת האדם נמצאת במקום של מצוות ד', הוא נמצא במקום אחר שבו הוא תר אחרי דברים קדושים – אני ד' אלוקיכם.

להתכסות, לזכור, להיות למעלה

כאשר האדם הראשון התפקח, הוא היה זקוק לכותנות עור, כי ללבוש האדם יש שתי משמעויות, הוא 'בגד', המכסה את הגוף הבהמי, יחד עם זה הוא גם 'כסות' המכסה את הגוף ומגן עליו. כשנתגלתה חולשתו המוסרית של האדם בחטא האדם הראשון הוא נזקק ל'בגד' שיזהירנו על ייעודו המוסרי, ובאותה שעה הוא נזקק גם ל'כסות'. החטא הוציא אותו מנועם ההרמוניה של טבע גן עדן המושלם ללא ניסיונות והתמודדויות, ומכאן ואילך האדמה תתנגד לו בטבעה והיא תצמיח לו קוץ ודרדר, ועתה הוא נזקק לכסות המגינה – שד' הכין עבורו, כדי לזכור כל העת שעליו לקיים את הייעוד האחד של האדם בכל התנאים המשתנים של ההשפעות השונות.

ולכן מצוות ציצית נוהגת גם ב'בגד' וגם ב'כסות'. בבגד המסתיר את הגוף נאמר: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם" שכן מילוי תפקיד האדם היהודי אינו מותנה בזמן ואין הוא תלוי בחליפות העיתים, אלא הוא נוהג לדורותם. במקביל לכך, נאמר בכסות המכסה והמגינה: 'גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך' – מילוי תפקיד האדם היהודי הוא חובה בכל מקום ובכל זמן, אין הוא מותנה במקום ואין הוא תלוי בשינויי האקלים ובהבדלים שבין הארצות. בכל מקום שתציג את כף רגלך אפילו אתה יחיד ובודד, בכל כיון שתפנה אליו, מזרחה ומערבה, צפונה ודרומה, בכל ארבע כנפות הארץ תלווה אותך אותה אזהרה על תפקידך האחד המוטל עליך באשר אתה שם, בכל מקום יהא הגדיל קשור והדוק, הוא יזכיר לך שתפקידך האנושי הוא להגשים את חזון ייעודך היהודי הוא ידרוש ממך שליטה עצמית והוא יחייב אותך לקשור את עצמך בעבותות החובה, להכניע את כל שאיפותיך וכוחותיך, אין כוח בשום זמן ובשום מקום להתיר חוט אחד מעבותות חובתך "לדורותם" וב"ארבע כנפות" הארץ, בכל זמן ובכל מקום יהא קיומך האנושי בטל לייעודך היהודי.

להתרחק מנטיית העין והלב

אהבתו המחנכת של ד' לא הושיטה לאדם את בגדו הראשון אלא אחרי שהבושה כבר עוררה בלבו את הצורך בלבוש, וכן הדבר גם במצוות ציצית – קיום המצווה תלוי בכך שכבר נתעורר הלב לחוש צורך בחינוך, אין מצוות ציצית חלה עלינו אלא אחרי שלבשנו ברצון חופשי את הבגד שהוא חייב בציצית, הציצית היא אמצעי לקדש

אותנו, אולם קידוש זה תלוי בכך שאנחנו מכירים בעצמנו את הצורך באמצעי זה, את הצורך להיות מוגנים ושמורים.

המרגלים נשלחו לתור את הארץ, וכשנכשלו במילוי אותו תפקיד הגיעו לכלל מרד גלוי בד' וגררו גם את העם אחריהם. והנה עתה מופיעה מצות ציצית בסוף הפרשה, והיא מזהירה אותנו בכל יום ובכל שעה 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם'.

זו האזהרה להתרחק מאותו חטא שהמרגלים התרים את הארץ נכשלו בו, הם תרו את הארץ רק 'אחרי לבבם' לצורך סיפוק העמדה המוקדמת שהייתה להם על הארץ, והם חקרו את הארץ רק 'אחרי עיניהם' הם דנו בשכלם, על פי ראיות עינם, היאך להשיג את המידע שעליו חשבו מראש, ועל פי זה הסיקו מסקנות. אולם הם שכחו שעליהם ללכת 'אחרי ד', כדוגמת כלב ויהושע, ולא 'אחרי לבבם'.

היה עליהם לעמוד בשירות ד', ולצורך עבודתו יבואו ויירשו את הארץ. ויש אפוא רק קנה מידה אחד שימדדו בו את עצמם ואת הארץ ויושביה – ביחסיהם ההדדיים לצורך העתיד, ואותו קנה מידה הוא מה שהם נצטוו ועשיית רצונם יתברך, והיותם ראויים או לא ראויים לעזרתו המיוחדת.

והואיל והם היו רק תרים אחרי לבבם ואחרי עיניהם, השתכחה מליבם העובדה שיש מי שמכוון את מעשיהם ומנהיג את גורלם, ולכן הם היו בעיני עצמם זעירים ודלי כוח כחגבים, ואילו הארץ ויושביה קיבלו ממדי ענק, וכשעיוותו כך את דעתם, כבר ננעלו בפניהם שערי גן עדן המחודש – ממש כפי שהאדם הראשון קיפח את גן עדן מחמת אותו עיוות של ההליכה אחרי תאוות העיניים והלב.

שמירה והגנה על כל הפתחים

הציצית היא האמצעי שניתן לנו, שיזהיר אותנו מחטא דומה ויזכיר לנו את חובתנו – אמצעי זה הוא הבגד שאנחנו לובשים, עם חוטי הציצית, ובגד זה היושב כשער על הגוף מזכיר לנו כל העת, היכן הלב והעיניים אמורים להיות – למעלה ולא למטה, במקום הקודש והחשוב ולא במקום הנמוך והשפל.

אלו הם המצוות המזכירות לנו תדיר את חובתנו עלי אדמות, הבגד שעל הגוף, המזווה שעל הבית, התפילין שעל היד ושעל הראש. כדי שנשאף תמיד גבוה בכל מחשבותינו ובכל מעשינו, לא נתור אחרי לבבנו ואחרי עינינו – כי אם אחר הרוחניות ועשיית רצוננו.

לא נתור אחרי הלב והעיניים – המסמלים את הרדידות שבדרכי חיינו, כי אם אחר הדברים הנמצאים ברומנו של עולם, לשם נצעד, שם תהיה מחשבתנו וממילא גם אנו נהיה במקום זה.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
בן-ציון בן בנימין

גליון קצ"ח פ' שלח
כ"ה סיון ה'תשפ"א
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מרגלים

עפ"י כתבי הרב אליהו
אליעזר גרינבוים
שליט"א

שיעור לפרשת שלח^א

ויאמרו כל העדה לרגום אתם באנשים
ויקבדו ה' נקאה באהל מועד אל כל בני
ישראל (במדבר יד, י)

כשבאו המרגלים לבני ישראל, כתוב שעם
ישראל רצו לרגום באנשים את יהושע וכלב
(עי' רש"י), שאמרו נגד המרגלים, וכלב אמר
"עלה נעלה ונרשנו אתה כי יכול נוכל לה"^ב

קושיית האור החיים הקדוש

ובאור החיים הקדוש שם, הקשה וזה לשון
האור החיים הקדוש: "ויאמרו וגו' לרגום וגו'.
צריך לדעת למה לא נרגשו במאמר ראשון
שאמר כלב עלה נעלה ונרשנו וגו' נוכל לה.
ונראה כי לדברי כלב לא חששו, לפי שדבריו
בטלים מעצמן, - שאין עדות יחיד עומדת לגבי
עדות רבים, דכתיב (דברים יט) על פי שני
עדים יקום דבר, לזה לא חשו לדבריו. מה
שאין כן כשבאו יחד דברי יהושע וכלב, מעתה
הורעה עדות המרגלים, כי דין ב' עדים כדין
מאה עדים (מכות ה:), ועדות שקולה היא זאת
ואין כאן עדות לא של מרגלים ולא של יהושע
וכלב, וחזר הדין למה שהיה קודם שלוח
המרגלים, לזה חשו להם ואמרו לרגום אותם.

וצריך לדעת למה לא השכילו לדון על פי
משפט התורה להכחיש דברי העשרה בדברי

^א מליל ש"ק פ' שלח תשע"ד. בישיבת ישערי
שמועות' (בית-חלקיה) נכתב ע"י שומר
השיעור
^ב במדבר יג, י

הב' כיון שדין העדות הוא תרי כמאה ומאה
כתרי. (מדוע סמכו על עשרת המרגלים יותר
מיהושע וכלב, עד שהסכימו לסקול את יהושע
וכלב, הרי כאן זה עדות, ובעדות תרי כמאה,
וא"כ השנים הם בדיוק כמו העשר, ואין
עדיפות לעשרה). ואפשר שדנו ביהושע שהוא
פסול לעדות במה שנוגע למשה כי היה
משרתו מבחוריו. והיינו שעמ"י סברו,
שיהושע שהוא תלמיד של משה רבינו, רוצה
לומר כדעת רבו, לכן לא סמכו על עדותו.
וא"כ נשאר רק עד אחד - כלב, וא"א לסמוך
עליו נגד רבים עכ"ד.

אבל באמת קשה, הרי אין דין שחבר (או
תלמיד) לא יכול להעיד, שהרי אוהב כשר
לעדות, ומדוע עם ישראל פסל את יהושע
לעדות.^א

אמירות יהושע וכלב יש להם דין 'דיינות' ולא עדות גרידא

אלא שנראה לי לתרץ, ולבאר במהלך אחר,
שעם ישראל סברו שלא היה בזה רק עדות,
אלא היה כאן דיינות^ב. דכיון שאמר כלב 'עלה
נעלה וגו'', הרי הורה להם שכן צריך לעשות
למעשה, והמרגלים אמרו להיפך (שם ל"א)
'לא נוכל לעלות וגו'', וא"כ אין זה עדות
גרידא. וכיון שכן, בדיינים הדין הוא ש"הלך
אחר רוב דעות", א"כ שוב היו צריכים ללכת
אחרי העשר מרגלים, ולא לסמוך על יהושע
וכלב, ולכן רצו לסקלם, כדלקמן.

וזה הסבר הוא, שבדבר שתלוי בסברא, אזלינן
בתר רוב דעות, וזהו בדיינים. אבל עדות, לא
תליא בסברא, אלא הוא סיפור המעשה, ולכן
תרי כמאה.

אבל עדיין יש להבין מדוע עם ישראל רצו
לסקלם על שאמרו שלא כדעת עשרת
המרגלים, וכי יש דין לסקול את מי שאומר
שלא כהרוב? ונראה לומר, שכיון שלדברי
המרגלים יהושע וכלב מכניסים אותם לסכנה
בזה שאומרים לעלות למקום סכנה, ומלמדים
לעלות ולהכנס לסכנה, והוי כמסית לכך
וליהרג, א"כ רצו להרגם ולרגמם מדין רודף.

^א עי' גם שבת קי"ט ע"ב

^ב עי' בברכת פרץ, שכן חשבו המרגלים, אבל
האמת שביקשו מהם רק לספר, עיי"ש.

מדוע לא ראוי היה להכריע לפי רוב דעות

ומה באמת התשובה, למה לא היה צריך
לשמוע לעשרת המרגלים נגד יהושע וכלב,
הרי בדיינים יש ללכת אחר רוב דעות?

התשובה היא עפ"י משל, כמו באם יש
הרבה אנשים שאומרים על מקום שלפניהם
שהוא מבוטח ואין בו סכנה, ובאים שני אנשים
עם משקפת ואומרים שהם רואים מרחוק
דובים גדולים, על מי נסמוך? ודאי שנסמוך
על המעטים שרואים למרחוק, ולא על הרוב
שלא רואים מה שמרחוק.

כמו כן כאן, הרי כלב ויהושע אמרו כמו
משה רבינו ע"ה, והרי מרע"ה הוא רואה
למרחוק, ורואה את האמת, א"כ כך היא
האמת, וכך היא ההסתכלות האמיתית על ארץ
ישראל, א"כ ודאי שיש לעשות כדבריהם.

תכלת

שיחת מו"ר זצוק"ל,
עפ"י כתבי הרב משה
חליוה שליט"א

מובא במדרש (ילקוט) מדוע נסמכה פרשת
ציצית לפרשת שבת (מקושש), כשראה משה
מעשה המקושש אמר לפני ה' בימי החול
לובשין ישראל תפילין וזוכרין המצות ביום
השבת במה יזכרו והשיב הקדוש ברוך הוא
הריני נותן להם מצות ציצית שבה יזכרו

היינו שהקב"ה אמר לו למשה רבינו
שהציצית נוהגת גם בשבת, ואם כן בזה היהודי
גם יזכור עול מלכות שמיים ואת כל מצוות
השי"ת ובכך לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם. ומבואר בגמרא שהתכלת דומה לים,
והים לרקיע והרקיע לכסא הכבוד

בימינו שאין את התכלת, ונשכח מעם
ישראל כיצד עושים את התכלת, מפני שדג

לכאורה אפילו לשיטתם למה לא רצו להכנס
לארץ ישראל?

פיקו"נ דוחה ובואה

אבל בזה יש לומר שחשבו שיש דין של פיקוח נפש דוחה את המצווה הזו שלא לעבור על דברי הנביא. או אפשר לומר, שחשבו כך מתוך זה שהקב"ה הסכים שישלחו מרגלים, אם כן אולי עניין זה של הכניסה לארץ, אין זו כבר גזירה אלא רק רשות שנמסרה לשיקול דעתם של המרגלים לפי מה שיראו בעיניהם בארץ ישראל, ולכן פסקו לשוב מצרימה.

ויהושע וכלב פסקו דין הפוך, שאמרו 'כי לחמנו חם', ויש למעשה להכנס ולהלחם באמורי ולכן כאשר ראה העם את חילוקי הדעות, פסקו לילך אחר הרוב, וממילא יש דין מסור לכלב ויהושע, דהיינו דין רודף על ידי גרמא ורצו להרגם.

אלא שעדיין צריך עיון למה דנו אותם דווקא בסקילה ולא במיתה אחרת? ונראה פשוט שחששו שיוכלו לברוח לכאן ולכאן, ולכן אמרו להשתמש באבנים או בכלי קלע הזורק אבן למרחקים, אך האמת היא שבאמת צדקו יהושע וכלב כי בכל יש לשאול את משה רבנו (מתוך – י'קט ביאורים)

להתרחק מאוד! על מנת שלא להתקלקל
חלילה.

היה פעם צדיק גדול הלא הוא המהר"ל דיסקין זצ"ל, שהבית הלוי התבטא עליו שהוא 'גדול הדור', הוא הקים בית יתומים ופעם אחת העלילו עליו ששלח כסף מהמקום ששהה שם למקום שהיה בסכסוך עמם, והוא היה מוכרח לברוח לרוסיה ולאחר מכן עלה לירושלים. וכשלקחו לו עו"ד יהודי שאינו שומר שבת, ראה העו"ד שבכל זמן המשפט הסתיר הצדיק את עיניו מן העו"ד.

העו"ד שהיה פיקח ונבון, הבין שזה בגלל שאיננו שומר שבת, ולכן הצדיק לא מביט בו. פנה העו"ד לשופטים ואמר להם, ראו עם מי אתם עושים משפט, עם אדם שאני מייצג אותו והוא אפילו לא מוכן להביט בפני מפני שאסור להביט בפני אדם רשע, ואתם מעלים על דעתכם שהוא עושה דברים לא טובים?

כי אכן המהרי"ל דיסקין וצ"ל דקדק בכל דבר ודבר, ובאמת אדם המביט באותיות של ספר תורה בשעת הגבהתו, הדבר מקדש אותו ואת עיניו, וכמו כן הגמרא הקדושה, היא דבר כל כך גבוה וקדוש שכל היום עוסקים בה וכל המסתכל בה, הרי זה מקדש את עיניו.

נתנה ראש'

מתוך הספר 'לקט שיחות וביאורים'

וְלָמָּה ה' מְבִיא אֶתָּנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת
לְנָפֶל בַּחֶרֶב וְנִשְׁמְנוּ וְנִטְפְּנוּ יְהִי לָבוֹז הַלֹּא
טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרִימָה (יד, ג)

הספורנו פירש שהיו העם מפשפים במעשיהם על איזה חטא רוצה הקב"ה להענישם, אולי על העבודה זרה שעבדו במצרים.

ויש להוסיף שבזה טעו וחשבו שעדין השי"ת שונאם אע"ג שפירשו מעבודה זרה בעשותם דם פסח ומילה, מכל מקום לא נמחק העוון, ולא ידעו את מה שנאמר בעתיד בירמיהו 'אֶהְיֶה כְּלוּלֹתֶיךָ', כלומר שאין כבר שנהא כלל ובכל זה טעו.

וממילא יש לומר עוד, אע"פ שפשוט הדבר שאם הקב"ה אומר ללכת וליהרג נאין לעשות חשבונות והיו חייבים לעשות זאת. ואם כן

החלזון שממנו עושים את התכלת נעלם. ואפילו בתקופת הגמרא קשה היה להשיג את החלזון משום שהוא עולה מן הים אחת לשבעים שנה שאז היה יוצא לים עכו. ואמנם בדור הקודם היה את האדמו"ר מראדז'ין שיצא לאיטליה ומצא לבדו את החלזון, ואעפ"כ יחד ורבים הרי הלכה כרבים ולא נפסק כמוהו, ובמשך הזמן מצאו עוד שני סוגים של תכלת מלבד זה של האדמו"ר, אבל החזו"א זצ"ל כבר אמר שאפילו ללא התכלת אנו יוצאים ידי חובה.

על כל פנים מבואר, שהתכלת בא להזכיר לנו את תר"ג המצוות. והנה, בזמן הגמרא היו כאלה שזייפו את התכלת, והגמרא אומרת שצריך לבדוק אותה ע"י חום וניסויים שונים, כדי שלא לרכוש תכלת מן הרמאים המרמים את הבריות.

והזכרים הרי תמהים, שהרי אם התכלת בא להזכיר לנו את התרי"ג מצוות, ע"י שהוא דומה לים, מדוע צריך דווקא מן החלזון, הרי גם בתכלת מזוייפת יזכרו את הים, ואת כסא הכבוד, ומדוע אין זה מספיק טוב? אלא שרואים שההסתכלות בתכלת אינו עניין של הבטה בצבע גרידא, אלא שהוא עניין סגולי, שההסתכלות הזו מטהרת את העיניים, ורק לאחר שמביטים בתכלת האמיתי, מתחילים לחשוב על ים, שמים, כסא הכבוד... אך ללא זה אין את ההשפעה הטובה. ולכן, בימינו שאין לנו תכלת, עצם ההסתכלות בחוטים הלבנים של הציצית!! משפיעה לטובה, וזה מביא לחשוב על התרי"ג מצוות.

ראיתי בספרים, שאם אדם נפגש עם אדם רשע, אם הוא נצרך לכך לעסקיו, צריך שיביט בציצית ולא יושפע ממנו. נזכרתי במעשה שהיה בישיבה בחור צדיק, (הרב פרידמאן), ואינני יודע אם הוא היה מהל"ו צדיקים או מהל"ז או הל"ח... לאחר חתונתו הוא התגורר בתל אביב והיה שם למגיד שיעור, ואמנם רצו למנותו לרב עליהם אבל הוא לא הסכים לכך והיה מטאטא את בית הכנסת, בכל בוקר היה משכים קום בשעה שלוש לפנות בוקר.

פעם בא בחור שהתקלקל לשיבה, ובמשך הזמן הלך לעבוד בארגון צבאי כלשהו והבחור הפסיק לשמור שבת, וכשהוא דיבר עם הרב פרידמן, בכל אותו הזמן הביט הצדיק בציצית לא הביט בפני הבחור שהתקלקל. אמנם התיישתי לשאול מדוע, אך זו הייתה הסיבה, על מנת להתרחק מן הרשע ולא להיות מושפע ממנו. כשמסתכלים בעיתונים ורואים שם תמונות של נשיא ארה"ב והממשלה וכדו' מתרגלים לראות רשעים וגויים ומזה יש

[illegible]

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גגחובסקי זצלה"ה

שלח תשפ"א • גליון תל"א

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

בגד של סומא

הנה כתב בשער המלך (פ"ג מהל' ציצית ה"ז) דלמאן דאמר דסומא פטור בכל המצוות, אם כן ליכא למעוטי סומא מציצית, דבלאו הכי סומא פטור מכל התורה כולה. [וכן כתב בארצות החיים סי' י"ז].

[וכתב בשער המלך דלפי זה יש ליישב הא דמבואר בתוספות בשבת (קל"א ט' ד"ה שוין) וברש"י בסוכה (י"א א' ד"ה לפרזומא) דסומא פטור מציצית, אע"פ דבסוגיא במנחות (מ"ג א' ב') לא ממעטינן סומא מוראיתם אותו, משמע שסומא חייב, אלא להאמור תליא בפלוגתא דתנאי אם סומא חייב בכל המצוות, ונימא דסוגיא במנחות אזיל לשיטת רבי יהודה דסומא פטור מכל המצוות, ואם כן ליכא למעוטי סומא מציצית דבלאו הכי פטור מכל התורה כולה, הלכך הוצרכנו למימר דקרא דוראיתם קאי אקריאת שמע].

אמנם תיקשי על דברי השער המלך, דאע"פ שהסומא עצמו פטור מכל המצוות, מכל מקום אכתי בעינן קרא שסומא פטור מציצית, כדי לאשמועינן שגם אם אדם אחר ילבש הבגד של הסומא אכתי יהא פטור, דהרי גוף הבגד הוא בגד של פטור.

ויש לדון בזה לאור ג' שיטות הנ"ל:

א. לדעת מעשה חושב

הנה בהגהות מעשה חושב (שם) באמת הקשה על השער המלך כהנ"ל, דאף אם סומא פטור מכל המצוות, אכתי נפקא מינה למעט סומא ממצוות ציצית לענין טלית המיוחדת לסומא, שיהא פטור אף כשילבשו מי שאינו סומא, והרי זה כמו כסות המיוחדת ללילה דפטורה מציצית אף ביום. הלכך איצטרך קרא ד"וראיתם אותו" למעוטי כסות סומא אפילו כשילבשו אחר.

ב. לדעת משכנות יעקב

אמנם למשכנות יעקב ליכא לטענה הנ"ל, דהרי לשיטתו אף לבתר קרא דסומא, יהא אדם אחר הלוש בגד של סומא חייב בציצית, ואם כן ליכא לחלק בין מקמי קרא ובין לבתר קרא.

ג. לדעת חזון איש

כמו כן לחזון איש ליכא לטענה הנ"ל, דהרי לא בעינן לזה קרא, דאדרבה אע"פ דליכא קרא דסומא פטור, מכל מקום כסות סומא תהא פטורה גם לאדם אחר, דומיא דכסות קטן ואשה. ואם יחדה ללבישת פקח, הרי באמת אף לבתר קרא דסומא פטור יתחייב בציצית.

מיוחד לאשתו, תכריכין, שאולה

הנה יש לדון עוד בנידון הנ"ל, חדא, מהו לענין איש שלוש בגד המיוחד לאשתו, תו, מהו לענין אדם שלוש בגד המיוחד לתכריכין, תו, אמאי בכל הני גווני לא חשיב טלית שאולה:

א. בעלה מתכסה בו

הנה כתבו תוספות במנחות (מ"א א' ד"ה תכלת) דטלית של אשה חייבת בציצית מפני שבעלה מתכסה בו. חזינן דאע"פ דהוה בגד המיוחד לאשה שפטורה מציצית, מכל מקום בלובשו אחר חייב.

אמנם לא תיקשי מינה על החזון איש, דיש לומר דסבירא ליה דזה חשיב יחדה לכך מכיון שבעלה משתמש בו בקביעות.

מיוחד לפטור מציצית

והיה לך לציצית וראיתם אתו וגו' (ט"ו ל"ט)

הנה ילפינן מהכא בגמרא מנחות (מ"ג א') למעוטי לילה דאינו זמן ראייה, ומשום הכי כסות לילה פטור מן הציצית.

ודעת הרא"ש (הלכות קטנות הל' ציצית סי' א') דהכסות קובעת, דאם הוה כסות המיוחדת ללילה פטור מציצית גם ביום.

ויש לדון מהו בכסות המיוחדת לפטורים אחרים, האם גם בכהאי גוונא נימא דפטור מציצית גם לאדם אחר שהוא בר חיובא.

הקדמה

הנה אם הלוש העיקרי בר חיובא ומקיים בלבישתו מצוות ציצית, בפשוטו אם אחר ילבש נמי יתחייב, [היכא דהוה שלו], ואף אם לבישתו ארעי, ואף בלא יחדו ללבישת ארעי.

וכמו כן אם הלוש העיקרי אינו בר חיובא, אבל עכ"פ הבגד מיוחד ללבישת ארעי דאדם אחר שהוא בר חיובא, נמי חייב.

אמנם הנידון הנ"ל הוא דוקא אם הלוש העיקרי של הבגד אינו בר חיובא בציצית, וגם אין הבגד מיוחד ללבישת ארעי, אלא אירע שאדם בר חיובא לבשו ארעי, בכהאי גוונא יש לדון כהנ"ל.

ומצאנו בזה ג' שיטות:

א. דעת משכנות יעקב דחייב

דעת משכנות יעקב (א"ח סי' כ"ג) דחייב, אע"פ שהבגד מיוחד לאדם שפטור, כגון שמיוחד לקטן או לאשה, מכל מקום כל היכא דקא לביש בר חיובא חייב בציצית.

ותיקשי משיטת הרא"ש הנ"ל דכסות לילה ביום, פטור, חזינן שאם מיוחד לפטור, פטור אע"פ דקא לביש בר חיובא, אך משום הכי הכריע במשכנות יעקב דלא כשיטת הרא"ש, ובאמת בגד לילה ביום חייב. [והיינו דשיטת משכנות יעקב כדעת הרמב"ם (פ"ג מהל' ציצית ה"ז) דפליג על הרא"ש, וצריך עוד לעיין במשכנות יעקב בפנים אם כוונתו להכריע כרמב"ם או דחידת הכא שיטה חדתא].

ב. דעת מעשה חושב לחלק

אמנם בהגהות מעשה חושב על שער המלך (פ"ג מהל' ציצית ה"ז) כתב לחלק בין פטור מחמת עיקר הבגד לבין פטור רק מחמת הגברא.

דבשלמא בבגד שפטור מפאת עיקר תשמיש הבגד, כגון כסות של סומא שפטור מפאת "וראיתם אותו" פרט לסומא שאינו רואה הציצית, בכהאי גוונא חשיבא טלית פטורה, וגם בלבש אחר עראי פטור, משא"כ היכא דהא דעיקר תשמישו בפטור היינו רק מפאת פטור של הגברא בהמצוה, כגון בבגד של אשה או קטן, בזה בלבש אחר ארעי חייב.

ג. דעת החזון איש שפטור

אמנם ראיתי שכתב בחזון איש (א"ח סי' ב' ס"ק ל"ד) דבכל גווני הנ"ל פטור, דכשם שכסות לילה פטורה ביום, הכי נמי כסות קטן פטורה לגדול, והא דמחייבין לגדול היינו דוקא ביחדה לו ללבישה עראי.

וכן מבואר בארצות החיים (סי' י"ז) שכתב בפשיטות דכסות דאשה, אף אם האיש לבשה פטורה. וזה כדברי החזון איש. [אך אולי מפאת שאולה].

ב. תכריכין

הנה אמרינן בגמרא מנחות (מ"א א') דזקן שעשה תכריכין לכבודו פטורה מציצית, דהרי יאשר תכסה בה' אמר רחמנא, והאי לאו לאיכסויי עבידא.

וכתב במשכנות יעקב (או"ח סי' כ"ד) דבכהאי גוונא מודה דגם אם אדם אחר לובש התכריכין פטור מציצית, דהרי יש לחלק דבשלמא בכגון הפטור של סומא, הפטור אינו מחמת גוף הכסות אלא רק מחמת זמן החיוב, משא"כ כאן דילפינן דבעינן "כסותך" שתהא מיוחדת ועשויה לכסות, ואם כן תכריכין שאינו עשויה לכסות אינו כסות כלל נמצא דאינו בר חיובא דציצית כלל.

ג. אופנים שאינו טלית שאולה

הנה אסיק בהגהות מעשה חושב, דלכאורה אין לומר כדבריו דבעינן קרא לסומא באופן שאדם אחר משתמש בבגדו, דהרי ממה נפשך, אם הטלית עדיין של הסומא, בלאו הכי פטורה אצל השני משום טלית שאולה, ואם אדם אחר קנאה הימנו בטל יחודה ועכשיו היא מיוחדת לבר חיובא.

אבל באמת יש ליישב דמשכחת לה שאדם השני הוא הבעלים, כגון בטלית של האב ויחדה לבנו סומא ועכשיו רוצה האב להשתמש בו ארעי. או שהטלית של האשה שהיא סומא והבעל לובשו ארעי.

כמו כן משכחת לן באופן שאחד קנה מן הסומא במתנה על מנת להחזיר, דהרי המקבל טלית במתנה על מנת להחזיר חייב בציצית, מעתה אם מפאת הא דסומא פטור מכל המצוות, יהא המקבל חייב, משא"כ אם איכא מיעוט מ"וראיתם" דגוף הבגד דסומא פטור מציצית, יהא פטור גם אצל מקבל המתנה, ואע"פ דקיבלה במתנה מכל מקום מכיון דהוי רק על מנת להחזיר, נמצא דאצל המקבל הוי רק ארעי משום דעיקר הטלית הוי של הסומא. (ניש בזה נפקא מינה גם בכסות לילה, וקנה אחד במתנה על מנת להחזיר רק לצורך יום, דפטור מן הציצית).

נמלך ויחדה לכסות יום

הנה נסתפק בפרי מגדים (או"ח משב"ז סי' י"ח סק"א) אם ייחד כסות לילה ועשה בו ציצית, ובאותה שעה היתה פטורה, ואחר כך נמלך וייחדה לכסות יום, האם פסלינן משום תעשה ולא מן העשוי.

א. רמב"ם ליכא ספק

הנה בגדר הפטור דכסות לילה, נחלקו הרמב"ם והרא"ש, דעת הרמב"ם (פרק ג' הל' ציצית ה"ז) דהזמן קובע, דאם הוא יום, חייב בציצית, ואם לילה, פטור מציצית. ולפי זה אפילו כסות שמיוחד ליום, אם לבשו בלילה, פטור מן הציצית.

משא"כ דעת הרא"ש (הלכות קטנות הל' ציצית סי' א') דהכסות קובעת, דאם הוה כסות המיוחדת ליום, חייבת גם בלילה, ואם הוה כסות המיוחדת ללילה, פטור גם ביום.

מעתה מבואר בפרי מגדים (שם) דנידון הנ"ל ליכא לשיטת הרמב"ם, דאע"פ דלשיטת הרמב"ם כסות יום בלילה פטורה, מכל מקום בהטיל ציצית בלילה לכסות יום ודאי כשר, דלא הוה תעשה ולא מן העשוי דהרי דמי לעושה סוכה קודם לחג הסוכות דהוה רק מחוסר זמן ולא הוה תעשה ולא מן העשוי. ואלא דמי לבגד בעלת ג' כנפות שאינה חייבת כלל ואינה ראויה כלל לציצית.

אלא ספיקת הפרי מגדים רק לשיטת הרא"ש דהכסות קובעת, דדן בפרי מגדים מהו בכסות המיוחדת ללילה שפטור גם ביום, והטיל בה ציצית, ואחר כך נמלך וייחדה לכסות יום.

ב. שורש הספק

שורש הספק, מי פסלינן הואיל ובעת שעשאן היתה פטורה, או דלמא לא פסלינן, כיון דאינו מחוסר מעשה דהוה אותה הצורה של ציצית, ורק תליא ביחוד הבעלים לכסות יום, ואם כן לא הוה תעשה ולא מן העשוי. ואסיק בצריך עיון.

ג. חסר יחוד לשם צל

הנה בספר אמרי בינה (חלק אה"ע בחידושי אמרי אליעזר לנכד הגאון אמרי בינה, מובא בסוף הספר אות ב') מביא ראיה מהא דאיתא במשנה בסוכה (י"ב ב') חבילי קש וחבילי עצים אין מסככין בהם, ומפרשין בגמרא דהטעם דגזרינן משום דפעמים אדם בא מן השדה בערב וחבילה על כתיפו

ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי לייבשה ואחר כך נמלך עליה לסכך, ובכהאי גוונא פסול משום דהתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי.

אם כן מבואר בהדיא לפשוט ספיקו של הפרי מגדים, דהרי פסלינן משום תעשה ולא מן העשוי בהניח החבילה לייבשה שלא לשם צל, אע"פ דאינו מחוסר מעשה אלא רק יחוד הבעלים לשם צל. וצריך עיון אם יש לחלק בין האופנים.

ד. חסר ישיבה המחייבת

הנה בקבע מזוזה בבית שפטורה ממזוזה, כגון שהיה מיוחד לבית התנן ובית העצים ובית הבקר, [בגווי דפטור ממזוזה, כגון באופן שרוחצות שם], ואחר כך ייחד הבית לדירין באופן שנתחייב במזוזה.

לכאורה התם יש לומר דלכולי עלמא מהני ולא פסלינן משום תעשה ולא מן העשוי, דהרי איכא בית קמן אלא דליכא ישיבה המחייבת, ודמי לציצית שאפשר לעשות ציצית אף טרם שלובשו, משא"כ בגוונא דהפרי מגדים דבשעת החיוב ליכא מחייב. ועיין.

טלית המיוחדת לסומא

הנה אם נימא כהצד בהפרי מגדים הנ"ל דבכסות לילה הוה תעשה ולא מן העשוי, מעתה יש לדון מהו בטלית המיוחדת לסומא, למאן דאמר כסות סומא פטורה, ואחר כך נתפקח.

א. תליא בפלוגתא הנ"ל

הנה בפשוטו יהא תליא בפלוגתא הנ"ל, דלהמשכנות יעקב יש לומר דכשר, מכיון דגם בשעה שהוא עדיין סומא, הרי אם אדם אחר לובשו חייב בציצית, נמצא דלא הוה עשייתו בפסול. [והמשכנות יעקב לא אזיל בשיטת הרא"ש דכסות המיוחדת לילה פטור ביום אלא נקט כשיטת הרמב"ם דהזמן קובע]. אמנם לדעת המעשה חושב והחזון איש הנ"ל דמי לכסות לילה, אלא דלהמעשה חושב טעמא מפאת דכסות סומא עיקרה אינה לראיתם אותו, ולהחזון איש טעמא דהכסות עיקרה אינה לבר חיובא.

ב. נכרי ואחר כך נתגיייר

הנה יהא נפקותא בנכרי שהיה לו כסות ואחר כך נתגיייר, דלהמשכנות יעקב כשר וכהנ"ל, וכמו כן להמעשה חושב כשר, דהרי אינו פטור בהכסות אלא רק בהגברא, אמנם להחזון איש הא פסול, דהרי לדבריו גם בבגד המיוחד לגברא שפטור, אמרינן דהכסות מופקע מהחיוב ואדם אחר הלובשו פטור, נמצא דהוה עשייתו בפסול. ואם כן בנתגיייר הוה תעשה ולא מן העשוי.

ג. קטן שנתגדל

מעתה תיקשי אם כן קטן שנתגדל, יפסל טליתו משום תעשה ולא מן העשוי, והרי אין הדין כן, ונהי דבטלית של קטן אמרינן דגדול מתכסה בה, אך החזון איש (שם) כתב דבעינן שתהא מיוחדת לגדול, ותיקשי בכהאי גוונא דהיה מיוחד רק לקטן, אם כן היאך הוכשר כשהגדיל הרי הוה תעשה ולא מן העשוי.

וזה מטה לנו למימר דאף בכסות לילה לא הוה תעשה ולא מן העשוי וכאידך צד דהפרי מגדים הנ"ל. ודי יאיר עיני בכל זה לילך נכוחות ולא בארחות עקלקלות.

ד. תעשה ולא מן העשוי רק בפטור מחמת הכסות

שוב נראה עיקר, דבכהאי גוונא דשורש פטור הטלית מפאת פטור גברא, ודאי לא אמרינן לפסול תעשה ולא מן העשוי, ואף אם נימא כהצד הנ"ל בפרי מגדים דכסות לילה לכסות יום הוה תעשה ולא מן העשוי, היינו דוקא התם דהפטור מחמת הכסות, משא"כ בכגון כסות של קטן, דהפטור מפאת פטור גברא.

ואע"ג דילף החזון איש אהדדי פטור גברא מפטור לילה, היינו דוקא לענין אם כשר לאדם אחר הלובשו, אמנם לענין תעשה ולא מן העשוי יש לחלק כהנ"ל. ואכתי צריך עיון.

ה. ביאור אחר בדברי החזון איש

לכאורה היה אפשר לבאר כוונת החזון איש באופן אחר, דהא דבבגד של קטן פטור גם גדול, איירי שהבגד שייכת לגדול ואזלינן בתר תשמיש הבעלים, ולדידיה הלבשה לקטן הוי כתשמיש כלום. והוא הדין הלבשה לגדול כל היכא דהבעלים לא לביש. ולפי זה בקטן שנתגדל ודאי לא שייך למידן תעשה ולא מן העשוי. אבל לא משמע כן כוונת החזון איש אלא משמע מדבריו דעצם לבישת קטן הוי בפטור. ולא אדע.

א. ב' טעמים לענין תרומה ביד ישראל

הנה איתא בגמרא שבת (קכ"ז ב') דתרומה טהורה ביד ישראל אינו מוקצה. ונחלקו תוספות ור"ן אמאי לא הוי מוקצה, דעת תוספות (שבת קכ"ז ב' ד"ה כיון) דלא הוה מוקצה מכיון דתרומה חזי לכולי עלמא ורק איסורא רביעא עליה, אבל דעת הר"ן (שם) דלא הוה מוקצה רק מכיון דעומדת להנתן לכהן.

מעתה יש לעיין בדין הנ"ל, דבשלמא לתוספות אתי שפיר דטלית שאין בה חוטיין אינו מוקצה מכיון דחזי לאשה, אע"פ דאינה עומדת להנתן לאשה, אמנם להר"ן הרי מכיון דאינה עומדת להנתן לאשה, אם כן אכתי ליהוי מוקצה.

ב. ראוי לישון עליה

אך יש לומר דמטעמא אחרין אינו מוקצה, דהרי ראוי לישון עליה, וכמו דאיתא בגמרא ביצה (י"ד ב') דכלאים לא הוה מוקצה אם ראוי לישון עליו, אלא דאסור לישון עליו שמא תכרך נימא, אבל בטלית בלא חוטים לכאורה שרי לישון עליו.

ג. כלאים ראוי לנשים

הנה בגמרא יבמות (ד' א') ילפינן דעשה דציצית דוחה לא תעשה דכלאים, מהא דכתיב איסור כלאים סמוך למצות ציצית, דכתיב לא תלבש שעטני גדילים תעשה לך, דמדה היא בתורה דילפינן מסמוכים. והקשו תוספות ביבמות (ד' א' סו"ה דכתיב) דמכיון דציצית וכלאים סמוכין וילפינן אהדדי, אם כן למאן דפטר נשים מציצית, הוה ליה למיפטרניהו גם מכלאים, והרי על כרחך נשים חייבות בכלאים, דאמרין בגמרא ביצה (י"ד ב') שכלאים ביום טוב הוי מוקצה מכיון דלא חזו לכלום, ואם היה מותר לנשים לא הוה מוקצה. [ותירצו תוספות דשמא איכא שום ריבוי לענין כלאים דנשים חייבות].

ולכאורה יש לבאר דהא דמבואר בתוספות שאם כלאים היה ראוי לנשים לא היה מוקצה, היינו דוקא לשיטתם דתרומה ביד ישראל לא הוה מוקצה, אבל להר"ן דבתרומה לא הוה מוקצה רק מפאת שעומד להנתן לכהן, הרי האי כלאים לא איירי דוקא שעומד להנתן לנשים, ולכן להר"ן אתי שפיר הא דמבואר בהגמרא דכלאים הוה מוקצה אפילו אם לא היה איסור כלאים בנשים.

ד. סיגוריות ביום טוב

הנה דנו בפוסקים בסגוריות ביום טוב אם הוה מוקצה להני דנהגי איסורא, ולכאורה תליא בר"ן ותוספות, דהרי לר"ן ליכא למימר דלא הוה מוקצה מכיון דראוי לאלו שנהגו בה היתירא, דהרי אינו עומד להנתן להם.

וכמו כן יש לעיין בהא דאמרין בגמרא (שבת שם) דדמאי לא הוה מוקצה מכיון דאי בעי מפקר, אע"פ דאינו עומד להכי. [ועוד עיין בחזון איש בקונטרס המוקצה].

אינו מכוון לשם מצות ציצית

הנה כתב במשנה ברורה (סי' ס' סע' ד' ביאור הלכה ד"ה ויש) דבהולך בבגד של ד' כנפות ואינו מכוין בלבישתו לשם מצות ציצית, לא רק דאינו מקיים מצות ציצית, אלא גם מבטל מצוות ציצית, דמכיון דאינו מכוון לשם מצוה הוה כמו שאין כאן ציצית כלל והרי זה כהולך בד' כנפות בלא ציצית.

ויש לדון בדבריו בכמה גווני:

א. יש ציצית בהבגד

הנה במצות ציצית אמרין עשה דוחה לא תעשה, דעשה דציצית דוחה איסור כלאים, ודוקא באינו יכול לקיים שניהם כגון שאין לו אלא בגד צמר וחוטני פשתן, אבל באפשר לקיים שניהם, לקי משום כלאים. [למאן דאמר שכלאים בציצית דחויא]. ונסתפק במנחת חינוך (מצוה שפ"ו) אם קיים מיהת מצות ציצית. וכתב דבפשוטו כיון דמצוה הבאה בעבירה הוא מדאורייתא, לא קיים המצוה. אך כתב דיש לומר דמכל מקום לא ביטל המצוה, דהרי יש ציצית בהבגד.

[וכעין האי סברא כתב במנחת חינוך (מצוה שפ"ה ס"ק ט') גם לענין סוכה גזולה, דאם ליכא קרא מיוחד לפוסלו והפסול יהא רק משום מצוה הבאה בעבירה, אם כן אם אכיל בסוכה גזולה, נהי דלא קיים המצוה, מכל מקום הסוכה הוה סוכה ולא חשיב כיושב חוץ לסוכה].

סומך על שיטת הר"י

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' י"ב סע' א' - ג') אם נפסקו כל חוטי הכנף ונשתייר בהם כדי עניבת כל החוטים הפסוקים ביחד, כשר. ואם לא נשאר כדי עניבה אפילו בחוט אחד שנפסק כולו, פסול.

וכדי עניבה, היינו לשיטת רש"י מן הענף, ולשיטת ר"י אפילו נחתך כל הענף ולא נשאר כדי עניבה אלא מן הגדיל, כשר. ומנהג העולם כרש"י, והיכא דלא אפשר יש לסמוך על ר"י.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ג) דהיכא דלא אפשר, היינו במקום שאין נמצאין ציצית כלל, אז יש לסמוך על ר"י. [ומכל מקום לא יברך עליו וגם אסור לצאת בו בשבת לרשות הרבים].

ותיקשי אמאי יסמוך על שיטת הר"י, הרי אע"פ דאיכא ספק שמא לובש ד' כנפות בלא ציצית, מכל מקום יכול להקנותם לחבירו על תנאי, שאם דלא כר"י אם כן מקנהו לו, ואם כר"י אינו מקנהו, נמצא דלהצד דלא כר"י והציצית פסולין מכל מקום אינו מבטל המצוה דאורייתא, דהרי אז הוי טלית שאולה שמדאורייתא פטור מציצית.

א. מדאורייתא שרי

יש לומר דלא מצרכין ליה למיעבד הכי מפאת דמדאורייתא שרינן ליה ללבוש גם בלא זה, דהרי מדאורייתא אין כאן איסור כיון דאין לו חוטים, כמו שכתב במרדכי בשם ר"י (מנחות הלכות קטנות אות תתקמ"ד) דמן התורה אינו חייב למנוע אונס במצות עשה, ובאינו יכול לקשור ציצית יכול ללבוש ד' כנפות בלא ציצית.

ב. תרי דרבנן

אכתי תיקשי שאע"פ דאיכא רק איסור דרבנן, מכל מקום יעשה כעצה הנ"ל ויקנה לחבירו בתנאי, שכך יכול לעשות מחד דרבנן תרי דרבנן, דהרי עכשיו הוי רק חד דרבנן, והיינו לילך בבגד בלי ציצית כאשר אין לו חוטים שאינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן, אמנם אם יקנהו לחבירו בתנאי יהא תרי דרבנן, חדא, לילך בבגד בלי ציצית כהנ"ל, ושנית, גם שהציצית תהא שאולה, וטלית שאולה חייב בציצית רק מדרבנן. [ועיין במגן אברהם (סי' י"ג סק"ה) דאיתא בדינא דכבוד הבריות דשרינן ליה לילך בלא ציצית, שיעשה כן שיקנה לחבירו]. ויש לומר דמכל מקום כיון דהוה רק ספק לא מחייבין ליה למיעבד הכי.

ג. חמש ודאיות או י' ספיקות

הנה בתשובות רבבות אפרים (ח"ב סי' כ"ח אות ב') דן ביש לאדם עשרה חדרים שחייבים במזוזה, ובסכום הכסף שבידו יש לפניו ב' אפשרויות, או לקנות עשר מזוזות וזולת שהן ספק כשרות, ואז יש לו ספק קיום מצוה בכל החדרים, או לקנות חמש מזוזות יקרות שהם ודאי כשרות, ואז יקיים בודאי חמש מצוות עשה וגם יבטל בודאי חמש מצוות עשה. ואסיק דיקנה החמש הודאיות. ואייתי שם דדעת חכמי הדור דעדיפא ה' ודאיות מ' ספיקות.

מעתה לכאורה נימא שיקנה את ביתו לאחר ויגור שם בשכירות ויהא חייב במזוזה רק מדרבנן ובה נימא ספיקא דרבנן לקולא.

ועוד יותר יש לומר שיקנה בתנאי רק אם המזוזה פסולה, ואז להצד שכשירה לא יפסיד המצוה דאורייתא. [וכי תימא דמפאת חזקת מרא קמא הוה שלו ודאי, אך יש לומר דכשיש ממה נפשך לא אמרין לה, תו יש לומר דמוותר על חזקת מרא קמא כמו שכתב בחזון איש (חוי"מ ליקוטים סי' י" סק"ה) לענין דינא דהמוציא מחבירו עליו הראיה מחמת חזקת מרא קמא דשייך להסתלק מזה]. וכי תימא דהרי כתבנו בגוונא הנ"ל דציצית דאינו חייב למיעבד הכי, אך שאני התם שאיסורו רק מדרבנן, משא"כ הכא הרי מבטל מצוה דאורייתא.

אך יש לדון דמכל מקום כיון דעדיפא שיהא לו ה' מצוות ודאיות, הלכך לא יעשה כך. רק עכ"פ יעשה כך בה' המקומות האחרים שלא יהא לו מזוזות.

מוקצה בטלית בלא חוטים

הנה דנו הפוסקים בטלית שאין בה חוטים אם הוה מוקצה בשבת, וקאמרי דלא הוה מוקצה כיון דחזי לנשים. [א"ה. לא מצאתי. ועיין שבת

אמנם לדברי המשנה ברורה הנ"ל אינו כן, דהרי כתב דהחולך בציצית בלא כונה ביטל מצוות ציצית, ופליג על המנחת חינוך.

ב. להניח על יושן ד' כנפות

לפי זה לכאורה אסור להניח על גבי אדם שישן ד' כנפות עם ציצית, דהרי חשיבא מחוייב בציצית אף כשישן, דהרי אינו מברך שנית בישן באמצע היום.

אך יש לומר דאיכא ספק ספיקא דמותר להניח על הישן, דדילמא כמנחת חינוך, ודילמא כשיטת הרמב"ם שלילה פטור אף בכסות יום.

אך זה אינו, חדא, דישן גם בבוקר לאחר שיכיר. תו, דיש לעיין אם דברי המשנה ברורה הנ"ל אינם מוסכמים. תו, דיש לעיין אם רוב הפוסקים אינם סוברים כרא"ש דכסות יום בלילה חייבת ודלא כרמב"ם.

ג. דמי למי שאין לו חוטים

הנה העירו דכיון דעכשיו ישן ואינו יכול לקיים המצוה, אם כן דמי למי שאין לו חוטים, שכתב במרדכי (מנחות הלכות קטנות אות תתקמ"ד) דמן

התורה אינו חייב לפשוט הבגד. אך לא ברירא לי, דאטו מי שישן והלכך אינו אוכל מצה אין חיוב להעירו שיאכל. תו, דכתב במקור חיים דמדרבנן חייב לפשוט ורק במקום כבוד הבריות התיירו.

ד. מכוון בהתחלה

הנה אכתי תיקשי לדביר המשנה ברורה הנ"ל דהלוש ציצית בלא כוונה, מבטל המצוה, אם כן היאך ישן עם ציצית, הא בשעת השינה אינו מכוין. [וכן היאך ישן בסוכה].

אלא חזינן דלענין כוונה מועילה ההתחלה, וכך כתב במשנה ברורה (סי' תר"צ בשער הציון סי' ל"ט) לענין הא דמתנמנם יצא בקריאת המגילה, ותיקשי הרי מצות צריכות כוונה, ואם מתנמנם היאך כוון לשם מצוה, הרי מתנמנם אין לו בינת הלב ואם כן ליכא כוונה, אלא כתב דאפשר לומר בפשיטות דכוונה לצאת אין צריך בכל תיבה, אלא סגי דבתחילת הקריאה יכוון לצאת בקריאה זו, והרי זה פשוט דנמנום אינו מצוי קודם שהתחיל לקרוא אלא רק בתר שהתחיל לקרוא.

ענינים שונים

מודים על זה שאנו חסרים וצריכים לאכול, מכל מקום מאן לימא דזה מעכב, והרי חזינן דדעת הרא"ה בברכות (מ"ט ב') דבלא אמר ברית ותורה ומלכות בית דוד אינו מעכב, אע"פ שנמצא שלא הודה עליו, ואם כן הכי נמי יש לומר כן. [וקצת יש לומר גם דבעל כלמה שבראת איכללא גם ההודאה על החסרון]. הלכך שפיר יש לומר דיצא.

ד. הזכיר איפכא מהנ"ל

הנה אם אמר איפכא מהנ"ל, שהזכיר "בורא נפשות רבות וחסרונן" ולא הזכיר "על כלמה שברא להחיות בהם נפש כל חי", הנה להרשב"א הא לא הודה כלל על מה שברא, [אך אולי נכלל בברוך חי העולמים], וכן להתוספות לא הודה על התפוחים וכיוצא בו, ואם כן בזה צריך תלמוד לדינא, ומכל מקום יש לומר דבאמת יצא.

ה. אמר בלשון אחר כאחד הפירושים

הנה קיימא לן דכל הברכות כשרות בכל לשון, מעתה אם כשיאמר בלשון תרגום יהיה פירושו כחד מהפירושים האלה ולא כהשני, נמצא דהשמיט תיבת "וחסרונן", אם כן תליא בהנ"ל אם יצא בדיעבד, וכד נימא דלא יצא, אכתי יש לומר דאם תרגם כחד נימא דספק ברכות להקל, אך הוה תרתי דסתרי, דאם יתרגם כהשני נימא גם כן ספק ברכות להקל. אך היאך מצינן לחייבו לברך. וצריך תלמוד. ולמסקנה, לכאורה פשטא דמילתא דבכל גווני מהני בדיעבד, אך לא בינת אדם לי להכריע.

בורא נפשות רבות וחסרונם

מי שלא אמר בברכת בורא נפשות, תיבת "וחסרונם", אלא אמר "בורא נפשות רבות על כל מה שעשה" האם יצא בדיעבד.

א. ב' פירושים ב' וחסרונם

בפירוש תיבת "חסרונם" מצאנו ב' פירושים, חדא, פירשו התוספות בברכות (ל"ז א' ד"ה בורא) ש"בורא נפשות רבות וחסרונם" היינו דמודים לדי' שעשה את הדברים החסרים והנחוצים לנו שאי אפשר בלא הם כגון לחם ומים, וי"על כל מה שברא" היינו על דברים שאינם נחוצים, והוא כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם, שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא, כמו תפוחים וכיוצא בהן.

שנית, בתשובות הרשב"א (ח"א סי' קמ"ט) פירש שמודים לדי' על שברא נפשות רבות שחסרות וצריכות למזון שברא, וזה למעלותא דבזה יתפלל לדי' ויודה לדי' על טובותיו.

ב. תליא בב' הפירושים

מעתה יש לדון דנידון דידן תליא בב' הפירושים, דהנה להתוספות יש לומר דיצא כיון שהזכיר "על כל מה שברא" הרי כלל בזה בין תפוחים ובין לחם, אמנם להרשב"א צריך עיון אם יצא, דהרי יש לדון דלא יצא מכיון שלא הודה על זה שאנו חסרים.

ג. גם להרשב"א יצא

אך יש לומר דגם להרשב"א שפיר דמי, דנהי דבמטבע שתיקנו אנו

עניני שבת

ב. מעריב מפלג המנחה

קיימא לן (שולחן ערוך סי' רצ"ג סעי' ג') דמי שהוא אנוס, כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, יכול להתפלל מעריב של מוצאי שבת מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד. [ועיין שם במשנה ברורה סק"ט]. מעתה יש לעיין אם באותה שעה יוכל להתנות בנדבה, כגון בשכח להזכיר שבת או יעלה ויבוא במנחה בשבת, ורוצה להתפלל מעריב שנית לתשלומין ולהתנות בנדבה.

ג. שורש הספק

שורש הספק, דלחד גיסא יש לומר דבאותה שעה אין להתנות בנדבה, דהרי כיון דאכתי הוי שבת לכל מילי, אם כן לא שייך נדבה. אמנם לאידך גיסא יש לומר דיכול להתנות בנדבה, דכיון דהיא תפילת חול לא קפדינן שהיא בזמן שבת. וכן נראה לענ"ד.

נדבה מפלג המנחה בשבת

הנה יש לדון במתפלל מעריב של מוצאי שבת בשבת לאחר פלג המנחה, האם באותה שעה יכול גם להתנות בנדבה.

א. יתנה בנדבה

הנה מי ששכח יעלה ויבא במנחה בראש חודש, אמרינן (שולחן ערוך סי' ק"ח סעי' י"א) שבמעריב דמוצאי ראש חודש מתפלל תפילת תשלומין ומתנה שאם אינו חייב בתשלומין יהא תפילת נדבה, כיון דאיכא דסברי דבמוצאי ראש חודש ליכא תשלומין כיון שאינו יכול להשלים יעלה ויבוא.

אמנם אם מוצאי ראש חודש בשבת, לא יתפלל תשלומין כלל, דקיימא לן דאין נדבה בשבת.

רפואה שלימה

הגליון מוקדש לזכות ולרפואת

הר"ר יחיאל יהושע בן בלה ברטח נ"י

יחי רצון מלפני אבינו שבשמים שתשלח לו מחרה רפואה שלימה מן השמים רפואת הנפש ורפואת הגוף בתוך שאר חולי ישראל.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

ניתן לקבל את הגליון במייל: L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 284
סיון תשפ"א

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

בהזדמנות זו נקח את הדברים לתשומת ליבנו, ונקדיש את הזמן להראות למשפחה את העירוב באיזה מקום שהוא, בשכונה או בקצה העיר, בישוב שנוסעים לשבת או בחצר שאחד מהשכנים עשה לעצמו, העיקר שיראו על מה מדובר, וההמחשה תביא בעזרת ה' לדעת לקיים את המצוה כהלכה.

ישיבה על ספסל שחצי ממנו מחוץ לחוט העירוב

בעבודות העירוב בשכונה בירושלים, יש רחבה גדולה שמשמשת לחניה, שהעיריה הוסיפה אותה אחרי שהתאכלסו בשכונה, ואחרי שהעירוב העירוני קבע את עמודי העירוב, וממילא נוצר מצב שיש שטח נחמד להסתובב עם הילדים אחר הצהריים, והוא מחוץ לגבול העירוב השכונתי והעירוני. האחרים שמו לב שיוצאים לשם בשבת עם עגלות ולא שמים לב שאסור, ולכן הם פרסמו מודעות בשכונה שידעו לא לצאת לשם, אך כאמור זה עזר רק לחלק מהמשפחות, ויש עדיין נשים וילדים שמטלטלים שם. לכן הם ביקשו ממוקד העירוב להרחיב את גבול העירוב השכונתי עד סוף הרחבה הזו, על מנת שלא יהיה שם איסור טלטול, ובכך להציל רבים מחילול שבת.

בס"ד החלו העבודות, אבל כבר בשעת התכנית התברר שיש בעיה עקב תנאי השטח, בשני ספסלים שהעיריה העמידה בשפת המדרכה, ובקטע מסתובב, שיוצא שגם כשנרחיק את קו העירוב עד הסוף, יש חלק מהספסל, המשועב, עם מעט מהמושב, שנמצאים מחוץ לחוט העירוב. והנה מצד כשרות העירוב אין בעיה שהחוט עובר על הספסל, משום שהמושב אינו מחיצה תחת צורת הפתח, כי אינו גבוה י"טפחים, [וכן במקרים שהחוט עובר על המשענת שיש בה גובה י"טפחים לשיעור רח"י, מ"מ אינה מחיצה מחמת שמתחת הספסל יש חלל ג' טפחים, והרי זה מחיצה תלויה שאינה כשרה. וכאשר המציאות אחרת ויש למשענת סגירה למטה ויש שיעור מחיצה, יש להקפיד שלא יהיה תחת צורת הפתח]. אבל הבעיה שהתעוררה כאן היא שיכול להיות בזה מכשול, כי אנשים מתישבים שם, ויוצאו חפצים מתוך החוט אל מחוץ לחוט. לכן הפתרון היה להוסיף עוד עמוד אחורי הספסלים, כדי שהחוט של העירוב יצא עוד עשרים ס"מ, ויכלול גם את המשענת של הספסל. יותר מזה לא היה ניתן לעשות, כי מאחורה יש סלעים גבוהים, [והם עצמם אינם מחיצה כשרה, כי אינם ברצף]. והנה יש לדון האם מותר לשבת על ספסל כזה, שהחצי האחורי נמצא מחוץ לעירוב, ולהחזיק חפץ ביד, או לאחוז בעגלה כדרך היושבים בספסל, שהחפץ עצמו נמצא בתוך העירוב, ורק האדם חצוי מחוץ לעירוב. ונראה שיש בזה כמה חלקים. א. מצד הגדרת מקום האדם, יש לעיין האם באופן זה נחשב שהאדם נמצא מחוץ לעירוב, מחמת שראשו ורוב גופו שנשען על המשענת נמצא מחוץ לחוט.

ב. מצד איסור הוצאה, כשהחפץ לא עובר את החוט, מבואר בשו"ע (סי' ש"ג) שמותר לעמוד ברשות הרבים ולטלטל חפץ בתוך רשות היחיד בלי להוציאו, כי לא אומרים שהחפץ שמוחזק בידי משתייך למקום עמידתו בחוץ, ורק כאשר ידיו נמוציאם באותה רשות של רגליו אומרים שידי נחשבות כקרקע שברגליו. [וכן מבואר בדברי המשנה בתחילת מסכת שבת, שהעניי פשט ידו לפנים ונטל בעה"ב מתוכה, פטור. כי הידיים של העני שנמצאות בתוך הבית, אינן נחשבות שייכות לרשות הרבים, ולא נגררות אחר רגליו שעומדות ברה"י, ולכן אם בעל הבית לקחת מידי של העני פטור, רק אסור מדברג' כי עושה חצי מהמלאכה של העני שהכניס. ומש"כ בגמ' (דף ד:) שאביי הסתפק שמא ידו הפשוטה לרשות אחרת נחשבת כרמלית, היינו כשהעביר חפץ לרשות אחרת, שעשה חצי הוצאה וגזרו עליו שלא ימשיך, ע"ש ברש"י]. לכן אין איסור להחזיק חפץ בלי שמוציא את החפץ מחוץ לחוט.

ג. אבל יש עוד הלכה שכתובה בגמ' במסכת ביצה (דף ל) ונפסק בשו"ע (סי' ש"ה) ש"ה) שלא ישב אדם על פתח המבוי תחת הקורה וחפץ בידי [אף במקרים שמותר להשתמש תחת הקורה], שמא יוציא את החפץ לחוץ. והוסיף המשנ"ב שדבר זה אסור אף כשסמוך לכרמלית שהאיסור שיכול להיות הוא רק דרבנן, אינו נחשב גזירה לגזירה, כי זה חשש גדול שיוציא, ולכן אסרו אותו

הרחבת העירוב בירושלים מהמת שמטלטלים מחוץ לגבול

בשבוע זה עבדו צוות מוקד העירוב בהרחבת עירוב שכונתי באחת משכונות ירושלים. מדובר בשכונה שנמצאת סמוך לקצה העיר, כמו הרבה שכונות בירושלים [רמת שלמה, רמות, שכונות הצפון, סנהדריה המורחבת, ועוד]. ובשכונות אלו צריך לשים לב מאוד לגבולות העירוב, בשונה משאר השכונות בתוך העיר. כי בתוך העיר יש הרבה עירובים סמוכים, וגם מי שיצא מגבולות העירוב בשכונה אחת, הרי מיד הוא נכנס לעירוב השכונה הסמוכה, משא"כ בשכונות הנמצאות קרוב לסוף העיר, ובדרך כלל גבול העירוב נמצא מיד אחרי הבתים, הרי כל יציאה קטנה עם עגלה או טישו וכל חפץ שהוא, זה איסור של מלאכת הוצאה מרשות לרשות, מרשות היחיד אל כרמלית.

לכן דבר ראשון עלינו להזכיר, ולעורר את כל בני המשפחה, להיות עירניים לשמירת הגבולות, לדעת מה גבול העירוב, שלא לטלטל עגלה, בקבוק מים, מפתח, וכל שאר החפצים, וכן שלא לקחת ילד על הידיים [כי גם בגיל שהוא יכול ללכת וחי נושא את עצמו, בכל זאת מדרבנן אסור לעשות כן, אפילו במקום שהוא רק כרמלית דרבנן (משנ"ב סי' ש"א ס"ק קנ"ד)].

לצערנו יש הרבה מקומות שאנשים טובים, משפחות אברכים, לא שמים לב לגבול העירוב, ועוברים עם העגלות והחפצים, כדי לטייל סביב לעיר ולשכונה. התושבים שגרים סמוך מתריעים על כך הרבה פעמים, והאחרים תולים שלטים, וזה עוזר לעורר חלק מסוים מהאנשים, ובכל זאת לא לכולם זה עוזר, יש עדיין משפחות טובות שלא מכירים את המצוה הזו, אחד מהשלשים ותשע מלאכות שבת, שאסור להוציא מחות לרשות היחיד.

איך נלמד את הילדים דבר שאנחנו לא יודעים?

השאלה שרבים מתקשים, איך אנו יכולים ללמד את בני הבית את דיני העירוב, אם אנו בעצמינו איננו יודעים אותו. והנה יש כמה דרגות בידיעת הלכות עירוב, יש ידיעת דיני המציאות עם כל השיטות והשאלות המתחדשות, שבשביל זה צריך להשקיע ללמוד בצורה מסודרת, מתוך הפוסקים עם ספרי עזר בני זמננו, ואו להשתתף במסגרת השיעורים של מוקד העירוב שמלווה בהמחשה בעזרת תמונות ומותאם גם למי שלא למד את הגמ' והפוסקים. אבל יש עוד חלק, והוא לדעת שזה נושא, לדעת שההלכות האלו מצויות ומעשיות, א. לברר בכל מקום אם העירוב טוב, לא בכל מקום שיש עירוב אפשר לטלטל בו. ב. גם כשהעירוב טוב, צריך לדעת עד היכן מותר, הרי לכל עירוב יש גבול, והגבול אינו רחוק.

את הדברים האלו כל אדם יכול ללמד את בני ביו, על ידי שיראה להם ברחוב, הנה עמוד של עירוב, הנה לחי, זה גדר, והנה החוט, עד כאן אפשר לקחת חפצים, ולא יותר. זה הכל, ובעצם זה המפתח להכל, יש עוד הרבה פרטים בהלכה, ויש הרבה דברים לשים לב ולדון, אפילו רק בענין מה נקרא טלטול, האם גם שעון יד, או משקפי שמש, נילון לכיסוי הכובע, וכפתור דזרבה ועוד. מה הדין בתוך הבנין ומה הדין בחצר. אבל החלק החשוב קודם הוא, לדעת שיש כזה דין, שגם אנחנו צריכים לקיים אותו, לא רק האחראי על העירוב.

לפני שבועיים שעסקנו בהתקנת עירוב בקיבוץ חילוני (כמ"ש בגליון קודם), באנו לקשור את החוט, ולתקן את ראש העמוד על חוף הים, והיו שם אנשים יהודים רחוקים מדת, ואנו שומעים אחד שואל את השני מה הם קושרים חוטים, ענה לו השני מה אתה לא יודע, זה הגבול של שבת שעד כאן אפשר לקחת חפצים, והחל ויכוח שלם מה זה לקחת חפצים, ומדוע החוט עוזר לסגור, כי זה פתח, ומדוע צריך לשים כובע על העמוד שיהיה כל כך גבוה, כי צריך מעל העמוד. ועוד דברים בסגנון הזה. אנשים שלא היינו מאמינים שהם יודעים בכלל מה הנושא של העירוב. וזה מצב שאנו פוגשים בהרבה ישובים, שאנשים מסורתיים שלצערנו רחוקים מלשמור שבת, רואים אותנו בודקים את העירוב, ומיד מתחילים לומר לנו איפה יש בעיה בחוט, ומודים ומבקשים שנתקן את העירוב עד השבת הקרובה. ועל זה נאמר, אפילו ירקנים שבך מלאים מצוות כרימון.

שמוקצרים דרכם ועוברים בהם, שכותב המשנ"ב (סי' שס"ה סק"י) שיש בעירובים שלנו את הדין של פירצה שרבים בוקעים בה, שאינה מותרת ע"י עומד מרובה על הפרוץ, וצריך לעשות בה צורת הפתח. בכמה מקומות שהם מעבר ברור עשו צורת הפתח, ויש עוד מקומות קטנים שאין בהם מעבר, וסמכו בהם על דין עומד מרובה. אמנם בעירוב שכונתי מסודר, משתדלים שלא להשאיר פירצות שאין בהם צורת הפתח, כפי שבארנו במק"א ואכמ"ל.

מתי אפשר לעשות להי בעובי שני סנטימטרים, ומתי לא

במעבר אחד עשו צורת הפתח מיוחדת, מחמת שכבר היה ברזל שוכב מעל המעבר, מחובר לקיר. אך אינו צורת הפתח, כי הקיר אינו כשר לעמוד, הן מצד

המשקוף טהור, ולח בעובי שני סנטימטרים

שהמשקוף אינו מעליו, והן מצד שהוא ארוך (מג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח). גם בצד השני שהוא היה מולח לעמוד, אך הוא היה מהצד של העמוד, ולא מעליו, וא"כ אינו כשר כלל. הפתרון לכך היה לחבר שני מקלות דקים, שיש בהם גובה י' טפחים, והם יהיו העמודים, כמו לחיים של זמנינו. מכיון שהמשקוף מברזל ומחובר במצב שאינו מתעקם, אפשר לעשות לחיים דקים, אלא שגם כאן צריך להיות עם הבנה בפרקטיקה ההלכתית, כדי לעשות נכון. בצד שהמשקוף מחובר לעמוד ברזל ישר וחזק,

הספיק לחבר פס ברזל דק בעובי שני מילימטרים, שמשתלב יפה עם העמוד. ודין זה מבואר בתרומת הדשן המובא ברמ"א (סי' שס"ג ס"ה) שעובי העמוד כשר אפילו פחות מחוט הסרבל, פחות מחצי אצבע, וממילא אין שיעור מסוים, אלא צריך שיהיה ממשות שבוטט, למעט צבע בלבד (משנ"ב ס"ק כ"ח).

אבל בצד השני שסמוך לקיר אי אפשר לעשות בעובי שני מילימטרים, כי ברזל שמחובר לקיר אינו עד הקיר ממש, ויש רווח של מילימטר או שנים ואולי

הלחי משטח בקור ציור שיהיה עבה

יותר, שהמשקוף רחוק מהקיר, וממילא הלחי שעביו שני מילימטרים, לא יהיה מתחת המשקוף. [זהו שונה מהרצ הראשון שהמשקוף ברזל ומולחם לברזל, שאז דאי שהמשקוף מגיע עד הסוף צמוד לעמוד]. ועוד יש לחשוש שהקיר אינו ישר לגמרי, ויתכן סטיה בשיעור מסוים של סנטימטר, ואז הלחי אינו מתחת המשקוף. לכן בצד

השני חיברנו קרש שעביו שני סנטימטרים, ומדדנו באמצעות מכשיר הבקבוק והמחט, וראינו שאין סטיה, והלחי מתחת המשקוף כהלכה.

עשיית מזוזה בפתח של העירוב, ולהיך הוא משמש לכניסה

במעבר נוסף עשו צורת הפתח מברזל, וגם שם היה צריך שימת לב הלכתית בנושא אחר, בחיבור של צורת הפתח לגדרות ואכמ"ל. לאחר כמה ימים גילינו שמישהו קבע מזוזה בצורת הפתח זו. איננו יודעים מי קבע אותה, וגם אחראי המקומי אינו יודע, ואין יודעים למי לומר תודה. אבל העירו שלכאורה המזוזה נמצאת בצד ההפוך, כיון שהפתח נעשה עבור רחוב בית שמאי, א"כ היא צריכה להיות לימין של מי שמגיע לרחוב זה, וכעת היא נמצאת לימין של מי שיוצא מרחוב זה. ויש לדון האם זה תלוי בכוונה של מי שעשה את הפתח, או שזה תלוי

צורת הפתח מברזל, ומזוזה מימין היוצא

במציאות להיך נכנסים דרכה. מצד שני של הפתח הזה מגיעים לחצר אחורית של בית הכנסת צעירים, שדרכה רבים נכנסים לבית הכנסת, וא"כ יתכן לפרש ולהחשיב אותה כפתח לחצר בית הכנסת. לעומת זאת הפתח אינו בתחילת החצר של בהכ"ס, אלא הרבה קודם באמצע השביל שמשמש למעבר אל הרחובות

שאחרי בית הכנסת [שעוברים דרך אחורי בית הכנסת], וא"כ זה מעבר לכל העיר, ובאופן זה ההגדרה היא שפתח העירוב משמש כניסה לשטח העירוב, ולא פתח לשאר העיר, כמו שפתח החצר הוא כניסה לחצר, ולא כניסה לשאר העיר לעוברים דרך החצר. ויש לדון מה הדין בפתח שמבדיל בין שתי שכונות, לאיזה כיוון צריך לקבוע את המזוזה.

אלא שבאמת השאלה היא האם עירוב מחייב במזוזה. ונחלקו בזה הפוסקים. המקור חיים (בתיקון עירובין) סובר שצו"פ שנעשה רק בשביל עירוב פטורה ממזוזה, וכן הביא בשו"ת שבת הלוי, אבל החזו"א (יו"ד סי' קע"ב סק"ג) מחייב, ומבאר שמה שלא נוהגים כן, היינו משום שיש שותפות עכו"ם ברחובות מחמת דירות של גוים שבתוך העיר, ועוד משום שיכול לבוא לידי בזיון כאשר העירוב נפגע. ולמעשה בצו"פ של עירוב נהוג שלא לשים מזוזה מלבד במקומות שהצו"פ נמצאת בכניסה לחצר של בנין, נכון לשים מזוזה שבזה לא שייך הטעמים של החזו"א הנ"ל. [אבל יש להשקיע שהמזוזה לא תבוא לידי קלקול מהחום ומהגשמים, כגון להשתמש בבית מזוזה אטום נגד מים, וכן לעטוף גם בנייר למעט מהקרינה של השמש].

גם בסמוך לכרמלית ולפ"ז יהיה אסור לשבת על הספסל עם חפץ ביד, או אפילו לאחוז בעגלה [שדחפת העגלה הוא טלטול], מחשש שמא יוציא לחוץ. אמנם השו"ע כתב שהאיסור דוקא במבוי שסגירתו בקורה או בלחי, אבל חצר שסגורה בפסים [שסוגרים יותר מלחי] מותר, ולא חוששים שיטעה להוציא כי יש יותר היכר. וכתב המשנ"ב שפ"ז גם בצורת הפתח יש היכר כמו פסים, אבל הוסיף שבצורת הפתח שלנו שהיא גבוהה, אינו היכר ואסור. ויש לעיין האם זה תלוי כל מקרה לגופו, ומה הדין אם מקום אחד עשו צורת הפתח נמוכה, האם באותו פתח יהיה מותר לשבת ואם יעשה קורה נמוכה, ודאי שיהיה אסור וחז"ל לא חילקו. אלא שאפשר לומר שבצורת הפתח שלא דיברו חז"ל, יהיה תלוי לפי הענין אם יש היכר או לא. וא"כ מהו הגובה שהיה בזמן המשנ"ב, הרי לא היו משאיות ואוטובוסים, ולא הוצרכו לגובה יותר משלש מטרים [כפי שהיה גובה הסוס והעגלה, וכפי שרואים בערים העתיקות]. וע"ז כתב המשנ"ב שאינו מספיק להיכר. במקרה המדובר כאן שעשו צורת הפתח מאחורי הספסל, עשו גובה של שלש מטרים בלבד, כי זה במקום שאין מכוניות, וא"כ יש להסתפק האם כאן לא יהיה איסור לשבת באופן שנמצא תחת החוט, כי החוט יעשה היכר מספיק. וצריך עיון למעשה. [והאמת ידועה לכל אדם, שהיום גם כשירו את החוט, לא יועים להיזהר מספיק, כי לא רגלים בזהירות זו, וממילא החשש מצד עצמו נכון].

הנה בדברים אלו אנו רואים שהיתה שאלה פשוטה, ואפשר לדון בה הרבה בכמה וכמה הלכות שתמיד היה נראה שאין מצויות וזה מלמד אותנו שהלכות עירובין נוגעות גם היום, גם גרדי הוצאה של העני ובעה"ב, וגם ישיבה תחת הקורה בפתח המבוי. אלא שיש לנו קושי גדול לדעת לתרגם ולקשר בין ההלכות הכתובות במציאות של הגמ' והשו"ע, לבין המציאות של ימינו. ובס"ד זכינו במסגרת זו להביא עוד ועוד דוגמאות מעשיות, ולבאר את ההלכות שנוגעות אליהם, וכן במסגרות של השיעורים שע"י מוקד העירוב, להלכות עירובין למעשה. ותן לחכם ויחכם עוד.

בשורה משמחת - מפת עירובים חדשה לבני ברק

בשבוע זה הופיעה המפה החדשה והמעודכנת של העירובים השכונתיים בבני ברק, שכוללת כמעט את כל העיר. המפה עודכנה בהרבה שינויים שנעשו בעירובים בעיר, וזה קצת השנה השביעית מהוצאת המפה הראשונה בעירנו, שמביאה תועלת לכל המשפחות. שידעו כיצד לנהוג כשצריכים לעבור ממקום למקום בעיר. המפה מחולקת ליותר מ-50 עירובים, שכולם מתפקדים ומטופלים כהלכה, בדרגות שונות כפי המפורט במפה.

מאחורי כל עירוב עומדים אברכים יראי שמים, שמתמסרים לבדיקת העירוב כל שבוע, ולתקן את כל הנדרש לפני השבת. ולכן דבר ראשון נודה בזאת לכל האברכים היקרים שמתמסרים עבור כל אחד ואחד מאיתנו, ועושים מלאכתם לשם שמים. תהא משכורתם שלימה מעם ה', שיזכו לסייעתא דשמיא גדולה וברכה מרובה בכל מעשי ידיהם, ויזכו לבנים צדיקים תלמידי חכמים, כברכת המפץ חיים למזהירים על השבת.

יש להדגיש ש"מוקד העירוב" אינו אחראי על הבדיקה והתיקון של כל עירוב, [מלבד שכונות מרכז העיר שנמצאים תחת פיקוח המוקד], האחראיות הזו היא התפקיד של האחראי המקומי, ולכן מצורפת למפה רשימה של מספרי הטלפונים של האחראי בכל מקום, ובכל נושא ניתן לפנות ישירות אל האחראי. המוקד מסייע בנתינת מידע עדכני רחב ומיוחד, שזכינו להשיגו בעמל רב ובשנים רבות, ע"י האיגוד המיוחד בין כלל העירובים, בבני ברק ובכל הארץ. אנו מודים לקב"ה שזיכה אותנו להגיע לכל הפעילות הרחבה במשך יותר מעשר שנים, ומתפללים שנזכה להמשיך ולהוסיף להועיל לרבים בתורה ובמצוות ובשמירת השבת.

בימים אלו אנו עוסקים בעריכת מפות למקומות נוספים, ומי שמעוניין בשירות עריכה ומיפוי, ושירות גרפיקה, לעירוב השכונתי בכל מקום שהוא, יכול לפנות אלינו ולקבל שירות בחינם, לתועלת ולזיכוי הרבים.

**ניתן להשיג את מפת העירובים של בני ברק
ברח' אור החיים 23 קומה ב', בכל שעות היממה
המחיר 5 ש"ח**

עשיית צורת הפתח בשבילים ומעברים צרים

אחד מהעירובים החדשים המופיעים במפה החדשה, ברחוב 'בית שמאי' במרכז העיר. עירוב זה התחיל בעקבות מניי החצרות שבתקופת הקורונה, ומאז ממשיכים לתחזק אותו ולתקנו כהלכה, לתועלת תושבי המקום. בתחילה נעשה העירוב בדברים זמניים, עם לחיים של עץ, והשלמת גדר עם משטחים. ואחרי שראו שיש בזה תועלת, התחילו לשפץ ולעשות צורות הפתח מברזלים. העירוב הזה נמצא בתוך עירוב שכונתי מסודר, אלא שהעירוב כולל גם רחובות רגילים שיש בהם ט"ז אמה, ולדעת הרבה ראשונים והשו"ע יש להם דין רשות הרבים, אבל העירוב הזה שכולל רק את רחוב בית שמאי, אין בו חשש זה, כי רחוב בית שמאי אין בו רוחב ט"ז אמה בכל ארכו, [ואין בו חשש רה"ר המתקצרת]. ובכל זאת גם עירוב קטן כזה, יש כמה דברים שצריך להכריע בהם. הבעיה המצויה בעירובים אלו, שיש שבילים ומעברים דרך חצרות, והשאלה אם כל מעבר צריך צורת הפתח. בעיקר החשש הוא כאשר יש אנשים

ההרשמה בעיצומה - שיעורי העירובין למעשה - שע"י מוקד העירוב, בליווי מצגות וסיוורים

מהזורים חדשים בירושלים, בבני ברק, ובמקומות נוספים. להרשמה עכשיו פנה לנציג - 055-678-3323

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שלח

פרי הארץ

משימתם של המרגלים

"שִׁלַּח לְךָ אֲנָשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (במדבר יג, ב).
כאשר אבותינו התקרבו לגבולה של ארץ כנען, נצטוו הם מפי הקב"ה לשלוח מרגלים לארץ, כהכנה לקראת כיבושה ויישובה. למרות שהקב"ה הבטיח להם שהם עתידים לכבוש את הארץ, לא הותר להם לשבת בחיבוק ידיים ולהמתין שה' ישמיד את יושבי הארץ, אלא נדרש מהם לצחצח את חרבותיהם, להכין את כלי מלחמתם ולטכס טכסיסי מלחמה, ובכלל זה גם שליחת מרגלים.

כאשר מרגלים נשלחים לרגל בארץ העומדת לפני כיבוש, ישנם כמה נקודות חשובות שעליהם לגלות: "החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב" - יותר קל להתחיל במלחמה בערים מבודדות, בהם ישנם מעט אנשים, שם ההתנגדות תהיה חלשה יותר. כן יש להם לגלות "ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים" - הם מוכרחים לגלות היכן הם הערים הבצורות, שבהם מגנים יושבי הערים על הדרכים העוברות בין ההרים. תהיה זו משימה קשה במיוחד להוביל עם של אנשים, נשים וטף בין עמדות מבוצרות, שם הם עלולים להיקלע אל תוך מארב של האויב. הרבה יותר חכם יהיה לעבור במישורים בהם נמצאות ערים קטנות ופתוחות.

גן עדן עלי אדמות

שנים עשר אנשים התרים את הארץ במשך ארבעים יום, יכולים להביא עמם הרבה מידע בעל חשיבות רבה, ואכן המרגלים שבו אל המדבר וסיפרו על הכל. אולם יחד אתם הם הביאו דבר נוסף מלבד מידע יקר-ערך: "וַיֵּשְׁבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיֵּרְאוּ אֶת פְּרִי הָאָרֶץ" (שם פסוק כו). בכך קיימו המרגלים את ציוויו של משה רבינו "וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ" (שם פסוק כ).

אולם זהו דבר שצריך להבינו - לשם מה היה על המרגלים להביא עמם מפרי הארץ? האם לא היה די בתיאור הפירות? ועוד איזה תיאור זה היה יכול להיות - ארץ כנען היתה אז המקום הפורה והיפה ביותר בעולם! למעשה, אחת הסיבות שלקח זמן רב כל כך עד שהקב"ה קיים את הבטחתו לעם ישראל לתת להם את ארץ כנען, היתה משום שנדרשה הכנה רבה עד שהארץ תהיה מוכנה עבורם. במשך מאות שנים, שבעת העמים השביחו את ארץ כנען, והם עשו עבודה

מצויינת! הם היו חקלאים מומחים, והם עשו ככל יכולתם כדי להפוך את ארץ כנען ליפה ופורייה.

כך הפכה ארץ כנען לגן אחד גדול. ממש גן עדן עלי אדמות! הם לא השאירו חלקת אדמה אחת בלתי מעובדת, ודאגו לטפח ולהשביח את הארץ בצורה המעולה ביותר! לא יאומן מה שהם הצליחו ליצור מארץ כנען. אם היינו זוכים להצצה אחת אל הארץ אליה נכנסו בני ישראל, היינו נדהמים מפוריותה הנדירה. אכן היתה זו "טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד" (שם יד, ז).

ארץ זבת חלב ודבש

וזה מה שסיפרו המרגלים לבני ישראל כאשר הם חזרו ממשימתם: "וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא" (שם יג, כז). עלינו לדעת, שכאשר כתוב בפסוק "זבת חלב ודבש" - הכוונה כפשוטו ממש! התמרים שגדלו בעצים היו שמנים כל כך, עד שהם נבקעו מרוב דבש, והוא נזל מהם; בכל מקום בו הלכו, הדבש הגיע עד לקרסוליים! ולא זו בלבד, אלא שהעיזים היו כה בריאות וחזקות, והם יצרו חלב רב כל כך עד שהם לא היו מסוגלות להכילו, והחלב נטף ארצה. בכך, השדות היו מלאות בדבש וחלב, וכך נשאר הדבר במשך שנים רבות. במסכת כתובות (דף קיא) מתארים האמוראים, שחיו זמן רב לאחר החורבן, מקומות בהם עדיין היתה קיימת תופעה זו, והם עצמם אף הלכו עד קרסוליהם בחלב ודבש.

האם אי פעם טעמתם דבש תמרים מעורב עם חלב? אני יכול לומר לכם - מדובר בתערובת הערבה מאוד לחיך! וכך, היו היהודים הולכים בשדותיה של ארץ ישראל, ומפעם לפעם היו מתכופפים וממלאים כוס מתערובת נפלאה זו, מברכים בכוונה, ונהנים מטוב הארץ.

וזה מה שסיפרו המרגלים לבני ישראל, שארץ כנען הינה ארץ זבת חלב ודבש. אבל לא היה די בתיאור לבד, אלא הם טרחו והביאו עצם מפרי הארץ, והראו להם "וזה פריה!"

ענבים מופלאים

פירות אלו היו מופלאים ביותר! כל ענב היה בגודל של אשכולית, ואשכול ענבים היה כבד כל כך עד שהיה צורך ב"וַיִּשְׁאַהּוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים" (יג, כג). לפי הפשט הפשוט - הכוונה שהיה צורך בשני בני אדם שישאו כל אשכול ענבים במוט אחד. זה היה כובדם של הענבים!

לעצמם, לעומת שאר מיני המזון שנכללים בתואר הכללי של "דשא".

תכשיט על העץ

הסיבה לכך היא, שיותר מכל דבר אחר, יותר מהשעורה והאורז וכל השאר, מביע הפרי בצורה מופלאה את חסדו וחכמתו של הבורא. תפוח התלוי על העץ הוא יצירת פאר ממש. ענב התלוי בכרם הוא תכשיט! למעשה, הוא יקר יותר מתכשיט. תכשיט הוא חפץ ללא רוח חיים, ואינו יכול ללמד אותנו דבר. אבל תפוח או אפרסק או דובדבן יכולים ללמד אותנו יותר מכל דבר אחר על נפלאות חסדי ה', משום שדרכם אנו רואים את היופי המיוחד שהטביע הקב"ה בבריאה. פירות האילן הם הזדמנות לקנות הכרה בבורא יתברך, ולכן שמה עליהם התורה דגש רב כל כך.

ולכן, כאשר הקב"ה ברא את אדם וחוה הם הוכנסו לגן של עצי פרי. כאשר התורה מתארת את אותו גן מפואר, הדבר היחיד שמסופר עליו הוא, שהוא היה מלא בעצי פרי. אני בטוח שבגן עדן היתה גם חיטה. אין ספק שצמח שם גם אורז. היו בו כל מיני ירקות שימושיים ומועילים. בוודאי היו בו שום ובצל. איך אפשר לחיות בלי שום ובצל? הם חשובים לחיי האדם. ובכל זאת, אף לא אחד מאלו מוזכרים בתורה. דבר אחד בולט לעין והוא מוזכר שוב ושוב - עצי הפרי.

כאשר היינו ילדים, למדנו לראשונה את סיפור אדם וחוה בגן עדן, ואנחנו עדיין חושבים במונחים שילדים חושבים בהם; אבל כמבוגרים, עלינו לחשוב ולבחון מחדש את הסיפור הזה. אם נתבונן, נשים לב שיש כאן משהו בעל משמעות עצומה - הקב"ה נתן לאדם וחוה גן שאין בו דבר חוץ מעצי פרי. אם כך החלה ההיסטוריה של העולם, זה אומר שכך זה נועד להיות. מכל המתנות בעולם שה' יכול היה לתת לאדם הראשון, הוא בחר לתת לו במתנה מטע של עצי פרי.

מתנה לצדיקים

לכאורה הדבר נראה תמוה מאוד. נניח שהיית רוצה לתת מתנה גדולה מאוד לצדיק הדור או לאיזה ראש ישיבה חשוב, האם היית מעלה על דעתך לתת לו גן תענוגות שבתוכו נמצאים כל סוגי עצי הפרי? בוודאי שלא! אם היית רוצה לכבד את ר' עקיבא איגר זיע"א, האם פרדס עם עצי פרי היא המתנה המתאימה עבורו? זה לא מעניין אותו! אפשר לתת לו ספריה מלאה בספרי קודש יפהיים. אה! זה יהיה גן תענוגות בשבילו! הוא יפסע פנימה ויראה מדפים מדפים של ספרים מהודרים: שסי"ם, מפרשי המקרא, כל הראשונים, כל האחרונים. זהו התענוג הגדול ביותר עבורו. כל ספר שהוא יקטוף מהמדף יהיה הפרי הטעים ביותר עבורו. כך היינו אומרים מסברא.

ולא רק רבי עקיבא איגר, גם בחורי ישיבות מוצאים את התענוג הגדול ביותר בספרי קודש. כשספר "קצות החושן" יצא לאור עולם, שמחתם של לומדי התורה לא ידעה גבולות! הספר הזה מלא בכל כך הרבה חידושים, ויש שלמדו את

אמנם בגמרא בסוטה (לד, א) נחלקו בפירוש הפסוק, ולכולי עלמא הענבים היו עוד יותר גדולים מזה. לפי דעה אחת בגמרא, פירוש הפסוק הוא שהיו צריכים שני מוטות כדי לישא אשכול ענבים, מה שאומר שנדרשו ארבעה אנשים כדי לשאתו. לפי דעה אחרת שם, היה צורך בארבעה מוטות, שנים מצפון ומדרום, ועוד שנים ממזרח וממערב כדי לתמוך בשנים אלו, כלומר שנדרשו שמונה אנשים כדי לשאתו. אשכול אחד בלבד היה במשקל שנדרשו שמונה אנשים בוגרים כדי לשאתו! איזה מראה מרהיב זה היה! הדבר היה כל כך יוצא מגדר הרגיל, עד שהמרגלים קראו לנחל על שם אותם ענבים, "נחל אשכול".

וכעת נשאלת השאלה - מהו העסק הגדול הזה סביב פירות? לשוב עם אסטרטגיות של מלחמה - ניחא, אבל מדוע יש צורך להוביל חזרה למדבר, מהלך קילומטרים רבים, את הפירות הכבדים הללו? הלא אין מדובר בזהב, אלא רק בפירות! מה היה הצורך הדחוף והחשוב שבני ישראל יראו את פירותיה של ארץ כנען בעיניהם?!

לחזור להתחלה

כדי לענות על שאלה זו, עלינו לשוב למעשה בראשית, המקום בו מוזכרים פירות בפעם הראשונה. "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למיניהו ועץ עשה פרי אשר זרעו בו למיניהו" (בראשית א, יב). מדהים להיווכח כמה מעט מוזכרים הדגנים בפסוק זה. חטה, שעורה, אורז, ושאר הדגנים המהווים את מקור התזונה העיקרי עבור המין האנושי - כמעט ואינם מוזכרים. שעורה! אילו נפלאות קיימות בשעורה! בכל העולם כולו נהנים בני אדם מדגן זה. ואורז! הוא מאכיל מיליונים ביבשת אסיה. ובכל זאת, התורה אינה מזכירה אותם בפירוש.

התורה יכולה היתה לספר לנו על נפלאותיו של תפוח האדמה. היודעים אתם איזה ירק נפלא הוא תפוח האדמה? הוא כמו לחמניה - כדור של פחמימות הממלא ומשביע את האדם. כשהביאו תפוחי אדמה לאירופה בפעם הראשונה - אנשים נדהמו. המוני בני אדם חיו על תפוחי האדמה! אמנם ישנם עוד פירות שבהם יש כמות מסוימת של פחמימות, אולם תפוח האדמה הוא כמו קערה מלאה בפחמימות. תפוח אדמה זה נס ממש! הוא יכול להוות ארוחה שלמה. גם אם תרצה להוסיף קצת דגים או עוד איזה מאכל - תפוח האדמה הוא זה שמשביע אותך.

וזה רק מחזק את השאלה - מדוע התורה כוללת כל הנסים הללו - תפוחי אדמה, שעורה, אורז, תירס, כרוב, ועוד אינספור מינים מועילים ומזינים, במילה "דשא". המאכלים שמהם ניזונה האנושות מאז בריאתה, נכללו במילים הספורות "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע" (שם פסוק יא).

ומי מקבל את עיקר תשומת הלב? הפירות, על אף היותן חלק קטן ממקור התזונה של האנושות - "עץ פרי עשה פרי למיניו אשר זרעו בו על הארץ". שוב ושוב מוזכרים הפירות

אותם ראו בגן עדן, היו עבדו אדם וחוו הזדמנות לגדולה אינסופית. הם התהלכו יחד בגן עדן ובחנו את העצים ואת הפירות, כי הם ידעו שמטרת הפרי היא ללמדם חכמה – "וַיִּנְחָמְדָהּ הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל" (בראשית ג, ו). בכל פעם שהם ראו סוג אחר של פרי, הם התלהבו. הם למדו אותו ודיברו עליו בפרוטרוט, וקראו: "אי אי אי! נפלאות ה'!" בטוח אני, שכשאדם הראשון הסתכל על תפוח, הוא ראה בו פי אלף יותר חידושים ממה שאנחנו רואים בקצות החושן.

אכילה של אמונה

עבודה זו קיימת לא רק בהסתכלות על הפרי. אני בטוח שאדם וחוו גם טעמו מהפירות הנפלאים שצמחו בגן עדן. כשאדם הראשון קטף פרי מהעץ ואכל אותו, הוא נעשה עוד יותר חכם. הקב"ה רצה שהאדם יאכל פירות ויקרא: "אני אוהב אותך ה'!" זו היתה המטרה של הכל! יופיים ומתיקותם של הפירות השתלבו יחד במטרה לתת לאדם ולחוו את ההזדמנות להגיע אל הפסגה, להשיג את שיא הידיעה וההכרה בה'. הם הגשימו את מטרת הבריאה – הם הכירו וידעו את ה' עוד ועוד באמצעות הפירות שגדלו מסביבם בגן עדן!

אדם וחוו למדו את חסדיו של הבורא והם שרו שירות ותשבחות לה'. הברכות שאנו מברכים היום בבואה קטנה של מה שאדם וחוו עשו בגן עדן. כאשר הן הודו לה' על הפירות, זו לא היתה ברכה – זה התה פזמון נהדר של הודאה לה'.

טוב העץ למאכל

יש כל כך הרבה על מה לשיר! ברגע שאדם לומד כיצד לאכול פירות, ברגע שהוא יודע ללמוד את "סוגיא דפירות", אין סוף לגדולת ה' שהוא יראה. מבין כל האופנים שבהם ה' מגלה לנו את חסדו וחכמתו בבריאה, פירות האילן הם אחד מהנפלאים ביותר.

פרי העץ ייחודי באופיו, וכדאי לנו לשים לב לתופעה המדהימה הזו. ראשית, הפירות היום ראויים לאכילה **ללא שום הכנה נוספת!** איזה דבר מדהים! הם מתבשלים לגמרי על העץ. אנחנו רגילים לזה, ולכן איננו שמים לב לעובדה המדהימה הזו, ואיננו מתרגשים מחכמת הבורא הברורה, ולתכנון המדויק של הבריאה, המשתקפים מתוך התופעה הבלתי רגילה הזו. ראו מה כתוב אצל חוה: "וַיִּתֶּן הָאֱלֹהִים פִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל" – חוה שמה לב לעובדה הזו, שהעץ טוב למאכל מיד, ללא שום בישול או הכנה אחרת. אנחנו לא היינו שמים לב לזה, אבל חוה שמה לב.

איך יתכן שמשוהו הופך להיות כשיר לאכילה מעצמו? הרי כל דבר מאכל הוא אוסף של כל מיני כימיקלים, ומסתבר שיהיה צורך לערבב אותם או לפחות להכין אותם באיזה שהוא אופן, לעשות משהו! אבל הפרי גדל ומבשיל על העץ והוא מוכן לאכילה מיד כאשר קוטפים אותו! ולא רק שהפרי מתאים לאכילה, אלא שהוא מותאם בדיוק לטעם אנושי. יש בו מעט חומצה, לא יותר מדי. מעט סוכר, לא יותר מדי. כך

כולו, מתחילתו ועוד סופו. כשזכיתי ללמוד בישיבת סלבודקה שבליטא, היה שם בחור מבוגר שידע את כל הקצות בעל פה.

בישיבת טעלז נהגו מפעם לפעם, בבין הסדרים או בימי ששי אחר הצהריים, לצאת מחוץ לעיר ולדבר בלימוד. הם היו הולכים בשדות ומדברים דברי תורה. היתה אימרה שלשדות ולאכרים שסביבות העיר טעלז היה ניחוח של קצות. עד כדי כך הם אהבו את הקצות החושן.

ולא רק הקצות, בכל פעם שיצא ספר חדש – האבני מילואים, השב שמעתתא – כולם נשבו בקסמם של ספרים אלו. היה זה כמו גן של פירות חדשים שהתגלו, ואנשים למדו אותם ונהנו מהם עד אין קץ. איזו שמחה אדירה ללמוד את הספרים הללו! אני זוכר שלפני שבעים שנה הייתי רואה שני בחורי ישיבה שישבו ולמדו בחברותא מאחד מהספרים הללו בהפסקת הצהריים. הם נהנו מזה עד אין קץ! כמובן, צריך לרכוש את הטעם לזה, אבל היה להם חשק לזה, והם ממש נהנו. ברגע שאדם מבין מהו תענוג אמיתי, הוא אינו יכול להרפות מזה.

גן שמגדלים בו ידיעת הבורא

צריכים אנו לדעת, שאדם הראשון היה מסוגל להרבה יותר מאשר ללמוד את הקצות החושן. אדם הראשון היה נברא שזהר והאיר באור יקרות. לא זו בלבד שיציר כפיו של הקב"ה היה אדם נעלה עם אישיות נעלה, אלא הדעת שלו האירה מסוף העולם ועד סופו! דעתו היתה גדולה יותר ממה שאנחנו מסוגלים לדמיין! אין ספק שהוא היה נהנה מלימוד הספרים הקדושים אפילו יותר מ' עקיבא איגר. כמובן שהספרים לא היו מחדשים לו שום דבר חידוש. הוא מן הסתם היה פותח ספר ואומר: "יפה, אני כל כך שמח שהנכדים שלי הבינו את הסוגיא כראוי", ולפעמים לא כראוי...

והנה, לאדם הנעלה והמרומם הזה, ניתנה מתנה בדמות עצי פרי. לכאורה הדבר אינו מובן כלל וכלל! האם זוהי הדרך לשמח את האיש הענק שבענקים?!

והתשובה המדהימה היא: כן! גן עדן נועד כדי ללמדנו כיצד להצליח בתפקידנו החשוב ביותר בחיים, שהוא, "וְהָאֱלֹקִים עֲשֶׂה שִׁינְאוֹ מִלְפָּנָיו" הקב"ה ברא את העולם הזה למטרה אחת ויחידה: שידעו ויכירו אותו. זו ההצלחה הגדולה בחיינו – לחיות עם מודעות לה'. ובראשית הבריאה, הושמה האנושות בגן עדן כי בו בחר הקב"ה להיות המקום הטוב ביותר עבור משימת חיים זו. גן של פירות הוא המקום לגדול בידיעת הבורא. זו היתה ההזדמנות היעילה ביותר עבור אדם להשיג גדלות במשימת חיו.

ראיה של אמונה

לנו הדבר אולי נראה קצת משונה. היינו חושבים שזו גשמיית, זה "עולם הזה", איך יתכן שגינת תעונות יהיה מקום, ולא סתם מקום אלא המקום, בו עובדים את הקב"ה? אולם לאיש כמו אדם הראשון, לאדם בעל דעת גדולה כפי שהיתה לו, גן של פירות היה סולם העולה השמימה. חסדי ה'

אל לכם לחשוב שזהו ענין פשוט. רק משום שהתרגלנו לזה מאז שהיינו ילדים קטנים, לא נתנו את דעתנו לפלא הגדול הזה. במשך זמן רב כל כך, זנחנו את ההתבוננות בדבר המדהים הזה, וכך אנחנו מאבדים את היכולת להתפעל מזה - כמה חבל. כדאי לנו ללמוד שוב את העובדה הזו, שכאשר שותלים זרע של עץ תפוחים, הוא אינו ייצר תפוחי אדמה.

טעם וצבע

ולא רק שהמכונה הזו מייצרות פירות, אלא שהיא מייצרת את הנס הגדול של הטעם. אולי תנסו בעצמכם להכין טעם? זוהי משימה מסובכת עד למאוד. אפילו כימאים מומחים המנסים להכין טעם מלאכותי, מתקשים בזה מאוד. נסו להכין טעם מכלום, ממעט מים ואדמה - לא תגיעו רחוק. ואילו כאן, העץ אינו לוקח דבר מלבד מעט אדמה, אוויר, אור שמש ומים, והופך אותם לטעמים שונים. איזה פלא!

וגם הצבעים! הצבעים היפים של הפירות הם נס; אדום, רוד, צהוב וסגול - לוח צבעים מלא בגוונים מרהיבים נוצר רק על ידי אותו זרע קטן שיש בו את כל המכונות והמידע לייצר צבעים וטעמים אלה.

כשאנחנו רואים תפוח אדום, איננו מתרגשים מכך. כיצד התפוח הפך להיות אדום? פלא שהוא אדום! אנחנו צריכים לשיר לה' על כך! מהיכן מגיעה האדמומיות? הרי האדמה אינה אדומה, זרעי התפוחים אינם אדומים. היודעים אתם כמה ניסים היו צריכים להתרחש כדי שייווצר הצבע האדום?! ולא רק הצבע, גם העיצוב - הפרי מעוצב בצורה יפה כל כך! כשנסתכלים על תפוח - אפשר כמעט להתעלף מרוב התרגשות ואושר על מתנה יפה זו. כמה חבל שצריכים לאכול את זה בסוף! זוהי יצירה כל כך יפה!

מיץ טבעי סחוט

בנוסף לכך, הפרי מלא בנוזל. בתפוח יש כמות רבה כל כך של נוזלים, שמתפוח אחד אפשר למלא כמעט כוס שלמה במיץ, אלא שהמיץ כולו בתוך תאים זעירים, וכך הוא נשמר. נסו לחתוך מיכל של מיץ תפוחים - כל המיץ יישפך ארצה, ואילו כאשר חותכים תפוח, המיץ אינו נשפך, מלבד אולי טיפה או שתים, אבל רוב רובו של המיץ שמור בתוך כיסים זעירים, כאשר קירות התאים עצמם עשויים מיץ. כך נשמר מיץ התפוחים עד אשר מחליט האדם לסחוט אותו במסחטת המיצים. וגם הנוזל שיוצא מהפרי אינו רק מים ממותקים, אלא הם מלאים בתזונה, מלאים בוויטמינים.

יש כאן תופעה מדהימה, שהפרי עטוף בכמין ציפוי שעוה דק. הוא אינו קשה מכדי לנגוס בשיניים, אבל עדיין מספיק חזק כדי לשמור על הפרי לאורך זמן - לא רק במשך החדשים הרבים שהוא תלוי על העץ, אלא גם לאורך זמן אחרי שהוא נקטף מהעץ. אם עור הפרי לא נקרע, התפוח יישאר טרי על שולחן במשך ימים רבים. איזו עטיפה מדהימה - היא שומרת על הפרי במשך זמן רב, ואז, כאשר מגיע הזמן לאכלו, העטיפה נאכלת יחד עם הפרי!

נוצר טעם חמצמץ-מתקתק, בדיוק הטעם עליו בני אדם מתענגים!

הסוואה מושלמת

יתרה מכך, ישנה עוד תופעה מדהימה הקיימת בפירות. לפני שהתפוח מוכן לאכילה, הוא כמעט בלתי נראה. כאשר הוא עדיין בוסר, הוא בצבע ירוק, וכך הוא מסתתר בין עליו הירוקים של העץ, על מנת שלא תבחין בו, כי אם תבחין בו, אתה עלול לקטוף אותו מהעץ ולאכול, ואז תנחל אכזבה. התפוח יהיה קשה ומלא חומצה, ויגרום לך לכאב בטן. אבל כשהתפוח או התפוז נהיים בשלים, פתאום הופך הגוון שלהם לצבעוני ומבריק, צבע שמפרסם את נוכחותו; אדום מפואר, צהוב יפה, תלוי באיזה פרי מדובר. ה"אורות נדלקים" ועכשיו אפשר לראות נורה אדומה זורחת בין העלים הירוקים של עץ התפוח או אור צהוב או כתום בוהק בין עליהם הירוקים של עצי ההדר.

פלאי פלאים! במשך חודשים ארוכים התפוח או התפוז החזיקו חזק בענף, כך שגם אם ניערו את העץ, כל עוד הפירות לא היו בשלים, הם לא ירדו מהעץ. אבל הנה זה פלא! כשהפרי בשל, הוא מרפה **מעצמו** מאחיזתו האיתנה בענף, והוא נופל ארצה.

מכונות לייצור פירות

ואז, כאשר אוכלים את הפרי, חייבים לזרוק את הגלעין שלו, וזהו בעצם "שובר מתנה" עבור עוד עץ פרי. אם הפרי ייקלט ויכה שרשים, בשנה הבאה תהיה לך עוד אילן קטן! זהו נס בקנה-מידה עצום!

יש כאן יצירה של עץ, ללא שום מכונות נראות לעין. האמת היא שיש כאן מכונה מתוחכמת ביותר, אולם היא כה קטנה, כה מיקרוסקופית, עד שאי אפשר לשים לב אליה כלל. בתוך תאי הפרי ישנו מנגנון מופלא, שאף אחד מלבד בורא העולם אינו מסוגל לייצר.

האם מישהו מסוגל לייצר תפוח? האם יש חברה כזו! בוודאי שלא! גם אם יעבדו במשך אלפי שנים על פיתוח הדבר, מעולם לא יצליחו בני אדם לייצר יצירה כה מופלאה בדמות תפוח! התפוח הינו יצירה מדהימה, מלאה בחכמה, מתוכננת להפליא. יש צורך בידע כמות רבה כל כך של מדע, ואף אחד לעולם לא יצליח ללמוד מספיק כדי לייצר דבר כזה. לעולם לא יעלה ביד מישהו ייצר את המכונות הדרושות לכך - ולא משנה כמה ינסו.

עוד נקודה למחשבה - כל אילן מייצר בדיוק את הפרי אותו תוכנן לייצר. מעולם לא קרה שעץ תפוחים הוציא אפרסק. האין זה דבר מדהים? בעולם קיימים מיליוני עצי תפוח, ואף פעם לא דווח על אירוע כזה, לא בדור אפריקה, לא בסין, ולא באלסקה. ולא רק שהוא לא ייצר אפרסק, אלא הפרי גדל "למינו" - עץ של תפוחי סמיט מגדל רק סמיט, ותפוח חרמון מעולם לא יצמח מעץ של תפוחים זהובים. דבר נפלא!

ורק בתורה הקדושה, והנה הם יוצאים לטיל כדי לאכול פירות, ולא סתם לאכול אלא לאכול כמויות עצומות שכאלו!

ראש כולל שכזה...

הסיפור הזה הינו מפתיע ביותר! תארו לעצמכם שראש כולל בימינו יאמר לאברכים: "היום אנחנו נעזוב את הכולל ונלך לירקן, נקנה פירות טעימים, ונשב לנו בפארק והאכל פירות כל היום". המניה שלו תצנח מיידית בעיניו בני הכולל. הוא יישאר ללא עבודה! איננו מסוגלים אפילו לדמיין דבר כזה! עובדי ה' אמורים להשקיע את זמנם בעבודת ה' ותו לא!

ואמנם, זה בדיוק מה שעשו ר' יוחנן ותלמידיו. הם אכלו כדי להשיג עוד ידיעה והכרה בה', להשיג אהבה גדולה יותר לה'. זו היתה מטרתם האחת והיחידה, רק לכן הם מילאו עצמם בפירות - כי בכך הם מילאו עצמם בידיעת ה'. וכיון שזו היתה מטרתם, הם עשו את זה בלב שלם. הם עשו הכל כדי להשיג מטרה זו, ולכן אכלו עוד ועוד פירות! כי אין זה מספיק לראות את היופי של הפירות - שלמות גדולתם מגיעה מטעימתם. וכך, הם החלו לעסוק בטעימת דגימות מטובו של הקב"ה. ובזמן שהם ישבו ואכלו את פירות גינוסר, הם דיברו זה עם זה וקראו, "אה! כמה שזה טוב, כמה שזה טעים, כמה שזה גישמאק!"

אכילתו של ריש לקיש - "חולת אהבה אני"

המעין בהמשך דברי הגמרא יראה, שלא היה מי שהפליג בעבודה זו של אכילת פירות יותר מריש לקיש. ריש לקיש נכנס כל כולו לעבודה נשגבה זו, עבודת ה"טעמו וראו כי טוב ה'", ועסק בה התלבות עצומה, עד שמרוב אהבת ה' הוא איבד שליטה, וכך אומרת הגמרא: "ר' שמעון בן לקיש הוה אכיל עד דמריד", פירש רש"י: "דעתו מטרפת!" הוא נעשה שיכור! הגמרא מספרת שהוא נעשה כל כך שיכור מרוב פירות, עד שר' יוחנן הוצרך לבקש מר' יהודה נשיאה [שהיה הנשיא, מנהיג היהודים] לשלוח קבוצה של חיילים יהודיים שיתפסו את ריש לקיש ויביאוהו לביתו כדי שיתפכח משכרותו. רק כך ניתן היה לשלוט בו.

מציאות זו, שאדם משתגע מרוב אהבת ה', מתוארת בדברי הרמב"ם בסוף הלכות תשובה (פ"י ה"ג עיי"ש), שהאדם שוכח מכל העולם ונעשה לשיכור ממש מחמת אהבת ה', וכלשון הפסוק "כי חולת אהבה אני". ריש לקיש לא יכול היה לשלוט בעצמו, והוא השתולל באהבתו לקב"ה! הוא למד ובחן את הפירות הללו בצורה כל כך עמוקה, והוא השתגע מחמת כך.

איזה סיפור מדהים! איננו מדברים כאן על כמה בחורי ישיבה שנקלעו לאיזה מקום בשמחת תורה או בפורים

אני מודע לכך שאנחנו לא חושבים ככה - זה משום שאנו רחוקים מאוד מדרגתו של אדם הראשון. אדם הראשון לא כרסם תפוחים כמו פרה המכסחת דשא. הוא הביט בהם לפני שאכל אותם, והוא "לקח את הזמן שלו" כדי לחשוב. וככל שהוא הסתכל יותר בפרי, כך הוא הלך וגדל, הלך והתעלה, כאשר הוא עולה במדרגתו מרגע לרגע. ואז, לאחר שהתבונן בפרי, הוא נגס בו - או ווה! איזה תענוג! אדם הראשון הבין שהעולם הזה נועד להיות מקום של שמחה והנאה - הנאה שמביאה ידיעה והכרה בה'.

טיול של אמוראים

גדולי אומתנו הבינו זאת. הגמרא במסכת ברכות (מד, א) מספרת על טיול שהיו עורכים גדולי האמוראים מפעם לפעם בפרדסים של גינוסר, כדי לטעום מהפירות שגדלו שם. גינוסר הוא אזור בצפונה של ארץ ישראל, באזור הכנרת, והפירות שגדלו שם היו מפורסמים במצינותם, הם נחשבו למעדנים של ממש. לא כתוב בגמרא מתי היו עורכים את הטיול הזה, האם זה היה בחמישה עשר בשבט, או אולי בפורים או חול המועד; אולי לעתים קרובות יותר, זאת לא אוכל לומר לכם, אבל מדי פעם הוא היה יוצא עם תלמידיו, והם היו מבילים חלק ניכר מהיום באכילה פירות.

והנה, אנו מבינים בוודאי שרבי יוחנן ותלמידיו לא יצאו לטיולים. תלמידיו לא היו נערים שהיו זקוקים לטיול של חול המועד. הם היו זקנים, תלמידי חכמים, שעסקו כל ימיהם בלימוד התורה. הם לא היו מעלים על דעתם לצאת לטיול; הם היו האנשים האחרונים שיבזבוזו את זמנם. יומם ולילה הם עסקו בשאלות ובקושיות של הגמרא, וזאת מלבד מה שעסקו בסתרי התורה.

ובכל זאת, נהגו גדולי עולם הללו לעזוב את הישיבה כדי לאכול פירות גינוסר. יתירה מזאת, בגמרא מבואר שהם לא באו רק כדי לאכול כדי צרכם ולחזור לבית המדרש, אלא הם שהו בפרדס זמן רב, ואכלו עוד ועוד פירות. וכך אומרת הגמרא: "רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה". ופירש רש"י: "שהזבוב מחליק ממצחו מתוך צהלת פנים בשרו מחליק". כידוע, זבובים אינם מחליקים, אלא הם הולכים הפוך על התקרה. ובכל זאת, מצחו של רבי אבהו היתה כל כך ספוגה בשמנונית ובמיצים מרוב אכילת פירות גינוסר, שאפילו זבוב לא היה יכול לשמור על שיווי משקלו. זוהי גוזמא, אבל זה מלמד אותנו איזה כמויות של פירות הוא אכל.

עוד מספרת הגמרא: "רב אמר ורב אסי הוה אכלי עד דנתור מזייהו [נשרו שערותיהם]" - הפירות הרבים שהם אכלו גרמו לגופם הפרעה מטבולית, עד ששערותיהם נשרו! לא יאומן! אלו היו גדולי החכמים, שעסקו יומם ולילה אך

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

להיכנס אל תוך נשמתך עד שתהפוך להיות מודע יותר ויותר למי שיצר יצירה מופלאה זו. אני יודע שזה רחוק מאוד מהמחשבות שלנו, אולם גם היום, עם הדעת המועטה שלנו, אם תשב לרגע ותסתכל על תפוח, על תפוז, על אגס, יצא ממך משהו. ומלבד זאת, תהפוך לאדם מאושר! לפעמים אתה רואה איזה סומק קטן בצדו של האגס, איזה כתם ורדרד - דע לך שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמח אותך עם הצבע הזה. הפירות נוצרו במטרה לגרום לאנשים להיות מאושרים.

אם תכין את עצמך כראוי, כאשר תתישב לאכול את התפוח - יהיה לך מאוד קשה להיפרד ממנו. אתה תסתכל על זה ותראה את הסומק של חסד ה', תראה את ה"תפארת חסדך", כמה יפה היא האדמומיות על לחיי האפרסק; כמה יפה הוא הצבע הורוד שעולה על לחיי האגס כאשר הוא מתחיל להאדים. זה מחמם את הלב! לפעמים זה יגרום לך לבכות מרוב הרגשות. אתה רואה איך הקדוש ברוך הוא מושיט אלינו את ידו בחביבות ואומר, "בני, קח תפוח; קח אגס או אפרסק ותהנה ממנו!" זה בעצם מה שהוא אומר לנו.

הקב"ה מזמין אותנו, הוא מפתה אותנו. האם ראיתם אי פעם אמה המנסה לשדל את בנה הקטן לאכול? היא שמה צעצועים ליד צלחתו ולפעמים גם ממתק. כך הקב"ה נותן לנו את האוכל בצורה כזו - הוא מפתה אותנו. אם אנחנו נזהה את התפארת והיופי של חסד שלו - אז נוכל ללכת בעקבות גדולים אלו, ונוכל לקבל שייכות לעבודת אכילת הפירות.

מאורות האומה מאירים את דרכנו

אם ר' יוחנן ור' אבהו, רב אמי, רב אסי וריש לקיש, חכמי המתיבתות הגדולות דארץ ישראל, למדו את הלימוד של גן עדן, אם הם החשיבו את הענין הזה מספיק כדי לצאת מבית המדרש, מקום חיותם - כל רגע בבית המדרש היה יקר להם! - אל פרדסי הפירות, חייב להיות שיש כאן עבודה גדולה ויקרה עד למאוד.

הם הקדישו זמן לזה, אבל לא היה זה רק הזמן; הם הקדישו את דעתם להתרגש מפירות גינוסר, אז אנחנו מבינים שהרדיפה הזו אחר ידיעת ה' הבאה באמצעות הפירות, היא עבודה שהבינו אותה והשקיעו בה בימי משה רבינו. ולכן, כאשר משה שלח את המרגלים, הוא אמר להם שמלבד איסוף המידע הדרוש לתכנון כניסתה של האומה לארץ כנען, עליהם לאסוף גם פירות כדי להראות האנשים **מדוע** הם נכנסים לארץ. פירות הענק התלויים על המוטות שימשו כהזמנה וכפיתוי - כלומר: זאת הסיבה מדוע עליהם להשתוקק בכל לבם להיכנס לארץ ישראל. כשהביאו המרגלים עמם את אשכול הענבים העצום הזה, המטרה היתה כדי שידעו העם מה ממתין להם בארץ ישראל - חיים שלמים של רדיפה מענגת אחר דעת את ה'! זו הייתה התכלית של כניסה לארץ ישראל - להנות מפירות הארץ ובכך להשיג עוד ועוד הכרה במציאות ה'. וזה בדיוק מה שעשו בני ישראל כאשר הם נכנסו לארץ -

והשתכרו. לא, אנחנו מדברים על גדולי ישראל, על המנהיגים שלנו! מהם אנו לומדים! הם חיו כדי להשיג הכרה בה' - והם הצליחו בכך! כמובן, זו לא היתה הדרך היחידה להשיג ידיעת ה', אינך יכול להשיג גדלות בדרכי ה' אם אתה אוכל פירות כל היום. הם למדו גמרא כל היום. הם עבדו את ה' בכל רגע ורגע מחייהם. אולם מפעם לפעם הם השתמשו גם בשיטה זו. אדם צריך לעשות שימוש בכל השיטות הקיימות, וענקי-עולם אלו לא הזניחו שום שיטה ודרך.

"שיעור כללי" באכילת פירות

כמובן, בימינו קשה לנו לדמיין עבודה שכזו. הלא אחרי שנאכל שני תפוחים נהיה כבר שבעים, ולא תצמח כל תועלת מאכילת יתר. גם התפוח הראשון שאכלנו היה למעשה בזבז של כוחותינו, משום שכדי להצליח בעבודה זו אדם צריך להיות מאומן, צריך להיות מוכן למשימה. בפעם הראשונה שאדם מתחיל לאכול פירות, דרושה לו הקדמה גדולה. הוא צריך להכין את עצמו למשימה הגדולה הזו, וללמוד איך לאכול פירות!

זו היתה המשימה בה בחר הקב"ה עבור אדם הראשון, ולכן הוא הניח אותו בתוך חנות פירות! סביבו לא היה דבר מלבד פירות! נתאר לעצמינו אדם שנעלל במשך לילה שלם בתוך חנות פירות. מה יש לו כבר לעשות? אולי הוא יאכל כמה פירות, אבל במשך רוב הזמן הוא יהיה משועמם. הוא רוצה לצאת החוצה, לחזור ל"חברה", ואם הוא בחר מתמיד הוא חפץ כבר לשוב לבית המדרש, אבל להישאר תקוע בחנות פירות? לקנות עוד הכרה בקב"ה במקום שכזה? אבל זה מה שהגדולים שלנו עשו! הם הקיפו את עצמם בפירות, אלא שהם עשו בהם שימוש נכון ומושכל.

עלינו ללמוד מתגובותיהם של רב אמי ורב אסי, כיצד עלינו להגיב כאשר אנו עוברים ליד דוכן פירות. כמובן שאדם הנמצא במקום ציבורי אינו יכול להתנהג כמשוגע, אבל למען האמת, אם אדם היה פוצח בריקוד סוער אל מול התפוחים והתפוזים המסודרים בדוכן שמולו - זאת לא היתה גוזמא! גם מי שירקוד במשך כל ימי חייו, לא יהיה די בזה לשבח את הקב"ה על חכמתו המופלאה שהוא מראה לנו בפירותיו!

להתרגש מהפירות

גם אנו, בדורנו אנו, שייכים לעבודה זו, אם רק נרתום לשם כך את כל הכוחות השכליים שלנו, את כל הדעת שניתנה לנו ע"י השי"ת. אכילת פירות והשגת הכרה בה' היא בחינה של שלמות, המוכנה ומזומנת עבור כל אדם, גם בדור שלנו, וכל מה שנדרש לשם כך היא כמות מסוימת של התאקלמות ותרגול.

יש כל כך הרבה על מה לחשוב כשאוכלים פרי; כך הרבה ידיעת ה' שאפשר לרכוש. כמובן, אתה יכול לשמוח גם בקצות החושן, באבני מילואים ובשב שמעתתא, אולם פירות הם הדרך הקלה לאהוב את ה'. הנח את הפירות על השלחן והבט בהם. תנעץ מבט ביופיים. תן למראה הזה

אחר שיצר את עמנו לו, אז נעשה הוא יתברך צור [דהיינו חוזק] ישועתנו, אשר פירושו ששכינתו הולכת עמנו ולכן הוא מושיענו [מלשון (בראשית ד, ד) "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ומנחתו לא שעה"] (ועיין לקמן בשמונה עשרה אצל מלך עוזר ומושיע ומגן).

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה הכוונה "לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו"?

תשובה:

"יהי כבוד ה' לעולם, ישמח ה' במעשיו"

צריכים להבין, שהקב"ה הוא מרומם מאתנו כל כך, והוא אינו מושפע כלל ממעשינו, אין להם שום השפעה עליו! אולם, עלינו לחיות את חיינו על פי התורה, והתורה מלמדת אותנו שיש לקב"ה נחת רוח ממעשינו - "ישמח ה' במעשיו". אשר על כן, זוהי הדרך בה עלינו לנהוג. חשוב עד למאוד שכל מעשינו יהיו על פי כוונה זו. כאשר עושים איזו פעולה, כדאי לומר "אני עושה את זה כדי לגרום נחת רוח לבוראי".

זוהי אחת המשימות החשובות בחיינו, בכל פעולה שעושים, אם אפשר, כדאי לומר "אני עושה את זה כדי לשמח את ה'". לא כדאי לסמוך על זה שתחשוב כך, כי אז זה לא יקרה, אלא תאמר זאת בפה: "אני רוצה לשמח את הקב"ה". הקב"ה שמח בנו כאשר אנו עושים את רצונו.

שואל הרמב"ם: מהו "כבוד ה'"? ומסביר שלחשוב על ה', זהו כבודו. ככל שחושבים עליו יותר, כך מכבדים אותו יותר. על האדם להרגיל את עצמו לחשוב על ה' תמיד, וכשאר חושבים עליו ובכך מכבדים אותו, אז "ישמח ה' במעשיו".

כך אנו צריכים לחיות את חיינו, על פי לימודי התורה ולא על פי לימודי הפילוסופיה. נכון שפילוסופיה היינו אומרים שהקב"ה הוא נעלה מכדי להיות מושפע ממעשינו, אולם אנו חיים על פי התורה, ואנו מרגישים הרגשה אמיתית שהקב"ה שמח כאשר הוא רואה את בניו בדרך שבו הם צריכים לנהוג.

"ואכלת ושבעת" - ומה תהיה התוצאה? "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך".

זהו הלימוד הגדול של "וזה פריה" - אותם פירות יפים וטעימים שהמרגלים הביאו עמם כדי להראות לעם ישראל, נועדו כדי ללמדם שהם נכנסים לארץ ישראל לשם אותה מטרה שאדם וחיה נכנסו לגן עדן; וזו אותה סיבה שאנו נכנסו לעולם - לאכול אכילה של גדלות, כי זה מה שמבקש ה' ממנו בגן עדן של עולם הזה.

שבת שלום ומבורך!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ודבריו חיים וקיימים - עכשיו מקבל בקבלה מיוחדת עול התורה, **ודבריו חיים** דהיינו פועלים, כמו שהחי פועל, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, ב) "שמעו נגידים כי אדבר" (משלי ח, ו), למה נמשלו דברי תורה כנגיד, לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות, אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות. כן גם המצוות חיות ופועלות, ומכל מצוה נעשה מלאך, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ד, יא), העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. כן כל דברי התורה שבכתב פועלים בבריאה אף על פי שאינם נאמרים ממשהו רק מחמת המצאם בתורה, וכל שכן כאשר נקראים, שאזי נפעלים לפעולות.

ואמר **וקיימים**, שאינן משתנים לעולם, כי לא ימיר ה' דתו, ולא אות מאותיות התורה שבכתב ולא מצוה ממצוותיו. ואנו מקבלים עלינו דבריו כדברי נגידים אשר ממשיכים לפעול פעולותיהם לעולם.

יוצרנו צור ישועתנו - עכשיו לא אמר **יוצרנו ויוצר אבותינו**, כי כאן פסק לדבר על קיבוץ היחידים ומתחיל לדבר על כלל ישראל. אין הכוונה ב"יוצרנו" ליצירה של בראשית, שאם כן היה לו להקדים את זה לפני כל שאר התארים [לפני **מלכנו וגואלנו**], כי יצירת בראשית קודמת בזמן לכל דבר, ולמה המתין עד כאן? אלא הכוונה ליצירת האומה, כמו שנאמר (ישעיה מג, כא) "עם זו **יצרתי** לי". יצירה זו היתה בהר סיני כשנאמר (שמות יט, ה) "והייתם לי סגולה מכל העמים", ולכן שייך עוד לומר יוצר שלנו ושל אבותינו, כי האבות היו קודם לזה.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פנינים בפרשת שלח

טעם שלא הביאו המרגלים תמר זזית

בפרשה נאמר (יג, כג) 'ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וגו' ומן הרימונים ומן התאנים'. ויש להתבונן מדוע הביאו המרגלים רק ענבים רימונים ותאנים שהשתבחה בהם ארץ ישראל, ואילו מהזיתים והתמרים לא הביאו.

וביארנו בזה וכן כתב המשך חכמה (פ' חוקת כ, ה) שכיון שטעם של זית ותמר כבר היה להם במן וכמו שנאמר (שמות טז, לא) 'וטעמו בצפיחית בדבש', וכן נאמר (במדבר יא, ח) שהיה טעמו 'כטעם לשד השמן', לכן לא היה להם צורך להביא זית שמן ודבש שהרי את זה טעמו במן.

ועל דרך זה ביאר מה שכלל ישראל התאוננו (בפ' חוקת שם) ואמרו 'ולמה העליטנו ממצרים וגו' לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשדות', ומדוע לא הזכירו גם שכעת אין להם זית שמן ודבש, אלא העניין בזה לפי ששמן ודבש באמת היה להם בטעם המן וא"כ לא היה להם להתאונן על כך.

ביצד לומדים מהמקושש שהמחלל את השבת בסקילה

בגמרא בסנהדרין (עח, ב) איתא, 'יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתתו, שנאמר מחלליה מות יומת, אלא לא היה יודע באיזו מיתה נהרג שנאמר כי לא פרש וגו', אבל מגדף לא נאמר בו אלא לפרש להם על פי ה', [רש"י: ולא כתוב מה יעשה משמע שכל דינו היו צריכים לפרש להם] שלא היה משה יודע אם הוא בן מיתה כל עיקר אם לאו'.

וכתבו תוס' (שם) 'ואע"ג דמיתתה סתם חנק היא, מתוך הסברה היה מדמה לעובד עבודת כוכבים דבסקילה, דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר דכופר במעשה בראשית'. והרע"א בגליון הש"ס הקשה שלפ"ז לא היה ספיקו של משה רבינו ע"ה רק במחלל בפרהסיא דהוי ככופר בעיקר, ועדיין מנ"ל למשה רבינו לדינא שגם המחלל שבת בצנעא בסקילה, דילמא הא דמקושש בסקילה היינו משום שהקב"ה הסכים עם סברת משה רבינו ע"ה שהמחלל שבת בפרהסיא בסקילה לפי שהוא ככופר בעיקר, אך אפשר שזהו דווקא בפרהסיא אבל בצנעא מניין לנו שדינו בסקילה.

ואפשר שיש ליישב, שהנה בארבעה מקומות לא ידע משה להשיב ושאל מפי הגבורה, מברך את השם (ויקרא כד), אותם שהיו טמאים בפסח ראשון ולא יכלו לעשות את הפסח ושאלו את דינם (במדבר ט), בפרשת בנות צלפחד שבקשו ירושה (במדבר כז), וכן בפרשה דידן בדין המקושש.

ואולם חילוק יש בין כל המקומות לפרשת המקושש, בכלם השיב הקב"ה למשה את הדין, וכן נסמכה לה פרשה לדורות, לגבי מקלל אמר לו הקב"ה הוצא את המקלל וגו', ונסמכה לזה הפרשה 'ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלויו וגו', וכן בדין הטמאים שלא יכלו לעשות את הפסח, שהשיב הקב"ה פרשה לדורות 'דבר אל בני ישראל איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו', שהתחדשה בזה פרשת

פסח שני לדורות, וכן בבנות צלפחד, שהשיב הקב"ה 'כן בנות צלפחד דברת וגו', ונסמכה פרשה לדורות, 'ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו וגו'.

אך מאידך לגבי מקושש אמר לו הקב"ה 'מות יומת האיש רגום אותו באבנים כל העדה וגו', ולא נסמכה כאן הוראה לדורות, ויש להתבונן מדוע שונה דין המקושש, ומדוע לגבי מקושש לא נסמכה לו פרשה שתלמדנו לדורות מהו דין מחלל שבת.

והדבר מורה שבג' פרשיות הנזכרות, הרי התחדשה בכל פרשה ופרשה מהם הלכה חדשה שהוצרכה להיאמר לדורות, ולפיכך חזרה תורה ופירשה שהלכה זו שהתחדשה כעת, לא התחדשה רק לשעתה אלא לדורות, וזהו שנאמר בסמוך לו 'דבר אל בני ישראל וגו', אולם לגבי מקושש שכבר נאמר הדין שהמחלל שבת במיתה, ולא בא הדיבור כאן רק לפרש באיזו מיתה נידון מחלל השבת, א"כ אין צריך לחזור ולומר פרשה זו לדורות, שהרי עיקר הדין כבר נאמר.

ומעתה אפשר ליישב קושיית הרעק"א, שאין לומר שכל ההוראה שמיתת המקושש בסקילה אמורה רק למחלל שבת בפרהסיא, שא"כ היתה צריכה להיסמך פרשה חדשה לדורות שמחלל שבת בפרהסיא בסקילה, שהרי נאמרה כאן הלכה מחודשת בדין מחלל שבת בפרהסיא, ובהכרח שאין כאן אלא פירוש לחיוב מיתה שנאמר על כל מחלל שבת שדינו בסקילה, דאע"פ שהמקושש חילל שבת בפרהסיא, מ"מ גם בצנעא הוא ככופר במעשה בראשית, ובכל גווני חיובו בסקילה כעובד עבודת כוכבים, ודו"ק.

מנצפ"ך שכחום – כי לא פורש מה יעשה לו

בסנהדרין (ח, א) איתא על מה שאמר משה רבינו 'והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי' שעל דבר זה נענש משה בבנות צלפחד שנאמר 'ויקרב משה את משפטן לפני ה'.

ובמגילה (ב, ב) איתא 'אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרו', רש"י: צופים - נביאי הדורות, ומקשה הגמרא הא אין נביא עתיד לחדש דבר מעתה, אלא שכחום וחזרו ויסדום.

ובספר מרגליות הים בסנהדרין (שם) הביא בשם הגר"א 'דמנצפ"ך צופים אמרו' הוא ראשי תיבות של כל המקומות שמשה רבינו לא אמר: מ. - מקושש 'כי לא פורש מה יעשה לו', נ. - נוקב שם ה', צ. - צלפחד 'ויקרב משה את משפטן לפני ה', פ. - פסח שני 'עמדו ואשמעה מה יצוה לכם', כ. - כזבי בת צור, וכמו שנאמר 'והמה בוכים' שנעלמה מהם הלכה.

וזהו שאמרו 'שכחום' היינו שנשכחו ממשה רבינו מבחר היצורים איש האלוקים, וחזרו ויסדום שחזרו ונתגלו פרשיות אלו, וציין שם לדברי הגר"א בכמה מקומות, וכן לדברי חז"ל (בזוה"ק ש"ה"ש ח"ב יא, א) שאמרו 'מישרים אהבון - מישרים אינן שאר אתון דאשתארו ומאן אינן מנצפ"ך דלית בכל אתון דאיקרון מישרים בר אלן וכו', אילין מישרים אינן אתון טמירין גניין גו עלמא עילאה וכו', ועי"ש עוד בדבריו, ודו"ק.

לע"נ
הרה"ג ר' מאיר צבי ב"ר אהרן זצ"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ
מרן ר' מיכל יהודה ב"ר משה דוד זי"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

נאה דורש

פנינים

ממיטב ספרי המגידים בהוצאת "יפה נוף"

י-ה יושיעך מעצת מרגלים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

תפלה שלא יזנק מהמרגלים

רש"י מפרש שמשה רבנו "התפלל עליו: י-ה יושיעך מעצת מרגלים". נשאלת השאלה: מדוע התפלל משה רק על יהושע? מדוע הוא לא התפלל גם על כלב? מדוע הוא לא התפלל על יתר המרגלים? ההייליגר "חפץ חיים" מבאר, שאין כוונת התפלה "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" בפשוטה, כמו שאנו מבינים, שלא יפשל בעצת המרגלים. כוונת התפלה היתה שהקב"ה יושיעו מהמרגלים - שלא יעשו לו רע. על פי זה מבאר ה"חפץ חיים" מדוע התפלל משה דוקא על יהושע ולא על כלב:

ליהושע ולכלב היו שתי דרכים שונות כיצד לנהל מלחמה נגד המרגלים ולעמוד כנגדם.

הכתוב אומר: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו" (לסמן יד, כד). ופרש רש"י: "רוח אחרת - שתי רוחות: אחת בפה ואחת בלב. למרגלים אמר: אני עמכם בעצה, ולבו היה לומר את האמת! על ידי כן היה בו כח להשתיקם, כמו שבאר: 'יפה כלב', שהיו סבורים שאמר כמותם". דרכו של כלב היתה אפוא, להסכים בביכול עם המרגלים, כלפי חוץ, בפיו, שדר להם שהוא אתם. מטרתו היתה שבבוא העת, כשידברו על ארץ ישראל - יתנו גם לו לדבר! או אז, יוכל לומר את האמת, כפי שהיא חרושה על לבו. כלב סבר שאם גם כלפי חוץ ישדר למרגלים שאינו ב'מפלגה' שלהם - הם לא יתנו לו כלל את הרשות ואת האפשרות לדבר!

כלב ידע כי בדרך זו, שהמרגלים ישתכנעו שהוא "משלהם", גם אם הם יבחינו בכל מיני דברים "חשודים" בהתנהגותו - הוא לא יאבד את אמונם, וכבר ימצא את הפרשנות המתאימה לכל "דבר חשוד" באפן שזו תתקבל על דעתם.

לדגמא: אם תתעורר אצלם התמיהה מדוע אינו משתתף במשא פרותיה הנכבדים והמשנים של הארץ, הוא כבר יסביר להם ש"אסור לו לסחב..." הוא עבר זה עתה "נתוח שבר"...

או אם תתעורר אצלם התמיהה מה הוא הולך לחפש בחברון [שהרי הכתוב אומר "ויבא עד חברון"] ופרש רש"י ש"כלב לבדו הלך שם, ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא נסת לחבריו להיות בעצתם" - הוא כבר יסביר להם שאנשים נתנו לו כל מיני "קוויטלאך" לתחב בקברי האבות שבחברון...

זו היתה דרכו של כלב.

דרכו של יהושע היתה שונה. הוא הודיע להם מראש שאינו הולך "בראש" שלהם. בעוד שהמרגלים כבר מתחלת דרכם הלכו בעצה רעה, לדבר סרה על הארץ, וכפי שמביא רש"י על הפסוק (יג, כז) "וילכו ויבאו" - "להקיש הליכתו לביאתו, מה ביאתו בעצה רעה אף הליכתו בעצה רעה" - יהושע הבחיר להם שאין דרכו כדרכם, והוא הולך מתוך כוונה ברורה לראות את מעלותיה של הארץ הקדושה ולספר על כך לבני ישראל.

ממילא, אומר ה"חפץ חיים", דוקא יהושע, שהלך עם המרגלים "ראש בראש", היה זקוק לתפלתו של משה שהמרגלים לא יעשו לו רע. שכן המרגלים בהחלט יכלו לעשות לו צרות, משום שהוא מסלק להם את כל התכניות שרקמו במחם, בדברם בגנות הבניסה

לארץ ישראל. הן היו להם כל מיני חשבונות שעדיף להם, באפן אישי, שלא להכנס לארץ, ויהושע עלול לקלקל להם את הכל...

לא כן בנוגע לכלב. הוא לא זקוק לתפלה זו, שכן המרגלים לא העלו על דעתם כלל לעשות לו רע. הוא, הרי, "משלנו"...

כאמור, לפי ה"מהלך" הזה של ה"חפץ חיים", מתפרשת התפלה "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" באפן שונה מהפרוש המקובל. אין פרושה של התפלה שהקב"ה יציל את יהושע שלא יהיה כמו המרגלים ולא ידבר לשון הרע על הארץ כמותם. אם זה היה פרוש התפלה - אכן היה צריך משה להתפלל גם על כלב, שגם הוא לא ילך בעצתם, ובעצם להתפלל על כלם שלא ילכו בעצה רעה.

התפלה שהתפלל משה על יהושע היתה תפלה מיחדת עליו - שהמרגלים לא יצליחו לפגוע בו ולעשות לו רע, ותפלה זו, כאמור, נוגעת רק לגביו.

הבטחה ולא תפלה

ראיתי שמביאים בשם השל"ה הקדוש, שמשה התפלל דוקא על יהושע "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" לפי שיהושע היה ראש שבט אפרים, כפי שבאר בפסוק (שם ח): "למטה אפרים הושע בן נון", ואפרים היה בנו של יוסף, עליו נאמר: "ויבא יוסף את דבתם רעה" (בראשית לו, ב), לכן פחד עליו משה באפן מיחד שהוא עלול, חלילה, לדבר דבה רעה על הארץ!

נזר נזראות!

אלא שאם כך נשאלת השאלה, מדוע לא התפלל משה על נשיא שבט מנשה, שאף הוא מזרעו של יוסף, וגם עליו קנים אותו החשש, כמו על יהושע?

יש מפרשים שלומדים לא ברש"י, וסוברים ש"י-ה יושיעך מעצת מרגלים" לא היתה תפלה. היתה זו הבטחה! משה הבטיח ליהושע שלא יפשל בעון לשון הרע.

הגמרא (ערכין טו ע"ב) אומרת, שהעצה להנצל מלשון הרע היא: "אם תלמיד חכם הוא - יעסק בתורה, ואם עם הארץ הוא - ישפיל דעתו". משה רבנו ראה אצל יהושע את שתי המעלות: הוא גם עסק בתורה, כמו שבאר: "וימשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" - שלא מש מאהלה של תורה, וגם כתוב בתרגום יונתן בן עוזאל: "כד חזי משה ענותנותיה", הרי שיש לו גם את מדת הענוה. אם כך, מבטח לו שלא יפשל בעון לשון הרע.

ההבטחה, שהיא בעצם ברכה, צריכה "כלי קבול" עליו יכולה היא לחול. יהושע, בהיותו בעל תורה ובעל ענוה, יכול היה לשמש ככלי קבול מתאים להפליא להבטחה שתחול, ולכן רק לו נאמרה הבטחה זו.

(רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל - יחי ראובן)

באותה טעם כשרים היו

וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל (יג, כז)

באר רש"י: "מהו 'וילכו'? להקיש הליכתו לביאתו - מה ביאתו בעצה רעה, אף הליכתו בעצה רעה".

לכאורה קשה, הרי רק לפני מספר פסוקים התורה כותבת עליהם: "כלם אנשים ראשי בני ישראל המה", ומפרש רש"י: "כל 'אנשים' שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו!".

אלא, כך דרכם של אישי צבור, מנהיגים, בזמן מנוים לתפקיד

- הם צדיקים וחסידים. הם חושפים ברכים את יכולותיהם המרשימות, את מדותיהם הנעלות וכו'. אך כל זה רק בזמן הבחירות לתפקיד... יום אחד אחרי המנוי - מתגלה פרצופם האמיתי...

רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל התבטא: לפני הבחירות - הקירות "מדברים" אל האנשים... על כל הקירות, ולוחות המודעות, מרוחים גליונות ענק עם פרסמת. אחרי הבחירות - אנשים מדברים אל הקירות... לה תנסה למצא את זה שבחרת בו... "אותה שעה כשרים היו" - אבל רק "באותה שעה".

(רבי בן ציון מוצאי שלישי"א - דורש ציון) @ארבעים שנות המדבר - מדה טובה או מדת פרענות?

#וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי ה' כלם אנשים ראשי בני ישראל המה (יג, א)

\$כלם אנשים - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו (רשי"י)

%לפי הפשט הפשוט כונת רש"י לומר, שכיון שבכל מקום שנכתב בתורה 'אנשים' הכונה היא לאנשים חשובים, מוכרחים אנו לומר שבאותה שעה עדין היו המרגלים כשרים, שאם לא, לא נתן ה' להם לבנותם אנשים.

באור נפלא בדברי רש"י כתב בספר 'קהלת משה' בשם רבי יצחק הורביץ זצ"ל אב"ד המבורג: בחשבון פשוט יוצא שאם בארבעים הימים בהם שהו המרגלים בארץ ישראל ישנם תשע מאות ושישים שעות, וכנגדם נענשו הם בכך שנותנו במדבר ארבעים שנה שבהם יש ארבע מאות ושמנים חדש - חצי מתשע מאות ושישים, נמצא שעל כל שעתים ששהו הם בארץ ישראל שלמו הם בחדש במדבר, ועל כל שעה שלמו בחמשה עשר יום.

והנה, אף אם לא היו בני ישראל נענשים בחטא המרגלים, היה עליהם ללכת אחד עשר יום במדבר, כפי שכותב רש"י על הפסוק (דברים א, ב): 'אחד עשר יום מחרב דרך הר שעי עד קדש ברנע' שזהו שיעור הדרך ממצרים לארץ ישראל.

את אותם אחד עשר יום עלינו להוריד מחשבון הענש, שכן בכל מקרה היו הם אמורים לעבור אותם, בנוסף לזה, ישנם ארבעה ימים נוספים שעלינו להוריד, משום שלמעשה בני ישראל לא שהו במדבר ארבעים שנה בדיק, כיון שיציאת מצרים היתה בט"ו בניסן, ובניסתם לארץ ב' בניסן [במפרש בספר יהושע (ה, יט): 'והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון'], הרי ששהיתם במדבר ארבעה ארבעים שנה פחות ארבעה ימים.

נמצא אפוא, שענשם של דור המדבר הסתכם בארבעים שנה פחות חמשה עשר יום, ולפי החשבון דלעיל שעל כל שעה ששהו המרגלים בארץ נקנסו בחמשה עשר יום במדבר, יוצא שעל שעה אחת לא נענשו.

לכן דקדק רש"י ואמר 'אותה שעה כשרים היו' ולא 'אותו היום', ללמדנו, שרק באותה שעה היו הם כשרים, וכיון שלא היה להם להעניש עליה הוריד להם הקב"ה מחשבון ארבעים השנים חמשה עשר יום.

(רבי שלמה לוונשטיין שלישי"א - מתוך האור)

"טב לביש לא תעביד"

ישנו ספור מענין המובא במדרש בסוף פרשת קרח. ה"חובת התלמידים" בהקדמה לספרו מכליל את המדרש הזה בתוך דבריו. מעשה באחד שהלך מארץ ישראל לבבל והיה אוכל לחם. ראה שתי צפרים מתנצחות זו עם זו, עד שצפור אחת הרגה את חברתה. הלכה הצפור הנה והביאה עשב מיוחד שיש בו סגולה להחיות מתים, הניחה אותו על פיה של הצפור המתה, והעשב החיה אותה. נטל האיש את העשב הזה, והלך להחיות בו את המתים.

האדם הזה הולך לחולל את המהפכה הכי משמעותית בעולם - להחיות מתים.

ה"חובת התלמידים", שמביא את המדרש הזה בתוך דבריו,

מתאר איזו מהפכה נהיתה בשמים. כעת בודאי ילך יהודי זה למערת המכפלה ויחיה את האבות הקדושים. לאחר מכן ילך לקבר רחל ויחיה את רחל אמנו. משה רבנו - לא ידע איש את קבורתו, כך שלא יוכל להחיותו, אך את כל השאר הוא יכול. ילך לבתי הקברות שבהם קבורים גדולי ישראל מכל הדורות ויחיה את כלם. מוראדיגו!

ממשיך המדרש: כשהגיע לסלמה של צר מצא ארי משלה מת. אותו אדם ראה שהעשב הועיל להחיות צפור מתה, אך הוא לא ידע האם זה עובד גם על בעלי חיים ויצורים אחרים.

דבר דומה מצינו במעשה של האשה השונמית. האשה באה אל אלישע כשהיא בוכה על בנה המת, ואלישע שלח את גיחזי עם משענתו כדי להחיות את הילד. גיחזי הניח את המשענת על הילד, אך הוא לא קם לתחייה. המדרש אומר כי לפני כן נסה גיחזי את המשענת על תיה מתה, והיא קמה לתחייה. אך במעשה זה עבר גיחזי על דברי אלישע שאמר לו שלא יעצר בדרכו אל הילד, וזו הסבה שגיחזי לא הצליח להחיות את הילד עם המשענת.

כעת בקש אותו אדם לבדק אם העשב שהחיה את הצפור, מחיה גם בעלי חיים אחרים. הלך והניח את העשב על פיו של האריה - והחיהו. כמובן הוא שמח שמחה גדולה. כעת יוכל לחולל פלאות גם אצל בני האדם. אלא שהשמחה לא ארכה זמן רב. מיד כשקם האריה לתחייה, התנפל על האיש והרגו. האריה אכל את העשב, ולקנוח אכל גם את האיש...

האריה קם לתחייה, אבל האדם - מת. הנתוח הצליח - והחולה מת... אומר המדרש: על כך משלו מושלי המשלים: "טב לביש לא תעביד ובישא לא מטי לך". כשאדם עושה טובה לרע - סופו שיסבל מאותו רע. אל תעשה טובה לרע, ורע לא יבוא עליך.

המדרש מלמד אותנו לקח. שווה שבעולם, אפה רוצה לעשות נסיונות בעשב המסגל להחיות מתים? נסה זאת על נמלה, לא על יצור שעלול להזיק לך.

בכל זאת, מה הניע את האדם שעשה זאת, וכי אינו יודע על הסכנה הצפויה לו מן האריה החי?

אלא, האדם הזה סבר שיש גבול לרע ולשחיתות. איך יצור שאני הצלתי אותו והחזרתי אותו לחיים מסגל לקום ולפגוע ב? אדם שמאכיל בעל חיים בכף ידו, היעלה על הדעת שאותו בעל חיים יגס את ידו של האדם שמאכיל אותו?

חו"ל מספרים, שכשהבבל נלחם עם כוון, הבבל נצח. רק לאחר ששנו התחננו לפניו והבבל ותר לו, אז קם עליו והרגו. מסקנה: אסור לסמוך על אדם רע, כי הרע חושב רק על עצמו, ועל הדרך הוא מסגל לפגוע בכל מי שנקרה בדרכו, כולל אלו שהצילו את חייו.

המרגלים - נשיאי ישראל, חששו שבארץ ישראל לא תהיה להם נשיאות, הם דאגו לכבודם, ובגלל הכבוד של עשרה אנשים הם גרמו לדור שלם לרדת לשאול מטה. איזה דור היה זה? דור דעה, הדור שאזכה לגלויים השמימיים הנשגבים ביותר - יציאת מצרים, קריעת ים סוף, מעמד הר סיני. כל הדור המרום הזה אבד משום שכמה אנשים חששו שכבודם יפגע במשהו. נזר!

זהו כחו של הרע. מן הרע - יוצא רע. "כאשר יאמר משל הקדמני: מרשעים יצא רשע" (שמואל א כד, יג).

הרע הגדול ביותר הוא היצר הרע - "הקדוש ברוך הוא קראו רע" (סנהדרין כ"א). אדם רואה כיצד היצר הרע מנסה לפגוע בו, הוא חושב בלבבו: אתן לו משהו, 'אורק לו עצם', כדי להרגיע אותו, שניח לי. ואינו יודע שעם רע לא עושים עסקים. היצר הרע הוא תכלית הרע - "כי יצר לב האדם רע מנעריו". אם תפתח לו פתח, הוא יכנס פנימה - "לפתח חסאת רבץ", והוא לא ינוח ולא יקטע עד שיצליח למשוך אותך אליו לגמרי. הוא לא מסתפק במועט, הוא רוצה הכל.

מהרע - בורחים, לא עושים אותו עסקים.

(רבי חזקיהו מישקובסקי שלישי"א - דורש טוב בין המיצרים)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת שלח תשפ"א

החלוק בין אמונה לאמונה שלמה שלח לך אנשים (יג, ב)

רש"י מביא בפתח הפרשה את דברי חז"ל במדרש: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". השאלה העולה היא: הרי בנדאי מרים הצדיקה לא הציאה דבר שקר מפיה. אם כן, מדוע כנו דבריה בשם 'עסקי דבה'?

תשובה לדברים נתן למצא בדברי הקב"ה לאהרן ולמרים: "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" (במדבר יב, ח), ובבאור רש"י: "אינו אומר 'בעבדי משה' אלא 'בעבדי במשה', בעבדי אף על פי שאינו משה, במשה אפלו אינו עבדי, כדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי ועבד מלך מלך, הנה לכם לומר אין המלך אוהבו חנם. ואם תאמרו איני מכיר במעשיו, זו קשה מן הראשונה".

באור הדברים שהקב"ה אמר לאהרן ומרים, כיצד לא יראתם לדבר בעבדי, אף על פי שאינו משה, משום שעצם העבדה שבחזרתו בו להיות עבדי הנאמן ודבר בשמי, מגלה כי הוא בר מעלה ויש להתחס אליו כפי שמתחייבים אליו, שהרי לעבד המלך ישנה סמכות של מלך. כאשר ראייתם את היחס המיוחד שלי למשה, הנה עליכם להבין כי אין זה בחנם, שהרי אם המלך אוהב משהו, יש לו בנדאי סבה טובה לזה. בנוסף לזה, כיצד לא יראתם לדבר בעבדי, אפלו אינו עבדי? באור הדברים הוא: בטבע העולם, כאשר נמצאים ליד אדם גדול, לא תמיד מרגישים בגדל מעלתו וערכו, מחמת ענותנותו ומפני שהוא מכסה את ארחותיו. אבל לכם היה מתאים בכל זאת לעמוד על טיבו המיוחד של משה רבנו. ממילא היה עליכם לירא מפניו. ועתה שהוא גם עבדי וגם משה, קל וחמר שהיה עליכם לירא מפניו. ואם תאמרו חלילה שאתם מכירים את משה טוב יותר ממני, הרי שיש עליכם טענה קשה עוד יותר מהטענה הראשונה.

איזוהי אמונה שלמה

%אנו מבקשים בתפלה: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך". לכאורה קשה, הלא אם זו 'תשובה' הרי זו 'תשובה שלמה', ואם היא לא 'שלמה' הרי שאין זו 'תשובה'. אלא מוכח מכאן שישנה 'תשובה' אף על פי שאינה שלמה. יש להבין מה גדר תשובה זו.

מורי ורבי, רבי משה יהושע לנדא זצ"ל באר זאת על ידי הדגמה הבאה. אם שמעון קורא לראובן ממרחק, וראובן מסובב אליו את פניו, שואל: "כן, מה אתה רוצה?" וממשיך בדרך - אי אפשר לומר שראובן לא התייחס לשמעון, שהרי הוא נעצר, הפנה אליו את מבטו ואף השיב לו, אבל לא היתה זו הענות 'שלמה'. לצמת זאת, אם ראובן התקרב לשמעון, שאל לבקשתו ומלא אותה, הרי זו הענות 'שלמה'.

וזהו שאמר הנביא: "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" (הושע יד, ג). כלומר: עלינו להתקרב אל הקב"ה בתשובה שלמה ולקיים את מצוותיו.

כמו כן אנו מוצאים את ההגדרה 'שלמה' לגבי רפואה, גאלה ואמונה. כפי שאנו מבקשים בתפלה 'רפואה שלמה' ו'גאלה שלמה', וכן גם באמונה יש משג של 'אמונה שלמה', ומי שאינו מאמין באמונה שלמה הרי הוא מקטני אמנה.

כה כתב מרן ה"חזון איש" זצ"ל בספרו "אמונה ובטחון" (פ"ב א): "וקטני אמנה גם כן בכלל מאמינים, כיון שאינם בכלל הכופרים והמינים, אבל אמונתם חלושה ואין פעלת אמונה שולטת עליהם, רק נגד עברות היותר מפרסמות אשר כל הצבור נוהרים בהם".

מהי אמונה בלי שמץ ספק

מעשה בחסיד שהיו לו שלש בנות ולא היה בידו כסף להשיאן. הבנות ישבו בביתו, עד שאשתו אמרה לו שילך אל רבו ויבקש ישועה. היהודי החסיד בוש לפנות אל האדמו"ר בעיני העולם הזה, אבל אשתו דחקה בו עד שבלית ברירה הוא נשמע לרצונה.

כאשר שמע האדמו"ר את צרתו של החסיד, הוא נענה ואמר: "מה הבעיה? מחר מתקיימת הגרלת הפיס. לך ורכש פרטים הגרלה שמספרו הוא כך וכן, ובעזר ה' תזכה בפרס הראשון בסך עשרים אלף רובל, ותוכל לחתן את בנותיך בכבוד וברוחה!".

יצא החסיד מבית האדמו"ר שמח וטוב לב. אך רץ אל דוכן ההגרלות, עלעל בערמת הפרטים, והנה נקרה בפניו פרטים שעליו נקובים בדיק אותם המספרים שצין האדמו"ר. כך ראה הוא בעליל כיצד הבטחת האדמו"ר כבר מתממשת...

הלך החסיד לביתו כאשר הכרטיס המבטח בכיסו, ופניו קורנות מאשר. בדרך פגש אותו חברו הטוב ושאלו: "שמך'ל, מדוע פניך כל כך מאירות? מה פשר השמחה הגדולה השורה עליך?".

החסיד נסה להתחמק פעם אחר פעם, אבל חברו לא הרפה ממנו, עד שלבסוף הוא נכנע וספר: "פניתי אל רבי וספרתי לו שאין לי כסף לחתן את בנותי. האדמו"ר הורה לי לקנות פרטים הגרלה שעליו מופיע מספר מסים, והבטיח לי שמחר אזכה בעשרים אלף רובל. אכן בארץ פלא מצאתי מיד את הכרטיס המבטח, ולכן אני שמח, שהלא מחר יהיה לי בעזר ה' את הכסף הדרוש לחתן את בנותי!".

"ידידי היקר!" אמר לו חברו, "איזו סייעתא דשמיא! הרי זה ממש אות משמים! מחר אני עומד לערוך עסקה גדולה, ונזקק בדיחיפות לעשרים אלף רובל, אך יש ברשותי עשרת אלפים רובל בלבד, ואני

שובר את ראשי מנין אשיג עוד עשרת אלפים. מוכן אני לשלם לך על אתר, כאן ועכשיו, עשרת אלפים רובל במזמן בתמורה לכרטיס המבטח!".

הרהר החסיד בלבו: "הרי העולם אומר: 'עדיפה צפור אחת ביד מחמש צפרים על הג'. מוטב לקבל כעת עשרת אלפים רובל ביד, מאשר להשאר עם הכרטיס שאולי יזכה בעשרים אלף רובל!".

וכך הוא הסכים למכר לידידו את הכרטיס, אלא שאז אמר לו רעהו: "כיצד הנך מוכן למכר לי היום כרטיס שעתידי לזכות מחר בעשרים אלף רובל במחצית משווי? איפה אמונת החכמים שלך? הרי בכך הנך מגלה שאתה בעצמך אינך מאמין באמת ובתמים שזהו הכרטיס הזוכה. אם אמונתך בדברי רבך היתה שלמה, לא היית מסכים בשום פנים ואופן לעסקה שתגרם לך להפסיד עשרת אלפים רובל באחת!".

הבה ונתבונן בספור. אמנם אין ספק כי החסיד האמין לדברי רבו. אמונתו התעצמה שבעתים כאשר מצא את הכרטיס שעליו מופיעים בדיק אותם המספרים שצין הרבי. אך עם כל זאת, הוא היה מוכן למכר את הכרטיס תמורת עשרת אלפים רובל בלבד. זאת כיון שעל אף שהאמין, לא היתה זו אמונה שלמה.

המשמעות של אמונה שלמה היא להאמין גם כאשר למראית עין הכל נראה הפוך. זו היתה התביעה כלפי מרים, אשר ראתה את היחס המיוחד של הקב"ה אל משה רבנו, ולפיכך היתה צריכה להאמין באמונה שלמה כי גם אם כלפי חוץ נראה שישנה איזו טענה על משה, מכל מקום אם הקב"ה מעניק לו יחס שכזה, הרי זו ראייה מחלטת שהיא טועה בראייתה. אם היא חשבה בלבה כי היא מכירה את משה אחיה יותר מאשר הקב"ה מכירו, הרי זו טענה קשה מן הראשונה, שהרי כיצד יתכן שהיא מכירה את משה יותר ממי שבראו?

זו היתה גם הטענה שהפנתה כלפי המרגלים, שהתורה העידה עליהם שהיו 'כלם אנשים ראשי בני ישראל המה' (במדבר יג, ג). כפי שמבאר רש"י: "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו". המרגלים היו צדיקים גדולים, אבל כאשר הגיעו לארץ כנען וראו את הענקים המתגוררים שם, נכנס פחד בלבם. 'מי יוכל להתמודד עם ענקים שכאלה?'. אמנם היתה להם אמונה, אבל לא היתה זו אמונה שלמה. לכן בשעת מבחן הם אבדו את העשתונות.

לפיכך אמר להם הקב"ה: 'מדוע לא למדתם מהספור של מרים, שהיתה אף היא צדיקה גדולה, אבל היה חסר לה כביכול שמץ מהאמונה השלמה? היה עליה להבין שאם הקב"ה מדבר עם משה רבנו, ברור שאין עליו כל טענה. בדומה לזה היה עליהם להבין, שאם הקב"ה עומד להכניס אותם לארץ

כנען, אין ספק כי "ה' אתנו אל תיראם" (במדבר יד, ט), כפי שאמרו יהושע וכלב.

נתן לבאר את הדברים בעזרת המשל הבא: ראובן ושמעון עומדים ליד החלון. שואל ראובן את שמעון: "אמר לי שמעון, מה אתה רואה מהחלון?" "לאחר ששמעון מצין את כל מה שרואות עיניו, אומר לו ראובן: "האם לא הבחנת בעוד ועוד פרטים שאפשר לראות מהחלון?"

הנה לנו שני אנשים המתבוננים דרך אותו חלון, והאחד רואה את מה שהשני אינו רואה. זאת משום שישנם אנשים שהקליטה שלהם יותר חדה מוזלתם, והם מסוגלים לקלט דברים שאחרים אינם מבחינים בהם.

והנה עולה שמעון לקומה העשירית, בעוד ראובן נשאר בקומה הראשונה וצועק לעבר חברו: "שמעון, מה אתה רואה מהחלון?" "לאחר ששמעון מתאר את כל מה שרואות עיניו, צועק לעברו ראובן: "מהיכן בדיק את כל הדברים הללו? הרי חנתי בראיה הרבה יותר חדה מראיתך, ואיני מבחין בכל הדברים שאתה מספר עליהם".

אין ספק כי ראובן הוא טפש מפלג, שהרי עליו להבין שמאחר ששמעון נמצא בקומה העשירית, והוא נותר בקומה הראשונה, שמעון רואה דברים שהוא ממקומו הנמוך אינו מסוגל לראותם.

על זאת אמר שלמה המלך ע"ה: "אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים, כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים" (קהלת ה, א). גם אם היית חושב ברב איוולתך כי הבנתך שונה להבנתו של בורא העולם, הרי הוא בשמים ואתה על הארץ, ולכן חסרים לך חלקים גדולים של הפאזל, שאינך מסוגל לראות אותם. לפיכך עליך לסמוך עליו, להאמין בו באמונה שלמה ולא להרהר אחר דבריו.

בספר הזהר מובא, שבחצי השני של האלף הששי יפתחו שערי חכמה בעולם. אכן, בדורות האחרונים רואים אנו כיצד דברי הזהר מתקיימים בכלואם. במקום לשלח מכתב משוחחכים בטלפון. במקום עגלה המציאו רכבת. במקום להפליג בספינה במשך כמה שבועות כדי לחצות את האוקיינוס, טסים פיום את אותה הדרך במטוס. במשך כמה שעות.

ה"חפץ חיים" צ"ל באר שכל ההמצאות הללו באו לעולם מחמת ירידת הדורות והתערעורת האמונה בהשגחה פרטית ובהשארות הנפש. כאשר אנשים חדלו להאמין ב"עין רואה" וב"אזן שומעת", שלח להם הקב"ה את מכשיר הטלפון ואת מכשיר הוידאו שמסגלים לקלט ולהנציח קולות ומראות ולהעבירם למרחקים. כאשר אנשים חדלו להאמין בכך שהנשמה עולה לגנוי מרומים לאחר פטירת האדם מהעולם, שלח להם הקב"ה המחשה באמצעות המצאת האווירון, שהרי אם מטוס גדוש בנוסעים ובמטען כבד מצליח לנסק עד השמים, בוודאי שגם הנשמה יכולה לעלות לרקיע.

ברוך זו עלה בדעתי להוסיף, שבמינו אנשים אינם מוכנים לקבל באמונה שלמה שהקב"ה אוהב אותנו פי מיליונים ממה שאנו אוהבים את עצמנו, וכל מה שהוא עושה נועד אך ורק לטובתנו. כמאמר הנביא: "מפי עליון לא תצא הרעות" (איכה ג, לח). גם דבר שנראה בעינינו כרעה, עתידה לצאת ממנו הטובה הכי גדולה. הקב"ה רואה את מה שאנו לא רואים ודואג להצילנו מכל מיני מכשולים.

לכן שלח לנו ה' יתברך את המצאת מכשיר ה'ויז' שמנקה את הנהג באיזו דרך לנסע וכיצד להגיע באופן המהיר ביותר למחוז חפצו. המכשיר קטן המדות קולט היכן מצויים פקקים, היכן יש עמסי תנועה, והיכן התרחשו תאונות, ומכונן את הנהג לדרך חלופית שלא היה חולם לנסע בהן מעודו. למרות שהנהג אינו מבין למה ומדוע, הוא סומך על המכשיר הדומם ומצית לכל הוראותיו ללא עוררין, מפני שהוא יודע שהמכשיר יודע את מה שהוא לא יודע. ואם האדם מאמין למכשיר מתכתי קטן וחסר דעת, ונשמע להוראותיו על פי שאינו מבין אותן, על אחת כמה וכמה שעליו להבין שהקב"ה יודע את מה שהוא לא יודע. לפיכך עליו לסמוך עליו בטוב וברע ולצית למצוותיו.

כשאין אפשרות טבעית יש לצפות לנס!

כאשר המרגלים הוציאו את דבת הארץ רעה, התביעה עליהם היתה גדולה עשרת מונים. הרי ראיתם כבר מה קרה למרים, ראיתם איזה מחיר היא שלמה, כיצד לא פחדתם לדבר רעות על ארץ ישראל, ולהסית את עם ישראל כנגד רצון ה'!?

כל זאת החל בשל נגיעה אישית של המרגלים אשר חשבו כי כל עוד הם במדבר הם ימשיכו לכהן כנשיאים, אבל כשיגיעו לארץ ישראל ימנו נשיאים אחרים תחתיהם. ולכן הם זממו תחבולות כדי שיעם ישראל לא יבוא לארץ, והם לא יפסידו את מעמדם הרם. רואים אנו להיכן נגיעה אישית ותאוות שלטון עלולה להביא את האדם. וכפי שכונת בעל ה"מסלת ישרים" וזו לשונו: "תרה עליה חמדת הכבוד, כי כבר היה אפשר שיבשל האדם את יצרו על תימון ועל שאר ההנאות, אך הכבוד הוא הדוחק, כי אי אפשר לו לסבל ולראות את עצמו פחות מחבריו, ועל דבר זה נכשלו רבים ונאבדו... הוא שגור לפי דעת חכמינו ז"ל אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ, וגרמו מיתה להם ולכל דורם מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל, ויעמדו אחרים במקומם". הגמרא (ברכות נח ע"א) אומרת: "אפלו ריש גרגיתא מן שמאי מנו ליה". אפלו האדם האחראי על בור הפנים, וקובע מי ישאב היום ומי ישאב מחר, גם הוא לא התמנה בידי אדם אלא בגזרת שמים. בורא העולם מנהל את העולם, מה אתה מתערב? האם יש בפניך את כל הפאזל? האם אתה מסוגל לראות את כל התמונה בכללותה ולהבין מה טוב ומה לא?!

בכרפת האבלים אומרים: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, דין הרחמים, שופט האמונות, שדגנו בדיני אמתו, ככתוב: 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, קל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא!' אך

עלינו להקפיד שלא לומר זאת רק מהשפה ולחוך, אלא לדעת שבאמת הקב"ה טוב ומטיב לכל, וכל מה שהוא עושה הכל לטובה.

וכתב הרמב"ם (פירוש המשניות פ"ט מ"ה): "מה שאמר כשם שהוא מברך על הטובה, רצונו לומר לקבל אותו בשמחה ולב טוב ולכבש כעסו" ויטיב נפשו כשיברך דין האמת, כמו שיעשה בשעה שיברך הטוב והמטיב. וכמו שהיו אומרים החכמים ברב דבריהם: 'כל מה דעביד מן שמים לטוב'. וזו דבר שקלי אצל בעלי השכל אפלו לא הורה הכתוב עליו. לפי שיש דברים רבים נראין בתחלתן טובים והיה אחריתם רעה רבה. ועל כן אין ראוי למשכיל להשתומם כשתבוא עליו רעה גדולה, מפני שאינו יודע סופה".

המרגלים ראו בעיניהם את עשרת המכות. הם הבחינו כיצד היאור הופך לדם, חזו במצרים מתמלאת בצפרדעים ובכנים. הם היו שם בכל מכה ימכה, וראו כי הכל מתכנן ונגזר מפי עליון. "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו!"

כאשר הכל מתנהל בדרך הטבע, נתן להבין כי אמנם הקב"ה עוזר, אבל יחד עם זאת אי אפשר לשבת בבית בחבוק ידים ולסמוך על הנס. המציאות מחייבת להכין את הצבא ולהעריך עם טנקים, מטוסים וטילים. אבל כאשר מדבר במצב שבדרך הטבע אינו נותן כל סכני לנצחון, יש להסיק מכך שהקב"ה רוצה שנסמך אך ורק עליו, בלי כל השתדלות מצדנו, בבחינת "ה' ילחם לכם ואתם תחרשו" (שמות יד, יד). ולכן כאשר הקב"ה הראה למרגלים אלו אנשים ענקיים ופרות אדירים ארץ ישראל מגדלת, היה עליהם להבין כי בודאי שאין לעם ישראל כל אפשרות לנצח את בני הענק בדרך הטבע. ומאחר שהקב"ה אשר הבטיח את ארץ ישראל לבניו, לעולם אינו חוזר בו מהבטחותיו. לכן עליהם להסיק את המסקנות הנכונות, ולצפות לנסים ונפלאות שלא היה להם אחר ורע בתולדות העולם. אך בפעל המרגלים הבינו הפוך, הוציאו את דבת הארץ רעה ואמרו: "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו... ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר באינו בתוכה אנשי מדות" (במדבר יג, לא-לב).

ה"חזון איש" אומר שבאדם נבראו שני כחות המשמשים לסרוגין, והם כח האהבה וכח השנאה. לא יתכן ששני הכחות יפעלו יחדיו, ולא יתכן ששני הכחות ישבתו יחדיו. תמיד כשכח אחד פועל, הכח השני שובת. כאשר אתה אוהב מישהו, כל מה שהוא עושה נראה בעיניך כחיובי. וכאשר אתה שונא מישהו, כל מה שהוא עושה נראה בעיניך כשלילי.

והנה הקב"ה הראה למרגלים דברים נפלאים. ארץ זבת חלב ודבש, שאנשיה ענקים ופרותיה אדירים. אם הם היו אוהבים את הקב"ה, הם היו מבינים שהמראות הנפלאים הללו, נועדו להעביר להם את המסר כי הקב"ה עומד להנחיל להם את הארץ בדרך נסית. אך מאחר שאהבת הבורא לא יקנה בלבם, הם לא השכילו להבין כי הכל לטובה, ולפיכך הם דברו לשון הרע על ארץ ישראל.

ניתן להשיג את ספרי 'אריה שאג' בחנויות 'יפה נוף' ברחבי הארץ או בבתי הכנסת אצל הפצת ספרים י. בלוי
במוקד ההזמנות בטלפון או בוצאפ 054-8564033
בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
או באתר bloy.co.il ובמייל bloyseforim@gmail.com

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
על הבית

טלפון אחד
וסדרות הספרים המבוקשות 'אריה שאג'
על מועדי השנה
מאוצרותיו של רבי אריה שכטר זצוק"ל
אצלר בבית!

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

חביבי זהירו בזה ואל תהיו בקשר רשעים המדברים דברי בטלה בביהכ"נ כי אוי לנפשם ואסור לעמוד אצלם כמו שכתוב במושב לצים לא ישב. למדנו מדבריו חומר האיסור של דיבורים בטלים בביהכ"נ, היות והאדם שם נמצא בביתו של המלך ועומד לפני המלך, ודין המדבר בבית המלך ולפניו חמור שבעתיים ממקום אחר.

זהו המבט שעלינו לדעת ולנהוג בהתאם לכך, כי הנמצא בבית הכנסת עומד הוא בביתו של המלך ולפני המלך, וכל הליכותיו של האדם במקום כזה ובמצב כזה שקולים ומדודים, בזהירות הראויה והמתאימה לעומד לפני המלך בביתו.

כפי האמור נמצא, שבהכרח ישנם הנהגות מיוחדות להליכות האדם בהיותו במקום קדוש זה, וכמו שכתב הרמב"ם והביאו הרמ"א בתחילת השו"ע: **כי אין ישיבת האדם ותנועותיו והוא לבדו בביתו כשישבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבור ובמושב המלך**. ואמנם למד מזה הרמב"ם להנהגת האדם בכל מקום שהוא, היות ועל האדם להתבונן ולהכיר בכך שמלא כל הארץ כבודו, אולם בהיותו בבית הכנסת הרי שאף בלא התבוננות והרגשה זו, מציאות המקום היא שעומד הוא לפני המלך בביתו, ושכך אין דיבורו ועסקיו דומים במקום זה לשאר מקומות.

והרב הביא כמה הלכות שנפסקו מכח הרגשה יסודית זו. **כיבוד וריבויץ בית הכנסת, נקיון הבגדים כעומד לפני המלך, להימנע מריקיה בבית הכנסת, להמנע מהגבהת הקול בבית הכנסת**. והרב שליט"א האריך בהסבר דינים אלו.

והטעם שיתחייב מורא למקדש ולמקומות הקדושים, מפני שכל מקום שיש בו קדושה צריך לירא כמו שביארנו לעיל, שע"ז אמר יעקב אבינו ע"ה וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים" ותרגם אונקלוס **לית דין אתר הדיוט וכו'**, והיינו כי דרך היושבים לפני המלך שמוראו עליהם, ואע"פ שכבודו מלא עולם הוא יתברך מפני אהבתו לנו יצמצם שכירתו בינינו כענין שהוא מצמצם שכירתו בין בדי הארון ובית קדש הקדשים, וכן באוהל מועד מצינו שאחר שנגמר כתוב "ולא יכול משה לבא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן". **וכן בית הכנסת מלא מאור כבוד ה' וכו'**, ואע"פ שאין אנו רואים דבר, צריך להאמין זה באמונה שלמה, וראוי שניקח ק"ו לכבד ביהכ"ס מכבוד שאנו עושים לזקנים. ואם תאמר שאינה נראית, א"כ אתה מחוסר אמונה, והוא כעין זה אמר בפרשת ואתחנן שהפוח עיניו בשעה שהוא מתפלל תפילת י"ח שהוא מזלזל בשכינתא שאין לו מורא מהשכינה, ומזה נלמד לשאר קדושות שבבית הכנסת.

כללו של דבר יעמדו לנגד עינינו דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א (ארחות יוסף הל' תפילה), **כי הבא לביהכ"נ הרי הוא בא לשמש את המלך**, וע"כ חובה לידע היטב הלכות תפילה. ובהלכות תפילה בכללם ילמד האדם כיצד ישמש בבית המלך, ויתעורר מהלכות המסוימות המעוררות את האדם לדעת כי עומד הוא בבית המלך, ומשמש את מלכו של עולם. כאשר אנו הולכים אל ביהכ"נ עלינו להכיר הכרה זו, כי אנו באים אל בית המלך, ושכך עלינו לנהוג שם בהתאם להליכות בית המלך, וזהו ראשית דבר להתבונן בדבר ולדעת כי אנו נמצאים בבית המלך.

בידורי הלכה

ועל הכרעת הפרי מגדים, שאף שיחת חולין לצורך, בכלל איסור שיחה בטילה היא, יש לתמוה קצת מהמבואר בשו"ע ביו"ד (סי' רמ"ו סי"ז) "אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה, אפילו מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בביהמ"ד, וקדושת בית המדרש חמור מקדושת ביהכ"נ". הרי מסיום דבריו שקדושת ביהמ"ד חמורה, משמע שדין זה שאין משיחין אלא בדברי תורה, חמורה היא בביהמ"ד יותר מבביהכ"נ. הרי שאיסור שיחה בטילה אותה כתב באור"ח בהלכות ביהכ"נ, אינו אלא בשיחה בטילה

החודש בס"ד יצא לאור ספר בשם 'קדושת בית הכנסת' והוא בלול בהלכה ובאגדה בעניני בית הכנסת מאת הגאון רבי מנחם קליין שליט"א רב ביהכ"נ 'כתב סופר' בני-ברק. הספר בנוי מהשיעורים והשיחות שדרש הרב שליט"א מדי שבת בשבתו בביהכ"נ לאחר תפילת מוסף. הרב שליט"א לקח את נושא שמירת 'קדושת בית הכנסת' בכל האחריות והרצינות, ומיד כשחזרנו לקראת שבועות אשתקד לבתי הכנסת, הסב את מסירת השיעורים הקבועים בשב"ק בבוקר ללימוד ענין קדושת ביהכ"נ, ובחכמה ובדעת הקדים את לימוד חשיבות הענין ללימוד ההלכות, **כך שתחילה הציבור למד את חשיבות מורא בית הכנסת, ולאחר מכן, לאחר למעלה מחצי שנה, החל ללמוד את המשנה ברורה סי' קנ"א**, ועדיין אוחזים באמצע הסימן.

אחד ממתפללי ביהכ"נ ששוחחנו עמו מציין שאפשר גם לפרסם בשער בת-רבים שביהכ"נ זה הינו בס"ד אחד המקומות הבודדים שלא נדבקו בו במשך כל התקופת הקורונה אפילו לא פעם אחת [אף שלמרבית הצער גם מתוך המתפללים נעדרו מחשובי הקהל זצ"ל שנדבקו במקומות אחרים, מ"מ בביהכ"נ לא היתה כל הדבקה], והדבר בולט לכל רואה שהחיזוק שהחזיקו בו בפרהסיא במשך כל התקופה, אשר יחד עם השיעורים שמוסר הרב שליט"א, **גם נתלו מודעות בנעימות אך באופן ברור**, שלא לדבר דיבורים בטלים בביהכ"נ [ועכ"פ למעט כמידת האפשר, ויש בזה כידוע דרגות, דברים אסורים, דיבורים בטלים כשלעצמם כפולטיקה, ודיבורי חול נצרכים]. וב"ה שלא בא המשחית אל הבית הזה.

והוסיף, ברצוני להוסיף סיפור אישי שלא סיפרתי עד הנה. באלול אחרון בניי נעשו בר-מצוה ועלו לתורה, אחד מאחי שליט"א אשר בכל השמחות הננו משתתפים בהדדיות גם בתפילה ובעליה לתורה, נעדר בשבת ולא הגיע לעליה לתורה, ההסבר שנתן לאחר מכן לא היה מובן כ"כ, **אולם ההשגחה העליונה סובבה זאת, כי לאחר יומיים נודע לו שהוא נדבק בקורונה, ואם היה מתפלל בשבת, היה מדביק או לכל הפחות היה מצריך בידוד להרבה מהמתפללים**.

השבוע הבאנו שיחת חיזוק שדרש הרב שליט"א והודפסה בספר. **בית הכנסת - בית המלך ולפני המלך**: מצינו שבית הכנסת נקרא "מקדש מעט" והוא מהגמרא במגילה (כ"ט, א) "ואהי להם מקדש מעט" שזה נאמר על בתי כנסיות ובתי מדרשות. אולם מצינו ביטוי נוסף בספרי הפוסקים על בית הכנסת, **שהנמצא שם הינו בבית המלך ולפני המלך**, וכפי שכותב המשנ"ב (סי' קנ"א סק"ב): וכ"ש שיש לזהר בביהכ"נ וביהמ"ד מעון דבורים אסורים כגון לשה"ר ורכילות ומחלוקת וקטטות כי מלבד שהם עונות חמורים מאד עוד יגדל העון יותר במקום קדוש כי הוא מזלזל בכבוד השכינה ואינו דומה החוטא בינו לבין עצמו לחוטא בפלסטין של מלך לפני המלך. הרי שהנמצא בבית הכנסת יש לו חומר מיוחד היות והוא נמצא בפלסטין של מלך ולפני המלך.

וכן כתב החיי אדם בצוואתו (אות י"א): ואמנם בביהכ"נ אסור לדבר בו שום דבר של בטלה כי הוא בית המיוחד למקום ב"ה, **וכי יעלה על דעת האדם כשיעמוד בית המלכות לפני המלך שידבר עם שום אדם או שיראה איזה שחוק בודאי מתחייב ראשו למלך** וכ"ש לפני מלך מלכי המלכים שכל יום הוא מצפה לתפילתן של ישראל ואיך לא יבוש האדם מפני בוראו, ולכן בני

א] השו"ע סימן קנ"א ס"א כותב: אין נוהגין בהם קלות ראש כגון כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה". לכאורה משמעות שיחה בטילה, הינה דיבור סרק ללא תועלת. אך במשנ"ב (סק"ב) כתב בשם הפרי מגדים: היינו אפילו שיחת חולין שהיא לצורך פרנסה דבחוץ שרי, בביהכ"נ אסור. ובזהיר הקדוש פרשת ויקהל הפליג מאד בגודל העון הזה וכו'. ע"כ הירא וחרד לדבר ה' ישים תמיד עינו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בביהכ"נ ובביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ולתפילה. עכ"ל

ללימוד ללא הפסק כנדרש. וכן כתב הגר"ז בהלכות תלמוד תורה סימן ד', שאמירת "אסותא" אסורה בבית המדרש אף שלא בשעת הלימוד, אך לא נהגו כן וצ"ע.

למעשה חומרת הפרי מגדים שהובאה במשנ"ב, שלא לדבר שיחת חולין לצורך אף בבתי כנסיות, אין בה נפק"מ כמעט, כי אם בישוים או קהילות שאינם בני תורה. מלבד אלו, בחסדי השם יתברך עלינו צאן מרעיתו, לא שכיח כיום כלל בתי כנסיות שלא מתקיימים בהם לימודי תורה קבועים. ע"כ בבתי כנסיות שלנו, נוהגת אף קדושת בית המדרש. נמצא שאף לולא חידוש המשנ"ב בשם הפמ"ג, ודאי אסור מן הדין לדבר בהם שיחת חולין אף לצורך.

ב] אלא שבסימן קנ"ד ס"ח כתב השו"ע: הארון וכל מה שעושים לספר תורה, מועיל בו תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אפילו דחול. והרמ"א הוסיף בשם תרומת הדשן: ונהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה, כגון מטפחות של ספרים ושולחן שבביהכ"נ ומעילים של ס"ת. וכתבו הטעם, משום דכיון שנהגו כן וא"א ליהדר לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא, כדי שלא יבאו בני אדם לידי תקלה. ואע"ג שלא התנו, כאלו התנו דמי". על פי זה מקום היה לומר שכיון שלדאבון כל לב, הורגל הציבור לדבר דברי חולין בביהכ"נ לב ב"ד מתנה, אף לגבי איסור זה, שלא תחול קדושת ביהכ"נ עליו. אך זה אינו, שכבר כתב השו"ע בסימן קנ"א ס"א: אם בשעת בנין ביהכ"נ התנו עליו להשתמש בו, מותר להשתמש בו בחרבנו, אבל בישו בו לא מהני שום תנאי וכו'. וכתב במשנ"ב (ס"ק ל"ד) בשם המג"א: בישו בו לא מהני ודוקא לאכילה ושניה וכו' דיש בו קלות ראש אבל לשאר תשמישים מהני תנאי". ובשער הציון (ס"ק כ') מדגיש: וכ"ש שחוק והיתול ושיחה בטילה דלזה ודאי לא מהני תנאי.

וטעם הדבר, מדוע לא מועיל תנאי לבית הכנסת בבנינו להתיר בו אופני קלות ראש, אף שמועיל לארון ולכל הנעשה לכבוד ס"ת, שקדושתם חמורה מביהכ"נ. ביאר בביאור הלכה (קנ"א ד"ה "לא מהני") דבית הכנסת שאני. כיון דמצוה ישראל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם... לכן גזרו חז"ל דביהכ"נ הקבוע לא יועיל תנאי בישו בו שישתמשו בהם תשמישי חול דא"כ אין שם ביהכ"נ כלל רק בית בעלמא.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אלחנן כהן, כולל חזו"א]

ממש. ואף שפ"ת דבריו באור"ח ב"בתי כנסיות ובתי מדרשות", לכאורה ביאורו ששניהם שוים לאיסור שיחה בטילה, אך לעולם בית המדרש חמור ממנו לאיסור שיחת חולין, כמבואר ביו"ד שאף שיחה לצורך האדם שאינה של תורה ותפילה, אסורה בבית המדרש.

[ויש להקשות מהמבואר בהמשך הסעיף "תלמידי חכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק. וברמ"א: וי"א דביהמ"ד אפילו שלא מדוחק שרי". ופירש המשנ"ב שם (ס"ח) "אף דקדושת ביהמ"ד חמורה יותר מביהכ"נ כדלקמן בסימן קנ"ג ס"א, סבירא ליה דלענין חכמים ותלמידיהם שלומדים שם בקביעות, התירו להם אפילו שלא מדוחק, משום דביהמ"ד הוא ביתו ולא דוקא אכילה ושתייה. וכן לענין שינה כתב השו"ע (סעיף ג') "אין ישנים בביהכ"נ אפילו שינת עראי, אבל בבית המדרש מותר", הרי שאף שקדושת ביהמ"ד חמורה משל ביהכ"נ אך איסורי ביהכ"נ חמורים משל ביהמ"ד, א"כ כיצד שיחת חולין ואמירת "אסותא" חמורים בביהמ"ד מביהכ"נ.

ע"כ נראה שאין חומרת שיחת חולין ואסותא כי אם בשעת הלימוד בלבד, משום חומרת הפסק הלימוד ולא משום קדושת בית המדרש. ולפי זה צריך לדחוק כי דברי השו"ע "וקדושת בית המדרש חמורה מבית הכנסת", הלכה בפני עצמה היא ואינה נתינת טעם לתחילת הסעיף. מפי מורנו הגאון רמ"מ לובין שליט"א. אך מלבד שמסמיכות הדברים משמע יותר שהוא נתינת טעם, עוד נראה דוחק לפרש המילים "בבית המדרש" המופיעים בתחילת ובאמצע הסעיף, במשמעות שונה מ"בית המדרש" המופיע בסוף הסעיף כמבואר למעין.

ולכאורה יתכן לומר כי טעם קדושת ביהמ"ד, משום שמקום זה מוכן הוא לשמוע בו דיבורו של מלך, תורתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, על כן האומר בו "אסותא" כמשוחח עם חברו באמצע דרשתו של מלך. אף שלא בעת הלימוד בפועל נאסר אמירת אסותא, משום שכל העומד בביהמ"ד מתכוון הוא תמיד לשמוע דרשתו של מלך, כמשה רבינו שפרש מן האשה, משום שהיה מוכן תמיד לקבלת הנבואה (יבמות סב.). מאידך כשם שאכילת חולין הותרה לכהנים אף בבית המקדש, כדי לאכול הקרבנות על השובע (מנחות כא.); משום שאדרבה אף אכילה זו בכלל שירות מקדש היא, כן האכילה השתיה והשינה אינם סתירה לדרשתו של מלך, יען תנאי הם

קוראים כותבים

הצורך בשימת לב איפה הוא נמצא ומה קורה סביבו, וכמבואר בזה"ק שהשח בביהכ"נ ה"ז כופר באלקי ישראל, והוא כנ"ל וכ"ה במשנ"ב ריש סימן מ"ו וז"ל קודם בואו לביהכ"נ בעוד שהוא עדין בחצר ביהכ"נ יאמר 'בבית אלקים נהלך ברגש' וירתע עצמו בהכנסו לביהכ"נ מרוב פחדו וכו' ע"ש. **הכלל העולה מכ"ז הוא גודל החיוב בשימת לב למה שהוא מתפלל ובמקום שהוא מתפלל**. וראיתי בספר מצות הבטחון לגאון רבי שמואל הומינר בעמ"ס עבד המלך שכתב **שהיושב בביהכ"נ באימה וביראה ולא ישוח דברים בטלים מקיים שתי מצות עשה של 'ומקדשי תיראו' שנכפל בתורה פעמיים בפר' קדושים ובפר' בהר**, ועיין בפתיחה לח"ח עשין ז' ובבאמ"ח דדעתו כשיטת היראים דמצות עשה ד'ומקדשי תיראו' קאי גם על מקדש מעט. וה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות אמן.

א.י. קולדצקי ב"ב

לכבוד העלון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט'. יישר כחכם שאתם מחזקים על ענין נחוץ זה שהוא מהדברים העומדים ברומו של עולם ממש, ואמרתיו להוסיף בזה דהנה בגמ' בברכות לגב, איתא על האומר שמע שמע משתקין אותו, א"ל רב פפא לאביי ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א"ל חברותא כלפי שמיא מי איכא אי לא כוון דעתיה מעיקרא מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה. ומפרש"י חברותא כלפי שמיא, **מנהג שנוהג אדם בחברו ינהג אצל המקום ולא יזהר בתפלתו ע"ש**. ומבואר כאן בגמ' שעל האדם המתפלל להיות מרגיש ושם ליבו למה שהוא עושה ומוציא מפיו! וחומר עוון המתפלל מן השפה ולחוץ. וכבר האריך בזה המשנ"ב סימן ה' סק"א שע"ז נאמר 'בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני' ועוד שם דברים חריפים מאוד! **מעשה ק"ו לענינו אדם שנמצא בביהכ"נ ובפרט בשעת התפילה הקדיש וחזרת הש"ץ כמה גדול**

סיפור השבוע

לדבר בביהכ"נ לכה"פ בשעת התפילה למשך 40 יום. והנה תוך כדי שאני מתקשר לאנשים אני מקבל טלפון מה'קו-המשפחתי' **שהמצב של הסבתא כלל לא פשוט ומבקשים ממני שיכול שיתפלל**. מיד ליבי התחיל לדפוק, המשכתי להתקשר כמה שיותר מהר לעוד ועוד מבני המשפחה שיקבלו ע"ע להתחזק, ואחר כחצי שעה שוב אני מקבל טלפון מה'קו-המשפחתי' **שעשו החייאה לסבתא וב"ה ההחייאה הצליחה!!! למרות שהיתה החייאה ארוכה**. ורק אז הבנתי שההודעה שהיתה לפני חצי שעה היתה ממש קריטית! למחרת שוב הודיעו שהיתה החייאה! ובס"ד המשכנו הלאה בקבלות, ובס"ד המשיכה הסבתא לחיות עוד כשלושה חודשים!!! **הרגשנו כל בני המשפחה שבזכות החיזוק שעשינו בענין היא זכתה לחיות עוד שלושה חודשים**.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

"והשבות אל לבבך"

'התפעלות' בלימוד המוסר - למה?

דברי הג"ר יהודה מנדלסון שליט"א מנהל רוחני דישיבת גבעת שאול

הרצון והדמיון משבשים את תפיסת המציאות

ר' ישראל באגרת הראשונה מבאר שהאדם מוגבל ע"י הרצונות שלו ביכולת קליטתו ובאיזה אופן הוא שומע ומבין את הנושאים החשובים לו. הרצונות וההרגלים פועלים באדם שלא יקלוט את הדברים באמת כדי שלא יחייבו ויגבילו אותו. אם מוכיחים אדם שנכשל בגזל העני, ואומרים לו שהגזל את העני ה"ז כמו רציחה, הרצון שלו דוחה את הדברים ונותן לו לשמוע אותם כמין 'התעוררות', 'דרשה', ומזה לא משתנית באמת תפיסתו.

אנחנו מחפשים אופנים לעקוף את השמירה של הרצון. כמו בלוויה רח"ל, שם אדם קולט את המסר, לא כ'מוסר' אלא כמציאות: עכשיו הדברים ברורים, החיים הם לא משחק, תצטרך לתת בסוף דין וחשבון! הוא קולט שהחיים יש להם צורה אחרת ממה שמצטיירים אצלו יום יום. לוויה אמנם עושה רושם על האדם, אבל אין לוויה כל יום ומחר כבר שוכח.

הדמיון - איוב הרע הזה

ר' ישראל מתאר באגרת המוסר, שהרצון של האדם מפעיל את הדמיון - והדמיון כבר פיקח גדול מאד לנתק כל דבר אמיתי מן האדם עצמו.

"דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו, בל יחת מהעתיד הודאי, עת יפקוד ה' על כל מפעליו, ובשפטים קשים יווסר, בל ילכד זר בגללו, הוא לבדו ישא פרי חטאו, אחד הוא עושה העבירה והנענש."

הדמיון מונהג ע"פ הרצון, ומכיוון שהוא רוצה לחיות חפשי, הדמיון מנתקו מהמציאות, מהעתיד הודאי, ומוליכו שובב בטענות שונות, ואומר: 'הקב"ה יוותר'... אבל באמת ה' לא מוותר: "יפקוד ה' על כל מפעליו". -העונש לא יהיה כ"כ קשה'... אבל באמת: "בשפטים קשים יווסר". -'אוכל לטעון שמישהו אחר אשם, החברים, הסביבה'... ובאמת: "בל ילכד זר בגללו". -מי שיענש הוא מין 'נשמה' 'מלאך', דבר מופשט וזה לא אני'... ובאמת: "אחד הוא עושה העבירה והנענש". ר' ישראל דיבר וכתב הרבה כדי שאדם יבין שאותו עתיד שמדברים עליו שייך אליו.

זוהי מלאכתו של הדמיון לנתק אותו מהמציאות הוודאית המוצגת ע"י השכל ולהשאיר אותו חפשי. שמא תאמרו: הרי זוהי מחשבה ממש ילדותית, שמכיוון שאני רוצה כך, כך באמת יהיה... אבל זהו הכח של הרצון, שאינו נותן לאדם לקלוט את הדברים כמות שהם.

הכלל: הדמיון מלמד את האדם שכל החיים וכל מעשי האדם אינם נוגעים אליו באמת.

הקושי במלחמת 'איש מסכן וחכם' נגד 'מלך גדול'

הרצונות, התאוות וכוחות הנפש יש להם חיות. יש בהם 'חוויה' - היצה"ר יודע לרגש את האדם, כמ"ש בקהלת [פ"ט]: "עיר קטנה, ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים. ומצא בה איש מסכן וחכם ומילט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר האיש המסכן ההוא." רש"י - "עיר קטנה, זה הגוף. מלך גדול, זה יצר הרע שכל אבריו מרגישים בו." ובפ"י הרא"ש נדרים [לב]: - איש מסכן וחכם זה יצה"ט, חכמתו בזויה שאין האברים נשמעים לו."

הצד של היצר הרע, התאוות וכו', יש בו חיות מצד הרגש, אבל הצד הטוב איננו מרגש את האדם, הוא 'יבש'. נכון שמובן לי שצריך לעשות את המצוות ויש ע"ז שכר וכו', אבל סו"ס אני מדבר על דבר רחוק ממני. ואילו הצד היצה"ר תמיד קרוב לאדם עד שמרגש אותו בכל אבריו, יש לדברים שלו הרבה 'צבע'.

שתי המטרות בלימוד מוסר בהתפעלות

המטרות של לימוד מוסר בהתפעלות הן: א. לעקוף את מנגנון השמירה של הרצון, ובשביל זה דרושה התחכמות [שתובא ב'דרכי ההשבה'], וכך להצליח להביא את הדברים 'אליי'. ב. לפעול שהצד הטוב יהיה בו חיות ורגש כמו בצד הרע. הצד של היצה"ר מלכתחילה קרוב לחיים של האדם, - זה מרגש אותו, הוא מציע לו דברים 'חיים'. עבודת האדם היא, להפוך את הצד הטוב לדבר חי באופן שיוכל לרגש אותו. לכן לא מספיק ללמוד את הדברים באופן יבש, והדרך שגם הצד הטוב יהפך אצלו לדבר חי, הוא ע"י התפעלות.

[ועדים בעניין לימוד המוסר עמ' כ"ד - כ"ז]

דרכי ההשבה אל הלב

**האופן להגיע להתפעלות אמיתית ולהנצל מגישה של 'פרום' בלימוד המוסר
דברי הג"ר יהודה מנדלסון שליט"א מנהל רוחני דישיבת גבעת שאול**

הראשית - התעמקות בבירור העניין עצמו

משלי פרק כ"ד: "על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב. והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה. ואחזה אנכי אשית ליבי ראיתי לקחתי מוסר".

בשלב ראשון אני לא מדבר על עצמי. עברתי על שדה של מישהו אחר. איזו שדה יפה היא היתה בעבר... "ואחזה אנכי" - אני רואה את החורבן עם כל ההיקף ומנסה להבין: זכורני שהיתה שדה יפה, למה נחרבה? המסקנה היא: כי בעה"ב היה עצל. עכשיו אני מחזיר את ההתבוננות אל עצמי: "ואחזה אנכי אשית לב" - אולי הענין הזה נמצא אצלי... "ראיתי" - באמת אני מבחין שהדבר נמצא גם אצלי, ואז "לקחתי מוסר".

כשאני לומד עניין בספר מוסר, אינני לומד על עצמי, אלא מתעמק בענין כמות שהוא, כמו שלומדים תוס', אני יורד לעומקו כמות שהוא. כשהספר מדבר על עצלות, זהירות, זריזות, ומתאר את המידות כמות שהם, תלמד את הדברים כמות שהם עם כל החריפות, אל תחשוב על עצמך.

במהלך החזרה מתעוררת השוואה למצבו

אחרי כן חוזרים על הדברים שוב ושוב, ואז צצה מחשבה שאולי יש "גזירה שווה" בין הסוגיא לאיזה דבר שקיים אצלו, ועכשיו הוא כבר יודע צורתא דשמעתא, וכשנמצא אצל עצמו פתאום מתגלה לו שהדברים ההם כמו שלמד בספר הם ממש מה שיש אצלו! זו התפעלות, כשמגיע לנקודה שפתאום הדברים פוגעים בו. בתחילה לומד הדבר כמות שהוא, אינו ניגש מראש כדי ללמוד מוסר על עצמו ולזרז ולהלהיב עצמו קצת, אלא משקיע את כח העיון בדברים כמות שהם, וכך מסוגל לתפוס את חריפות הדברים, אח"כ פונה אל עצמו לראות אולי גם אצלו זה כך, ועושה גזירה שווה, ועכשיו רואה את ההשחתה. זו נקודת ההתפעלות, שהאמת - היא השכל - מראה לו שזה בדיוק המדובר. אחרי שלמד ותפס את הסוגיא הוא מבין שמה שיש אצלו איננו איזה חסרון קטן, זה משהו עקרוני כמו הציור של הדברים שבספר, אתה האיש. ממהלך כזה אדם מתפעל ונעשה בו רושם.

הסכנה בתפיסת דברי מוסר כ-'פרום'

כשניגשים ללמוד מוסר, לפני כל התעסקות אישית לומדים הסוגיא כמות שהיא, ובניתוק הדברים מעצמו.

א"א להתחיל באופן 'פרום', זאת אומרת שאם מתחיל מיד ללמוד מוסר 'כדי להיות יותר טוב', ישנו המנגנון של הרצון שיתן לו להבין את זה 'פרום' [י-היינו 'חיזוק'] , ולא את הדברים כמות שהם, לכן צריך מתחילה לגשת לדברים, כאילו מדברים על אחר.

עוד דוגמא: "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" ו"ככופר בעיקר". סוגיה מעניינת... הדברים נשמעים חידוש, בפשטות אמנם הכעס אינו דבר יפה וטוב, אבל עד כדי כך?! אם אלמד את זה 'פרום' אבין שאומרים לי: כעס הוא מאד גרוע. כאילו אני שומע דרשה שמנסים לשכנע אותי שהכעס הוא דבר לא טוב, אבל אני הרי כבר יודע זאת, הבעיה היא שהידיעה הזאת מוקטנת ונמצאת בתוך צמצום שהרצון מרשה לי להבין, ומה הוא מרשה? הבנה באופן כזה שאוכל לכעוס הלאה... ולכן צריך לעיין בדברים כסוגיא, ולהבין היטב את היקף ועומק הדברים, שבכעס מונח כפירה - בהשגחה, בנצחיות, ועוד. אחרי זה יפנה אל עצמו ויהיה מופתע מהנוראות של **כעסו**.

אחרי הבנת הדברים כמות שהם, מתחיל הלומד לחשוב על עצמו, ואז יכול להגיע להתפעלות. נגדיר את השלב הראשון כ'הסח הדעת', נתתי לעצמי ללמוד את הדברים כמו שלומדים סוגיא בב"ק או קידושין, שאין לי מניעה להבין הדבר לתכליתו. אח"כ מתחיל לחשוב שהנמשל הרי זהו אני, ויגלה נקודה זו וזו בחייו. המדובר פה זה **אני** - הדבר הזה עושה עליו רושם.

התפעלות - נגיעת הדברים בעצמו

'התפעלות' פירושו שהדבר התחיל להיות נוגע באדם עצמו, הצליח לנגוע בו, והוא 'מתפעל' [מלשון 'נפעל'] - עושה הדבר בו פעולה. מכאן ואילך מתחילה העבודה של מוסר - להתלהב ולהוליד הדבר בקול. את הנקודה האמיתית שנקלטה יש להוליד באניית הרגש.

ידוע שר' ישראל חידש שצריכים להוסיף רגש כדי להגביר את ההתפעלות ולהמשיך אותה, אבל חשוב להדגיש: לא הרגש הוא היוצר את ההתפעלות. מה שיוצר הוא ה'אתה האיש' זה מדבר עליך! לפגיעה זו קוראים התפעלות. אותה דקירה חודרת ללב ולא נותנת מנוח: מדברים עליך, על הכוחות וההתנהגות שלך! דבר זה יוצר רושם בלב ויכול לחולל שינויים, אחרי כן יש מקום לחזק את הדבר ע"י חזרה ורגש.

[ועדים בעניין לימוד המוסר עמ' ל' - ל"ג]

הארותיך ישפרו את הגליון הבא 0548492506

אוצר החידות והדיעות לפרשת שלח

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. האם יש איסור לשון הרע במחשבה ומה הראיה לזה מהפרשה?

תשובה. בפשטות כל האיסורים הם רק בדיבור, אמנם נראה דבלשון הרע, החטא הוא כבר טמון במחשבה הרעה על חברו, ומצאתי כבר לאחד מהקדמונים שכ' בדרשות ר"י אבן שועיב כאן פרשת שלח לך, 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, בעולם הבא שכולו ארוך וטוב, כמו שאמר לעולם שכולו טוב יעשה זה נצור לשונך מרע וגו', סור מרע ועשה טוב, כלל בשני הכתובים האלו מצות עשה ולא תעשה התלויים בדיבור ובמחשבה והם כלל כל המצות. נצור לשונך בדיבור, ואמר מרע כלל כל דבור אסור כגון לשון הרע וקללת אב ואם וכל שאר דברים אסורים, ושפתיך מדבר מרמה במחשב[ה] ששונאו ומרמהו בפיהו דכתי' בפיו שלום את רעהו ידבר וגו'. בתורת העולה לרמ"א (ח"ג פס"ח) ובס"ח (סי' יט) כתבו דיש לשון הרע במחשבה, והגר"ח שמואלביץ ביאר שהמרגלים נענשו ארבעים יום כנגד ארבעים יום שהיו בתור הארץ שזה היה עיקר חטאם ההסתכלות לרעה על ארץ ישראל, חזינן שכיון שהיה במחשבתם להוציא דבת הארץ, האיסור כבר התחיל במחשבה.

חידה. מה הקשר בין חטא המרגלים ומצות ביכורים?

תשובה. א] כתב הגאון רבי מנחם זעמבא הי"ד בשם האר"י ז"ל דמצות הבאת הביכורים היא תיקון לחטא המרגלים דהרי המרגלים הוציאו דיבה על הארץ ומצות ביכורים ניתנה משום חיבת הארץ. והוסיף ע"ז הגר"מ זצ"ל דיש רמז לזה במשנה בביכורים פ"ג מ"א דאי שם אדם יורד בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שבכר רמון שבכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים הנה מוזכרים כאן השלושה מינים המוזכרים גם אצל המרגלים שאותם הם הביאו מארץ ישראל והרמז להקשר שביניהן.

ב] מובא בשם האר"י ז"ל שבקיום מצות ביכורים יש תיקון לפגם חטא המרגלים, שהמרגלים המאסו את הארץ, ואילו מצות ביכורים ניתנה משום חיבת הארץ. וכתב הגר"מ זמבא רמז לכך מצינו במשנה במסכת ביכורים, אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רמון שביכר, כורך עליה גמי ואמר הרי אלו ביכורים. הרי שהתנא הזכיר אותם מיני פירות שהביאו המרגלים. והוסיף הגר"ב פינקל בספרו משלחן רבי אליהו ברוך שבביכורים מצינו דין של הרמת קול, שזהו תיקון על הבכיה של חינום שהיתה אצל המרגלים, דהרמת הקול בביכורים הוא תיקון על הרמת הקול שהיתה אצל המרגלים. ובספר אבני שוהם (סי' קלו) ביאר שחטא המרגלים היה שרצו להכניס את בני ישראל לא"י בדרך הטבע, וצריך להלחם בדרך הטבע, ואמרו טובה הארץ, אפס כי עז וכו'. ובהבאת ביכורים הכריזו בני ישראל על ההפך שגם פרי הארץ קודש לה', והודו שאומר באתי אל הארץ אשר נשבע ד' לאבותינו לתת לנו. וכן ביאר בספר בשבילי אורייתא שפרשת ביכורים באה להראות שאינך כפוי טובה, אלא מאמין שהכל מאתו יתברך, ולא מחמת כוחי ועוצם ידי בדרך הטבע.

חידה. האם אחד מהמרגלים היה אשם בחטא יותר משאר המרגלים או שלא היה חילוק ביניהם.

תשובה. בגמ' בסנהדרין [קט:]: מובא הפסוק שאמר יעקב אבינו לפני פטירתו לבניו שמעון ולוי, [בראשית מט, ג:] "בסודם אל תבוא נפשי ודורשת הגמ' שמה שאמר "בסודם אל תבוא נפשי", הכוונה על חטא המרגלים. והנה במהרש"א בסנהדרין (קט, ב' חידושי אגדות ד"ה בסודם אך תבא נפשי) כתב, "ואולי קבלה היה בידם, שהמרגל משבט שמעון הוא היה בעל המעשה ביניהם". כלומר, הוא הסית את כל האחרים.

בעניני מצות ציצית

חידה. באיזה אופנים יכול ללכת בגד עם ד' כנפות בלא ציצית.

תשובה. א. טלית שאולה, מה"ת פטורה לעולם ומדרבנן פטורה רק בתוך ל' יום. דהיינו השואל מחבירו טלית שאינה מצויצת - פטור מלהטיל בה ציצית כל ל' יום, ויכול ללבשה בלא ציצית (שו"ע אור"ח סי' י"ד סע' ג').

ב. כל מיני בגדים שאין דרך להתעטף בהם ראשו ורובו כגון צעיף וכל כיו"ב, וכמבואר בשו"ע.

ג. כל בגד שאין בו שיעור של ראשו ורובו של קטן בן ט' שהוא שיעור בגד וכמבואר בשו"ע.

ד. כמש"כ הב"י וש"פ כשהד' כנפות לפניו, דיש פוטרינ' וסומכין ע"ז מעיקה"ד, אף שיש להחמיר ולעגל כנף אחד אבל מעיקה"ד יש מקום להקל.

ה. יש מיני בגד 'סינטטי' שאינם בתורת בגד גם מדרבנן.

ו] בשבת ניתן ללכת בבגד ד' כנפות ללא ציצית אם נקרע בכרמלית וזאת ע"פ המרדכי דאין איסור לילך עם בגד בלי ציצית אלא דיש מצוה להטיל ובשבת אינו יכול - שו"ע י"ח.

ז) אם נודע לו בשבת, כשהוא בכרמלית, שהטלית שעליו פסול - לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו, דגדול כבוד הבריות (שו"ע שם סי' י"ג

ס' ג'). ואע"ג דציצית מ"ע דאורייתא, ודאורייתא לא דחינן מפני כבוד הבריות, מ"מ שרי, דלא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית, רק מ"ע להטיל בו ציצית, וכיון שאין יכול להטיל בו ציצית בשבת אין עובר מ"ע, ואין עליו רק איסור דרבנן, ולכך הותר מפני כבוד הבריות ואין צריך לפשוט הטלית (משנ"ב שם סק"ט).

ולפ"ז, אם נודע לו שאין בטליתו ציצית כלל - אפי' היה זה ברשות הרבים, (ולא רק בכרמילת) מותר לו להמשיך ללכת עמה עד ביתו. כי במקרה זה אין שום בעיה של טלטול ברה"ר, ורק איכא איסור דרבנן שלובש הטלית בלי ציצית, ואיסור דרבנן שרינן משום כבוד הבריות. ח) אפילו ביום חול, אם היה יושב בבית הכנסת, וראה שטליתו פסולה, והוא מתבייש להסיר הטלית ולשבת בלא טלית, ואין שום אפשרות להשיג חוטים לציצית בכל העיר - מותר ללבוש הטלית משום כבוד הבריות. וכלפי המ"ע דאורייתא הוי אנוס, כמו בשבת, שהרי אין להשיג חוטים בכל העיר. וכלפי האיסור דרבנן ללבוש ד' כנפות בלא ציצית - איסור זה נדחה מפני כבוד הבריות (ביאור הלכה סי' י"ג ס' ג' ד"ה אבל).

חידה. מה הקשר בין הפסוק 'הנה בנך יוסף בא אליך' לשיעורי ציצית.

תשובה. ז"ל הפרי עץ חיים: ט"ל כריכות הם קנ"ו כמנין יוסף וסמ"ך גודלין יש בכל הכנפות עם הציצית כמנין הנה וכמנין בנך חוליות וקשרים. והחוטין הם ל"ב והם שזורין הרי ס"ד כמנין בא אליך. ועיין בספר בן איש חי פר' לך לך.

בפסוק זה נרמזו כל דיני ציצית. **הנה** - בגי' ס'. כי מהקשר עד סוף הענף יש ט"ו גודלין, ולארבע כנפות הם ס' גודלין. **בנך** - בגי' ע"ב. כנגד ע"ב קשרים שיש בציצית. ה' קשרים כפולים בכל ענף הן מ' קשרים, ועוד קשר בסוף כל חוט הם עוד ל"ב קשרים, ובס"ה ע"ב קשרים. **יוסף** - בגי' קנ"ו. כנגד קנ"ו כריכות (ט"ל כריכות בכל ענף). **בא אליך** - בגי' ס"ד. כנגד ל"ב חוטין, שכל אחד מהם שזור לפחות מב' חוטים, הרי ס"ד.

ובכתבי האר"י איכא, שיש סגולה לחולה להסתכל על הציצית, וזה נרמז בפסוק זה: "הנה הנך יוסף בא אליך - ויתחזק ישראל" (בראשית מח, ב).

חידה. כיצד יתכן שאדם לובש טלית מצויצת כדין עם כל ההידורים ובכל אופן נחשב לו כאילו לובש בגד ללא ד' כנפות.

תשובה. א. כנ"ל, באופן שהיא פטורה מצד שאין בה שיעור או שאינה עשויה לכסות רוב הגוף.

ב. אם אינו מכוון לשם מצוה, עיין במ"ב שיש צד שנחשב לו כלובש ד' כנפות בלי ציצית. - בבאיור הלכה (סי' ס' ס"ד) מבואר, שאם לובש הטלית בלא שמכוין לקיים מצות ציצית - עובר בזה על מ"ע. דמצוות צריכות כוונה. ואפי' הטלית כשרה ומהודרת מאד, מ"מ בלי כוונה לקיום המצוה, חשיב כאילו לובש בלא ציצית. (ויש אחרונים שחלקו על זה, וס"ל דאמנם לא קיים מצוה, אך גם לא ביטל, דסו"ס הרי איכא ציצית בבגדו, ולא לבש בגד ללא ציצית כלל). - וע"ע בזה בשו"ת מנחת שלמה ח"א א'.

חידה. כיצד יתכן שאדם הולך בטלית מצויצת ומהודרת ובכל אופן לא מקיים המצוה ונחשב כאילו הלך בגד ד' כנפות בלא ציצית.

תשובה. כשלא מתכוין לצאת ידי חובה.

חידה: הדין הוא שאסור לצאת בשבת בציצית פסולה, מתי אינו עובר ביציאתו בציצית פסולה אף ברה"ר דאורייתא.

תשובות: א. [אם נפסקו כל החוטים, ולא נשאר באף אחד מהם כדי עניבה (וממילא אין החוטים הנשארים ראויים להשתמש בהם לעשיית ציצית חדשה) - אזי החוטים הנשארים בטלים לבגד, והיוצא בציצית פסולה כזו לרה"ר בשבת - פטור (על פי המשנ"ב סי' י"ג ס"ק ג'). ב. [בשו"ת משנה הלכות [ח"ו סי' ה'] למד מדברי הר"ן [יומא ע"ח] שחידש באותם מינים שאין בהם איסור נעילת הסנדל אין בהם משום איסור הוצאה אף דבכל השנה אסור לצאת בהם, ויהי"כ איכא איסור הוצאה לפי שהמנעל אסור ביום הכיפורים ודרכן של בני אדם לצאת באותן המינים לא הוי כמשא רק הוי דרך לבישה להאי יומא, שגם לענין לבישת ציצית בזה"ז אפילו למ"ד שהתכלת מעכבת אין איסור הוצאה דזה דרך לבישה.

ג. דעת הרז"ה שהתכלת מעכבת את הלבן, הרמב"ן השיג עליו וכתב שלפי דברי הרז"ה יהיה אסור לצאת בטלית שאין בו תכלת בשבת כדין היוצא בטלית שאינה מצויצת. הפמ"ג כתב ליישב [בפתיחה כוללת להלכות ציצית] דאע"ג דס"ל לרז"ה דתכלת מעכבת ללבן מ"מ מותר לצאת בהן בשבת מכיון דעכ"פ חייבוהו חכמים ללכת בהם משום זכר בעלמא שלא תשתכח תורת ציצית לכן הו"ל נוי לבגד.

חידה: כיצד ייתכן היוצא בציצית כשירה ובכל אופן חייב משום הוצאה בשבת.

תשובה: א. כשהיתה הטלית קטנה מהשיעור המחוייב בציצית - הציצית כשרה, אך כיון שהבגד פטור מציצית, הוי הציציות משוי, ואסור לצאת בה בשבת (משנ"ב סי' י"ג ס"ק ב').

ב. איכא ב' ציורים: א. מקפלה על כתיפו חייב, דאינו דרך מלבוש. ב. אשה היוצאת בבגד עם ציצית כשרה, הוי משוי לגבה.

חידה. איך יתכן שאדם לובש דרך מלבוש וחייב משום הוצאה. [לא בציצית].

תשובה: א') איתא במתני' (שבת סב, א): "לא תצא אשה במחט הנקובה... ואם יצתה, חייבת חטאת". וכן פסק בשו"ע (או"ח סי' ש"ג

ס"ט וס"י). וכתב המשנ"ב (שם ס"ק כ"ב), דהטעם שחייבת הוא, משום "דהוי משוי, ואפילו מעמדת בה קישוריה ותוחבת המחט בצעיף או סוגרת בה מפתחי חלוקה. דאין דרך להעמיד ולסגור בנקובה, ולכן הוי משוי". הרי, שלמרות שמשתמשת במחט לצורך לבושה, ובדרך מלבוש - חייבת על הוצאתה.

ב' רש"י בעירובין (צה, ב ד"ה תנא קמא סבר) מחדש, דלמ"ד שבת זמן תפילין הוא, אם לובש יותר מזוג תפילין אחד (הגם שיש מקום בראש להניח ב' זוגות תפילין), גם אם נאמר שהתפילין הוו תכשיט, מכל מקום, כיון שעובר בבל תוסיף, "אתי איסור בל תוסיף ומשוי עליה כמשאוי". הרי, שלמ"ד זה (ששבת זמן תפילין הוא), היוצא בב' זוגות תפילין בשבת, הגם דהוו תכשיט - חייב. ג' לפי דברי רש"י הללו, חידש במנ"ח (מצוה ש"ג ס"ק י"ד), שהיוצא במנעל האסור ביוה"כ, חוץ ממה שעובר באיסור נעילת הסנדל, אם יצא לרה"ר - חייב חטאת. דלאו מלבוש הוא, אלא משוי.

ד' איתא בברייתא (שבת נט, ב): "לא תצא אשה בעיר של זהב, ואם יצתה - חייבת חטאת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה - פטורה". ומבואר בגמ' (שם), שלדעת ר"מ חייבת, כיון דהוי משוי. וכתב הרש"ש: "לכאורה יפלא, הלא ודאי תכשיט הוא! ונראה לי דס"ל לר' מאיר, כיון דרבנן אסרו להתקשט בה בשבת לכתחילה, ממילא ניטל ממנה שם תכשיט ביום השבת, והוי כמשוי". [וזה כעין דברי רש"י הנ"ל].

ה' בפמ"ג (או"ח סי' י"ג סק"ב ב"אשל אברהם") דן ביוצא בבגד כלאים בשבת לרה"ר, אולי כיון שאסור ללבשו, חשיב משוי וחייב. ונשאר שם בספק בענין זה. ועכ"פ, לפי צד אחד בספקו, גם כאן יש מקרה, שמוציא בגד לרה"ר בדרך מלבוש, וחייב. ו. החזו"א כתב שאם אדם הוציא מלבוש לרשה"ר ולבשו דרך הילוכו חייב, שלבישתו היינו הנחתו, וכ"כ האגרות משה (או"ח ח"ב ס' קי"ב).

ז. אם לובש בגד אשה שעובר עליו בלא תלבש.

מעלת ציצית בשבת. האם בשבת יש מעלה ויותר חיוב ללבוש ציצית יותר מסתם ביום חול, ומדוע?

תשובה. ברש"י בשם רבי משה הדרשן כתב סמיכות פרשת ציצית אחר מקושש, כי שניהם שקולים ככל התורה, גם מצות ציצית שנאמר בה למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי וגם שבת ששקולה כנגד כל התורה. וראה בהגר"א שביאר השייכות שיש ביניהם. ובתנא דבי אליהו רבא פרק כו איתא אמר לו הקב"ה למשה, צא וברור מצוה אחת שהיו נוהגים בה בשבתות וימים טובים, זו מצות ציצית, שנאמר על כנפי בגדיהם לדורתם וגו', ואין לדורתם אלא לדור-תם, ואין תם אלא יעקב שנאמר ויעקב איש תם וכו'. ובחזקוני ובדעת זקנים מבעלי התוס' כתבו למה נסמכה פרשת ציצית לפרשת מקושש, לפי שכשנדון המקושש על שחילל שבת, אמרו ישראל, היאך נוכל לעמוד על שמירת שבת, היום או מחר נתחייב מיתה, שהרי בימים טובים יש היכר סימן בשמירתן, משא"כ בשבת. לפיכך נתן להם מצות ציצית להתעסק בה בשבת, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, כל ההולך בשבת בלא ציצית כאילו מקושש עצים בשבת. וראה עוד בזה בספר הכל בו. וכתב במקור חיים (סי' כד ס"א) שע"פ דברי חז"ל אלו יש לדקדק ביותר במצות ציצית ביום השבת. ויש להעיר ממש"כ בספר זבד טוב והובא בספר האשל ליקוטי שושנים מערכת צ אות ז כי מי שיש לו שתי טליתות, אחת לשבת ואחת לחול, ויש לו ציציות פשוטות ומובחרות, יקשור את המובחרות בטלית של ימות החול, ומשום שהמצוה שכיחה יותר בימות החול.

חידה. בגלל שלשבת לוי אין חלק בארץ לכן...נחסך מהם דבר רע, מה הוא?

תשובה. איתא במפרשי התורה כי מאחר שלא היה חלק ללוי בא"י, לכן לא שלח משה מרגלים משבט לוי, ונחסך מהם הדבר הרע לרגל את הארץ והם בטחו בהקב"ה ובישועתו

חידה. מהיכן בפרשה יודעים שדברה תורה כלשון בני אדם.

תשובה. בירושלמי סוטה (פ"ז ה"ה) פליגי בכפילות הפסוק איש אחד איש אחד, דלר"ע דברה תורה כלשון בני אדם, ולר"י נשלחו ב' אנשים מכל שבט.

חידה. המקור להברת מזהירי שבת.

תשובה. בילקוט כתוב וימצאו מלשון מציאה, ופירשו המפרשים שמשה רבינו אירגן חברה של מזהירי שבת שהיו הולכים ומזהירים מפני חילול שבת, והם מצאו את המקושש והביאו אותו לפני משה רבינו ע"ה. ואמר האדמו"ר רא"מ מגור מכאן ראינו שחבורת מזהירי שבת היתה נהוגה מימות משה רבינו.

חידה. מנהג שיש שנהגו בערב ר"ה כיצד ניתן להוכיח מפרשתינו שזהו מנהג ראוי.

תשובה. הבן איש חי סוף פרשת שמיני שנה שניה בהלכות חלה הלכה ג' כתב טוב יעשה האדם בערב ר"ה להוסיף זכות על זכויותיו להפריש חלה אחד מארבעים ושמונה כנזכר בשער טעמי המצוות פרשת שלח לך מהאר"י הקדוש. והרי בפרשתינו מבואר שזהו מנהג ראוי להפריש חלה אחד מארבעים ושמונה.

חידה. איזה מצוה נברא העולם בשבילה.

תשובה. בערבי נחל בפרשתן פרשת שלח מבואר כי מה שכבשו בני ישראל את ארץ ישראל שלא כדרך הטבע לפי שבשביל מצות לימוד התורה נברא העולם, וא"י אדוקה בתורה וכל חלק ממנה חיותו היא מחלק התורה המתייחס אליה.

רק אדם שמכפר ת"ח - יפול לזפות להיות ממוסרי התורה!

שיכול "לעשות" את התורה ולקבוע את המציאות שלה! משה רבנו זכה שתקרא התורה על שמו רק משום "הואיל ומיעטת עצמך - תקרא על שמך". בית שמאי היו "מחדדי טפ"י" מבית הלל (יבמות יד ע"א), ובכל זאת "זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנזקקין ועלובין היו" (עירובין יג ע"ב). רק מי שמבטל את עצמו לחלוטין יכול לקבוע את התורה, כי כל עוד ויש כאן עדיין איזושהי נקודה של "אדם", אין זה דבר ה' בטהרתו, מעורב כאן חלק מה"אדם". מהותו של תלמיד חכם היא המידות הטובות! - אדם שאין לו מידות טובות, כל המבט שלו מלא נגיעות, חסרה לו הישרות כדי לראות את האמת, וכיוון שכן - כל התורה שלו אינה תורה! אפילו אם הוא יאמר איזה דבר תורה - ואפילו אם אותו דבר תורה יהיה מכוון לאמת, זו לא תורה בחפצא! חכמי ישראל היו ענקים, אבל לא בזכות הגדלות שלהם הם זכו להיות מוסרי התורה, אלא רק משום שהם ביטלו את עצמם לגמרי בפני התורה.

ר'א כ'ז ה'ה מ'פטר מ'ניה ד'רב יוס'ף ה'ה א'ז'ל ל'אחור'יה ע'ד ד'מנג'פ כ'רע'יה ו'מתו'סן א'סקופ'תא ד'בי ר'ב יוס'ף ד'מא א'מרו ל'יה ל'רב יוס'ף ה'כי ע'ב'יד ר'בא א'מר ל'יה י'הא ר'עוא ד'תרו'ם ר'יש'ך א'כולה כ'רבא. [נג.]

יש להבין מדוע כאשר ר'א היה נפטר מאת ר'ב ר'ב יוס'ף - היה הולך לאחוריו עד שהיו רגליו נתקלים בסף של הדלת ורגלו היתה זבה דם - הרי ר'ב יוס'ף היה סגי נהור, וכלל לא ראה איך ר'בא יוצא מלפניו?

אומר **הגאון ר'בי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל** שר'א מסר את נפשו על כבוד התורה!

ובזכות זו זכה להיות ראש ישיבה כברכתו של ר'ב יוס'ף שבירך - "יהי רצון שתהיה ראש הישיבה של כל הכרך".

ומוסיף שמבירור שערך פעם עלה שר'א מוזכר כ' 5700 פעמים, ולעומת זאת אב"י מוזכר רק כ' 3100 פעמים - ובכל מקום הלכתא כר'א (חוץ מיע"ל קג"י).

אם כן - ר'א הוא "ראש הישיבה" של הגמרא, אדם שמוסר את נפשו עד זוב דם עבור כבוד התורה, זה אדם אחר לגמרי! הוא זה

כוחה של תפילה אמיתית!!!

תפילה כזו נשמעת במרומים, יותר מכל תפילה אחרת!!! כנגד תפילה זו חייבים את תפילתו של הכהן גדול בקדשי קדשים! ומספר בשם אחד ממקורבי **מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל** - שהוזמן לשאת דברים בצרפת כאשר עשו שם יום תפילה. קודם שנסע נכנס למרן זצ"ל ושאלו מה יאמר להם? הורה לו מרן שיאמר להם את דברי הגר"א על במגילה [יב:]: שדורשת את שמו של מרדכי - 'בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו'.

וכתב הגר"א [אבני אליהו על סידור] שישנם בשמים שני שערים לרחמים, וצריך האדם לפתוח את שערי הרחמים שלו עצמו, שצריך להרגיש קירבה לקב"ה ולזעוק ולבקש ממנו רחמים ולדעת שאין מי שיכול לעזור לו מלבד הקב"ה, וממילא ייפתחו לפניו שערי הרחמים שבשמים.

וזה הביאור 'שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו', שהקיש על שערי הרחמים שבלבו ואז נפתחו שערי הרחמים שלמעלה.

עוד רגיל להביא את המסופר על **הגר"ז צ'צ'יק זצוק"ל** [בספר פנינים ואגרות תורת זאב] שעבר התקף לב ולאחר שהיה בבית החולים השתחרר לביתו, והוזמן לביקורת בבית החולים.

שם מעמד מזעזע הוקרא לפניו רשימת התסמינים והסיכונים, שעלולים להתפתח ולהתלוות למצב כזה - לקביעת המשך טיפול, וכמדומה שלכל הפחות למעלה מתשעים אחוז היו בו.

הוא לא נהג כמנהג המתחסדים אשר דעת הרופא אינה מעניינת אותם, אלא התרכז בשימת לב לכל הסברי הרופא והוראותיו אשר היו ארוכות ודי מסובכות, וכל זה היה בעל פה, ותוך כדי הסבר הרופא שינן הצדיק ר' ועלול את תמצית ההוראות למעשה. והנה כאשר יצא מחדר הרופא במקום שיחזור ויפרט כדרכו במתיקות את עיקרי ההוראות הנחוצות, מיד כשיצאנו עשה תנועה ברגש נפלא ובהכאה באצבע - ואמר לעצמו 'הרי יכולנו להתפלל יותר טוב בראש השנה ולחסוך את כל הסיפור'!!!

ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון. מאי מצלי? ר'א בר ר'ב אדא ור'בין בר ר'ב אדא תרווייהו משמיה דר'ב אמרי וכו', ר'ב אחא בריה דר'בא מסיים בה משמיה דר'ב יהודה: לא יעדי עב'יד שולטן מדב'ית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים. [נג:]

הכהן גדול ביום הכיפורים לפני ולפנים בבית קדשי הקדשים - שהוא האדם הנעלה והמקודש ביותר בזמן הנעלה והמקודש ביותר ובמקום הנעלה והמקודש ביותר, מה היה מבקש בתפילתו? שלא תבוא לפניו תפילת עובדי דרכים.

באותם הימים היו זקוקים מאוד לגשם, מחסור בגשמים משמעותו סכנת צמא ומוות!

ובכלל הרמב"ן כותב שהמצב הבריאותי בעולם תלוי בירידת הגשמים - שמתהרים ומנקים את האוויר, ולכן הכהן גדול מתפלל שירדו גשמים לארץ.

ויש להבין הלא ככל ישראל זקוקים כ"כ לגשמים אלו, מה החשש שתתקבל כנגדם תפילתו של איזשהו עובר דרך אשר אין לו כיצד לכסות את ראשו - ומתפלל לקב"ה שיפסיק את הגשמים?

היעלה על הדעת שה' יעדיף את בקשתו של אותו הילך בודד כנגד כמיהתם של הכלל למטר שירווח את פני האדמה? עד כדי כך החשש מוצק, שמאלץ את הכהן גדול לבקש ביום הכיפורים בקודש הקדשים שתפילת הילך האלמוני ההוא לא תמנע את הגשמים?

מסביר **הגאון ר'בי ניסן גולדברג שליט"א** בשם בעלי המוסר שתפילתם של עובדי הדרכים היא תפילה אמיתית הבוקעת מעמקי הלב!

כאשר אדם מהלך בדרך בימי בחורף וכולו נרטב מן הגשם עם בגדיו עד לשד עצמותיו, המצוקה שלו גדולה התפילה שלו להפסקת הגשמים יוצאת ממש מתוך הלב...

שיחה מפי הג"ר יצחק קולדצקי שליט"א

מעמד פתיחת כולל ערב "תורת חסד"

בשכונת קרית הנצי"ב – בית שמש

יום א', אור ל"ג סיון ה'תשפ"א

אבל היום כבר השתכללו האמצעים, ואין צורך לדבר – רק מסתכלים, וכותבים הודעה בחזרה. צריך לדעת: גם זה חילול ה'! כשמתפללים, ויחד עם זאת מחזיקים פלאפון, הרי זה כמו לומר לריבוננו של עולם: אני חצי פה – חצי שם; חצי איתך, וחצי עם העולם... וזה חילול ה' גדול.

הקורונה קוראת לכולנו לשמור על קדושת בתי כנסת – בלי דיבורים באמצע התפילה, בין בחזרת הש"ץ, בין בקדיש, ובין בכל מקום שאסור לדבר בו. היה מעשה אצל הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, בא אליו יהודי ואמר לו שהוא חולה במחלה הידועה ה", והוא רוצה סגולה לחיים ארוכים. אמר לו הגראי"ל, דוד המלך תיקן מאה ברכות, סגולה לחיים ארוכים. וב"בעל הטורים" כתב רמז לזה: "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום", מעל האות ק' במילה "דבקים" יש נקודה, רמז לק' ברכות שעל ידיהם "חיים כולכם היום"; חיים רוחניים, וחיים גשמיים.

עפ"י הדברים האלה אני מציע, אם אפשר, **להתחזק לברך ברכת המזון ו"על המחיה" תמיד מתוך סידור**. הסטייפלער אמר לי שלברך מתוך סידור נחשב לכל הפחות כחמישים אחוז כוונה, ואף שאיננו מכוון אלא חולם בעלמא, מ"מ עצם כך שקורא מתוך הכתב פועל כוונה בחמישים אחוז.

והרי החסד הגדול ביותר שאנו מקבלים מידו הרחבה של הקב"ה – הוא האוכל. אמרו חז"ל "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו" – זה הלל הגדול" (ברכות ד:). ושאל מו"ח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, מדוע התייחסו חז"ל דוקא לפסוק האחרון במזמור, והרי נזכרו שם ניסים גדולים הרבה יותר – כגון יציאת מצרים, קריעת ים סוף, המן, הבאר ועוד, ומה ראו בפסוק זה יותר מכולם? הבוקר ראיתי בבני ברק משאית של מאפיית "אנג'ל", המכילה כארבעים אלף ככרות לחם, וכרוך לי שמשאית כזו תביא ככרות לחם גם לבית שמש, ולחיפה, ולצפת, ולארזה"ב, ולמוסקבה, ולאוסטרליה, ולאירופה. האם מישהו מאיתנו מרגיש שזהו נס? יש מאפיות, ויש קמח, ויש פועלים, וב"ה – יש לחם. מה הנס הגדול בזה? ביאר זאת מו"ח שליט"א, שדבר המתרחש באופן קבוע – זהו הנס הגדול ביותר (וכיוון דבריו ל"משך חכמה"). מלבד מצבים חריגים כמו מלחמה, שאז האוכל הוא בצמצום ובמשורה – בדרך-כלל יש אוכל בשפע, וזהו הנס הגדול ביותר. הבה נודה על כך לאבא שבשמים! רבינו יונה כותב (שערי תשובה ש"ד אות יב) שאם אומרים תודה – מקבלים עוד. הבה נגיד תודה כמו שצריך – נתחזק בברכת המזון ו"על המחיה" מתוך סידור.

דבר נוסף שעלינו להתחזק בו, שמעתי ממרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל – **לומר ברכת "אשר יצר" מתוך סידור, שלש פעמים ביום**. הג"ר ראובן קרלינשטיין זצ"ל היה חולה כליות

אנו עוברים תקופה קשה. כל העולם עובר טלטלות: קורונה, מלחמה, ועוד ועוד צרות; הבה נתבונן מה הקב"ה רוצה מאיתנו. ואמנם לא נביאים אנחנו, וממילא איננו יכולים לדעת **מדוע** הדברים מתרחשים; אבל **מה** צריך לתקן – הרי אלו דברים ידועים. מרן ה"חפץ חיים" היה אומר, שאם היו מתאספים כל חכמי ישראל, והיו שואלים מה ניתן לעשות בכדי להינצל מחבלי משיח – לא היו מוצאים שום פתרון מלבד שלושת הדברים האלו: **תורה, תפילה וחסד**. אין משהו אחר!

כטבח הנורא בחברון בשנת תרפ"ט נהרגו קרוב לשישים בחורים הי"ד. והובא על הג"ר משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקא ובעהמ"ס "לבוש מרדכי", שבמשך כל השנה לאחר הטבח היה עושה בשיבה חזוק באופן תדיר, בכל שבוע חזוק אחר. הוא היה אומר: מן השמים קוראים לנו; צריך לעשות משהו! הוא לא שכח את זה והמשיך הלאה... הצרות לא נפסקות: לפתע אסון קרלין, לפתע מלחמה, ובאופן טבעי אחרונות משכחות את הראשונות. אבל מוטל עלינו לשים על לוח ליבנו גם את מה שעברנו קודם למאורעות הללו.

הבה ניזכר באסון **מירון**. מתי קרה דבר שכזה בעם ישראל, שנהרגו יהודים – לא ע"י פיגוע, וגם לא מחמת תאונת דרכים, אלא **אחד נופל על השני, ואין רחף!** הרי אלו דברים מפחידים! כמות כזו של בני אדם מתו שם – זה מעורר אותנו לחזור בתשובה. ולא שייך לומר – זה לא קרה אצלנו, זה לא שייך אליי; הגזירה נחתמה על כל הסוגים, מכל המפלגות, מכל העדות ומכל הארצות, והרי היא קוראת לנו בקול ברור: **כולנו צריכים להתעורר!**

ובמה עלינו להתעורר? נתחיל **בחזוק בתפילה**. הבה ניזכר במאורעות **הקורונה**: סגרו לנו את בתי הכנסיות ובתי המדרשות! ה"משנה ברורה" מביא מחז"ל מדוע נחרבין בתי כנסיות – משום שמדברים בתפילה. כאילו בת קול יוצאת מן השמים ואומרת: יהודים יקרים! אם תכבדו את המקומות שלי – לא יגרשו אתכם משם. והרי זו גזירה נוראה: מאז חורבן בית המקדש לא היה מצב שסגרו את בתי הכנסיות ובתי המדרשות **בכל העולם כולו**.

מעניין להתבונן שגזירת בתי הכנסיות התחילה ביום ר"ח ניסן – יום השראת השכינה! ביום בו שרתה שכינה בישראל, נסגרו בתי הכנסיות בישראל. גזירה זו נמשכה קרוב לחודשיים. וב"ה לאחר שחזרו ונפתחו בתי הכנסיות, עשו חזוק בכל מקומות ישראל, שאין פלאפונים ואין דיבורים. ה"אמרי אמת" שאל, מדוע אל אחינו הספרדים לא הגיעה השואה? שאל וענה: בזכות שלא דיברו בתפילה, התקיים בהם: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות יד, יד).

ונזקק באופן סדיר לטיפולי דיאלוזה. הוא אמר לי פעם – דע לך שהדיאלוזה מוצצת את הכוחות ואת הנשמה. לך תגיד לכל מי שיש לו שתי כליות שלימות ובריאות, ואינו נזקק לכל הייסורים האלו – שיגיד תודה! תודה הכי פשוטה. וברכת "אשר יצר", הרי זו סגולה נפלאה לבריאות; היתה בשכונתנו אישה אחת שקבלה את המחלה ה", ועשר נשים בשכונה קיבלו על עצמן לומר "אשר יצר" מתוך סידור שלוש פעמים ביום, למשך חודש – והבריאה! אוכל ובריאות, אלו הניסים הגדולים ביותר שהקב"ה עושה עימנו, וראוי להתחזק בהודאה על כך.

עוד דבר ששמעתי ממרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל להתחזק בו – **אמירת "אמן יהא שמיה רבא"**. כידוע, קודם קדושה וקודם עניית "אמן יהא שמיה רבא" יש לכוון לקיים מצות עשה דאורייתא של "ונקדשתי בתוך בני ישראל" – לקדש שם שמים; "מכבדי – אכבד". לפני 19 שנה היה פיגוע נורא בעיצומו של ליל הסדר במלון "פארק" בנתניה, ונהרגו באמצע ההגדה 32 איש הי"ד. כמוצאי יו"ט הלכתי למרן הגריי"ש אלישיב זצ"ל ושאלתי אותו במה צריך להתעורר. אמר לי הגריי"ש: לתת כבוד לה'. קאמר ולא ידע מאי קאמר, שכן "כבוד" – בגימטריא ל"ב, כמנין ההרועים. שאלתי אותו: מה זה "כבוד לה"? אמר לי: אם התפילה מתחילה בשבע, אזי מגיעים ברבע לשבע, מתעטפים בטלית ובתפילין, אומרים ברכות השחר וקרבנות – זהו "מכבדי אכבד", כפשוטו ממש.

באופן דומה ממש היה מעשה אצל הסטייפלער באדם שאביו היו חולה מאוד בגיל צעיר, ושאל אותו מה יעשה כדי לחיות. אמר לו הסטייפלער: תתרגל לבוא לתפילה בזמן, שכך איתא בגמ' בברכות (ח). דבני בבל היו ארבע מאות שנה בזכות שהיה באים לתפילה בזמן, ומצאו סמך לזה מן הפסוק: "אשרי שוקד על דלתות יום יום". אדם רגיל – אם בגבורות שמונים שנה, והם חיו פי חמש, ומדוע? משום שכיבדו את התפילה.

ומדוע באמת ע"י שבאים לתפילה בזמן, וכן ע"י אמירת "אמן יהא שמיה רבא", מבטלים גזירות רעות? הסביר זאת מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל באופן נפלא: משל למלך בשר ודם שאחד מנתיניו הכעיס אותו, וגזר עליו המלך גזר דין מוות. וכאשר המלך גזר – לא שייך לערער על פסק הדין. שאל הנידון למוות את אחד מאוהביו, מה יעשה כדי לפייס את המלך? אמר לו שהמלך אוהב מוזיקה. הלך אותו נידון מאחורי החלון של המלך וניגן שם מוזיקה כה יפה, עד שנתפייס המלך וקרע לו את גזר דינו. ובנמשל, אמר מרן הגראי"ל, הקב"ה ג"כ אוהב מוזיקה, ברם מהי המוזיקה שלו? כתוב בחז"ל, "כיוון שנכנסים ישראל לבתי כנסיות ואומרים 'אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי', כביכול הקב"ה מנענע בראשו ואומר, 'אשרי המלך שבניו מקלסין אותו כך'". מוזיקה כה יפה עושה לו לקב"ה כביכול נחת רוח, עד שקורע את גזר דינו.

דבר נוסף – דיבורים בתפילה. מסופר על בעל ה"אמרי אמת" שהיה רב בורשא לקהילה של מאה אלף חסידים. יום אחד בנו ר' פנחס מנחם, שהיה אז ילד כבן חמש שנים, דיבר באמצע התפילה. קרא לו ה"אמרי אמת" ואמר לו: כתוב

במדרש שיש מלאך בשמים שאוסף את כל אמירות ה"ברוך הוא וברוך שמו" ו"אמן" שאומרים ישראל בעולם, ועושה מזה כתר למלך. וכעת הביא המלאך את הכתר הענק למלך – אך לפתע ניכר חור גדול באמצע... שאלו את המלאך מדוע יש חור. אמר להם המלאך: חור זה, משום שפנחס מנחם דיבר באמצע התפילה... שמע הילד והחוויר, ובכה במשך שלוש שעות שלא יהיה חור. כאשר גמר לבכות אמר לו אביו, עכשיו שבכית – חזרת בתשובה, והושלם הכתר.

רבינו יונה כותב, איך אפשר לדבר בשעה שנותנים כבוד לשמו יתברך? וא"כ לאחר שגורשנו מבית הכנסת וחזרנו, ראוי להתחזק בלי דיבורים ובלי פלאפונים בתפילה כלל וכלל. בבני ברק היה פעם צדיק בשם "חכם רפאל ברוך טולדאנו" זצ"ל, שככל הידוע לי היה האחרון ששמענו בו שזכה לגילוי אליהו. יום אחד קם ממקומו וביקש עט ונייר, ורשם את השיר "אשור אשירה לכבוד התורה" – בכדי שלא ישכח את המילים שזכה להם מאליהו הנביא. על יהודי זה אמר הסטייפלער לבנו ר' חיים שילך מידי פעם לראותו, בכדי לראות מהי יראת שמים (ר' חיים) – שגדל בביתם של החזו"א והסטייפלער (!). ופעם התפלל חכם טולדאנו בבית כנסת אחד, ושמע שמדברים בחזרת הש"ץ; עצר את החזן באמצע התפילה, עלה על כיסא וצעק: רבותי! גנב, גזלן או רוצח – יש להם כפרה; אבל מי שמזלזל ומדבר באמצע חזרת הש"ץ, עליו נאמר "גדול עונו מנשוא"! וגעה בבכי, ואחריו בכו כולם... כאשר סיימו לבכות, הורה לחזן להמשיך את התפילה. כך נתן לכולם את ההרגשה בחומר של דיבורים בתפילה.

עד כאן דיברנו בענין הראשון שאמר החפץ חיים – תפילה. וכעת נדבר מעט **בחיווק בתורה**. המשגיח ר' אליה לופיאן אמר שהחיווק הכי גדול בתורה זה **תענית דיבור**, והיה מביא בזה את דברי הרמח"ל שע"י תענית דיבור מבטלים גזירות רעות. וכך הנהיג בישיבתו – שעה ראשונה בכל סדר בתענית דיבור. ובדורינו, אמר מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, שעה שלימה זה יותר מדי, אבל רבע שעה בתחילת כל סדר – זה לא הרבה זמן; מתוך סדר של שלוש-ארבע שעות זה כ- 7 אחוז. וכתב הרמח"ל להנהיג תענית דיבור למשך ארבעים יום, וא"כ הבה נקבל על עצמינו בלי נדר **במשך ארבעים יום – מהיום י"ג סיוון, עד כ"ג תמוז – בכל סדר ללמוד רבע שעה ראשונה בתענית דיבור**, וכך פותחים שערי שמים.

וכן בתפילה, הבה נקבל על עצמינו בלי נדר **לבוא לתפילה בזמן**. מי שיכול בכל יום – אשריו; אמנם יש כאלה שהקימה בבוקר קשה להם, השינה רובצת עליהם, והרי הם בגדר אנוסים... וא"כ **לכל הפחות פעמיים בשבוע, בימי שני וחמישי – לבוא לתפילה בזמן**.

והדבר השלישי שאמר הח"ח – **חיווק בחסד**. מובא בשם ר' חיים ויטאל לומר בכל לילה: אוי לי שעבר עלי היום בלי תורה ובלי חסד. אם אנו רוצים לעורר את מידת החסד – עלינו להתנהג בעצמינו בחסד, ונזכה לחסד מידה כנגד מידה. **נעשה בכל יום לפחות מעשה חסד אחד**.

יהודי אחד בארה"ב היה מתנדב ב"הצלה", ופעם אחת הסיע יהודי לבית החולים בשבת קודש, וכאשר הגיע לבית החולים התקלקל הרכב. פגש יהודי אחר בשם ר' משה,

וביקש לנסוע ברכבו לצורכי הצלה. ר' משה סירב; הרכב שהחזיק היה יקר במיוחד, ולא רצה לתת אותו לאחר. בליבו חשב, הרי בכל אירוע של הצלה באים חמישה רכבים, א"כ כעת יבואו רק ארבעה רכבים; בודאי זה יספיק... שוב הרהר בליבו וחשב: אם כך הוא, מדוע התירו הרבנים לנסוע בחמישה רכבים, והרי שבת כתיב בה "מחלליה מות יומת", ועונשה סקילה? אלא בהכרח זהו פיקוח נפש; ואם הרבנים מתירים חילול שבת לכתחילה לצורך כך, על אחת כמה וכמה הרכב שלי, שלא עולה בשווי על פני חילול שבת... ונתן את רכבו.

לקח איש ה"הצלה" את רכבו והגיע לבית אחד, שם ילדה בת עשר בלעה גולה ואינה מצליחה לנשום. כפי שהיה נראה, עוד חצי דקה – והיתה מתה. עשה איש ה"הצלה" מה שעשה, ובסיוע תפילת רבים ורחמי שמים יצאה הגולה וניצלה הילדה. **וילדה זו – היתה בתו של ר' משה...**

הייתי נוכח בשעה שהג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א סיפר את הסיפור למו"ח הגר"ח קניבסקי שליט"א, ושאלו: מה פירוש המעשה הזה? חשב מו"ח, וענה לו: בראש השנה נגזר עליה דין מוות. אבל נתנו לה פתח של הצלה, שאם אביה יעשה חסד, ולא חסד של מה בכך, אלא יתן לאחר את רכבו היקר – עי"ז יבטל את הגזירה הרעה מעליו! וכפי שהיה באמת. וכמו המעשה בגמ' בבתו של ר' עקיבא שנגזר עליה למות ביום חתונתה, וכבר הגיע הנחש הארסי שהיה אמור להכיש אותה; אך באותו הזמן דפק עני רעב בדלת, והלכה הכלה בעצמה – באמצע חתונתה – להביא לו כיכר לחם, אף שהיו אנשים אחרים שיכלו לעשות זאת במקומה, ובזכות זאת ניצלה מהנחש. **כאשר אדם עושה חסד – הקב"ה ג"כ עושה איתו חסד.**

ומענין לענין באותו ענין – **חיזוק בבין אדם לחבירו.** בקורונה אמרו הרשויות להתרחק שני מטרים בין אדם לאדם; לא לתת יד ולא להתקרב. רמזו לנו משמים – אינכם רוצים להתקרב? נרחיק אתכם אחד מהשני בעל כרחכם. ומאידך, במיזון – האחד רמס את השני, דבר נורא שלא אירע מעולם. ניתן ללמוד מזה – **לא להעליב, לא לפגוע ולא לרמוס את השני.**

ובמלחמה האחרונה, היו פחדים גדולים ה"י; ואמנם בבני ברק הבטיח מו"ח שליט"א (בשם החזו"א) שלא יפלו טילים, אבל כל אזור הדרום היו שרויים בפחד. ותוך כדי כך אירע האסון בקרלין; כל זה בא לעורר אצלנו **אהבת ישראל.**

בעל ה"עצרות דבש" היה אומר: אין זו חכמה לאהוב את הקהילה שלי, שכן אף אחד מהם לא פגע בי, ואדברא נותנים לי כבוד, ונותנים לי לדבר. אלא כאשר מישוה פוגע בי או מכעיס אותי, ואני מוותר לו ואינני מקפיד – כעת כל מה שאבקש נענים לי מן השמים – שידוך, פרנסה, ישועה.

אישה אחת באה להג"ר שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, ותינתה בפניו את צערה שהיא נשואה כבר שנים רבות, וטרם זכתה לפרי בטן. ענה לה הגרש"ז: למה, מגיע לך? מישוה חייב לך משהו? האישה פרצה בבכי ופנתה לצאת מן הבית. כשהגיעה לדלת קרא לה הגרש"ז ואמר לה: לא התכוונתי לצער אותך; כוונתי היתה לומר לך שאין אדם בעולם שמגיע

לו משהו מהקב"ה, אלא הכול זה מתנה וחסד גמור מאיתו יתברך. את רוצה שהקב"ה יביא לך מתנה – תתרמי מעצמך למענו! שמעה האישה ופתחה מפעל גדול של חסד, וב"ה זכתה להפקד.

אדם מבקש מהקב"ה ישועה – שידוך או פרנסה או זרע של קיימא; אם נעשה לו עוול והוא ויתר ושכח מהכול, אזי הקב"ה כביכול אומר: הוא ויתר – מגיע לו ויתור ג"כ. גם אם עשו לך, או אמרו לך – **תוותר.**

ואיך אפשר למחול? מובא בשם הגר"א, הרי אם יקבל אדם מכה מהקיר, ודאי שלא ירביץ לקיר בחזרה, אלא יבין שזה משמים; כך ממש כאשר חברך עשה לך, שנאמר: "ה' אמר לו קלל" – הכול מאת ה'. מי שחי אמונה אף פעם לא מקפיד. כך גם מצינו אצל יוסף הצדיק, שאחיו מכור אותו לעבד לפוטיפרע, לארץ הטמאה ביותר בעולם – מצרים. וכאשר פוגש את אחיו, מהי תגובתו? מחבק ומנשק אותם, ואומר להם: "לא אתם שלחתם אותי הנה, כי **האלוקים**"; שלוש פעמים הזכיר בדבריו שאלוקים הוא עושה כל המעשים: "כי למחיה שלחני **אלוקים** לפניכם"; "וישלחני **אלוקים** לפניכם" (בראשית מה ה, ז-ח). ואמנם עשרת השבטים נענשו על כך; אבל זה לא קשור אליי, הקב"ה יעשה את שלו, והנוגע אליי הוא רק לשכוח, ולזכור שהכול מאת ה'.

בבני ברק היה פעם יהודי חולני מאוד, עם בעיות בלב, סוכר, וכד', אשר גילו למעלה משבעים. בשלב מסוים כרתו את רגלו, לאחר שמצאו אצלו נמק ברגל וחששו שיעלה למת. לאחר הכריתה ראה הרופא שטעה באבחנה, ולא היה זה נמק אלא דלקת בלבד, שאנטיביוטיקה פשוטה היתה יכולה לרפא אותה. אותו רופא הרגיש מאוד רע על שעשה את המטופל לבעל מום, ולאחר שהשתקם מהניתוח בא אליו לבקש את סליחתו. אמר לו המטופל: זה בכלל לא קשור אליך! בראש השנה נגזר עליי שיכרתו את רגלי; הקב"ה עשה את זה. מי שחי אמונה אף פעם לא כועס.

יש שני דברים שגורמים באופן מיוחד להשראת השכינה: **אהבת ישראל, וקדושה וצניעות.** כתוב בחז"ל שבדורו של דוד המלך אף שהיו צדיקים ומדקדקים במצוות, מ"מ כיון שהיה פילוג ומחלוקת ביניהם היו נופלים במלחמות; אבל דורו של אחאב, אף שהיו עובדי עבודה זרה, כיוון היתה שרויה ביניהם אהבה ואחוה ושלוש ורעות, לפיכך לא היה קטרוג כנגדם והיו נוצחים במלחמות. לומדים אנו משם שבכדי לזכות להשראת השכינה אנו זקוקים לאהבה ואחדות – בנים שאוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. וגם אם עשו לך משהו – זכותך ללכת לדין תורה, אבל אל תשנא ואל תנקום; זכור שהכול מאת ה'.

ובענין השני – **קדושה וצניעות.** כבר צעק על זה בעל ה"אמרי אמת" – איך לא מפחדים מפסוק מפורש בתורה: "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו" (דברים כג טו). אם יש קדושה וצניעות – השכינה שורה בנו, ואם לאו – השכינה מסתלקת... ולמעשה, הנה אם אישה מתחזקת בצניעות ומאריכה את החצאית שלה או את השרוול שלה בס"מ אחד – אין זה רק ס"מ אחד אלא קילומטר של ישועות! ומדוע? משום שכנגד כל ס"מ של כיסוי שהיא מוסיפה, מתווסף

כנגדה אחוז אחד של השראת השכינה; ואחוז אחד נוסף של השראת השכינה פירושו: 10,000 שידוכים שיוצאים לפועל; 10,000 עקרות שנפקדות; 10,000 פעם פרנסה בשפע; 10,000 רפואות וישועות! אישה אחת בבית שמש שמוסיפה ס"מ אחד בחצאית – הרי זה עושה רעש גדול בשמים, המביא ישועות גדולות בעקבותיו.

מין החפץ חיים אמר חידוש גדול: אם אישה לא הלכה בצניעות, או מיהו דיבר לשון הרע, ומחמת זה נחסמו שערי השפע ונגרם צער ליהודי אחר – הרי שקולר האשמה תלוי באותו איש או אישה! וכי לא מספיק לנו החשבון שיש לנו בלאו הכי? אבל ממילא – כך גם להפך, ומידה טובה מרובה ממידת פורענות פי חמש מאות. כתוב בחז"ל (ברכות י"ז:), "כל העולם כולו ניוזנין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת". אמר מרן הח"ח, כאשר נפטר רבי חנינא בן דוסא והגיע לשמים, ראה שרשום על שמו: מנהל קופת העיר. תמה, והרי רק קב חרובין יש לו, ומנין לו לפרנס את כל העולם? אבל כך הוא דין שמים: אם בזכותו כל העולם ניזון – נמצא שהוא הביא פרנסה לכל העולם!

בליקווד יש חברה של גזירות, שאם אישה רוצה לגזור ולקצר את אורך הפאה שלא יהיה גבולי על פי ההלכה – גוזרים לה בחינם; עבודה שבדרך-כלל עולה כסף, והכול בכדי שלא יהיה סילוק שכינה ח"ו.

חמותי הרבנית קניבסקי ע"ה היתה אומרת בשם חמותה הרבנית מרים ע"ה (אשת הסטייפלער ואחות החזו"א), בשם אימה, ששאל אותה החפץ חיים זצ"ל, במה זכית שכל בניך גדולי ישראל? והשיבה: מימי לא ראו קורות ביתי את שערות ראשי. ובתה הרבנית מרים ע"ה היתה אומרת, אם רוצים ללכת עם שרוול כשר וצנוע ע"פ ההלכה – די בכך שמכסה את המרפק כך שבכל התנועות ובכל האופנים לא יתגלה המרפק. אבל אם מוסיפים עוד חתיכת בד עד כף היד, עולה בס"ה שישים ש"ח – זוכים לבנים תלמידי חכמים.

בבני ברק היה פעם יהודי צדיק ובעל ייסורים בשם דויד פרנקל, שהיה תלמיד החזו"א. יום אחד חלם חלום, שבזכות המספרים של משפחת כהן מרחוב מאה שערים 10, יזכו להרבה ישועות. הוא לא ידע מה פירוש הדברים, אבל שלח את אחיו שישע לירושלים ויספר את החלום לאותה משפחה. נסע האח, והתברר לו שיש להם בן שעבר תאונת דרכים קשה, והרבה זמן הוא שוכב בתור "צמח" בלי הכרה ה"י. כעבור יומיים מהחלום – התעורר וחזר להלך כאחד האדם! וכך היה המעשה: על הפרוכות שבבתי כנסיות רקומות מילים שונות – לע"נ וכדו', ויש נשים מומחות שעושות את הרקמות האלה לפי הזמנה. חלק מהעבודה שלהם הוא לקחת את הקטיפה ל"גויזר", והוא חותך להם אותה לפי הזמנה. גם גברת כהן הנ"ל הית עוסקת במקצוע זה, ועד אותו היום היתה מוסרת את המספרים ל"גויזר" ביד. כעת בכדי

להתחזק לרפואת בנה החליטה להניח את המספרים ולא למסור לו אותם ישירות ליד, וחזוק זה עשה רעש גדול בשמים – ובזכות זה נרפא בנה!

בשבת האחרונה (פרשת נשא) קראנו בתורה פרשת נזירות; אדם מקבל על עצמו נזירות, שלא לשתות יין ולא לאכול ענבים כל ימי נזרו – והתורה כותבת עליו: "נזר אלוקיו על ראשו" ו"כל ימי נזרו קדוש הוא לה" (במדבר ו, ז-ח). הקב"ה נתן לו חותמת! שאל המשגיח הג"ר יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, ומה בכך שלא שתה יין ולא אכל ענבים, אף שמותר לו, שמחמת כן זוכה לתארים נכבדים כל-כך? לומדים אנו מכאן, שאפילו חיזוק קטן – עושה את האדם לקדוש.

"ת"ר" לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי וכו'. עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות; עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה. (קידושין מ:). הבה נתחזק כולנו יחד, דבר ראשון – חיזוק בתורה, **כלי נדר רבע שעה ראשונה בתענית דיבור**. וגם **להוסיף תורה** – כתוב בחז"ל שאם התחייב מיתה משמים מה יעשה, אם היה רגיל ללמוד דף אחד – ילמד שני דפים, היה רגיל ללמוד פרק אחד – ילמד שני פרקים.

דבר שני – חיזוק בתפילה, **לבוא לזמן בתפילה, לכל הפחות בימים שני וחמישי**. אם היו אומרים לי בבוקר שמחכה לי בחוץ חמישים ש"ח – מייד הייתי קם מהמיטה, נוטל "מודה אני" ורץ החוצה; למציאות כאלו היינו רצים, אבל בשביל תפילה אין לנו זמן? נתגבר כארי! ראש הישיבה הג"ר דוד פוברסקי זצ"ל גם בגיל תשעים ומעלה היה קם כל יום בשתיים לפנות בוקר והולך לישיבה. יום אחד לא חש בטוב, ולאחר שהגיע לישיבה נרדם על הסטנדר למשך רבע שעה. כאשר התעורר גער בשמש שלו: מדוע הנחת לי לישון, השינה הזו היא "גנב" – גנבה רבע שעה מהחיים שלי... גם מו"ח שליט"א ב"ה עודנו קם כל יום ולומד את הדפים הקבועים שלו, אף שהוא כבר חלש מאוד. יום אחד לפני כמה שבועות היה קשה לו לקום; מה עשה, לקח נייר ורשם עליו: "עד מתי עצל תשכב, מתי תקום משנתך" (משלי ו, ט), כדי שיהיה לו חיזוק לקום. ואנחנו, בני כמה אנחנו – תשעים חמש?

גם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה קם כל יום בשתיים וחצי; ולאחר הניתוח המסובך שעשו לו עשה חיזוק מיוחד לקום בשתיים ורבע במקום בשתיים וחצי. ומעולם לא קרה אצלו שהשעון צלצל והוא התגלגל לצד השני; מיד כאשר התעורר – קם מהמיטה! ואמנם סדר יום כזה לא שייך לכוחות שלנו, אנו לא נחזיק מעמד באופן זה; אבל לכל הפחות בשעה שש, או שש וחצי – להתגבר כארי! שהרי תפילה שווה לא פחות מחמישים ש"ח.

ואם נתעורר ונתחזק, הקב"ה יאמר: אתם מתעוררים – אני נותן לכם ישועות, אכי"ר.

כמה קטעים מתוך מאמר ארוך מלא תוכן שנכתב ע"י מקורבו ואהובו של רבינו, הרה"ג ר' שמעון הכהן ברכר זצ"ל. (נכתב בתוך ימי השלושים להסתלקות רבינו. תורגם מהמקור שנכתב בשפה האנגלית)

...מנקודת מבט של מבקר מזדמן שזכה בעשור האחרון לחיי רבינו להכנס אליו כ- 100 פעמים, ולא היה תלמיד של רבינו, הדבר הראשון שעולה במחשבתי כשאני חושב על דמותו הייחודית הוא היכולת יוצאת הדופן שלו להתחבר לכל אחד מהמבקרים באופן אישי ועמוק. אולי זו היתה המידה שהרשימה כל כך כל אחד מהמבקרים אצל רבינו, מהאדם הפשוט ביותר, עד לאנשים החשובים ביותר.

היה צריך פשוט להושיט את היד לשלום לרבינו ומיד היו מרגישים עטופים בתשומת ליבו ובחמימותו, הוא לא רק הקשיב, הוא היה בדריכות ובריכוז רב מכיון את כל תשומת לבו לנושא בו המבקר חיפש הדרכה. ומיד הביע ענין רב. הברכה שביך היה מפורטת וספציפית מותירה את המבקש עם סיפוק רב של מי שפרק מעל עצמו את המועקה שהייתה לו. המבקר יצא בהרגשה ברורה שיש מי שמבין אותו ואת בעיותיו באופן אישי במיוחד.

במשך השנים אירגנתי עשרות פגישות עם רבינו בשביל ידידים שלי, בני משפחה ומכרים, שהיתה להם איזו בעיה או שאלה, ואחרי הפגישה התגובות היו אחידות, "מעולם לא פגשתי מישהו כמו ר' מיכל יהודה, הוא היה כל כך מתעניין וחמים, שמיד הרגשתי שאני יכול לדבר עמו על כל נושא שאני צריך". ראוי לציין שגם אנשים בשנות השבעים ושמונים לחייהם הרגישו כך. קשה לדמיין את ההתרגשות הזו שגדלה בליבותם של ללא הגזמה אלפי תלמידיו והמוני המבקרים שהגיעו בתדירות גבוהה, וזה ברור שדמותו הנעלה ואישיותו המיוחדת ניכרו כבר מגיל צעיר, כפי שכותב השורות זכה לשמוע מפי מרן רבינו הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א איך שהעלה בהתרגשות זכרונות מעת לומדו אצל רבינו, בשנה הראשונה שרבינו החל להרביץ תורה עם נישואיו והוא בן כ"ד שנה, "קראנו לו "החתן", כי הוא היה חתן כשמסר את השיעור הראשון, "הוא היה מערב מוסר בשיעור גמרא וכולנו אהבנו אותו". הגדרה זאת מפיו של מרן הגר"ח שליט"א שבידוע חוסך מאוד במילותיו, מעידה על ההרגשות של התלמידים לרבהם האברך הצעיר, וההערכה העצומה אליו, עד שכל השנים התייחס מרן הגר"ח לרבי מיכל יהודה כתלמיד לרב, (גם סיפר לי מרן הגר"ח שבשנה זו הם למדו חלק ממסכת כתובות, וסיימו פעמיים את כל מסכת נדרים). ובאותה מידה החשיבות שהיה לרבי חיים בעיני רבי מיכל יהודה היא בלתי ניתנת לתיאור, שמעתי את רבי מיכל יהודה מתאר את רבי חיים באופנים שונים, "מרא דכל התורה" יחיד מכמה דורות" וכהנה. האהבה שהיתה לשני גדולים אלו להבחל"ח הייתה מעבר לכל תיאור, מי שהיה בר מזל וראה כשהם נפגשו ביחד, זכה לראות משהו שהוא לא ישכח לעולם.

הייתי אצל מרן הגר"ח שליט"א לאחר ההלויה של רבינו, וכשדיברתי אתו על רבינו בכה והזיל דמעות. כשחזר מההלויה, הורה לבנו רבי שאול, שהוא נכד של רבי מיכל יהודה - דרך נישואיו, להתפלל מנחה לפני העמוד, "ואני יאמר קדיש" הוסיף מרן רבי חיים. (זה היה לפני שהקבורה הושלמה). וכשהגיע מרן הגר"ח לנחם את האבלים, שוב בכה ולא יכל לדבר במשך כמה דקות, מוקדם יותר כתב מכתב תשובה בדברי תורה לאחד הנכדים של רבי מיכל יהודה ובתוספת למכתב התשובה הוסיף וכתב: **המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, והמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו והוא מזומן לחיי עוה"ב, והענווים קמים בתחיית המתים ראשונה.**

כשרבינו מרן רבי חיים שליט"א למד אצל רבינו רבי מיכל יהודה זצ"ל, למד עמו גם רבי נפתלי טפלי זצ"ל שהיה בעל יסורים ונסתלק לב"ע בערך בגיל נ', חברו יבדלחט"א מרן הגר"ח ערך ספר מדברי תורתו, הנקרא "זכר נפתלי" היות ולא השאיר אחריו זש"ק, לפני ההוצאה לאור נתן רבי חיים את הספר לרבה רבי מיכל יהודה שיעבור על הספר ויבקר אותו, וכשראה רבי מיכל יהודה בהקדמה לספר שרבי חיים שליט"א מזכיר שהנפטר סיפר לו שהימים היפים ביותר בחייו היו בפרק הזמן שהוא למד אצל רבי מיכל יהודה, ביקש רבי מיכל יהודה בענוותנותו שימחוק קטע זה. (עם תלמיד זה רבי נפתלי זצ"ל בא רבי חיים יבדלחט"א להבחן אצל רבי מיכל יהודה על מה שלמדו אצלו, בהיותם נערים צעירים, בחינה שארכה כמה שעות כאשר הוא עובר עמם דף אחר דף). ובהקשר לענוותנותו של רבינו רבי מיכל יהודה יצוין, שבביקורו היחידי שביקר במירון, בקיץ תשס"ז כאשר שהה למנוחה בשוב הקרוב לשם, הציעו לו מקורביו להכנס לתוך אוהל הרשב"י והוא סירב באומרו "זה מקום קדוש ואיני ראוי לזה", ולכן פתחו את פתח המערה למטה והוא ישב בחוץ כנגד הפתח והעתיר בתפילה.

נסתרים דרכי ד' ואיננו יכולים לדעת למה בחר ד' לקחת את הענק הזה מדור שכל כך זקוק לו, ואולי מעט נחמה יכולה להיות מהעובדה שבדור שסובל כ"כ מבחינה רוחנית, קשה למצוא מליץ יושר טוב יותר שימליץ טוב עבור הדור הצעיר שהוא כל כך חרד על חינוכו בהיותו כאן בינינו, ובוודאי כשם שכאן מסר נפשו עבור חינוך הכלל ישראל והיה הפוסק האחרון בעיני חינוך, כך ימשיך שם למעלה לדאוג עבור הנוער ועבור כולנו. וזכרון דמותו הקדושה ימשיך ללוות אותנו כל הימים.

(ר' שמעון זצ"ל, הגיע במיוחד מארה"ב ללויה, והספיק במסירות להיות במעמד הקבורה, ממקום שהכהנים יכלו לגשת, ומיזמתו נטל ע"ע הוצאות סדרי ההלויה והמצבה).

רשימות מאחד התלמידים

נרשם סמוך להסתלקות רבינו כ"ו סיון תשע"א

בהסתער עלי רגשותי, ופקדוני זכרונות העבר, נטלתי את תכריכי השיעורים אשר כתבתי מפיו במסכתא בבא בתרא בשנת תשנ"ד [שנת הגיעו לגבורות], ואלקט כמה אורות בדברי אגדה המובלעים בתוכם, ובתוספת זכרונות שחזרו וניעורו בי בעת הכתיבה.

בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין. למה נקראת התורה 'תבלין', הרי לפי דברי רש"י ענין התבלין הוא לבטל הרהורי עבירה, וכדאיאת בקידושין ל,ב אם פגע כך מנוול משכחו וכו'. ונראה שנקט כן לומר כי סגולת ד"ת להציל מהרהורי עבירה הוא כאשר הם כתבלין - במתיקות ובעריבות כתבלין שבא למתק ולהטעים את המאכל.

אהה, כמה ערבים בפיו היו השיעורים, שבעה שיעורים יומיים בשבוע, בימי השבוע - שעתיים ורבע כל שיעור, מתוך חיות ועמל אדירים עמל ללמד את דברי הגפ"ת כצורתן, בעומק הפשט, החל מההסבר הפשוט, עד שהיה מחוור כשמלה כל השקו"ט בגמ', עם המהרש"א והגרע"א ועוד, וקצת תבלין מדברי גדולי האחרונים, ולא נחה דעתו עד ששאל ודרש מן התלמידים לחזור ולומר את ההסבר המדויק כפי שנאמר.

כמו חי עומד לנגד עיני המאורע הבא. היה תלמיד אחד שהגיע מעיר רחוקה לקבל תורה מפיו, והיה קר מזג, ופעם דרש ממנו לחזור על ההסבר, וחזר, ואז אמר לתלמיד אחר לומר, ושוב חזר וביקש ממנו לשנות, וכך בשלישית, עד שבפעם השלישית לא עצר ברוחו וזעק מנהמת לבו: אה, חתיכת קור. איך אפשר להגיד ההסבר הזה בלי שום חיות. תמיד שת לבו שהדברים יצאו מחוורים ומלובנים.

כך גם בבחינות שהיה בוחן את צעירי הצאן כבר משיעור א' בדק את מידת ההבנה עד כמה הסוגיא מוחשית ובהירה אצלם. זכורני שבחן פעם בסוגיא דריש פ"ב דגיטין: גידוד חמשה ומחיצה חמשה, ולא הניח למשיב עד שיצייר בחפצים שנמצאים בחדר, את האופן של המחיצות וצירופן.

היה משקיע עצמו לגמרי בתוך הלימוד, ובכל היותו היה עסוק בהנחלת אותה השמועה, היה קשה עליו לעבור מענין לענין, ולפעמים על שאלה מכמה דפים אח"כ היה אומר כי צריך לעיין ואינו יכול ליכנס לזה עתה, [וכמובן היו קטני אמנה שחשבו שאינו יודע... בה בעת שלמד עם חתנו הגר"ב קורלנסקי זצ"ל כבר את רוב המסכת, באמת לא היה קץ למדת ענוותנותו], לא ענה על שום שאלה מקופיא, מכל הערה של תלמיד היה עושה עסק שלם, הבח' הזה הקשה, והלה תירץ וכו'.

בכלל, ענין השתתפות התלמידים בשיעור היה חשוב ועיקרי אצלו, והיה תמיד מדבר על כך עם התלמידים וההורים, היה לו מנהג קבוע לחזור כל יום על מה שלמדו מאתמול, ואז היה נותן לתלמיד לקרוא ולהסביר [ללא סדר, ובהפתעה גמורה, לא היה קל...]. ומוסיף עוד ביאורים וידיעות. היה רגיל על לשונו, שבכל פעם שתוס' מזכירים איזה ידיעה או קושיא ממקו"א לעיין שם בפנים, והסביר שיש בזה שני תועלתיות, א' להבין יותר טוב את דבריהם על אתר, ולבדוק במקור שלא שגה. ב' ע"י זה נהיה ממילא עשיר בידיעות ממקומות וסדרים אחרים שאין רגילים ללמד, והיה בעצמו בשיעור מאוד רגיל בכך.

ביאר ענין 'או חבא כחברי דאיוב או מיתותא', בשם הגר"ר אייזיק שר זצ"ל דהכרח הגמ' הוא ממה שאמר הקב"ה לשטן קח את כל אשר לו רק בנפשו אל תגע, ולמה לא לקח לו גם את חבריו. וע"כ דאם היה לוקח ממנו את חבריו הרי הוא נוגע בנפשו ממש, וזהו או חבא או מיתותא.

כמה היה מדגיש תמיד הענין של חברות נאמנה ומידות טובות, היה מזהיר תמיד להתחשב בחבירו, וחוזר ומשנן את דברי רבינו יונה בשערי תשובה שחייב אדם לשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו. למי שעזב חברותא באמצע הזמן בלי לדאוג לשני, אמר שום תועלת בלימוד לא תצא מלדרוך על השני. ועוד היה חוזר על דברי הגר"א שתורה הריהי כמטר, שיכול להצמיח גם מידות רעות ח"ו.

תמיד הכביר במילין על תכלית חובת האדם בעולמו שלא נברא בשביל חי העוה"ז אלא בשביל העוה"ב להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו כדברי המס"י, ופעם הביא בשם הגר"א לבאר ענין המיתה שנקנסה על אדה"ר בחטאו, כי אם לא מת האדם היה חקוק עונו עליו תו עולם וככתם שלא יוכל להמחק, ואף אם יחיה שנים אלפין אין כדאי לו אם ישאר במצב כזה, ומוטב לו שימות ויזכה לחיי נצח.

כל חייו חי בפשטות ובמיעוט תענוג. מעולם לא נשען בשעת השיעור על מסעד הכסא, תמיד ישב מוטה אל הגמ'. כל עבודתו היתה ללא 'הנחות' מתוך מאמצים ועבודה תמידית.

גם בלטה במיוחד ההנהגה של 'יומם ולילה לא ישבותו', הסדרים הקבועים ביום ובלילה חול וש"ק, השיעורים והשיעורים לבע"ב בערב, לכל היה זמן קבוע. כ"כ אופייני לו מה שסיפר על עצמו שבבחרותו בוילנא הלכו כל הבחורים ללכת לראות את הח"ח שנזדמן לשם, והוא לא קם מהלימוד... [כמדומני ששמעתי מנכדו, שלימים נתחרט קצת על כך, וניחם על כך שלא זכה לראותו, עד שסיפר לו הגר"ח קרסניצקי זצ"ל מעשה רב מר' ירוחם ממיר בדומה לזה, ונחה דעתו]

ובעיקר מה שראו התלמידים בשיעור היה את השילוב והמיזוג של תורה ויראת שמים המשלימים זה את זה. היתה לו הוראה מהחזו"א לדבר מעניני יר"ש ומעשיות מצדיקים באמצע הלימוד [כאשר זה נקשר באיזו צורה], כמה תועלת וחיזוק לשנים ארוכות שאבנו מאותן שיחות, בכמה ערגה וגעגועים היה מזכיר את רבותיו הן בהזכרת דברי תורתם והן בספרו עובדות מהן, ובכמה ביטול וענוה היה מקשה ומפלפל בדבריהם. היה מרבה לדבר על ענין של העתקת השמועה וחשיבות הקבלה מרוב, והתרעם הרבה על

דורינו שמנסים להיות עצמאיים בגיל צעיר ולומר לבד, וכבר אין האזון כרויה לשמוע.

אכן כזו היתה התחושה בבית תלמודו, כי מחוברים אנו לחוליה בשרשרת הזהב של מוסרי התורה ומעתיקי השמועה מדור דור, וכך היתה התורה נמסרת בריבוי קניניה, בעריכת שפתיים, בבינת הלב, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בשמוש חכמים וכו' וכו', כל המעלות החמודות. אלו מקצת שבקצות דרכיו, ואפילו אינו ככלב המלקק מן הים הגדול של תורה ויראה ומעשים אשר נבעו מהנחל הנובע הזה. עינינו ראו ושמחו, ועתה כאשר חסרנו כל אלה, תרב בבת יהודה תאניה ואניה.

*

מידת מסירותו לכל תלמיד ותלמיד, לא יאומן כי יסופר, וכפי שכבר הזכירו בלויה שהיה בבחינת אב לתלמידיו, זכר את שמותם וקושיות ששאלו לאחר שנים, (אפילו המקומות שישבו). ואמרו בשם מרן החזו"א שאמר שהוא מסוגל לקום באמצע הלילה ולחשוב על דרך ההנהגה הראויה שתצמח ממנה התועלת לבחור. זכיתי אנכי הקטן ועוד שני אחי ללמוד אצלו, בתקופות שכבר לא זיהה במראה הפנים, הייתי מזכיר את שם המשפחה, ואז היה מזכיר השמות ודורש מפיו איזהו אני, ומה שלום אחי, ובעין טובה היה משבח ומעודד.

זכורני שהגיע איזה תלמיד משנים קדמוניות בתפארת ציון שלא המשיך בדרך המסורה וסר ממנה לגמרי, כאשר בא לאחר השיעור, מיד זיהה אותו מו"ר זי"ע, וא"א לתאר את ההתרגשות שהיתה שם ביניהם. בתוך הדברים מו"ר אמר לו, אתה זוכר את המכתב ששלחתי לך אחרי שעזבת את הישיבה?? והלה התרגש והזיל דמעות כמים.

*

כל ימיו חפץ עליו רוח מיוחד של קדושה וטהרה, ידוע כמה נזהר היה בכל הילוכו בשמירת עיניו, כמעט לא ראה מעבר לד' אמותיו, וכל נשיאת עין היתה פעולה מכוונת ומדודה [עם הרמת המשקפיים]. ועוד יצוין כאן, אם כי באופן כללי הילך בתמימות ובישרות, ולא היה רגיל בתכסיסי בנ"א ותחבולות שקריהם ורמאותם ללכדם בפח יקשם, הנה במבט עין היה מכיר ומבחין בצעירי הצאן אם נכשלו ח"ו במעשים שאינם מהוגנים, חוש ריח מיוחד של טהרה כעין משאחז"ל עתידין בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא ליתן ריח כלבנון.

עבודת התפילה שלו היתה במתינות ובקביעות גדולה, היה מקדים ובא לישיבה כחצי שעה ויותר קודם התפילה, ועלה לחדרו ונתעטף שם בטו"ת, ונכנס להיכל דקות אחדות לפני התפילה. כל מבטו היה שקוע בתוך סדור התפילה, וקורא כמונה מעות את מילותיה ברגש ובחיות, אשרי עין ראתה. אחר התפילה בימים ראשון ושלישי היה מוסר שיעור הלכה מתוך ספר חיי אדם, כאשר תלמידים זריזים היו עמלים למצוא המקומות בהם חלוקה הכרעתו של בעל המ"ב על החי"א, והיו מביאים לפניו להקריא, והיה מציין בחיבה את שם המביאים.

כך גם בליל ש"ק היה שיעור בחי"א הל' שבת, כאשר גדולי ת"ח שבדור התארחו בסביבות הישיבה הק', [בעיקר במלון ווגשל] היו מתפללים בישיבה הק' היו מאזינים בקשב רב לשיעור. [זכורני את ר' הירש פאליי, ר' ברוך שמעון סלומון, ר' יעקב טולידנו ועוד].

*

ביום רביעי אחר התפילה היה מוסר השיחה השבועית, בד"כ היה מקריא איזה רעיון מוסרי מספר אור יהל לרבו המובהק ר' לייב חסמן או מספר אור יחזקאל למשגיח דפוניבז' ומפתחו ומוסיף בו הרבה הסבר ומובאות בעיקר מדברי חז"ל וכן מרבינו יונה וכד'. לרוב, מצוי היה כי בסוף היה מדבר למעשה מעניני השעה, ופעמים אחדות גם התייחס למאורעות התקופה. לשיחות אלו הגיעו גם מבקשים קבועים מבחוץ.

בלטו במיוחד השיחות במוצאי שבתות של אלול, אזי היו השיחות בהתעוררות ועמקות יתירה, וגם השתתפו ציבור גדול של תלמידים משנים קודמות.

*

לא אכביר במילין על אשכבתיה דרבי, כאשר עולם התורה לכל גווניו, דורות דורות של בני ישיבה, זקנים עם נערים צעדו שפופים וכאובים אחר מיטתו. כל ברכים תלכנה נהי, ובכל רחובות הוי הוי. צוואתו המרטיטה - המעידה על טוהר מחשבתו ועומק תביעותיו מעצמו יחד עם מידת הענוה וההכרה באפסיות חיי העולם העכור ויקרת חיי הנצח - השאירה רושם עצום,

שני בניו שליט"א ציינו כמה היה מזהיר ומתריע על ההליכה בדרכי אבות ללא שינוי וסטיה כל שהיא, והדגישו כי זוהי ג"כ בבחינת צוואתו לדורינו השפל.

*

כך הוא טיבו של עולם, שעם סילוק האורה מתגעגעים ותאבים אליה, לאמר: מי יתננו ירחי קדם, בהלו נרו עלי ראשינו להאיר ולהבעיר אש של תורה ויר"ש טהורה, במטהו הך על קדקדנו ויצאו מים, כמה טרחות טרח ויגע להנחות כאו"א לפי טבעו וכורונותיו באור מישור, כמה טללים של אהבה ודאגה כנה העריף עלינו.

גדולה האבידה, וקשה הימנה הפרידה.

תנצב"ה ויהיה מליץ יושר על כל ישראל, ובפרט על בני התורה בניו - אהוביו, שנשאם על לבו הרחום תמיד, זכרו לא ימוש מקרבינו.

ה"כוללים" הם מגן גשמי ורוחני לכל סביבתם

...פנו אלי מרבני הקהילה ב... בדבר מה שמעלת כבודו עומד כעת לפתוח בעירם מוסד תורני לאברכים שילמדו בו מספר שעות בכל יום סדרי לימוד כמו בהיכלי הישיבות והכוללים לאברכים בכל אתר ואתר, אך בשאר רוב שעות היום יעסקו בפעולות קירוב רחוקים ובהפצת אור התורה לאחינו בני ישראל. וכאשר שמעתי הדבר ראיתי כי יש בזה פירצה גדולה אשר קרוב ההפסד מן הרווח, לזאת אמרתי לפנות בדברים אלו לפני מעלת כבודו שיחי'.

הנה רבותינו גדולי הדורות מדורות קודמים יסדו לנו את המוסד הקדוש "כוללי אברכים" אשר בהם ילמדו בני הישיבות לאחר נישואיהן. והעמידוהו במתכונת וסדרי לימודים מיוחדת שיוכלו האברכים להמשיך להתמסר ללימודם במשך כל היום. ובזכות פעלם זו עשו שנתקיימה תורה בעם ישראל ומסורת התורה נמשכת לעד. כאשר שנים אלו הם שנות ההשתלמות עבור האברכים שהם רוכשים את ידיעת התורה, ומשתלמים בנפשם שיהיו אח"כ ראויים לצאת להוראה, להורות דבר השם לעמו ישראל. ורק אחר שזוכים להשתלם ולרכוש ידיעה ברורה בש"ס ופוסקים ע"י הלימוד במשך שנים במסגרת זו ברצינות ובהתמסרות, ומכח העמל והיגיעה של שנים בעמלה של תורה, רק ע"ז יש מהם שנמצאים ראויים לצאת להורות תורה ולהצליח להרבות פעלים להפצת אור התורה בין שדרות העם.

לזאת הנני פונה למע"כ שיחי' החפץ להרבות תורה בישראל שאדרבה יוסיף לחזק את כוללי האברכים במתכונתם הנוכחית, שהאברכים מקדישים כל שעות היום ללימוד ויגיעת התורה, ושאר פעולות של קירוב לזכות הרבים יעשו בערב, שיקדישו מזמנם ללמוד עם אלו הרוצים להתקרב לחיי תורה ומצוות. וח"ו לא לגרום לביטולה של תורה שע"י הקמת המוסד החדש שברצונו לפתוח רבים יעזבו את מסגרות הכוללים בטרם עת כדי לעסוק בפעילות תורנית, וחס וחלילה תשתכח תורה מהם, וסופו מי ישורנו.

וזאת עליכם לדעת, כי עצם קיום הכולל בעיר, שיש אברכים שמשימים לילות כימים בלימוד התורה, ובירור הלכותיה בעומק העיון, עצם דבר זה הוא משפיע ומרבה אור תורה לכל הסביבה, וככל שירבו הלומדים בו בהתמדה רבה כן תגדל ההשפעה לקרב יותר אחים תועים לתורה ומצוותיה. ומקום זה יהיה המגן הגשמי והרוחני לכל בני העיר.

והנני בבקשה ובתקווה שמע"כ שיחי' אשר בודאי כוונתו רצויה יקשיב לדברינו ויקבל האמת ממי שאמרה, לכוון הדבר שיהיו גם כל מעשיו רצויים ומבורכים. ויזכה לברכת שמים בכל מעשיו ויתברך באורך ימים ושנות חיים בבריאות הגוף ומנוחת הנפש מתוך נחת ושמחה.

החותם בברכה מיכל יהודה ליפקוביץ

עיקר המכשולים מהשפעה של חבר שאינו טוב

בס"ד מנחם אב תשס"ט

לכבוד הרבנים החשובים צוות ההוראה בת"ת... ולהורי התלמידים הנכבדים

שאו ברכה מאת ד'.

אבא בזה להביע ברכתי לרגל יום שמחתכם שמחת התורה כאשר אתם זוכים לסיים את לימוד חמשה חומשי תורה שנלמד בקדושה עם צעירי הצאן צאן קדושים מילדי הת"ת.

יהי רצון שאור תורתנו הק' ישפיע בנפש התלמידים לקדושה וטהרה להישמר מכל הפיתויים והניסיונות של תאוות ותענוגי עולם הזה המצויים היום בכל מקום ומקום, ויזכו ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי התורה וידיעתה, ויהיו עטרת תפארת להוריהם שליט"א ולכל בית ישראל.

חובת החינוך מוטלת על ההורים ובעיקר צריך זהירות ושמירה מרובה על חברה טובה ולהרחיקם בתכלית הריחוק מחבר שיכול לגרום השפעה שלילית ודיבורו אינו נקי. ולזה צריך שימת לב מיוחדת מגיל הקטנות ממש, כי עיקר המכשולים וההתדרדרות שורשה הוא מהשפעה שלילית של חבר.

הנה אמרו חז"ל הק' כי בזכות הבל פיהם של תשב"ר העולם קיים, כי כח תורתם הנלמד בקדושה ובטהרה גדולה הוא ואין ערוך לחשיבותו ובלמוד זה של תורתנו הקדושה בקטנותם מנחילים להם את יסוד האמונה והיראה ומידות טובות. מה רב זכותם של אלו הזוכים ללמד תורה לתינוקות של בית רבן על טהרת הקודש בדרך המסורה לנו מאבותינו הק', אשר דרך זו היא שעמדה ועומדת לנו בכל הדורות לבל תשכח מפי זרעו.

נאום המברך את כולם שיצא תפארת ישראל אשר בך אתפאר

מיכל יהודה ליפקוביץ

לכל ההורים היקרים המתכנסים בכינוס הורים של ילדי תלמודי תורה...

שאו ברכה מאת השם.

כינוס זה אשר התכנסתם בו במטרה לחזק ולהתחזק בשמירת החינוך לילדיכם שיחיו, הינו כינוס חובה, כאשר חובת החינוך של האב לבניו ובנותיו מחייבת שימת לב ומחשבה תמידית על הדבר, כדי לכוונם אל הטוב ולשומרם מפני הרע. וכל המשך הדורות תלוי בעמל ועבודה שמשיקים בחינוך. ובפרט כאשר אנו מצויים כיום בדור אשר רב הפרוץ על העומד, הפריצות וההפקירות שולטים ברחובה של עיר והתאוות מצויות בכל מקום, עין רואה ולב חומד ר"ל. הרי בודאי שיש עלינו להשכיל איך לשמור נפש ילדינו מכל ההשפעות הרעות מחבר רע ומשכן רע וכו', ועל כאו"א להשקיע עמל נפשו בחינוך בני ביתו למשוך לבם אל התורה ולהשפיע בנפשותם יראת אלוהים טהורה.

וכחובה המוטלת על האבות כך היא החובה על האמהות הן להשגיח ולפקח על ילדיהן, על דיבורן שיהיה בלשון נקיה, והן שלא יתחברו אלא עם חבר טוב. והמידה לדעת מיהו חבר טוב הוא בזה האם החברות עמו מוסיפה יר"ש ומידות טובות, ואם לאו אין להתחבר עמו. ובודאי צריך להרחיק שלא ישחקו ושלא יתחברו עם ילדים שלא מתחנכים בחינוך אמיתי של תורה ויראת שמים.

מלבד זאת על האמהות מוטל האחריות לשמור עצמם בכל עניני צניעות ולגדור עצמם שלא להיסחף בה אחרי הרוח השולטת כיום ברחוב, הן בענין הצניעות במלבושים ובכיסוי הראש, והן בענין הצניעות בדיבור ובהנהגה, צניעות בבית וצניעות בצאתה לרחוב. שמידת הצניעות אצל האם היא גורם גדול בחינוך הבנים והבנות לתורה וליראת שמים, ואחז"ל כשאשה מצנעת עצמה בתוך הבית ראויה להעמיד כהנים גדולים. וכל בנין הבית תלוי במידת הצניעות האמיתית אצל עקרת הבית.

לזאת מה טוב שנתכנסתם יחד שאיש לרעהו יאמרו חזק לטכס עצות גדרים וסייגים לשמור על טהרת חינוך ילדיכם תינוקות של בית רבן שלא טעמו טעם חטא, והנני ברכה שתזכו לראות ברכה בעמליכם אלו הבנים לתפארת כל כלל ישראל.

נאום הכו"ח בברכת כחוח"ט מיכל יהודה ליפקוביץ

לימוד על טהרת הקודש

בס"ד, חודש כסלו תשע"א

למע"כ היקרים תושבי מדינת ...

שלוי ורב ברכה

הנה ב"ה רואים אנו כאן בארה"ק בחורים ואברכים שבאו ממדינתם והם תלמידי חכמים מפוארים, ותחילת יסודם היה שלמדו במסגרת קדושה בלא תערובת של לימודי חול ובדרך זה נתעלו ונתחזקו עד שגדלו לתפארת בתורה ויר"ש וההורים רוויים מהם רוב נחת כאשר הם רואים כמה נאים ומתוקנים דרכיהם של בני התורה שדבקו בעץ החיים של חיי עולם ע"י לימוד התורה.

ועל כן הנני בזה בקריאה קדושה לכל הוריהם שיחי' שישלחו ילדיהם ללמוד במקומות שלומדים שם תורה בלי תערובות של לימודים אחרים מחכמות חיצוניות, כי כשם שלא יתחברו אש ומים ביחד, כך לא יכול להתחבר חכמת התורה וקדושתה עם לימודי שאר החכמות.

וגם לאלו שכוונתם לטובה שחושבים שע"י הקמת מסגרת של תערובת חול וקודש יוכלו להציל נערים שלא ילכו ללמוד במקומות גרועים, הרי חשבונות אלו היו כבר בדור הקודם ורבותינו גדולי הדורות זי"ע התנגדו בכל התוקף לזה. ומה עוד שמקום כזה מחליש ומסכן את המקומות הקיימים על טהרת הקודש, כי הפיתוי והמשיכה לזה הוא גדול באשר בטעות חושבים שיכולים שגם יתעלו בתורה וגם ירכשו איזה השכלה ומקצוע. על כן אליכם אישים אקרא לחזק ולייסד מקומות תורה וישיבות הלומדים את תורת ד' בקדושה ללא שום תערובות זרות כפי רצון השי"ת, ועי"ז נזכה לברכה והצלחה וכט"ס.

החותם מיכל יהודה ליפקוביץ

החזקת הפלאפונים מפריע מלהתגדל בתורה

בס"ד, כ"ה אייר תש"ע

למע"כ תלמידי הישיבה בישיבת ... בעיה"ק ירושלים

כולם יעמדו על הברכה

יסוד מסגרת הישיבה היא להיות בית יוצר לגדלות בתורה ועמלה ובעבודת התפילה מתוך יר"ש וקניני המעלות של מידות טובות, והראשית לזה הוא להיות מובדל מכל האוירה החיצונית, ולכן העמידו וקבעו כל ראשי הישיבות בעצה אחת, גדר וסייג שהתלמידים לא יחזיקו אצל מכשירי פלאפון לרבות אלו המאושרים ע"י הרבנים שאין בהם את המשחיתים המורידים לשאול תחתית, כי עצם הדבר שיש ביד התלמיד מכשיר שהוא נשאר כל הזמן מחובר כל העולם החיצוני שמחוץ לכתלי הישיבה, הרי זה כלי הרס המונע ממנו שלא יוכל לגדול בהשגת תורה. תורה אינה נקנית כשאר חכמות ע"י כשרונות אלא כפי העמל והשקיעות בתורה, ובשמירה על מידות שהתורה נקנית בהם, וברור הדבר שהחזקת פלאפון הוא ניגוד גמור לכל זה.

וכן האברכים הלומדים במסגרת הישיבה צריכים לגדור את עצמם בשעת הסדרים שלא יהיה להם מכשיר בכיסם שבכל רגע עלול להוציאם מהלימוד.

ובודאי תתחזקו בזה ותזכו לקבלת התורה בתורת מתנה, כי כשהלומד משתדל ביגיעת התורה, זוכה הוא לסייעתא מהשי"ת יותר מכפי יכלתו והשגותיו.

החותם בברכה החג של קבלת התורה ובעקר עמלה ויגיעה להיות שקוע בלימוד.

מיכל יהודה ליפקוביץ

לכבוד ידידי הרבנים הגאונים מרביצי תורה ויראה שליט"א.

אחד"ש מעכת"ר שליט"א ברב ברכה.

לאשר שביקשתם לבוא לעורר את האברכים עמלי התורה המצויינים לומדי הכולל על ענין החזקת מכשיר הפלאפון שיש להימנע שלא להביאו בכלל כשבאים ללימוד בכולל. ואמנם היה ברצוני לבוא כי באמת זהו דבר הכרחי לעורר ולחזק את ציבור הלומדים על ענין זה שהוא מן המפריעים היותר גדולים ללימוד התורה כראוי, ועוד רעתו רבה מאד שהוא פתח להביא מכשלות גדולות מאד בדברים עיקריים לטהרת הנפש, אלא שאין בכוחי לקיים הדבר בעצמי, ולכן אמרתי לבוא בכתב בכמה מילין ויקראו זה בפני האברכים שליט"א ובעזה"י תקויתנו כי איש לרעהו יאמרו חזק.

הנה נתעוררו רבים באחרונה להשכיל לראות את ההיזק הגדול המצוי ממכשירי הפלאפון, תיקנו תקנה גדולה ומועילה לאסור לגמרי את השימוש בו לתלמידי הישיבות. ואמנם כי לא הזכירו הדבר לענין אברכי הכוללים, אך פשוט וברור הדבר שאף האברכים צריכים להימנע מהחזקת מכשיר זה, וברור הוא שתקנה שאתם עושים ללומדי הכולל שאין להחזיקו בכולל כלל, הוא דבר הכרחי, שהרי כל ההצלחה בלימוד התורה הוא שישעבד האדם עצמו לגמרי לעמל בתורה, ובשעה שעוסק בלימודו אין לו כעת אלא את היגיעה לדעת עומק דברי הגמרא והראשונים וישקיע כל לבו ומחשבתו רק לזה בניתוק מוחלט מכל עניני העוה"ז הסובבים אותו, ובודאי שהחזקת מכשיר הפלאפון עמו בעת שבא ללמוד הוא סתירה מוחלטת לזה, והוא מפסיד לקנין תורה. ועל אברכי הכולל לקבל על עצמם בכל תוקף לקיים ולחזק התקנה, וכל אשר ישמר ויזהר בזה יראה סייעתא משמיא בלימוד התורה, ובכך מונע הוא רעה מעצמו כי הרבה תקלות והרס ממש באו מגרמתו לבתים רבים, וההרחקה תביא ברכה ושמחה ושלוש לו ולביתו עמו, ויזכו לכט"ס.

ואני ברכה שישלח ד' ברכה במעשי ידיכם ותזכו להגדיל מקום תורה מפואר זה, מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

חיזוק הלימוד בימי שישי ושבת

למע"כ האברכים חברי קהילת...

על דבר מה שנתעוררתם לחזק סדרי הלימוד בימי שישי ושב"ק בין כל בני קהילתכם, הנה אין ערוך לחשיבות וגודל פעולתכם שאתם מחזקים בזה את עמודי עולם. וכיהודה ועוד לקרא אבוא לחזק ידיכם בזה, שהרפיון בקביעות הלימוד בימים אלו גורם להפסד בקניני הלימוד, ומחשיב הלימוד כקרעים קרעים. ומאידך אפשר על ידי החיזוק בלימוד התורה בימים אלו לזכות באוצרות רבים ונשגבים, שלא יוכל לזכות בהם בכל יום, כמו דאחז"ל בירושלמי

סוף ברכות אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה, מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם. ובודאי דבר גדול מאד שישתדל כל אחד ללמוד בימים אלו בבית המדרש, שאף שבכל ימות השבוע צריך כ"א לקבוע ללמוד גם בביתו כדי שישמע קול התורה בבית, אך כדי לחזק ולהרבות בהתעוררות לקביעת הלימוד בימי ערש"ק וש"ק הרי ראוי שיבואו ללמוד בבית המדרש, ומכאן רבים העושים יתקיים הדבר ויביא להתעוררות קיימת בקביעות זו.

וכל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, כפי גודל הקבלה כך יעבירו ממנו העול שלא יהיה לו הפרעות ולא יתחדש לו מניעים. וכל המתחזק בזה יזכה לקנין תורה אמיתי, וגם כל קדושת השבת יהיה אצלו באופן אחר, גבוה יותר. ויזכה להתברך ממקור הברכה הוא וביתו בכט"ס.

חובת לימוד המוסר

כאשר נמנע ממני למלאות בקשתכם להשתתף בכינוס החשוב המתקיים במלאות שנה לפטירתו של המשגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה, לחיזוק לימוד המוסר, אמרתי לבוא להשתתף בדברי אלה, ולהצטרף עם הרבנים הגאונים גדולי התורה והיראה שליט"א שמתכנסים בכינוס צדיקים זה שהוא נאה להם ונאה לעולם [סנהדרין ע"א ב'].

יסוד חובת ההתבוננות ולימוד המוסר מפורש הוא בתורה ובנביאים וכתובים, ובדברי חז"ל הק', ועל זה אין צריך להרבות בדברים, אלא שיש לנו כיום לעורר על שירד ערך חובת קביעות לימוד המוסר ורבים נדמה להם הדבר כמילי דחסידותא. ואמנם החכם מכל אדם אמר "אוהב מוסר אוהב דעת ושונא תוכחת בער", היינו דאהבת המוסר היא תוצאה של אהבת הדעת, שהבר דעת מבין שמתוך כובד האחריות המוטלת עליו במצבו בעוה"ז בהיותו נתון לבחירה, והוא רע מנעוריו שיוצרו קראו רע, ומוטל עליו להיות בוחר בטוב, הרי מצב זה מחייבו להיות אוהב מוסר, שרק על ידי לימוד המוסר ידע לבחור בטוב. וכמ"ש רבינו הגרי"ס דההתפכות מרע לטוב בלי מוסר היא כמו בקשת הראיה בלי עין ושמיעה בלי אוזן.

וכל שפע ההשפעה הרוחנית שהאדם יכול לקבל מלימוד התורה ומעבודת התפילה, הוא רק בהקדמת חלק המוסר. ולזה אמר שם במשלי: "החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייה". דלא יגיע האדם לידי התכלית של בריאתו בעוה"ז רק על ידי המוסר. וכפי הגר"א שם. וכך היה מרגליה בפומיה דמו"ר הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל שאמר: העולם אומרים על זה שלומד מוסר אז עהר איז אפרומער, ואני אומר אפרומער ? ער איז אקלוגער !. כאשר כל אחד יכיר ידיעה זו אז נקל יהיה לעמוד בקביעות לימוד המוסר בכל יום, ואז כ"א יראה שלימוד זה משפיע עליו לטובה על כל הליכות חייו.

מה נאה הדבר שהתכנסות זו נעשית לע"נ ובבית מדרשו של המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל שכל ימיו עמל על הדבר הזה ללמד את אלפי התלמידים מוסר מהו, גדול היה בחכמת המוסר ובעבודת המוסר, מן השרידים שדלה מבאר רבותינו גדולי בעלי המוסר זי"ע ובמיוחד מבאר תורתו הגדולה של המשגיח רבי ירוחם ממיר זצוק"ל, וממה שדלה מהבאר הזו השקה ולימד דעת את העם. ובפטירתו חסרנו גברא רבה אשר אין כיום כבר בתי מדרש היכולים להעמיד גברא כוותיהו. ועלינו מוטל למלאות החלל. התכנסות זו היא כהא שהביא רש"י [יבמות קכ"ב] מתשובות הגאונים, דתלתא ריגלי, היינו יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו ומדי שנה בהגיע אותו יום מתקבצין תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב שם ישיבה. והיה נועם ד' עליכם שכינס זה יביא חיזוק והתעוררות ללימוד המוסר ויהא הדבר עילוי לנשמתו, וזכות גדול לכל המשתתפים והמתחזקים.

להורים לילדים מוגבלים

באתי בדברי לחזק את ידיכם בעבודה התמידית הקשה המוטלת עליכם בגידול ילדכם היקר שיחי', כאשר עקב מגבלותיו ומצבו נדרשת עבודה מרובה לגידולו ולקידומו.

הנה רחוקים אנחנו מלהבין דרכי שמים, ולא ניתן כלל בשכל אנוש להבין ולדעת את כל חשבון ההנהגה של הבו"ת. אך זאת אנו מאמינים באמונה וידיעה ברורה כי הקב"ה אב הרחמים ומקור החסד הרוצה בטובת כל אחד ואחד מעמו ישראל, מזמין לו את מצבו ואת המאורעות שיקרוהו לפי מה שנצרך וראוי לו להיטיב עמו, וכל הורה שזימן לו לגדל ילד כזה, הרי הוטל עליו תפקיד שעליו להשתדל למלאותו כמו כל מצוות השי"ת. כי מצוה גדולה היא למאד לגדל

ילד כזה בבית ובאווירה של חיי תורה ומצוות, ושל אמונה ויראת שמים.

כל תקוות ההתפתחות של ילד כזה הוא על ידי ההשקעה והמסירות שישקיעו ויתמסרו להרגילו ולהבינו דבר, ולכך כל השקעה בגידולו ובטיפוחו היא דבר הנושא פירות. חזקו ואמצו ותאגרו כח בגו"נ שתוכלו להמשיך במילוי השליחות הגדולה שהוטלה עליכם שצריך לה הרבה כוחות הגוף והרבה סבלנות אורך רוח וכוחות נפש. והנני ברכה שישלח ד' ברכתו וישועתו לכאו"א לאורך ימים ושנים בבריאות הגוף וברב נחת ושמחת הלב.

חיזוק לבן ישיבה בעת קושי

ליקירי הנעלה והמצוין מאוד כמר... נ"י

קרוב לליבי מאוד עגמת נפשך והרגשות לבך במצבך המיחל לראות בישועת ד', והנני בזה לכתוב מילים קצרים לחזק את רוחך בדברים אמיתיים הצריכים ללות כל אדם במהלך שנות חייו.

הנה התעוררתי בפ' השבוע שקראנו בשב"ק, שאמרו המרגלים על א"י ארץ אוכלת יושביה, כי ראו שם שמלווים הרבה מתים לקבורה. והנה הרי הקב"ה עשה זאת כדי שלא ירגישו בהם ויתפסו אותם בתור מרגלים בארץ אויב וזה היה הצלתם, אולם הם שראו בעיני האדם שכוחותיו וראייתו מוגבלים הם לא ידעו ולא הבינו זאת, אלא פירשו שהארץ היא מקוללת - ארץ אוכלת את יושביה, היינו שאת נס הצלתם ממש חשבו לדבר גרוע ורע.

זה מלמד אותנו לכל מצבי החיים, כאשר האדם בעיניו הבשריות נראה לו על מצבים שונים שהם רע עבורו ולמעשה זה גופא הוא הצלתו, ומה שרואה בעיניו לחושך באמת הוא אור.

כי השי"ת אב הרחמן כולו חסד ורחמים ורוצה להיטיב לנו, אלא שפעמים הטובה אינה נראית לפנינו, וזה הנסיון של האדם להאמין שהכל מאתו ית' מתוך אהבה וחמלה עלינו. והחיזוק באמונה והקבלה מתוך שמחה ואהבה הוא אמצעי לזכות לכל הטוב ולברכת השי"ת שיוסיף לנו בחסדים כאלו שגם אנחנו נכיר בהם שהם טובה עבורינו.

תפילתי וברכתי לך שנזכה במהרה לראות בטובך ובאשרך כאוות חפצנו לשמוח אתך בשמחת לבך,

בדרכי הלימוד עם תלמידי התנ"ח

בס"ד, מר חשון תשס"ו

למע"כ ידידנו ידיד עליון הרב הגאון רב .. שליט"א רב ומו"ץ שכונת ...

השתוממתי על הנהגת המלמד הרבי בחיידר כתה ח' שבתחילת השנה אמר לתלמידי כתה ח' שיש לקנות קובץ מפרשים אשר בתוכו יש כל הראשונים והאחרונים, והאווירה של התלמידים נעשה כי הם כבר לא בחיידר אלא במקום הכנה לישיבה קטנה, ולמלמד קוראים הרב לא כמו שאר מלמדים.

המבחנים הם גם על המפרשים המרובים וההספק של גמרא רש"י ותוס' הוא מועט, מאלול עד עשי"ת הספיקו בקושי במסכ' ב"מ ג' ע"א תני ר' חייא.

מאיך אומרים על מלמד זה שהוא מכניס גישמאק בלימוד וילדים לומדים בחשק ובחיות, דבר זה כובש את לב המנהל, ואולי גם מקצת מההורים.

אך האמת הוא שלא זו הדרך להעמיד את התלמידים על דרך האמת להבין ולהסביר כל משא ומתן של סוגיות הגמרא כי לזה צריך יגיעה גדולה ושהמלמד עצמו יהיה לו קבלה ומסורה לדייק ולהסביר לפי המקובל מדור דור.

ומה שהשואל כותב שאותו מלמד מכניס גישמאק בלימוד והתלמידים לומדים בחשק, נכון שכן הוא, מכיון שהם שומעים סגנון וביטויים חדשים מה שבכתה ז' הם לא שומעים זהו הגורם להם החיות והגישמאק, אבל ברור שיש להם החיות בלימוד לא מהבנת הלימוד, ואלו שיש מהם שחוזרים על השיעור וגם כותבים במחברות בתור חידושים, אינם אלא כעוף הניקרשות המדברת ביטויים ואינם יודעים כלום, כי בעל ניסיון יודע שאפילו בישיבה קטנה בשיעור הגבוה כמה עמל זמן לוקח עד שהטובים מתחילים להבין איך מבינים ובאיזה ביטויים מגדירים כל סוגי' וסוגי' וזהו מה דאמרו במסכתא ב"ב כ"א ע"א יעו"ש ולא רק שאין נותנים להם את התועלת הנכון, אלא מחנכים אותם שלא להבין ואין קונים לעצמן ישרות השכל, ויש לפחד מהא דאמרו שם עושה מלאכת וגו' מובא ברמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ב הל"ג יעו"ש כי בדרך שהשואל תיאר לי הרי מלמדים ומרגילים את התלמידים לא להבין מה שהם מדברים ומסבירים את מה שלומדים.

ולא כך צריך להיות, אלא יש להסביר לתלמידים לפי הרמה שלהם ולהשתדל לשאול אותם שיסבירו איך הם הבינו ולתקן להם בסבלנות ובשקט כדי שיוכל לתפוס דברי המלמד כמו שכתב באגרת הגר"א ז"ל ואל יכביד המלמד עולו עליהם כי אם בנחת, כי הלימוד אינו נקבע בק... כי אם בישוב ובנחת עכ"ל הגר"א באגרת ע"פ נוסח של הגאון ר' יוסף זונדל זצ"ל מסלנט.

על המלמד מוטל שיהי' מסור באהבה לכל תלמיד ותלמיד שלא יגרום צער לתלמידיו בכדי למנוע מהתלמיד שלא יכנס ח"ו לידי משברים ונפילות נפשיים ע"י שקשה להם להבין את ספר קובץ מפרשים.

הדרך הישר היא שהמלמד יפרש ברוב הבנת הגמרא ע"י פירש"י ז"ל ולהתעכב לפרש קושי' התוס' ותירוצם, ובמקום שיש הבדל בין פירש"י ותוס' להראות להם את החילוק ביניהם ע"ד הישר והברור.

ומפעם לפעם יכול להשמיע קושי' ג"כ בבירור הבנת הפשט, והכל בנחת שכל אחד מהתלמידים שיבינו לכל הפחות איזה חלקים מהשיעור, ואופן הבחינות צריך שיהיה שהתלמידים יצאו רגועים ומרוצים שזה ימשוך אותם להתחזק בלימודם ועלייתם וכולם יוכלו להתענג בפעולתם.

אסיים בברכה שנותן התורה יתן הסייעתא דשמי' בהצלחת הלימוד ויר"ש ומדות טובות שהוא הכלי קיבול של גדלות האדם

נאום מיכל יהודה ליפקוביץ

הוראות מרכז מרן החזו"א ז"ע

ד עשי"ת תשס"ח

מעכ"כ הרב הג"ר ... שליט"א

אחד"ש כגת"ר בברכה

ראשית כל אחלה את מע"כ בברכת גמר שנה טובה בספרן של צ"ג

מה ששאלתם ששמעתם דשאלתי את מרן בעל החזו"א מה היא העצה שהתלמידים יצליחו להיות בעלי יר"ש, וענה לי שילבשו טלית קטן כפי השיעור הגדול והציציות יהיו מהודרים בטוייתם וכשילבשו בגד מהודר בכשרות לקיים מצות ציצית זה ישפיע על המקיים מצוה זו שיקבל מעלת הרצינות וזה יביא אותו ליר"ש.

יותר מזה אין לי להוסיף אכפול את ברכתי גמר חתימה טובה

מיכל יהודה ליפקוביץ

בס"ד מוצש"ק פ' נח תשס"ד

מה ששאלת שאביך ואמך רוצים שתלמד באוניברסטי שהלימודים הם בערב, שאלה כזו הי' אצלי עם תלמיד שהי' לו רק אָמא והיא רצתה שילמד גם לימודי חול בכדי לקבל תעודת בגרות, היינו תעודת גמר, וזה הי' עוד בזמן שמרן גאון הגאונים בעל החזון איש זצ"ל הי' בחיותו זה הי' לפני יותר מחמשים שנה, קרוב לששים שנה.

נכנסתי עם התלמיד לשמוע דעתו של מרן החזו"א ז"ל הוא למד אתו בגמר' תענית דף כ"א ריש עמוד א' אילפא ור' יוחנן גרסי באורייתא, דחיקא ליה (שעתא) מילתא כל הענין שם. והסיק מרן החזו"א לתלמיד לומדים מזה שאין חיוב בזה לקבל הצעת האם, והוסיף לפרש דעתו העמוקה, דהתורה שזה כולו קודש אין יכול להתמזג ולהתערב עם לימודי חול, אלא שישאיר את זה לעת ההכרח, לימים של בין הזמנים. והוא קבל וגם האם הסכימה, אחרי כן יצא שחזרו לגמרי מדעתם הראשונה והחליטו ללמוד רק תורה. (א.ה. וגם בימי בין הזמנים לא למד לימודי חול). וכן שיתקיים בך אותה הברכה שיתנו לך ללמוד רק תורה ויהי' לך סייעתא דשמיא.

אכתוב לך דברי חיזוק בהצלחת לימודך, להתרגל ללמוד במתינות בכדי להבין ליכנס בתוך המשא ומתן של הגמרא וכפי מה דמבואר במסכתא עירובין דף נ"ד ע"ב כיצד סדר משנה כו' להשתדל ללמוד לכה"פ ארבע פעם, בכדי לברר את מהלך הסוגי' לעיין מהר"ם ומהרש"א במקום שלא מתברר, וכן מפרשי ראשונים, ולהתרגל לחזור בכדי לדעת תוכן הענין בע"פ, ולקבוע ללמוד חזרות בכדי לא לשכוח.

אחתום בידידות והצלחה מיכל יהודה ליפקוביץ

אחרי ברכת שלמה הטוב.

מצאתי כמה מכתבים מכ' ורצית לדעת עמק כונת דברי בעל החזו"א זללה"ה בספרו אמונה ובטחון.

ראשית כל חייבים לדעת כי היסוד של שיטת בעלי מוסר הוא הגאון בעל אור ישראל שקבל תורתו מאיש היחיד בדורו הגאון רבנו זונדל מסלאנט זללה"ה שהוא קבל מרבו בעל נפש החיים תלמידו המובהק של הגר"א זללה"ה וכל הספר הוא כולו מוסר.

גם מרן רבינו בעל החזון איש לא מש מתוך האוהל לקבל תורה מהגר"א ז"ל רק הגישה היא של בעל נפש החיים ובעל אמונה ובטחון ובעלי המוסר היא רק מאיזה קצה יש להגיע לנקודה האמיתית ואין שום סתירה ביניהם כלל רק הנפ"מ איך לקבוע דרכי הרפואה לחולי נפשו ותלמוד טוב את ספר אור ישראל ואת ספר נפש החיים אז תוכל להבין את הספר אמונה ובטחון.

אחתום בברכה להבין ולהשכיל בלא מכשולים, ולזכות לבנות בית גדול בישראל

מיכל יהודה ליפקוביץ

תוכחה לאברך שהחל לנהוג בדרכי פרישות יתירה

בס"ד י"ד שבט תשס"ה

לכבוד הרב ... נ"י

הנה תורתנו הק' היא תורת חיים, בכל הנהגות החיים עלינו להתייעץ עם התורה איך אנו צריכים לנהוג. ובלא הלימוד מהתורה אם נתנהג על פי שכלינו ועל פי הרגשתינו הרי מיד נכשלים וטועים הרבה ומהפכים האור לחושך והחושך לאור.

והנה התורה הק' מלמדת אותנו שיסוד האדם הוא מידות טובות, פרשיות שלימות נכתבו בתורה לספר לנו מעשה אבות הק' כדי שנלמד מהם מידות טובות, זהירות בהנהגה בבין אדם לחבירו, נתינת כבוד לזולתו, וזהירות נוראה שח"ו לא יגרם לו איזה צער, ועוד כהנה וכהנה לימודים שהם יסוד התורה ויסוד העבודה המוטלת על האדם בימי חלדו בעולם הזה. וכידועים דברי קדשו של מהרח"ו זי"ע בספרו שערי קדושה, שלא האריכה התורה בפירוש לצוות על ענין מידות טובות משום שהם הקדמה לתורה, וללא מידות טובות לא שייך כלל תורה.

וביותר הדבר כלפי אשתו שצריך להלך עמה ברוח טובה ולשאת עמה בעול הן בטרחת הבית והן בשאר דברים שזקוקה להם, ולראות בכל עת שתהיה רוחה טובה עליה, וצריך לזה זהירות רבה מאד משום שכל א' לאשתו אשר רגיל בה פעמים תוך ההרגל שוכח שצריך לנהוג בה בכבוד באחוה וריעות ובהארת פנים יפות. וזה מחיובי התורה שהאדם מחוייב ומשועבד להיטיב עמה ולרצות אותה, ומצינו שצו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו [יעויין לשון הרמב"ם בפט"ו מאישות]. וכל התעלמות ומניעה ממנה ומצרכיה הגופניים והנפשיים אף אם נראה שהיא סובלת הכל ומוחלת על עלבונה, הרי זה אכזריות ועושק ממש, וזהו היפך רצון הקב"ה והיפך כל מה שהתורה מלמדת אותנו. ואף אם עושה כל זאת מתוך רצון וכוונה להתמיד ולהיות שקוע בלימודו, אך הדבר הוא היפך כל קניני תורה, ולא יזכה כך לתורה ולא לשום מעלה.

וכיון שלפי מה ששמעתי הרי הנך טועה מאד בכל ההנהגה בזה, בין אם הדבר במזיד ובין אם הדבר נעשה בשגגה, לכך מצאתי לנכון לומר לך שהנך מחוייב ללכת לקבל הדרכה ממומחה לדבר המתעסק בהדרכה לשלום בית ולהנהגת הבית היהודי [כמובן שצריך שיהיה אדם ירא ושלם מנעוריו ועד היום ושקיבל תורה ויראה מגדולי תורה], והדבר הוא הכרח וחובה בעבורך לטובתך בזה ובבא. ועליך לשמוע ולקבל ולשנות כל הנהגתך עם ביתך זו אשתך, ולהרבות פעולות לשמח את לבה ולהחיות נפשה, ואז תזכה שנפשך תהא כלי קיבול לתורה וליראת שמים טהורה ותזכה לעלות במעלות העליונות. ותראו יחדיו חיים נעימים שמחים בטוב בבריאות הגוף שלימה ומנוחת הנפש ותראו נחת מבתכם תחי', ותזכו לעוד זרע של קיימא ברב נחת ושמחה.

כ"ז כתבתי לטובתך ולשמחתך

מיכל יהודה ליפקוביץ

קבלת יסורים באהבה

בס"ד, טבת תשס"ד

למע"כ הרב שליט"א

אחד"ש הטוב בברכה

עבודה גדולה וקשה לקבל יסורים מתוך הבנה כי גם הרעות הם טובה, וכפי שאמרו בגמ' פסחים נ' על הקרא והיה ד' למלך וגו' ביום ההוא יהיה ד' אחד, והק' שם אטו האידנא לאו אחד הוא, אמר ראב"ח לא כהעוה"ז העוה"ב, העוה"ז על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעוה"ב כולו הטוב והמטיב. וביאר המשגיח ממיר מרן רבי ירוחם זצוק"ל בס' דעת תורה, שעל עצם הרעות יכירו לעוה"ב ויאמרו הטוב והמטיב כי האמת היא כן שגם הרעות הוא טוב. ובקידושין ל"ט קראו ליסורים בלשון "דעבדין לו יום טב", דהיינו שזה טוב, אלא שבעוה"ז מרגיש גם כאב מן היסורים לכן אי אפשר לברך הטוב והמטיב, אבל בעוה"ב שגם הכאב לא יהיה יאמרו הטוב והמטיב. וכן מצינו בחז"ל שיצחק אבינו ע"ה תבע יסורין, א"ל הקב"ה חייך דבר טוב תבעת כו'.

אמנם לא יוכל האדם לקנות בזה קנינים אלא ע"י התבוננות עמוקה הבאה מיגיעת התורה, אשר באמת רק בעת שיעסוק בתורה יזכה לראות אור, ויוסר ממנו החושך והאפילה שסובב בתורה יזכה שיזרח ויתגלה לפניו האור, ויוכל לקנות את מעלת קבלת יסורין מאהבה.

בברכה שתזכו אבינו שבשמים החפץ בטובתינו שייטיב בחסדו הגדול שתראו בנחמה, ותזכו לרב טובה וברכה מתוך שמחה.

הכו"ת מיכל יהודה ליפקוביץ

בן תורה מובדל בכל הליכותיו

בס"ד כ"ח ניסן תשס"ג

לכל בני הישיבות אשר במדינת...

שלו' רב לאוהבי תורתך - אחד"ש הטוב.

באתי לעורר על ענין הצריך חיזוק, בפרט בתקופתינו.

הנה עם ישראל הובדל מכל אומות העולם, ונתייחד להיות עם סגולה להשי"ת כנאמר בקרא "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" ונאמר "והייתם לי סגולה מכל העמים". ופירש רבינו בחיי שם "כי חכמת התורה חייבה לנו להיותינו מובדלין במאכלינו ובמשתינו ומלבושינו". דבר זה הוא מיסודות האומה הישראלית "הן עם לבדד ישכון" פירשו חז"ל בילקוט מובדלין הן בכל דבר בלבושיהן ובמאכלן וכו', היהודי צריך להיות תמיד מובדל שיראו בו שיהודי הוא. ואחז"ל למה נמשלו ישראל בין החוכים, מה שושנה זו ניכרת בין העשבים כך הן ישראל ניכרים בין האומות שנאמר כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ד'. ובזכות זה ניצלו ישראל ממצרים לפי שהיו מצויינים שלא שינו את שמותם את לשונם ואת מלבושם.

כשם שנאמר הדבר בין ישראל לעמים, כך הוא בין בני תורה בני הישיבות וכל שומרי התורה והמצוות לכלל המון העם. בן תורה צריך להיבדל במלבושו ובהליכותיו, בכל עת ובכל מקום שנמצא צריך ללבוש כבן ישיבה ולהיות ניכר שהוא בן ישיבה, ובדבר זה יש עוד תועלת כי בכך מובדל הוא מהרחוב ומכל ההשפעה שיש מחוץ לכותלי בית המדרש, וזה סייג ושמירה גדולה להינצל מכל רע. וידעתי עובדא באחד ששאל את רבינו מרן בעל החזון איש זללה"ה שבנו הנער חפץ ללכת בלבוש ארוך, והוא אינו נוהג כך, והשיב מרן זצוק"ל שיסכים לבקשת בנו, ואכן ימים הגידו שהיה זה בשביל הנער מסייע לשמור אותו מחברה רעה שהיתה סביבו, כאשר גלה הנער מא"י לחו"ל וישב ללמוד בביהמ"ד ושמע את הנערים האחרים שמדברים ללכת למקום בילוי גרוע, וא' הציע לבקש גם ממנו להצטרף וענו לו חבריו הרי הוא הולך בלבוש ארוך וודאי שלא יסכים להצטרף עמנו, ובכך ניצל מהם וזכה להקים דור לתפארה.

בפרט בתקופתנו צריך כל אחד לחזק עצמו הרבה מאוד כי הרחוב מושך, האוזן שומעת כל מידי דברים זרים, הכל משפיע על הנפש, לכך צריך שמירה וסייג להיבדל מכל המון העם.

תלמידים יקרים וחביבים, התחזקו נא בהרגשת האושר בחיי תורה ומצוות, ותהיו גאים שזכיתם ללמוד תורה, ובכל מקום שתהיו תקפידו להיראות בני תורה בלבושיכם ובהליכותיכם במגבעת וחליפה כדרך בני ישיבה, ובכך תזכו לברכה והצלחה להתעלות בתורה ויר"ש ומידות טובות לתפארת כל עם ישראל.

החותם ודו"ש בכט"ס מיכל יהודה ליפקוביץ

לחזק לב נדיבי עם בעת משבר

בס"ד חודש מנחם אב תשס"ח שבת נחמו

למע"כ אחינו בני ישראל אנשי סגולה היקרים כבירי המעשרים בצדקת פזרונם להחזקת לומדי תורה ולהחזקת עניים ושבירי לב, די בכל אתר ואתר הע"י.

שאו ברכה מאת ד'.

הנה אתם בגודל יקרת מעלתכם זכיתם לקבל משפע טובו של השי"ת ובהשכל ודעת לשמש כגברים נאמנים להגדיל תורה ולהאדירה להחיות עם רב מהכלל ישראל בכל מיני אופנים ודרכים כל אחד ואחד כברכתו אשר ברכו השם.

וכאשר עתה אנו רואים בהנהגת השי"ת שיש מצב של חוסר יציבות בעולם בכלל ובתחום זה של הכלכלה בפרט, ואין ידו מה ילד יום, וגם אנו רואים הנהגה של הסתר פנים שלאור זאת רבים וטובים נמצאים במצב קשה, הנני בזה לחזק אתכם בעת הזאת שלא יפול רוחכם, כי הנה נאמנים עלינו דברי הנביאים ודברי חז"ל הק' שלימדונו שהקב"ה נוהג עם בריותיו במידה כנגד מידה וכל העושה חסד עם הבריות זוכה מאתו ית"ש מאוצר החסד ללא גבול, ובוודאי שכל מעשה חסד והטבה לבריות שנעשה הרי הוא קיים לנצח ואינו הולך לאיבוד. אלא שצריך כל אחד להתפלל ולבקש מאתו ית"ש שיחוננו בחסדו להיטיב עמו לתת לו די מחסורו, כאשר למדנו בדברי חז"ל בראשית בריאת העולם שברא הקב"ה הצמחים והדשאים והכינים בקרקע העולם אמנם עמדו עדיין בתוך הקרקע עד יום שישי ולמה "כי לא המטיר" ומ"ט לא המטיר לפי ש"אדם אין לעבוד את האדמה" ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים, והיינו שיש דברים המוכנים לאדם ומ"מ לא יקבלם ללא תפילה. ויסוד התפילה הוא ההכרה בהשגחתו ית"ש שהכל בידו, ואין דבר בבריאה ללא רצונו ית"ש, הוא הזן והמפרנס לכל, וכל ההצלחות הם רק מרצונו ית', ואם השם לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. וזהו שסידרו לנו אנשי כנה"ג בסדר התפילה, תחילה להקדים שלוש ברכות ראשונות שבהם נאמרים גדולתו וגבורתו ית"ש שהוא הכל יכול וברצונו מחיה וממית מרפא ומצמח ישועה, ואחר ההכרה בכל זה אפשר להמשיך בבקשות. ובכה הבטחון שהאדם בוטח בו ית"ש ומשליך יהבו רק בו, זוכה למילוי בקשותיו ומתברך בכל הברכות.

ובוודאי שחובתנו בעת הזאת לישא אתכם בעול המצב ולהרגיש את הדחק והלחץ שנמצאים בו עקב השינויים והתמורות החלים בכל המדינות, כי מצבכם הוא מצב הכלל וההנהגה כעת של הקב"ה אינו הנהגה עם הפרט לעצמו אלא הוא הנהגה עם הכלל כולו, ובכל לב נישא תפילה ותחינה לפני בורא עולם הטוב ומיטיב שהוא אב הרחמים עד הנה עזרונו רחמים ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו השם אלוקינו לנצח, וזכות התפילה והבטחון בו ית"ש יחד עם זכות זו של רבים המסורים בלב ונפש גם בעתות אלו להמשיך לישא בעול החזקת תורה עד כמה שידם משגת, יגן וישפיע על כולם לזכות באוצרות של חסד. והנני ברכה מקרב לב שנזכה לראות מהרה בישועה אצל הכלל, ובישועה אצל הפרט, שתאיר פניך להיטיב לכאן"א להצליחו במעשיו בכל אשר יפנה ויזכו כולם להתברך בחיים טובים ומבורכים מתוך בריאות הגוף, הרחבה, ומנוחת הנפש, ויוכלו כל ישראל לעשות רצונו ית"ש בקיום מצוותיו כראוי.

החותם בברכה לכולכם מעמק הלב לידידים היקרים שיתרומם מצבכם שיוכלו להמשיך כרצונכם להיות גזברים נאמנים מאת הקב"ה מתוך שמחה וכטו"ס

מיכל יהודה ליפקוביץ

עובדות והנהגות על הגאון רבי שמחה קסלר זצ"ל רב ואב"ד קרית ספר

לרגל מלאות חצי יובל שנים לפטירתו כ"ו סיון תשנ"ו

כשנבקש לשרטט קוים לדמותו של הגאון רבי שמחה קסלר זצ"ל, רב ואב"ד קרית ספר, יהיו לנו קוים רבים, אך כאשר נתבונן בקו הבולט והמרכזי שבהם, השזור בכל הליכות חייו ובכל מגוון התפקידים הציבוריים שנשא על שכמו, יהיה זה הקו הזוהר של **"מהלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד"**, אם זה תלמיד צעיר בישיבה לצעירים פוניבז', בישיבה גדולה "מחנה אברהם" חוג חתם סופר, אברך תלמיד חכם בכולל "היכל משה", בעלי בתים חשובים בביהמ"ד "אגודת רעים", או ציבור התושבים בקרית ספר – כנגד כולם, כנגד כל רוחו של כל אחד ואחד, הילך הג"ר שמחה קסלר זצ"ל.

היה זה לבוש מלכות, ה"מלבשתו" של קניני תורה עליהם עמל ויגע משחר ילדותו, קניני תורה אותם קיבל מרבותיו הגדולים מרנן ראשי ישיבת פוניבז' וממון הגרא"א דסלר זצוק"ל, אשר יחסי קירבה מיוחדים שררו בינו לבין הרב זצ"ל. ובלבוש מלכות זה יצא אל אחיו, אל תלמידיו ואל שומעי לקחו.

לבוש מלכות היה לו להרב זצ"ל, והוא עוד בעודנו צעיר לימים. נער חיפאי שהוריו הילכו נגד הזרם ושלחוהו לישיבה קדושה, חזיון בלתי נפוץ באותה תקופה. נער חיפאי יצא מביתו, ושב כשהוא לבוש מלכות, דמותו אצילותו והליכותיו היו למופת בעיני חבריו, עד שהורים רבים ביקשו לראות את ילדיהם עטורים אף הם בלבושו והנהגתו. כל חששותיהם מלשלוח את בניהם לישיבה, פגו ונעלמו.

על ימים מאוחרים יותר בתקופת בחרותו בשהותו בישיבת בריסק בירושלים, מספרים עדי ראיה הזוכרים את מקום לימודו הקבוע בשבת קודש, כאשר מיד אחרי סעודת יום שבת היה לומד ברציפות עד סעודה שלישית, ללא הפסקה, מה שהותיר רושם עז על כל רואיו ומכריו, בהתמדתו הנפלאה ועומק עיונו.

בבחרותו הציע הגרא"י קליין זצ"ל, רבה של קהילת היראים בחיפה, בפני מרן הגר"ז זצ"ל מבריסק, שהג"ר שמחה קסלר זצ"ל יואיל להיות ממשיך וממלא מקומו, ומרן הגר"ז זצ"ל הסכים והמליץ על זה בכל לב.

כחצי שנה לאחר נשואיו נקרא אחר כבוד ע"י מרן הרב זצ"ל מפוניבז', לכהן בתפקיד ר"מ בישיבה לצעירים. לא הועילו לו כל בקשותיו על רצונו להמשיך בלימוד במסגרת הישיבה והכולל, היה זה אחר ששמע הרב זצ"ל את שיעורו במסגרת "ירחי כלה" שבישיבה, והביע את התפעלותו ממתק שפתיו בכח הסברא וההסבר שניחן בהם, וגמר אומר להעמידו כר"מ לפני הצעירים בישיבה קטנה.

אצל תלמידיו הרבים מתקופה זו, נשתמר עד היום בזכרונם תוכן שיעוריו והדרך בה ביאר את דברי הראשונים ושיטותיהם בסוגיא. אחד מהם, שכיום נושא בתפקיד של ראש ישיבה באחת הישיבות הגדולות בא"י, מציין כי השיעורים על מסכת נדרים ששמע אצלו, עומדים לו עד היום לעזר וסיוע בשיעוריו בישיבה.

שמונה שנים לאחר מכן, נקרא לכהן כר"מ בישיבת "מחנה אברהם" שע"י חוג חתם סופר תחת נשיאותו של הגר"ש אונגר זצ"ל. שם כיהן בתפקידו קרוב לעשרים שנה, והעמיד תלמידים רבים וחשובים, מרביצי תורה ור"מים בישיבות שונות, אשר קיבלו ממנו דרך סלולה בלימוד הסוגיות ויראת ה' צרופה. כאשר מלבד שיעוריו היה גם מוסר שיחות מוסר בעניני עבודת ה' בקרב תלמידי הישיבה, כשאישינותו ודמותו המיוחדת, מהווה דוגמא אישית ונאים היו הדברים למי שאמרם.

מנהגו היה נוהג כי תיכף עם בואו לישיבה היה ניגש מאחד לאחד ומפלפל עמהם בדברי תורה ולימוד הסוגיא, בצירוף דברי חיזוק ועידוד לפי רוחו של כל אחד ואחד, תדיר היה מציין כי הנהגתו זו קיבל ממרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל שכך היתה דרכו בישיבה לגשת אל התלמידים ולעזור על קושיות בסוגיא וביאורם.

אהבה רבה ומיוחדת היה מעניק לתלמידיו. היה מקפיד לקרוא לתלמידים בשמותיהם הפרטים לאות חיבה, והיה תמיד דורש בשלומם ובמצבם קודם שפילפל עמהם, ומתוך רגשות אהבה אלו, בנה את בנין נפש תלמידיו כשהם קשורים אליו בעבודות אהבה.

באחת מהישיבות בה כיהן, נשארה קבוצת בחורים שבגרו ולא מצאו את זיווגם, כעשר שנים לאחר שעזב את הישיבה, הופתעו חבריהם האברכים מטלפון שקיבלו מרבם הג"ר שמחה קסלר זצ"ל, המבקש להזמיןם לאסיפה דחופה בביתו, בלא שפירט להם את מטרת האסיפה. דבר ההזמנה, שהיה נדיר אצלו להטריח את זולתו לבוא לביתו, היה להם לכבוד, וכמובן שההשתתפות היתה מלאה. כאשר הגיעו האברכים לאסיפה, שוחח עמם על מטרת האסיפה, והיא שכל אחד ואחד ידאג יחד עם חברו, לסייע לאותה קבוצה שטרם מצאו את זיווגם, ולנסות להציע הצעות של שידוכים, כדי שיוכלו למצוא את זיווגם הראוי להם. היה באסיפה זו, מספר אחד המשתתפים, מסר ברור ונוקב המלווה אותם עד היום הזה, במידת נושא בעול עם חברו, ובדאגת רב לתלמיד.

באותה תקופה כיהן בד בבד גם כרב ביהמ"ד "אגודת רעים" בבני ברק. ומעניין לציין כי גם סגנון שיעוריו בקרב ציבור בעלי הבתים, היו חזיון בלתי נפוץ, שהרגילם ולימדם את סוגיות הש"ס ברמה ישיבתית בעומק העיון, בצורה של הפשטת הדברים כדי שיבינו השומעים.

בעשור שנותני האחרונות פתח גם במסגרת בית מדרשו "אגודת רעים" בב"ב, כולל בעלי בתים וזאת מלבד שיעוריו הקבועים בשעות הערב, היה מוסר גם שיעורים נוספים בשעות הבוקר, לאלו שפסקו מעמל פרנסתם והינם פנויים בשעות של לפני הצהרים ללימוד התורה.

משתתפי השיעור היו באים לא רק מבני ברק, אלא גם מערי הסביבה הקרובה: רמת גן, גבעתיים, תל אביב. שיעוריו עשו לו כנפיים, וחברא חברא אית ליה, וכך באו והשתתפו קרוב למאה איש בשיעורים אלו שהיה מוסר.

מלבד שיעוריו הקבועים במשך ימות השבוע, היה גם נוהג למסור בשבתות שיחות על פ' השבוע בעמקות נפלאה, וכפי שקיבל מרבו הגרא"א דסלר זצ"ל. בשנותיו האחרונות אף היה מוסר שיעור נוסף בכל ליל שישי על ספר "תנא דבי אליהו". מוניטין יצא לשיעור מיוחד זה, שרבים השתתפו בו ואף אלו שלא היו שייכים למסגרת ביהמ"ד.

דרכו בלימוד מדרש ואגדה היתה לבאר את מדרשי חז"ל התמוהים עפ"י מדרשי חז"ל במקום אחר, וכמו שהיה מרגלא בפומיה לומר שדברי תורה עשירים ועשירים במקום אחר ודבריהם משלימים זה את זה.

בהזדמנות מסויימת התבטא ואמר כי כשם שבלימוד הסוגיא, הדרך לראות קודם את דברי רבותינו הראשונים ורק אחרי כן את דברי גדולי האחרונים, כך בלימוד האגדתא עדיף ללמוד ולבאר את דברי המדרשים, עפ"י דברי חז"ל עצמם ורבותינו ראשונים, ורק אח"כ לעיין בספרי המוסר של רבותינו האחרונים.

מכח השפעתו בחיי קהילת בית מדרשו "אגודת רעים" בב"ב, שלחו הורים רבים את בניהם לישיבות ומהם אף נעשו מרביצי תורה, ראשי ישיבות ומחברי ספרים.

עיקר כח השפעתו היה בעקיפין, סיפר אחיו הרה"ג ר' אברהם שליט"א שתוך כדי שיחה אמר לו פעם: "אינני אומר כי דבר זה אסור, או שאין לנהוג כן, אלא הנני אומר כמה טובה היא דרך התורה, כמה נאה ונחמד קיום ודקדוק הלכה, ועל ידי זה גדולה היא ההשפעה עד למאד".

כשהיה רוצה להשפיע על אב שישלח את בנו ללמוד בישיבה, היה הולך לביתו ומשוחח עמו ומדבר על לבו, כשנשאל פעם על כך מפני מה הטריח את עצמו ללכת אליו לביתו והרי פוגשו הוא כל יום בביהמ"ד, השיב כי סגולה היא מהגאון רי"ח זוננפלד זצ"ל בשם רבותיו, כי אם רוצים לפעול ולהצליח בדבר רוחני, ראוי ללכת לביתו של האדם שאצלו צריך לפעול.

מעמד מיוחד שלא נשכח היה לאלו שזכו להשתתף במסיבות החג שנערכו בין כותלי ביהמ"ד, בערוב היום של החגים, בהן היה נושא את המשא המרכזי. דבריו היו מלאים תוכן ורגש קודש על מהותן של הימים הקדושים, כשהוא שוזר בהן דברי השקפה על קדושת התורה וחינוך הבנים. כמו כן היה מספר עובדות מבני הקהילה על מסירות נפש של ממש, לשמירת תורה וקיום המצוות, בזמן מאורעות המלחמה, ובסיום היה מברך שמכח זכויות אלו, יתמלאו משאלותיהם ובקשותיהם של כל אחד ואחד מבני הקהילה.

ראוי לציין כי גם בהכנת שיעוריו לבע"ב היה עמל שעות רבות, ולדוגמא לשיעור הלכה במשנה ברורה שהיה מוסר בש"ק לפני קריאת התורה, היה מכינו מיד כשבא מהישיבה, ופעמים רבות היה יושב עד כניסת השבת ממש, ולעתים אף לא היה לו פנאי לרחוץ כראוי לכבוד שבת קודש והיה מסתפק ברחיצת פניו ידיו ורגליו. וכך גם היה מנהגו בהכנת דרשותיו בליל ש"ק, באמרו שהינו מוכרח לחיות את הענין שעליו הוא משוחח, והיה יושב ועמל שעות רבות כדי לבאר מאמר חז"ל מסויים, ודבר זה היתה הנהגתו באופן קבוע.

סיפר אחד מן באי בית המדרש, שלא השתייך לחוג המתפללים, כי הסיבה שקבע את מקום תפילתו בבית מדרשו "אגודת רעים", מאחר ורצונו היה שילדיו יראו דמות של רב עובד ה' כמותו.

עוד סיפר אחד המתפללים בבית מדרשו, שבתו בגרה והגיעה עד גיל ארבעים ולא נמצא לה שידוך והיה הוא מיצר ודואג. בערב ר"ה ניגש אליו הרב זצ"ל, ואמר לו הנה מצינו שנאמר בתורה: "לא טוב היות האדם לבדו", נמצא דאם על אדם כשהוא לבדו נאמר "לא טוב", הרי שזיווג איש ואשה, טוב הוא, ועל כן בתפילה כשהנך עומד ומתפלל בתפלת "יעלה ויבא" ומבקש ואומר: "זכרנו בו לטובה", תכווין בלב שלם על מציאת הזיווג עבור בתך. וכך הוה, כי באותה שנה נמצא הזיווג לבתו וזכתה להקים בית בישראל, ולאחר שנה זכו אף אותו זוג ונולדו להם תאומים.

אחד מלומדי השיעורים אשר נהנה מיגיע כפיו ואף היה קובע עתים בשעות הערב ללימוד התורה, סיפר שהרב זצ"ל עבר ברחוב וראהו כשהוא עומד בפתח חנותו ללא מעש, מחכה וממתין ללקוחות שיכנסו לחנותו. ניגש הרב זצ"ל ואמר לו: הנה בן גברא לגברא זמנך פנוי, כמה ראוי והגון הדבר אם תחזיק סט של ששה סדרי משנה בחנות, ולאחר שהלקוח יצא מן החנות, תוכל ללמוד מספר משניות.

הדברים שיצאו מלב טהור נכנסו תיכף ומיד אל לבו, ומאז היה משנן משניות תמידין כסדרן ללא הרף בזמנו הפנוי. לאחר תקופה קצרה בא להזמין את הרב זצ"ל לסיום על סדר משניות שזכה לסיים. מרוב התרגשות נשק לו הרב על מצחו - דבר שלא היה מקובל ורגיל אצלו - ובזה עודדו להמשיך הלאה במנהגו, וכך זכה לסיים מספר פעמים את כל ששה סדרי משנה.

מלבד דאגתו לרוחניות של כל אחד מבני קהילתו, אף דאג לבריאותם ולכל צרכיהם. היה טורח לבקר חולים ולעודד את רוחם, ואף כאלו שלא היו מבני הקהילה אלא אנשים שגרו בסביבתו, לאחר שראה שנעדרו לזמן מה מהתפילות בביהכנ"ס, היה בא לביתם ומבקרם כדי לדרוש בשלומם.

בין רשימותיו נמצא דפים שעליהם רשומים שמותיהם של בני הקהילה, המצפים לזיווגם ולישועתם, בצירוף שמם ושם אמם, כדי שיתפלל עליהם. כך נשא את משאם על לבו.

בעשר שנותיו האחרונות אף נתמנה לעמוד כראש כולל אברכים "היכל משה", ע"ש הר"ר משה יעקבסון ז"ל. תלמידיו מעידים כי לא היה אצלם תענוג גדול יותר מאשר לשבת ולהאזין לשיעוריו שנאמרו בריתחא דאורייתא ובבהירות עצומה, חזיון בלתי נפוץ שאף לאחר עשר שנות לימוד בכולל ויותר מכך, עדיין היתה בקרבם השתוקקות בכליון עינים לשמיעת שיעוריו הבהירים, אשר שפכו אור והבנה בכל סוגיא וסוגיא. בלימודו סלל דרך לבאר את שורש נקודת מחלוקת רבותינו הראשונים בסוגיא, כאשר לכל אחת מן השיטות, הבנה ומהלך שונה לאורך כל הדרך, וכך היו מתיישבים קושיות הראשונים בזו אחר זו כמין חומר.

מלבד זאת, היה בשיעוריו גם סלילת דרך בנתיבות התורה ודרכי לימודה, ראו במוחש כיצד כאב לו קושיית תוס' על שיטת רש"י והיה מיצר על כך באמרו דמה יענה רש"י על קושייתם של בעלי התוס' עליו. מספרים תלמידיו כי היה מצוי אצלו לאחר ששוחח על ענין מוקשה, היה בא למחרת ותיכף בהכנסו היה אומר ישבתי על ענין זה אתמול בלילה ומצאתי בעז"ה יישוב לזה....

לעיתים היה גם מוסר בקרב האברכים "שיעור באגדה", וכך היה מקדים ואומר בפניהם: אינני הולך למסור לכם שיחה, אלא לומדים אנו יחדיו את הענין, ואם ברצונכם תוכלו אף להעיר, להקשות ולתרוץ. וכך הוה, שהשתתפות השומעים בשיעורי אגדה אלו, היתה ממש כמו השתתפותם בשיעור על סוגיא סבוכה בש"ס. וכך היה מחנכם ומלמדם כיצד ללמוד ולהתבונן בדברי אגדה.

דבר מעניין הראוי לציון, כי בכל שיחותיו ללא יוצא מן הכלל, שהיה מוסר בקרב אברכי הכולל, אם זה בעניני השעה, או בעתות מלחמה, או בעניני דיומא על המועד הקרב ובא וכו', הכל היה דרך הנושא של אהבת תורה ולימודה, לא היתה שיחה שהיסוד שלה לא היה בנוי על לימוד התורה, כי באמת היה חי בכל חיותו את ענין אהבת תורה ולימודה, והכל מתוך ענוה שלא תתואר.

השתמט בכל מאודו שלא לקחת כיבוד סנדקאות בקרב אברכי הכולל, וכשהיה מתכבד בסנדקאות תיכף ומיד אומר: תתן לאביך או לחותנך, ולאחר שהתברר כי התכבדו כבר בעבר, היה שואל אולי יש עדיין רב או ראש כולל נוסף שלא נתכבד. ונדיר היה שהסכים לבסוף לכיבוד זה.

ואם בענוה עסקינן – איה העט שתתאר את גודל ענותנותו שהיתה באופן בלתי מצוי שלא החזיק טיבותא לנפשיה כלל. לא החשיב את מלבושיו כלל, ואף לא היה הולך למודד קודם כנהוג, אלא בני ביתו קנו עבורו את הנצרך לו. אירע פעם ורכשו עבורו כובע מדגם יותר חדש, מה שלא היה רגיל ללבוש, הניחו בארון למשך מספר חודשים ולא הסכים ללבושו, והכל כדי לההביל את תחושת קניני עוה"ז.

היה נוהג להתעניין בקרב אברכי הכולל על מצבם של ילדיהם, ואברך שבא להתנצל בפניו על איחור או אודות העדרות בגינם, היה מפסיקו ואומר "העיקר שהכל בסדר אצלכם, השאר לא מעניין אותי". ואף ראה לנכון לסייע להם בעצה ובתבונה בכל תחומי החיים.

כששוחחו וביקשו ממנו לתקן שמירת סדרים בכולל, תקופה ארוכה לא הסכים, באמרו: כי לא יתכן שאברך ייקר את ערך התורה דרך חשבון הכסף, אלא עלינו ללמוד תורה מפני "כי הם חיינו ואורך ימינו", וכאשר יש סיבה מספקת להחסיר, אין צורך להוריד מפת לחמו של אותו אברך. אמנם לאחר הפצרות חוזרות ונשנות מבני הכולל, הסכים להקצות תוספת על שמירת סדרים ולא להוריד, ולקח על עצמו עול זה כדי להשלים את התוספת לאברכים.

ממדת הענוה שהיתה בו, מספרים תלמידיו, כי הבחינו בשיעוריו שהיה משפיל את עיניו למטה ולא היה מביט על השומעים, אלא היה מסתכל בספרים שלפניו.

תלמידיו בכולל "היכל משה" מספרים שלפני תפילת מנחה היו מגישים לו את כובעו, והיה מצטער ואומר למה לכם לטרוח, וכי איני יכול לקחתו לבדי? ושוב היה מסיים בברכת יישר כח. וכך היה חוזר על עצמו עשר שנים אותו משפט יום יום. מלבד זאת כשהיה רואה שנשארו כוסות בביהמ"ד היה בעצמו אוספן ומניח במטבח, כמו"כ היה אוסף את שיירי הסיגריות של המעשנים והכל משום כבוד ביהמ"ד.

לא פירסם מחידושי תורתו בשום במה תורנית אף שהניח מאות רבות של שיעורים בכתב. וכשהפצירו בו היה אומר למה לי להתפרסם, מספיק מה שאני מוכרח מכח תפקידי.

הנהגות אלו באו לידי ביטוי גם בעת רבנותו בעיר קרית ספר. כאשר סלל שביל מיוחד להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד בעצה ובתבונה לכל נצרך ולכל קשה יום.

בהלוייתו נצפה מפקד משטרת מחוז לוד, כשהוא ממרר בבכי שעה ארוכה, וכשנשאל מה לו ולרב העיר זצ"ל, השיב כי בתחילה, כשהתחילו החפירות בקברי הקדמונים באיזור העיר, היה נוהג במפגינים ביד קשה, עד שנקרא לפגישה עם הרב זצ"ל, והיחיד שיכל לרכך את לבי היה הרב זצ"ל, שבמתק שפתיו ומעומק הלב תיאר לי את האחריות והחומרה שבחפירת קברי קדמוני ישראל.

במוצש"ק שובה קרא לגבאי בתי הכנסת שבעיר, לאסיפה בביתו ושוחח על כך שבכל ביהמ"ס וביהמ"ד, מוטל לדאוג שיתקיימו בהם שיעורי תורה, והכין תוכנית שלכל אחד ואחד מבני העיר יהיו שיעורי תורה התואמים לו. בסיום האסיפה סיים ואמר: "שמעו, אם כל אחד לא יתמסר לדבר עד הסוף, ויחליט שהוא יהיה 'משוגע' לדבר, זה לא ילך, עלינו לדעת כשם שכל יהודי חייב להניח תפילין, כך כל יהודי צריך להשתתף בשיעורי תורה, מלבד עצם המעלה בקביעת עיתים לתורה, דבר זה גם מועיל

לחינוך הילדים ואף מסייע בשלום הבית". ולאחר מכן היה חולק מביהכנ"ס לביהכנ"ס לייסד את פתיחת השיעורים, והיה מחזק מדבר ומעודד באומרו: "טעמו וראו כי טוב ה'".

מלבד זה, לכל מקום שנקרא למסור שיעור או שיחה, היה נענה ולא היה מסרב, כי ראה לעצמו שליחות להרבות תורה ויראה, והיה מכתת רגליו ממקום למקום להפיץ את דבר ה'.

אהבת התורה יקדה בו ללא גבול והיה משוחח רבות על נושא זה. כאב לו שאברכים רבים לאחר תקופה מסוימת של לימוד בכולל, הרגשתם היא שמפסיקים הם לגדול ולצמוח ומחפשים דרכים לצאת מהמסגרת של הכולל, כדי ללמד. והיה אומר שאין תכלית יותר נעלה מאשר לשבת בבית ה'. ופעם התבטא כי אילו היה בכוחו, היה משנס ואוזר מותנים והולך מכולל לכולל לחזק ולעודד את האברכים, וכך גם בשיחות פרטיות עם אברכים, היה מחזקם ומעודדם, כאשר הוא משוחח עמם בשבח התורה הק', בתוספת ציטוט מדברי חז"ל, או רעיון מסויים שחידש.

דבר זה היה בוער בקרבו כל כך, עד כי בסוף ימיו העלה רעיון להוציא לאור ספר ובו מאמרים המלהיבים לאהבת תורה, בין כתביו נמצאו עשרות מאמרים על נושא זה שסידרם והכינם. ואכן לאחר פטירתו חלק ממאמרים אלו יצאו לאור בספרו "שביב אור – שבחה של תורה".

בהזדמנות אחת הזכיר כי מרן הגרא"מ שך זצ"ל, רצה פעם לעורר את התלמידים ולזרזם, ואמר להם כי הגאון רבי דוד מקרלין זצ"ל, כשרצה לתאר את צער חיבוט הקבר, היה אומר שצער חיבוט הקבר דומה הוא בעיניו, כאילו נכבה לו הנר בליל ש"ק כשהוא באמצע לימודו, בהיותו מעמיק בלימוד תוס' בעירובין, שאינו ברור לו דיו. להגאון רבי דוד מקרלין זצ"ל, לא היה ציור של צער יותר גדול, מאשר אי בהירות בתוס' בשעה שאין לו נר ואין בידו לעיין...

עוד היה משוחח על עבודת ה' - עבודה פנימית, כי על האדם לחשוב על תוכן המצוות ולפני מי עושה ומקיים הוא את מצוות ה'. סיפרו בניו כי לפני שהלכו בשמחת תורה להקפות בישיבה, היה אומר להם בנעימות: "כשהנכם שמחים, תחשבו גם מפני מה אתם שמחים ולפני מי אתם רוקדים". משפט כזה תרם רבות לקיום חובת היום של שמחת תורה בכוונת הלב, כי ניתן לשמוח ולרקוד שעות על גבי שעות, בלא להתבונן כלל בתוכן מהות הענין.

עוד מספרים תלמידיו בכולל אברכים "היכל משה". כשהיה נשאל האם היום ימסור שיעור, היה עונה: "אני אלך למסור בפניכם שיעור?!", אנחנו לומדים יחד את הסוגיא וע"כ יתבארו הדברים".

אירע שמתוך ריתחא דאורייתא היו השומעים מתפלפלים, ולא יכול היה להמשיך את תוכן השיעור, וכשהיה אחד השומעים מנסה להסות את השומעים, לא היתה דעתו נוחה מזה באמרו: "הם מדברים בלימוד ואני מדבר בלימוד, וכי מה אני עדיף מהם"? דברים אלו חזרו ונשנו במחיצתו תמידין כסדרן.

"להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד", זו לא דרך, זו אינה שיטה וזו גם אינה תכונה טבעית. זו דרגה באישיות, דרגה רוחנית שאין נולדים עמה, זה פרי עבודה ועמל של עבודת ה', עבודת המידות של טוהר הלב הספוג בתורה ויראת ה' טהורה.

*

נעתיק שלושה מאמרים אשר נכתבו ע"י תלמידיו ממספר תקופות שונות. האחד מתלמידו בישיבת "מחנה אברהם" - חוג חת"ס. והשני מתלמידו בכולל "היכל משה" ב"ב, ומאמר נוסף מאחד משומעי לקחו בבית מדרשו "אגודת רעים" ב"ב.

עוז והדר

ח"י שנים זכתה ישיבתנו הק' "מחנה אברהם" - חוג חת"ס, במו"ר הגאון הגדול והצדיק רבי שמחה קסלר זצ"ל, אשר בהן הרביץ תורה, הן בעבודתו העצומה עם כל תלמיד ותלמיד באופן פרטי, והן בשיעוריו הנפלאים, אשר מוניטין יצא להם בעולם התורה.

תלמידיו ראו בו דמות עילאית של "האדם השלם" והוא שהצטייר בעיניהם כרב הראוי לבקש תורה מפיהו, עפ"י מה שהורנו חז"ל (חגיגה טו:): "אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו". נקי הוא כמלאך, אשר אין לו אלא חובתו בעולמו לרומם את תלמידיו בלימוד התורה, בהתמדה, ביגיעה, בהבנה, ביראת שמים, בתיקון המידות. האיר פנים לכל אדם באשר הוא ועל אחת כמה וכמה לכל תלמידיו.

תלמידיו ראו בו את הלב הגדול הספוג באהבת השם יתברך, באהבת התורה, באהבת ישראל, והשתדלו לקיים את ציווי חז"ל הק': "יבקשו תורה מפיהו", ואכן התעלו הם לתפארת כל אחד ואחד לפי מדריגתו, ורבים מאד התעלו עפ"י דרכו למדריגת מרביצי תורה מפוארים המשובצים בהיכלי הישיבות הק' לרוב. נשתדל לתאר, ולו במקצת, את עבודתו הקדושה בהרבצת התורה בישיבתנו הק'.

יום היה עולה מו"ר את ארבעת הקומות המובילות להיכל הישיבה, כשזיעה ניגרת מפניו, מיד עם הגיעו לישיבה מתחיל הוא בעבודת הקודש, מו"ר ידע היטב את מדריגת כל תלמיד ותלמיד בהתמדת התורה, בחשקת התורה ובהבנת התורה. הכיר היטב את הכשרונות והרמה של כל אחד ואחד, וה"מפה" של כל הישיבה פרוסה לפניו, והוא מתעתד להגיע אל כולם, כל אחד ואחד הוא בנו של הקב"ה ויש לו חלק בתורתנו הקדושה, ולפיכך מוטל עליו להיטיב ולהדליק את כל הנרות בתורה אור, מתיישב הוא ליד חברותא שבחר להתחיל בה, ופותח בלשון חיבה בכדי לקרב את הלבבות, עד שעוברים ללימוד הסוגיא, להאיר ולהעיר, לפתוח פתח בסוגיא, כל אחד לפי מדריגתו. מניח את כל גדולתו ומתיישב ללמוד עם זוג חברותא שעמם יושב הוא ומברר את הסוגיא, כשהרגיש שמיצה את עבודתו עם החברותא. האיר להם את מהלך הגמ' עפ"י מדריגתם, מפטיר דברי נועם וחיזוק, ועובר מיד אל חברותא נוספת בבית המדרש, וכמעשהו בראשון כן מעשהו בשני, הכל עם מחשבה וחשבון

מסודר, למי נחזק עתה להעמיק בתוככי עומק הסוגיא, ולמי נחזק לפתוח את פתח הסוגיא, מי צריך עתה חיזוק ועידוד, וכן המשיך את עבודת התורה עד בא זמן השיעור.

מ"ר הגאון זצ"ל היה שייך לכולם, שייך הוא ללומדים המופלגים, ושייך לבינונים, ואף שייך לחלשים, באהבתו ובחמלתו הוא נטלם ונשאם, ושתל בהם לא רק את ידיעת התורה והבנתה, אלא גם את חשק התורה, גם לתלמיד חלש אשר החשק ללימוד התורה ממנו והלאה, אין הוא מרפה את ידיו ממנו, אלא "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", מנסה להטעימו מנועם צוף תורתו הק', מנסה יום אחד ושוב למחרת, מתיישב מ"ר הגאון לידו, עוד פעם ועוד פעם, והכל בכדי להטעים את טעם התורה לכולם, ואכן חפץ ה' בידו ואט אט מצליח הוא לקרב גם את אותם שהיו רחוקים, אם מחמת הכשרונות החלשים, אם משום הרצון שהיה כבוי בהם, וגם הם נמנים בין בני תורה היגיעים להבין את הסוגיות הנלמדות, ונרגשת בהם ההתעלות בתורתנו הקדושה עד שגדלו ועשו פרי. ואם הדברים אמורים בכלל התלמידים, עאכ"כ באותם התלמידים שהם בעלי כשרון ורצון, שמ"ר הגאון זצ"ל סלל להם את דרך הלימוד כפי דרכו בבהירות נפלאה, בעומק העיון, בסידור שיטות הראשונים ובשורשי מחלוקותיהם, עד שפנים חדשות באו לתלמידים אלו במדריגת לימודם.

בדרך כלל היו שיעוריו של מ"ר שיעורים על הדף, גפ"ת, ראשונים ועיקרי היסודות הנאמרים בסוגיא, מוניתין יצאו לשיעוריו הבהירים שהם "עוז והדר", וכפי שהיה מרגלא בפומיה לפרש כמדומה בשם הגר"א זצ"ל, את מאמר הכתוב (משלי לא, כה): "עוז והדר לבושה", כי יש בתורה "עוז" היינו שהדברים אמיתיים הם ומכוונים לאמיתה של תורה, ויש בתורה "הדר" שהם מופלאים ביופיים ובהדרם.

כך היו שיעורי מ"ר "עוז" - בנויים בישרות, בבהירות ובעמקות לאמיתה של תורה, ו"הדר" - היופי של השיעורים היה להפליא, הן הדברים בעצמותם, הן אופן סידורם והן הסברתו הנפלאה - כיצד ביאר והרחיב בשיטות הראשונים וסברתם עד תומם, עד שכל שיעור ושיעור נסך עונג רוחני עצום בלבבות התלמידים.

בזמן מסויים נתבקש מ"ר לומר שיעורים כלליים, הפתעה נפלאה היתה לתלמידי הישיבה לשמוע ממ"ר מערכה בדרך של שיעור כללי אשר בנוי היה לתלפיות, השיעור כללי הראשון שאמר מ"ר היה בריש פרק השותפין בנדרים בגדרי "ברירה", הקירות של בית המדרש רקדו, כל התלמידים מגדול ועד קטן סלסלו ופלפלו בדברים שהובאו, נסדרו ונתחדשו בשיעור, היה זה מעמד מיוחד במינו.

סיפר תלמיד מופלג כששמע את שיעור מ"ר בפ"ק דמכות, היה זה השיעור הראשון ששמע ממ"ר, עמד הוא משתומם מהעומק ומהיופי של השיעור, היתה זו מציאות חדשה, שעדיין לא שמעה אזנו כיצא בזה מעולם, אור חדש נגלה לפניו.

רבים מהתלמידים מספרים: מ"ר הגאון האהיב את התורה עלינו את טעמה של התורה. עמל רב השקיע מ"ר שיהיה לכל אחד ואחד חלק בשיעורים, ניסה ועמל להביא למקסימום של כמות התלמידים, ולמקסימום של איכות שיוכלו להגיע. וזאת מלבד היגיעה בשעת הסדרים עם כל אחד באופן פרטי.

מלבד העמל הנגלה בעבודתו הקדושה בישיבה, היה העמל הנסתר והוא לימוד והכנת הסוגיא בביתו, שעות רבות היה משקיע בסוגיא, הן בעצם הלימוד והן בסידור הסוגיא לקראת השיעור. גם עמל רבות לברור מה שלא ראוי להאמר בשיעור, אם מחמת שאי אפשר לקבוע מסמרות באמיתות בדברים, אם מחמת שעדיין לא הוכשר לאומרם לפני התלמידים הרכים. בישיבה התהלכה שמועה על שיעור נפלא ומיוחד ביופיו ומתיקותו שאמר פעם מ"ר, ואמר מ"ר שהיופי של אותו שיעור היה לפי שהוטל עליו להגיד שיעור זה מבלי שיהיה לו זמן מספיק להכין את השיעור. והיינו, שלא היה ספק בידו לבדוק ולנפות בנפה וכברה את הראוי לומר ואת מה שראוי שלא לומר, והיה בזה הרבה יותר מן ה"הדר", מאשר ה"עוז".

מ"ר זכה להיות רבי של תלמידי הישיבה, לא רק בידיעת התורה ובהבנתה, אלא גם רבי באופן ודרכי לימודה, באהבת התורה וביגיעתה, ובהקנייתם של הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם: בענוה, ביראה ובשמחה וכו', דמותו הקורנת באור תורה ויראת שמים, אשר אף טבולה היתה היא באהבת ישראל נפלאה ובאהבת כל תלמיד ותלמיד, הביאה את תלמידי הישיבה לראות את כח התורה הק' הפועלת נפלאות בלומדיה, ולהשתוקק ללכת בדרכיו לזכות בכתרה של תורה, ואכן היו תלמידי מ"ר לשם דבר בעולם התורה והישיבות, כי הם המה בנויים בלימוד התורה ובנויים במסלול דרכיהם בנתיבות החיים, ורבים מהם מרביצי תורה גדולים, מפארים את היכלי הישיבות, כשניכר בהם כוחו הגדול של מ"ר הגאון הצדיק רבי שמחה קסלר זצ"ל.

מורי ורבי

אין כוונתנו בשורות אלו לשרטט את דמותו, כי כרחוק שמים מארץ רחוקים אנו ממנו, וכך גם היתה הרגשתנו במשך עשר שנים, שזיכה אותנו השי"ת לשהות במחיצתו. רצוננו בשורות אלו רק להעלות מן הדרכים שראינו אצלו ושדאג להנחיל לנו, וכך גם היתה הנהגתו עמנו שכל מעשה שעשה, תמיד דאג להסביר מדוע ועל שם מה נוהג הוא כך.

מן הראוי הוא לפתוח בנקודה המרכזית שסביבה התהלך והשריש, והוא "עסק התורה", שהיא היתה משאת חייו, ותמיד ממש השכם והערב היה אומר, שאין הוא צריך שום דבר בעולם, רק דבר אחד ויחיד לשבת ולברר סוגיות, תמיד היה אומר לנו שהוא כבר עבר את כל מסגרות הלימוד בכל הצורות, ועם כל זאת אין להשיג אושר ועושר גדול יותר, ממה שמסוגלים אברכים היושבים ומבררים עוד ועוד סוגיות.

ואמר שמן הראוי היה, שבדורנו במקום לתת מוסר ותוכחה, אדרבה עלינו לחזק ולעודד את האברכים, עד כמה מאושרים הם שביכולתם לשבת ולעסוק בתורה ללא הפרעות ושעבודים אחרים, וכמה הם מחזיקים בתורתם את העולם השפל בדורנו.

אין אפשר שלא לחזור, כי בשיחותיו האחרונות, באחת מהם קולו נהג מדמעות על כך שלא יכול לשבת וללמוד, וכלשונו "שנזרק מדפי הגמרא", וזה הדבר היחיד שהיה מיצר עליו, כשהלך בשנתיים האחרונות לכהן ברבנות קרית ספר, מדי יום ביומו ביקש מאתנו, קטני הדעת, שנתפלל עליו שיוכל לחזור לתלמודו, כי זה היה כל תמצית חייו.

היה משנן לנו אין ספור, את מאמר חז"ל (אבות ג, ה): "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", ואמר שעל כל אחד ואחד להחזיר זאת בקרבו שאין זו מליצה, אלא מציאות, והיה מרבה לספר עובדות על עצמו בנושא זה. כמו כן סיפר את ששמע ממרן הגרא"מ שך זצ"ל, על כל מסכת התלואות שעבר בחייו ובימי בחרותו. בין הדברים שסיפר לו, כי בזמן המלחמה היה ספון למעלה מחצי שנה בעזרת נשים בביהכ"ס, והיו מביאים לו את ארוחותיו לשם, כאשר שרוי היה במצב שאף בגד כראוי ללבוש לא היה לו, מחמת שבגדיו היו קרועים, ומה שהחזיק אותו, היה עמל התורה.

עמלו ושקיעתו בעסק התורה היו ניכרים גם מתוך שיחו, בין אם זה שאינו יכול להרדם, כי עסק הסוגיה לא ברורה דיו, ובין אם זה "בלכתך בדרך" שלו, שהיה לשם דבר. זכורני שלפני כמה שנים פגשתי למחרת יום הקדוש יוה"כ, ומיד פתח ואמר לי שהט"ז ביו"ד בהל' כחל, הנוגע לסוגיא בחולין צ"ז ע"ב, שדיברנו עליו בעיוה"כ, לא נתן לי מנוח כל תפלת מוסף של יוה"כ, זאת היתה עבודתו שלו בלפני ולפנים, ואותה הקטיר להש"ת.

כל משאו ומתנו היתה לברר את שיטות הראשונים כל אחד לפי דרכו בסוגיא, כשלמד ולימד פלוגתת ראשונים, היה מצייר כאילו יש כאן מלחמת עולם, והיה מרבה להשתמש גם בלשונות חריפים כדי להמחיש את הדבר. כאב מאד כל קושיה של ראשונים אחד על משנהו. ודרכו היתה שכאשר הראשונים מקשים מגמרא מפורשת על שיטה אחרת, אין זה יתכן שנעלם גמרא זו מרבתינו הראשונים, אלא שכל קושייתם נובעת היא מדרכם שלהם בסוגיא, אמנם לראשונים האחרים דרך אחרת להם בסוגיא.

ציין פעמים רבות שבדברי רבותינו הראשונים הנחלקים על שיטות מסוימות בנוגע להלכה, ישנם גם ביטויים חריפים וכגון: בדברי הרמב"ם והראב"ד, הרשב"א והרא"ה בתורת הבית, וכן הרמב"ן במלחמות והרז"ה. והסביר שכשהדבר היה נוגע להלכה, היה זה אצלם שאלה של חיים ועל כן התבטאו בחריפות.

לא אהב לפתור קושיות בתשובה מקומית, לא היה כמעט מתרץ קושיות, תמיד ניגש אל השורש. וכן בהבנת המחלוקות, תמיד ניגש לשורש הדברים. וכשהגיע להבנת שורש הדברים, לא היה מתפעל מתקלות באמצע הדרך, כי היה ברור לו שזוהי הנקודה האמיתית. ואז הדברים היו מאירים, ושוב לא היה צורך בתירוצים, מה שנראה בסוגיא בהשקפה ראשונה כמספר מחלוקות, ע"י חיפוש וגילוי עומק הדברים, הראה שהכל נובע מנקודות החלוקות בשורשי הדברים, ומזה מסתעפות כל המחלוקות.

החשיב ועמל מאד את מפרשי הש"ס הקדומים ובעיקר את ספר "פני יהושע" שהיה לחם חוקו בכל המסכתות שהיה בהם מחידושי, והרבה להשתמש בו בביאור הסוגיות.

ביחס לרעק"א היה חוזר על מה שמקובל מרבתינו, שהתייחסו אליו כאחד מן הראשונים, והוסיף שכמעט ולא בנמצא לתרץ את קושיותיו ע"י תירוצים, אלא רק אם נמצאת דרך אחרת בסוגיא. העריך בסילודין כפשוטו את דברי החת"ס אם בהלכה ואם באגדה.

בכלל דרכו היתה בכל הסוגיות ללכת בדרך המלך, ולכן חיבה יתירה היתה לו לספרי הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד, וכן לספרי הקהלות יעקב שהם לא הלכו בחידושים אלא בדרך הפשוטה, תמיד חיפש את הדרך הסלולה ולא חידושים. בלימוד האחרונים אמר שאין צורך להשתמש בהם בדרכם עד לסוף, אלא להשתמש בדרכם ובכיוון שלהם.

יחס מיוחד היה לו לתורת בית בריסק, ועמל בהם רבות להבינם, ובהקשר להשגות החזו"א על הגר"ח, אמר שקושיותיו והשגותיו נובעות מדרך אחרת בלימוד כמו במחלוקות ראשונים. ומרגלא בפומיה שההבדל בין תורת הגר"ח לבנו הגרי"ז, הגר"ח קושיותיו עצומות, כמו כן יסודותיו מפרקים הרים, אבל במה שנוגע לשוב הפשט בסוגיא או ברמב"ם, הרי זה בגדר תירוצים, אבל הגרי"ז לאחר שמיישב את כל ההדורים, נדמה שאין ללמוד אחרת ואין מקום לקושיות.

הבהירות היתה נר לרגליו, והכל נבע מהגישה לגשת למקור הדברים ואז הכל נעשה בהיר. כשהסוגיא היתה לו עמומה, נתן לכולם לדבר, שמע והאזין ולא דיבר. ולפתע כשהתבהרו לו הדברים הופיע כמלך בשדה קרב, ערוך ומוכן, ואשרי עין ראתה כל זה. ומאידך, כמה צער היה לו כשלא זכה לברר סוגיא, או כלשוננו "לחתוך דברים" שזוהי היתה נשמת ורוח אפו.

בלימוד ההלכה תמיד ניגש לברר את יסוד הדברים, ואמר שע"ז גם קל יותר לזכור את הדברים, ואמר שדרך זו קיבל כאשר ערך ע"פ בקשת הרב מפוניבז' זצ"ל, את כתבי האדר"ת לאחר נשואיו.

גם בלימוד דברי אגדה, היה אומר שאינו מחדש מדיליה, ואמר שצריך דרגה גבוהה כדי לחדש במילי דאגתא או בהשקפה, כלשונו. ואף שם ניגש לשורש הדברים ע"פ משנת רבותיו ובראשם הגרא"א דסלר זצ"ל, ואמר שקיבל ממנו בלימוד האגדה, ושהוא חינוך אותם ללמוד דברי אגדה, כמו שלומדים סוגיא בהלכה.

קיבץ בכל נושא את מאמרי חז"ל באותו ענין, ולאחר מכן היה מסדרם כבנין ארמון, אך מאחרי כל זה הוביל "הלב" הגועש כולו באהבת תורה לאין קץ, ובפרט כשהיה מדבר מעניני לימוד התורה אשר בזה היו רוב שיחותיו, לב רוגש ביראת ה' ובאהבת חסד, ועל כולן באהבת תורה.

מעולם לא אמר מוסר ותוכחה, בתואנה שאין הוא ראוי להוכיח, אלא דרכו היתה לצטט את מאמרי חז"ל, אך הפה והלב שהוציאו את אותם מאמרים, היה בהם כדי להלהיב את השומעים. גם בעתות צרה או מלחמה, תמיד בירר סוגיות בגמ' ובמדרשים הנוגעים למצב התקופה ודרכם היה מעורר אותנו.

ביום הראשון של מלחמת המפרץ כאשר "מחוז השכל הלבן והמחירים אימה", כפשוטו, כינס אותנו ודיבר בשכלו הבהיר בסוגיית "גלות בבל" ומהי תכלית אומה זו, כשאת השיחה אמר כי הכין תחת אזעקות אימה. הכל נובע והכל יונק מהתורה, כך גרס, וזהו הצינור היחיד שדרכו אפשר להעביר אורה, תוכחה וגם עידוד, על ידי המאור שבה.

דוה לבנו בזכרנו כשהיינו יושבים במחיצתו, הן ברבים הן ביחידות ועוסקים עמו בתורה, אזי היה נשכח מאתנו כל עניני העולם, כל מושגי הבל והעוה"ז היו מתגמדים ומתבטלים, וכל זאת מבלי שידבר על כך. כי כל ישותו ומהותו היתה אך ורק תורה, ובו היה לכל מאויי העוה"ז.

נקודה מיוחדת עד מאד שהיתה אופיינית לו במיוחד, היתה ישרותו בתורה, סלד ממש מסברות לא ישרות, ודבר זה השפיע על כל הבא אתו בשיח בלימוד, לא העיזו לשוחח עמו קודם שבחנו את הדברים האם הם קרובים אל האמת, וכל זה מבלי שידרוש על כך במפורש, אלא כי כל כולו ומהותו היתה ישרות.

היה רגיל לומר שלעלות בתורה אין די בהתמדת התורה בלבד, וכוחם וגדלותם של גדולי ישראל איננה רק משום התמדתם, אלא גם משום הנהגתם בקדושה וטהרה. וסבר שמה שהגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, זכה שאיתבדרין שמעת'י בכל בית מדרש, הוא משום הצטיינותו במידת הקדושה והטהרה.

עודד מאוד ללמוד עם חלשים, והביא על כך ציטוטים ממאמרי ומדרשי חז"ל שע"י זה זוכים לסייעתא דשמיא מיוחדת.

קרוב לעשר שנים שהינו במחיצת אדם גדול מאוד, שהדריכנו באור התורה והיראה יום יום, אבל מעולם לא אמר ולא ציוה למאן דהו את אשר עליו לעשות, וכך היה דרכו לכל, הן משום שחשב שאין הוא ראוי לכך, והן משום שחשב שדברי תורה לא נקנים באדם מתוך כפיה ושלא מתוך רצון. היה יחיד ומיוחד בכח השמיעה שלו לכל אחד, היה גומר להאזין ואז היה אומר את דעתו.

בכל שיעור שהיה מוסר בכולל, הקפיד לומר בעקשנות שאין הוא אומר שיעור, אלא רק בא לדון בדברים ביחד עם החבורה, כי לטענתו אין הוא ראוי לומר שיעור. וכפל וכפליים היה כשבא לומר שיחה מוסרית או כלשונו "שיחה בהשקפה". אמר שכל הסיבה שהוא מרשה לעצמו לומר שיחה בדברי אגדה, הוא משום שמעט בדורנו יש ששמעו מוסר, ומכיוון שזכה לשמוע את רבותיו, הרי הוא רק מעביר הלאה את תורתם.

כל הנהגותיו היו בשליטה מוחלטת של השכל, לא היתה תיבה או מילה שהוציא מפיו שלא היתה מחושבת קודם לכך, וזה היה בכל שטח. ונתקיים בו מאמרם ז"ל: "אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה היא לימוד", ואצלו למדנו שהכוונה במה שאמרו "צריכה היא לימוד", דאין זה רק כלפי תוכן הדברים, אלא אף עצם צורת הדיבור, שלא לדבר סתם, ובהזדמנויות שונות היה מיצר על כך שאנשים מדברים בלי מחשבה קודמת לדיבור, ואף בדיבורים המותרים. היה אדם השלם שלא נתן סתם לרגשותיו לפעול, אלא הכל היה מכוון בדעת. דמיונותיו היו אסורים ומושכלו חפשי. כמו כן לא אהב את הפזיזות והמהירות.

השריש בנו שאין לעשות סתם דברים, סלד סלידה מוחלטת מהמוניות וחיצוניות, גם במה שנוגע לתורה ויראת שמים, "דברי תורה" אמר "נקנים רק בנחת ובשקט" כמאמרם ז"ל. גם בתחום העשייה היה אדם גדול בהצנע לכת, ותמיד היה אומר שמה שיודעים פחות, זה כולו רוח ושם יש ברכה וסייעתא דשמיא.

אשרי עין ראתה את רוחב לבבו וטוב לבו, שכמעט ואינו בנמצא, היתה לו פינה חמה לכל אחד, לב אוהב כלפי כל אדם שבא אתו במגע, וכל זאת משום שלעצמו לא היה זקוק למאומה, לכן היתה לו את האפשרות להשפיע מטובו לכל אחד בדאגה ובמסירות ממש, כאב הנושא את בנו כפשוטו. ובשל כך דרש גם מאתנו שנתנהג כמו אחים זה לזה.

מעולם לא שמענו ממנו אפילו נימת זלזול על אף אדם, מלבד במקום שהיה קשור נגד השקפת התורה. ולא עשה זאת משום "צדקות" אלא משום שכך באמת ראה. הרבה פעמים שהיה פוגש באדם שנראה פשוט, היה דואג לספר לנו על מסכת חייו ונסיונותיו שאותו אדם עובר בחייו. פעמים רבות היה חוזר מהשיעור שהיה מוסר מדי יום ב"כולל בעלי בתים", כשהוא כולו מלא התפעלות, כיצד אנשים ישישים, חוזרים לצעירותם בלומדם תורה.

נקודה נוספת שאולי לכותב שורות אלו יש הרגש מיוחד, שעם כל זאת שדרכו בכל שטח חייו היתה בדרך הסלולה לנו מרבותינו ראשי הישיבות זצוק"ל ולהב"ח שליט"א, ידע, למד והעריך את כל גדולי עולם מכל חוג וחוג, היה שגור על לשונו כי התורה שייכת היא לכל כלל ישראל, וגדולי עולם היו בכל החוגים, ואין זה משנה את דרכם, אם עיקר מטרתם היתה כבוד שמים.

דרך רבו הגרא"א דסלר זצ"ל, היה בקי במשנתם של ספרים שונים, וכגון ספרי רבי צדוק הכהן מלובלין, "שפת אמת" וה"בני יששכר", דוקא בשל היותו בהיר וברור במשנתו ודרכו, הרשה לעצמו לעסוק גם בדרכים אחרות, ולשאוב מהם את הנקודות מבלי שיצטרך לשבש הרגלי ודרכי חיים. תמיד לימד אותנו שאין לזלזל באף דרך ובאף מנהג, ולכל דבר ודבר יש לו מקור.

המושג ליצנות לא היתה נמצאת כלל בתחומי, זוכרים אנו אפילו את ימי הפורים, שכאשר שהינו במחיצתו הכל פג, וכובד הראש מצא את מקומו. הוא לא דרש כובד ראש, אך זאת היתה האוירה בסביבתו.

איש האמת היה, לימד שאפשר גם מבלי להפריז, נטיית האדם להפריז משום שגם הדברים שאינם מפורזי אין להם כיסוי. אבל אצלו כל שבח ותיאור היה בכיסוי מלא ואין לך שבח גדול מזה. לא הפריז אפילו במקום שהיה נצרך, תמיד טענתו היתה שאיננו מסוגל לומר דברים שלא היה בטוח בהם שהם נכונים. אדם גדול שבענקים, לא היה אצלו מקום לחשבונות של זוטות. וביום החמישי המר והנמהר כ"ו בסיון תשנ"ו, נתייתמנו ממש, הלך מאתנו אבא, גם גשמי וגם רוחני. נשתדל לתפוס משהו ממדותיו, וזה יהיה בודאי לזכות נשמתו הטהורה בגנזי מרומים.

במשנתו של אליהו הנביא

כאשר אדם מן השורה מנסה להעלות קוים לדמותו של אדם דגול, כדי לתאר את אישיותו המופלאה, הרי נסיון כזה נידון מלכתחילה לכשלון, מאחר וכדי לתת תיאור אמיתי ולפענח אישיות נעלה כזאת, המתאר בעצמו חייב להיות בעל שיעור קומה, ורק אדם כזה יכול להתמודד עם אתגר כזה.

לכן הנסיון שיעשה כאן, אינו מתיימר לשקף את אישיותו הנעלה והמופלאה של הרב זצ"ל, אלא הרבה פחות מזה, כותב שורות אלו זכה להמנות על אלו ששמעו את שיעורו השבועי בספר "תנא דבי אליהו", ואינו בא לתאר את תוכן השיעורים הנפלאים האלה, אלא רק נעשה כעין נסיון להעלות על הכתב, התרשמויות שהתרשמתי מדי שבוע בשבוע, לפני השיעור, בשעת השיעור ולאחריו. דברים אלו יכולים להעיד במקצת על גודל האבידה שאבדנו עם הסתלקותו של הרב זצ"ל.

במבט לאחור פתאום אתה נוכח לדעת, לאיזו דרגה גבוהה של שליטה במ"ח קניני התורה זכה רבינו להגיע, דרגות שבימי חייו לא שמנו לב אליהם.

הוא מגיע לשערי בית הכנסת, בשקט ובענוה האופייניים לו כל כך, הוא מאיר פנים לכל אלה המקדמים פניו בברכה חמה ולבבית והוא משיב להם בלבביות שבעתיים, ואתה רואה כמה הוא אוהב את הבריות וכמה הוא אוהב עליהם.

השיעור מתחיל והפנים שהעידו זה עתה, כמה הוא אוהב את הבריות, מעידות עכשיו כמה הוא אוהב את המקום. כאשר ניגש הוא עתה ללמד תורה ברבים, הוא עושה זאת באימה וביראה, ברתת ובזיע, ולמרות ש"פקודי ה' ישרים משמחי לב", בכל זאת "במקום גילה שם תהיה רעדה".

כל מילה היוצאת מפיו שקולה ומדודה, וכאשר הוא "עושה סייג לדבריו", פניו מביעות רצינות וכובד ראש, ולרגע נדמה לך כאילו נמסר כאן שיעור בישיבה גדולה לפני מאות תלמידים. אך כמות התלמידים כלל וכלל אינה חשובה בעיני הרב זצ"ל, חשובה בעיניו רק העובדה שכאן הוא ניצב ומלמד תורת ה' לעמו ישראל.

השיעור הסתיים וכמה משומעי לקחו פונים אליו, האחד לשפוך את מר לבו, כבן לפני אביו, והשני לקבל עצה והדרכה. לכולם הוא מטה אוזנו לשמוע, כי גדול רצונו להיות נושא בעול עם הזולת.

*

שביבי אור

אהבת תורה

אהבת התורה יקדה בלבו ללא גבול. בתקופת בחירתו בהיותו בירושלים, היה חוסך מפת לחמו וחי בדחוקות ממש, ובכסף שקיבל כדמי תמיכה מרבו, היה קונה ספרים. פעם התבטא כי הכסף האחרון שלקח מהוריו, שפרנסתם היתה דחוקה מאוד, היה עבור קניית חליפה לבר מצוה שלו, שמחירה היה בשעתו שתיים וחצי ל"י. לנשואיו לא תפר פראק, אלא שאל מאחד מידידיו והחזירו לאחר סיום שמחת ה"שבע ברכות".

התמדת התורה

התמדתו בלימוד תורתנו הקדושה היתה לשם דבר, השתדל לנצל כל רגע פנוי, במוצש"ק תיכף ומיד לאחר הבדלה, היה פותח את הגמרא ויושב ולומד. פעם אף התבטא ואמר שקבלה בידו דכאשר מתחילים את השבוע בלימוד התורה הקדושה, סגולה היא שלא תהיינה הפרעות בלימודו במשך כל השבוע.

ניצול הזמן

אחד מחשובי תלמידיו של רבינו זצ"ל המכהן כאחד מגדולי מרביצי התורה בבני ברק, נוהג עד היום לחזור לפני תלמידיו על דברים ששמע מרבינו זצ"ל בנעוריו ונקלטו עמוק בלבו: קינדערלך! ערב שבת קודש ושבת קודש הם כשליש מהחיים, אל תפקיעו אותם ח"ו מתורה, אל תבזבזו שליש מהחיים!

עידוד לתלמיד

לתלמיד שהיה נתון במצב של חוסר שמחה וסיפוק, אמר מילות עידוד וחיזוק: ראה, בבריאה שברא הקב"ה, ישנם כמה מליארדים בני אדם, ומתוכם תכלית הבריאה הם כלל ישראל, ובתוכם כמה בעוה"ר אינם שומרי תורה, ועיני ה' יתברך צופיות לתכלית שלמענה נברא העולם, והם אלו שומרי תורה ומצוות. ומאותם שומרי תורה רק מיעוטם זוכים לחבוש את ספסלי ביהמ"ד. וא"כ הזוכה לשבת בבית ה', הרי יש לו מעמד חשוב ביותר בבריאה. אשריו ואשרי חלקו.

טל של תחיה

לאברך מתלמידיו שהיה נראה לו שאינו שמח בחלקו מחמת מיעוט ידיעתו בתורה, אמר: הנה באמת התורה היא חכמתו של הקב"ה, ואיך יצויר שתהיה לבשר ודם השגה כל שהיא בתורה? אלא שהשלי"ת ברוב חסדו נתנה לנו, ולכן חייב האדם להיות שרוי בשמחה בכל השגה וידיעה שהוא הקרוץ מחומר, זוכה להשיג ולהבין בתורתו של הבורא ית'.

מידא הוראה

כל ימיו השתמט מלהורות, באמרו כי איננו פוסק הלכות, וכשהיה נשאל היה מפנה לרבנים אחרים. ומשום כך בכל שנות רבנותו בבית מדרשו "אגודת רעים" לא נשא דרשה מיוחדת לשבת הגדול ולשבת שובה כמנהג הרבנים, אלא כמנהגו מדי שבת בשבתו.

אך לאחר שהוטלה עליו אדרתה של הרבנות בקרית ספר, נכנס הוא אף לתחום ההוראה, בשכלו הישר והזך דימה מילתא למילתא, חידש והורה לעם ה' את דבר ה' - זו הלכה. אך מ"מ היה משתמט בכל מאודו מלהשתתף בדיני תורה, למעט מספר מקרים שהצדדים עמדו על כך שהדין יהיה דוקא בהשתתפותו.

שגור היה על לשונו לומר כי רואה הוא סייעתא דשמיא מרובה, הן בתחום ההוראה למעשה, שנוקק לה בתקופה האחרונה, והן בכך שהוא מספיק לבצע את כל התפקידים המרובים שנפלו עליו עם כניסתו לתחום הרבנות. בעלעול במחברותיו ובפנקסיו, מדהים להוכיח בריבוי הגדול של בירורי השאלות וההוראות בהלכה בכל ד' חלקי השו"ע, שעלו לפניו בשנתיים האחרונות.

כשנשאל דבר ותשובת ההוראה לא היתה ברורה לו כל הצורך, לא היסס מלומר כי ברצונו לעיין בדבר, וביקש שהות עד שיענה התשובה, וכשהתשובה היתה נהירה לו, היה מתקשר בעצמו לשואל בכדי להחזיר לו את תשובתו.

הכרת הטוב

בבחרותו כשלמד בישיבת בריסק, היה נוהג בשבתות להתארח אצל משפחות מסויימות, אין לתאר ואין לשער עד כמה כל ימיו הכיר טובה למשפחות אלו. בכל ערב ר"ה היה נוהג לשלוח להן מכתב ברכה, בצירוף חידוש או רעיון על עניני דיומא. כמו"כ בכל פגישה שנפגש עמם היה מזכיר ומודה על האירוח שקיבל מהם לפני עשרות שנים.

בין אדם לחבירו

כאשר בניו הגיעו מחוץ לעיר לבקרו, תיכף ומיד אחרי אמירת שלום, היה מבקשם שיתקשרו לביתם, כדי להודיע שהגיעו בשלום.

כשהיה נכנס לחנות ספרים לחפש ספר מסויים ולא מצא את מבוקשו, נהג לקנות ספר אחר, אף שלא היה נצרך לו באותו זמן. באחת הפעמים כשנשאל על כך, התבטא ואמר שמאחר והמוכר נושא עיניו לפרנסתו, אין מן הראוי לצאת מהחנות מבלי לקנות מאומה.

עידוד לנער צעיר

סיפר אחד ממתפללי בית מדרשו "אגודת רעים" בב"ב: "במסגרת סעודה שלישית הנערכת בין כתלי ביהמ"ד, נהוג היה שאחד המשתתפים משמיע דברי תורה לפני המסובים. והנה שבת אחת, בעוד הנני נער צעיר יתום, חל בה היארצייט של אבי, כיבדוני לומר דברי תורה ברבים, והנה כשהגעתי בזמן המיועד, רואה אני להפתעתי כי בראש הקרואים מיסב הרב זצ"ל, וזאת על אף שלא היה מנהגו לבוא לסעודה שלישית, לא העזתי לגשת ולשבת לידו, ומה עוד לומר דרשה בפניו. והנה בשליחותו של הרב קוראים לי לבוא ולשבת בראש השולחן סמוך ונראה אליו, ניגשתי אל הרב ואמרתי לו: הנני רואה שהרב נמצא כאן, וכן בנוסף ישנו בעל שמחה שלכבודו הרב הגיע, וא"כ אינני רוצה לדבר. ענה לי הרב: "ומה בכך, כולם ידברו, יש זמן מספיק עבור כולם", וכיבדני לפתוח ולדבר ראשון, ורק אחרי כן ניגש לדבר בקצרה ממש, כשהוא מקדיש לי את רוב הזמן. המשיך וסיפר: כי עד היום לא מש מזכרוני עד כמה עודדני וכיבדני באותו מעמד, בהעדיפו את דרשתי על דרשתו הוא. בנוהג שבעולם אף אם מתיחסים ונותנים לנער צעיר לדרוש ברבים, הרי הוא נדחק להיות אחרון הדוברים. וכאן הרגשתי היתה שאני הפותח - ראש וראשון.

טרחא דציבורא

הקפיד מאד שלא להטריח את הציבור, תעיד על כך העובדה כי בימי השבעה על הרב זצ"ל, נתקבל מכתב לבני המשפחה מאחד השומעים את הדרשה של שבת שובה בעיר קרית ספר, ובו מביע הכותב את התפעלותו שהרב זצ"ל, בדרשתו הביא את שיטות הראשונים בסוגיה, כמעט בלא לחדש דבר, ומסיים הכותב: ראו איזו גדלות היא, שלמרות שלא התחדש לו בסוגיה זו, לא היסס מלומר אותה.

כותב המכתב לא ידע, כי הרב זצ"ל עמל רבות, ואף חידש מתורתו דיליה, על סוגיא זו, אך מאחר ולא רצה להטריח את השומעים, על כן נמנע מלהשמיע את חידושיו ברבים, וכח זה גדול ממה שציין הכותב, כי לא התפעל אף אם יסברו שלא חידש כלום בדרשתו, הגם שכבר באומרו את יסודות שיטת הראשונים, שזר הבנה ובהירות רבה בדבריהם, והכל משום טירחא דציבורא.

מכבד אחרים

פעמים כשהגיע לשמחת שבע ברכות והפצירו בו לדרוש לכבוד הנאספים, היה מתבטא ואומר: לי יש הזדמנויות שונות לדבר ברבים, ראוי לתת לצעירים שלהם אין כל כך הזדמנויות.

"הנני מלמד"

לעתים כשנשאל על ידי אנשים שלא הכירוהו מה תפקידו והיכן הוא משמש בקודש, היה עונה הנני "מלמד". לאחר מכן כשכיהן כראש כולל היה עונה: "הנני לומד בכולל", משפט זה ענה לזרים ששאלוהו, והרגשה זו אף הנחיל למקורביו שסובבהו, לאברכים שלמדו אצלו בכולל היה משנן תדיר: "הננו לומדים יחד בחבורה אחת"

לא להטריח

מנהגו היה שלא להטריח את הזולת, ואף מבניו השתדל כמה שאפשר שלא להטריחם. כשהיה לו צורך בספר מסויים מהארון, הביאו הוא בעצמו, והיה ממחר לכיוון הארון שמא יקדימונו אחר.

ענוה

מדרכי ענוותנותו, כשהיה נדון בכולל שעמד בראשו איזה מסכת ללמוד, הציע את דעתו מהי התועלת ללומדים, אך לא החליט עבורם, אלא ביקשם שיחליטו האם הצעה זו מקובלת היא על דעתם.

כשאברכי הכולל נלוו אליו בדרכו לביתו כדי לשוחח עמו בלימוד, לא הסכים שילוהו עד ביתו, אלא רק מקצת מן הדרך, ולאחר מכן היה פונה אליהם באמרו כי מסתמא מחכים להם בבית.

כשכיבדוהו להכנס ראשון לבית מדרשו, היה מנסה להשתמט ולכבד אחרים שיכנסו לפניו, ואף כשהיו הם מבני קהילתו. כשהיה נושא ספרים בידו, היה אומר כי משום כבוד הספרים נכנס הוא ראשון, וכשאחרים החזיקו ספרי קודש בידם כיבדם להכנס לפניו, משום כבוד הספרים.

קרן זוית

בשמחות של מקורביו ובני משפחתו ראוהו תמיד עומד בקרן זוית, מלבד במקומות שמכורח תפקידו נאלץ לשבת בראש. תדיר היה למוצאו בחופות שנערכו, כשהוא עומד אחרון מבין הקרואים כדי שאיש לא יבחין בו.

"הוי מקדים שלום"

נדיר היה להקדימו בברכת שלום, כי תמיד דרכו היתה להקדים את זולתו. רמז נאה להנהגה זו מצינו ע"פ ביאורו של רבי יעקב עמדין בדברי המשנה (אבות ו, י): "אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום", פעם אחת בלבד אירע לו שהקדים לו האחר שלום". גם לנערים וקטנים היה מקדים להם שלום ומברכם כמנהגו לגדולים.

נוצר פיו ולשונו

אף במידה זו של נצירת פיו ולשונו, היה רבינו מיוחד באופן מופלא ובלתי מצוי. ואין הכוונה בדיבורים בגנות הזולת, כי לא היה שייך אצלו שישוחח בגנות אחרים, כאשר אירע והיה שומע אחרים המשוחרים בגנות הזולת, היה משתדל להעיר בנועם ובנעימות: "בשביל מה לדבר על אחרים!"

סיפר אחד ממקורביו כי פעם אחת זכור לו שרבינו זצ"ל יצא מגדרו, כשניסה הלה תוך כדי שיחה לדבר בגנות אדם חשוב, גער בו הרב ואמר: "לשון הרע ברצונך לספר לי, אצלי לשון הרע הרי הוא כאילו הנך לוקח את הדבר המאוס ביותר ומניחו לנגד עיני".

בחכמה ובהשכל

שתיקתו של הרב השפיעה אף היא גדולות ונצורות, כשהיו באים לפניו שני צדדים על מנת שיכריע בחילוקי הדעות שהתגלעו ביניהם, ותוך כדי הרצאת הדברים היו הצדדים מתלהטים, היה יושב מאזין ומחריש, ורק פה ושם היה מפטיר מילה, ולאחר שכל אחד שטח את כל מה שיש בלבו, היה חותך את הדברים במילים ספורות ובחכמה נפלאה. בדרך זו פעל רבות ליישר את ההדורים, לא הראה לצד אחד שהצדק אתו, כי בכך היה מוציא משלוותו את הצד שכנגד, אלא היה פותר את הדברים בדרכי נועם.

ולדוגמא, כאשר שיפצו מחדש את בית מדרשו שבבני ברק, התנהל ויכוח בין המתפללים, כיצד להרחיב את ביהמ"ד ומה תכלול תכנית השיפוץ. לא התערב הרב ישירות בנושא שעמד לדיון, רק פנה ואמר להם: "אם תהיה בביהמ"ד מחלוקת - אין מקומי כאן יותר", ומילים אלו הספיקו, כי אף אחד מהצדדים לא היה מוכן לוותר על הזכות שנפלה בחלקם, להיות מודרכים תחת הנהגתו של הרב זצ"ל, וממילא השתוו בדעותיהם.

כח השפעתו בקהילתו

ספר בפני עצמו אפשר לערוך על כל פעלו ודרכי השפעתו בקהילתו "אגודת רעים" ב"ב, ועל הדור הצעיר בפרט. וכל מעשי תקפו והשפעתו הלא הם כתובים על נפשות ולבות בני הקהילה, שמהם גדלו ונעשו מרביצי תורה, מהם נעשו מחברי ספרים, מהם נעשו ת"ח מופלגים היושבים באהלה של תורה, לשם לתהילה ולתפארת.

גבאי מפעל "מתן בסתר" מספרים, כי דרכו ומנהגו היה שלא פנה אליהם בתביעה שיתנו מקופת הצדקה עבור נצרך פלוני וכדו', אלא היה מעביר להם המחאה בסכום מכובד מכספו הפרטי, והיה מבקשם שבתור גבאי צדקה יעבירו סכום זה עבור פלוני.

עוד נודע מהם כי בעל משפחה ברוכת ילדים, היה מגיע אליו מדי פעם בכדי לקבל מענק עבור הוצאות ביגוד לילדיו, לאחר תקופה עזבה המשפחה את העיר ועברה להתגורר בעיר אחרת, אך אותו אדם המשיך במנהגו לבוא אל הרב ולקבל את המענק, הרב לא פצה את פיו לומר לו שכעת הוא איננו מבני העיר וצרכי אחרים מוטלים עליו, אלא נתן לו את מענקו כהרגלו מימים ימימה.

כוונה במצוות

כשבניו היו מסתפרים היה מדגיש שעליהם לחשוב ולכוון שלא לעבור על לאו דהקפת הראש: "ולא תקיפו פאת ראשכם", [ראה בסידור הגר"א בשם האר"י ז"ל: "בעת שמספר ראשו, לא די לו בזה שלא ישחית הפאות, אבל צריך שיכוון שהוא מונע עצמו מלהשחיתו, כדי לקיים מצות בוראו שציוה על כך"].

אסור לאדם שימלא שחוק פיו

כותב אחד מבחירי תלמידיו: לא זכור אצל רבינו שימלא שחוק פיו, תמיד היתה שורה עליו רצינות ויראת שמים. בחתונה של אחד התלמידים היו בדחנים ששימחו את החתן באופן מיוחד, וכל הנוכחים מילאו שחוק פיהם. היחיד שישב בכובד ראש כהרגלו היה רבינו זצ"ל שלא זחה ממנו היראה כלל.

בית משכן לשכינה

כאשר קנה לאחד מבניו דירה לקראת נשואיו, והמוכר שלא היה שומר תורה ומצוות, לא האמין כ"כ בנוגע לתשלום עבור הדירה, אמר לו הרב זצ"ל: דע לך, כי איננו באים כאן לעשות עסק, אלא מטרתנו ברכישת הדירה היא להקים בית משכן לשכינה, ואם ח"ו פרוטה אחת תהא שלא כדין, השכינה לא תשכון בבית זה. הנוכחים שם נדהמו מדיבורים אלו שהשמיע בפני אדם חילוני. אולם הדברים עשו את שלהם ותיכף ומיד בעל הדירה יצא מן החדר כשהוא חוזר כאשר כיפה חבושה לראשו. וראו בחוש שהדברים שיצאו מן הלב, השפיעו ונכנסו ללבו של אותו אדם.

תפלה על שלא לצער הזולת

פעם אחת בעת רצון סיפר רבינו זצ"ל: לפני שהתחילתי בשידוכי ילדי, נזכרתי כי בבחורתי היו לי מספר הצעות של שידוכים שהשבתי עליהן בשלילה, מחמת חוסר התאמה, ובפרט שכל ענין הבידורים בשעתו היה דרך כתיבת מכתבים שארך זמן רב, ועל ידי כך נגרם צער להנוגעים בדבר. ועל כן נעמדתי ליד הקיר בתפלה ובבקשה ואמרתי: "רבש"ע, בבקשה ממך, הרי לא כל הצעה הינה מעשית, ואינני רוצה שאחרים יתביישו על ידי, ואם ההצעות שתעלינה על הפרק, לא תהיינה מעשיות, הנני מוכן לקבל עלי את הבושה והבזיונות שהצד שכנגד, ישיבו תשובה שלילית, אך אני אינני רוצה לגרום צער לאף אדם".

הוסיף הרב זצ"ל ואמר כי הרגיש שתפילה זו שנבעה ממעמקי הלב, היתה תפילה אמיתית, והתקבלה היא במרומים, ובזכותה נמנע מבניו סבל הכרוך בהצעות ובפגישות אשר אינן מתאימות.

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, תמוז תשפ"א
גליון 356 - שנה 41

קול ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

במרחק 50 מטרים מרמת אלחנן נפל טיל, ובס"ד לא גרם לנפגעים. לא נשכח להודות

עיר על טילה

שיש ושמחו
 ספר תורה שזן מת-כתיבתו היתה ע"י רבי רפאל שינפלד זצ"ל, הוכנס לזק"א לעילוי נשמתו

האם לשלוח ילדים לפעוטון בו מאכילים ירקות של היתר-מכירה?

מי שנקלע לפני שבת לפיגוע רח"ל, יקבל על עצמו את השבת. מדוע?

למה מרן הגר"ש אלישיב לא הזכיר את שם-השם בזמירות השבת?

היהודי שהגיע לדרשתו של הגר"ש שבדרון, ישב מולו ופיצח פיצוחים...

מרן הגר"ש זילברשטיין שילם מכיסו הפרטי לערבי שהגיע לדין-תורה, ולא ידע על הפאר של 'קוקה קולה' המפעפעת מתחת לקרקע ברמת אלחנן...

המטע נצלה, התפילין נצלו

מרן הגר"ש זילברשטיין: 'אני קורא שלא להיכנס לגינה שנקצה בשנת השמיטה'

כאשר מרן הגר"ש זילברשטיין פרץ בבכי נסער במהלך הדרשה הנרגשת בסיום החג...

מרן המרא דאתרא שליט"א בשיעורו:

מרן הגר"ש קניבסקי על מדרגות בית הכנסת המרכזי

לאחר האסון במירון, שאלתי את פי גיסי מרן הגר"ש קניבסקי שליט"א מה לעשות בענין המדרגות בבית הכנסת המרכזי שלנו? ותשובתו של מרן שר התורה שליט"א היתה: צריך להתפלל

בית המדרש החדש, הענק והמפואר, של חסידי ויז'ניץ ייחנך בעז"ה לקראת אלול

יד נפש עיפר

ברז מים קרים המיועד לעוברים-ושבים נחנך ברחוב הרב כהנמן 101

מרן הרב שליט"א: מי שקטף פרחים מהפארק בערב חג השבועות, צריך לעשות תשובה

מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין: אי אפשר ללמוד מספר 'האידרא' - לאסון במירון

מה אמר מרן הגר"ש קניבסקי בעניינו של רב-העיר שפנה אל ה... כומר שיסייע לחילוף העגונה?

התפללו לרפואת דוד בן חיה וגרשון בן חיה

בואו נדבר על הנסים...

ה'בום' וההדף ברמת אלחנן היו חזקים במיוחד

גם לאחר שהאזעקות שככו, חובה עלינו לזכור בכל רגע את רשימת הנסים המתרחשת עמנו, כאשר אלפי טילים שיצאו מעזה לא גרמו לנפגעים ■ ולמשל: בעוד שטיל שנפל בשדרות גרם לנפגעת-חרדה אחת, הרי שאותו טיל ששיגר הפלשתינים, ונפל - בטעות - בשטחם, גרם ל-5 הרוגים. איך אפשר לשכוח את זה ■ ומה עם הקורונה? מישהו עוד זוכר שהיה כאן משהו כזה, שכולנו פחדנו ממנו?

...ממשיכים הלאה, כאילו לא אירע דבר. וכדאי לעצור פעם אחת את עצמנו, ולשאול: למה? למה אנחנו מגיבים בדרך זו? האם באמת לא אירע דבר? הרי אירע ואירע כאן נס כביר, שאי אפשר לתארו במלים! האם הנס הזה לא שווה שידברו עליו לפחות כמו שהיינו מדברים אם, חלילה, ה' לא היה 'אוחז את הטיל' ומכוון אותו אל תוך החניון?!

צריך רק לדמיין מה היה עלול לקרות אם חלילה וחס... והאם דמיונות אלה, דמיונות-הבל הם?! הרי אנחנו מכירים ויודעים מקרים רבים, בדיוק כאלה, שהסתיימו בצורה אחרת!

חובת ההודיה להשם יתברך חלה לא רק על אלה שהיו 'בתוך הנס', אלא על כל הציבור כולו! צריך לראות בכך את טובו הגדול של אבינו-שבשמים, הרחום והחנן, המרחם על עמו ישראל ומציל אותנו פעם אחר פעם מאסונות חמורים.

למה להסתכל רק על הצרות רח"ל, ולא לראות גם את הישועות הגדולות הנעשות עמנו על ידי בורא-העולמים?! מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל היה אומר תמיד שיש אנשים שאינם רוצים לדבר על השואה, מפני שזה מזכיר להם את הזוועות האיומות, והם אינם מסוגלים לעכל זאת.

אבל, הוסיף מרן ואמר, הדבר אינו נכון כלל ועיקר, מפני שלא צריך להסתכל רק על 6 המיליונים שנרצחו; הרי מאות אלפים שרדו את השואה, וכל אחד מהם הוא ספר-נסים מְהֻלָּל! בשואה התרחשו ניסי-ניסים ללא ספור, של אנשים שעמדו פעמים רבות לפני מלאך המוות, וניצלו ממנו בחסדי השם.

וגם את זה צריך לשמוע, ולספר. גם ידידנו הנכבד, הרב חנניה צ'ולק, אומר תמיד שאנשים רגילים לדבר רק על

ה'בום' וההדף שהרגישו תושבי רמת אלחנן באותה שבת, היו הפעם גדולים במיוחד. וזה קרה בשבת שלפני חג השבועות, עם הישמע עוד אזעקה המרעידה את הלבבות, וכעבור דקה נשמעה התפוצצות אדירה, וברור היה שהטיל נפל הפעם בסמוך מאוד לרמת אלחנן.

ואכן, בתוך שניות נצפו מעבר לגשר עשן ולהבות המיתמרות לגובה רב. הטיל נפל הפעם בצמוד מאוד לגשר הולכי הרגל החוצה את כביש גהה, וכיון שמדובר בשטח מאוכלס, התעורר חשש כבד לפגיעה בחיי אדם, רח"ל, בגבעת שמואל הסמוכה. האמבולנסים המרובים שיללו תיהם החלו להישמע בכביש גהה, רק הגבירו את החשש הזה.

אבל, לאחר זמן קצר התברר גודל הנס. הפצצה שלא יורטה התפוצצה בחניון, וגרמה לשריפתן של 2 מכוניות. עוד נס שהצטרף לרשימת הנסים הענקית המתרחשת לנוגד עינינו, והמשיכה גם במהלך המבצע בעזה.

אולי כבר התרגלנו לשמוע את שתי המלים הללו המבשרות ש'אין נפגעים', אבל אסור בתכלית האיסור להתרגל לכך. הלא חסר היה כפסע, שהכותרות ביום-שאחרי תהיינה צבועות בשחור-שחור, חלילה. אם האירוע היה מסתיים אחרת, אוי-ואבוי מה שהיה קורה. כולנו היינו מזדעזעים, סופקים כף אל כף, ובוכים.

אבל השי"ת רוצה אחרת, והוא מקוון כמעט את כל הטילים הנוראיים שלא יפגעו באנשים. וכיצד אנחנו מגיבים, בדרך כלל, כששומעים,

או רואים בעינינו, אירוע ניסי שכזה? - מפטירים במהירות את המלים 'ברוך השם', או 'אה, איזה נס אירע כאן',

הצרות, אבל מי זוכר, למשל, שמדי יום ביומו מתקיימות בבני ברק לבדה, עשרות חתונות ושמחות שונות! מי זוכר את כל הישועות והנחמות המתרחשות עמנו יום-יום ושעה-שעה!! - זועק ר' חנניה.

נזכור ונזכיר תמיד שהעולם מתנהל רק על פי רצונו של השם יתברך, נודה ונהלל לו על כל מה שעשה עמנו עד היום, ונבקש מלפניו על העתיד.

סיפרנו כבר בעבר מה שראינו בביתו של ת"ח גדול אחד, תושב ירושלים. בעל-הבית הכניסנו לחדרו הפרטי, שם הוא יושב ועמל בתורה במשך רוב שעות היממה, ואף מכין את השיעורים הנאמרים על ידו בכמה בתי מדרש מפורסמים, ונדהמנו לראות עשרות רבות של 'ידיעות חדשותיות' תלויות על הקיר.

בתחילה לא הבנו מה היא מטרתו של ה'אוסף' הזה, אבל כשהחילנו להתבונן בתוכן הידיעות, לא היה צריך להוסיף מילה. בכל קטע הופיע דיווח על נס שעשה עמנו הקב"ה, בהצילו אותנו מפיגועים. העשרות הרבות של הקטעים התקבצו מאירועים בחדש אחד בלבד!!!

ידעה אחת דיווחה על כך שביריחו נלכד מחבל שהתכוון לבצע פיגוע המוני היום או מחר; ידעה שניה על 3 מחבלים שנלכדו עם מטענים מוכנים; האחרת על פיגוע התאבדות שסוכל בחסדי שמים, ועוד ועוד.

הידיעה המרגשת ביותר דיברה על כך שבעוד שטיל שנפל בשדרת גרם רק לנפגעת-חרדה

אחת, הרי שאותו טיל ששיגר הפלשתינים, ונפל - בטעות - בשטחם, גרם ל-5 הרוגים. כן יאבדו. לפתע-פתאום צצו ועלו גם בראשו כל האירועים הללו, עליהם קראנו וְנִזְכְּרֵנוּ בשעתם, וכבר הספקנו לשכחם. והנה עתה עלה בידינו להיזכר בכל אותם נסים, ולהודות עליהם.

גם אני התנהגתי כמו כולם, אומר הת"ח, ועם כל אירוע שכזה התרגשתי והודיתי לה', אבל מיד לאחר מכן שכחתי את הכל, וההודיה הגדולה נעלמה בשגרה היומיומית. הדבר הציק לי, וחשבתי לעצמי כיצד אוכל להתחזק בענין זה. הרגשתי היתה שאינני עושה מספיק בהכרת הנס.

ובמילים אחרות: הקב"ה עושה עמנו נסים כבירים, שכל אחד יותר גדול מהשני, ואנחנו לא מחזירים לו דיין, אף לפי עֲרָכְנוּ. הת"ח ציין שבאומרו 'אף לפי ערכנו', התכוון לכך שברור שגם כיום, בחלישות-כוחנו, אפשר לדרוש מיהודי שיזכור את חסדי השם, וההרגשה היא שגם את הקצת הזה אנחנו לא עושים.

חיפשתי דרך, הוא ממשיך, כיצד אוכל להגיע לזכירה, וכשמחפשים - הקב"ה עוזר, וגם מוצאים. הרעיון הזה לאסוף את גזרי הידיעות, עלה במוחי באותה תקופה שבה חיפשתי את הדרך להודות לה', והאמן לי שכשהדברים מונחים בצורה כזו, מול העיניים, אי אפשר שלא לזכור להודות ולהלל בכל רגע ורגע, הוא אומר. כל פעם כאשר מופיעה ידיעה על נס כזה או אחר, אני ממחרת לתלות אותה כאן על הלוח הניצב מולי.

הבה נלמד מכך פרק בעבודת השם. כל אחד מאתנו רואה את הנסים, שומע עליהם, רוצה להודות להשם על כל מה שהוא עושה למעננו, אבל איך אומרים - 'החיים עושים את שלהם'.

הזמן עובר, ויחד עימו מגיעים אירועים חדשים, ציבוריים ופרטיים, ובינתיים נשכחת חובת ההודיה מן הלב. נשכחת ופורחת. וצריך לדעת להחיות אותה!

ומה עם הקורונה? מישור זוכר שהיה כאן משהו כזה, שכולנו פחדנו ממנו? - מה לא נכתב כבר אודות חיוב ההודיה להשם יתברך על הנס הגדול שעשה אתנו בענין זה? נו, והאם לקחנו את הדבר לתשומת-לב, ואנחנו באמת מודים על כל רגע ורגע של 'בריאות מקורונה'?

מ-10,000 חולים מאומתים ביום אחד, בתקופת השיא, שהיתה בסך-הכל לפני חודשים ספורים, ועד 17 חולים ביום אחד, כיום הזה!!! איזה נסי-נסים! איזה אבא טוב יש לנו, אבא שמרחם על בנו, יותר משהם מרחמים על עצמם. חובת ההודיה להשם יתברך צריכה להיעשות על ידינו באופן הפשוט והטבעי ביותר.

כמו שאם נרצה להודות לאדם שגמל עמנו חסד יוצא-דופן, איך נתקשר אליו מדי פעם ונאמר לו שוב ושוב 'תודה רבה', ונדגיש בפניו שוב ושוב שאין אנחנו שוכחים לרגע את מה שעשה עבורנו; בדיוק כך צריכה להיות ההודיה לאב הרחמן, אבינו-רוענו, על כל הטובות אשר גמלנו, ובמיוחד על ההצלה מהקורונה.

נעזור את עצמנו מדי פעם, ניתן 'בְּרָקָס' על מרוצת החיים, ונאמר תודה רבה לאבא-ילה-שבשמים. פשוט לומר 'תודה רבה'. לא לעשות מזה לחץ... לא לשאול שאלות מיותרות 'איך אומרים תודה'... - בדיוק כפי שאנחנו אומרים תודה לבני אדם, כך נהלל ונשבח את בוראנו על כל החסדים אשר גמלנו. לא נשכח להודות לו. אתה עומד בתור לפקיד הבנק, ויש לך דקה-שתיים פנויות! - נצל אותן לאמירת תודה לאביך שבשמים. הבה נהפוך את אמירת התודה לרגע של שמחה, לרגע של דבקות בהשם יתברך. תודה, תודה, ועוד פעם תודה. מכל הלב.

חבל לבזבז את החיים על 'מחצית הכוס הריקה'

כל מה שנכתב כאן, במאמר זה, מוסב גם על האדם הפרטי, ולא רק על חיינו הציבוריים. דהיינו, שכל אחד מאתנו צריך להתבונן לא רק על הדברים המעיקים לו בחיים, אלא גם על רשימת הנסים הארוכה-ארוכה שעושה ושיעשה עימו השי"ת.

חבל לבזבז את החיים על 'מחצית הכוס הריקה'. יש לנו גם מחצית-כוס מליאה, והרבה יותר מזה, ובעצם - הרי אם כל שעושה השי"ת, לטובה הוא עושה, אזי כל הכוס נחשבת כמליאה וגדושה בחסדי השם.

אבל גם אם נפריד בין הטוב למוטב, עדיין יש לכל אחד הרבה-הרבה דברים טובים בחייו, וגם אם מדובר, חלילה, באדם שהסֶפֶל שלו עולה למעלה-ראש, אם יתבונן יונח לראות שגם הוא - עטוף בנסים הנעשים עימו מדי יום ביומו. ועל כך צריך להודות, להלל ולשבח, ובפה מלא. **לא לשכוח!**

כאשר מרן הגר"י זילברשטיין פרץ בבכי נסער במהלך הדרשה...

האירועים המסעירים שעברו עלינו לאחרונה, חשפו את פניו היפות של העם היהודי, והדברים הגיעו לשיאים חדשים, ומרגשים, במיוחד לאחר האסון במירון ■ במהלך דרשתו במסיבת החג ביום מתן תורתנו, הקריא מרן המרא דאתרא שליט"א קטע מתוך תיאור מרגש שהתרחש בשבעת ימי האבל בבית משפחת אנגלרד, שישבו שבעה על מות שני ילדיהם באסון הנורא ■ הרב שליט"א פרץ בבכי, ואמר ש'למרות שאסור לבכות בחג, אי אפשר שלא להזיל דמעות כשרואים את מעלתו של כל יהודי, ולו יהי זה יהודי פשוט, חקלאי, המתגורר באחד המושבים בארץ

הרב ארליך תיאר באותה איגרת את המון המנחמים מכל הסוגים, עמך בית ישראל שבאו להשתתף בצערך של יהודי שלא הכירו כלל. ובתוך דבריו הוסיף לתאר דבר שזעזע את כל הנוכחים ב'שבעה' אצל משפחת אנגלרד.

וכאן - בעת שסיפר את הדברים - פרץ גם מרן הגר"י זילברשטיין בבכי נסער.

לבית המשפחה הגיע חקלאי מאחד המושבים ובידיו כמה קרטונים גדושים פירות. הוא הניח אותם על הרצפה, פרץ בבכי ואמר: 'ליבי אתכם, זה מה שאני יכול לתת'...

איזה עם מיוחד אנחנו, כתב הרב ארליך. כמה מאושר אני, שאני אחד מבני העם הזה. מי ידמה לך ומי ישוה עמי האהוב! מי ישיג אף את שגב-פשוטיך! החקלאי הביא כמה קרטונים ואמר כמה מלים. האם יש לנו מושג איזה 'רעש' זה עורר בשמים?

מימין הבחור משה נתן נטע אנגלרד; משמאל הילד יהושע אנגלרד - זכרונם לברכה

הרב שליט"א הקריא במסיבת החג קטע מתוך מאמרו של הרה"ח רבי משה יעקב הלוי קנר, ופורסם ב'המודיע'. הרב קנר, המתגורר בטורונטו, כתב שם שהגיע אליו מכתב מהגה"ח רבי ישראל שלום ארליך מבני ברק, בנו של כ"ק האדמו"ר מקוידנוב. במכתב מתאר הרב ארליך ביקור-תנחומים שעשה אצל קרוביו בני העליה, משפחת אנגלרד הרוממה בירושלים, על האבידה הכפולה במות שני ילדיהם באסון מירון, הבחור משה נתן נטע, והילד יהושע זכרונם לברכה.

וכך כתב: 'אין לתאר את תהומות הצער והיגון מחד גיסא, ומאידך גיסא דיבורי אמונה מרוממים כאלו הנשגבים מבינת אדם... השכנים סיפרו שבילל שבת, שעות ספורות לאחר ההלוויה, שמעו שמזמרים זמירות שבת על שלחן השבת, והם שרים בהתלהבות ובערגה - 'מודה אני לפניך על כל החסד אשר עשית עמדי'.

הוי! שירת מלאכיך הקדושים!

לא יאומן כי יסופר. שירת ההודיה הטבועה בלב בני העליה, המשיכה לזרום בקולות על-אנושיים, גם באותו ליל שבת. בתוך תהום הצער והיגון, מצאה המשפחה הרוממה מעין בלתי-נדלה של הודיה!

נדמה, שאין לנו מושג בשירה עליונה כזו!

כבר אמרו חז"ל (כתובות ק"ה ב') שכל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים. ברם, ארגו הפירות שהביא החקלאי היה משהו נשגב עוד יותר. 'והניחו לפני מזבח ה' אלקיך' נאמר בפרשת ביכורים. האיכר ההוא הניח את פירותיו באותה דירה בירושלים, שהפכה למזבח-עקידה, מזבח האמת, מזבח האמונה, השירה וההודיה, מזבח ההקרבה, דם הנפש והכפרה. ועל גבי המזבח הזה ניסך החקלאי את פרץ-דמענותיו...

זה מה שאני יכול לתת... אף אחד לא ביקש ממנו כלום. הוא עשה זאת מרצונו הטוב, ומצא בכך חובה

המשיך הרב קנר במאמרו המרגש, וכתב: ועל הכל ה' אלקינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך... על כל יהודי, על כל רצון יהודי, על כל ניצוץ יהודי, על כל גילוי לב יהודי... לרבות פשוטי העם והאור הגנוז בנשמתם...

לנפשו. הגיע ממרחק, להראות כמה שהכאב של משפחת אנגלרד כואב לו. חקלאי זה איננו בעל אמצעים. אין לו יותר מה לתת להם. אפילו מלים לנחם אין לו, כי אם דמעות. הוא רצה להעניק להם מפרי הארץ, פרי עמלו ויגיעו.

הוי! מושבניק! מושבניק! במה אברכך? פירותיך מתוקים, צלך אפל וקודר, אמת-הדמעות עוברת תחתיד... שם הגשת את מנחת ביכוריך לפני מזבח משפחה קדושה. בשדה ובפרדס עמדת תחת שמש לוהטת, ולבך לוהט עוד יותר. כאבת את אחיך השקועים באבלם וביגונם. קטפת פירות לזיכרון הפירות שנקטפו באיבם, ורצית לנחם בהם את בני עמך.

הוי! מושבניק! מושבניק! במה אברכך? יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעים ממך תהיינה נטיעות של שמחה. יהי רצון שעוד תזכה לעלות עם יבולך לירושלים ולהימנות על מביאי הביכורים, בקול רנה ותודה, והמון חוגג. ושמחת בכל הטוב...

לנפשו. הגיע ממרחק, להראות כמה שהכאב של משפחת אנגלרד כואב לו. חקלאי זה איננו בעל אמצעים. אין לו יותר מה לתת להם. אפילו מלים לנחם אין לו, כי אם דמעות. הוא רצה להעניק להם מפרי הארץ, פרי עמלו ויגיעו.

במקום למכור אותם בשוק למחייתו, העדיף לנחם בהם לבבות נשברים, להראות להם בתכלית הפשטות, התמימות והקנות, שמאוד- מאוד כואב לו עליהם. כל הכוונות הללו היו ארוזות בקופסאות הקדושות הללו, מנחת אהבה ואחוה. מי יודע אם לא אותם פירות התנחומים, ירצו השנה על פירותיו של עמנו, בכל המובנים. מי יודע כמה חסד ורחמים ימשיך המעשה הנאצל הזה בשמי-שמים. נאחזך וברכך ונהפך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך...

הפירות הללו ירצו על בעלי אמונה לוהטת, על משוררי "מודה אני לפניך על כל החסד" בזמן איום מכל איום, על המתנדבים בעם, וגם על איכרים פשוטים שאין להם מאומה, הסוחבים פירות על שכמם כדי לחזק ולאמץ אחים בכל לבם ונפשם.

זה מה שאני יכול לתת...

אומרים בשם הבעש"ט הקדוש, שגילה פעם איך יכול יהודי לפעול שיהיו דבריו נשמעים בשמים. הוא המשיך על זה משל נפלא מאד. בן מלך תעה פעם בדרכו והגיע אל שדה מרעה. הוא היה עייף, רעב וצמא. הרועה שהיה במקום ונודע כאיש עני, הכניסו בכבוד לבקתו, אלא שלא היה לו במה לכבדו.

הוא חיפש וחיפש עד שמצא חתיכה קטנה של בד לבן, ופרש אותה על השולחן. הוא מצא גם שמיכה לבנה ונקיה והציע אותה על הקרקע לכבודו של בן-המלך, שיוכל לנוח בשלוח. יותר מזה לא היה לו, אבל את כל מה שיכול היה לעשות - עשה בכל ליבו ונפשו.

לימים, כשחזר בן-המלך לארמון, ציווה לקרוא את הרועה, וכיבדו בכבוד מלכים, ואף גמל לו בצורה נפרזה על כל מה שעשה איתו. ראו זאת השרים ואנשי החצר ותמהו: הרי אנחנו עומדים תמיד לשירותך, וממלאים במסירות את כל משאלותיך, ובמה אפוא זכה הרועה לכבוד כזה? השיב בן המלך: "הוא נתן לי מפה לבנה על השולחן וסדין לבן על הארץ..." (בעש"ט עה"ת בהקדמה, 'מאירת עינים' אות נ"א).

כלומר, הרועה עשה את כל מה שביכולתו, ולמרות היותו מחוסר-אמצעים, הוא עשה זאת מכל הלב... וטוב מעט בכוונה... ובפרט אם מעט זה - היה כל מה שבידו.

יהודי המתנהג כך בעבודת הקודש שלו, אמר הבעש"ט, יש לו פתחון פה מיוחד כלפי מעלה, ויכול

המתנה לכל אירוע

ספרי השמחה

של הגאון רבי
יצחק זילברשטיין

'לחנך בשמחה'

'שמחה בבית'

'מצוות בשמחה'
(2 כרכים)

'שבת בשמחה'

כתב וערך: **משה מיכאל צורן**
להשיג בחנויות
053-310-3388

'קול ברמה'

אחראי: **משה מיכאל צורן**
וועדת ביקורת של ת"ח עוברת על החומר

כל פעולות הכתיבה והעריכה נעשות בהתנדבות

לפי הוראת הרב אפשר להדפסה מכספי מעשר

ניתן להשיג במייל: **6776168@gmail.com**

וואס הייזט

● אחד החיובים הגדולים ביותר המוטלים עלינו במיוחד בתקופה זו הוא לקדש שם שמים בעיני הבריות שלא זכו לטעום את טעמו המשכר של בית המדרש. בימים שבהם איש כל הישר בעיניו יעשה, והמצב ברחובות מתדרדר והולך לאנרכיה מוחלטת, הרי שכל מי שנשארה בו אנושיות כלשהי מחפש למצוא את 'האיש הטוב' שהמידות הטובות עדיין מפעפעות בו, ושהרצון לגמול חסד ולגרום הרגשה טובה לזולת עדיין מחלחל בנשמתו. והיכן אפשר למצוא את התכונות הללו כיום, אם לא אצל יהודים יראי-שמים, המשתדלים באמת לעשות רצון-קונם וחפץ-צונן.

● את התובנה הזו יודעים גם אנשי הרחוב, ולכן אין ספק שהם 'מחפשים אותו', גם במובן החיובי, וגם בזה הלא-כל-כך-חיובי. דהיינו, הם מחפשים את האדם שיספיג בהם ולו כטיפה מן הים במנה-של-אושר שכל-כך חסר להם. ובגלל הקנאה המצויה בליבם הם גם 'מחפשים' את היהודי ירא-השמים, כדי לתפוס אותו באיזשהו מעשה לא-טוב, ולטפול עליו אשמת-שווא, ולומר 'הנה גם אתם לא כל-כך בסדר'...

● וזו בדיוק הסיבה שפגננו של השם יתברך מוטלת עלינו החובה לקדש את שמו ככל האפשר, ולגרום לאנשים להסתכל על 'יהודי חרדי' כמי שבאמת מסמל את הטוב ואת היפה בבריותיו של הקב"ה. ואת המשימה הזו אפשר לבצע בכל מקום, בכל עת ובכל שעה. כל יציאה שלנו אל מחוץ לבית המדרש, עשויה להיות שעה של קידוש-השם, אם נדע שזה תפקידנו, וזו היא שליחותנו החשובה בימים אלה. ביצוע השליחות הזו, ויישומה בפועל, לא צריך לבוא

לידי ביטוי דווקא במעשים גדולים, ובפעולות נשגבות. גם כאשר אנחנו מדברים יפה, בלשון עדינה ואצילית, עושות המלים הללו רושם כביר על שומעיהן, הקולטים לפתע היכן נמצאת האמת, ויש סיכוי גדול שהם יושפעו עד כדי כך שירצו לבוא ולהתחמם באורו של בית המדרש.

● ולמשל: אלה שלא התחממו לאורם של גדולי ישראל, אינם יודעים מחמאה מה היא. הם לא קיבלו בחייהם אף מחמאה, והם גם אינם יודעים להחמיא לאחרים, גם לא לבני הבית הקרובים שלהם. כאשר אנחנו עוטים אותם במלים יפות, ונותנים להם להרגיש טוב, ואולי אף מסייעים להם באופן מעשי, אין לך דבר מקרב יותר מזה. והדברים מקדברים בשטח.

● סיפר לנו ת"ח אחד, שכאשר התרחץ יום אחד בים, פשם על ליבו שהמצילים העומדים בסוכתם ומשגיחים על שלומם של המתרחצים, עושים בעצם מלאכת-קודש של הצלת נפשות, במובנה הכי-אמיתי, גם אם הם מקבלים על כך משכורת. אם אחד המתרחצים נקלע למצוקה, הם מזנקים מהסוכה שלהם וקופצים מיד למים כדי להצילו. החלטתי, מספר ת"ח, לעלות אל המצילים ולומר להם דברי-שבח, וכך עשיתי. דפקתי על דלת סוכתם, ומיד בהיכנסי אמרתי: 'אתם יודעים שהנכם מתעסקים בדבר הכי-חשוב בעולם, ששמו הצלת נפשות?'

● 4 מצילים היו אז בסוכה, מספר ת"ח, וכולם הסתכלו עליי ולא ידעו מה אני רוצה מהם... חזרתי אפוא על דבריי ואמרתי ש'לא באתי לבקש מכם שום דבר, רק לדבר בשבחכם, ולהודות לכם על מה שאתם עושים'. האמת, שזה היה נראה כמו שנפילתי עליהם מהירח... הם לא שמעו אף פעם מלים שכאלו! אף אחד מהמתרחצים לא חשב שכדאי לעלות אל המצילים ולומר להם את המלים הנ"ל. והמצילים עצמם, בוודאי לא הורגלו מעודם להאזין לדברי-שבח אודותם. הם חיים בעולם המנוטק לגמרי מכל המושגים הללו של מלים-טובות, וכשיהודי חרדי מטפסף באוזניהם את הדברים הללו, זה גורם להם לחשוב מחשבות, ולהרהר בדרך-

חייהם, ואף להסיק מסקנות שאולי צריך לשנות את הדרך, ולחיות 'כמו החרדים הללו' היוזעים להוציא מלים טובות מהפה. והדבר בדוק ומנוסה. אין ערוך להשפעה שאפשר ליצור באמצעות כמה מלים טובות.

● ואגב, כשמדובר בסיפורו של הת"ח על המצילים, הרי שמלבד הקידוש-השם שאנחנו עושים במעשה שכזה, המלים-היפות שאומרים להם עשויות לעודד אותם לעשות את מלאכתם ביתר-חשק, ואז יגדל גם הסיכוי להצלה, והזכויות על-כך תגיענה לאותו אדם שהחמיא להם...

● לא פעם ולא פעמיים הזדמן להיתקל ביהודי שלא רואים בו לכאורה כל זיק לאידישקייט, וכשהוא מגיע לקהלתם ולסביבתם של אנשים יראי-שמים, מתעורר אצלו יותר מזיק אחד לשמור תורה ומצוות. כך קרה לנו בימים אלה, כשעמדנו ליד ברז המים הקרים שהותקן לאחרונה ליד תחנות האוטובוס ברחוב הרב כהנמן, בצצה של רמת אלחנן. הברז החדש הותקן שם כדי להרוות את צמאונם של העוברים-והשבים ברחוב, בימי הקיץ החמים, וגם את אלה היוורדים מקווי האוטובוסים המגיעים מחוץ-לעיר, ולאחר נסיעה

ארוכה יש להם צורך לשתות. בקטע זה של הרחוב עוברים גם ילדים רבים ההולכים בדרכם לתלמודי התורה, וכוס המים הקרים שהם שותים, מסייעת להם להגיע ללימוד במצב של רוויה. ברור שהאדם שיזם את הקמת הברז עשה בכך חסד בדרכה ראשונה.

● מה שבאנו לספר, מלבד עצם התיעוד של הברז, הוא, שכאשר עברנו במקום נתקלנו באדם שאינו-דתי

את זה, אבל הרב אמר "הרי אתה יהודי טוב, וערכך בשמים לא יסולא בפז"...

● חתניו של הרב, תלמידי חכמים מופלגים, ובהם הרה"ג רבי **יונתן ענבה** המשמש כרב קהילת 'בית דוד' בחולון, מציעים לי לבוא לסיור ב... ביתו של הרב. כששאלתי על מה ולמה, ומה יש לי לראות בבית עצמו, השיבו 'בוא וטראה'... באתי, ראיתי, ונדחמתי. בכל פינה תלויים על הקירות שלטי-תמונות עם כיתוב אחד ויחיד. ומה כתוב בו, באותו כיתוב: 'ואהבת לרעך כמוך'. "זה היה הרב, וזו היתה דמותו", הם אומרים, ומספרים באיזו התלהבות היה אומר מדי בוקר, לפני תפילת שחרית, את מה שאומרים בני ספרד 'הריני אוהב כל אחד מישראל בכל נפשי ומאודי'... כל אחד מאחינו הספרדים מוציא מפיו את המלים הללו לפני התפילה, אבל הרב היה בין היחידים

שהתכוון לכך... וקיים את מה שאמר מכל הלב, ובנפש חפצה. גם בצאתו מן הבית, היה מנשק את המזוזה בחוסר רב, מניח עליה את ידו ואומר בקול רם: 'אני אוהב כל אחד מישראל כלבבי'...

● האח מברוקלין, רבי **יוסף שליט"א**, המשמש אף הוא כרב הקהילה הסורית בברוקלין, מספר בדמעות כיצד היה אחיו זצ"ל מתייחס לכל בן-אנוש, בצורה שאי אפשר לתאר. גם כאשר

בחולון, מספרים דברים המלמדים על אישיות רכה ורכוכית, שליבו יצא אל כל יהודי באשר-הוא.

● באחד ההספדים בימי ה'שבועה', כשרב חשוב נשא מדברותיו והאריך בשבחו של הנפטר, נשמע לפתע קול-בכי של ילד קטן שישב בצד. הילד, שלא עבר את גיל ה-7, קרא לפתע קריאת-ביניים אל תוך ההספד, וביכה בקולו הילדותי: 'למה אתם לא מספרים איך הוא התייחס אליי, כילד קטן, וקידם אותי מדי בוקר בברכת בוקר טוב לבבית, האיר לי פנים בצורה שאי אפשר לתאר, עודד אותי ללמוד, ואף בחן אותי מדי פעם על מה שלמדנו בחיידר' - - -

● הנוכחים נדהמו, הסתכלו על הילד, ולא ידעו מי הוא... התברר שהיה זה ילד שהתגורר בשכנות למשפחת הרב, ברחוב ארלוזורוב במרכז העיר חולון, ולא היה לו קשר משפחתי, או כל קשר אחר, אל הרב. ולמרות זאת, התייחס אליו הרב חמרה כאל בן-משפחה, וקירב אותו עד למאוד. וכמוהו, מאות ואלפים מתושבי העיר. ולא רק יהודים...

● עוזרת-הבית הגויה, העובדת בבית משפחת חמרה, ישבה אף היא ובכתה, וסיפרה איך כל פעם כשהיתה עוברת ליד הרב, בירך אותה ואיחל לה כל-טוב. בעת שישבנו עם האבלים הגיע לבית הרב שליח של חברת פיצה, וסיפר בדמעות כיצד כל פעם כשהיה נפגש עם הרב, אפילו בפגישה ארעית, היה הרב קם לכבודו, מנשקו ומחבקו. 'הייתי אומר לרב שאני מתבייש שהוא עושה לי

העומד ליד הברז ומתפעל לעצמו ממעשה-החשד המופלא. הוא נשאר במקום במשך שעה ארוכה, הסתכל והסתכל, ולא המיש את מבטו. נקל לשער מה עבר לו בראש ברגע שנתקל בברז המפואר, המופעל על ידי חשמל, והילדים העוברים במקום, בדרך לתלמודי התורה, התעכבו ליד הברז, לקחו כוס מחבילת-הכוסות המונחת ליד הברז המוכסף, מברכים, שותים לרוויה, ושוב מברכים 'בורא נפשות', וממשיכים בשמחה לחיידר. דמעות עמדו בעיניו של האיש שצפה בהם, מול חזית החצר ברח' הרב כהנמן 99-101.

● והוא שאמרנו: היהודים הללו, האחים שלנו, מסתכלים עלינו, ומחפשים לבדוק מה מעשינו, וכיצד אנחנו מעבירים את חיינו על-אדמות. ברגע שייווכחו לדעת שאצלנו באמת החיים נראים אחרת, גם הם יִצְצו, ויִרְצו, להשתנות.

● אחד האישים שנפטר במהלך החודש, וקידש שם שמים בצורה מופלאה, הוא הרה"ג רבי **יוסף חמרה זצ"ל**, שהיה במשך עשרות שנים רבה הראשי של יהדות סוריה. לאחר ששומעים את הסיפורים עוצרי-הנשימה על הרב זצ"ל, שאפילו הנשיא הסורי הקשוח **חאפז אסאד** העניק לו הכבוד לשבת בכורסת-הנשיא, אפשר לחשוב שמדובר באישיות תקיפה, שידע לעמוד מול מלכים ורוזנים. ברם, אם מול הנשיא אסאד התנהל הרב הראשי ללא חת, הרי כשעלה ארצה התברר שההיפך הוא הנכון. בני הבית, ואנשי הקהילה

ולשנות את כל אורח-חיייהם סיפרו שהחוויה המרגשת הראשונה פגשה אותם בבית כנסת שחזותו נראית מכובדת, וגם ציבור המתפללים התנהג בו בכבוד הראוי.

● זו הסיבה שאנחנו מעוניינים להזכיר את בית המדרש הגדול בקריית חסידי ויז'ניץ, העומד להיחנך לקראת הימים הנוראים הבאים עלינו לטובה. כל מי שנכנס לחלול של בית מדרש זה, עומד נפעם למול ממדיו העצומים של המקום, אליו יכולים להיכנס בעת-ובעונה אחת אלפי-אלפי חסידים. מלבד הרחבת-הדעת שתהיה לכל מי שיתפלל כאן, אנחנו רואים עניין רב לציין שהדבר העיקרי שעמד מאחורי הקמת הפרויקט ענק-הממדים הזה, היתה האמירה של מרן **האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א**, שקשה לו מאוד לראות אברכים ובחורים שמחוסר-מקום מתפללים לפעמים מחוץ לבית המדרש. זו הסיבה העיקרית שהביאה את הרבי, כפי שאמר בעצמו, להיכנס לסכומי-העתק שהיו צריכים לשלם עבור הקמתו של בית מדרש גדול ומפואר שכוה. 'אני מעוניין למחוק את התופעה הזו, כך שכל אחד ואחד שיבוא להתפלל, יעשה זאת בתוך בית המדרש', אמר הרבי מוויז'ניץ.

'אני מודה לכל אלה שעזרו לנו בימי האבל, ומברך אותם שלא יידעו צער'... זה מה שהיה אכפת לו לומר. תודה למי שעזר. וחזר להשב בשתיקה.

● קידוש-השם הגדול שעשה עוד בהיותו בסוריה, הביא לכך שגם המופתים המוסלמיים העריכו והוקירו את פעולתו. אחד הסיפורים המופלאים ביותר שהעלו את קרנו בעיני אנשי הדת בסוריה, התרחש במהלכו של חורף אחד, כשבצורת קשה היכתה במדינה הסורית, ולא ירדו גשמים כלל. בעיצומו של חג הסוכות, כאשר הרב חמרה יצא מבית הכנסת עם ארבעת המינים שלו, פגש בו מפקד המשטרה הסורית ושאל: כבוד הרב, מה יהיה עם הגשם שלנו?

● והרב חמרה השיב: אם האלוקים ירצה, יירד גשם. והמפקד לא שתק: נו, אז מדוע אינכם מתפללים? והרב הראשי השיב לעומתו: אנחנו נתפלל, ובעזרת השם יירד לנו גשם, עד שמחת תורה. המפקד לא וויתר, וביקש מהרב 'להתערב' איתו על כבש... אם לא יירד גשם, אתה הרב צריך להביא לי כבש... אמר המפקד.

● במשך כל ימי החג שרר שרב בסוריה, וצל-צלו של ענן לא נראה באופק. והנה הגיע יום שמחת תורה, וגם הוא היה יום חמים מאוד. לאחר ההקפות, הלך הרב חמרה לישון... לפתע כיוו עננים את השמים ומזג האוויר השתנה מקצה לקצה. בני הבית העירו את הרב משנתו, ואמרו לו שכבר יש עננים... על זה אתם מעירים אותי?! - שאל; 'תעירו אותי כשיירד גשם'...

● ובתוך כמה דקות החל לרדת גשם זלעפות, וכל רחובותיה של דמשק נשטפו במים. קידוש השם עצום נגרם בכל רחבי המדינה.

● יש דבר נוסף שעושה רושם גדול על אחינו התועים והוא החזות ובתי המדרשות. כאשר הם נוכחים לדעת שבתי-מקדש-המעט חשובים אצלנו עד מאוד, ואנחנו מקפידים על יופיים הפנימי והחיצוני, ומתנהגים כראוי במקומות אלה, גם דבר זה משפיע עליהם עד מאוד. מארגני הסמינרים של בעלי התשובה מספרים, שרבים מהאנשים שהחליטו לבוא לסמינר,

היה מחוסר-הכרה, היה מתעורר לפתע ומבקש מאחד הנוכחים לקיים את ואהבת לרעך... ולמשל: לפני שבועיים נכנסו לבקרו בני זוג מקרובי המשפחה, והרב חמרה שכב במיטתו ללא ניע-וניד. לפתע כמו התעורר מעלפנו, ופנה אל הבעל ואמר לו 'נראה לי שלא הגשת לאשתך כוס-שתייה'... והנוכחים כמעט שהתעלפו... עד לרגע זה היה נראה הרב כמחוסר-הכרה, והנה לפתע הוא פותח את פיו, ומבקש שיגישו לאשה לשתות...

● עוד מספר האח, שהגיע ארצה כדי להשתתף באבל המשפחתי, על גבורת-הנפש של אחיו הצדיק, ומתאר את האמונה העזה שפיתחה בליבו פנימה, ושנראתה במיוחד לאחר האסון הטראגי שהתרחש בארה"ב, בו נשרפו למוות בטרגדיה נוראה בתו הגב' **א. און ע"ה**, ונכדיו **יצחק הלל, משה והנריט-לאה** זכרונם לברכה, בשריפה קשה שפרצה בביתם שבעיר פלטבוש.

● 'כאשר הלך אחרי האסון הנורא ההוא, לנחם אבלים, שאלוהו הנוכחים מהיכן הוא שואב כוחות שכאלה, והרב הצביע תמיד כלפי מעלה, ואמר - 'רק בזכות האמונה, והידיעה שכל מה שעושה הקב"ה לטובה הוא עושה'. אחד הנכדים, בן תורה מובהק, מספר שבימי השבעה על עלותם השמימה של בתו ונכדיו, הפצירו ברב לדרוש ולהספיד בפני הקהל, אולם הוא סירב בתוקף, ובמשך כל ימי האבל ישב בשתיקה מוחלטת, באמרו: ה' נתן וה' לקח. השי"ת יודע היטב מה הוא עושה, ואין לנו להכביר במלים.

● 'אפשר היה לראות בחוש כיצד הוא מקבל עליו את הדין באהבה גמורה', מספר הנכד, ומוסיף שבתום השלושים ביקשו שוב מסבו לדבר בפני הנוכחים, והרב קם ואמר משפט אחד:

מול הפיתויים והבלי-ההבלים המנסים לצוד את צעירי הצאן אליהם. ברגע שהצעירים מרגישים הנאה להסתופף בבתי מקדש המעט, לא יצטרכו להשקיע כוחות רבים מדי כדי למשוך אותם פנימה. כך זה עובד... ואגב, בבית

בית המדרש הגדול של חסידי ויז'ניץ למקום כזה שתהיה הנאה ונעימות להיכנס בשערי. מלבד קידוש-השם הגדול שנגרם בכך, הכל יודעים עד כמה צריך לשים דגש כהיום הזה על כוח-המשיכה של בתי המדרשות, כך שיעמוד

גובהו של בית המדרש החדש המתנשא לגובה לא-ייאמן, עזרת-הנשים הענקיות, התאורה היפהפייה, האקוסטיקה המקצועית המביאה את קולו של החזן אל כל הפינות, הריהוט שעוד ייתרם לכאן, כל אלה יעשו את

מרן האדמו"ר מוויז'ניץ עוקב אחר המבחן שנערך בבית המדרש החדש

המבחן בבית המדרש החדש ל-150 מצויני האברכים שהוסמכו להוראה

בית הכנסת הארעי שהוקם בשכונת 'גינות דוד'

שכונת 'גינות דוד' מתחילה לקבל צורה

המדרש החדש מוצבים עדיין כסאותיהם של מרנן האדמו"רים הקודמים, ה'אמרי חיים' וה'ישועות משה'. בימים אלה נסגרה הכניסה לבית המדרש, לשם ביצוע השיפוצים האחרונים, ולקראת הימים הנוראים הבעל"ט ייכנס כל הקהל בחדת-קודש להתפלל בבית המדרש, שנבנה כזכור בכספיהם של כל כלל ישראל.

● אחד האירועים הראשונים שנערכו בבית המדרש החדש היתה הסמכתם להוראה של כ-150 אברכי ויז'ניץ, לאחר לימוד מפרך של כמה שנים שבו שקדו על חלקי השו"ע. באירוע השתתף מרנן האדמו"ר בעצמו, ואור פניו קרן כשראה את פירות ההילולים של אברכי החסידות.

● בשכונת 'גינות דוד' הסמוכה לרמת אלחנן, יש התפתחות מסועפת, ולצד הבתים הבנויים לתפארה הוקמו 3 בתי כנסיות בחניון הענק של השכונה, זאת עד להקמתו של בית כנסת קבוע. בשכונה עצמה מתגוררת שמנה-וסלתה של היהדות החרדית, אברכים ת"ח מסולאים בפז, ובהם מורי הוראה, ראשי כוללים מכל החוגים והעדות. השכונה מצטיירת אט-אט כמקום-ישוב

בערב-שבת פרשת 'במדבר' הגיעו בני הישיבה לצעירים 'דרכי שלמה-קרלין' לשמוע דברי חיזוק לקראת מתן תורה ממרנן רבינו המרא דאתרא הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. השיחה נאמרה מיד לאחר תפילת ותיקין בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן. יצוין שמרנן הרב שליט"א הגיע במשך עשרות שנים לקראת חג השבועות אל היכל הישיבה עצמה, כדי למסור שיחת חיזוק לבני הישיבה. כיום, לרגל המצב, התקיימה השיחה בבית הכנסת המרכזי, ובמשך דקות ארוכות ריתק הרב שליט"א את קהל-השומעים במאמרי חז"ל ובמעשים-שהיו מהם אפשר ללמוד על כוחה וקדושתה של תורתנו. **בתמונה: בני הישיבה, והגר"א פולק (מימין) בעת דרשת הרב**

מרן הגר"י זילברשטיין: 'אני קורא לכל יהודי שלא להיכנס לגינה שנטעה בשנת השמיטה'

בשבת שלפני חג השבועות, עורר מרן הגר"י זילברשטיין את הקהל לאור המצב הבטחוני הקשה, והזכיר בדבריו את הפסוקים שקראנו בפרשה האחרונה של ספר 'ויקרא', כאשר לאחר שהתורה מפרטת את מצוות השביעית, נאמר: **וְהָאֶרֶץ תַּעֲזֹב מִקֶּהָ, וְתָרַץ אֶת שְׂבֻתֶיהָ בְּהִשָּׁמָה מִקֶּהָ, וְהָם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֵם וְכו'.**

כלומר, שהעונשים הקשים שיבואו על עם ישראל יהיו בגלל אי-שמירת מצוות השביעית. וחובה עלינו לציין שאם בכל שנה נתקלים החקלאים בקשיים שאי אפשר לתאר, עד שזכו לקבל את התואר 'גיבורי כוח', הפעם - לאחר ההפסדים הכלכליים שצברו בשנת הקורונה, ובתקופת המבצע הצבאי בעזה - הקשיים הם כפולים ומכופלים. הדבר מחייב את אלה שבכוחם לשכנע את החקלאים לשמור את השמיטה למרות הקשיים, שיעשו זאת וידברו על ליבם.

אחד מתושבי רמת אלחנן סיפר לנו על קרוב-משפחתו, חקלאי בצפון הארץ, שאמר לו בדרך-אקראי שהפעם הוא אינו מתכוון לשמור שמיטה. 'למשמע הדברים הייתי המום, מספר מיוזעו, כיון שהחקלאי הזה שמר כבר כמה שמיטות ברצף, ואם הפעם הוא הודיע לי על כך שאינו מתכוון לשמור, אות ברור הוא שהקשיים הם אכן אדירים'. התייחס לאמר נואש, אלא גייס את כל כוחותיו ודיבר על ליבו של החקלאי - ואף הביא אותו בפני אחד הרבנים החשובים שליט"א שגם הוא דיבר איתו על גודל השכר הצפוי לו דווקא בשל הקשיים של שנת השמיטה הבאה עלינו לטובה - עד שהחקלאי הודיע בשעה טובה שהוא חוזר בו מהודעתו, וישמור בעז"ה את הלכות שנת השבע.

הקשיים של החקלאים הפעם הם הרבה יותר גדולים מכל שנות-השמיטה עד היום, ויש להשתדל לשכנעם

בדרשתו הזכיר מרן הרב שליט"א את אותה גינה ברמת-גן שנטעה בשנת השמיטה, ואמר: 'אני קורא לכל התושבים שלא להיכנס לגינה שנטעה בשנת השמיטה', והוסיף ש'מי שמגיע למקום ההוא, מוכיח שלא אכפת לו מחילול-השם הגדול שנעשה בגינה זו'. להלן הביא הגר"י זילברשטיין כמה הלכות מעניינות הקשורות לשנת השמיטה, כמו למשל מה יהיה הדין במקרה שענף של עץ אתרוגים שניטע בגינת-הבית, יוצא מהגדר, ומפרע מאוד להילוכם של

שדיאור אברהמי במושב 'מסלול' בנגב, עם האתרוגים התימנים

העוברים-והשבים, ומדובר באתרוגים שהם עדיין בוסר; האם מותר לקצוץ את הענף? מצד אחד, אם לא קוצצים, יש בכך משום היזק הרבים, ומאידך - כשהאתרוגים הם עדיין בוסר, אסור לקוצצם, שהרי פירות שביעית מותר לקצוץ רק אם הם ראויים לאכילה, ולא לקלקול.

נאה, בנייתן של הדירות מסתיימת, הכבישים והמדרכות מתחילים להיסלל, וההבטחות של היזמים מתחילות להיראות בשטח.

● לפני חג השבועות היינו עדים למחזות לא-סימפטיים של אנשים רבים שהגיעו לפארק ברוקלין וקטפו פרחים ללא רשות. הם הגיעו עם ילדיהם וטפס, ובמקום שישמשו סמל ודוגמא לילדים ויאמרו להם שאסור לקטוף פרחים שהם רכוש ציבורי, באים ההורים עם הילדים ועושים בפרחי הפארק כבשלהם ואין פוצה פה. הדבר כרוך בגזל ממש, וכפי שפרסמנו בשנים הקודמות בשם רבני השכונה שאסור לעשות זאת בשום אופן. גם העובדה שהפארק אינו במיטבו והפרחים שנקטפו עשויים להיחשב כפרחי-בר, אינה מתירה עדיין את פעולת הקטיפה, אלא אם כן מבקשים רשות מהעירייה. חבל שדבר כל-כך פשוט, מכל הבחינות, לא מובן ליהודים מכובדים ובעלי צורה. דיברנו על כך עם רבני **המרא דאתרא** שליט"א, שאמר שכל אלה שלקחו פרחים מהפארק צריכים לעשות תשובה.

● כפי שדיווחנו בגליון שעבר, ארון הקודש ותיבת הש"ץ שנתרמו ע"י הרה"ג רבי **נצח מהצרי** למנין-החצר ברחוב הרב זונפלד 2 - הועברו לעזרת הנשים של בית הכנסת המרכזי. ואכן, הארון והתיבה הועברו, והציבור קיבל

זאת בשמחה ובסיפוק. מניינים רבים מתקיימים בעזרת הנשים, ולכן השימוש בחפצי-קודש אלה הוא תועלתו מאוד, ומעניק את ההרגשה שמדובר ממש כמו בבית כנסת... הרב מהצרי אינו מסתפק במה שעשה עד כה, אלא הזמין פרוכת ארוכה ורחבה יותר לארון הקודש, וכן פרוכת לבנה מיוחדת לימים הנוראים, וכן פרוכת מיוחדת לתקופת החגים.

● בימים אלה יחול יום הזכרון ה-3 לפטירת יקירנו האהוב והבלתי-נשכח הרה"ג רבי יוסף אדלשטיין זצ"ל, גבאי בית הכנסת המרכזי. במהלך התקופה מאז פטירתו נשמעו סיפורי-הוד רבים המתארים את דמותו ואישיותו. את אחד הסיפורים שמענו מבניו שליט"א, שסיפרו שכאשר היה מאושפז בתקופה האחרונה לחייו ב'תל השומר', הגיעה אליו שיחה מאביו, מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א. בדיוק באותם רגעים הגיע אחד הפרופסורים לביקור אצל החולה, ורבי יוסף בשל כיבוד-אב וכבוד-התורה וההערכה העצומה שחש כלפי אביו שליט"א, לא הפסיק בשיחתו, ולא שם לב שהפרופסור נמצא בחדר. הוא המשיך לשוחח עם האב דקות ארוכות.

● הפרופסור שהתפלל שהחולה לא מתייחס אליו, התקשר אל הרה"ח רבי אלימלך פירר וסיפר לו על המתרחש. הרב פירר ביקש שיבררו את שם החולה, וכששמע שמדובר בבנו של מרן שליט"א, הסביר לרופא הבכיר את הסיטואציה, ופירט באוזניו את גודל מצוות כיבוד-אב, במיוחד של אבא כזה כמו מרן הגרי"ג שליט"א. הרופא התפעל מאוד מכך, ותשמעו מה היה ההמשך. בראותו כיצד מתייחס חולה לאביו, למרות שבחדרו נמצא פרופסור בכיר, הרי שמאותו מקרה, קיבל הרופא על עצמו שכל פעם שאביו (של הרופא) יתקשר אליו, הוא ישיב מיד, ולא ידחה את השיחה, כמובן אם אין בכך משום פיקוח נפש לאחד החולים.

● ראו את גודל ההשפעה של מעשה אחד, כשלמרות שרבי יוסף זצ"ל כלל לא התכוון להשפיע על הרופא, ראה מן-הסתם הפרופסור את עדינות-נפשו של החולה שלפניו, והבין שהוא אינו עושה זאת מתוך זלזול בכבודו של הרופא, אלא בשל רצונו לכבד את אביו מרן

שליט"א. ואם כך, גם הוא קיבל על עצמו לעשות כדבר הזה.

מה אמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בעניינו של רב-העיר נשפנה אל ה...כומר שיסייע לחילוץ העגונה?

● התחלנו עם החיוב המוטל עלינו לגרום לקידוש שם שמים, ונסיים בנושא זה. בליל שבת פרשת 'בהעלותך' סיפר הרב שליט"א על אחד מרבני הערים החשובים שגרם לקידוש שם שמים גדול ברחבי העולם. בעירו של אותו רב התפרסם על יהודי רע-לב שברח לחו"ל והותיר את אשתו עגונה. המרא דאתרא שמע שהאיש ברח לברזיל, והחליט לעשות את כברת-הדרך הארוכה עד למדינה ההיא, להתחקות אחר עקבותיו של הבעל ולאצו לתת גט לאשתו.

● למרות שהרב ההוא היה כבר בגיל מבוגר מאוד, לא חס על המאמצים המרובים, וטס לברזיל יחד עם ראש בית הדין בעירו. היה בכך משום מסירות נפש של ממש. והנה, כשהגיע לברזיל, התברר לו שהבעל היהודי פתח שם רשת-חנויות למכירת ירקות, והוא מתפרנס היטב. שָׁקַל רב-העיר בדעתו מה לעשות, והחליט כדלהלן: כיון שברזיל היא מדינה שבה יש רוב נוצרי, החליט הרב לפנות אל ה...כומר הראשי של ברזיל, ולבקש ממנו שיוציא מכתב ובו יפרט את מעלליו של הבעל, וידרוש שלא לקנות עוד ירקות בחנויותיו של האיש ההוא, עד שייתן גט לאשתו.

● הרב אכן ניגש אל הכומר, הסביר לו את פרטי המקרה, ואמר שאם המכתב יתפרסם והלקוחות לא יקנו אצלו יותר, פרנסתו תרד פלאים, ואז הוא יבין ממילא את אשר עליו לעשות. הכומר התפעל מאוד ממסירותו של רב-העיר, וראה כיצד ממרום-גילו טס מארץ ישראל לברזיל, ופרסם את המכתב, כפי בקשתו של הרב. ואכן, העצה פעלה בתוך זמן קצר, וכשראה הבעל שאין לו פרנסה, אמר מיד שהוא מוכן לתת גט לאשתו... וכך אכן היה. הסיפור התפרסם בכל העולם, והכל התפעלו והתרשמו ממסירותו של הרב ההוא שליט"א, וראו שאין אומה כמו

האומה היהודית. אבל כשהגיע המעשה לאוזניו, סיפר הגרי"ג זילברשטיין, התפללנו כיצד התיר הרב ההוא לעצמו לפנות אל הכומר, ולבקש ממנו שיסייע בענין, הרי יש בכך משום האדרת-שמה של הנצרות! ברם, כששאלתי את פי גיסי מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי, הרגיני באומרו שהרב לא ניגש אל הכומר, בגלל היותו כומר, אלא בשל ההשפעה המרובה שהיתה לו על הציבור, ולכן אין בכך משום האדרתו של הנצרות.

מרן הגר"י זילברשטיין שילם מכיסו הפרטי לערבי שהגיע לדין-תורה, ולא ידע על הבאר של 'קוקה קולה'...

● כמו-כן נספר עוד, אמר המרא דאתרא בליל שבת 'בהעלותך', על מקרה שהתרחש בשנותיה הראשונות של רמת אלחנן. יום אחד התדפק בביתנו ערבי, ואמר שהוא רוצה להתדיין בדין תורה עם אחד התושבים. 'אני יודע, כך אמר, שדיני התורה היהודית הם צדק, בניגוד למה שמתרחש אצלנו... הערבי הזה הסתובב ברמת אלחנן והצהיר בכל מקום שדיני התורה הם צדק גמור...

● המקרה שלנו נסב על עבדות-חפירה שקיבל לעשות בביתו של אחד התושבים, 'אבל כשקיבלתי את העבודה חשבתי שאצטרך להביא לכאן כמות מסוימת של מלט, ובמהלך העבודה ראיתי שאני חופר וחופר, והאדמה ממשכה לשקוע, ואני צריך להביא לכאן כמות של מלט הרבה-הרבה יותר גדולה. אני רוצה שהיהודי ישלם לי יותר, כפי המאמצים שאני משקיע... תבע הערבי. הוא לא ידע מדוע האדמה שוקעת, אבל אנחנו ביררנו ושמענו שהסיבה היא בגלל הימצאה של באר גדולה באזור, המשמשת את מפעל 'קוקה קולה'.

● והנה, על פי דין-תורה לא מחויב היהודי לשלם לערבי תשלום נוסף, אבל כיון שמרן הרב שליט"א לא רצה שיווצר חילול השם - שילם לו הרב את ההוצאות מכיסו הפרטי והערבי יצא מביתנו שמח וטוב-לב...

● הבה נקבל כולנו על עצמנו לקדש שם שמים, ולהאהיב אותו על הבריות.

המטע נִצְלָה באש, התפילין נִצְלו בנס

לעמוד עם ר' שי חמו, החקלאי מ'מבקיעים', ליד עצי האבוקדו שנשרפו - 24 שעות לפני הפסקת האש - במטע הגדול שלו, כתוצאה מנפילה ישירה של טיל על המטע, ולשמוע את גיבור-הכוח הזה מבטיח לא להישבר אלא לעמוד איתן בכל הנסיגות שיעמדו בפניו לקראת השמיטה - זה כמו לדבר סניגוריה על העם היהודי כולו ■ למרות הקשיים, מתכונן גיבור-הכוח מ'מבקיעים' לשמור שמיטה, ומצהיר: 'אם לא אצליח לבצע את כל המשימות לפני השמיטה, אפקיר את השטח' ■ במבצע 'שומר החומות' ניסו לשמור על החומות, וב'מבקיעים' פורצים את חומת הנסיגות, בכל הכוח של גיבורי הכוח

האידישאיטות 'גורניטש' מיט גורניטש'. הם כבר היו בטוחים שאין שום סיכוי בעולם למצוא את התפילין המהודרים.

לפתע יוצאת צווחה מפיו של הבן, לביא-מנחם שמו, שנזכר שביום האתמול לא הניח את התפילין שלו בארון הקבוע, אלא במתקן מיוחד מתחת לכסא בו ישב בכיתה. כדי להגיע למקום הישיבה של הבן, הם מתחילים לפנות את ההריסות ואת הפחית והאבק הנורא, ובכלל זה גם את שיירי המתכת של הטיל שעדיין נותרו במקום. התקווה והסיכוי שאולי-אולי יזדקק לעיניהם השם 'לביא-מנחם', שהיה רקום על תיק התפילין האפרפר, שאמו לאפס.

הם מחפשים ומחפשים, סנטימטר אחר סנטימטר, עד שמגיעים לקצה הכיתה, או יותר נכון: מה שהיה פעם כיתה, שם ישב הבן.

גם שם הם נאלצים לדקות בין שברי מתכות וזכוכיות, הופכים כל אבן וכל שֶׁבֶר, ולפתע, ממש בהיסח הדעת, שניהם קופאים על מקומם. תיק התפילין והטלית נחשף בפניהם, ואפילו האותיות הרקומות 'לביא-מנחם' כמעט ונותרו שלמות... הם פותחים את התיק, ושיניהם נוקשות זו לזו בראותם שהבתים של-יד ושל-ראש נשארו שלמים, ללא כל נזק, למרות ההדף האדיר שנוצר כתוצאה מנפילת הטיל.

לא ידענו את נפשנו מרוב שמחה וצהלה, ומגודל ההתרגשות רצינו לפתוח בריקוד נלהב, ורק ברגע האחרון חדלנו מכך בשל שברי הזכוכיות שמנעו זאת מאתנו, מספר ר' שי בקול רועד, ומחבק באהבה את התפילין ששרדו בנסי-נסים את הטיל. זה היה זוג התפילין היחיד שנותר שלם מכל העשרות שהיו בכיתה בעת הנפילה.

קולו של האב נסדק ונרעד עוד יותר כשנזכר מה עבר עליו לפני זמן לא רב, בדרך לשמירת השמיטה, ומבין שיתכן שהנס הגדול התרחש כתוצאה מ'הסיפור הגדול', היא מסירות הנפש שגילה למצוות השמיטה בשנים הקודמות, והרבה יותר מכך - לקראת השמיטה הבאה עלינו לטובה. שי חמו חוזר למושב, עם התפילין של הבן בידו, מאושר מאין כמוהו. אבל אם חשב שהמערכה הפרטית שלו

שי חמו במטע האבוקדו שלו

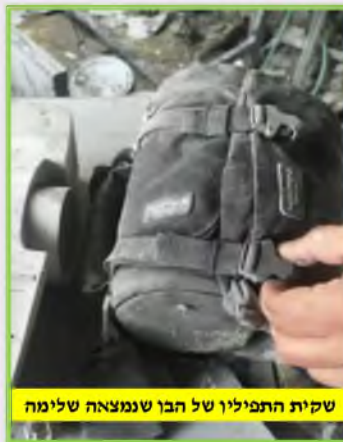
נתחיל מ'הסיפור הקטן', ונעבור אל זה הגדול יותר, אם כי בכלל לא בטוח שהיחס בין קטן לגדול, נכון במקרה דנן...

באחד מימי המבצע הצבאי האחרון בעזה, ובאחד המטחים הגדולים שנורו לעבר אשקלון, קָדַר טיל לתוך כיתה באחד המוסדות הדתיים בעיר. כיון שהתלמידים היו באותה שעה בביתם, בשל המצב, והטיל גרם 'רק' לנזקים, גם אם התבלה היתה חמורה במיוחד - אף אחד לא שמע על כך. כלי התקשורת, כמוכן, לא ראו צורך לדווח על טיל שחדר לתוך כיתה ריקה, והותיר את הכיתה כולה הרוסה ומנופצת מן הקצה אל הקצה.

אבל כשהגיעה השמועה על חדירת הטיל לכיתה, לביתו של ר' שי חמו במושב 'מבקיעים' ב'עוטף עזה', נתקף החקלאי שומר-השמיטה בחרדה נוראה. הבן היה אמנם בבית, אבל את התפילין המהודרים שלו הוא השאיר אתמול בכיתה, ושכח להביאם עימו. באותו בוקר הוא הניח את התפילין של אביו, והתכונן לעשות גיחה לבית הספר ולקחת את התפילין.

ואז שמעו במשפחת חמו שמהכיתה לא נותר מאומה. האב, שהגדרה 'גיבורי כוח' נאמרה עליו, בשל מסירותו הבלתי-תיאמן לשמירת השמיטה, נחרד הפעם אל ליבו, בזכרו כמה מאמצים וכמה כספים השקיע עד שהשיג את התפילין הללו לבנו. 'בחרתי את סופר הסת"ם הטוב ביותר, ולא חסכתי במאומה על-מנת להשיג לו את התפילין המהודרים ביותר', הוא אומר לנו השבוע, בתארו את הצער והיגון שאפפו אותו כשהבין שהתפילין נשרפו יחד עם כל הציוד שהיה בכיתה.

בין אזעקה לאזעקה נוסעים האב והבן לאשקלון, ושניהם מלאי-חרדה לבדוק מה עלה בגורל התפילין. והנה הם מגיעים למוסד הדתי, וכבר מרחוק רואים את ההרס הרב שנגרם לכיתה. משנכנסו לשם, הם נתקלים בכיתה מנופצת לגמרי-לגמרי, באינספור של שברים ושברי-שברים של זכוכיות ומתכות, ו...בשייריו של הטיל שנחת כאן היישר מעזה. הבן סופק את כפיו, פורץ בבכי, ואומר לאביו ר' שי: הנה תראה, כל זוגות התפילין שהיו בארון נשרפו לגמרי, רח"ל, ומהארון עצמו לא נותר כלום. גם ר' שי, בן עדות המזרח, יודע לומר לנו השבוע את המלים

שקית התפילין של הבן שנמצאה שלימה

יודע, הוא אומר, שאם אין לך כוח-אדם - במיוחד כשמדובר במטעי-פרי, ועל אחת כמה וכמה בעצי האבוקדו - לא תוכל להמשיך לעבוד.

הרי לא צריך להיות חקלאי כדי לדעת שמיד בפרץ המגפה נסגרו השערים מעזה, בשל החשש להזדקק המונות, וכשהגענו אשתדק לעונת הקטיפה לא הצלחנו להשיג כוח-אדם. עמדנו ממש בחוסר-אונים, ובקושי השגנו פה-ושם מתנדבים שבאו לעבוד, אבל כל אחד מבין שמתנדבים עובדים כמו מתנדבים... במיוחד כאשר הם אינם בקיאים במלאכת הקטיפה.

איזו אמונה!

רוב הפרי נשאר אפוא על העצים ולא יכולנו למכרו גם בחצי מחיר. ההפסדים היו ענקיים, וגם אז עדיין לא ידענו לאן אנחנו הולכים מכאן. היינו בטוחים שכאשר המגפה תדעך, נצליח עוד להשיג איכשהו את הקטיפה, אלא שבדיוק אז הגיע המתח בעוטף עזה לשיאו, עוד לפני תחילת המבצע, ושוב נסגרו השערים מעזה, ואי אפשר היה להשיג עובדים.

גם אם אעמוד איתך כאן, במטע, במשך שעות מרובות, לא אצליח לתאר את הקשיים העומדים לפנינו, אומר ר' שי, תוך שהוא מדגיש שוב ושוב שיהיו הקשיים ככל שיהיו, איננו מתכוון לסגת מהחלטתי לשמור את שמיטת תשפ"ב, ולו יהיה זה במחיר אסטרטגי; אני בטוח שהאלוקים יהיה בעזרי!

אה, איזה מלים! איזו אמונה! ובכל זאת, כאשר חמו מתחיל לתאר את הקשיים, אי אפשר שלא להשתתף איתו במה שעובר עליו. הנה רק דוגמא קטנה, הוא אומר; לפני שמיטה צריכים לזבל את הקרקע, ולשם כך אני זקוק לכוח-אדם, האמור להסתכם בעשרות עובדים. בשנים רגילות אין בעיה לגייס את העובדים, אבל הפעם, כשהמתח הבטחוני עדיין מרחף באוויר, זה כמעט בלתי אפשרי.

חמו עומד אתנו ליד הבור הגדול שנפרץ בנפילת הטיל, מצביע על עשרות העצים השרופים, ואומר: 'אם אצרך לכל זה גם את הפרויקט של עקירת העצים, וכל זה צריך להיעשות לפני שנת השמיטה, הרי מדובר ממש במשימה שאי אפשר לבצע'. גם לאחר העקירה, צריכים להכין את הקרקע, להכין את כל הפרטים לקראת שתילה מחודשת, ולכל זה מצטרפת גם מלאכת הזיבול.

'מה אתה מתכוון אפוא לעשות?' - שאלנו את ר' שי חמו. יש בתשובתו של החקלאי-המאמין הזה משום דברי סניגוריה על כל העם היהודי. 'צריך להיות עורר כדי לא לראות שהקב"ה מנסה אותנו בתקופה זו בנסיונות קשים, שלא התנסינו בעבר. אבל אנחנו נוכיח לו שנעמוד איתן בכל הנסיונות, ובעזרתו יתברך נצלה את כל המכשולים. מה שאני מתכוון לעשות הוא להשאיר את כל השטח מופקר לחלוטין.

'כמובן שנשקה ונחזיק את האדמה במידת היכולת, שלא תלך לאיבוד, אבל השטח עצמו, כולל העצים והפירות, יהיו בהפקר גמור. אם בשמיטות הקודמות קטפנו את הפרי ותרמנו אותו למוסדות ולגופי צדקה, עכשיו גם את זה לא נוכל לעשות'. נאום שי חמו, במושב 'מבקיעים'. אם במבצע 'שומר החומות' ניסו לשמור על החומות, הרי במושב שבו ביקרנו השבוע - 'מבקיעים' את החומה, את חומת הנסיונות, בכל הכוח של גיבורי הכוח.

הסתיימה במה שהתרחש בכיתה באשקלון, הגיע ה'בוס' האיום שנשמע בלילה הבא, והמחיש את הנסיון השמימי... והוא-הוא 'הסיפור הגדול'...

הפסיקו לספור את הטילים...

למרות שבכל מבצע צבאי נופלים כאן טילים רבים, ב'שומר החומות' זו היתה קטסטרופה, אומר לנו ר' שי, בסיור שעשינו בחוצות הישוב, השבוע. איש כבר לא מנה את מספר הטילים שנפלו ב'מבקיעים'. ובכל זאת, ה'בוס' האדיר שנשמע במושב 24 שעות לפני הפסקת האש, היה עוצמתי במיוחד. הייתי בטוח שהנפילה היתה במרכז הישוב, אבל כשהשכמתי בבוקר לתפילה ראיתי שהטיל לא נפל בתוך המושב. חמו מתפלל שחרית, ויוצא לשטח, כדי לעבד את מטע עצי האבוקדו שלו. כבר בדרך הוא מבחין שמשוואו אינו כשורה.

ענפים ועלים רבים נראו על הקרקע, בין העצים, למרות שימים אלה אינם תקופה של נשירה. התחלתי לחשוף, אבל קיוויתי שזה לא יקרה. חשבתי שאולי גנבים חדרו למטע, וגנבו את הפרי, ובדרך אגב השחיתו את העצים. ברם, ככל שהתקרב למטע, הבין שהפעם זה לא גנבים... במרכז המטע הגדול הוא מבחין בעשרות עצים שרופים, ומבין כבר שהטיל נפל בתוך המטע.

'אני מבטיח לא להישבר'

שי פוסע כמה פסיעות נוספות, עובר עוד שורת עצים, ועוד אחת, והנה הבור הגדול שפער הטיל בלב-ליבו של המטע. הפלא היה שהטיל היה כה גדול, שהוא חדר כולו לאדמה, ואי אפשר היה לראותו מבצבץ מעל הבור, כפי שקורה בדרך כלל בטיולים העזתיים. ליבו נצבט בקרבו, אבל אז הוא נעמד חזק על הקרקע, מיישר עיניים כלפי מעלה, ואומר בקול לא-לו:

'הקדוש ברוך הוא, אני מבטיח לך שלא אשבר, אלא אעמוד בנסיון הקשה שהבאת עליי. אף אחד לא יצליח לקחת ממני את ההחלטה לשמור את שנת השמיטה, למרות כל הקשים שחלפו עלינו לאחרונה, ועל-אף הטיל הזה שיצריך אותי עכשיו להתעסק בעבודות קשות שלא צפיתי אותם, כמו עקירת העצים. אני אוכיח לך, אבי שבשמים, שאעמוד בכל זה, בעזרתך!'

וכאשר יצאנו השבוע עם שי חמו אל מטע האבוקדו, שחלקו נשרף, הוא היה נראה קורן, שמח ומאושר, מאי-פעם. ועוד מעט תשמעו אלו בעיות ממתונות לו, עד שנת השמיטה...

מטעי האבוקדו שלו ממוקמים מערבית לישוב, קרוב יותר לחוף הים, ממנו פרצו כזכור המחבלים ב'צוק איתן' שביקשו להשתלט על קיבוץ 'זיקים' הסמוך. חמו לוקח אותנו ברכבו אל המטעים, וכאשר הגענו אל המקום בו נפל הטיל, ואנחנו רואים בעינינו את עשרות העצים השרופים, מתמלאות עיניו של החקלאי בדמעות חמות, אבל מהר מאוד הוא יודע להבהיר לנו שהוא אינו 'מצטער' על מה שקרה.

'הדמעות שלי ברגעים אלה פורצות בגלל תפילה שאני נושא לאלוקים, שיעזור לי לעמוד בנסיונות הקשים לקראת שנת השמיטה', הוא אומר, ומפרט באוזנינו את הבעיות שנערמו בדרכו כבר בפרץ מגפת הקורונה. כל חקלאי מתחיל

פנינים מדברי הרב

מֶרֶץ הַגִּרָּי זילברשטיין משיב
לְשׁוֹאֵלִים הָאֵם אִפְשָׁר לְלַמֹּד
מֵהֶרְמוֹזִים בְּסֵפֶר 'הַאִידְרָא' -
לְאֶסוֹן בַּמִּירוֹן

והכל נאמר בהעלם גדול מאד, וכמ"ש הסבא קדישא (בפרשת משפטים דף ק' ע"ב), בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי.

וכתב על זה רבינו מהר"ו (בשער מאמרי רשב"י) בשם רבינו האר"י ז"ל, הכוונה, כי נשמות הצדיקים יש שהם מצד בחינתם יש להם כוח לדבר בנסתרות וסודות התורה דרך מיסוי והעלם גדול, כדי שלא יובנו אלא למי שראוי להבינם. ורשב"י ע"ה היתה נשמתו מְבַחֶנָה זו, שהיה בה כוח להלביש הדברים ולדורשן, באופן שאף אם ידרשם לרבים - לא יבינום אלא מי שהוא ראוי להבינם, ולכן ניתנה לו רשות לכתוב את ספר הזוהר הקדוש.

ולא ניתנה הרשות לרבותיו, או לראשונים שקדמו לו, לכתוב ספר בחכמה הזאת, עם היות שבודאי היו יודעים בחכמה הזאת יותר ממנו, אבל הטעם הוא שלא היה בהם כוח להלביש הדברים כמוהו, וזה מה שאמר הסבא ע"ה, בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי וכו'. ובוה תבין גודל העלם ספר הזוהר אשר כתב הרשב"י שאין כל מוחא ומוחא יוכל להבין דבריו, עכ"ל.

■

ולכן לא ניתן ללמוד מאומה מדברי האידרא הנזכר לאסון. מה גם, כי כפי מה שכתב כבודו מדובר על שרי המלך הגויים, ובודאי שאין מקום להשתמש במשל של רשעים על צדיקים.

מתוך השיחה ששמעתי בכפר
חסידים ממרן המשגיח רבי אליהו
לאפיאן זצ"ל - היתה לי תשובה
בענין הצוואה...

קיבלנו שאלה בענין צוואה שבה הוריש
הנפטר לילדיו שני-שליש מנכסיו, ואת השליש
האחרון ביקש להוריש ל'אדם שלא חָטָא'.
בתחילה חשבנו לומר שאין אדם כזה, אבל

מיד לאחר האסון הכבד במירון, החלו להיחשף לפתע מקורות ה'מגלים' לכאורה על האסון בו נהרגו 45 אישי-מעלה. יוסף פליסקין, הלומד בכולל 'אהל יוסף'-נובהרדוק בירושלים, שיגר מכתב לרבינו מרן הגר"י זילברשטיין ובו הוא מבקש לדעת האם אפשר להסתמך על מקורות אלה. אנחנו מצטטים כאן את תשובת הרב שליט"א.

לכבוד הרב המצוין יוסף פליסקין שליט"א, שלום וברכה; אודות שאלתו סביב האסון במירון, בדבר מה שפורסם מדברי האידרא-רבא המספר שאליו הנביא הפיל את כותלי היכל המלך כדי לשחרר את רב המנונא וחבריו שהיו כלואים בו, ובין חורבות כתלי הארמון מתו 45 משרי המלך שהיו ממונים לשמור על הארמון.

ושאלתם, האם אפשר למצוא בזה רמז ל-45 הקדושים שעלו בסערה השמימה, או לא יתכן ש-45 הגויים הרשעים שנהרגו כדי לאפשר לשחרר את רב המנונא, ירמזו ל-45 היהודים הקדושים והטהורים, מאחר שכל הדברים שם הם מְשָׁל, ואינם כפשוטם?

הריני להשיבו: כל דברי הזוהר הם סודות נעלמים. הנה רבינו הבן איש חי זצ"ל (בשור"ת רב פעלים, ח"ב יר"ד סימן נ"ו) נשאל לענין תרגום האידרא (דהיינו, האם אפשר לתרגם את ספר האידרא), והשיב, שכל דברי האידרא קדישא הם סודות עליונים, והדברים הנגלים שבהם מדברים בלשון הנשמה כדי לשבר את האזון, ובודאי יש איסור גדול לתרגם אותם בלשון אחר, כי התרגום מראה להקורא שזה הנגלה מהם הוא כוונת הדברים אשר דיבר בעל המאמר ממש.

לרשב"י ניתן כח להסתיר את הדברים

ועוד כתב: ידוע, שספר הזוהר והתיקונים, וכ"ש אדרא רבא ואדרא זוטא, הם דברים עמוקים מאד מאד, ונכתבו בחכמה נפלאה ונוראה, אשר בדיבור אחד רצוף דברים הרבה,

ראש הקהל - מרוב בושה וכלימה - להוציא את האף שלו מן הבית במשך תקופה ארוכה מאוד. ידוע-ידע שברגע שיהלך בין אנשים, ילעגו לו וישגרו אליו מבטי-בוז, ולא יכול היה לסבול את הבושה.

רק בהגיע יום הכיפורים, אזור ראש הקהל עוז, והחליט לצאת מן הבית, כיון שביום זה ממילא באים כל האנשים לבית הכנסת עם הטלית על ראשם, ואינם מביטים לימינם ולשמאלם... הפעם השניה היה זה ביום הושענא רבה, שגם בו מכסים את הראש בטלית, וביום שמחת תורה כאשר דעתו של הקהל מבודחת ושמחה עליו, ויש בכך סיבה שישכחו ממנו... כאשר הגיע לבית הכנסת התחלפו צבעי-פניו, והפכו להיות אדומים ולבנים, כדרכו של כל מי שמתבייש.

רק לאחר שתי היציאות העז ראש הקהל לצאת מן הבית, וגם אז ליציאות קצרות מאוד, ומדי פעם האריך את יציאתו בעוד כמה דקות. כל פעם כשיצא החוצה, התחלפו צבעי-פניו, מרוב הבושה שהיתה לו מבני האדם.

הבושה מהחטא - הכפרה הטובה ביותר

עוד לפני שנגיע מכאן אל הפן ההלכתי בנוגע לצוואה הנ"ל, נלמד שמהבושה שהאדם מרגיש כלפי חבריו וידידיו, יש לנו ללמוד עד כמה גדולה היא הבושה שיש לנו להתבייש מהבורא עולם על כל חטא וחטא שאנחנו חוטאים נגדו רח"ל.

זכורני שמרן המשגיח בכפר חסידים הוסיף עוד נקודה חשובה ואמר שבעוד שבעולם הזה אפשר לשבור את מחסום הבושה, ולהחליט שמהיום והלאה אין אני מתבייש יותר, הרי שבעולם הבא, הבושה של האדם מן החטא תהיה נצחית, לעד ולעולמי עולמים. מי שחושב על כך, יחטא נגד ריבונו?

הבושה מהחטא היא הכפרה הטובה ביותר, וכבר אמרו חז"ל (ברכות, י"ב ב') 'כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עוונותיו'. למרות שבושה זו מן החטא, מצטיירת בעיני רוב העולם כדרגה גבוהה, ולכן נראה להם שהדבר רחוק מאתם, אין פני הדברים כך.

גם אדם שלא הגיע למדרגות נישאות בעבודת השם, יכול לחוש את הבושה מן החטא. ברגע שהאדם מהרהר בטובות שעושה עימו השי"ת בכל רגע ורגע, יכול הוא להגיע למצב בו הוא מתבייש מן החטא שעשה. פשוט כך. מי שיחשוב על הענין הזה בדרך פשוטה, וישתדל להיות כנה עם עצמו, יגיע במידה זו או אחרת למצב של בושה מהשי"ת, בגין החטא שעשה. וככל שהאדם מתבייש כאן, בעולם הזה, הוא חוסך לעצמו את הבושה הנצחית בעולם הבא.

אדם שמתבייש - נשפך דמו

והנה, יש להסביר ולתת טעם מדוע באמת קבעו חז"ל שאם אדם עשה עבירה ומתבייש בה, מוחלין לו על כל עוונותיו. מצאנו בענין זה הסבר מופלא של ה'בן איש חי', (ב'בן יהוידע' על הגמרא במסכת ברכות, שם). וכך הוא כותב:

'נראה לי הטעם, כי בבושה נשפך דמו בקרבנו, והרי זה כאלו נהרג, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל המלכין פני חבריו ברבים כאלו שופך דמים, ואמר בגמרא דחזין אזיל סומקא ואחי חיורא; וכן זה שנתבייש נחשב לו כאלו נהרג, ולהכי מהניא ליה כפרה, כי מיתה מכפרת על הכל' וכו'.

ה'בן יהוידע' מסביר, שכיון שמצאנו שהסיבה שהמלכין את חבריו אין לו חלק לעוה"ב, היא משום שנחשב שכאילו הרגו, בגלל שצבעי-פניו של האדם המתבייש מתחלפים, כך גם

בסופו של דבר גילינו דבר מרתק, מתוך שיחה ששמעתי בישיבת כפר חסידים.

זה קרה לפני שנים רבות כאשר הייתי צריך לנסוע ביום ששי מטבריה לבני ברק. במהלך הנסיעה ראיתי שהאוטובוס מתאחר, וכיון שחששתי שלאגיע בזמן לבני ברק, החלטתי לרדת בתחנה ליד כפר חסידים, ולשהות שם בשבת.

במשך השבת הזדמן לי לשמוע שיחה מוסרית מפי מרן המשגיח רבי אלי' לאפיאן זצ"ל, ולמרות שהסיפור דלהלן נשמע כבר בהזדמנויות רבות, וגם מודפס בספר 'לב אליהו', אנחנו מביאים אותו כאן מצד שתי סיבות. הראשונה, מפני שזיכתי לשמוע את הסיפור כולו מפיו של מרן המשגיח זצ"ל; ושנית, מפני המסר המאוד-חשוב שיש בו, בסיפור זה, וגם המסקנה ההלכתית הטמונה בו.

המשגיח סיפר שבעיירה שבה התגורר אירע מקרה שבעליה של חנות הבחין שמדי לילה נגנבים כמה פריטים מחנותו. משהתמידה התופעה ולא פסקה, הבין שמדובר בגנב המצליח לדחור מדי לילה אל החנות, ולהוציא משם דברים, והחליט להציב מארב ולתפוסו.

בעל החנות, ובנו, נכנסו אל החנות בשעת לילה מוקדמת, והסתתרו מתחת לאחד השולחנות. והנה, לאחר חצות, הם שומעים רעש של תחיבת מפתח בדלת החנות, ומאן-דהו נכנס פנימה. ליבם עמד מפעום. האב ובנו הבינו שהגיעה העת לקום וללכוד את הגנב הפושע.

וכך עשו. זינקו ממקום מחבואם, תפסו את הגנב המופתע, ועכשיו הדליקו את האור כדי לראות מי הוא הגנב שהעז להתפרץ מדי לילה לחנות. כשראו מי הוא, נאלמו דום. לא יכלו להוציא מילה מפיהם מרוב פלצות.

היה זה לא אחר מאשר ראש הקהל של העיירה, בכבודו ובעצמו. מה הניא אותו לגנוב, הם לא ידעו; אבל את המציאות אי אפשר היה להכחיש. ראש הקהל הוא הגנב. האב ובנו מסרו את הגנב לידי המשטרה, וזה נאלץ לשבת שם במאסר במשך תקופת-מה. לאחר שחרורו מן הכלא, ובשובו לביתו, לא העז

במקרה שאדם עשה דבר עבירה ומתבייש בו, מתחלפים צבעי פניו מרוב בושה, ולכן גם במקרה זה הוא נחשב כאילו נהרג, והמיתה מכפרת לו על הכל.

ידגש שה'בן יהוידע' מציין שבוודאי הדברים נאמרים רק אם עשה תשובה, בוודאי וחרטה ועזיבת החטא, 'אבל ודאי בלא תשובה לא מהני כלום, כי אפילו המיתה עצמה, אם לא מת מתוך תשובה - לא תועיל לו מיתתו'.

■

מהסיפור של המשגיח בכפר חסידים, ומתוך דבריו של ה'בן יהוידע', נוכל ללמוד גם לענין הצוואה, שבה כתב הנפטר שהוא מוריש שליש מנכסיו למי שלא חטא.

אמרנו לבני המשפחה שאם ברצונם להשיג אדם כזה, שיחפשו את מי שמתבייש מהעבירות שעשה, ולפי הדברים ה"ל הרי הוא כמי שנהרג, והמיתה תכפר לו על כל חטאיו.

שאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי מה לעשות בענין המדרגות בבית הכנסת שלנו, והוא השיב: 'צריך להתפלל'

לאחר האסון במירון שהתרחש בגלל הצפיפות המרובה במדרגות היציאה מרחבת 'תולדות אהרן', התעוררנו בענין המדרגות ביציאה מבית הכנסת המרכזי שלנו, וכולנו מתפללים ומתחננים להשם יתברך שלא יקרה מאומה, והכל יתנהל על הצד הטוב, ונזכה לפקוד תמיד את בית הכנסת בשמחה.

אבל ברור שיש לעשות את ההשתדלות הנצרכת. כי המציאות היא, שאפילו לפני אמירת 'זכור', כאשר הציבור יוצא בבת-אחת מבית הכנסת, נוצרת צפיפות, והיציאה מתבצעת באיטיות. הבעיה היא שאם רוצים להרחיב את המדרגות בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן, יצטרכו לעקור כמה ממדפי הספרים של אוצר-הספרים הגדול הקיים בבית

מרן הגר"ח קניבסקי על מדרגות בית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן

הכנסת, וזו כבר שאלה קשה. הבעיה מתעוררת כמובן גם בבתי כנסיות אחרים, שבהם מתפלל קהל רב, ויש שם רק פתח אחד לכניסה ויציאה, ואם ח"ו יתרחש מקרה חרום, והאנשים ירצו לצאת כולם בבת אחת, הם עלולים לדרוס איש את חבירו, או שחלקם יישארו לכודים ח"ו. הגבאים די בכל אתר מסתפקים האם לפתוח פתחים נוספים לצורך זה, למרות שאז עלולים ללכת לאיבוד מקומות תפילה וארונות ספרים.

הבאנו מקורות לכאן ולכאן, כמו למשל ממסכת סוכה (מ"ב ב') בענין 'יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מולכין את לולביהן להר הבית וכו', והם מחטפים ומכין איש את חבירו וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה התקינו שיהיה כל אחד ואחד נוטל בביתו, וכן מהסוגיה במסכת יומא (כ"ב א') שהכהנים ביקשו לזכות בתרומת הדשן, ובאו לידי סכנה, והסוגיה במסכת שבת (ס' א') בענין סנדל המסומר, ועוד.

■

כששאלתי את גיסי מרן הגר"ח מה הוא אומר בענין זה, השיב: 'צריך להתפלל'!

האם לשלוח ילדים לפעוטון בו מאכילים ירקות של היתר-מכירה?

הורים רבים המתגוררים בשכונות מעורבות, מספרים שבפעוטונים מאכילים את הילדים פירות וירקות מהיתר מכירה, ואולי אף מאיסור ספיחין. ההורים שואלים האם מותר לשלוח את הילדים למעון זה, או שהם צריכים לטרוח כדי להשיג מעון מרוחק, ששם יאכילו את הילדים דברים המותרים?

בדברי תשובתו ציין הרב שלא מצינו איסור שהחמירה בו התורה כל כך בעונשו - כמו מצוות השמיטה. יענין בהקדמה ל'דרך אמונה' ח"ד שציין גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א דתנן באבות שדָּבָר בא לעולם על פירות שביעית, חיה רעה באה לעולם על שמיטת הארץ, ובשבת (ל"ג א') מובא שבעוון שמיטין ויובלות גלות באה לעולם ומִקְלִין אותם, ובאים אחרים ויורשים במקומם, ממש כפי שמתרחש כיום, רח"ל.

ואמרו חז"ל עוד (איכה-רבה פ"ד סי' ד') מפני מה תָּרַב נטושה? - מפני שלא היו שומרין שמיטותיהן כראוי, קמה דאת אמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, ובת"כ בחקתי פ"ז ואדר"נ פ"ח אמרו 'אני אמרתי לכם שתהיו זורעין שש ומשמטין לי אחת, בשביל שתדעו שהארץ שלי היא, ואתם לא עשיתם כן. עימדו וג'לו ממנה, והיא תִשְׁמַט מאליה כל שמיטין שהיא חייבת לי'.

ואמרו (ילקוט ריש בהר מתנחומא) אם לא שמר שמיטין ויובלות, או אם לא שמר אחת מהן, סוף שימכור כל אשר לו עד שימכור את עצמו. וכן אחת מוצא בימי ירמיה, בשביל שחיללו את השביעית נמכרו לגוים. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע למה נמכרו למלכויות הללו? א"ל, מפני שמחללין את השביעית! אמר הקדוש ברוך הוא למשה, רצונך שלא יִגְלוּ, הזהירם על השמיטין ועל היובלות. אני ה', אני הוא שעתידי ליתן להם שכר אם תשמרו אותן, ואם לא - אני עתידי ליפרע מכם ביד המלכויות, יעו"ש עוד. ועל כן נראה שאסור

לסייע ביד עוברי עבירה, ובמיוחד בימינו, כאשר יש סכנות גדולות מבפנים ומבחוץ, ואין סכנה גדולה יותר מזו שלא ישמרו שמיטה, ולכן נראה שאין לשלוח את הילדים למעון בו יאכילו את הילדים בהיתר מכירה.

ואם היא שעת הדחק גדולה, יש לשלוח עמם אוכל כשר ולדרוש שיאכילו אותם רק את האוכל הכשר [ואם לא ישמעו, יש להוציא אותם מהמעון, ואם הרבה הורים יעשו כן, הם יקבלו את הדברים, וכמו שאמרו חז"ל תחילת נפילה ניסה].

מי שנקלע לפני שבת לפינוע רח"ל, כדאי שיקבל על עצמו את השבת. מדוע?

במתיחות הבטחונית של ימינו, מחפשים במערכת הבטחון שיטות משיטות שונות על-מנת למנוע פיגועים רח"ל, וגם האדם הפשוט מחפש לעצמו דרכים ואמצעים בהם יוכל להציל את עצמו במקרים כאלה. ברצוננו להציע כאן דרך נוספת, המבוססת כמובן על מקורות הלכתיים.

נאמר בשו"ע (יו"ד, של"ט ס"ה): מנהג לשפוך כל המים שאובים בשכונת המת. וכתב הש"ך (סק"ט) הטעם, וז"ל: הטעם שיידעו הכל שיש בו מקרה מוות, ולא יצטרך להודיע בפה ויהא מוציא דבה [והוא על פי המבואר במסכת מועד קטן דף כ' ע"א, אמר ליה רב חייה לרב אייבו קיים, אמר - אימא קיימת; ופרש"י בכת"י שלא רצה לומר שנפטר, משום מוציא דיבה הוא כסיל, וכעין זה מבואר בפסחים (דף ג ע"ב)].

הש"ך כתב טעם נוסף לשפיכת המים: ועוד, שמלאך המוות מפיל במים טיפת דם המוות, שם, ובתשב"ץ כתוב ראה באחד ששטה מהמים ומת כו' עיי"ש. ובאר"ח (סימן תנ"ה ס"א) כתב הרב שאין לשפוך מים שלנו מפני מת כו' עיי"ש. [ושם ביאר המשנ"ב (ס"ק יח) דשומר מצוה לא ידע דבר רע, ולאו דוקא במת מצוה, דה"ה בשאר מצוות שצריך לפסח, אלא שסיים שם שאם אפשר לו בקל להשיג מים אחרים שלנו, נכון לעשות כן בשאר מצוות].

בפתחי תשובה (שם סק"ד, וכן הביא הרע"א שם) הביא בשם השמש צדקה' (יו"ד סימן לו) דהמנהג שאין שופכים בשבת, חדא דטעם הא' שכתב הש"ך לשפיכת המים - עיקר, ולזה בשבת לא ישפכו כדי שלא יתעצבו השומעים ויתבטלו מעונם שבת.

אנחנו רוצים להתמקד בהמשך דבריו של השמש צדקה', הכותב ש'אף לטעם השני [של הש"ך] קיבל מרביתו **שבשבת אינו משפשף סכינו במים עיי"ש**.

וב'שמש צדקה' הוסיף לבאר ענין זה על פי מה שקיבל מרביתו על פי הנאמר 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו', שציווה הקב"ה למלאך המוות שלא ילכלך את מימי ישראל ביום השבת בסכינו. ויש להמליץ על זה את הנאמר בהזכרת רצה והחליצנו: "שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו", הרי שיש ענין שלא יהיה צרה ויגון ביום השבת.

היוצא מהדברים הוא, שגם מלאך המוות נצטוו להזיק פחות ביום השבת כדי שלא לערב את השמחה. לכן, נראה שאם קיבל שבת מפלג המנחה ואז אירע שמת שם אחד, דאין צריכים לשפוך המים, דמלאך המוות כבר לא יכניס שם סכינו, כי בעל המים כבר קיבל שבת.

ומעתה נראה שיש כמה מקרים של שני שכנים בשכונת המת, שאחד צריך לשפוך המים והשני לא, כגון אם יש שני שכנים באותו בנין, ואחד קיבל שבת מוקדם, ושכנו לא קיבל, הרי שהראשון לא יצטרך לשפוך מימיו והשני יצטרך.

כמו כן אם הם גרים ביפן, שבידוע (עיין מנחת יצחק ח"י סימן לג) שנחלקו גדולי הפוסקים על מקום קו התאריך ע"פ התורה, דלשיטת הרבה גדולים יש להחזיק ולשמור יום שבת קודש כמקובל עד עתה, ושיטת החזון איש יש לשמור שבת קודש ביום הראשון, ואם כן אם ישנם שני שכנים, ואחד נוהג כהחז"א והשני כשאר הפוסקים, הרי שאצל זה שאצלו זה שבת לא יצטרך לשפוך מימיו, והשני יצטרך.

וכמו כן אם שנים הכינו מים למצות לפסח, ומת שם מת, ואחד מהם יכול להשיג מים בקל, והשני אינו יכול, הרי שהראשון צריך לשפוך מימיו והשני אינו צריך.

עוד יש לדון על פי הנ"ל, דאם נשמע קול בעיר שמסתובב מחבל, דאולי כדאי להזדרז לקבל שבת, דעיי"ז ינצלו ממלאך המוות, וכמו שכתב השמש צדקה', שנאמר ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו, דאין הקב"ה רוצה לערבב את מנוחת השבת של ישראל.

מאידך יתכן שאדרבה אין להם לקבל שבת, מפני שאולי יצטרכו לחלל שבת כדי להינצל מהמחבל ואין להם להיכנס למצב של אונס. וכעין מה שכתבנו בחשו"ק חמד (כתובות, י"א א') לגבי אשה שרגילה לקבל שבת חצי שעה לפני השקיעה, והיא חוששת שעוד מעט תצטרך לנסוע לבית החולים כדי ללדת, ושאלה האם תמתין מלקבל על עצמה שבת כדי שלא תצטרך לחלל שבת משום פקוח נפש, או שמא מאחר והיא רגילה להקדים לקבל שבת, תעשה כן גם עתה, למרות שיתכן שתצטרך לחלל אח"כ את השבת? וכתבנו שאין לה לקבל שבת לפני הזמן, שהרי כל מה שרוצה לקבל שבת מוקדם, הוא מפני שרוצה להדר בשמירת שבת, אם כן בכה"ג שהדבר יכול לגרום לחילול שבת באונס, ודאי שאין בזה הידור בשמירת שבת [ויעיין מה שכתבנו בתורת היולדת (פ"ד) לענין אשה שקבלה שבת ואח"כ היתה צריכה לנסוע לבית חולים].

ואם כן אולי הוא הדין בענייננו, אדרבה בזה שיקפידו שלא לקבל שבת כדי שלא יצטרכו לחלל, זכות זו תעמוד להם לשמירה, ולמעשה כל מקרה לגופו.

לסיכום: אם יש חשש שיצטרך לחלל שבת להציל עצמו או אחרים מהמחבלים, לא יקבל שבת מוקדם, אבל אם ברור לו שלא יצטרך לחלל שבת, עדיף שיקבל שבת מוקדם, ובזכות השבת ינצל ממוות, ויתקיים בו המאמר "שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו".

למה מרן הגר"ש אלישיב לא הזכיר שם השם בזמירות שבת?

כאשר מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שורר זמירות שבת, לא היה מזכיר שם השם, וכן היה

מורה לשואלים אותו שאין ראוי להזכיר שם השם בזמירות. ונשאלת השאלה (כל שאל הרב יוסף פליסקין) - שהרי כתב במשנ"ב (רט"ו ס"ק י"ט) שבדרך שבח והודאה אין איסור להזכיר את השם, ואם כן בזמירות שבת כאשר מזמרים לה' שירות ותשבחות, היה צריך להיות מותר להזכיר שם השם?

ונראה, שמכמה טעמים יש מקום להחמיר שלא להזכיר שם השם.

א. כתב במשנ"ב (שם סק"כ) ומקורו טהור מהחיי אדם (כלל ה' ס"א). כתיב (דברים כח נח) 'אם לא תשמור ליראה את השם הנכבד והנורא', וזה הוא מכלל היראה שלא להזכיר שמו הגדול כי אם בדרך שבח וברכה מה שמחויב, אבל לא לבטלה.

וכעין זה כתב בעל הפלא יועץ בספרו "חסד לאלפים" (סימן רט"ו סק"ט) "צריך ליזהר שלא להוציא שמות יתרים בתפילות ובתחנונים, כל דסגי בלאו הכי, וכל אשר יכול למעט בהזכרת השם ימעט, והרי זה בכלל מצות ליראה את ה' הנכבד והנורא". ואם כן יש להיזהר שלא להוציא שם שמים רק מה שמחויב, וכיון שזמירות שבת הוא דבר גדול מאד, אבל אין בזה חיוב, ולכן הורה מו"ח זצ"ל שלא להזכיר שם שמים.

ב. כתב בחיי אדם (שם) בשעה שמזכיר השם יירא ויודעו איבריו, ולא שם המיוחד בלבד, אלא כל השמות שאינן נמחקין המיוחדין לשמו הגדול ב"ה, ואפילו בכל לשון. ואם כן היות זמירות שבת כשמוזכרים את השם אין זה במצב של מורא-אברים, ואין מחויב להזכיר, עדיף שלא להזכיר.

ג. כשמוזכרים את שם השם, יש לכוון את פירוש המלות של השם, ואסור לזרוק שם מפיו ללא כוונה, וכיון שבזמן הזה הריכוז קשה, ואם כן די לנו מה שלצערנו אנו מזכירים את שם השם במקום מחויבים בלא כוונה הראויה, ואין להוסיף על זה במקום שאין חיוב.

ד. כשמוזכרים שם השם בזמירות אין להפסיק באמצע אמירתם, כיון שלפעמים משנים את המשמעות של התיבות, כשפסיקים באמצע משפט, וכיון שלפעמים מפסיקים באמצע הזמירות, לכן ראוי שלא להזכיר שם השם. וכן אמר מרן ראש הישיבה בעל אילת השחר זצ"ל, שבבירסק לא היו מזכירים שם ה' בזמירות, אלא שאמר שמעיקר הדין אין בזה איסור כיון שזה דרך שבח והודאה, וכן בסליחות אומרים כל פעם "אלוקינו ואלוקי אבותינו", אמנם אמר דאם מזכירים שם ה', ראוי לא להפסיק בדיבור באמצע הזמירות.

וכן כתב בספר דרך שיחה (עמוד תרעה) שמרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל, לא אמר שם שמים בזמירות, ואמר בנו מרן הגר"ח שליט"א שאמנם אפשר לומר, אבל לא יפסיק במקום שזה משנה את משמעות הענין.

ה. אסור לשמוע קול זמר באשה כי קול באשה ערוה, אבל אפילו בנשים שמותר לו לשמוע קולם, כגון באשתו טהורה, מכל מקום בשעת קריאת שמע ואמירת דברים שבקדושה אסור לשמוע קולם כשהם מזמרות. ודעת מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (הליכות בת ישראל פ"ו ה"ח) שקריאת שמע לאו דווקא, אלא הוא הדין כשמוזכר את השם, וכיון שהרגילות היא שבסעודות השבת אשתו ובנותיו שרות עמו, לכן היה מנהג שלא להזכיר שם השם. אמנם רבים וטובים היו נוהגים לומר שם שמים בזמירות, ויש להם על מי לסמוך, כי מעיקר הדין

מותר, כיון שאומר דרך שבח והודאה. ויש לרמוז לזה, מה שכתב בשו"ת חיים שאל (ח"ב סימן לח) ז"ל: ראיתי בספר כף ונקי כ"י להחכם השלם החסיד כמה"ר כלפה מלכה זלה"ה, שהיה מחלק בין חכמי מערב כשמשוררים, אם לשורר ג"כ בתיבת ה', ותלמיד חכם זקן עשה שאלת חלום ע"ז והשיבו לו "רננו צדיקים בה'", עכ"ד. אמנם שם מדובר לשורר בתפילה את שם השם, אבל יתכן שההיתר הוא גם בזה, ובלבד שיאמרו בכוונה ובלא זלזול.

כמו אישי-חסי-ציבור המפרסם את גדולת המלך...

לכשיעלה זכרונה של השבת היא בליבם של אנשי ירושלים, ייתקפו רבים מהם בצמרמורת עזה. היה זה לקראת סיומה של מלחמת העולם השנייה, כאשר הכוחות הנאציים בפיקודו של הגנרל רומל הגיעו כמעט עד שערי ארץ ישראל.

אלפי תינוקות של בית רבן התאספו ליד שריד בית מקדשנו לאמירת תהילים וכל אנשי ירושלים התכנסו לשפוך שיח ותחינה לפני ריבון העולמים שיושיע את העם היושב בציון מידי המרצחים. גם בבית מדרשו של האדמו"ר רבי שלומק'ה מזוועהל זצ"ל הורגשה בשבת ההיא חרדה גדולה. האדמו"ר, שהתפרסם ברוב גדלותו, פרישותו וחסידותו, קידש כבר על היין והתכונן לגשת לסעודת המצווה. באותו רגע ניגשו אליו המשמשים-בקודש, ובראשם רבי אליה' ראטה, ואמרו לו שהגרמנים מצויים כבר בשערי ארץ ישראל.

תגובתו של הרבי ר' שלומק'ה היתה: "מדוע לא אמרתם לי זאת לפני הקידוש"? לא הבינו הגבאים אל מה רומזים דבריו הקדושים, ואז הסביר להם הוא במתק שפתיו: "הרי כל מי ששומר שבת נעשה שותף להקב"ה, וממילא חלים כאן כל דיני שותפות, (אלמלא הוא, האדמו"ר מזוועהל, מי יכול היה לומר דברים כאלה!!!), ואם הייתם אומרים לי את זה לפני קידוש, הייתי יכול לפעול אצל ה'שותף' ביתר שאת..."

כל ירושלים ידעה שכאשר האדמו"ר רוצה 'לדעת מה יהיה', נכנס לטבול במקווה הטהרה ולאחר מכן אמר, כ'אורים ותומים', מה יקרה. גם עתה נכנס הרבי למקווה, ובצאתו אמר שהגרמנים לא ייכנסו בשערי ירושלים. וכך אכן היה בניסוי ניסים. ירושלים נושעה מאוייביה. כשביקשו אחר כך המשב"קים להבין את דבריו בענין ה'שותפות' בין ישראל להקב"ה, הסביר הרבי ואמר, שהרי מי ששומר שבת מפרסם את אמונת האלוקים בעולם וכאילו מכריז קבל כל יושבי תבל שהעולם נברא בששה ימים וביום השביעי שבת וינפש, וכמו שמלך מעריך ומוקיר טובה עצומה למי שמפרסם את גדולתו וגבורתו, כך גם מלך מלכי המלכים מתחשב מאוד בדעתו של מי שעושה להפצת אמונתו.

משל למלך שבנה ארמון-פלא על אי בודד, ובא אוהבו וצילם את הארמון מכל צדדיו והפיץ את התמונה ברבים כדי להראות את גדולתו של המלך וחוכמתו. בכך הופך האוהב הוא לשותפו של המלך. זה כוחו וזו גדולתו של האומר 'ויכלו' ומפרסם את אלקותו יתברך. למדנו מכאן ערכה של השבת וערך בני ישראל שומריה הנעשים שותפים למלכו של עולם.

הקבלן פתח את הקבר ובדק את ה'בלוקים' שבהם נקבר הנפטר...

נספר כאן אמר עוד הרב שליט"א, שלפני זמן-מה הגיע אליו אדם המשמש כחזן בבית כנסת פלוני, וסיפר שכיון שקולו נצרך קצת, שכר את שירותיו של מומחה לפיתוח קול, כדי שייסייע לו להחזיר את קולו.

כשהקול השתפר, חזר החזן אל העמוד בבית הכנסת. והנה בשבת אחת לאחר שהתפלל לפני העמוד, הוא מבחין לתדהמתו במומחה לפיתוח קול שנמצא אף הוא בהיכל בית הכנסת. החזן ניגש אליו ושאל אותו למה הגיע, והמומחה השיב שעשה זאת כדי לראות בתמונה חיה, בשטח, כיצד הוא מתפלל לפני העמוד, 'ואז אוכל לבחון במדויק האם השיפור הושג אצלך במיטבו', אמר המומחה.

עד כאן הכל בסדר. הבעיה מתחילה בכך שהמומחה מתגורר בהרצליה, וברור שהגיע לבית הכנסת ב...מכוניתו, רח"ל. החזן הגיע אליו ושאל האם יש בכך 'מעשה שבת', כיון שעל-ידי חילול השבת של המומחה שהגיע ברכב, הוא יכול היה לקבוע את מצב השיפור בקול שלי, אמר החזן.

השבנו לו שאין כאן מעשה שבת, כיון שבדיקת המצב נעשתה בעת שהמומחה היה בבית הכנסת, ושמע אותו מתפלל, ובכך אין כמובן כל בעיה. והנסיעה ברכב היא רק ההיכר-תמצית לכך. כששאלנו החזן האם אפשר לפרסם את דבר ההיתר הזה, השבתי לו שאמנם אין בכך מעשה-שבת, אבל חילול השם בוודאי יש כאן. למה הדבר דומה, אמרתי לחזן, לקבלן שהוזמן להקים בנין, וברצותו לבחור את הדוגמא המתאימה לו ל'בלוקים', הוא יפתח את הקבר של אביו בבית הקברות, יפנה את העפר עד שיגיע לבלוקים, ויבדוק האם זו היא הדוגמא המתאימה לו... הרי ברור שלא תבחר בקבלן שכזה כדי להקים את הבנין...

הנמשל הוא, שכדי לבדוק את השיפור בקולך חילל המומחה את השבת, ולכן בוודאי שיש כאן חילול-השם גדול, ולא כדאי להמשיך את הקשר איתו. כי זה ההיפך מהפרסום שמעניק איש יחסי הציבור לגדולתו של הקב"ה בענין השבת.

הבת שסירבה לחלל שבת זכתה לבעל שהפך למרביץ תורה גדול

מעשה נוסף ברצוננו לספר, שהתרחש בתקופת היותנו בשוויץ, בה מחלקים את המשכורות לעובדים מדי שבוע - ביום השבת. כיון שכך, עושים כל השוויצרים הגויים את קניותיהם ביום השבת, והמרכולים העומדים בבעלות גויים, מרוויחים אז כסף רב.

והנה, בעל חנות יהודי לממכר נורות חשמל, לא עמד בנסיון, ובראותו את כל הגויים המגיעים לערוך את קניותיהם ביום השבת, החליט גם הוא לפתוח את החנות. אלא שהוא ידע מראש שאם יפתח בעצמו את החנות בריש-גלי, יסלקוהו מבית הכנסת בו הוא מתפלל, החליט לעשות כך: הוא סיכם עם גוי שיפתח את החנות, ופנה לבתו הנערה בת ה-14, וביקש

ממנה שרק תעמוד בחנות, וכשישאלו אותה כמה עולה מוצר מסוים, תנקוב את המחיר, ותו לא. הבת באה אלינו וסיפרה בבכי את הצעתו/בקשתו של אביה, ושאלה מה עליה לעשות. יעצנו לה, שכל קונה שיוגיע ויתעניין על מוצר פלוני, תנקוב במחיר גבוה פי 3-4 מהמחיר הרגיל, ואז אף אחד לא יקנה...

יום אחד הגיע קונה עשיר אל האבא שעמד בחנות, וסיפר לו שכאשר היה בחנות ביום השבת וביקש לרכוש מנורה, נקבה בתו במחיר גבוה פי 3, 'וכיון שלא מצאתי מנורה נוספת כזו בשוק, ואני זקוק לה, אני מוכן לשלם לך עליה אפילו פי 4...' עכשיו הגיע האבא אליו ושאל האם מותר לו למכור את המנורה, או שיש בכך מעשה שבת. השבנו לו ש'בלב כבד נוכל לומר שזה מותר'. כיון שכל האיסור של מעשה-שבת הוא אם המוכר רצה למכור, אבל כאן הרי הבת סירבה למכור...

בסופו של דבר, כיון שראו את הנסיונות הגדולים שיש להם בענין שמירת השבת בשוויץ, החליטו האב ומשפחתו לעלות לארץ ישראל, וכאן זכתה הבת בבעל תלמיד חכם גדול, שהפך לאחד ממרביצי התורה הגדולים בעם ישראל. והכל בזכות שמירת השבת, ופרסומו של השם יתברך בעיני הבריות.

היהודי שהגיע לדרשה ישב מול הדרשן ופיצח פיצוחים...

בהיותי נער צעיר הגעתי פעם לבילי שבת לדרשתו של הגר"ש שברדון ב'זכרון משה' בירושלים, ונתקלתי במחזה מוזר. מול המגיד, ממש בספסל שממולו, ישב יהודי והקשיב לדרשה, אבל פיצח כל הזמן פיצוחים... הוא החזיק שקית פיצוחים, ועסק כל העת בפיצוח.

אנשים הסתכלו עליו כעל מי שיצאה דעתו... זכורני שבנו הצעיר היה לידו, ונאלץ לצאת מבית הכנסת מרוב בושה. לאחר הדרשה ניגשו אליו אנשים ושאלו לפרש מנהגו המוזר. האיש השיב ואמר, שהוא עושה זאת בגלל החשש להירדם באמצע הדרשה. 'אני אדם עובד, וכיון שבמשך כל היום עמלתי ויגעתי קשות לפרנסתי, ובכל זאת אני רוצה להגיע לדרשה, אני מביא עימי את הפיצוחים, כדי לא להירדם...'.

והנה, בענין זה של השיקול של 'כבוד התורה', מול 'לימוד התורה', מצאנו שלמוד התורה חשוב יותר, ויש לכך כמה מקורות, כמו למשל דברי הרדב"ז והכסף משנה שאמרו שכהן שאינו מוצא מקום לאכול את הקרבן, מותר לו להיכנס לקדש-הקדשים ולאכול שם. והרי מצאנו גם שאדם הרוכב על חמור בדרך, ויש עימו ס"ת, וחושש ששודדים ישתלטו עליו ויבזו את ספר התורה, מותר לו להניח את היריעות על החמור, ולרכב עליהן, או לעטוף את עצמו ביריעות. והכל מאותה סיבה, שהשי"ת אומר, נכון שציוותי אותך לשמור על כבוד התורה, אבל במקרה שהשמירה הזו תביא לך שלא תלמד תורה, או שיש חשש שספר התורה יתבזה, במקרה כזה מותר לך שלא לשמור על כבוד התורה.

צריך להוסיף, אמר הרב בדרשתו, שבנו של היהודי ההוא שפיצח פיצוחים בדרשה, צמח וגדל לאחד מגדולי הדור שלנו. הוא היה אז חבר שלי, ואני מכירו היטב, ומן הסתם בזכות אהבת התורה של אביו, שהיה מוכן להתבזות בשביל לימוד התורה, זכה לבן גדול שכזה - - -

בית יהודי

למרות הצרות המרובות שפקדו את האמורא רבה, הוא מצא את הפנאי לשחק עם ילדיו ולהשתעשע עמהם

אישי המקצוע בתחום הבית היהודי וחינוך הילדים מאריכים כיום הזה בדרשותיהם בענין החשוב ששמו 'שליטה עצמית', ומסבירים באר-היטב עד כמה נצרך הדבר בבית יהודי, שלבני הזוג תהיה שליטה על כוחות-הנפש שלהם, דבר שבכוחו להשפיע באופן נמרץ על הילדים.

דווקא בגלל שבני הדור שלנו נחלשו מאוד בענין זה, וכל דבר מוציא אותם משיקול-דעתם, חלה עלינו החובה להתאמץ בכל דרך אפשרית על-מנת לחזק את השליטה העצמית שלנו, ולהגיע למצב שנוכל לעמוד איתנים וחסונים, בס"ד, מול נסיונות התקופה.

כי אדם עם כוחות-נפש חזקים, יגלה פתאום שלמרות המועקות האישיות שלו יש לו די זמן להקדיש לילדיו, וגם להעניק להם את מלוא תשומת-הלב הנדרשת כיום לבני הדור הצעיר. הוא יגלה פתאום שמצבו הנפשי הבנוי לתלפיות מחבר אותו אל הילדים, וגם בשעות הכי-קשות שלו הוא יהיה מסוגל להשתתף במשחקיהם ולהאזין למצוקותיהם, ולהפריד לחלוטין בין הבעיות הטורדות אותו באופן אישי ובין החובה המוטלת עליו להיכנס אל תוך ליבם של ילדיו.

ת"ח אחד הביא לנו מקור על כך מהגמרא במסכת מועד קטן (כ"ח א') המספרת על צרותיו המרובות של רבה. הגמרא עורכת שם השוואה בין מצבו של רב חסדא ובין מה שעבר על רבה, ומספרת שרב חסדא חי 92 שנים, בעוד שרבה חי רק 40 שנה. ולא עוד, אלא רב חסדא עשה בחייו 60 חתונות לצאצאיו, ועל רבה עברו 60 מקרי שכול [מוות], ורש"י בכת"י מסביר שמתו הרבה מבניו ובני-בניו.

ועוד: אצל רב חסדא היתה הפרנסה כל-כך בשפע שהאכילו סולת של חיטים [מאכל משובח] לכלבים, והגמרא מציינת שבעלי-החיים הללו לא היו אוכלים את המאכל הזה... (אולי בגלל שדרשו דברים טובים יותר והיו מפונקים) ואילו אצל רבה הגישו לאנשים לחם משעורים (לחם לא משובח). ואעפ"כ גם המצרך הזה היה חסר...

חייו במצב-רוח נפול, ולא היה לו פנאי להשקיע בחינוך ילדיו ולהשתתף בכל מה שעובר עליהם. לשם כך מצביע בפנינו הת"ח על גמרא נוספת ממנה אפשר ללמוד עד כמה רבה היה מחובר לילדיו, ומצא לעצמו את הזמן הדרוש אפילו כדי לשעשע אותם במשחקיהם.

הגמרא נמצאת במסכת שבת (קנ"ד ב'), שם מסופר שאביי פגש את רבה ביום השבת וראה 'דקא משפשף ליה לבריה אגבא דחמרא, ורבינו חננאל מסביר במקום - כדאי לעיין שם - שרבה היה משתעשע עם בנו באופן שהיה מעלה ומוריד אותו מעל החמור, דהיינו שהילד היה עושה מה שנקרא כיום 'מגלישה', ומתגלש מעל החמור, ורבה היה

מחזיק אותו שלא ייפול... ויש לזכור עוד, שמלבד הצרות שפקדו את רבה, שגזלו ממנו מן-הסתם זמן רב, הוא היה גם ראש ישיבה, ומגיל 20 עד 40 כיהן כאחד ממרביצי התורה הגדולים בדורו. ואעפ"כ מצא את הפנאי לכל הנ"ל. כי קיומם של חיובי-החינוך המוטלים עלינו בבית היהודי - אינם תלויים כלל וכלל בזמן המוקצב לנו, אלא בהחרדת-הענין-אל-הראש, ובידיעה המוקדמת עד כמה בני הבית נזקקים לנו, ולנוכחותנו בכל מאורע. כשנרע ונבין זאת, נוכל גם ליישם את הדברים בפועל. אם האדם מבין שילדיו זקוקים לו, והם אינם יכולים להסתדר בלעדיו, ואם הוא לא ישתעשע עמהם, הם עלולים לחפש להם מקורות-שעשוע אחרים, הוא ימצא כבר את כל השעות הדרושות לו כדי להיות עם הילדים.

וכל זה תלוי גם ביכולת השליטה העצמית שלנו, שכל-כך חסרה כיום, לצערנו, אצל רבים-רבים מבני הדור הזה, האפוף בעצמו ביגונויותיו ובמשבריו. אבל דא-עקא; אולי כשנבין עד כמה בני-הבית צריכים אותנו, ועד כמה אנחנו חסרים להם, זה-עצמו יביא אותנו לשאיפה עזה להתחזק בענין השליטה העצמית, וחינוך כוחות-הנפש שלנו.

במקרה כזה, וכאשר הדבר יהיה חדרו היטב במוחנו, לא נזדקק לעבור קורסים והתמחויות כדי ללמוד את כל הנ"ל. צורך השעה, וצרכי-הבית המוטלים על כתפינו, יביאונו להכרה שהשי"ת אינו מעמיד בנסיון את מי שאינו יכול לעמוד בו, וממילא נאזור עוז ותעצומות, ונהפוך לבעלי בטחון עצמי, ביודענו אל-נכון שיש לנו די כוחות ואפשרויות כדי לעשות את כל מה שאנחנו מחויבים לעשות.

'ישבתי וחשבתי במה עליי להתחזק לאחר האסון'

לאחר האסון במירון, וההתעוררות הגדולה לחיזוק שחלה בציבור, שאלו רבים-וטובים במה יש להתחזק, ועל מה ראוי לשים את הדגש. וכבר השיבו גדולי התורה שכל אחד צריך לערוך חשבון-נפש לעצמו, ולקבל על עצמו את הדברים המתאימים לו, ולביתו.

הוראה זו יצאה בשנים האחרונות מבתיהם של רבים מגדולי התורה, כשהמשחרים לפתחם התרפקו על רלתותיהם ושאלו, בהזדמנויות שונות, מה הדבר הראוי שבו יש להתחזק. ותשובתם היתה שאין הוראה כללית, אלא החובה מוטלת על כל יחיד להתיישב בעצמו, ולחשוב מה הדבר שבו הוא מתרפה, ועליו לשים את הדגש.

כל גדולי התורה הדגישו עוד שה'קבלה' שצריך אדם לקבל על עצמו צריכה להיות קטנה ככל האפשר, והזהירו שלא לטפס מדי גבוה, כי אז הענין לא יחזיק מעמד אפילו לא לזמן קצר. ככל שהקבלה תהיה קטנה יותר, כך היא תחזיק מעמד יותר זמן, אמרו. והנה, שמענו על ת"ח אחד שלאחר האסון הנורא במירון ישב עם עצמו והחליט שאי אפשר להמשיך את החיים כפי שהיו עד היום, אלא חייבים לקבל משהו לעילוי נשמתם של ההרוגים. מאידך, הדגיש, הרי הגדולים הזהירו שלא לקבל דבר גדול. הוא ישב וחשב, עד שהחליט כדלהלן: יש מקרים, כך אמר לנו, שאני יושב באחד החדרים בבית, וברצוני לומר דבר-מה לרעייתי, או לבקש ממנה משהו. מה אני עושה בדרך כלל? - קורא לאשתי

שתבוא לחדר... ואם היא איננה שומעת, אני קורא פעם שנייה, ובקול חזק יותר... וכך הלאה...

קבלתי על עצמי לא לעשות זאת יותר. אשתי איננה שפחה שלי, ואם ברצוני לומר לה משהו, אטריח את כבודי לקום מהכסא בחדר בו אני יושב, ולגשת אל המקום שבו היא נמצאת, ואז לומר לה את מה שרציתי לומר. בצורה כזו אני מכבד אותה יותר, מעניק לה תשומת-לב, ובעיקר: אינני מתייחס אליה כשפחה.

החלטתי ועשיתי, אמר הת"ח; ולמרבית הפלא גם הצלחתי. כיון שמדובר באמת בקבלה קטנה, במעשה קטן, שצריך רק להתרגל אליו, עלה בירי בקלות ליישם את הענין. ואל תשאלו: מלוי המשימה הזו חיוק בביתנו את שלום הבית ביתר-שאת, כי לאט-לאט עלו במוחי דברים נוספים הקשורים לשמירה על כבודה של עקרת-הבית.

ולא שקודם לא כיבדתי; אבל כשאדם מתרגל לעשות דבר חדש, ובכל פעם שהוא רוצה לשוחח עם אשתו, הוא אינו קורא לה אלא ניגש אליה, זה מחזק בתוך ליבו את ההכרה שיש להתייחס אל עקרת-הבית בצורה מכובדת.

למרות שאמרתי לעצמי, בתחילת הדרך, שיתכן שקבלה זו לא תחזיק מעמד אלא לזמן קצר (וגם זה, כמובן, היה שווה מאוד, כיון שהאדם מוכיח להשי"ת שברצונו להשתפר), הופתעתי מעצמי ולמרות שאנחנו נמצאים זמן רב לאחר האסון, הקבלה שלי עדיין כאן.

הייתי מציע לחבריי היקרים שיעשו גם הם כנ"ל, וייווכחו באופן מיידי בתועלת המרובה שתצמח מכך.

חייבים, ממש חייבים, לסייע לאשה בעבודות הבית! ■ מרן הגר"א קוטלר נישק את האברך בראשו

כדי ליצור כיום הרמוניה בבית, מחויב הבעל לסייע ביד אשתו, ולעזור לה בעבודות הבית ככל האפשר, ולא להשאירה בודדה במערכה, ולתת לה לסבול את הקשיים לבדה.

אין לך אידיליה יפה יותר משלום הבית השורר במעונה של משפחה יהודית. וכאשר שלום זה מופרע, אין לך צרה גדולה מזו. יש נשים שנישאו לאנשים קטנים, והיינו כאלה שאינם מראים דוגמא נאותה בבית, ומתעסקים בדברים-קטנות והבל. אשה כזו מגיעה אלינו מדי פעם ומתלוננת ובוכה על מר גורלה,

היא משמיעה טענות כדוגמת "למה לא האיר לי הקב"ה את פניו כפי שהאיר לחברתי שקיבלה בעל טוב, ואילו הבעל שלי אינו מעניק לי עזרה בבית, מתבטל ממלאכתו, ורק אני זו שמשתדלת לשאת בכוונותי הדלים את כל המשפחה! ובנוסף לכל זה הוא עוד גורם לי צרות, ולפעמים הדברים גובלים בשגעונות של ממש"!!

על פי הנסיון, במקרים רבים האשה צודקת בכל דבריה, היות ויש בדורנו אנשים שאמנם התברכו בתכונות נפש אצילות, אך אינם יודעים להוציאם מן הכוח אל הפועל, ובמקום זה מציקים לנשותיהם. ומה עונים לאשה כזו? כיצד אפשר לחלצה ממצוקותיה? - המדרש מספר על אשה מבית פבריס שהגיעה מבית מיוחס של גדולי ירושלים ונפלה בפח על ידי שנישאה לליסטים שהיה מצערה כל העת. שמעו חכמים ובאו להוכיחו, והיות שידעה והבינה שבאו לייסר את בעלה, הוציאה לפנייהם מנורת זהב ונר של חרס על גבה. בכך ביקשה האשה לרמוז לחכמים שאמנם היא דומה

למנורת זהב, שהרי התגדלה והתחנכה בערכים רוחניים, ובעלה דומה לחרס, אבל גם חרס זה נותן מעט אור; גם בעלה הגדול נוחן במעט מידות טובות. יתירה מכך: האשה המופלאה הזו העמידה את החרס מעל המנורה, כדי לרמוז שבעלה גבוה ממנה. אותה אשה גדולה האמינה שאין מקרה בעולם, ואם מן השמים החליטו שזה יהיה בעלה, הרי שבכך תלויה כל עבודת השם הפרטית שלה.

חילול השם הוא לא רק בפרהסיא ממש, מול קהל גדול של אנשים רבים. גם בתוך ביתו יכול אדם לגרום לחילול השם, כשאינו מכבד את אשתו כראוי, מולול בה על כל צעד ושעל, ואינו מקיים את חובותיו כלפיה. אחד המקומות העיקריים שבהם נצטווה אדם לקדש את מעשיו, הוא בתוך ביתו פנימה. מי כמו בשר-ודם יודע שכאשר מתעורר לפעמים וויכוח בין הבעל והאשה, עלולים להיגרר מכך עד לתהום פעורה. ואם האדם היה זוכר לקדש את מעשיו והליכותיו, הוא לא היה מגיע עד סף התהום. הוויכוח היה נעצר בשלבים הרבה יותר מוקדמים.

אספר כאן, אמר פעם מרן הגר"י זילברשטיין, מעשה שהיה אצל רב חשוב אחד, שבני זוג באו להתייעץ איתו בענייני שלום הבית שלהם, וטענת האשה היתה שבעלה אינו מסייע לה במאומה בעבודות הבית, ואינו נוקף אצבע בכל מה שקשור לעשייה הבייתית.

יום אחד הגיע הבעל לשוחח עם הרב בענין שלום הבית. היה זה בבית הכנסת, לאחר תפילת שחרית. הוא הגיע כדי לומר לרב שלא נראה לו שהבעל צריך לעסוק בעבודות הבית, כי לכל אחד יש את התחום שלו... אמר לו הרב בחוכמתו, 'אני ממחר עכשיו; תבוא לביתי בעוד כמה דקות, ואז אתפנה לשוחח עימך'.

כאשר הגיע האיש לבית הרב, נתקל במחזה שלא ישכח אותו לעולם. הוא פגש את הרב מחזיק במקל וסמרטוט, ודלי המים לצידו, ועושה ספוגה... הרב עשה עצמו כמתפנה לרגע מהעבודה, ושאל את הבעל: 'כן, מה רציתם לשאול אותי בבית הכנסת?' הבעל השתהה לרגע בתשובתו, ואמר כמתנצל, 'לא, לא, אין לי כל שאלה...' כל השאלות שלו נפתרו כמו מאליהן. המראה הזה של הרב העסוק בעבודות הבית, שינה אצלו את כל הגישה המעוותת בענייני הבית.

והבעל, צריך לשבת עם עצמו, ולהחליט מה היא ההנהגה המתאימה לביתו. שמענו סיפור שהתרחש בתקופת מרן הגר"א קוטלר זצ"ל כאשר אחד האברכים בשיבת לייקוואר היה רגיל להגיע מדי בוקר לתפילת שחרית בישיבה. והנה, בתקופה מסוימת הבחין ראש הישיבה מרן הגר"א קוטלר שהאברך פסק מלהגיע.

ניגש ראש הישיבה אל האברך ושאל אותו על מה ולמה הפסיק להגיע לתפילה בישיבה. האברך, שהיה בן-עליה אמיתי, לא התבלבל, והשיב לרבי אהרן כדברים האלה: 'בזמן האחרון, כאשר עזבתי את הבית, בדרכי להתפלל שחרית בישיבה, הבחנתי שאשתי נשארת בבית עם עומס-עבודה'.

הדבר אירע בשל כמה סיבות, וההרגשה שלי היתה שאשתי מרגישה כ...אלמנה, שאין לה בעל שיעזור לה... 'עקבתי אחרי המצב יום אחר יום, וראיתי שאכן זו היא התמונה. ואשתי, בשל צדקותה הגדולה ומסירותה לתורת-בעלה, לא רצתה לומר לי מילה. היא לא התלוננה, אלא אפשרה לי ללכת להתפלל בישיבה, כמנהגי מקדמת-דגא.

'אבל כאשר התבוננתי בדבר, הבנתי שעלי לשנות את הנהגתי, ולהתפלל במנין אברכים המתקיים בסמוך לביתי, ולשוב מיד לאחר התפילה, כדי לסייע לה'. שמע מרן הגר"א קוטלר כך, ונישקו לאברך בראשו, ואמר: 'כך בדיוק היית צריך לנהוג!!!' כך בדיוק, ולא אחרת. ודבר גדול למדנו כאן.

הקב"ה רוצה שנפחד, אבל הוא לא רוצה שהפחד יוציא אותנו מהשפיות

צרותינו ומועקות-נפשנו; לדעת בידיעה ברורה שאנחנו לא מנהלים את העולם. פשוט כך. לא אנחנו קובעים ואף אחד מאתנו אינו מוסמך להחליט 'מה יהיה', השאלה הנשאלת כיום בקרב כל האנשים שאינם סמוכים על יתדות-הבטחון באלוקים חיים.

משום דווקא שאנחנו יודעים שהכוח אינו בידינו, ודווקא

משום שגם מוחו של דור-יתום זה יכול להבין שכל המעשים הנעשים תחת השמש יצאו מתחת ידו של מי שאמר והיה העולם, דווקא משום כך - יש בידינו להיות רגועים ושלוים! אבל ממש רגועים!

בעל-הבית של ה...אולמות

כדי להמחיש את הדבר לעצמנו, ניקח משל מן החיים. חתן שהתארס בשעה טובה ומוצלחת עם בת-גילו, ונקלע לתקופה שבה השמחות כל כך מרובות עד כדי כך שאין אף אולם המוכן להשכיר לו את שירותיו ליום חופתו. חתן שכזה, ייכנס בדרך כלל ללחץ; הלא הוא מוכרח להשיג אולם, וכשזה אינו בנמצא - הוא נמצא במועקה.

והנה, מזדמן לחתן זה להיפגש בחבר נוסף, שגם הוא בא בברית האירוסין, והנה הוא שמח וטוב לב, ללא צל-של-מועקה. 'ממראה פניך אני מבין שכבר השגת אולם', הוא אומר לחברו. 'בכלל לא חשבתי על כך עד לרגע זה', משיב החתן השני. ומותיר את הראשון בתמהון. 'מה?! עוד לא התחלת לחשוב על אולם?! אז איך אתה מסוגל להיות כל כך רגוע?!'

והשני, מבט עליו כאינו יודע על מה הוא מדבר. 'וכי איך יודע שאבא שלי הוא הבעל-הבית של כל האולמות בעיר?! כל אולמות-השמחה נתונים תחת חסותו, והוא מנהל את כולם; וכי יש לי סיבה לחשוש?! הלא אבא שלי בוודאי ייתן לי, לבנו-יקירי, אולם אחד מאולמותיו!!!'

אם החתן ההוא, הבן-של, מסוגל ללכת 'רגוע באולמו', כל אחד יכול ללכת רגוע בעולמו. כל אחד. כי זה ממש אותו הדבר. בדיוק כשם שאנחנו מבינים בהגיונו, שלבנו של בעל האולמות אין כל סיבה להיות במתח, שהרי אביו השולט ביד רמה על כל אולמות-השמחה, בוודאי ייתן לו אולם אחד, כך באותה מידה - והרבה יותר מכך - צריכים אנחנו להבין שגם אנחנו, כבניו של בעל-העולם, הלא הוא אבינו מלכנו, יכולים להיות רגועים ושקטים, משום שיש מי שדואג לנו לא רק לאולם-שמחות, אלא לכל צרכינו, מאל"ף עד תי"ן!

את הנכתב כאן כדאי לקרוא, ולשנן, גם אם האזעקות פסקו בס"ד, וחזרנו לימי השגרה ■ כי רק החיזוק בענייני אמונה ובטחון יקיים אותנו במצבים הקשים העוברים על עם ישראל בתקופה זו, ומי יודע מה עוד צפוי לנו, הן לכלל והן לפרט, ה' ירחם ■ מהו הדבר שבכוחו להעניק לאדם קצת מנוחת הנפש. קצת שלוה ושמחה, למול הטילים המגיעים לכל רחבי הארץ, ולמול האנרכיה הנוראה המשתררת בכל פינה? - הווה אומר, בטחון באלוקי ישראל המושיע בעת צרה ■ הוא הושיע אותנו בעבר, הוא מושיענו

נדמה, שבני הדור הצעיר, וגם המבוגרים שבינינו, לא עברו מעולם מצב כזה בארץ ישראל. טילים מעזה מצד אחד המגיעים גם לאזורים צפוניים; מהומות נוראות של ערביי ישראל בכל רחבי הארץ - מצד שני, עד כדי כך שגם כתב השורות, המכיר היטב את יתבי ישראל, יכול לומר בוודאות שאי אפשר כיום לצאת כמעט לאף מקום בארץ (עד יעבור זעם, כמובן); ומי

שהצטרף עתה לכל זה הם גם הקיצונים שבין היהודים, המוסיפים שמן למדורה בפרעות שהם פורעים בשכניהם הערביים.

ואנחנו, אנה אנו באים? איך שואלים כולם: 'לאן הולכים מכאן?!' והשאלה הזו נשאלת גם אם האזעקות פסקו בס"ד, וחזרנו לימי השגרה. אז לפני הכל, רציתי לשתף את הקוראים במה שראו עיניי ולא זר בשעות האזעקה, כאשר נאלצנו להגן על עצמנו בחדר המדרגות. כמונו, יצאו החוצה גם שכנים נוספים, ומה שהפליא את כל הנוכחים היתה משפחה אחת על 6 ילדיהם הקטנים, המתגוררת דווקא בקומה רביעית, הגיעה אל הקומה השנייה, המוגנת יותר, בתוך שניות מאז הישמע האזעקה.

כולם התיישבו על המדרגות, והנה אוזנינו שומעות את ההורים, האב והאם, מטפטים על הלבבות הרכים של ילדיהם נטפי-אמונה. ואם נרצה לדייק, נאמר שבתחילה הם אומרים להם פעמים רבות 'אתם יכולים לפחד... גם אנחנו מפחדים... אף אחד לא אומר שאסור לפחד... גם השי"ת רוצה שנפחד, ונשוב אליו בלב שלם... אבל השי"ת לא רוצה שהפחד שלנו יוציא אותנו מהשמחה וממנוחת-הנפש שלנו'.

ולאחר הדיבורים הללו, המשיכו כל העת ללחוש באוזניהם דברי חיזוק ובטחון בה' אלוהים, וכאשר יש 'יירוט' מוצלח בס"ד, מקפידים לומר לילדיהם שהנה תראו איזה אבא טוב יש לנו בשמים, שנתן חכמה ובינה למומחים כדי שיפתחו טיל כזה שעוצר את הטילים המסוכנים המגיעים מעזה.

המלים יוצאות מפי ההורים בשקט ובמנוחה, ואתה רואה בעיניך כיצד הילדים הללו שוכחים לגמרי את כל פחדיהם והופכים להיות רגועים ושמחים. אי אפשר לראות על פניהם כל עננה של דאגה.

בטחון. זה מה שנצרך לנו כיום הזה, יותר מאוויר לנשימה. בטחון באלוקים חיים, בטחון בכך שהוא המנהיג, הוא בעל הכוחות כולם, ועליו יכולים אנחנו להשליך את כל

ו'בעל העולם', שעליו אנו סמוכים, הרי נאדר בגבורה הוא, ובידו כל הכוחות כולם, ואין מי שיאמר לו מה תעשה ומה תפעל, (בניגוד לבעל האולמות, העלול להיתקל לפתע בהתנגדותם של גופים מסויימים, עירוניים וממשלתיים, שיחליטו להפקיע ממנו את הסמכות והבעלות, וכידוע...); נו, אז האם כל זה לא מספק לנו את העילה להיות רגועים גם בלחץ האירועים החולף עלינו בארץ ישראל?!

הבטחון - הגלולה המתוקה של החיים

נחזיר למוחנו, אחת ולתמיד, שיש לנו אבא רחום וחונן, המחזיק בידיו את השליטה על כל העולמות כולם, ואיש לא יוכל לפגוע בנו ולהציק לנו אם לא תינתן לו רשות מאבא. ואבא, הרי רוצה בטובתם של בניו, ורק בטובתם; תוצאות ה'משוואה' הזו צריכות אפוא להביאנו לידי שלוה אמיתית, וכמו שהתבטא הסבא מקעלם שהבטחון בבורא עולם הוא 'הגלולה המתוקה של החיים', היא השמנונית של העולם הזה, כי אדם המעביר את חייו בשלוה ובמנוחה, וכנ"ל, אין לך מאושר ממנו.

אדם יכול להיות תמיד-תמיד במצב של שמחה, אבל אין לו כל הנאה מכך, משום שהטרדות והדאגות - של 'מה יהיה' - גוזלות ממנו את כל מנוחת הנפש. ומי יחזיר לו את המנוחה, את יישוב הדעת? - רק הבטחון המלא בה'. כמו שמצינו בשבת, שבה מצווה האדם להיות במנוחה, ולשכוח מכל עמלו. על הפסוק 'ששת ימים תעשה מלאכתך', אומרים חז"ל שתראה כל מלאכתך כאילו היא עשויה, ורק אז - 'באה שבת באה מנוחה'.

'כל מלאכתך עשויה!' הכל מסודר, הכל מתוקן על הצד הטוב ביותר! כי ברגע שלא תהיה כל מלאכתך עשויה, ופרט אחד עדיין לא יהיה גמור כל צרכו, לא תהיה לך מנוחה.

למדנו מכאן פרק במציאות-הנפש של האדם, שברגע שדבר אחד טורד אותו, רק דבר אחד, כבר הוא אינו רגוע. והכל מבנינים שאפי' אפשר להגיע למצב כזה שבו דבר לא יטריד את הדעת, אלא אם כן מצויד האדם בבטחון בה', ובידיעה שמהלך העניינים תחת השמים אינו תלוי בו. רק אז הוא מרגיש שיכל מלאכתו עשויה!

מי שיש לו בטחון, הולך רגוע בעולמו. גם בענייני פרנסתו הוא לא ירדוף לעולם אחרי דברים שאף אחד לא ביקש ממנו לרדוף אחריהם, ושאינם כלולים בדרגת ההשתדלות שלו. הוא יחדיר במוחו שמה שמגיע לו - יגיע, ומה שלא גזרו משמים שיגיע - לא יגיע, ואם כן יש לו את כל האפשרות ללכת בטח בעולמו. רק על אדם כזה נאמר "ברוך הגבר אשר יבטח בה'", כי הוא אדם מבורך, אדם מאושר, אדם שטוב לו בחיים!

'תירה בי' - אמר ה'דברי חיים'

לביתו של הסבא מנובהרדוק, שגם החפץ חיים התפעל מאוד ממידת הבטחון שלו, נכנסו פעם חיילים עם נשק, ואיימו על כל היהודים שהיו שם בצעקות ובחרפות. הסבא היה אז בעת ההבדלה על היין במוצאי שבת. והנה, למרות כל האיומים הנוראיים לא נע ולא זז הסבא ממקומו, ואף טיפת יין אחת לא נשפכה ארצה, מגודל מנוחתו ושלווה-דעתו.

כי באמת, ממי הוא צריך לפחד?! מאיזה קוזק או חייל רוסי טמא-נפש, שהבהמה, העושה רצון קונה, טובה יותר ממנו?! למה הוא צריך לנוע ממקומו בעת שהרובים מכוונים נגדו?! הרי אם הקב"ה לא ירצה, הכדורים לא ייצאו מן הקנה,

כפי שאכן קרה לבסוף, שהחיילים הלא-קרואים הללו עזבו את הבית והותירו את כולם בריאים ושלמים!

וכך היה עם ה'דברי חיים' מצאנו, שהיה רגיל להתפלל בקול גדול מאוד, ופעם היה בבית מלון אחד והתפלל כדרכו, וקצין רוסי שעבר במקום היה בטוח שהיהודי הזה צועק עליו... הוא התנפל עליו וכיוון את קנה-רובהו לראשו של הגאון הקדוש זצ"ל. ה'דברי חיים' לא התפעל כלל, ונעמד מול הקצין בקומה זקופה, ואמר לו 'תירה בי'. אדרבה, אם אתה חושב שהכוח הזה נתון בידך, תירה! - - -

והקצין, בשומעו את הדברים, הסתובב וברח, כל עוד נפשו בו... וה'דברי חיים' אמר אז: אם היה לי כחוס-השערה של פחד מהקצין ההוא, הייתי בסכנת נפשות. אבל אני לא פחדתי, אלא בטחתי בה' אלוהי!

זו היא 'מנוחת נפש הבוטח' שבעל 'חובות הלבבות' מאריך בתיאורו עליה בשער הבטחון שלו. הרי רק לראות את הקצין הרוסי מכוון את הנשק אל הראש, ואפשר להשתגע מרוב פחד! - אבל כל זה רק אצל מי שאינו מוגן בחוד-החנית של הבטחון באלוהי ישראל. יהודי הפחד רק מבוראו, ומסלק מעצמו את כל הפחדים האחרים, יכול להתאזר בגבורה גם במצבים שכאלה!

והדברים הללו 'מדברים' גם אלינו. הם שייכים לנו ולמדרגתנו בעבודת השם. לא. אין הם רחוקים מאתנו. בוודאי שיש אלף-אלפי דרגות בבטחון, אבל את המינימום ההכרחי לנו, במיוחד בתקופה זו, בה השתבשו כל סדרי החיים, הרי נוכל להשיג במעט מחשבה והתבוננות. דווקא כאשר התהום פעורה, והכל רואים שאף אחד אינו מסוגל להושיענו, מתעורר לו הבטחון ביתר-שאת, ומעודדנו להמשיך ולנהל את החיים מתוך שלוה ורוגע.

הסגולה של מרן הגר"ח מוולוז'ין

מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל עבר פעם עם אחד מבניו במעבר-גבול, ובמזוודתו היה מוחבא שעון זהב. מי שהיה נתפס על דבר שכזה, אחת דתו היתה להמית, רח"ל. והנה, כאשר הגיעו למחסום, החלו לפתע החיילים לצעוק עליהם, ופתחו בחיפושים בכליהם. היו חסרות שניות ספורות כדי שיגיעו אל השעון, ובדיקו באותו רגע הגיעה למקום מכונת בה נסע מפקדם של החיילים, שצעק על פיקודיו: 'מה אתם רוצים מהיהודים הללו; עזבו אותם ובואו אליי, יש לי משהו דחוף לומר לכם'... בו-ברגע עזבו החיילים את מרן זצ"ל, והניחו לו לנפשו.

אמר אחר כך מרן זצ"ל: בעוברי במעברי-הגבול ובכל מקום סכנה, אני רגיל להרהר בליבי את הסגולה של הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל, שאמר שיש בכוח האדם לפעול שלא ישלטו עליו הדינים כלל אם יסיר מעל עצמו את הבטחון בבני אדם ויחשוב בליבו שרק הקב"ה לבדו עושה ויעשה לכל המעשים. הגר"ח כותב ב'נפש החיים', שער ג' פרק י"ב:

"ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמיתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כוח בעולם וכל העולמות כלל מלא רק אחדותו יתברך. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא

רק החיזוק בענייני אמונה ובטחון יקיים אותנו במצבים הקשים העוברים על עם ישראל בתקופה זו, ומי יודע מה עוד צפוי לנו, הן לכלל והן לפרט, ה' ירחם. מהו הדבר שבכוחו להעניק לאדם קצת מנוחת הנפש, קצת שלווה ושמחה? הווה אומר, בטחון באלוקי ישראל המושיע בעת צרה. הוא הושיע אותנו בעבר, הוא מושיענו בהווה, בכל רגע ורגע, והוא יושיענו בעתיד. רק כך נוכל לעמוד איתנים בכל הנסיונות.

יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל".

כאשר הגעתי למחסום, הוסיף מרן זצ"ל, הסחתי מעט את דעתי מהסגולה הנ"ל, ולכן התנפלו עלינו החיילים. אבל בראותי זאת, הבינותי מדוע עשה לנו אלוקים ככה, וחיזוקתי עצמי שוב במחשבות הללו, וביטלתי ביטול גמור את כל הכוחות שבעולם, והחלטתי בליבי שהכוח היחיד הוא רק זה של האלוקים, והחייל שמתעסק איתי עתה הוא עפר ואפר, כלום-בכלום, עד שהגיע אותו מפקד ויסילק את החיילים מאתנו...

ספרי השמחה של מרן הגר"י זילברשטיין משכילים שמחה בבתי ישראל

לפרטים: מ. מ. צורן - 053-310-3388
מייל - 6776168@gmail.com

כעת עפ"י חוק אפשר לנסוע בלי תשלום, ואיזה איסור יש במה שמזמין את חבריו?

בענין שאלתו: יסוד הדין הוא, כיון שחברת האוטובוסים מעמידה אוטובוסים לרשות הציבור, והיא זו שהחליטה שכאשר המכשיר אינו תקין, אין צריך לשלם (ואף לא בנסיעה הבאה), וניחא לה לשרת את ציבור הנוסעים, כדי לא להפסיד נוסעים וכו', והיא זו שנושאת בהוצאות ובהפסדים. אמנם כל זה אמור, כאשר אנשים נוסעים לצרכיהם, ואין להם אפשרות אחרת לנסוע, בזה מאפשרת חברת האוטובוסים נסיעה ללא תשלום (כיון

שהדבר נגרם באשמתה). ובאופן זה באמת שמותר לקרוא לחבריו לנסוע, כביכול, בחינם. אולם דבריו לאיסור לקרוא לחבריו, אמורים באופן שאין כל צורך בנסיעה, אלא לטיוול של רשות בעלמא, ורוצים לנצל את ההפסד של חברת האוטובוסים לצרכים שאין בהם ממש.

והרי הדבר דומה למה שאמרו חז"ל בירושלמי (בבא מציעא, פרק ג' הלכה ה') הני עכברי רשיעי נינהו, כד חמיין עיבור לא מסתייהו דאכלי, אלא קריין לחבריהון דאכלי עמהון. ע"כ. ואין להתיר מדן זה נהנה זה לא חסר, דהרי חברת האוטובוסים נחסרת ממון עי"ז (ועכ"פ שווה פרוטה) מחסרון הדלק ובלאי הרכב. ומה שנוח לחברה להפסיד זה לטובת הנוסעים, ולא לעניינים אחרים.

השתמשו באוטובוס כדי להעביר מוצץ

ואין הדבר דומה למה שנשאלנו, בחשוקי חמד עמ"ס בכורות (דף כ"ג ב', עמוד רל"ד), על אשה שביקרה אצל אימה יחד עם התינוק שלה וחזרה לביתה. כשהגיעה, התחיל התינוק לבכות וכדי להרגיעו חיפשה אימו את המוצץ ולא מצאה אותו. התקשרה לאמה והתברר ששכחו את המוצץ אצל הסבתא.

הנידונים בעמודים אלה הועלו בפני מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א ע"י הרב יחיאל פליסקין

דאפשר להקל להקל הטלית ותפילין בזמן שמיעת הקדישים שאינו מחויב בהם, כיון שאינם מסדר התפילה ואינם שייכים אליו, אף שמחויב לענות (אם שומע). ויש להביא ראיה לדבר, ממה שכתב הרמ"א (שם, סעיף ב') שאם התחיל לומר קדיש, עבירה לצאת מהמקום, אבל אם נשתיירו עשרה מותר לצאת. וביאר המשנה ברורה (ס"ק י"ד) מ"דרך החיים", דמייירי שכבר שמעו קדושה וקדישים עד "עלינו". ע"כ.

הרי שקדיש שאינו מחויב בו, דהיינו שכבר שמע בסדר התפילה, יכול לצאת. וכל שכן שאר קדישים שאינו מחויב בהם כלל. דאטו כל האומר קדיש דרבנן וכד' על לימוד, יתחייבו כולם לקדיש.

כאשר המכשיר באוטובוס מקולקל, שעפ"י חוק אינו צריך לשלם, האם יכול להזמין גם את חבריו?

יש חוק שאומר שאם מכשיר הניקוב באוטובוס מקולקל, אפשר לנסוע בלי לשלם. והנה, שמעתי שהרב הורה שמ"מ אין לו להזמין את חבריו לעלות לאוטובוס זה, בלי לשלם. איני יודע אם השמועה נכונה. ועל כל פנים לא הבנתי מדוע, הרי

מה הפירוש בהוראת מרן הגר"י ש'אלישיב שאפשר להקל בקיפול הטלית ב'קדיש' שאינו מחויב בו?

מה ששאל על הוראתו של מו"ח מרן הגר"י אלישיב זצ"ל, שאפשר להקל לקפל הטלית-ותפילין בזמן שמיעת הקדישים שאינו מחויב בהם, וכתב

שהדברים קצת תמוהים לו, כיון שהמ"ב (כ"ה נ"ו) כתב, שלא לקפל הטלית ותפילין בזמן הקדיש, וכו'.

אם נכונים הדברים שכן אמר מו"ח, יש להשיב:

כידוע, יש שני סוגים של קדישים. יש קדישים שהם חלק בלתי נפרד מהתפילה, ויש קדישים שהם בגדר תוספות, ואינם מעיקר סדר התפילה. וכמו שכתב המשנה ברורה (נ"ה ה'), דאין פותחין משבעה קדישים בכל יום, כנגד "שבע ביום הללתיך" (תהילים קי"ט קס"ד), דהיינו: א' - אחר פסוקי דזמרה שהוא אחר ישתבח; ב' - חצי קדיש אחר תפלת י"ח ברכות; ג' - אחר סדר קדושה, ובו אומרים ג"כ יתקבל צלותהון' שהוא שינד ג"כ לתפלת י"ח; ד' - אחר תפלת 'עלינו' שיש בו אמירת פסוקים; ה' - אחר אשרי במנחה; ו' - אחר תפלת מנחה; ז' - אחר ק"ש של ערבית קודם תפלת י"ח.

והנה, קדיש שאחר תפלת ערבית אף דהוא ג"כ מצוה, לא קחשיבין בכלל אלו השבעה, עי"ש בילבוש' הטעם. ע"כ. הקדישים הנאמרים בסדר התפילה הרי הם חובת כל או"א מהציבור, אלא שהש"ץ מוציא את כולם ידי חובתם. וכמו שכתב בשו"ת רב פעלים (חלק ב' סימן י"ד) ד"ה יתשובה', שהתיקון הנעשה באמירת הקדיש הוא לצורך כל הציבור, וכל האומר קדיש צריך לכוון שהוא מוציא את כל הציבור ידי חובה באמירתו, ועל ידי זה נחשב כאילו כולם אמרוהו. ע"כ. ונראה דזו היא כוונת מו"ח זצ"ל,

תשובה: כיון שהדבר אינו ברור לחלוטין שהפאה המדוברת היא מעבודה זרה, ויתכן שהיא משיער כשר, לכן אין להזיקה.

וכעין ראייה לדבר, שאין למהר להזיק ב"תורת מצוה", מהמובא בגמרא ברכות (כ ע"א) על דרב אדא בר אבהה חזייה לההיא כותית דהות לבישה כרבלתא, שם לבוש חשוב, בשוקא. סבר שהיא בת ישראל היא, ואין דרך בנות ישראל ללכת בלבוש חשוב כזה בלא שיהיה עליו כסוי עליון, קם קרעיה מינה, אגלאי מילתא דכותית היא, שיימוה לשלם לה את נזקה - בארבע מאה זוזי. אמר לה רב אדא בר אבהה: מה שמך?

אמרה ליה: מתון. אמר לה: "מתון, מתון" כלומר השם שלך "מתון" שהוא לשון מאתן [- מאתיים] ארבע מאה זוזי שויה! גרם לי להפסיד פעמיים מאתיים שהם ארבע מאות זוזי. רש"י.

רש"י הביא ביאור נוסף: "מתון" לשון מתינות והמתנה, ורצה לומר שאילו המתין היה משתכר ד' מאות זוזי. וביאר החתם סופר (אה"ע ח"ב סימן יט) שהחילוק בין "מתון" ל"מאתן" הוא רק בביטוי הברת הא', והממהר אינו מדקדק לבטאה.

וכן בשאלתנו, כיון שאין ידוע בוודאות שמקורה של הפאה מעבודה זרה, לכן אין למהר להזיקה. לסיכום: אין להזיק את הפאה המסופקת.

האם יש דין חינוך ב'עשרה ראשונים'?

ברצוני לשאול, האם יש דין חינוך בענין להיות מעשרה ראשונים, או דלמא כיון שאין הוא מצטרף למנין אין בזה תועלת. ואת"ל שיש בזה דין חינוך, האם כשהתאספו בביהכ"ס תשעה אנשים וילד אחד, ואח"כ הגיע האדם העשירי, האם אותו אדם מקבל ג"כ שכר של "עשרה ראשונים"? ויש להוסיף שיטת הרמ"א שקטן מצטרף למנין, ואולי עכ"פ יש מצוה מחמת שיטה זו?

והתשובה, הנה במסכת סופרים (יח ו) נאמר טף למה בא, כדי ליתן שכר למביאייהו. מכאן נהגו בנות ישראל קטנות לבוא לבתי כנסיות כדי ליתן שכר למביאייהו, והן לקבל שכר. וכתב שם ב"נחלת יעקב, דאצי"ג דקטנים לאו בני שכר ועונש, מ"מ תכנס יראה בלבבם בגדלותם, ועל ידי זה יקבל שכר. ובאור זרוע (ח"ב מח) כתב: לא היו מניחין בניהם הקטנים אחריהם, אלא היו מוליכין אותם לבתי כנסיות כדי לזרזן במצוות גם מחמת שבאים קטנים לבית הכנסת נכנסת יראת שמים בלבבם, כדתנן יהושע בן חנניה אשרי יולדתו, ומפרש בירושלמי פ"ק דיבמות, ה"ו, משום שהיתה אימו מוליכתו לבית המדרש כדי שידבקו אוזניו בדברי תורה. ובספר הזכרונות (זכרון י" פ"ו) לרבי שמואל אבוהב כתב בשבח אדם שהורגל מקטנותו להשכים לבית הכנסת, דא קל שלא לשנות טבעו ולהשכים תמיד. ולכן בוודאי שיש מעלה בחינוכו להשכים לעשרה ראשונים, אך חובת חינוך אין בזה. ובדבר השאלה אם מי שהגיע לאחר הקטן, מסתבר שיש לו מעלת י' ראשונים.

להזיק פאה של יהודי אחר, מחשש ע"ז

לפי דעת חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלפאות מהודו יש דין תקרובת ע"ז, האם מותר להזיק פאה כזו ששייכת לאדם אחר, כדין תקרובת ע"ז שמצוה להזיקה?

השעה היתה עשר בלילה, ואי אפשר לקנות מוצץ חדש כי החנויות סגורות, וללכת חזרה אל אימה זה לא שייך כי הדרך רחוקה. הבת היתה אפוא אובדת עצות, מהיכן תשיג מוצץ. אימה הרגיעה אותה, והבטיחה שבתוך מספר דקות הענין יסודר והמוצץ יהיה אצלך. מה עשתה?!

היא ירדה לתחנת האוטובוס הקרובה לביתה, והדביקה את המוצץ מאחורי האוטובוס עם דבק סלוטייפ. היא צלצלה לבתה שתד מיד ותעמוד ליד תחנת האוטובוס העובר לידה, ותתלוש את המוצץ מהדופן האחורי של האוטובוס... הבת עשתה כך, והתינוק קיבל את שלו. לאחר שנגרע התינוק התחילה לחשוב הרי השתמשנו באוטובוס שהעביר לי משלוח, האם הדבר היה מותר, ואולי יש לשלם לחברת האוטובוסים כמו דמי משלוח?

והשבנו, שנראה שאינם חייבים לשלם, וזה דומה למה שכתב השו"ע (ח"מ סימן שס"ג ס"ה) התוקף ספינתו של חברו ועשה בה מלאכה, אם אינה עשויה לשכר, שמין כמה פיתחה ומשלם. ואם אין פחת אין חייב לשלם וכתב ה"תניבות" (ס"ק ו') שגם אין לו שם של גזלן כיון שלא נתכוון לגזול אלא שנתכוון לעשות בה מלאכה.

ואם כן גם בענייננו כשהאשה נהנתה מאוטובוס של החברה, כיון שהאוטובוס לתוכו עשוי, כלומר רק לנסוע בפנים, ואינו עשוי להדביק מוצץ מבחוץ, הרי זה אינו עשוי לשכר שאינו חייב לשלם. ובפרט שזה נהנה וזה אינו חסר פטור מלשלם, וחזקה על בני ישראל שלא יירע בעיניהם לעשות חסד בממונם, וניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממונו.

ועוד, שבשאלת המוצץ, מדובר בצער גדול של התינוק ונוח לחברת האוטובוס לעשות חסד ולסייע לתינוק וכו'. מה שאין כן בשאלתנו יש הפסד לחברה, ויש להתיר לקרוא לחברים רק בנסיעות לצורך.

מתנה לכל אירוע

ספרי השמחה של מרן הגר"י זילברשטיין

**לחנך בשמחה
שמחה בבית
מצוות בשמחה
שבת בשמחה**

**להשיג בחנויות
053-310-3388**

חִיזוּק

איפה אפשר למצוא כיום אנשים אצילי-נפש, אם לא בביהמ"ד?

האירועים שהתרחשו ברחבי הארץ במהלך חודש סיון, הוכיחו לנו עד כמה נשארו יחידים-סגולה מבין כל באי-עולם. לא צריך להיות כיום חכם גדול כדי להישאר יהודי חרדי וירא-שמים, ולהסתנף בחצרות בית ה'.

ההתפרקות מכל עול, החורבן החינוכי השורר בכל החוגים, גם אלה המגדירים עצמם כ'דתיים', צריך לגרום לנו חיזוק גדול, הנחוץ לנו במיוחד בתקופה זו, כאשר ההסתה ניכרת בכל פינה, ומנסה לאכול גם בנו בכל פה. צריך רק להסתכל ולהתבונן קמעה לאיזו שפלות בכל התחומים הגיעו האנשים שלא זכו לטעום את טעמו של בית המדרש, ולהתחזק ולהתעצם בדרכנו-שלנו.

מי שמחפש כיום פינה של שפיות, של מנוחה-הדעת, ימצא זאת רק בתוככי בית המדרש. רק הוצאת את אפך מהכתלים המקודשים, וכבר תמצא את עצמך נתון אי-שם בסכר המעשים הנוראיים של אחינו-בני-ישראל, המנסים להידמות למי שהתברך ב'על חרבך תחיה', ומוכיח לכולם שהחרב היא החבר הטוב ביותר שלו.

איפה אפשר למצוא כיום אנשים אצילי-נפש אמיתיים, אם לא בבית המדרש? איפה? - זו הסיבה שראשי הארגונים המטפלים בבעלי תשובה, אומרים בפה מלא שכיום כאשר כל המסגרות נופצו, וכל האלילים שסגרו להם השתברו ועברו מן העולם (עד כדי כך ששמענו שכהורו, בה ממשיכה הקורונה להכות בתושבים, מנפצים את האלילים מתוך כעס על שלא סייעו להם...) - מחפשים רבים את הדרך הנכונה, ולכן זו העת וזו השעה לקרב את היהודים התועים ולהביאם אל בית המדרש.

מה שהיה פעם משימה קשה מאוד, הפך לשליחות קלה מאוד, שכן בטפטוף של כמה מלים טובות אפשר לשכנע כיום קהלים רבים למצוא את הדרך שתובילם היישר-היישר אל בית ה'. הם מחפשים את זה בנרות. הם יודעים את האמת, ומודעים לכך שהציבור בתוכו הם חיים עושה מעשים חמורים, ומנסים למצוא את השביל הנכון.

והדבר הזה מחייב אותנו - להתנהג בדרך נאותה, ולא לגרום חלילה את ההיפך. אבל לפני הכל אנחנו צריכים להעריך את עצמנו, ולדעת את ערכנו. בעור שכולם הולכים בדרך הכוח, אנחנו מפעילים תמיד את המוח, את כוח-המחשבה האצילית. אם נתבונן סביבנו, ניווכח שרק מתי-מעט נותרו כיום המעיינים בכלל בספר, ב...דפים מודפסים, לא באמצעים דיגיטאליים. זה מצחיק, אולי מעצב, אבל זו המציאות. אשרינו מה טוב חלקנו.

אם על התקופה שלו התבטא האר"י 'דור של חושך וקליפות', ולכן חביב אצל הקב"ה כל מעשה קטן, הרבה יותר מאשר בדורות הראשונים, מה היה אומר על הדור שלנו???

ידיעת-ערך-עצמנו היא אחד החיובים הגדולים המוטלים עלינו בתקופה זו. שכן, פעמים שהיצר אומר לאדם, מה ערך המעשים שלנו בדור שפל זה, ביחס לדורות הראשונים? והלא היום חסרה טהרת הלב ושלמות המעשים ודרגת ה"לשמה" ביחס לדורות הראשונים. וצריך לדעת שאין הדברים כך.

לחזק הלבבות כראי להעתיק כאן מאמר מופלא שהתפרסם במוסף 'שבת קודש' ב'תד נאמן', בגיליון השבת שלפני חג השבועות. הדברים מצוטטים מהזוהר הקדוש על רות (זו"ח רות פ"ח ע"א), ויש בהם חיזוק גדול לדור אחרון, לדעת כמה חביבה לפניו יתברך הנאמנות שלנו אליו דווקא ברור שפל זה.

הזוהר מתייחס אל הפסוקים במגילת רות: וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיִּחָדֵר הָאִישׁ וַיִּלְפֹּת וַהֲנֵה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מְרֻגְלָתִיו: וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה וַתֹּאמֶר אֲנִי רֹת אֲמַתְךָ וּפְרִשְׁתָּ כְּנָפֶךָ עַל אֲמַתְךָ כִּי גָאֵל אֶתָּה: וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַד' בְּתֵי הַיִּטְבָּת חֶסֶדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן לְבַלְתִּי לָכֵת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים... לִינִי הַלַּיְלָה וַהֲיָה בְּבִקְרִי אִם יִגָּאֵלְךָ טוֹב יִגָּאֵל וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לְגָאֵלְךָ וַיִּגָּאֵלְךָ אֲנִי חֵי ד', שְׂכָכִי עַד הַבֶּקֶר (רות ג, ח-יג)

וזה תורף דברי הזוה"ק: "ויהי בחצי הלילה" - זה עומק חושך הגלות; "ויחדר האיש וילפת" - האיש דא קודשא בריך הוא, דשאג ויהיב קלא (ששואג ונותן קולו) על חורבן בית המקדש וכו'; "והנה אשה שוכבת מרגלותיו" - אשה דא כנסת ישראל; "ויאמר מי את" - שואל הקב"ה את כנסת ישראל מי את בגלותא, ומי את בשעתא דא?

"ותאמר" - כנסת ישראל עונה לקב"ה; "אנכי רות אמתך" - רוויה בצער, רוויה במכאובים, רוויה בצער מצרות הגלות, רוויה על שכינה בגלות, ועל יסורים, וכמו שנאמר בשיר השירים "מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדירי מעליי שומרי החומות".

כך אומרת כנסת ישראל להקב"ה: הכוני פצעוני, אינקוויזיציות, תאי גזים ומחנות השמדה. ומה כנסת ישראל אומרת? איננה צועקת 'הצלה', 'מד"א', רק דבר אחד אני מבקשת ממך - "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני!"

כך אצלנו במגילה, עונה כנסת ישראל להקב"ה: "אנכי רות - אמתך"! אני נשארת אמתך, רק בקשה אחת יש בפי - "ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה".

ממשיך הזוהר בדברים נוראים, שלולא שרשב"י אמרם לא ניתנו להיאמר. ונקדים לזה את הכתוב בספר 'גבורות

**על הדור הזה אומר הזוה"ק:
"ברוכה את לד' היטבת חסדך
האחרון מן הראשון". עם כל
כוחות הנפש החלושים שיש בדור
הזה, קושי הפרנסה וצער גידול
בנים, וכל אחד ואחד עם
הניסיונות והקשיים שלו, "כל
זאת באתנו ולא שכחנוך ולא
שיקרנו בבריתך". לכן זה חביב
אצל הקב"ה - בבחינה מסוימת -
יותר מהנאמנות של דוד המלך**

ארי' ולרבינו בעל ה'שאגת אריה', יומא כ"ב.ו, שמעלתו המיוחדת של דוד הייתה שכל ימיו היה מסובב בניסיונות ויסורים, ובכל זאת היה דבוק בקונו בכל עת.

וכמשאז"ל על הפסוק "לדוד מזמור חסד ומשפט אשירה" - אם חסד אשירה, אם משפט אשירה, עיי"ש. והנה שיא הנאמנות של דוד לקונו, היתה בשעה שכרח מפני אבשלום בנו, ושמעי בן גרה קללו קללה נמרצת, וקיבל את הכל באהבה ונאמנות.

ועל הנאמנות הגדולה הזאת אומר הזוה"ק שהקב"ה אומר לכנסת ישראל: הנאמנות שלך אליי בתוך קושי הגלות וההריגות - חביבה עליי יותר מהנאמנות של דוד עבדי במעשה של שמעי בן גרא.

וז"ל הזוה"ק: "היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחר הבחורים אם דל ואם עשיר" - "בחורים" זה שמעי בן גרא בן הימיני מבחורים. אמר לה הקב"ה לכנסת ישראל: בתי, זכור לפני כד דוד משיחי איתתך (גורשן מירושלים ואתה עד בחורים, ונפיק שמעי בן גרא מן הימיני לגבי משיחי וגידף וקילל לגביה, ושתיק ודוד שתק), כי האי גידופא לא הוי גידופא ואף שלא היה עוד כזה גידוף חמור, וקליל ליה קללה נמרצת וכמשאז"ל "נמרצ"ת" - ר"ת נ'ואף, מ'זאבי, ר'וצח, צ'ורר, ת'ועבה ודוד המלך שותק.

וזה מה שאומר הקב"ה בגלות אחרונה לכנסת ישראל: הנאמנות שלך אליי בתוך כל הצרות והייסורים, חביבה יותר מהנאמנות של דוד המלך במעשה של שמעי בן גרא!

וממשיך הזוהר: הקב"ה אומר, "ליני הלילה, והיה בבוקר, אם יגאלך טוב - יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך - וגאלתיך אנכי, נאם ד' שכבי עד הבוקר": "ליני הלילה" - המתיני עוד קצת בחושך הגלות; "והיה בבוקר אם יגאלך טוב" - אם תזכי על ידי תשובה ומעשים טובים, אזי תבוא הגאולה לפני הזמן; "אם יגאלך טוב" - אין טוב אלא תורה; "ואם לא יחפוץ לגאלך" - אזי תהיה הגאולה בעתה; "וגאלתיך אנכי" - למעני אעשה, "שכבי עד הבוקר". ע"כ תורף דברי הזוהר הקדוש.

והדברים מבהילים: היאך יתכן בדורנו השפל להגיע לבחינה של חביבות לפניו יתברך, יותר מדוד מלך ישראל משיח ד'?! אך הענין מבואר בדברי האריז"ל, וכפי מה שכתב תלמידו רבנו חיים ויטאל: "פעם אחת שאלתי למורי ז"ל, איך היה אומר לי שנפשי היא למעלה כל-כך, כנזכר בשער הגלגולים באורך, והרי קטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו?

"ויאמר, דע כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה, שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי בדורות האלו הקליפה גוברת מאד מאד עד אין קץ, מה שאין כן בדורות הראשונים, ואילו הייתי אני באותן הדורות, היו מעשיי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים ראשונים, אשר על כן שלא אצטער על זה כלל, כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים הראשונים מזמן תנאים ואמוראים", עכ"ל קודשו של מהר"ח.

ויש לנו להתבונן, על איזה "חושך" האר"י הקדוש מדבר; על צפת-של-מעלה לפני ארבע מאות חמישים שנה, בזמן ישיבת האר"י, הבית יוסף, הרמ"ק, המהר"י בירב, המהר"י"ט, המבי"ט, רבי שלמה אלקבץ, האלשיך הקדוש, כולם קדושי עליון!

ועל תקופה זו אמר האר"י שזה 'דור של חושך וקליפות', ולכן חביב אצל הקב"ה כל מעשה קטן של עמל בתורה ומצוות, הרבה יותר מאשר בדורות הראשונים.

והגע עצמך, מה היה אומר האר"י הקדוש על הדור היתום והשפל שלנו - בשנת תשפ"א?! דור שכל-כולו חושך, כל הסיטרא אחרא של התקשורת והטכנולוגיה, כל המרעין-בישין של היצר הרע בשיא כוחו, ובחושך הזה יושבים עדיין עמלי תורה שמגדלים דורות ישרים ומבורכים יראים ושלמים, מתוך מסירות נפש ודקדוק עניות!

על הדור הזה אומר הזוה"ק: "ברוכה את לד' היטבת חסדך האחרון מן הראשון". עם כל כוחות הנפש החלושים

**כנסת ישראל עונה לקב"ה; "אנכי
רות אמתך" - רוויה בצער, רוויה
במכאובים, וכמו שנאמר "מצאוני
השומרים הסוככים בעיר הכוני
פצעוני"... ומה כנסת ישראל
אומרת? "אם תמצאו את דודי מה
תגידו לו שחולת אהבה אני!"
"אנכי רות - אמתך"! אני נשאת
אמתך, רק בקשה אחת יש בפי -
"ופרשת כנפיך על אמתך כי
גואל אתה"**

יְדוּקָא ת"ח שתורתן אומנותן, אבל אין תורתן אומנותן חייבין. והכי קאמרי רבנן ז"ל. ונראה, שת"ח שיש לו אומנות, או קצת משא ומתן, להתפרנס כדי חייו, ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה, ולומד דברי תורה - הוא הנקרא תורתו אומנותו!

הרא"ש כותב אפוא שההגדרה ב'תורתו אומנותו' איננה מתפרשת דווקא שהלומד הוגה בתורה במשך כל שעות היממה. גם מי שמתעסק באומנות, או קצת משא ומתן, אבל הוא עושה זאת על-מנת 'להתפרנס כדי חייו', ולא כדי להתעשר, והעיקר - שבכל שעה שהוא פנוי, מחזר על דברי תורה, גם אדם כזה נקרא מי שתורתו אומנותו.

שיש בדור הזה, קושי הפרנסה וצער גידול בנים, וכל אחד ואחד עם הניסיונות והקשיים שלו, "כל זאת באתנו ולא שכחנוך ולא שיקרנו בבריתך". לכן זה חביב אצל הקב"ה - בבחינה מסוימת - יותר מהנאמנות של דוד המלך.

מרן החפץ חיים זיע"א היה מביא משל מהאופה של ראדין, שהיה תמיד מתאונן לפני מרן הח"ח על רוע מזלו, שמחמת ענייתו קונה קמח זיבורית, ותנור האפייה שלו מיושן, ולכן אין ביקוש ללחמים שהוא אופה, והוא נאלץ למכרם בזול.

אכן כשהגיעו שנות מלחמת העולם הראשונה, שאל אותו מרן הח"ח איך הולך עם הפרנסה, ענה לו האופה 'חסדי ד', לא היו ימים טובים כאלו. הכל קונים בכסף מלא, אפילו מה שלא כל כך אפוי, ואפילו מה שקצת שרוף, הכל לוקחים, כיוון שיש מחסור בעולם'.

היה אומר מרן החפץ חיים: בדורות הראשונים, כשהיו בעולמו של הקב"ה גדולי עולם, תנאים, אמוראים, ראשונים וגדולי האחרונים, הקב"ה ברק כל מצוה ומצוה כמה היא נעשית בטוהר הלב וכמה לימוד התורה "לשמה", ועד כמה מכוונים בתפלה ובברכות.

אבל היום בדור אחרון יש 'מחסור גדול בשמים', יש 'רעב גדול', והקב"ה לוקח ומקבל הכל באהבה וברצון.

ובהזדמנות אחרת אמר מרן הח"ח: משל למלך שהלך פעם בשנה לבקר בכל העיירות. הגיע לעיר הבירה, שם כיבדוהו במלונות מפוארים עם טרקלינים גדולים וכו'. עד שהגיע לכפר נידח ועני, שם אירחו אותו בבקתה הכי "מפוארת" שהייתה שם, וכשהגיע זמן הארוחה נתנו למלך את ה'מרק' המשובח שבכפר.

אמר מרן הח"ח: יש לזכור שהמלך הוא אותו מלך, ובכפר הנידח זה ה'חדר' שיש לו, וזה ה'אוכל' שיש לו. אין לו שם לא בית אחר ולא ארוחה אחרת. והנמשל הוא: אין להקב"ה כיום בעולמו, לא 'הנחת תפילין' של משה רבינו, וגם לא 'קריאת שמע' של הרמב"ן, וגם לא 'ברכת המזון' של האר"י הקדוש.

מה שיש להקב"ה היום בעולמו זה ה'תפילין' שלנו, ה'קריאת שמע' שלנו, ה'ברכת המזון' שלנו, וה'דף גמרא' שלנו. אמנם הדורות ירדו, אך המלך הוא אותו מלך שהיה בזמן האבות הקדושים ובזמן מתן תורה.

מי נכלל לפי הרא"ש בהגדרת 'תורתו אומנותו'?

את דברי הרא"ש, בסימן כ"ו במסכת בבא בתרא שנאמרו על דברי הגמרא (ק"ב ב') בענין תלמידי חכמים הפטורים מלשלם מסים, צריך לזכור היטב.

השאלה היא, מי נכלל בהגדרה של 'תלמיד חכם', הפטור ממס? - התשובה ניתנת ע"י הרא"ש המגדיר זאת במדויק, ואומר:

המתנה לכל אירוע ספרי השמחה

של הגאון רבי
יצחק זילברשטיין

'לחנך בשמחה'

'שמחה בבית'

'מצוות בשמחה'
(2 כרכים)

'שבת בשמחה'

כתב וערך: משה מיכאל צורן
להשיג בחנויות

053-310-3388

'קול ברמה'

אחראי: משה מיכאל צורן

וועדת ביקורת של ת"ח עוברת על החומר

כל פעולות הכתיבה והעריכה נעשות בהתנדבות

לפי הוראת הרב אפשר לתרום להדפסה מכספי מעשר

ניתן להשיג במייל: 6776168@gmail.com

וארטים לפרשת שבוע

יג ג. כולם אנשים ראשי בניי המה. וברש"י שם ואותה שעה כשרים היו. וקשה דברש"י לקמן פסוק כו איתא, וילכו ויבאו, מקיש הליכה לביאה מה ביותן בעצה רעה אף הליכתן כך, וא"כ משמע שביציאתן כבר היו רשעים. עוד צריך לייאר שהתורה כותבת בפרק יד' פסוק יד' במספר המים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה תשא את עוונותיכם, ולפי"ז צריך להיות שהם היו במדבר 40 שנה מלאים, והאמת שהם היו ס"ה שנה חסר 15 יום, שהרי הם יצאו ממצרים בטו' ניסן ונכנסו לארץ ב' ניסן (יהושע י' יט) וא"כ יורד 4 ימים, ובדברים א' ב', אחד עשר יום מחורב דרך הר שער עד קדש ברנע. וברש"י שם שאילולי שחטאו בחטא המרגלים היתה לוקחת להם הדרך ממצרים ועד אר"י 11 יום. ויצא ש-11 יום לא היה בגלל העונש, ואם נצרך את 4 הימים הנוספים הרי לנו חצי חודש, א"כ נעשו פחות מיום לשנה. מתרץ רבי איזל חריף זצ"ל דהנה היחס של יום לשנה הוא על כל שעה 15 יום דהיינו מחצית חודש, כי בכל שנה יש 12 חודשים, ועשרים וארבע חצאי חודשים וכן כל יום יש בו 24 שעות יוצא שעל כל שעה מוארבעים יום יש נעשו 15 יום. וא"כ י"ל שהם היו כשרים רק באותה שעה שנשלחו, אבל כשהלכו כבר לא היו כשרים, וכיוון שבאותה השעה הם היו כשרים אז על השעה הזאת מורידים 15 יום, וזה מה שרש"י כותב, אותה השעה בלבד היו כשרים, אבל ההליכה כבר הייתה בעצה רעה. (ויש להעיר הא המרגלים יצאו בסוף סיון, וא"כ זה הרבה יותר מאחד עשר יום) וי"ל שהקב"ה העניש אותם למפרע עבור החטא הזה).

יג כג. ויכרתו משם אשכול ענבים וישאורו במוט. נחלקו הבבלי והזוהר האם יהושע וכלב השתתפו בסחיבת המוט. לדעת הבבלי סוטה לד' הם לא השתתפו, ולדעת הזוהר שלח קס ב. הם השתתפו בסחיבת המוט. וצ"ע במה נחלקו? ויש ליישב דהנה בשבת צב: שניים שעשו מלאכה בשבת פטורים וא"כ זה מלאכה שכ"א לא יכול לעשות לבד אז חייבים אפי' כשעשאוהו שניים. ורבי שמעון פוטר גם כה"ג ותמיד שניים שעשוהו פטורים. והרי הפירות הם היו גדולים באופן גדול מאוד, והדרך לישא את זה היה רק ע"י שניים יחד וא"כ יש בזה חילול שבת, כי המרגלים הלכו גם בשבת כדכתיב במספר ימים אשר תרתם את הארץ יום לשנה יום לשנה, ז"א שהם טלטלו ג"כ בשבת, ובהכ"ז דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים אפי' שניים שעשאוהו. והטעם שחיללו השבת כי היתה להם סכנה לעמוד במק"א כי יתפסו אותם, והמרגלים סברו שחובה עליהם להביא לארץ את האשכול כדי להראות שפירותיה משונים וכך גם העם משונה וכליטתם הוי ג"כ בשביל הצלת נפשם. אבל יהושע וכלב סברו שאסור להם לשאת את הענבים כי זה לא סכנה להיכנס לארץ הזאת, והענבים זה לא סימן לכך, לכן הם לא נשאו את הענבים. אבל הזוהר שזה רשבי"ש שס"ל שאין חילול שבת בשניים הנושאים יחדיו את הענבים, לכך לפי הזוהר יהושע וכלב יכלו לשחוב בשבת מדן שניים שעשאוהו. והם שחבו את זה בשביל לקיים ציווי משה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ.

יג לג. ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. וקשה למה פעמיים נפילים, ועוד נפילים ראשון מלא ושני חסר. ועוד, מה זה בני ענק למה לא ענק (כמו ביהושע). ואמר ע"כ רבי חיים קניבסקי שליט"א שהוא מצא מדרש שמופיע גם בתור"א ובתוס' שנ' סוטה לה'. פער אחת הופיעה בתו של ענק בפרדס אביה, ואכלה שם רימון, והשליכה הקליפה לשדה, באותו הזמן הגיעו לשם המרגלים, וחשבו שזו מערה (דהרי הפירות היו בגודל של בנין). והתחבאו בפנים, לאחר זמן נזכרה אותה בת שזרקה את הקליפה בשדה אביה, פחדה שמה אביה יגער בה ע"כ, הלכה ולקחה את הקליפה וזרקה אותה מחוץ לשדה, וזה הם נפלו. היא כמובן מרוב גודלה לא שמה לב. באותו הזמן אמרו המרגלים ראו כמה גבורה יש בנשים, ק"ו בגברים. וא"כ י"ל שזו כוונת הפסוק, מן הנפילים, פ"י מהיכן שנפלנו (והיינו נפלים) ראינו את הנפילים בני הענק דהיינו בתו של ענק.

יג לג. ושם ראינו את הנפילים וגו' ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. הגמ' בסוטה לה. שואלת מנין ידעו המרגלים כיצד היו נראים בעיני הנפילים,

מתרצת הגמ' שהם שמעו מהנפילים בעצמם שכן אמרו. עוי"ל דאיתא בתהילים יז ח שדוד המלך מבקש מהקב"ה שמרני כאישון בת עין וביאר הרד"ק שהטעם שבת עין קרויה אישון, משום שכשאדם עומד מול עין של מישהו הוא רואה עצמו קטן בתוך העין והיינו אישון איש קטן. וא"כ י"ל שזו הייתה כוונת המרגלים שהם ראו עצמם בעיניהם של הנפילים כגודל שלהם ממש והיינו שהנפילים היו כ"כ גדולים עד שבאישון העין שלהם ראו עצמם כגודלם הטבעי, וזהו וכן היינו בעיניהם. זרע יצחק.

יד ט. אך בה' אל תמרודו ועתה אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צילם מעליהם וה' אינתו אל תיראום. יש לבאר את כוונת הדברים שאמרו יהושע וכלב לכלל ישראל אל תפחדו כי לחמנו הם, ואומר רש"י נאכלם כלחם ולמה כי סר צילם מעליהם. ומובא בספר חסידים שאדם ל' יום לפני שמת אין לו צל, וכע"ז בהוריות יב: שמי שלא רואה את צילו סימן שאמור הוא למות בדרך. וא"כ הם אמרו בוודאי ננצחם גם בלי מלחמה כי ראינו שאין להם צל ובוודאי ימותו והיינו סר צילם מעליהם. רבי"ז רוטברג.

יד טו. והמתה את כל העם הזה כאיש אחד. מה זה הכאיש אחד? הזה, מה הבעייה שיהרגו אותם כרבים? וי"ל, אומר התורה תמימה ע"פ הרי"ף ביומא פו. עבר אדם עבירה פעם ראשונה ושנייה מוחלים לו, פעם שלישית אין מוחלים לו. ואילו בציבור גם פעם שלישית מוחלים לו, פעם רביעית אין מוחלים. (ומטעם זה גם כתב רש"י בקורח טז ד' שמשה נפל על פניו לפי שזה היה סירחון רביעי וע"ז אף בציבור אין מוחלים). וכעת הכל מובן, משה טען לקב"ה: הרי המרגלים זה סרחרון שלישי ואיך אתה יכול לעשות את זה להרוג את כולם כיאיש אחד? - היינו כדן איש אחד הרי הם ציבור ובציבור מוחלים בסרחון שלישי, וא"כ תמחל להם.

יד יז. ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דיברת לאמר. המילה לאמר מיותרת לכאורה, כי משה אומר כאשר דיברת מה הקשר להוסיף לאמרו? וי"ל ע"פ מה דאיתא ברי"ה יז: ועבר ה' על פניו ויקרא, א"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו, מלמד, שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה, א"ל כל זמן שישראל חוטאין יעשו כסדר הזה. היינו יג' מידות ואני מוחל להם. ויש לחקור האם הכוונה היא לעשות ממש כמידותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' או שמספיק לומר את היג' מידות. וי"ל מכיוון שאחד מהיג' מידות הוא א-ל וא"א להיות א-ל א"כ ש"מ שהכוונה היא לומר. וזה גם הכוונה א-ל הורית לנו לומר שלוש עשרה דהיינו בא-ל רואים שהורית לומר ולא לעשות. וזה גם מה שאמר משה שאפי' שישראל לא חזרו בתשובה אתה אמרת שמספיק לאמר ה' ה' ובה בלבד יש כפרה. (אמנם א-ל הוא מידה מסוימת והיינו שמרבה להטיב וזה אפשר להיות, י"ל שבתור רמז לעניין שלא יכול להיות מהני). ולפי"ז יובן נמי מה שכתוב ועתה יגדל נא כח ה', ולכאורה יש להקשות למה רק כעת יגדל כוחו של ה' האם עד עתה הוא היה חלש? ולפי"ז י"ל דעתה לאחר שהוכח מעונשם של המרגלים שאמירה יתירה על העשייה כמבואר בערכין טו האומר בפיו חמור מהעושה כי מצינו שנחתם דינם של דור המדבר ע"י המרגלים שרק דיברו רע על הארץ. א"כ כעת יגדל כח ה' כאשר דיברת והיינו שיספיק שנאמר את יג' מידות בשביל לקבל את מידות הרחמים של ה', וע"ז ענה הקב"ה סלחתי כדברך והיינו שמהני דברים לבד. מהרש"ם מבערין.

יד יח. ה' ארץ אפים. ואילו בחטא העגל בפרשת כי תשא כתוב ה' ה'. היינו פעמיים ה', והטעם, אומר ה'משך חכמה, י"ל ע"פ הרא"ש ברי"ה יז: דאיתא שם ברש"י ה' ה', הראשון מידת הרחמים שאני מרחם קודם שיחטא, וה' השני שמרחם אחר החטא. ומקשה הרא"ש מה צריך רחמים קודם החטא וי"ל, אומר הרא"ש, דהרי לגבי ע"ז הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ולכן אם אדם חשב לעבד ע"ז הוא צריך כפרה עוד קודם החטא. וא"כ כעת הכל כמין חומר, דהתם ב"כ תשא' זה כפרה על חטא העגל שזה ע"ז, ועל חטא ע"ז צריך ה' גם קודם החטא, אבל הכא

פרשת שלח תשפ"א

בחטא המרגלים לא צריך את ה' קודם החטא כי אין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה אלא בע"ז.

טו ה. ויין לנסך רביעית ההין. הטעם שנסמכה פרשת נסכים מיד לאחר פרשת המרגלים משום שאמרו חז"ל (שהש"ר יג) מהיכן היו מנסכים יין כל מ' שנה שהיו במדבר, מאשכול שהביאו המרגלים. ולכן נאמר פרשה זו מיד אחרי מעשה המרגלים. טעמא דקרא.

טו לח. דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית. יש להקשות א. מה הכפלות דבר ואמרת. ועוד מאי ועשו הרי יש דין לבלוש ציצית. וי"ל דהנה הדין הוא שאע"פ שנשים פטורות מציצית הן יכולות לעשות החוטים לשמה (שו"ע יא א). והנה ברש"י שמות יט ג מובא על הפסוק כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל. לבית יעקב - אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ודיבור שהוא לשון קשה הוא מתייחס לבנים. וי"ל, אומר הרע"א, שגם כאן, דבר אל בני ישראל זה עיקר מצוות ציצית, ואמרת אליהם זה לבנות ועשו להם ציצית והיינו שהבנות יעשו את הציצית.

טו לח. דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והיה לכם לציצית. לכאורה המילה לדורותם קצת תקועה באמצע ולמה לא נכתבה בסוף? וי"ל, אומר החת"ס, שדין לבן בציצית נוהג לדורות, גם כשאין תכלת, לכן כתוב לדורותם על ציצית, ואח"כ כשהוזכר תכלת כתוב והיה לכם, היינו רק לכם בזמן חז"ל, אבל לדורות שאין תכלת, חייב בציצית, דהיינו בלבן, גם בלי תכלת.

טו לט. והיה לכם לציצית וראיתם אותו. הגמ' בברכות יד: מביאה שבמערבא נהגו שבערבית אמרו רק פסוק ראשון ואחרון של מצוות ציצית ולא קראו כולה לפי שאין מצות ציצית בלילה. ורב יוסף היה משבחם ע"ז ואמר כמה מעליא הא שמעיתא. ויש להקין ב' עניינים. א. מה רואה שם רב יוסף משוהו גדול שהוא שבחם ע"כ. ב. למה קרא לזה ר"י שמעיתא, הא הוי רק מנהג ואי"ז הלכה כלל. וי"ל בזה דמצינו בקידושין לא. שרב יוסף היה סומא. והנה מצינו שנחלקו התנאים האם סומא חייב בציצית או לא. ופולגותא הם אומרים מוראיתם אותו פרט לכסות לילה וא"כ אשר תכסה בה לרבות סומא או שלומדים מוראיתם אותו פרט לסומא ולילה חייב בציצית (מנחות דף מג. סוכה יא. בספיר של רב עמרם חסידא וברש"י שם, וכ"ה בתוס' שבת קלא ד"ה שנין). וא"כ הוא שיבח לבני מערבא דס"ל דלילה לאו זמן ציצית הוא וע"ז יצא שסומא חייב בציצית, וזהו כבר הלכה ולא מנהג. באר יוסף.

טו לט. וראיתם אותו. הנה נפסק בשו"ע יח א שלילה לאו זמן ציצית. ולפי"ז קשה על השאילתות שכתב להניח החנוכיה בצד שמאל של הפתח, ומזוזה בימין, והאדם באמצעם ציצית וכך הוא מוקף במצוות. ויש להקשות הא נר חנוכה מדליקים בלילה ואז הוא לא זמן ציצית, כה"ק רבים מהאחרונים? וי"ל בזה דמצינו בספר הפרדס הלכות ציצית שכתב רש"י שלד נר חייבים בציצית גם בלילה משום וראיתם אותו וכעת רואים, וא"כ זה סבר השאילתות שלד נר יש כן חיוב בציצית. שלחו לי.

טו מא. וברש"י הביא ששמונה חוטין של ציצית הוא כנגד שמונה ימים ששהו מאז שיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים. ורבים נתקשו כאן הא קריעת ים סוף היה בשביעי של פסח, וא"כ הוא שבע ימים מאז שיצאו ממצרים עד הקריעה. וי"ל בזה דמצינו בתרגום יונתן על הפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים שהעניי כבוד לקחו את בניי ממצרים כבר ביום יד להר המוריה להקריב קרבן פסח, וא"כ יוצא שכבר יצאו ממצרים ביום יד, וזהו שכתב רש"י על כנפי בגדיהם כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים. עוי"ל שאז היה להם דין של בן נח וא"כ הלילה הולך אחר היום ונשתחררו מהמצרים כבר בלילה שפרעה ביקש לשלחם, ורש"י כתב עד היום שאמרו שירה וזה היה ביום. עוי"ל שבקדשים הלילה הולך אחר היום וא"כ זה נחשב שנשתחררו ב"א. כי פרשה של יציאת מצרים מיירי בקדשים. עוי"ל שכיון שהכבש ששחטו הוא האילל של המצרים הוי כעבד שהניח תפילין לפני רבו שיוצא לחירות, כ"ש הכא ששחטו את אלילהם והוי ביד' מהר"ד מבעלז.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

הרחק מחבר רע: בפרשתנו מסופר שלאחר שיהושע נבחר לתור את הארץ ברך אותו משה שינצל מעצת המרגלים, ואף כלב כשהגיע לארץ אומר רש"י שהוא השתטח על קברי אבות וביקש מה' שיחוס עליו והוא ינצל מעצת המרגלים. רואים מכאן שגם גדולי עולם צריכים לחשוש מהשפעה של חבר ושכן רע. וידועים דברי חז"ל שעל האדם להתרחק ביותר מחבר רע או משכן רע, ודבר זה יכול להשפיע רבות על האדם. ועל ההורים מוטל לפקוח עין על החברים של ילדיהם ותלמידיהם, כי למי שיש חברים הגונים הוא הגון, ומי שחלילה אין לו חברים הגונים הוא עלול לעשות כמעשים. וכדברי הראשית חכמה שכותב שעל האדם להתחבר לחברים טובים כי כל אדם עושה כמעשה רעהו ולכן יש להתרחק מחברת האנשים הרעים. ובאבות כתוב שהדרך הישרה שידבק בה האדם הוא חבר טוב והדרך הרעה הוא חבר רע, ואוי לרשע ואוי לשכנו. וגם האדם הכי צדיק כשהוא בחברה רעה הוא עלול ליפול, וידועה האמרה 'אמור לי מי חברך ואומר לך מי אתה'. ובקונטרס תושע בנים על רבי מייכל יהודה ליפקוביץ הביא רבות בעניין חובת חינוך הבנים, והביא שעל כל הורה לדעת שלא די בזה ששולח את ילדיו לחיידר טוב או לבית ספר טוב, אלא עליו לשים לב ולהשגיח על קשרי החברות של ילדיו, ולהשגיח שלא יתחברו כלל עם חברים שאינם הגונים כל כך, ש"הרבה שנים הרעים עושים" (כלשון המשנה בפ"א דסוטה ז' א'), ועל ההורה לדאוג שידבקו רק בחבר טוב שאפשר לקבל ממנו השפעה לטובה. כי השפעת החברים - על ידי דיבוריהם ועסקיהם - רב הוא מאוד הן לטוב והן למוטב ח"ו, ולכן יש גם להשתדל למעט - עד כמה שאפשר - את ההשפעות הילדים ברחובה של עיר עם חבריהם מחוץ לשעות הלימודים, כדי ששתה עין ההורים פקוחה עליהם בשעות אלו. ומפני שאי אפשר להשאיר הילדים בלא חברה מבני גילם, עדיף שמסגרת משחקיהם, או לימודם עם חבריהם, יהיה חלק בתוך הבית. והיה אומר לילדים שבאו להתברך אצלו חיים לבני מצווה: אם ברצונך להצליח - עלך להתרחק מחברים רעים, ולהידבק רק בחברים טובים. חבר רע יכול לקלקל השפעה טובה של שנים. ילד יכול לגדול בבית טוב, עם הורים טובים ומחנכים אותו בדרך הטובה, יש לו מחנכים טובים ומצויינים, אבל אם יש לו חבר רע - הוא יכול לקלקל את כל ההשפעה הטובה ואז הילד רח"ל מתדרדר. והיה מוסיף: הרבה הרבה מהבעיות שאני רואה ושומע על ילדים שיצאו לתרבות רעה רח"ל, הכל התחיל עם חבר רע. ויש להוסיף שהרחק משכן רע הכוונה היא רע לבריות, וכמו שכותב רבי חיים מוולאז'ין בספרו רוח חיים על אבות א' שאם השכן הוא רע לבריות אז אפי' אם הוא טוב לשמים וצדיק גדול יש להתרחק ממנו, ואם הוא טוב לבריות ורע לשמים אמנם אין להתחבר עמו, אבל לא צריך להתרחק ממנו.

וגדולי ישראל נזהרו מעניין זה מאוד והשתדלו להתרחק מאוד מאנשים לא טובים. **ומסופר** על רבי ברוך בער ליבוביץ שפעם הוא ישב בעגלה עם אדם נוסף לפתע אותו אדם שאל את רבי"ב איזה שאלה כפרנית, מיד רבי ברוך בער קפץ מהעגלה וברח כל עוד רוחו בו מפחד שיושפע מאותו אדם. **ומסופר על רבי חיים מבריסק** שביטו בברסק היה פתוח לרווחה לכל דיכפין באופן שאין לו אח ורע, ובתקופת מלחמת העולם הראשונה כשעבר להתגורר באחת מערי רוסיה שמע על כך ידידו הרב קלמנוביץ והוא בא לבקר בביתו והנה הוא דופק בדלת ורבי חיים שואל מי זה? והרב קלמנוביץ עונה, ואז כחצי שעה לקח למשפחת הרב מבריסק לפתוח את הדלת, ולמה לקח להם חצי שעה בגלל שהם שמו מאחורי הדלת את כל השקיים השולחנות האירונות וכל חפצי הבית. כשיכנס הרב קלמנוביץ לבית הוא שאל את הרב מה הסיבה שהם שמו את כל הבית ע"י הדלת אם הם משום שהם פחדו ממלחמה? ענה הרב לא! אלא מה כן? שאל הרב קלמנוביץ. פחד מההלכה המובאת ברמב"ם שטבע האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחרי חבריו, והיות ובחוץ יש כופרים ויש השפעה רעה של הסיבה צריך להפוך את בתינו למדבר לנפרד מהרחוב הקולקל, ועי"ז שכל יציאה מהבית לוקח חצי שעה זה בוודאי יגרום שנתרחק מהרחוב, כך ענה רבי חיים מבריסק. וידוע שהגרי"ז מבריסק היה עוקב אחרי החברות של בתו והיה מקשיב מאחורי הדלת על מה מדברים. וכן היה מסנן מאוד את חבריו של בנו. **ורבי אהרן מפעלז** היה נוהג להביא תדיר שעל

עניין של חברה רעה אנו כופלים ומתפללים כל בוקר לקב"ה שירחיק אותנו מאדם רע ומחבר רע, כמה פעמים וכ"ז למח כי להישמר מחבר רע צריך שמירה מיוחדת ולכן הוצרכנו לכפול ע"כ בתפילה.

שמירת העיניים: בפרשתנו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. התורה אוסרת עלינו להסתכל במראות אסורות כדי שלא נסור אחרי המראות הללו ונכשל באיסורים חמורים יותר. האלשי"ך כותב שהטעם שכתבו קודם אחרי לבבכם ורק אחרי"כ אחרי עיניכם, הרי קודם רואים ואחרי"כ הלב חומד! עונה ע"כ האלשי"ך שכשאדם רואה ראייה אסורה פעם ראשונה אין לו ע"כ איסור כי הוא נאנס, הבעיה היא אם הוא חוזר שוב להסתכל שאז זה ראייה אחר תאוות הלב וזה הראייה האסורה. וא"כ אומר האלשי"ך זה כוונת הפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ואז אחרי עיניכם, אבל מה שהעין ראתה לא בגלל הלב אלא בטעות ע"ז אין טענה על האדם משום שהוא אנוס. ומצינו שביום הכי קדוש בשנה קוראים את הפרשה על העריות, ובגמ' מסופר שאותו האיש ישן בתחילה היה תלמיד של רבי יהושע בן פרחיה ובגלל חוסר שמירה על העיניים הוא הגיע לשפל הגדול אליו הגיע, ועונשו שכל יום מבשלים אותו בסיר של צואה רותחת וכמבואר בגמ'. עוד מסופר בגמ' על רבי מתיא בן חרש שמימו לא נשא עיניו לאישה ופעם נתקנה בו השן וניסה להכשיש עד שראה רבי מתיא שאינו יכול, הוא ביקש מתלמידיו שיביאו לו אש ומסמרים והוא שרף את המסמרים באש וכשהיו רותחות הוא שם על עיניו כדי שיתעורר והוא ולא יכשל חלילה. באותה שעה קרא הקב"ה למלאך רפאל שירפא אותו, אך רבי מתיא לא הסכים להתרפאות, ורק לאחר שקיבל הבטחה משמים שלא יכשל יותר הוא הסכים. וידוע שהחזו"א הורה למקורביו שיזהרו מלקחת בנים בני שנתיים ע"י אמם לים, כי יכול להיקלט במוחם מראות שיצוצו להם כשיגדלו וזה עלול להפריע בתלמודם.

נביא כאן כמה סיפורים על גדולי ישראל איך נזהרו ביותר על שמירת עיניהם: רבי ברוך דב לייבוביץ המליצו לו הרופאים לשהות במשך תקופה בחוף הים, כדי שמצבם הבריאותי ישתפר וגופו החלוש יתאושש ויתחזק. הוא היה גר בליטא, לה אין חולוים. כדי להגיע לחוף הקרוב היה עליו לנסוע לגרמניה, ובאותם ימים הדרך לעשות זאת היתה עם מעבר באזור שבשליטה רוסית. מדובר במצב לא פשוט. אל ראש הישיבה התלוו שני מלווים, כדי ללמוד אתו בדרך וגם כדי לדאוג לכל צרכיו, במשך יותר מחודש דאגו להנפקת ויזות לרב ולמלוויו, והכינו את כל צרכי הנסיעה, ואכן יצאו לדרך, עברו את הגבול לרוסיה ולאחר מכן לגרמניה. התחבורה כמובן לא היתה אז קלה ונוחה כמו היום. כשהתקרב לחוף הרחצה, הגיע אחד ממלוויו של הרב, שלקראת הכניסה לאזור הרחצה, יש לפעמים מראות שהם אולי לא כל כך צנועים, ולכן כדאי להיזהר יותר בשמירת העיניים. בחוף הים עצמו לא היתה בעיה רוחנית כלשהי, שכן באותם ימים דאגה הכנסיה לכך שיהיו חופי ים נפרדים לנשים ולגברים. אבל בדרך הגישה אל החוף לגברים, עלולים היה להיתקל במראות לא צנועים. כששמע הרב לייבוביץ את ההערה, הוא ננער ממקומו והודיע למלוויו באופן חד משמעי: חוזרים הביתה. הם שאלו, אפשר לבדוק ולוודא שאין בעייה של צניעות ולהגיע לחוף... אבל הרב בשלו, "עם העיניים שלי אני לא לוקח שום סיכון", ואכן, העגלה שבה על קעקעיהם. מבלי שהצליחו אפילו לראות את חוף הרחצה. ולמרות שמדובר ברב זקן, ירא שמים, הוא בוודאי לא יעלה בלבו שום הרעה של חטא גם אם חלילה יראה מראות אסורות, ובכל זאת הוא לא העלה בדעתו אפילו לשנייה להתקרב למקום שבו עלולה להיות בעיית צניעות.

ובקובץ בנתיבות ההלכה הביא מספר סיפורים על גדו"י איך הקפידו על שמירת העיניים. רבי עקיבא איגר היה ידוע בעצם פרישותו ושמירתו על עיניו הקדושות: סיפר הגרי"ז מבריסק את הסיפור דלהלן: החתם סופר היה נשוי בזיווג שני לבתו של הרע"א מרת שרל ע"ה שהעמידה וילדה להחתם סופר את כל יוצאי חלציו והיא נפטרה בקיצור ימים ושנים בגיל 44 בלבד והחתם סופר שחש מהצער והיגון שיגרמו לאביה בהווה ולו מהסתלקותה העלים הדבר מידעתו ואף את נישואיו בשלישית עם אלמנת הגאון

רבי צבי הירש העליר העלים מחותנו הגרע"א. בביקורי רבי עקיבא איגר אצל חתנו החתם סופר בפריבורג היתה בתו הרבנית שרל נוהגת לקבל פניו בהגיעו ושואלת בשלומו. עם פטירתה ונישואי החת"ס מחדש חשש החת"ס על גודל הצער והתוהו שיגרמו לרבינו הגרע"א בהווה ולו ע"י שינוי הנהגת הבית אודות פטירת בתו. הורה לאשתו שתנהג כדרך שעשתה וזגגה הקודמת ולתתמן למרן אצל מרכבתו כאשר יגיע ותשאל 'מה שלומך אבא! ואין זה שקר בהיות מרן אביהן של ישראל. וכן עשתה והרע"א לא הרגיש בדבר.

רבי חיים שמואלביץ היה בא מירושלים לתל אביב לומר שיחת מוסר ב'בית המוסר' שהיה בבית כנסת בתל אביב ובאמצע השיחה הוא אמר כך: חיים שמואלביץ נסע מירושלים להגיד שיחה מוסרית בתל אביב כמובן שהוא מצפה שבשיחה הזו אנשים יתעוררו הוא בעצמו יתעורר וממילא הוא ישפיע על אחרים ויציא מזה דבר גדול. אחרת הוא לא היה נוסע! אבל מה אתם אומרים! המשיך ר' חיים ואמר מה אתם אומרים על זה שבדרך כשהוא נסע מירושלים לתל אביב הוא ראה מה שלא צריך לראות, מה שאסור לראות! איך אתם חושבים! בן אדם שנסע להגיד שיחה מוסרית בדרך הוא ראה מה שלא צריך לראות האם אתם חושבים שתייה למושמעים איזו שהיא השפעה מהדברים שלו? אני מסופק. ואז הוא אמר שהוא חוזר לירושלים יותר מלוכלך ממה שהוא יצא. ממש כך הוא אמר והוא חושב שזאת תהיה הפעם האחרונה שהוא בא לכאן כי איזה ערך יש לדבריו אם בדרך הוא מסתכל ואם הוא רואה ראייה שאסורה. **בעת הכנסיה** הגדולה בווינה התקינו באולם האסיפות עזרת נשים ששכנה במרפסת אבל כיוון שהיה זה סידור מאולתר לא היה הוילון מסודר כמקובל. התחיל דיון בין הרבנים הנאספים האם חובה להוסיף וילון או לא והסכימו לשאול את פי החפץ חיים. אמר החפץ חיים הצרה הגדולה ביותר שעלולה לבוא על כלל ישראל היא שהקב"ה יתרחק מאתנו והיכן מצינו שהקב"ה מתרחק מכלל ישראל 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' ואם כן כל הידור שניתן לעשותו כדי להתרחק מערות דבר' כולו רוח.

וגם במחיר של הפסד כספי גדול, על האדם להימנע מחשש מראות אסורות, סיפר רבי מרדכי אלימלך ואזנר על אביו הרב ואזנר שהוא שהה בקץ של שנת תשכ"ט בעיר צפת ובמשך כל היום הוא הנה בתורה בהתמדה נוראה, מלבד שעה אחת ביום שהיה יוצא עם ספריו לשאוף אויר צח. באחד הימים עלה הרב יחד עם מקורביו על הר מירון (הגרמק) ולשם הוא נטל עמו את ספר התהילים שלו, היה זה ספר עתיק יומין שהיה כרוך בכריכת עור מיוחדת ועותיקה והיה שונה בעיניו רבות, וסוחריו עתיקות הסכימו להוזיל עליו סכומי עתק. ארע ובאותו היום נשכח ספר התהילים על אחד השולחנות באותו אתר, רק לאחר כמה שעות מאז שחזרו שמו לב שספר התהילים נשכח, פשוט וברור שהדבר עורר דאגה גדולה ובאותם ימים זה לא היה פשוט כלל לחזור לאותו מקום, הכבישים לא היו סלולים כהיום והנסיעה הייתה מסובכת ביותר. אחד מהמלווים של הרב הסכים לחזור לאותו המקום בשביל להשיג את הספר היקר אך לפני"כ הוא רצה לבקש את ברכת הרב ואזנר. כשהגיע לבקש ברכת יציאה לדרך הרב ואזנר בשופו"א לא ללכת, אני אוסר זאת בכל תוקף. בתחילה חשב בנו של הרב שזה משום סכנה במקום חשוד במעלה החר, אז הוא אמר שתנהג מודע לסיכון והוא מתחייב לנסוע בהזירות מופלגת ולשמור על כל כללי הזהירות, אך הרב ואזנר אמר לא! לא זה הסיבה, הסיבה היא משום שבבאלו שעות יודע איזה מראות הוא עלול לראות באותו מקום, ולכן אני אוסר זאת בכל תוקף. כל הלילה הם היו בלחץ מה יהיה על התהילים ומיד למחרת בבוקר הם חזרו למקום וכמובן התהילים נעלם. כעבור 35 שנים בשנת תשס"ג הרב ואזנר נסע לנפש לאחד מהרי אוסטריה ובאחד הימים נכנס אליו יהודי עשיר מקומי ואמר ברצוני לתת מתנה לרב, ואז הוא הוציא את ספר התהילים שהוא קנה בחון רב והוא מבקש להחזיר את זה לרב היות והוא גילה כתוב שזה שייך לרב ואזנר. הרב ואזנר מאוד מתרגש מזה, ובאותו היום כשבו התקשר הוא סיפר לו את הנס הגדול שהתהילים חזר אליו.

ואדם שמקפיד על שמירת עניניו כראוי זוכה לראות ישועות בכל עניניו, ומכלל הן אתה שומע לאו רח"ל. על הפסוק בתהילים העבר עיני מראות שווא בדרך חייני, ואמר האבן עזרא שעי' שאדם משתדל לשמור על הענינים הוא רואה ישועות ומועיל לו לרפואת החולה ולחיים ארוכים לו ולבני ביתו. **ובשומר אמונים** כתב שאדם שנקלע לידיו ניסיון לראות מראות אסורות והוא מתגבר, באותו הרגע הוא נהיה צדיק יסוד עולם וזוכה האדם לקבל פני שכינה ותפילותיו עושות פירות. **רבי אורי מסטרעליסק** בספר 'אמרי קדוש' כותב 'השומר את עניניו, יחיו בניו ויגדלם ללא צער'. ולפני **שבועיים הבאנו מה שאמר רבי עובדיה יוסף** שזכה לזיכרון מופלא משום שכל ימי נעוריו ובחורותיו נשמר מאוד בענייני קדושת שמירת הענינים. וכמומ"כ אמר פעם במה זכה שכל בניו תלמידי חכמים, משום שהקפיד כל ימיו לא להביט במראה לא צנוע, ואף כשישב בבית דין כשעמדו מולו נשים שלא היו לבושות בצניעות לא היה מביט אליהן, וכדי שלא תיפגענה היה עושה עצמו

ככותב את דבריהן, ובאמת היה מצייר לעצמו ציורים בעלמא. ובנותיו כששמעו זאת אמרו שכעת נודע להן מה פשרם של הציורים שהיה מביא להן לעיתים מבית הדין... **והבנא סאלי** מביא אומר שהגיע לדרגותיו הקדושות עד שהיה דבר ה' בפיו משום שהקפיד מאוד בשמירת הענינים. **בספר כאיל תערוג** הביא שפעם יהודי בכה לפני הרב שטינמן שהוא לא מצליח בעסקים והכל נכשל לו מה יעשה בשביל שיצליח? אמר לו הרב שטינמן תקפיד על שמירת הענינים ומובטח לך הצלחה, וכך היה. מאז הוא התחיל להקפיד בשמירת הענינים והצלחה האירה לו פנים ללא גבול.

סיפר רבי צבי מאיר זילברברג מעשה באב שנקרא עיי' המלמד של בנו וכשהגיע הוא קיבל הודעה שבנו אינו ראוי ללמוד גמ' הוא לא מבין כלום ולא מתקדם כלום זה סתם משעמם אותו כדאי שתלך בדחיפות לאבחון עם בנך. האב הלך לאבחון והתוצאה היתה קשה מאוד הילד אינו מתאים לרמה הלימודית אין לו

הערות וידיעות חשובות וכן דברים מגדו"י, ערוך בדרך של שו"ת

טהרה במקווה. ובזמנינו שמצוי מקוואות וקל לטבול בודאי מי שיכול ראוי להיזהר בזה ומתן שכרה מאוד גדול וזוכים לאריכות ימים, ובוודאי שהתפילה והלימוד בקדושה הוא מעלה גדולה ביותר גם שיתקבלו התפילות, וגם שיבין יותר טוב הסוגיות הנלמדות.

שאלה: בימים אלו הולכת לקום ממשלת שמד שתדוף את הדת, האם יש מה להיות מודאג מזה? **תשובה:** ברור שעלינו לעשות השתדלות שלא יפגע עולם התורה והיהדות בארץ ובשביל זה הצביעו בבחירות כ"א כהוראת רבותינו. צריך לזכור שלקב"ה חשוב עולם התורה לא פחות מאיתנו ועלינו מוטל רק לעשות השתדלות והקב"ה לא צריך כלל את השיעור שלנו, ויש לו את כל הדרכים לסייע לנו בכל מצב, ואנו אין לנו לחוש כלל משום דבר, אנו עושים מה שמוטל עלינו והקב"ה עושה את כל השאר. ובעשרים השנים האחרונות עברנו ממשלות גרועות כמו ממשלת לפיד הראשונה בתשס"ג, והשנייה לפני מספר שנים ולמרות הכל עולם התורה ממשיך לפרוח ביתר שאת גם אז וגם עכשיו, ואמנם היו נזקים כלכליים אבל לא על ממשלה כזאת או אחרת ייחבנו אלא על ה' ואנו זקוקים לצערנו מידי פעם לתזכורת בעניין זה. ויש להוסיף שבזמננו מצב כזה יכול מאוד חלילה לפגוע בקדושת היהדות והשבת הגיור והגיורס בארץ הקודש שזה דבר חמור לשעצמו וברור שצניגי הציבור נעשו הכל בשביל לשמור על הצביון היהודי כשבת גיור וכדו'. (לגופו של עניין במחשבה נוספת המצב כעת הרבה פחות גרוע מפעמים קודמות. כי ישנה אפשרות שהעריבים ישמרו הרבה על האינטרסים הכלכליים של הציבור החרדי כקצבאות ילדים וכדומה כי יש להם בזה אינטרסים משותפים, וכן בעניין הגיוס יש להם עניין שלא יחוקק חוק כזה שהם כוללים בזה), וכולנו תקווה שבשעת קריאת העלון בסי"ד התפוגגה המזימה הזאת. וגם אם חלילה לא, אז שיתפוגג מהר מהצפוי.

שאלה: מה מצוות האיישה שהיא סגולה להצלחה לקבלת התפילות ולהניצל מכל צרה? **תשובה:** בפרשתנו מובאת מצוות הפרשת חלה: כידוע עיקר מצוותה נאמרה לנשים לכפר על חטא עץ הדעת, והוא מצווה חמורה וסגולה גדולה לאישה, ובשעת ההפרשה שערי שמים נפתחים והוא זמן גדול לאישה לבקש בקשות.

שאלה: מה הדרך לשמור על בריאות העינים? **תשובה:** כתב הקיצור שולחן ערוך סימן לב סעיף כז. כדי לשמור על חוש הראיה יש להיזהר בדברים האלו: לא לבוא בפעם אחת ממקום חשוך לאור גדול, והיינו שיחשף לאור לאט לאט, וכן לא ירבה בכתביה ובקריאת אותיות קטנות, וכן בכל מלאכה דקה לאור חלילה, לא יסתכל הרבה בצבע לבן. וכן מויק להסתכל על אש ועשן, וכן אבק דק ורוח הבאה לנגד העינים מזיק, והליכה מרובה ובכייה מרובה ג"כ מזיקה.

שאלה: מה המתכון של מחנך להצליח עם חניכיו? **תשובה:** להכין היטב את השיעור, גם אם הוא יודע זאת בע"פ, עד שהדברים יהיו נהירים לו וקולחים, ועי"ז יכנסו הדברים לעצמות של התלמידים, ובלאו הכי הילדים יאבדו את החשק ללימוד וייווצרו בעיות

שאלה: בפרשתנו מובאת מצוות ציצית. מה מצוות ציצית משפיעה על האדם? **תשובה:** רבי מיכל יהודה ליפקוביץ כיהן כראש ישיבה ב'תפארת ציון' הוא הבחין בסדקים רוחניים שהיו בבחורים בתקופה מסוימת. הוא פנה ל'חזון איש' להתיעץ אתו איך להעלות את הבחורים על דרך טובה. אמר החזון איש תורה לבחורים לדקדק במצוות ציצית בהידור. מצוות ציצית משפיעה אוצרות יראת שמים על המדקדקים בה. ר' מיכל יהודה עשה כצאתו, הוא הדרך את הבחורים להקפיד על מצוות ציצית, והנה תוך זמן קצר היה שינוי מבורך. הבחורים התחזקו ביראת שמים ונהייתה אוירה רצינית. סוד ההצלחה היה הארבע כנפות.

שאלה: רש"י בפרשתנו הביא שכלב הלך ונשתטח על קברי אבות בחברון. מה הם הזמנים המסוגלים להתפלל על קברי צדיקים? **תשובה:** קברי צדיקים הם מקומות ראויים לתפילה, כי השכינה שורה על קברי צדיקים והיינו שזה מקום המסוגל מאוד לתפילה ולקבלת התפילה. ותלמידי הגר"א לא התפללו על קברים משום טומאה, מלבד קבר רחל וקבר הרשב"י שהם מקומות תפילה. **זמנים המסוגלים מאוד:** ידוע בשם האר"י בערבי ר"ח ערב יו"כ וערב ר"ה. ור"ח ויטל הביא שגם בטו לחודש הוא טוב ללכת לקברים. עוד כתב האר"י שבשבת, ביו"ט ובר"ח אין המת בקבר, וכן הקליפה מתגברת ואין מה לבוא לשם. ובחוה"מ שרי. ומופיע בספרי מקובלים שבמצב של סכנה אפשר להתפלל בקבר בכל זמן, דאף דהנפש לא שם מ"מ יש שם קדושה, אך לא להשתטח. ביום ה'אירצייט' הוא יום שבו הנשמה משפיעה יותר משאר הימים. וכ"ה בג' ימים לפני ואחרי.

שאלה: מידי כמה פרשות מוזכר עניין שמירת השבת כראוי, וגם השבוע מובא הסיפור עם המקושש, מה אפשר לזכות מכוח השבת? **תשובה:** השבת היא מקור הברכה ואפשר לזכות ממנה לכל השפע ברוחניות ובגשמיות וכבר הרחבנו ע"כ רבות. ויש להוסיף את דברי האור החיים שכתב שכל השבוע פתוח שער אחד של שפע מהשמים, ובשבת פתוחים מאה שערים. והחפץ חיים היה אומר שכל מצווה שעושים בשבת זה שקול כנגד תרי"ג מצוות, ושעת לימוד בשבת שווה אלף שעות יותר מאמצע שבוע. לכן על כל אדם מוטל להתחזק ביתר שאת ולנצל היטב את השבת לא רק לאכילת קוגל וקריאת עיתונים, אלא להתעלות רוחנית אם זה בלימוד התורה ואם זה בתוספת יראת שמים וכן זה הזמן להחזיר בילדים, ועי"ז שמצליים את השבת כראוי זוכים לשפע ממעל. והכבוד של השבת זה ששומרים אותה כמו שצריך הן בשמירה על פיו כיאה לכבוד השבת, והן בעשיית מצוות וחסד, וכן בלימוד וקיום הלכותיה, וכמובן בניצול הזמן גם ללימוד ולתפילה כמו שצריך.

שאלה: האם אדם יכול להפוך עליו את הדברים הלא טובים שקורים לו לטובים ולהרוות עליו שפע? **תשובה:** מצאנו אצל המרגלים שהם הגיעו לארץ והקב"ה עשה להם נס גדול והוא הרג את כל הגדולים של העמים שהיו אז בארץ בשביל שהיו עסוקים בקבורתם ולא ישימו לב למרגלים והוא נס גדול, והם חשבו לרעה שהיא ארץ אוכלת יושביה, ואז הגיעו אליהם כל הצרות עד שנענשו שאנשי הדור הזה לא נכנסו לארץ רח"ל. ולהפך מי שרואה במה שהקב"ה

שאלה: כיצד יש לנהוג בעניין הדיבור בין בני הזוג?
תשובה: כידוע בד"כ אצל האישה הדיבור והשיחה הוא צורך בסיסי וחיוני. חשוב לה מאוד לשתף את בעלה ברעיונות ובמחשבות העולות בראשה. היא גם נוהגת להאריך בפרטי קורות היום, וחשוב לה מאוד שיקשיבו לה ולדבריה, ואחרת זה עלול להיראות בעיניה שמזניחים אותה ומזלזלים בה וברגשותיה. ואילו הגבר טבעו הוא לדבר תכליתי וקצר. הוא ממוקד במה שהוא רוצה לומר. ומה שעניינה הוא עניין רב בעיני הבעל הוא משעמם. לכן על שני הצדדים לדעת היטב עניין זה. האישה צריכה לדעת שהבעל בודאי לא מזלזל אלא הוא צ"ה שונה בטבעו, ואילו הבעל מחוייב לדעת את צרכי האישה ועליו להקשיב לה בהרחבה לכל אמרותיה. ואשרי מי שזוכה לתת לשני מה שהוא צריך אז הקב"ה יחזיר לו בכפלי כפלים את כל צרכיו. והבית הוא המבחן של הקב"ה האם הוא יתן לנו שפע או לא, וכשקורה לנו נסיון האם להקדיש לצרכי השני מה שמבקש, עלינו לזכור שזאת אנו נבדקים ואם יתנו לאישה או לבעל את צרכיהם אז הקב"ה יתן לנו הצלחה, בריאות,

שאלה: איך אפשר לחנך ילד שלא שומע בקול ההורה בבלי להעניש אותו באופן שלילי? **תשובה:** הרב דיאמנט בספרו וזכינו מבאי רעיון מיוחד איך לגרום לילד לא לחזור שוב על המעשה הלא טוב שעשה. לממשל ילד שבאב של ביקש ממנו כמה פעמים לעשות מעשה והוא לא עושה, אנחנו לא נאמר כלום, אבל ככשהוא יצטרך אותנו ויקרא לנו לאיזה עניין גם אנחנו נשמע לו ולא נעשה את רצונו וכשהוא ינדנד למה לא נשמעים: לא נאמר לו למדנו ממך אתה לא שומע עליי אני גם לא שומע לך... וה"נ כשילד לא שומע בקול אמא או האבא גם לא שומע לילד וכן להיפך כי האבא ואמא הם גוף אחד. הרווחנו שלא התעצבנו על הילד אבל הוא קיבל עונש כראוי, וצריך להוסיף שזה לא משאנו מפסיקים לחלק לו הוראות, אנחנו ממשיכים לומר לו מה לעשות אבל כשהוא פונה אלינו אנחנו מתמייחים אליו בדיק כמשהו התייחס לבקשה שלנו, והילד יודע שזה חינוך ולא נקמה. זה לא צריך להגיע עם מבט של רוע בעיניים או בקול של נוקשה ואכזרי אלא רחמים וכאב וכן הוא יבין שזה חינוך ו**נבשופי'א** לא **נקמה**. הרב דיאמנט מרחיב את זה לעוד דברים, למשל ילד רב איתי הוא לא קם בזמן לחידוד לבית ספר אני אחזיר לו אין בעיה אל תקום

שאלה בחושן משפט: משפחה שהמרפסת שלהם עומדת על רחוב ראשי וצינור המזגן שלהם טטף על כובע קטיפה (חסיד) שנהרס מכל טיפה בנזק בלתי הפיך, האם דבר זה נחשב לנזק של אבנו וסכינו בראש גגו וברוח מצויה הלך והזיק שחייב, או שזה ככל גרמא רגיל ופטור? ויש להעיר שאיסור הונאה שמצער את חברו ודאי שיש גם בגרמא, ועל האנשים ששמים את הצינור של המזגן באופן שמזיק שידעו מעניין זה.

פרשת המקושש נביא כאן מהלכות שבת: שאלה: האם מותר לקרוא עלון צדקה, עלון התרומה לישיבה ויכדו' בשבת? הרב אלישיב התיר משום שהוא דבר מצווה.

הלכות

ולעניין להשתמש בטלית של שבת ליום חול, או להוריד את השימוש בטלית המיוחדת לשבת בשביל יום חול. יש שכתבו שמידת חסידות להימנע מכך משום מעלין בקודש ואין מורידין (כ"ה בפסקי תשובות רסב 32 מהמג"א) ויש שכתבו שאין להחמיר בזה (חיד"א בברכ"י או"ח כה). **ויש להוסיף שיש שיעור מיוחד** לטלית קטן שרק בו אפשר לצאת ידי חובה, ויש להיזהר בזה עד מאוד. (הרב יהודה וייס

חידות

ובענין לקשור ציצית בבית הכסא ובעיקר להדק את הקשר. הרב אלישיב החמיר בזה כיוון שצריך לשמה, והרב ואזנר ג"כ כתב שיש להזהר בזה. אך רבי חיים קניבסקי הורה שאין בזה כלל בעיה. **ולהשתמש בחוטי הציצית לצורך תשמיש** של חול כ"ז שהוא קשור בציצית אסור. ולשימוש קודש מותר, וידוע שרבי אליהו לאפיאן היה מעיר בחורים בישיבה

באותה קומה? כג. איזה 3 דברים נגמרים בתשעה באב? כד. מתי אסור לגדולים לאכול חמץ לבד מפסח?

תשובות: א. יג ב. איש אחד איש אחד. **ב.** יג יח החזק הוא הרפה המעט הוא. **ג.** בוישלח נולד עמלק. בבשלח נמשלח מלחמה נמשלח המשיגים נשיגים. **ד.** אמת מניח

חידות ידע תורני: ח. מי זך חוץ משמן זית? **ט.** הרי בכל השיעורים שבתורה יש מחלוקת חזו"א ור' חיים נאה. איך ייתכן אדם שגם החזו"א יאמר לו לנהוג רק ע"פ השיעורים של ר' חיים נאה? **י.** היכן בפרשה לא נאמר אמת? **יא.** מי כמו שמש? **יב.** איך יכול להיות 5 לילות רצופים שעושים קידוש או הבדלה כל לילה? **יג.** איך יכול להיות 4 שבועות רצוף כל שבת מוסף אחר לגמרי? **יד.** עשה דוחה לא תעשה ועשה?

תור - חיפוש. "ויתורו" אבן עזרא: יחפשו (במדבר יג ב).

תור - זמן מיועד. "ובהגיע תור אסתר" (אסתר ב טו).
תור - טיול. לתור בארץ.

[illegible]

חידות לשאול את הילדים והבוגרים: טו. מי חי אפילו שהוא לא חי? טז. איזה אבנים עשויים מברזל? יז. מה נקרא קר למרות שהוא לא קר? יח. לאיזה אב אין ילדים? יט. מה הולך על קיר בלי רגלים? כ. איזה יונה לא יכולה לעוף? כא. איזה שן לא עוקרים אף פעם? כב. מי נקרא עולה אפילו כשהוא נמצא כל הזמן

חדש!

האדם עץ השדה 4

תורת הקירוב קירוב קרובים

כל מה שרצית לדעת על הימנעות מנשירה

ספרו החדש של הרב יעקב איטח שליט"א

ההצלה של הדור < בהמלצת גדולי הדור

רק 60 ₪

עוד בסדרה:

ספר
חובה
בכל בית

הזמנות החל מ - כה אדר תשפ"א

מוקד הזמנות: 054-8564033

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
עד הבית

או אצל "י. בלוי הפצת ספרים"
בטלפון או באתר

להשיג בחנויות
הספרים המובחרות

054-8453381

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 44 | סיון תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א
בכתיבת אותיות אצל גדולי ישראל לספר תורה שהוכנס לבית מדרשו

הגאון רבי נחום כהן שליט"א מירושלים בשיעור בליקווד

היסטוריה בשכונת פרדס כץ בבני ברק:
מעמד נרגש בביהמ"ד "בית אהרן" לרגל חנוכה היסטורית של חשמל כשר למאות
דירות במזרח השכונה ולבתי המדרש. במרכז המעמד נשא דברים הגר"ש קניבסקי
שהביא את ברכת אביו מרן שך התורה שליט"א לכלל תושבי השכונה

ראש ישיבת קרית מלך הגר"י
קרפ שליט"א בדברי אמונה
ובטחון בהיכל הישיבה

הגאון הצדיק רבי בנימין פנקל שליט"א
עם הגאון רבי יהודה מנדלסון שליט"א משגיח בישיבת "גבעת שאול"

שמחת אירוסים בת הגאון רבי יצחק זאב הלוי
סולובייצ'יק ראש ישיבת בריסק ונכדת הגרב"ד פובדסקי

חשמל כשר לשבת:
גנרטור חדש הובא השבוע לבית הכנסת המיתולוגי לדרמן בבני ברק
לאחר שבחורף האחרון פגע ברק בגנרטור הקיים שיצא מכלל שימוש

בני הקיבוץ של ישיבת 'גאון יעקב' אצל רבן של ישראל שליט"א

אמירת תפילת עלינו לשבח על ידי הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א
בישיבתו של הגאון הגדול רבי אליהו חיים שטרנבוך ראש ישיבת תורת בנימין, דאבוזס שווייץ

הגר"י קולדצקי שליט"א במעמד יסוד כולל ערב בשכונת בר אילן בבית שמש

ילדי ת"ת 'חורב' רעננה במעמד לימוד חומש
במעונו של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

תלמידי בית הספר "חפץ חיים" של החינוך העצמאי ראשל"צ במעמד חלוקת סידורים
במעונו של הגאון הגדול רבי אברהם יצחק קוק שליט"א ראש ישיבת מאור התלמוד וחבר מועצת

